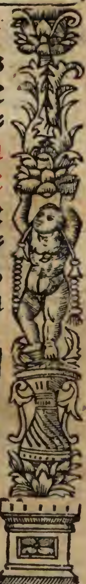

¶ Ecclesiastica hy=
storia Eusebij Cesariensis

viri de vita ac literis optīe
meriti: que tum iniuria tē=
porū tum in curia calcogra
phorum penitus obsolesce
bat: sūma fide recognita:
pristineqꝫ integritati resti=
tuta in lucem educta est cuꝫ
indice principalium senten
tiarum hac in excellen=
ti hystoria contenta=
rum serie alpha=
betica adamus=
siꝫ collecto
ꝛ emen=
dato.

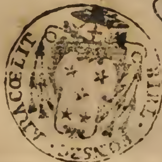
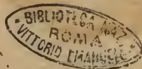

Gaufridus Boussardus theologorum minimus: domino Stephano poncher iuris pontificij pariter et imperatoris interpreti Celeberrimo omniumque bonarum litterarum amantissimo: atque in amplissimo galliarum senatu presidenti dignissimo. S. P. D.

Ecclesiastice hystorie vtilitatē pariter et amenitatem mecū reputans clarissime vir eamque iam apud bibliopolas perinde ac non extaret nusque reperiri Imprimendam curaui a nobis primum diligentissime castigatam. Et si enim superioribus annis impressa fuisset mendae tamen quibus abunde nimis respersus erat codex cum in notis signis: et punctis tum in ipsis vocabulis et integris sententijs plerosque litterarum amantes iure ab eius lectione deterrere poterant et legentes non parum offendere. Huius misertus volens rei litterarie simul et studentium collegio vel hoc in vno consulere accipio eam in manus: et recondes me penitus lego relego: percurro. Multisque exemplaribus et archetipis quos ex varijs conquiro bibliothecis conferens: castigo et emendo quoad possum accuratissime: non sententias modo sed singulas pene syllabas discutiens. Addo indicem siue (vt vulgo dicitur) tabulam: ordine elementorum seruato: qua monstrante: quicquid ea in hystoria continetur: quantumuis exile vel abditum modo sit cognitu dignum lector facile inueniet. Hanc hystoriam cōposuit Eusebius Cesaree palestine episcopus cognomento pamphyli: vir humanarum diuinarumque litterarum eruditissimus: et sacre bibliothece diligentissimus peruestigator. Qui tamet si impias arrij partes aliquando secutus sit: tandem tamen ad ecclesie sinum rediens: nicene synodi fidem non modo sincere falsus est: sed publice fortiterque defendit. Eusebius igitur iste hac in hystoria antiquitatem et exordia gentis nostre religionisque texens nascentē pulchre describit ecclesiam: quam a condito euangelio per omnem suam etatem circū ducens: ad constantinum imperatorem scribendo peruenit queque suis reddēs temporibus. Sicque eam varijs subinde aspergens hystorijs tam amenam tam que iucundam reddidit: vt omni ex parte lecta animum tuum quamtumuis mestum leuare et vegetare valeat. Inter multas que res ecclesiasticas tractauere ecclesiastice hystorie appellationem iam apud omnes sibi vendicat: hac vt arbitror ratione quod cum ferre primo post christum tempore fuerit per eusebiū conscripta: ecclesie acta reique ecclesiastice seriem et elegantius: et ordinatius: et religiosius extat. In ea videre est beluinas gentilium in nostros feritates: diras tyrannorum persecutiones inuictas martyrum constantias: fortes christianorum confessiones: nostrorumque episcoporū reuera acta magnifica: aliaque id genus innumera tam pulchra et tam iucunda: vt si hāc semel legendo quis fuerit aggressus: tanta eum capiet in ea legenda voluptas: vt non legere modo sit contentus: sed et relegere non semel neque bis sed sepius desideret: et cupiat vltro. Id enim precipui supra ceteras tibi lectori prestabit. quod cum eam millies relegeris: nunquam lectio eius fastidium: nunquā tibi nauseam faciet: quin potius: quo sepius eam relegeris: eo auidior ad eam iterum legendam certatim curres. Id (vt interim de rerum vbertate quas complectitur sileam) existimo prestare sermonis culturam: que tanta est vt cum greca sit hystoria: mirum sit tantam in vertēdo venustatem seruasse rufinum. Rufinus enim aquileiensis presbyter vtriusque lingue peritissimus grecum eusebium latinum fecit iacentemque nostrorum auribus contradidit. Nec id modo: sed et nouem illius

duos posteriores addidit libros:partim ex maiorum traditionibus: partim ex his que rerum experimento didicerat:ab se pari cultura compositos. Hunc ego laborem meum quam tuluscunqz est tibi dicandum putaui eruditissime vir. non quot putem tam egregium opus te fugere quippe quem sepius ipse audiui ex archanis abditissimisqz huius hystorie latebris:multa pclara magna cum maiestate depromere. Sed id eo animo facio. Cum quot preter insignes animi tui dotes:quibus plurimum ornaris orbiqz nostro cantatissimis es:nō iura tantū imperatoria aut pontificia vt mile legulei superba ignorantia turgidi densissimis agminibus pallacij strataz frustra girendo terentes:sed diuinas humanasqz omni generis disciplinas libēter legis:earumqz amantes nescio qua innata tibi comitate colis obseruas et tota animi auiditate exosculaeris. Cum quot sciens te hoc in amplissimo galliarum senatu viruz esse primarium orationemqz tuam apud illos non parum habere momenti. Cupiam immo orem et regē patres illos conscriptos atqz senatores:quibus nō iniuria prefides adhorteris vt cum e foro redeunt domum animum suuz curaruz nimietate obrutum vna hystorie huius lectione vegetent et leuent codicem hunc sumentis in manus. Non parum eis conducet:habebunt quoruz acta mirentur quorum virtutes imitentur quibus et vitam moresqz componant suos. Maiestatem eorum non dedecebit sed ornabit eorumqz sententias quas te rogante dicunt reddet clariores. Concinnior enim erit oratio si rei de qua consultatur accommoda redditur hystoria. Ita factitasse olim veteres illos oratores legimus et cum causas pro nostris agerent et cum sententias in senatu dicerent. Testimonio sunt orationes ille splendide ciceronis tibi me cōscio familiares quas varie hystorie et peregrine e domestice quibus perpulchre asperse sunt et amenissimas reddūt et illustrissimas. Sic et illustrabit illos senatores tuos eusebius noster animos eorum non parum excollet sententias facundiores reddet et fecundiores. Itaqz vir clarissime tuum erit eos monere adhortari eis suadere:persuadere post hac eusebium nostrum sibi faciant domesticum et relegendo familiarem. Id vbi feceris de eusebio pariter et illis ipsis bene me reberis:et noe quoqz ad aliud maius et si non insignius opus aggrediendu; reddes:et alacriores et concitatiores. Sed iam bene vale:et Gaufridum tuuz ama semper te amantem.

De littera. D.

Fileas

De litera.L.

De littera. P.

De littera.V.

Finis Tabule.

Publij Fausti Andrelini foroliuiensis regij poete laureati i eusebiuz Cesaresem a magistro Goffredo bussardo eximio sacre pagine doctore parisiensis summa cum diligentia castigatum.

Carmen.

Inclyta si queris sanctorum gesta virorum.
Omnia tam cultum scripta volumen habet.
Obsita que fuerant magnoq oppressa veterno.
Bussardi polijt lima diserta mei.
Bussardi eternos digni vixisse p annos
Quo reliqua e turbi vindicet acta situ.
Et positum est cunctis certo caput ordine rebus.
Ut facilis breuius semita pandat iter.
Quid no longa dies multis oblitterat annis.
Sed nihil est qd no sedula cura nouet.

Registrum.

a.b.c.d.e.f.g.h.i.k.l.m.A.B.C.
Omnes sunt quaterni.preter.C.qui est duernus.

Incipit prolog⁹ Rufini presbyteri in historiam ecclesiasticã ad Cromatium episcopum.

Peritorũ dicunt esse medicorum vbi imminere vrbibus vel regionibus generales viderint morbos prouidere aliquod medicamenti vel poculi genus: quo p̃muniti homines ab imminenti defendãtur exitio. Quod tu quoq; venerande pater Cromati medicine exequans genus tempore quo diruptis Italie claustris. Alarico duce gothorum se pestifer morbus infudit ꝛ agros armenta: viros longe lateq; vastauit populis tibi a deo commissis feralis exitij aliquod remedium querens per quod egre mentes ab ingruentis mali contagiõe abstracte melioribus occupate studijs tenerentur iniungis mihi vt ecclesiasticam historiam quam vir eruditissimus. Eusebi⁹ Cesariensis greco sermone conscripserat in latinum verterem: cuius lectione animus audientium vinctus dum notitiam rerum gestarum auidius petit: obliuionem quodammodo malorum que gererentur acciperet. A quo ego: cum opere excusare me vellem vt pote inferior ꝛ impar ꝛ qui in tam multis annis vsum latini sermonis amiserim considerauit ꝙ non absq; aliquo apostolice institutionis ordine nobis ista precipereꝫ. Nam ꝛ cũ dominus aliquando esurientibus in deserto auditorum turbis dixisset ad apostolos date eis vos manducare. Philippus vnus ex apostolis intelligens eo magis splẽdescere diuine virtutis insignia si minorum quorumq; ministris explerentur non protulit panes apostolice recõditos pere: sed puerulum adesse dixit habentẽ quinq; panes ꝛ duos pisces: quem vere cunde excusans adiecit sed hec que sunt inter tantos q̃s magis in angustijs opibus ꝛ desperatis: clara fieret diuina potentia. Sciens ergo ex illis te descẽdere discipulis recordatus ꝙ philippi fortas sis exemplo vbi pascendi turbas temp⁹ vidisti puerulum subrogaueris. qui panes quidem quinq; sicut acceperat duplicatos adhibere: ad explendum tamẽ euãgelicum sacramentum proprio labore captos adderet etiã pisciclos duos aggressus sum exequi vt potui: quod precepe ras certus ꝙ excusabit imperitie nostre culpas precipientis auctoritas. Sciendum sane est ꝙ decimus liber huius operis in greco quoniam perparum erat in rebus gestis: reliqua omnia in episcoporũ panegyricis tractatibus nihil ad sciẽtiam rerum conferentibus occupatus omissis que videbantur superflua historie si quid habuit nono coniũximus libro et in ipso Eusebij narrationis dedimus finem. Decimum vero ꝛ vndecimum librum non conscripsimus. partim ex maiorum traditionibus: partim ex his q̃ nostra iaz memoria comprehenderat: ꝛ eos velut duos pisciculos suprascriptis panibus addidimus quos si tu ꝛ pbaueris et benedixeris pro certo confidã ꝙ sufficiẽt turbis. Continet autem omne opus res in ecclesia gestas a saluatoris ascensione et deinceps. Nostri vero duo libelli a tẽporibus constantini post persecutionem vsq; ad obitum theodorij augusti.

¶ Explicit prologus.

¶ Incipit liber primus hystorie ecclesiastice Eusebij cesariensis.

Successiões sanctorꝫ apostolorum ⁊ tēpora, q̄ a saluatore nostro vsqꝫ ad nos decursa sunt, queqꝫ et qualia in his erga ecclesie statū gesta sunt, qui etiā insignes viri in locis maxime celeberrimis ecclesijs p̄fuerūt, vel qui singulis quibusqꝫ temporib⁹ seu scribendo seu docendo verbū dei nobiliter astruxere: quiqꝫ etiā vel quanti vel qñ noua contra religionem dogmata proferentes ad profundum erroris studio cōtētionis elapsi, falsę scientię auctores se preceptoresqꝫ professi sunt palā, velut lupi graues gregē christi lacerantes, nec non ⁊ ea mala que iudeorꝫ gentē pro insidijs quas aduersum saluatorem moliti sunt vastauerūt, quib⁹ etiā modis ⁊ quoties quibusue tēporib⁹ doctrina xp̄i ⁊ sermo diuinus agētib⁹ impugnat⁹ est: quātiqꝫ his tēpestatib⁹ vsqꝫ ad suppliciorū patiētiā ⁊ profusionē sanguinis pro xp̄i dei veritate certauerūt: sed ⁊ martyria nostris suscepta tēporibus atqꝫ in his domini et saluatoris nr̄i erga singulos quosqꝫ vnicum clementissimūqꝫ subsidium scribere mihi volēti nō aliunde sumendum videtur exordium q̄ ab ipsa domini ⁊ saluatoris nostri iesu xp̄i presentia corporali. Sed mihi queso veniam dari. Confiteor nāqꝫ q᷑ in hoc opere viribus nostris maiora tētamus vt ⁊ fideliter ⁊ integre que sunt gesta narremus: ⁊ rudem ac nulli ferenostrorꝫ ingressam viam huiuscemodi itineris primi audeamus incedere. Et licet deum ducem futurum, dn̄iqꝫ saluatoris nostri certus sim nobis suffragia affutura: hominum tamen nulla quib⁹ possimus conspicimus precessisse vestigia: nisi q᷑ sparsim singulorꝫ quorūqꝫ temporum: seu rerum gestarum ad nos vsqꝫ indicia ac monimenta transmissa sunt. E quibus quedam nobis luminum faces velut in obscuro positis eminus accendunt: et tanqꝫ e sublimi specula qua nos gressum tendere oporteat ac viam verbi absqꝫ errore dirigere eorū vocib⁹ admonemur. Queciqꝫ igitur proposito operi cōuenire credimus ex his que illi sparsim memorauerūt eligentes ac velut e rationabilibus campis dictorum flosculos decerpentes historię narratione in vnū corpus redigere ⁊ coagmentare tentabim⁹: satis abūdeqꝫ gratum putantes et si nō omnium nobilissimorū certe saluatoris nostri apostolorū successiones celebrioribus quibuscunqꝫ ecclesijs traditas in vnum colligere atqꝫ in ordinem modūqꝫ digerere. Opus autem mihi pnecessariū videor assūpsisse eo magis (q᷑ vt suspect⁹ dixi) neminem ecclesiasticum duntaxat scriptorem ad hanc partem narrationis animum adiecisse cōperio. In quo illud etiam spero q᷑ et vtilitatis plurimum ex rerum gestarū cognitione studiosis quibusqꝫ noster hic conferat labor. Quāuis iam de his ipsis nonnulla etiam in chronicis. i. in eo opere quod de temporum ratione conscripsimus breuiter succincteqꝫ perstrinxerim. Plenius tamen in presenti opere singulorum narrationē aperire tētabimus. Incipiet igitur mihi sermo ab ipso domino sicut pmisimus xp̄o. Uerum quia xp̄ianorum res gestas scribere proponimus consequens videtur vt prius vel genus hoc hominum vnde ducat exordium vel quid nois ipsius contineat ratio et cuius gens ista et populus appellatione censetur repetentes paulo altius exponamus.

¶ Capitulum primum q᷑ deus et dominus creator omnium ac dispensator vniuersorum ipse sit scd̄m ea que in lege et prophetis scripta sunt.

Situr quoniā xp̄s duplici ex modo constat ⁊ diuina i eo pariter atqꝫ humana natura plenitudinem tenet, caput in eo diuina substantia, pedes humana, quam pro nostra salute suscepit habentur. Et ita demum pfectius nobis narratio dirigetur si a capite. i. a diuinitatis eius verbo sumamus exordiū per quod christianorū (que gens nouelle appellationis creditur) antiquitas et

nobilitas pariter ostendentur.
A ¶ Genus igitur xpi et ipsius substã-
tiam ⁊ eius naturã pferre ac pãdere nul-
lus sermo sufficiet. Siquidẽ etiã diuinũ
de eo ita pronũciat oraculũ dicẽs. Gene-
rationem eius quis enarrabit. Sed ⁊ ali-
bi celestibus nihilominus de eo vocibus
ita refertur. Quia nemo nouit filium nisi
pater: sed neq̃ patrẽ q̃s nouit nisi filius.
Solus ergo ille qui genuit, nosse dicit fi-
liũ pater: ⁊ filius patrem. Sine dubio ex-
clusit ceteros ad discutiendam noticiam
qui ad vnũ solũ patrẽ filij scientiã reuoca-
uit. Hic igit in his voluminibus q̃ diui-
no spũ conscripta credũtur lux eterna et
ante mundi initiũ semper fuisse predica-
tur. Sapiẽtia quoq̃ substãtialis ⁊ verbũ
vnum in principio apud patrẽ: ⁊ de⁹ ver-
buz substitisse narrat. Quis ergo poterit
eũ qui ante omnez creaturã visibilẽ atq̃
inuisibilẽ semp fuisse et in initio iã fuisse
ex ipso patre nat⁹ et cũ patre sempitern⁹
extitisse describit sermone cõprehẽdere.
Quis oim celestiũ imortaliũ diuinarũq̃
virtutũ dñz ⁊ ducẽ atq̃ pncipẽ celestis mi-
litie ⁊ magni ɔsilij angelũ volũtatis pa-
terne efficaciã quẽ cũ patre oia q̃ sunt
creasse et cõdidisse cõstat vt verum filiũ ⁊
vnigenituz ⁊ oim q̃ creata sunt dñm ⁊ re-
gẽ ac dñatorem paterna virtute ac pote-
state cũcta moderantez: verbis explicet:
nisi q̄ ad intelligentiã plenitudinis eius
p secretiora ⁊ mystica diuinorũ voluminũ
informant eloquia. Johãnes deniq̃ spũ
dei replet⁹. In pncipio inquit erat verbũ:
⁊ verbũ erat apud deũ: ⁊ de⁹ erat verbũ.
Hoc erat in principio apud deũ. Oia per
ipm facta sunt: ⁊ sine ipo factuz est nihil.
Sed ⁊ moyses maximus ⁊ vetustissimus
prophetarũ multis ante seculis hec ea-
dem ptestatur, cũ celitus inspiratus ori-
ginẽ mundi ⁊ rerũ initia de eo pleni⁹ ape-
riret cõditorem omniũ patrem cum filio
mysticis ac sacratis designat eloquijs.
Ait namq̃. Et dixit deus. Faciamus ho-
minẽ ad ymaginẽ ⁊ similitudinẽ nostraz.
Sed ⁊ dauid antiquissimus etiaz ipse (li-
cet moyse posterior) pphetarũ dicit. Uer-
bo domini celi firmati sunt: ⁊ spũ oris ei⁹
omnis virtus eorũ. Et alio idem nihilo-
min⁹ designat oraculo de deo dicẽs. Ipe
dixit ⁊ facta sunt ipse mandauit ⁊ creata
sunt. In quibus euidẽter mandatis: per-
sonam patris ⁊ filij operantis expressit.
B ¶ Cum igitur his ⁊ alijs quamplu-
rimis vocibus sparsim per diuina volu-
mina creator omnium cum patre filius
declaretur, super est vt de his que post
conditionem mundi p hominũ dispen-
satione transegit quam possumus bre-
uiter perstringamus. ¶ Multis quidez
et antea pietate preditis viris astitisse ⁊
docuisse que ad cultum diuinum pertine-
re videbantur ostenditur. Sed euiden-
tius et familiarius abrahe atq̃ eius fa-
milie quantum fas erat deum hominib⁹
innotuisse describitur. ⁊ velut preceptor
quidam ac monitor illius extitisse prosa-
pie refertur. Deniq̃ in diuinis oraculis
scriptum est: quia apparuit deus abrahe
tanq̃ cõmunis aliquis homo sedenti ad
ilicem mambre. At ille surgens cũ homi-
nem videret, adorat vt deũ et veneratur
vt dñm. Sed et ppie vocis professione
presentiam se testatur non ignorare diui-
nam dicens. Dñator dñe q̃ iudicas oẽm
terrã nõne facies iudiciũ. Que vtiq̃ oia
non ad patrem sed ad filiũ referenda po
sterioris in carne dispensatiõis ratio ple-
nius expleta designat. Et idem prophe-
ta dauid dicit de deo. Misit verbum suũ
et sanauit eos: et liberauit eos de corru-
ptionibus eorum. Sed adhuc euidenti⁹
per moysem de eo quod dominus sit ipe
cuz domino diuina testantur eloquia cũ
dixit. Pluit dominus super sodomam et
gomorram sulphur et ignem a domino.
Eundemq̃ cũ apparuisset iacob deũ esse
eadem scriptura designat cũ dixerat ad
iacob. Jam non vocabitur nomen tuum
iacob: sed israel erit nomen tuũ quia in-
ualuisti cũ deo. Et paulo post dicit. Et vo-
cauit inq̃t iacob nomen loci illi⁹ visio dei
dicẽs. Uidi em̃ dñm facie ad faciẽ ⁊ salua
facta est anima mea. Neq̃ em̃ est fas de
aliq̃ angelorũ vel celestiũ virtutũ ista sen-
tire. Nullũ em̃ illorũ si quando mortali-
bus ex celesti precipiunt adesse manda-
to dñm vel deũ diuin⁹ sermo ɔmemorat.
Hic etiã iesu successori moysi cũ astitisset
percũctanti quis esset responsis euiden-
tissimis designauit dicẽs. Princeps mili-

tie virtutū dñi ego sū. Cūq; his auditis adorasset famulus vt decebat. Solue inquit ad eū corrigiā calciamenti tui. Locus enim in quo tu stas terra sancta est. In quo consideranda est preceptorū similitudo qm̄ non erat hic alius ab eo qui dixerat ad moysen de rubo ignis dicens ne approximes huc. solue calciamēta de pedibus tuis. locus enim in quo tu stas terra sancta est. Et addidit dicens. Ego sum deus patrum tuorum deus abraham ꝛ deus ysaac. et deus iacob. Claruit igitur ex his omnibus quod verbum dei ꝛ deus ꝛ dominus ꝛ creator omnium cū patre filius designatus est.

C ⁋ Nunc vero etiam illud videam⁹ quomodo et sapientiam seculi substātialiter se existere idē ipse in diuinis ostendat oraculis per solomonem hec de semetipsa sapientia mysticis vocibus prodens. Ego sapientia in altissimis habitaui cōsiliū ꝛ scientiā ꝛ sensum ego inuocaui. Per me reges regnāt ꝛ potētes per me scribūt iustitiam. Per me ꝓceres magnificant̄ ꝛ tyrāni ꝑ me obtinent terram. Et post aliquāta iterū dicit. Dñs creauit me initiū viarū suaꝝ in opa sua añ secula fundauit me initio priusq̄ terrā faceret anteq̄ ꝓdirēt fontes aquaꝝ priusq̄ mōtes fundarent̄ ante oēs aūt colles genuit me. Qñ preparabat celos aderam ei: et quando firmos ponebat fontes sub celo cū ipso erām cū adgaudebā quotidie. Letabar aūt corā ipso in omni tempore qñ letabatur orbe perfecto. Ex quibus omnibus fuisse ab initio immo ꝛ ante omne quod dici potest initiū ab cp̄o patre, progenitam sapientiam constat.

D ⁋ Quid aūt cause fuerit q̄ nō omnib⁹ passim sicut nūc etiā antea innotuerit ꝛ oēs ad eius fidem ac scientiā peruenerint: exponem⁹. Nōdū capere poterat perfectam sapiētiā xp̄iq; doctrinā rudis adhuc mūdus ꝛ peritie totius ignarus. Deniq; statim in initijs cum adhuc hi q̄ primi creati fuerant homines in beatitudine degerent mandato dei negligentia corrupto hanc vitam mortalem ꝛ fragilitati obnoxiā deciderūt ac terre hui⁹ diuina maledictine dānate habitaculum pro paradisi delitijs commutauerunt. Jā vero qui ex huiuscemodi genitoribus per orbem terre diffusi sunt ferino magis ac beluino ritu oberrantes non vrbes ad societatem: non mores ad honestatem non leges ad vite iustitiam tenuere. Artium vero disciplinarūq; apud eos ꝛ toti⁹ philosophie: ne ipsum quidem nomen habebatur: sed aggrestes quidem ꝛ vagi ꝑ deserta nullis sedibus vagabantur. Si qua vero in ipsis boni semina naturaliter clementia inoleuerant cōditoris hec inculta ꝛ incōdita relinquentes magis ad vsum malicie qm̄ humani itineris ꝓ cliui⁹ vergitur cōferebant. Ex quo accidit vt nefarijs sceleribus inter semetipsos agentes nūc corrūperent̄ nunc etiā interimerētur abinnicem vsq; quo ꝓcedēte in inmanitate etiā deuorarent̄ ab alterutro. Hic ille que mūdo sceleris fabulas reliq̄rūt theomachie ꝛ gigāthomachie exorte sunt. donec nefarijs ausis vltio diuina nunc inundatiōe diluuij nūc etiā populatiōe ignei: membris obsisteret ꝛ imanitatē scelerum penarū varietate comprimeret.

E ⁋ Uerū qm̄ creatori suo humanum genus malicie morbo ꝛ cōtagione corruptū emendādū videbatur potius q̄ delendū miseratus tunc obscuratas ꝑ nequitiam mentes ꝛ tenebris cecitatis obstructas ille ipse q̄ in principio erat apd̄ deū de⁹ v̄bū ꝛ sapiētia patris nūc angelorū ac ministroꝝ virtutū legationib⁹ vtitur: nūc ēt ineffabili dignatione ipse adest et raꝝ sicubi quem dei ac iustitie memorē reperit diuinis reuelationib⁹ monitis salubriorib⁹ instructiōe qua deū decebat reformare ac reuocare de tenebris humanū nitit̄ genus (non l alia q̄ hominis specie: qua solū hoīes doceri aliq̄d ꝛ instrui ac iuuari pñt) donec paulatim gētē integrā q̄ hebreoꝝ appellabat̄ ad sui cultū venerationēq; cōuertit. Quibus etiā vt pote adhuc rudib⁹ ꝛ cōtagione vi tēporis infectis. ꝑ moysen ꝓphetā typos et adumbrationē diuini cultus ꝑ sabbata quedā mystica ꝛ circūcisionē corpis alti⁹ aliquid in spū significantē ceteraq; huiuscemodi p̄cepta legalia velut elemēta sacratioris olim future eruditiōis impleuit. Que tñ lex cū velut initiū quoddā luminis mūdo huic effulsisset: ꝛ odoris sui flagrā

tia mare ac terras lõge lateq3 cõplesset:
atq3 ex ipsa diuersis in orbis ptib9 nido=
rem quẽdam prudẽtiores quiq3 capiẽtes
legislatores vel philosophi modesta q̃q3
ꝛ verecundiora precepta atq3 honestatis
ꝛ iustitie conscientia auditorib9 suis pau
latim tradere atq3 insinuare cepissent: et
aggrestes ac feros hominũ mores ad de
cora atq3 honesta instituta reuocare: tũc
amicitijs coire inter se viros ꝛ concordie
subire federa docuerunt. Tunc iuuare se
inuicem homines et vsum rerum discunt
habere communem: donec instituti pru=
dentioris docilis humana mens ꝛ socie=
tatis adinuicẽ3 patiens redderet vt hu=
iusmodi consuetudinis plusione premis
sa apti iam ꝛ parati etiam ad diuina fie=
rent instituta: patrisq3 omnium dei scien
tie capaces existerent.

F • ¶ In quo ipse iterũ omnium virtu=
tum magister ipse sermo ac ratio ꝛ vbũ
ac sapientia dei: ipse qui in initio cum pa
tre creauerat hominem: ipse in quã hu=
mane quoq3 nature assumpta substantia
ꝛ specie forme seruilis indutus in nullo
penitus ab eo q̃d nos sumus differentes
tempore quo romani imperij regnu3 no
bilius latiusq3 cõsurgere ipse prestiterat
ingressus huic mundum communi qui=
dem nobiscum nascendi aditu: sed nullo
auctore patefacto ea egit et pertulit que
de eo futura prophete predixerant. Uiri
et enim diuinitus inspirati homine3 qui
simul esset deus aduentare huic mundo
et doctorem omnium genitum paterne
pietatis ac religionis futurum sacrosan
ctis oraculis cecinerunt. Sed et mortis
modu3 quo de hac vita discederet vt que
rursum inusitato more ad viuentes re=
pedarat a mortuis: et post hoc celu3 adi
ret vnde descenderat atq3 ad deum redi=
ret. De quibus quãuis euidenter quã=
plurimi significauerint prophetarum ta
men vnius iudicium Danielis: scilicet
quantum breuitatis necessitas indul=
get adhibeant. Dicit ergo de eo ita. Ui=
debam ecce sedes posite erant et vetu=
stus dierum sedebat et vestimenta eius
sicut nix alba: et capillus capitis eius: si=
cut lana munda: thronus eius flamma
ignis rote eius ignis adurens. Fluuius
igneus precurrebat ante eum iudicium
positum est et libri aperti sunt. Et post
hoc videbam et ecce cum nubibus celi
tanq3 filius hominis veniebat: et perue=
nit vsq3 ad vetustum dierum et in conspe
ctu eius prolatus est. Et datus est ei prin=
cipatus et honor et regnum: et omnes
populi tribus et lingue ipsi seruiunt. Po
testas eius potestas eterna que non trã=
siet: et regnum eius non corrumpetur.
Hec oĩa manifestissime de nullo alio nisi
de saluatore nostro qui erat in principio
apud deum deus verbum dicta intelli=
guntur. Filius etenim hominis propter
hoc quod i nouissimis temporib9 in car=
ne natus est dicitur: de quo latius si qs
scire desiderat in suis locis assertiones
horum digessimus.

G • ¶ Nomen autem hoc quod dixi=
mus christi quomodo etiam per prophe
tas olim fuerit adumbratum tempus est
edocere. Primus ipse moyses volẽs ostẽ
dere quid venerationis in se nomen chri
sti et misterij contineret: cum iuberetur
typos et imagines sacramentorum cele=
stium sicut ei in monte fuerat ostensum
in lege describere: cumq3 ritum constituẽ
di pontificis traderet quantum mortalẽ
docere fas erat eum quem supra omnes
homines vt esset honore ꝛ meritis decer
nebat per vnguenti cuiusdam mystica
sacramenta christum nominauit. Quo
per hoc discerent hi qui per legem insti=
tuebantur quia qui super omnes homi=
nes honore ꝛ reuerentia habendus est:
christus nominabatur. Sed et idẽ moy=
ses longe per dei spiritum preuidẽs qui
sibi prepararetur successor et prenoscẽs
quod his qui post se regnum susciperet
maioris sacramenti minister existeret.
Jesum cognominauit eum qui prius na
ue parentum fuerat appellatione vocita
tus. Sciẽs quod in eius vocabuli sacra=
mento maioris cuiusdam glorie rex quã
mortalis natura recipit poneretur. Igi=
tur ita per gemina appellatiõis indicia
in altero pontificatus in altero regalis
forme exprimũtur insignia. Et iesus chri
stus tanq3 qui rex et pontifex esset pari=
ter nominatur: vt neq3 in alio aliquid
quod ad religionem neq3 quod ad pote=

statem pertinet deesse populus per pre=
cedentia sacramenta mystice institutus
agnosceret. Unde et prophete acti diui=
no spiritu simul et impietatem iudeorū
et gentilium in eo preuidebant salutem.
Et tale aliquid vnus ex ipsis cui hiere=
mias nomen est precinebat. Spiritus in
quit vultus nostri christus dominus cō=
prehensus est in corruptionibus nostris
cui diximus in vmbra tua viuemus in
gentibus. Sed et dauid magnificus va=
tes hoc de eodem memorat. Quare fre=
muerunt gentes et populi meditati sunt
inania. Astiterunt reges terre et princi=
pes conuenerunt in vnum aduersus do=
minum et aduersus xp̄m eius. Et paulo=
post ait ex persona ipsius christi. Domi=
nus dixit ad me fili' meus es tu ego ho=
die genui te. Pete a me et dabo tibi gen
tes hereditatem tuam et possessionem
tuam terminos terre.

h • ¶ Non solū autē pōtifices vnguē=
to chrismatis apud hebreos consecrabā
tur verum et reges: qui et ipsi quoniam
diuinitatis nutu per prophetas sacrato
quodam chrismate delibuti sortiebātur
sceptra regalia imaginarij lȝ tamen ipsi
christi appellabantur. Quo scilicet etiaȝ
in ipsis celestis regis imago ac species
seruaretur. Sed et in prophetarum ordi
ne inuenimus nonnullos simili modo vn
guento chrismatis consecratos ministe=
rium diuinis eloquijs prebuisse et gna=
ros redditos futurorum. Ex quibus om=
nibus constat qđ filius dei verbum ac sa
pientia patris: quia verus rex est omniū
seculorum: et quia verus pontifex est fu=
turorum bonorum et quia verus prophe
ta est quippe qui inspiret et repleat pro=
phetias ideo vere xp̄s nominatus est.
Cuius nominis per eos quos supra enu
merauimus pontifices et prophetas et
reges typus et imago precesserat. Verū
illi quoniam vt diximus ad breue tem=
pus vite huius christi appellabātur ad
solam veri christi imaginem conseruan=
dam quāuis compositione quadam mi=
stica consecrati olei tamē huius que in=
ter nos haberi solet materie ac liquoris
vngebantur. Verus autem hic qui de ce=
lis venerat et cui omnia qui precedebāt
gesta fuerāt christus non humanis opi=
bus quesita sumit vnguēta: sed nouo ac
singulari modo paterno spū infusus et vn
ctus xp̄s efficitur. sicut multis ante secu=
lis de eo vates Esayas predixerat ex pso
na ipsius christi dicens. Spiritus domi=
ni super me propter quod vnxit me euan
gelizare pauperibus misit me predicare
captiuis remissionem et cecis visum Nec
solum Esaias diuinis hec predixit oracu
lis: sed et dauid similiter inspiratus testa
tur de christo dicens ad ipsum christum
Sedes tua deus in seculum seculi virga
equitatis virga regni tui. Dilexisti iusti=
tiam et odisti iniquitatem: propterea vn
xit te deus: deus tuus oleo leticie pre cō=
sortibus tuis. In quibus verbis primo
quidem eum euidenter deum designat.
Secundo vero per equitatis vergā sce=
ptrum in eo regale commemorat. Post
vero etiam qualiter christus effectus sit
indicat dicens: quod vnct' sit deus a deo
non oleo communi sed oleo letitie. Nec
sicut participes sui: idest illi qui in ima=
gine precesserāt sed pre participib' suis.
Oleum vero letitie in sacris volumini=
bus intellectu mystico spiritussanctus
dignatur.

I • ¶ Sed et de pontificatu eius. Ideȝ
dauid alio in loco tale aliquid archanis
signat eloquijs tanq̄ ex persona patris
de filio pronunciantis. De ventre inquit
ante luciferum genui te. Iurauit domi=
nus et non penitebit eum: tu es sacerdos
in eternum secundum ordinem melchise
dech. Hic autem melchisedech in diuinis
voluminibus sacerdos fuisse summi dei
refertur: sed qui non oleo communi pun=
ctus sit: neq̄ qui ex successiōe generis su=
sceperit sacerdotium sicut apud hebreos
fieri mos erat. Et ideo secundum ordinē
ipsius sacerdos futurus dicitur. christus
qui non olei liquore: sed virtute celestis
spiritus consecretur. Idcirco deniq̄ cum
multi apud hebreos oleo in hoc ipsum
solenniter consecrato vncti sint christi et
siue reges siue prophete siue etiam pon=
tifices per hoc fuerint instituti nullus ta
men ipsorum vel genti vel discipulis aut
sectatoribus ex suo vocabulo nomen da=
re potuit et appellare discipulos christia

nos nisi hic solus qui verus est christus et non oleo humano sed pater non spiritu perunctus. Hic sectatorum suorum populos et vniuersam per totum mundum sui nominis gentem ex veri christi vocabulo appellari fecit perhenni nomine christianos.

K • ¶ Si igitur vnde genus ducat christus requiris et eius autorem rimaris qui auctor est omnium audi quid oracula diuina per dauid magnificentissimum vatem ex persona ipsius summi patris loquantur. Sicut et paulo superius memorauimus. De ventre inquit ante luciferum genui te. Et quamuis ventris appellatio in eo qui recte incorporeus creditur conuenire minime videatur: tamen tropicis ac mysticis legibus hoc est quod indicatur quod non extrinsecus et aliunde substituerit filium pater: sed ex semetipso: ac si dici potest de interioribus suis vt hoc ipsum sit ille qui natus est quod est ille qui genuit. et ne adoptionis lege extrinsecus videatur assumptus sed quantum appellatio ventris intelligi suggeret salua reuerentia incorporalitatis intrinsecus editus designetur veritate nature quod vero ait ante luciferum ante mundi et ante totius creature designat initium.

L • ¶ Distinctio sane inter verum christum et ymaginarios illos qui prius precesserant que habeatur euidens in hoc iudicium datur. quod illi priores christi nulli pene: nisi genti proprie: cogniti sunt. Huius autem veri christi non solum nomen: sed et potestas et regnum per omnes nationes et per vniuersum orbem terre diffusum: non sola cognitione vocabuli: sed et diuinitatis cultu ac religionis reuerentia consecratum est. In omni namque terra tanquam verbum et sapientia patris. tanquam deus et dominus christus iesus colitur et adoratur. sicut diuinum de eo pronunciauit eloquium dicens. Quia in nomine iesu omne genu flectatur celestium terrestrium et infernorum. Et omnis lingua confitebitur: quia dominus iesus in gloria est dei patris. Unde non solum potestas eius et regnum: sed et affectus et amor tantus de eo credentium mentibus inoleuit: vt etiam animas ponere pro nomine eius et ceruices suas persecutorum gladijs non morientur obijcere: dummodo sacrosancta apud eos nominis eius. fides et reuerentia conseruetur. ¶ Nec interim nobis necessario narrationem rerum precesserint quam persequi institutius in quibus ostendetur nomen xpi iesu dni ac saluatoris nostri non nouelle appellationis alicuius: aut ex carnali natiuitate sed a deo ipso originem ducere.

M ¶ Quod autem recentis vocabuli xpianorum gens videtur et ritus obseruantie eius nuper exortus quid etiam hec ipsa nouitas in se vetustatis contineat ostendemus. Antiquissimum pre omnibus fere gentibus hebreorum genus haberi puto quod nulli videatur dubitandum et quod apud ipsam gentem secretior quidam religionis cultus et obseruantia diuinis mandata voluminibus contineatur. In quibus etiam de nonnullis iustitia et pietate predictis viris refertur: quibusdam quidem qui et ante diluuium fuerunt: alijs autem et post diluuium. In quibus de noe atque eius filijs omnique prosapia scribitur et vsque ad abraham protenditur quem parentem gentis hebreorum constat existere. Omnes ergo illos qui ad abraham sursum versus vsque ad primum hominem generationis ordine conscribuntur et si non nomine rebus tamen et religione xpianos fuisse si quis dicat non mihi videtur errare. Cum enim nomen xpiani hoc indicet quod xpo quis credens per eius doctrinam fidem pietatem ac iustitiam teneat et studijs diuine inhereat sapientie atque omne quod ad virtutem pertinet exequatur. Si inquam hec sunt que a vocabulo xpiani nominis iudicantur et vere eum religionis sectatorem designant. Hoc erant etiam illi sancti de quibus supra diximus viri quod christiani nunc esse profitentur. Neque enim aut corporalis eius inerat circumcisio aut obseruatio sabbati. sicut nec nobis quidem aut vlla de ciborum obseruatione religio. vel cetera que posterioribus per moysen figuraliter magis et mistice obseruanda traduntur. Cum igitur absque his omnibus obseruationibus fuerit religiosi illi quos supra memo

rauimus viri secuti autem sint fidem ei⁹ quē nos nūc sequimur xpī quē frequēter apparuisse eis ꝛ docuisse vel nouisse ea q̄ ad fidem ꝛ pietatem pertinēt in superioribus approbauimus: quomodo dubitabatur ab illis cepisse et ab illis esse deductam huius gentis originem: qui ꝛ eūdem dominum auctorem et ducem vite sequebantur et in simili religionis obseruantia persistebant. Intantum deniq̄ hec in illis premissa ꝛ preformata religio est: vt ne ipso quidem nomine quod certe solum differentiam facere videtur habeantur alieni. Sed ꝛ ipsos iam tūc non xpianos: sed ꝛ christos eē appellatos diuina testantur eloquia. Dr̄ enī de illis ex psona dei ad alienigenas gētes. Nolite tāgere xpos meos: ꝛ in pphetis meis nolite malignari. Hec cum de abrahā: ꝛ de illis q̄ per illud tēpus ad dei cultū pertinebant dicta referant. euidētissime ꝛ luce clarius in ipīs ꝛ ante ipsos christianorum genus iam tunc fuisse: ꝛ omnē tenuisse pietatis ac religionis obseruantiā designant: quā nunc p aduentū carnalis presentie christi per omnes gentes communicatam: ꝛ in omnibus impartitam nationibus constat. Quo sapientie pietatisq̄ thesaurus qui velit intra angustum conclaue pro raris q̄busq̄ cultorib⁹ tenebatur vniuersum mundum fidei ac religionis profusione ditaret: Et quod prius viritim prebebatur. nunc simul et subito gentibus integris ꝛ pplis ac nationibus ingeratur. Quod ita futurum diuina inspiratione prospiciens quidam eximius propheta stupore mentis attonitus cū admiratione exclamat ꝛ dicit. Quis audiuit talia ꝛ quis locutus est ita. Si peperit terra in vna die: ꝛ si genita est gens de Semel. Et ita in alio loco de his ipsis q̄ sermo diuinus gentē pturiendā esse pdixerat ptestaẗ ꝛ dicit. ijs aūt q̄ seruient mihi vocabitur nomen nouum. quod benediceẗ super terras: autē ita nouum nomen q̄ christianorum vocabulum gentibus datum est. Nouū autem dicit nomē nuper despersum non nuper inuentum. Verum et hoc ipsum ita futurum et hanc benedictionem nominis ac fidei omnibus esse gentibus largiendam. nequaquam diuina oracula siluerunt. De ipso namq̄ abraham dum adhuc esset in preputio cōstituturus: dicit sermo diuinus. Credidit Abraam deo et reputatum est ei ad iustitiam: et amicus dei appellatus est. Credidisse ergo refertur ei quem apparuisse frequenter: et instruxisse eum; que ad pietatem ꝛ religionem ptinent: supra edocuimus. Christo scilicet per quem omnia constare que gesta sunt et gerenda sepe probatum est. A quo etiā ad ipsum abraham responsa huiusmodi deferuntur. Et benedicentur inquid in te omnes tribus terre: et iterum. Faciam te ingentem magnam et multam. Et benedicentur in te omnes gentes terre. In quo euidenter exprimitur. q̄ ille cultus atq̄ illa fidei gratia: que tunc abrahe et paucis illis qui ad id temporis fide ꝛ pietate insignes erant concedebatur. postmodum per omnes gentes ac per omēs terras: esset benedictionis titulo per diuinam gratiam largienda. Certū namq̄ est q̄ sicut ille credēs ei q̄ sibi apparuit iustificat⁹ est: ꝛ paternis supstitionib⁹ repudiatis ac spretis: dei veri pcepta fide atq̄ opibus execut⁹ est: et q̄ hoc ei dicit quia benedicentur in te oēs tribus ꝛ gentes terre. Ita et christiani fide atq̄ operibus id agunt vt paterne superstitionis errore depulso: sequantur deum quem secutus est abraham: vt ex simili fide eius viuificentur sicut viuificatus est abraham. Quid igitur obstat: vt non vna atq̄ eadem religionis obseruantia deputetur in ijs in quibus vnam atq̄ eandem fidei atq̄ operum esse consistit formam: et idō non nouella neq̄ peregrina est christianorum religio: et nuper exorta. Sed si fas est libere iudicare quod verum est. prima omnium atq̄ ab ipsa simul mundi origine ac natiuitate descendens: eodem christo deo doctore et institutore iam inde ab initio speciem formamq̄ suscipiēs. Et de his quidem ista sufficiant.

Verum postea quam consequenter ea que historicam narrationem debuerant anteire premisimus: super est iam vt a corporali psentia dn̄i ꝛ saluatoris nostri. et de his q̄ deinceps gesta sunt velut itineris nostri aggrediamur exordiū. Ipsum om

nipotētem verbū patrem deum s; ⁊ ipm cuius res geritur iesum christū dominū ac saluatorem nostrum celeste dei verbum adiutoriū ⁊ auctorem narrationis nostre precibus inuocantes.

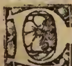
¶ Capitulum. ij. de tempore natiuitatis christi secundum carnem.

Gitur secun-do et quadragesimo iperij cesarꝭ augusti āno ab egypto iā subiugata: ⁊ Antonij ⁊ cleopatre interitu: in quē nouissima ptolomeorꝫ apud egyptū regna ceciderunt. Octauo ⁊ vicesimo anno: dn̄s ⁊ saluator noster iesus xp̄s: prima ascriptione cēsus cyrino syrie p̄sidente: s̄z ordinem totius pphetie q̄ de ipso predicta est: in bethlee iude oppido nascitur. Hunc aūt syrini tpibus habitum cēsum: etiam iosephus illustris hebreorum hystoriographus memorat annectēs huic narrationi: etiā galileorum heresim hijsdem exortam esse tpibus. De qua apud nos Lucas in actibus apostolorum meminit his verbis.

¶ Cap. iij. de iuda galileo ⁊ theoda.

Ost hūc iquit surrexit Judas galileus in diebus conscriptionis cēsus ⁊ aduertit populum post se: sed et ipse perijt et omnes qui credebāt ei dispersi sunt. De his autem ipsis iosephus de quo supra diximus in hystoria sua octauodecimo antiquitatū libro hoc modo memorat. Cyrinus autem vir vn⁹ ex consensu curie romane p singulos magistratus: vsqꝫ ad gradum consulat⁹ ascēdens: inter cetera quoqꝫ honorabilis cuz paucis syriam venit: a cesare ius dare gētibus missus. et censor simul patrimoniorum futurus. Et post pauca ait. Judas vero gaulanites vir de ciuitate gamala: sed duchum quendam pharisēum assumens magnopere videbatur sollicitare plebem: asserens eis quod a scripto census: nihil aliud q̄ apertissimam imponeret seruitutem. Simulqꝫ hortabaī gentē suam: ne perderet libertatem. Sed et in secūda hystoria iudaici belli: de hoc ipso hic scribit. Quo in tēpore inquit vir quidam galileus iudas nomine ad dissentionem populos cogebat: pessimum fare eis persuadēs: si acquiescerent soluere tributa romanis et post deum mortalem susciperent dominatuz hec ioseph⁹.

¶ Capitulum. iiij. de herode qui ex alienigenis venit ad regnum.

Er idez tēpus herodes primus ex alienigenarum genere ortus: regnuz iudaice gētis obtinuit. Et in ipso completur prophetia quaz moyses ante p̄dixerat. q̄ non deficeret princeps ex iuda: neqꝫ dux de femorib⁹ eius: vsqꝫ quo veniret cui repositum est.

A ¶ De quo etiam idem pronunciat moyses q̄ ⁊ ipse sit expectatio gentium. Imperfect⁹ nāqꝫ presagij huius pendebat euentus. donec sub ppria gentis principibus regerentur. Qui incipientes ab ipso moyse qui hec p̄dixerat vsqꝫ ad augusti imperium perdurarunt quo in tēpore primus vt supra dixi herodes externi generis vir a romanis iudeorum suscepit principatum.

B ¶ Qui herodes (scdm̄ ea quidē que iosephus tradit) ex idumeorūz gente paternum genus: ex Arabum vero materni sanguinis originē deducebat. African⁹ autem: qui ⁊ ipse precipuus in hystoriographis habetur aiūt (inquit) qui de eo diligentius explorarunt: antipatrē quēdam patrem esse herodis ascalonite: qui ⁊ ipse fuerit herodis cuiusdā filius templi Apollinis editui. Hic ātipater ab idumeis latronibus captus admodū puer pmansit cum predonib⁹: pro eo q̄ pater eius rei familiaris inopia filium redimere nō valeret. Uerum puer latronū vita ⁊ moribus institutus postmodum hircano cuidā iudeorum pontifici familiaris efficitur: ex quo nascitur herodes hic q̄ saluatoris tēporibus fuit. hec Affricanus.

¶ Capitulum. v. q̄ herodis tempore interrupta sit regum successio scdm̄ danielis prophetiam. A.

IGitur cum in hominem externe gentis iudeorum

deuenisset imperiũ:imminebat sine dubio etiã illa pphetricis predicta vocibus expectatio gentium. Quippe cũ defecissent apud eos ab origine ipsi⁹ moysi secutra principum regumq successio. Pri⁹ enim q̃ in captiuitatẽ Babilonicã ducerent regnauit apud eos Saul primus:et inde dauid. Nam ante reges a iudicibus regebantur:qui post moysen et Jesum successorem eius:gentis illi⁹ tenuerant principatum. Post redditum vero de babilonia nõ defuere eis gubernacula disciplinis optimis instituta. Per põtifices τ enim rerum summa gerebatur donec põpeius τ romanoꝝ magistratus adueniens, hierosolimam: vrbem quidem romanis armis opugnaret τ caperet. Sancta vero et sacratissima queq templi pollueret: ita vt ne ab ipsis quidem abditis ingressum temperaret hostilem. Eum vero qui per auiam successionem per idem temp⁹ regno simul τ pontificio fungebatur. Aristobolum nomine: victum cuz liberis romam misit. hircano fratri eius pontificatum relinquens. Omnem vero iudeorum gentem ex illo tempore tributariã romano fecit imperio.

B Sed hircano in quẽ vltimũ iudeorum gentis pontificatus fuerat deuolutus a parthis capto: primus sicut supra dixi externi generis vir herodes per senatus consultuz Augusto imperante iudeorum gentis adipiscitur gubernacula Sub quo imminẽte iam saluatoris aduẽtu etiã salus gentiũ τ vocatio expectata fini ea que prophete predixerant consecuta est. Ex quo vtiq tempore interrupta successionis serie ducum vel principum qui de iude femoribus descendebãt Consequenti ratione ordo quoq sacerdotij ab auis et proauis in declinabiliter currens repente confunditur. habes et de his idoneum testem ipsum iosephum qui iudicat herodez postq regnũ sibi iudeorum a romanis concessum est non iam sui generis ordinem cõstituisse pontifices sed ignobilibus quibusq sacerdotia permisisse Similia quoq in sacerdotibus ordinandis egisse etiam successorem eius archelaum refert. Postq iudeorum imperiuz dicit recepisse romanos. Jdem ipse iosephus indicat q etiaz sacram vestem pontificis summi: herodes occlusam sub signaculo suo tenuerit nec vnq pontificibus vsum eius potestatẽ permiserit. Hoc idem τ successor ei⁹ archelaus. Hunc et romani morem post ipsos pontificalis iniurie tenuere. Hec autem dicta sint nobis approbare volentibus veritatem prophetie que in aduentu domini nostri saluatoris impleta est. Sed τ apud Danielem prophetam euidenter numerus septimanarum:q vsq ad christum ducem futurus designatur impletus est. De quibus in alijs locis exposuimus. Post quarũ septimanarũ consummationem abolendũ esse chrisma:qđ apud iudeos sacratissimum seruabatur: idem ppheta designat. Quod quidẽ manifestissime eo ipso tempore quo dominus noster iesus christus aduenit: probatur impletum Hec autem a nobis p necessario relata ad ostendendam veritatẽ temporum teneantur.

Cap. vj. de diuersitate generationum a matheo τ luca conscriptaꝫ que de his refert africanus.

Eruz quoniã de generationib⁹ christi varie nobis Matheus τ Lucas euangeliste tradiderũt et contraria sibi a quam plurimis dicere putantur. Jn quo etiam nonnulli fideliũ veritatis ignorantia: commenta quedaz pro suis quisq opinationibus conantur adhibere: etiam de hoc historiam que ad nos vsq deducta est in medium proferamus.

A Affricanus cuius superius fecim⁹ mentionem: scribens ad aristidem quedam de euangeliorum consonantia: τ de genealogijs que a matheo et luca diuerse referuntur: ceterorum quidem opiniones procul a veritate dei errantes coarguit. Jpse autem historiam quaz compererat: in his ipsis protulit verbis. Apud gentem inquit israel generationum nomina: nunc secunduz nature nunc etiam secundum legis ordinem numerantur. Nature quidem successiones habentur que ex seminis vel sanguinis veritate de

fendunt. Legis autem quis filius alio generante substituitur, sub nomine fratris defuncti sine liberis. Cum enim resurrectionis inter eos spes necdum fuisset accepta. per hec resurrectionis quandam imitabantur imaginem vtinã nomẽ generis vitio sterilitatis aboleret. Cum ergo huiuscemodi apud eos generationum ordines seruarentur: vt quidem ex ipso germine: quidam ex substitutione ab alijs generati alijs filij legis beneficio deputarentur: a singulis euangelistarum vtriusqꝫ modi commemorata successio est. Id est vt alter eorum eum qui genuisset: alter vero eum qui quasi genuisse videretur exponeret. Et ita fit vt neutrum euangelium mentiatur dum aliud nature ordinem. aliud vero legis exequitur. Resincinctum namqꝫ sibi est inuicem genus. et illud quod per Salomonẽ et illud quod per natham deducitur: per legales substitutiones que fiebant his qui sine liberis decedebant: et per secundas nihilominus nuptias: quibus vnus atidem alijs parentibus progenitus alio rũ esse filius videbatur. Et ita fit: vt vtraqꝫ narratio gñationũ vsqꝫ ad ioseph verissimis lineis deducatur. diuerso quidem sed satis explorato ordine signata.

B ¶ Ut autẽ clarius fiat quod dicitur ipsas generationum consequentias enarrabimus. Ad dauid per salomonẽ generatio quã dinumerat matheus: tertium a fine facit matham qui dicitur genuisse iacob patrem ioseph. Per natan vero de dauid lucas generationum ordinem texens: tertium nihilominus eiusdem loci facit melchi. Dixit enĩ ioseph qui fuit heli: qui fuit melchi. Nobis ergo imminet ostẽdere quomodo ioseph qui dr̃ sm̃ matheũ quidem patrem habuisse iacob: qui deducitur p salomonẽ: sm̃ lucã vero heli q̃ deducitur p nathan. Utqꝫ isti ipsi id est iacob et heli qui erant duo fratres habentes alius quidem nathan alius autem melchi patrem ex diuerso genere veniẽtes: etiam isti ioseph aui esse videantur. Est ergo modus iste mathã et melchi diuersis temporibus de vna eademqꝫ vxore est a nomine: singulos filios procrearunt quia mathan qui per salomonem descendit vxorem eam primus acceperat: et relicto vno filio iacob nomie defunctus est. Post cuius obitum (qm̃ lex viduã alij viro non vetat nubere) melchi qui per natham genus ducit cum esset ex eadem tribu: sed non ex eodem genere relictam mathan accepit vxorem: ex qua ipse suscepit filium nomine heli. Per quod ex diuerso patrum genere efficiuntur iacob et heli vterini fratres: quorũ alter. i. iacob fratris heli sine liberi defuncti vxorem ex mandato legis accipiens genuit ioseph: natura quidem germanis suum filium: propter quod et scribitur. Jacob autem genuit ioseph secundum vero legis preceptum heli efficitur filius: cuius iacob quia frater erat: vxorem ad suscitandum fratris semen acceperat. Et per hoc rata inuenitur atqꝫ integra generatio: et ea quam matheus enumerat dicens. Jacob autem genuit ioseph: et ea quam lucas competenti obseruatione designata et vna qui putabatur esse filius ioseph: qui fuit iacob. Qui et ipse subsonante eadem distinctione: heli esse filius putabatur qui fuerat melchi: quia legalem hanc successionem q̃ velut adoptiõe quadã erga defunctos ꝯstat magisqꝫ germinis veritatẽ: cõpetẽti satis per hoc designauit indicio obseruans euangelista: ne oino in huiuscemodi successionibus genuisse aliquem noiaret: p quod digna distinctione non descẽdens: sed ascendens vsqꝫ ad adam: et ad ipsum vsqꝫ peruenit dominum.

C ¶ Hec autem non nobis ad subitũ reperta: aut absqꝫ vllis autoribus commentata sunt: sed ipsi hic saluatoris nostri scd̃m carnẽ propinqui seu studio tanti seminis demonstrandi seu edocendi q̃ secundum veritatem gesta sunt tradiderunt. Attendẽtes etiam hocqꝫ cum idumei latrones ascalonitate ciuitati irruẽtes: de apollinis templo quod muro vrbis adherebat cum ceteris spolijs etiam antipatrem herodis cuiusdã editui filiũ captiuum diripuissent. accidisse postmodum: vt ad amicitias hircani pontificis antipater perueniret. Cuius principatum cũ in quãplurimis iuuisset: defuncto eodẽ hircano herodi filio suo a romanis p ambitionem regnũ iudee acce-

perit. Uerum hec ⁊ in aliis grecoꝝ hystoriis designant. Sed illud precipue supradicti viri memorie tradiderunt: q̄ p ide tp̄s oīs hebreorum generationes descripte in archiuis templi secretioribus habebātur. In quibus etiam alienigenarū quorūq; continebantur origines: sicut achior et amantis et ruch ex moabitidis: alij et ex egypto qui dicuntur israhelitis esse cō mixti. Uerum herodes cum summam potestatem teneret: videns quod huiuscemodi generis indicia si permanerent obfuscationis sibi plurimum quererent: ignobilitatis sue conscientia exagitatus omnes libros in quibus conscriptio generis habebatur: iussit incendi existimās se nobilem videri posse: si nouitius esse: ⁊ aduena israelitici generis nullis conscriptionum fastibus vrgeretur. Uerū fuere tum pauci diligentes ⁊ studiosi viri: q̄ vel descriptos ex parte aliqua huiuscemodi libros domi haberent: vel etiam memoriter aunte ordinem prosapie retinerent. Precipue quod de iussa a proauis nobilitas conualebat. Ex quibus fuerunt et ij quos paulo ante memorauimus de sposyneo .i. heriles vel dn̄icij appellati propter propinquitatem generis christi q̄ et nazarei fuerunt ex vico cochaba iudeorū quiq; per omnem regionem circuneūtes ordinem supradicte generationis partim memoriter: partim etiam ex dierū libris inquātum erat possibile perdocebāt. Quibus ita a nobis inquātum diligentia potuit perscrutatis euidentissime euangeliorum per hoc veritas declaratur. Hec sunt que ab aphricano dedicimus. Hoc itaq; modo in ioseph patrum generatiōe deducta: dubitari iam non potest de Maria que eiusdem generis atq; eiusdem tribus extiterit. Si quidem secundum legē moysi non licebat in diuersis tribus nuptias permisceri. sed vni ex eodem populo atq; ex eadem familia innupta precipitur copulari: vt ne permixtione coniugij: etiam sors hereditatis deducatur in dubiū: et de alia tribu contra fas ad aliā transferatur: sed de his satis dictum est.

¶ Capitulum duodecimum de nece infantium apud Bethleem et Magorum presentia.

Christo igitur scd̄m prophetie fidem nato in bethleem iude temporib᷒ supradicti herodis de orientis partibus aduentantes quidam viri ex magorum gente percunctantur ab herode: vbi nam esset rex qui nuper natus est iudeorum: affirmantes vidisse stellaꝫ ei᷒ in oriente: qua sibi etiam dux itineris extitisset causam vero tante pperationis adorandi ac venerandi nuper editi regis esse. Quibus ille auditis icredibiliter deterretur: verens ne status sui periclitaretur imperij. Accersitis ergo legis doctoribus percunctatur vbinā christum nasci sperarent. Ut vero ex michee oraculis locus natiuitatis eius apud bethleem designatus est: vno precepto rex omes lactantes pueros nō solum apud bethleē: sed et in oībus finibus eius abimis et infra: scd̄m tp̄s qd̄ explorauerat a magis interimi iubet: si quo etiā iesu cū equeuis possit extinguere. Sȝ preuenit regis insidias puer adductus in egyptum: parētib᷒ de dolo regis angelo prenunciante cōmonitis.

¶ Cap. viij. de cruciatibus ipsius herodis qui necari iussit infantes.

Cruz hec etiā sacris euangelij vocib᷒ edocemur opere pcium est crudelitatis herodis in xp̄m et equeuos eius videre mercedem. Statim nāq; nec mora vltio in eum diuina ꝯuertitur: que nō solū presens inferret exitiū.
A ¶ Uerum et quibus post interitū supplicijs esset cruciandus ostenderet. Longum est si prosperitates imperij ei᷒ quibus ad illud tp̄s vsq; pollebat domesticis referam cladib᷒ obscuratas. ignominiam matrimonij funera liberorū quorū tamen ipse extiterit parricida. sororis et ppinquorumq; oīm si exequar clades: tragedia magis q̄ hystoria texi videbitur. De quibus tamen si quis scire vult Josephus plenius refert.
B ¶ Igitur cum pro sacrilegio quod in saluatorem commiserat ⁊ scelere quod in equeuos eius pegerat vltio eum diuina

vigeret in mortem: quem dederit exitũ nõ puto indecorũ si ipsius ioseph in septi modecimo libro antiquitatũ hec referẽtis sermonib⁹ explicemus. Herodẽ (inqt) porro ⁊ maior in dies morbus vigebat supplicia commissi dudum sceleris expetens. Lento nãq͂ igne extrinsecus in superficie corporis vrebatur intrinsec⁹ vero vastum condebatur incẽdium. Auiditas inexplebilis semper inerat cibi: nec tamen satiari vnq͂ rabidis incitata faucibus valebat ingluuies: Intestina intrinsecus vlceribus ob septa: dolorib⁹ quoq͂ coli q͂ maxime cruciabatur. Humor liquidus et liuidus erga pedes tumidos oberrabat ⁊ ab inferioribus partibus pubetenus tumore distentus. sed et verenda ipsa putredine corrupta scatere vermibus. Spiritus quoq͂ incredibilis inflatio et tentigo obscena satis et execrãda. His aũt oĩbus doloribus fetor dirior: vt ex mẽbrorum putredine: vel ex respiratione anhelitus reddebatur. Ita ex oĩ parte cruciatibus fesso nulle sufficere vires ad tollerantiam poterant. Dicebant ergo his quibus diuinandi peritia est diuinit⁹ has penas ab imperatore deo ob multa eius impie et crudeliter gesta deposci. Hec quidẽ in supradicta hystoria refertur de quo paulo añ memorauim⁹.

¶ Sed in scdo libro ĩdem hystoriographus similia nihilominus de eodẽ scribit hoc modo dicẽs. Post hoc vero omne corpus eius morbus inuadens diuerso eum sibi met corruptele genere vendicabat. Febris nãq͂ vna parte lenta vexabat prurigo ex alia parte itolerabilis per oẽm corporis diffusa superficiẽ. Coli quoq͂ creberrim⁹ dolor pedes pubeten⁹ hydropis abscederat tumor. Verenda corrupta putredine ⁊ scatentia vermib⁹ horrescebant. Inflatione etiam tortuosi spũs ⁊ crebra suspiria conuulsis admodum producta viscerib⁹: ita vt diceretur a vatibus non morbi corporis hec sed diuine vltionis esse supplicia. Quinq͂ cum tot morbis etiam feralibus vigerẽt tñ spem adhuc viuendi gerens de medelis atq͂ remediis cogitabat. Deniq͂ trãsito iordane aquis calidis que apud calleroẽ sunt vtebatur que etiam potantib⁹ commode dicuntur. Visum est autem medicis ẽt oleo calido omne corpus fouẽdum Cuiusq͂ depositus fuisset in huiuscemodi fomento: ita resolutus est omnibus mẽbris: vt etiam oculi ipsi e suis sedibus soluerentur.

¶ Capitulum .ix. De crudelitate herodis quã mortis sue tempore ppetrauit.

Deportatur ex inde hierico: et famulorũ plãctibus aumonit⁹ vbi desperare cepit militibus quidem quinquagenas dragmas diuidi iubet. Diucius vero et amicis suis plurimum pecunie largitur. Ipse autem furore iaz plenus ⁊ ipsi vt ita dicã minitans morti fertur in facinus execrabile. Et enim ex singulis quibusq͂ vicis vel castellis si q̃ nobiliores et primarij erant viros ex omni iudea ad se colligi et recludi iubet in loco qui dicitur hypodromus. Accersita tamen sorore sua salomone atq͂ eius viro nomine alexan. Noui inquit iudeos de meo interitu gauisuros: sʒ potero habere lugẽtes ⁊ exequias honorabiles ex plangentium multitudine si volueritis vos meis parere preceptis. Hos omnes quos in custodia haberi iussi totius iudee nobiles viros statim vt ego spiritũ exalauero interficite in hoc ipsum militibus preparatis: vt omnis iudea et oĩs domus etiam inuita defleat obitũ meũ.

¶ Et post pauca idem iosephus ait. Rursum autem nam et sibi auiditate ⁊ tussis conuulsione distendebatur. Cum ex dolorum violentia iam vite exitum adesse sentiret malo accepto cultrum poposcit. Solebat enim p semetipsum purgatum sic pomum atq͂ incisum edere. Tũc deinde circunspectans ne quis esset qui phiberet eleuauit in semetipsum dexteram ictumq͂ librauit. Adhuc idem prosequitur scriptor: q͂ paulo anteq͂ nouissimum spiritum redderet: tertium post duos q̃s ante necauerat filium suuʒ preceptis impijs iugulasset atq͂ ad vltimam luceʒ sicut non absq͂ maximis doloribus corporis: ita etiam nec absq͂ parricidij piaculis aufugisset. Talis igitur herodis extitit finis que digna supplicia scelere q̃d

perit. Uerum hec et in aliis grecoꝝ hystoriis designauit. Sed illud precipue supradicti viri memorie tradiderunt: quod per idē tēps omnes hebreorum generationes descripte in archiuis templi secretioribus habebā tur. In quibus etiam alienigenarū quorūque continebantur origines: sicut achior et amantis et ruth ex moabitidis: alii ēt ex egypto qui dicuntur israhelitis esse cōmixti. Uerum herodes cum summam potestatem teneret: videns quod huiuscemodi generis indicia si permanerent obfuscationis sibi plurimum quererent: ignobilitatis sue conscientia exagitatus omnes libros in quibus conscriptio generis habebatur: iussit incendi existimās se nobilem videri posse: si nouitius esse: et aduena israelitici generis nullis conscriptionum fastibus vigeretur. Uerū fuere tum pauci diligentes et studiosi viri: qui vel descriptos ex parte aliqua huiuscemodi libros domi haberent: vel etiam memoriter auite ordinem prosapie retinerent. Precipue quod de missa a proauis nobilitas conualebat. Ex quibus fuerunt et ii quos paulo ante memorauimus de sposyneo. i. heriles vel dñicii appellati propter propinquitatem generis christi q̇ et nazarei fuerunt ex vico cochaba iudeorū quique per omnem regionem circuneūtes ordinem supradicte generationis partiz memoriter: partim etiam ex dierū libris inquātuz erat possibile perdocebāt. Quibus ita a nobis inquātum diligentia potuit perscrutatis euidentissime euangeliorum per hoc veritas declaratur. Hec sunt que ab aphricano dedicimus. Hoc itaque modo in ioseph patrum generatiōe deducta: dubitari iaz non potest de Maria que eiusdem generis atque eiusdez tribus extiterit. Si quidem secundum legē moysi non licebat in diuersis tribus nuptias permisceri. sed vni ex eodem populo atque ex eadem familia innupta precipitur copulari: vt ne permixtione coniugii: etiam sors hereditatis deducatur in dubiū: et de alia tribu contra fas ad aliā transferatur: sed de his satis dictum est.

¶ Capitulum duodecimum de nece infantium apud Bethleem et Magorum presentia.

Christo igitur scd̄m prophetie fidem nato in bethleem iude temporibꝰ supradicti herodis de orientis partibus aduentantes quidam viri ex magorum gente percunctantur ab herode: vbi nam esset rex qui nuper natus est iudeorum: affirmantes vidisse stellaz eiꝰ in oriente: qua sibi etiam dux itineris extitisset causam vero tante pperationis adorandi ac venerandi nuper editi regis esse. Quibus ille auditis icredibiliter deterretur: verens ne status sui periclitaretur imperii. Accersitis ergo legis doctoribus pcunctat̄ vbinā christum nasci sperarent. Ut vero ex michee oraculis locus natiuitatis eius apud bethleem designatus est: vno precepto rex oēs lactantes pueros nō solum apud bethleē: sed et in oībus finibus eius abimis et infra: scd̄m tēps qd̄ explorauerat a magis interimi iubet: si quo etiā iesu cū equeuis possit extinguere. Sz puenit regis insidias puer adductus in egyptum: parētibꝰ de dolo regis angelo prenunciante cōmonitis.

¶ Cap. viii. de cruciatibus ipsius herodis qui necari iussit infantes.

Eruz hec etiā sacris euangelii vocibꝰ edocemur opere pcium est crudelitatis herodis in xp̄m et equeuos eius videre mercedem. Statiz nāque nec mora vltio in eum diuina ꝯuertitur: que nō solū presens inferret exiciū.

A ¶ Uerum et quibus post interitū supplicijs esset cruciandus ostenderet. Longum est si prosperitates imperii eiꝰ quibus ad illud tp̄s vsque pollebat domesticis referam cladibꝰ obscuratas. ignominiam matrimonii funera liberorū quorū tamen ipse extiterit parricida. sororis ēt ppinquorumque oīz si exequar clades: tragedia magis q̄ hystoria texi videbitur. De quibus tamen si quis scire vult Josephus plenius refert.

B ¶ Igitur cum pro sacrilegio quod in saluatorem commiserat et scelere quod in equeuos eius pegerat vltio eum diuina

vigeret in mortem: quem dederit exitū nō puto indecoꝝ si ipsius ioseph in septi modecimo libro antiquitatū hec referētis sermonib⁹ explicemus. Herodē (inqt) porro ꝛ maior in dies morbus vigebat supplicia commissi dudum sceleris expetens. Lento nāqꝫ igne extrinsecus in superficie corporis vrebatur intrinsec⁹ vero vastum condebatur incēdium. Auiditas inexplebilis semper inerat cibi: nec tamen satiari vnqꝫ rabidis incitata faucibus valebat ingluuies: Intestina intrisecus vlceribus ob septa: dolorib⁹ quoqꝫ coli ꝙ maxime cruciabatur. Humor liquidus et liuidus erga pedes tumidos oberrabat ꝛ ab inferioribus partibus pube tenus tumore distentus. sed et verenda ipsa putredine corrupta scatere vermibus. Spiritus quoqꝫ incredibilis inflatio et tentigo obscena satis et execrāda. His aūt oībus doloribus fetor dirior vl ex mēbrorum putredine: vel ex respiratione anhelitus reddebatur. Ita ex omi parte cruciatibus fesso nulle sufficere vires ad tollerantiam poterant. Dicebant ergo his quibus diuinandi peritia esti diuinit⁹ has penas ab imperatore deo ob multa eius impie et crudeliter gesta deposci. Hec quidē in supradicta hystoria refert vir de quo paulo anā memorauim⁹.

¶ Sed in scdo libro idem hystoriographus similia nihilominus de eodē scribit hoc modo dicens. Post hoc vero omne corpus eius morbus inuadens diuerso eum sibi met corruptele genere vendicabat. Febris nāqꝫ vna parte lenta vexabat prurigo ex alia parte itolerabilis per oēm corporis diffusa superficiē. Coli quoqꝫ creberrim⁹ dolor pedes pubeten⁹ hydropis abscederat tumor. Uerenda corrupta putredine ꝛ scatentia vermib⁹ horrescebant. Inflationes etiam tortuosi spūs ꝛ crebra suspiria conuulsis admodum producta viscerib⁹: ita vt diceretur a vatibus non morbi corporis hec sed diuine vltionis esse supplicia. Quinqꝫ cum tot morbis etiam feralibus vigeret tñ spem adhuc viuendi gerens de medelis atqꝫ remedijs cogitabat. Denīqꝫ trāsito iordane aquis calidis que apud calleroē sunt vtebatur que etiam potantib⁹ commode dicuntur. Uisum est autem medicis ē oleo calido omne corpus fouēdum Cumqꝫ depositus fuisset an huiuscemodi fomento: ita resolutus est omnibus mēbris: vt etiam oculi ipsi e suis sedibus soluerentur.

¶ Capitulum. ix. De crudelitate herodis quā mortis sue tempore ppetrauit.

Exportatur exinde hierico: et famulorū plāctibus ammonit⁹ vbi desperare cepit militibus quidem quinquagenas dragmas diuidi iubet. Ducibus vero et amicis suis plurimum pecunie largitur. Ipse autem furore iaꝫ plenus ꝛ ipsi vt ita dicā minitans morti fertur in facinus execrabile. Et enim ex singulis quibusqꝫ vicis vel castellis si q̄ nobiliores et primarij erant viros ex omni iudea ad se colligi et recludi iubet in loco qui dicitur hypodromus. Accersita tamen sorore sua salomone atqꝫ eius viro nomine alexan. Noui inquit iudeos de meo interitu gauisuros: sꝫ potero habere lugētes ꝛ exequias honorabiles ex plangentium multitudine si volueritis vos meis parere preceptis. Hos omnes quos in custodia haberi iussi totius iudee nobiles viros statim vt ego spirituꝫ exalauero interficite in hoc ipsum militibus preparatis: vt omnis iudea et omnis domus etiam inuita defleat obitū meū.

¶ Et post pauca idem iosephus ait. Rursum autem nam et sibi auiditate ꝛ tussis conuulsione distendebatur. Cum ex dolorum violentia iam vite exitum adesse sentiret malo accepto cultrum poposcit. Solebat enim p semetipsum purgatum sic pomum atqꝫ incisum edere. Tūc deinde circumspectans ne quis esset qui phiberet eleuauit in semetipsum dexteram ictumqꝫ librauit. Adhuc idem prosequitur scriptor ꝙ paulo anteqꝫ nouissimum spiritum redderet: tertium post duos q̄s ante necauerat filium suuꝫ preceptis impijs iugulasset atqꝫ ad vltimam luceꝫ sicut non absqꝫ maximis doloribus corporis: ita etiam nec absqꝫ parricidij piaculis aufugisset. Talis igitur herodis exitit finis que digna supplicia scelere qꝫ

in bethleem erga paruulos gesserat: et p isidijs dñi nostri ac saluatoris exact⁹ ē.

Capitulum decimum de archelai regno post herodem.

E successione vero eius hystoria nos euangelica perdocet qd postea ꝙ per angelum cōmonitus ioseph sublato puero et matre eius de egypto redijt ad terram iudeam. Audiens inquit euangelista quia archela⁹ regnaret pro herode patre suo timuit illo ire. Commonitus autem in somnis abijt in partes galilee. Huic aūt euangeliste veritati consona scribit etiam supradictus hystoriographus: diligenter hoc exeqns quomodo ex testamento herodis patris sui adiudicante etiam cesare augusto regni iudeorū successor extiterit archela⁹ et vt post decem annos imperio deuolutus sit vtq philippus et herodes iunior frater cum lisania in terra archias diuisum iudee regnum regebant.

Capitulum vndecimum qd falsa esse acta que iudei preferunt etiam iosephi testimōio ex ꝯsonatiōe tpm conuincant.

Idem quoq ipse hystoriograph⁹ in decimooctauo libro refert duodecio anno tyberij cesaris (qui augusto septem et quinquaginta annis principatu posito successerat) pontium pylatū iudee procurationem suscepisse: atq inibi p decē continuos annos vsq ad ipsū pene finem tyberii perdurasse. Ex quib⁹ omnibus figmentum impudens euidenter arguitur actorumq recenti confecta plasmate aduersus xpm dominum proferuntur. In quibus primo oim temporis ipsius ratio coarguit falsitatē. Quarto nāq consulatu tyberij (qui consulatus septimo anno imperij eius fuit) piaculi i saluatorem commissi tempus falsa hec acta perscribunt. Quo in tempore euidēter ostenditur ne missus quidem adhuc ad iudee procurationem pilatus secundum Josephi probatissimi hystorici testimoniū. Qui plenissime designat duodecimo anno tiberij cesaris iudee procurationem suscepisse pylatum. Consonanter autem in his cum historico euangelista concordat: quintodecimo dicens anno tiberij cesaris (in quo quartus erat pilati procurationis annus cū etiam iudee tetrarche haberent herodes ⁊ lisias philippus) dominum et saluatorem nostrū iesum christum et fuisse annorum triginta: quando ad iohannem baptizand⁹ aduenit. Tunc etenim initium euangelice predicationis instituit.

Capitulum. xij. q a pontifice Anna vsq ad Cayphā quattuor pontifices fuerint: ⁊ singulis annis administrauerint pontificatum in quibus predicatio christi completa est.

Refert autē cū diuina scriptura omne doctrine sue tēpus exegisse sub pontificib⁹ anna ⁊ caypha: quo scilicet anne pontificatus tempore incipiēte docere ceperit: et vsq ad initium cayphe ꝑtenderit. In quibus spacijs vix toti quattuor concluduntur anni. De galib⁹ porro preceptis iam per illud tempus vt zambitione cessantibus nulli quippe pontificatus honor vite vel generis reddebat. Sed romana potestate alijs nunc. item alijs summa sacerdotij prestabatur: ita vt annuis successionibus mutarentur.

A Deniq idem iosephus refert quattuor per ordinem vsq ad caypham pontificatus officio post annam esse perfuinctos his verbis scribens. Ualerius gratus anna sacerdotio deturbatio ismael pontificem designauit filium bassi.

Sed et hunc non multo post abiciens elezarum ananie pontificis filium pontificatui subrogauit. Post annū vero etiā hunc arcet officio: ⁊ simoni cuidam cayphi filio pontificatus tradidit ministerium: quo non amplius et ipse ꝙ vni⁹ anni spatio perfunctis iosephum (cui et caypas nomen fuit) accepit successore ac per hoc omne tempus quod dominus ⁊ saluator noster in terris docuisse perscribitur intra quadriēni tēporis spacia coartatur. In quo quatuor iste quas ioseph⁹ memorat successiones pontificum cum describuntur vix per annos singulos mi

nistrare. Consonanter igitur secundum ea que scripsit caypham pontificem anni illius quo saluator passus est etiam euangelii scriptura designat.

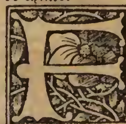
B ¶ Igitur dominus et saluator noster non multo post initium predicationis sue duodecim ex omnibus discipulos assumpsit. Quos et ceteris sectatoribus suis preferens speciali quodam electionis priuilegio apostolos nominauit. Cuius nominis virtus missos indicat. Sed et alios post hos elegit septuagintaduos et ipsos binos per loca et vrbes ad quas ipse accessurus erat premisit.

¶ Capitulum. xiii. de Johanne baptista testimonium Josephi: et quod asserit eum iustum fuisse et ob eius nec est vindictam in iudeos esse prerogatam.

Erum breui interiecto tempore iohannes baptista ab herode filio herodis capite pungitur. De quo et in euangeliis quidem refertur. Concordi vero testimonio etiam iosephus de hoc scribit nominatim etiam de herodiade commemorans velut de coniugio fratris philippi viuentis violenter abstracta et suis ab herode inceptis nuptiis sociata propria et legitima vxore depulsa: quam herodiadem filiam fuisse dicit arethe regis arabie: propter quam etiam iohannem baptistam ab eo commemorat interemptum. Bellum quoque exortum inter aretham dicit et herodem tanque ob ignominiam filie vindicandam. In quo bello exercitum refert herodis extinctum. Hec autem omnia accidisse propter piaculum quod in nece iohannis amisit. Idem quoque iosephus iustissimum super omnes iohannem fuisse secundum euangeliorum fidem et ab herode propter herodiadem capite cesum refert. Propter quam etiam regno eum memorat esse depulsum atque in exilium apud viam nam galilee vrbem trusum. Hec in octauodecimo antiquitatum libro his ipsis quibus infra annotatum est syllabis scribit. Quibusdam (inquit) iudeorum videbatur ideo periisse herodis exercitum quod in eum satis iuste vltio diuina commota sit pro vindicta iohannis qui vocatur baptista: quem puniuit herodes virum valde bonum: qui precipiebat iudeis virtuti operam dare iustitiam inter se inuicem custodire: et in deum seruare pietatem per baptismum in vnum coire. Hoc enim pacto baptismum acceptabile fore: si non solum ad abluenda peccata sumatur: verum et ad castimoniam corporis atque ad anime iustitiam purificationemque seruetur: omniumque pariter virtutum velut signaculum et custodia quedam fidelis habeatur. Que cum ab eo precepta huiuscemodi docerentur atque ad audiendum eum per plurima multitudo concurreret: virtus herodis ne forte doctrine eius persuasione populi a suo regno deciecerunt. (Videbat enim quod preceptis eius ac monitis obedire in omnibus plebs esset parata) melius credidit priusque noui aliquid fieret anticipare hominem nece: quam postmodum turbatis rebus seram plenitudinem gerere. Ex sola igitur suspitione herodis vinctus in castellum macheronta adducitur iohannes ibique capite obtruncatur. Hactenus de iohanne. Sed et de saluatore nostro domino in eisdem hystoriarum suarum libris idem iosephus ita scribit.

¶ Capitulum. xiiii. de testimonio iosephi de christo.

Uit autem hisdem temporibus iesus sapiens vir: si tamen eum virum nominari fas est: erat enim mirabilium operum effector doctorque hominum eorum qui libenter que vera sunt audiunt. Et multos quidem iudeorum multos etiam ex gentilibus sibi adiunxit Christus hic erat. Hunc accusatione primorum nostre gentis virorum cum pilatus in crucem agendum esse decreuisset non deseruit eos qui ab initio eum dilexerant Apparuit enim eis tertio die iterum viuus secundum quod diuinitus inspirati prophete vel hec vel alia de eo innumera miracula futura esse predixerant. Sed et in hodiernum diem christianorum qui ab ipso nuncupati sunt et nomen perseuerat et genus hic cum

Que hebreoꝝ scriptoꝛ olim suis libꝛis in-serta tam de iohāne baptista ꝙ etiaꝫ de dño et saluatoꝛe nostro tradiderit:qꝺ vl-tra effusum:que excusatio impudentibꝰ et perfidis remanebit. Quominus de fal sitate gestoꝝ ꝗ postmodū cōfixerūt aptis sime ꝯuincant. Sed de his ista sufficiāt.

B ¶ Apostoloꝝ aūt dñi ⁊ saluatoꝛis nostri nomina ꝗ referātur ex ipsis euāge liꝫs omnibus palaꝫ est. Septuaginta ꝟo discipuloꝛum vocabula nusꝙ quidem re perimus scripta. Dicitur tamen vnus ex ipsis esse barnabas. Cuius etiam in acti bus apostoloꝛum mētio facta est. Sed ⁊ paulus nihilominus scribens meminit eius deniꝗ ipsum dicunt esse qui cum so sthene ⁊ paulo coꝛintiis scribit. Clemens vero in quarto disputationum libꝛo ce-phe mētioneꝫ facit de quo paulus dixit. Cum aūt venisset cephas anthiochiam in faciem ei resistit. Et dixit eum vnū esse ex septuaginta discipulis cognomine pe tri apostoli. Sed ⁊ mathiam ex ipsis esse dicit:qui ꝓ iuda aptoꝝ numero subꝛoga tus est et eū qui cum ipso est statutus ad forteꝫ. Tatheū quoꝗ vnū ex ipsis fuisse tradūt. De quo ⁊ hystoꝛiam que ad nos vsꝗ puenit exponere necessarium duco. Nam ⁊ plures quā septuaginta fuisse di scipulos saluatoꝛis inuenies:si obserues ea que paulus indicat dicens post resur-rectionē apparuisse dñm pꝛimū quidem cephe postea illis vndeciꝫ ⁊ post hos am plius ꝙ quingentis fratribus simul. Ex quibus quosdā doꝛmisse dicit plurimos autem adhuc permanere eo tēpoꝛe quo hoc scribebat. Post etiā dicit eum visum esse iacobo qui erat vnus ex his qui fra-tres saluatoꝛis appellabātur. Tum dein de tanꝙ preter hos duodecim ad coꝝ ta men similitudinē essent aliꝫ quidam apo stoli sicut ⁊ ipse erat paulus addit ⁊ dicit. Postea apparuit apostolis omnibꝰ. No uissime autem visus est ⁊ mihi. Sed ⁊ de his ista sufficiant.

¶ Cap. xv. de narratione abagari rege.

Narratio voro quam ꝺ tatheo ꝓ misimus hunc habet modū Dñi et saluatoꝛis nostri iesu chꝛisti diuinitas cū ꝓ mirabi li ꝟtutis opere ꝑ omneꝫ locū celebraret in numeros tam de vicinis ꝙ de peregri nis ⁊ lōge positis ꝓ remedioꝝ ⁊ cure vir tutibꝰ inuitabat si qui pcipue moꝛbi ali-cuius egritudine laboꝛarent. Unde ⁊ rex quidaꝫ abꝛagarus nole gentis vltra eu-fratē posite pꝛincipatum nobiliter tenēs moꝛbo quodā coꝛpis irremediabili ꝙtū inter hoīes tenebātur. Qui cum de nole iosu ⁊ de mirabilibus virtutū eius audis set supplex ⁊ per epistolā sanctus exoꝛat misso intrem homine diutini moꝛbi vin-culis qbus tenebat absolui. Sed ad pꝛe-sens qdam a dño coꝛpoꝛis eius cura dif-fertur. Dignus tñ efficitur rescripto ple ne saluatoꝛis. In qua simul etiam ꝓmit-titur ei ꝙ nō multo post desideriū sui con sequerētur effectum. Deniꝗ post resur-rectionem atꝗ ascēsionem domini ad ce los Thomas apostolus ex cōmunitione diuina tatheū quēdam vnū ex septuagin ta discipulis ad edissenam ciuitatē euan gelistā ⁊ pdicatoꝛē ꝟbi dei emittit simul ꝗue a domio ꝓmissa fuerāt impleturū. hoc in archiuis publicis edissene ciuita-tis in qua tūc supꝛadictus agarus regna uit:ita descripta reperimus in his char tis que gesta regis abagari seruata anti quitus continebāt. Et vt euidens dicto-rum veritas fiat ipsaruꝫ exemplaria epi stolarū ex siroꝛū lingua translata pone-mus. Exemplar epistole scripte a rege abagaro vel toparca ad iesum et misse hierosolymam per ananiam cursoꝛem.

¶ Cap. xvi. de exēplo abagari ad domi-num iesum misse hierosolymam per ana niam cursoꝛem.

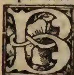

Bagarus veha-me filiꝰ topoꝛca iesu saluatoꝛi bono que apparuit in locis hiero-solymoꝝ salutem. Auditum mihi est ⁊ de te ⁊ sanitatibꝰ quas facis ꝙ sine medicamentis aut herbis fiant ista parte:⁊ ꝙ verbo tantū cecos facit videre claudos ambulare ⁊ lepꝛosos mundare ⁊ immūdos spūs ac demonia eicis. ⁊ eos qui longis egritudinibus afflictātur cu-ras ⁊ sanas. Moꝛtuos ꝗꝗ suscitas. Qui-bus oibus auditis id statui in aio meo. vnū esse de duobus aut qꝛ tu sis deus et descende

descẽderis de celo vt hec facias aut q̃ filius dei sis qui hec facis. Propterea ego scribẽs rogauerim te: vt digneris vsq̃ ad me fatigari et egritudinẽ meã qua iãdiu laboro curare. Nã et illud cõperi q̃d iudei murmurãt aduersum te et volũt tibi insidiari. Est aũt ciuitas mihi parua q̃dem: sed honesta que sufficiat vtrisq̃.

¶ Exemplũ rescripti ab iesu per ananiam cursorem ad abagarum toparcam.

¶ Capi. xvij. de exemplo rescripto ab iesu per ananiam cursorem ad abagarum toparcam.

Beatus es qui credidisti in me cũ me ipse non videris. Scriptũ est eñ de me. q̃r hi q̃ me vident non credent in me: et q̃ non vidẽt me ipsi credent et viuẽt. De eo aũt q̃ scripsisti mihi: vt veniã ad te oportet me oĩa ,ppter q̃ missus sũ hic explere: et p̃stea q̃ impleuero recipi me ab eo a q̃ missus sum. Cũ ergo fuero assumptus mittam tibi aliquẽ ex discipulis meis vt curet egritudinẽ tuam et vitã tibi atq̃ his qui tecum sunt prestet.

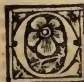
B ¶ Erat aũt his epistolis adiunctũ etiam hoc lingua siriorũ q̃d infra scriptũ est. Postea vero quam iesus assumptus est misit ei iudas qui et thomas tatheum vnũ ex septuaginta. Qui cũ venisset, manebat apud thobiã filium thobie. Ut autem audiuit de eo abagarus et nũciatum est ei q̃d venisset apostolus iesu secundũ q̃d ei scripserat. Cũq̃ cepisset tatheus in virtute dei curare omnẽ langorẽ et infirmitatem ita vt oẽs mirarenẽ. Abagarus cõsideratis mirabilib⁹ que faciebat recordatus est q̃ ipse esset de quo sibi iesus scripserat dicẽs. cũ aũt fuero assumpt⁹ mittã tibi aliquẽ ex discipulis meis q̃ egritudinẽ tuam sanet. Et vocãs ad se thobiam apud quẽ manebat ait ad eum. Audiui q̃ vir quidã potẽs venit et manet in domo tua: adduc eum ad me. Cũq̃ redisset tobias ad tatheum dixit ei. Abagar⁹ toparca vocauit me ad se et dixit mihi vt te ad eũ pducam vt cures eum. et tatheus. Ueniam inquit quoniam maxime ,ppter ip̃m missus sum. Postea igit die tobias mane assumpto tatheo venit ad abagarũ. Et cũ fuisset ingressus p̃sentib⁹ p̃maitibus suis statim in ingressu visum est ab agaro diuini nescio q̃d splẽdoris in vultu apostoli tathei. Q̃d cũ vidisset abagarus adorauit tatheũ. Sup quo ammirati sunt oẽs q̃ assistebãt regi. Ipi eñ nihil hor videbãt: q̃r soli abagaro fuerat ostẽsum q̃ et dicere cepit ad tatheũ. Uere discipulus es iesu filij dei. q̃ mihi dixerat: mittã tibi aliquem de discipulis meis qui te curet et vitã tibi p̃stet: et tathe⁹ rñdit. Q̃r magnifice credidisti eũ q̃ me misit ,ppterea missus sum ad te: et si p̃manseris in fide eius et credulitate. p̃stabunt tibi omnia desideria cordis tui. Tũ et abagarus ad eũ. Usq̃ adeo inq̃t credidi ei vt et iudeos q̃ eũ crucifixerunt velim si vlla mihi adesset tãta exercit⁹ copia trucidare et si nõ romani regni auctoritas impediret. et tatheus ait ad hec. Dñs nr̃ voluntatẽ p̃ris sui impleuit. Qua ipleta assumpt⁹ est rursus ad p̃rem. Dicit ei abagar. Ego scio: et credo in eũ et in patrẽ ei⁹ et tathe⁹ ,ppterea inquit pono manũ meã sup te in noĩe eius. et cũ hoc fecisset: statim oĩs egritudinis morbus quo tenebaẽ absoluitẽ. Mirat⁹ est abagarus q̃ sicut v̾ba audierat de iesu ita et rebus et operib⁹ reperit p̃ tatheũ discipulum eius impleri qui eũ absq̃ medicamentis et herbis curaret.

C ¶ Non solum autẽ illum: sed et abdon quẽdã abdie filium podagra laborãtẽ cum se vestigijs eius aduolaret man⁹ impositione sanauit. multosq̃ alios verbis illi⁹ ciues varijs obsessos sanauit incõmodis. Et sic opera magna et admirãda p̃ficiẽs p̃dicabat verbũ dei. Post hoc autem abagarus ait ad tatheũ. Tu inq̃t cum virtute dei hoc facis et nos omnes vidẽtes miramur. Uerum queso te narra mihi de aduentu iesu q̃uo factus sit et de v̾tute eius in qua faciebat hec q̃ audiui. Et tatheus. Nunc q̃dẽ taceã ver̾ q̃r per verbũ missus sum p̃dicare crastino cõgrega mihi oẽs ciues tuos et corã ipsis p̃dicabo et seminabo in eis verbũ vite vel aduentus iesu q̃uo fuit et cur et qua de causa missus est a p̃re: et de virtutib⁹ operũ ei⁹ vel de ministerijs et que locut⁹ est in hoc mũdo et in qua virtute hoc fecit. Sed et de noua ei⁹ p̃dicatiõe et quod ita paruulus

et humilis ⁊ quomodo ita se humiliauit ⁊ deposita maiestate paruifecit deitatem suā ita vt ⁊ in crucē subigeret ⁊ infernū descēderet ⁊ dirūperet sepē quā a seculis nemo dirupat ⁊ mortuos suscitaret. Qui descēdit quidem solus ascēdit autem cū grandi multitudine ad patrem suū. Iussit ergo abagarus vt mature omnes ciues cōuenirent ⁊ audirent predicationem tathei. ⁊ post hoc iussit dari ei aurum ⁊ argentū: sed ille nō accepit dicēs. Si nostra derelinquim⁹ quomō accipimus aliena. Necnō inutiliter vt puto a nobis ad verbum ex siriorum lingua interpretata: hūc in nostris libris tenebunt locum.

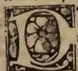
Explicit liber primus.

Incipit liber scd̄s.

Ecunde oportuit velut in principijs ecclesiastice historie disinari: siue de diuinitate saluatoris siue de antiquitate nr̄e religionis ac vetustate doctrine ⁊ vt olim tradita sit xp̄ianorum que nouella videt institutio: sed ⁊ de aduētu ipsi⁹ dñi ⁊ saluatoris nostri nup impleto ac passionib⁹ cōsummato de apostolorum quoq electione superiore libello quanta potuim⁹ breuitate perstrinximus. Age iam nūc que etiam post ascensionē eius cōsecuta sunt videamus: partim diuinarum scripturarū testimonijs edocentes partim extrinsecus ex his que fideliter in commentarijs qui ad memoriam posteritatis inuenti sunt comperimus approbantes.

Cap. primū de vita ⁊ institutione apostolorum post ascensionem christi.

Rimus igitur in apostolatū p iuda pdito re mathias sorte cōciscitur: qui erat vnus ex discipulis domini sicut supra demonstratum est.

A Ordinantur autem ⁊ dyaconi septē numero p orationes ⁊ manus impositionem apostolorum ministerij viduarum gratia in quib⁹ stephan⁹ qui ⁊ pmi⁹ post dñm statim post ordinationē suā lapidatur ab his q ⁊ dñm occiderūt: ⁊ p qd ⁊ nominis sui stephano corona donat a xp̄o. Tūc deinde iacobū q dicebat frater dñi p eo q esset fili⁹ ioseph q xp̄i quasi pater habebat: qm qdē desposata ei fuerat virgo maria: que priusq pueniret cū eo inuenta est in vtero habens de spūsancto sicut euāgelia ptestant. Hunc inquā ipm iacobū (qui ⁊ iustus cognominat⁹ est ab antiquis) virtutum merito ⁊ insignis vite priuilegio primū hystorie tradiderūt suscepisse ecclesie q hierosolymis est sedere: sicut clemens in sexto dispositionum libro asserit dicēs. Petrus em̄ inquit ⁊ iacobus ⁊ iohannes post assumptionē saluatoris qūuis ab ipo fuerint oib⁹ pene prelati: tn̄ non sibi vēdicant primatus gloriā sed iacobū qui dicebat iustus apostolorum episcopum statuūt. Idem quoq in septimo eiusdē operis libro addit de ipo etiā. Hec Iacobo inquit qui dicebat iustus ⁊ iohāni ⁊ petro post resurrectōem dñs oēm scientiā tradidit: ⁊ ipsis ceteris ap̄lis qui apostoli illis septuaginta discipulis tradiderūt: ex quib⁹ vnus erat ⁊ barnabas. Duos autē fuisse iacobos constat. Unum hunc iustum qui de pinna templi detectus fullonis vecte percussus est ⁊ morti traditus. Alius autem est ille q ab herode capite cesus est. Hui⁹ ergo iusti Iacobi etiam paulus meminit cum scribit. Alium autē inquit apostolorum vidit neminem: nisi iacobum fratrem domini. In hoc ergo tempore etiam tatheus de quo supra memorauimus scd̄m dñi pceptum ad regem abagarum missus ipsum (quidem extrudine morbi corporalis absoluit. Uniuersam vero ciuitatem edessenorum xp̄o domino fidelis fatis crudelitate sociauit: ita vt in hodiernū diē ciuitas illa (q per que ipsi⁹ domini ⁊ saluatoris meruit scripta suscipere) velut speciali quadam christo deuotione dicata sit.

B Interea persecutio prima aduersus ecclesiā dei q hierosolymis facta est sub primo martyre stephano oēs discipulos (exceptis duodecim) p vniuersam iudeā samariāq dispersit seu potius: vt sancta scriptura indicat dissemninauit. Ex quibus nōnulli ad fenicē: ⁊ vsq ad cypru

atque antiochiā devenerūt qui gentib⁹ quē
nem credere misteriū fidei nondū aude=
bant iudeis tamen predicabāt. In terea
saulus adhuc vastabat ecclesiam ingre=
diens domos et pertrahens viros ac mu
lieres tradebat in carcerē. Sed philipp⁹
qui erat vnus de septem cum Stepha=
no dyaconus ordinatus descendit sama
riā virtute dñi repletus et predicabat pri=
mus verbū dei samaritane gēti. In quo
tanta erat diuine gratie efficacia: vt etiā
symonem magus suis predicationibus
consterneret: qui per idem tpis celebris
fame apud samaritanorum populos ha
bebatur: ita vt virtus dei magna esse pu
taretur. Sed his cum vidisset signa et mi
racula que a philippo per diuine gratie
potestatem fiebant obstupefactus et ter=
rit⁹ cessit: et credere se in christū vsque quo
etiam baptismum acciperet simulauit.
Quod reuera mirari dignū est hodieque
eodem ordine fieri ab his qui velut here
ditariā ab illo simulationē secte impuris
sime susceperūt. quique auctoris sui arti=
bus instituti ecclesiā fraude qualibet in=
gressi lauacrū furant et sancta nostra ve
lut alicui⁹ morbi contagione cōmaculāt
Serpit enim eorum venenatus sermo si
cut lupus in gregibus et occultis verbo=
rū morsibus incautis letale virus infun=
dit: donec noxias eorum latebras diligētia
pastoris inuestigatas educat ad lucem.
Sicut et ipse Symon petri et industria cō=
prehēsus penā quā merebatur expēdit.
C ¶ Uerū per dies singulos augescē
te pdicatione verbi diuini per dei puidē
tiam ex ethiopie regionibus adest qui=
dam regine gentis illi⁹ prepositus. Mo
ris quippe est illi nationi etiā nūc a femi
nis regi tanque vota in hierosolymis red
diturus. Huic philippus responsis san=
ctispūs iussus. primo ex omnibus genti=
bus mysteriū fidei et sacramentū baptis=
mi tradit: et velut quasdā eam deo primi
tias omniū consecrat nationū. Hūc opi=
nio tenet ad patriam terrā regressum sci
entiam dei summi et salutarē dñi nostri
precientiam indigenis gentib⁹ sicut sibi
tradita fuerat predicasse. In quo rebus
ipsis completa est per eū prophetia que
dicit. ethyopia preueniet man⁹ eius deo.

Dum hec ita aguntur Paulus vas elē
ctionis non ex hominibus neque per ho=
minem sed per reualationem Jesu chri=
sti et dei patris qui eum suscitauit a mor
tuis in apostolatū vocatur celeste et adiese
voce delata.

¶ Cap. ij. qualiter Tyberi⁹ de christo edo
ctus est a pylato et commonitus.

Interea cū per omēm iam locū de resurrectio ne et mirabilibus dñi nrī iesu xpi: et de ascēsione eius ad ce
lū felix fama loqueret: ac per oim aures
beati hui⁹ rumoris volueret opinio et qm
antiqui rumoris erat apd romanos vt p
uinciarū iudices si qd forte noui in his
quas regebāt puincia accidisset vel pnci
pi vel senatui nūciarēt: vti ne ex his q ge
rebāt ignorare aliqd viderent. De resur
rectiōe a mortuis dñi et saluatoris nostri
iesu christi que iam in omnem locum fue
rat puulgata. Pilatus tiberio principi re
fert: sed et de ceteris mirabilib⁹ eius. Et
vt post mortem cum surrexisset a quam
plurimis iam deus esse crederetur. Ti=
berius que cōpererat: retulit ad senatū
Senat⁹ aūt spreuisse dicit p eo qd nō sibi
prius hui⁹ rei iudiciū fuerit delatum sz
auctoritatem suam preuenerit vulgi sen
tentia. Lex enī erat antiquitus designa=
ta ne quis apud romenos deus habere
tur: nisi senatus decreto et sñia confirma=
tus. Porro autem pro vero hoc erat qd
agebatur. ne diuina virtus humanis pu
taretur assertoribus indigere. Cumque se
cundū ea que supra diximus tenuisset se
natus. Tiberius tenuit sententiam suā
ne quid aduersum doctrinam christi con
trarium moliretur. Hec tertulianus vir
et legum et institutionum romanorum pe
ritissimus: et inter nostros scriptores ad=
modum clarus in apologetico suo quem
aduersum gentes pro nostra fide scribit
hoc modo retulit: vt de origine inquit ali
quid retractemus eiusmodi legū vetus
erat decretum: ne quis deus ab impera=
tore cōsecraretur: nisi a senatu pbat⁹ sit
marcus emilius de deo suo alburno: fa=
cit et hoc ad cām nostram qd apud vos hu
mano arbitratu diuinitas pensitatur.

Et nisi homini deus placuerit deus non erit. Homo iam deo propicius esse debebit. Tiberius ergo cui⁹ tpe nomē xpianuz in seculū intrauit an nūciata sibi ex syria palestinaqȝ que illic veritatem istius diuinitatis reuelauerāt retulit ad senatū cum prerogatiua suffragii sui. senatus quē nō ante ipse pbauerat respuit. Cesar in sña mansit comminatus periculū accusatoribus xpiano℞. hec tertulianus.

Cap. iij. quō in omnē mundū breui tpe diffusa de xpo predicatio est. A

Quod profecto diuina puidētia ita tunc cesaris sensib⁹ ingessit ꝛ absqȝ vllo obstaculo in ipsis dumtaxat initys euangelij sermo vsqȝquaqȝ percurreret. Unde et factum est vt repente quasi celitus lumen ostensum aut radius quidem solis erumpens totum orbem claritate superni luminis illustraret vt compleretur illa prophetia que dixerat: in omnez terram exiuit sonus eorum euangelistarum dumtaxat ꝛ aplo℞um et in fines orbis terre verba eorum. Ex quo per oēs ciuitates ac vicos immēse multitudine velut mellium tēpore frumēta ad areas ita ad ecclesias populi congregabantur. Quicūqȝ illi a parētib⁹ tradite sibi morbide superstitionis vinculis tenebantur p doctrinā xpi simul ꝛ p virtutuz miracula q̄ fieri videbāt recepta veri dei noticia tanqȝ a tyrānicis dñis liberati ad vnū verum deū ꝛ dñm creatorēqȝ suū vetusti penitētes erroris. fideli cū confessione veniebant.

B Cum igitur passim iam per oēs etiā gentiliū populos profusius effunderet diuina dignatio: prim⁹ corneli⁹ apud cesareā palestine vrbē maximā cū oī domo sua ad fidē xpi petro ministrāte pducit. Jam inde quā plurimi ꝛ alij ex gentibus apud anthiochiā ad fidē veniunt: eorū pdicatione pertracti: quos p seditiōe aduersus stephanum cōmota: disseminatos esse p omnem locū superius edocuimus. Per quos ꝛ apud antiochiam florētissima cōgregat ecclesia in qua erāt etiā pphetici ordinis viri q̄plurimi: cū quib⁹ ꝛ barnabas ꝛ paulus. Quib⁹ oibus pariter in grā dei ꝛ vnanimitate de gētibus: ibi pmum discipuli velut et perenni fonte sumpto vocabulo: appellati sunt xpiani. Quia tēpestate agabus qdā vn⁹ ex ijs qui aderant pphetis famā magnā futuram diuinis psagiebat oraculis. Paulus vero ꝛ barnabas cum ministerio a fratribus collato qō sancto℞ vsibus deseruiret: hierosolimam designantur.

Cap. iiij. quēadmodū post tyberiū gayus cesar regē iudeo℞ constituit agrippam.

Interea tiberius duob⁹ ꝛ viginti circiter annis sui pncipat⁹ exactis viuendi finem fecit. Post quē gayus iperiū suscepit: ꝛ cōtinuo iudeo℞ pncipatū tradidit agrippe: simul ꝛ philippo ac lisanie tetrarchias. cū qbus ꝛ paulo post herodi eidē pariter ꝯtulit. Jpm vo herodē q̄ ꝛ in nece iohānis auctor extiterat: ꝛ i passiōe dñi iterfuerat multis excruciatū modis eterno dānat exilio. sicut iosephus in ijs que supra inseruimus scribit.

Cap. v. qualiter filo pro iudeis suscepit legationem ad gayum.

Gaius tēporibus Filo insignissim⁹ scripto℞ florebat qui nō soluz in nostra: ve℞ ꝛ in greco℞ phia primus inter primos habebatur.

A Hic aūt gnere quidē a pauis hebreus. Apud alexādriā vero l oib⁹ claris ꝛ nobilib⁹ viris clarior ac nobilior erat. In diuinis autē legib⁹ ꝛ prijs institutis quant⁹ qualisue fuerit: ex ijs que nobis libro℞ suo℞ tradidit monimētis omnib⁹ clarū est. Quis enim digne valeat explicare: quanta eius in liberalibus lr̄is fuerit institutio. Quanta in philosophicis. Quantusqȝ maxime in platonicis et pitagoricis fuerit disciplinis: vtqȝ omnes ꝛ qui secum floruerant pene ꝛ qui precesserant superarit.

B Hic igitur ipe: temporibus gaij quāta iudeis acciderint mala quinqȝ voluminib⁹ exponit. Sȝ ꝛ de eiusdē gaij mētis insania cōmemorat: q intantū super-

die elatus sit: vt deum se voluerit appellari. In ipsis aũt vbi de iudeoꝝ cladibus refert suã quoq̃ legationẽ: quã pro cõtribulationib⁹ suis iudeis detulit ad vrbeʒ romã describit. ⁊ q̄ perorãs apud gayuʒ p̱ patriis legib⁹: nihil ampli⁹ quam irrisionẽ retulerit domum: imo ⁊ pene periculũ mortis incurrerit.

C ¶ Sed ⁊ iosephus meminit horum in octauodecimo antiquitatũ libro talia quedã scribẽs. Et quidẽ cũ seditio apud alexandriã fuisset exorta inter iudeos et grecos terni ab vtrisq̃ ꝑtib⁹ legati mittant̃ ad gayũ. In quib⁹ pro parte grecorũ: erat quidã legat⁹ appion noĩe. Qui cũ in ceteris q̄ plurimis insimularet iudeos tũ maxime q̄ honorẽ cesari nõ deferrẽt: vt moris est facere omnibus qui romanis fascibus subiacent. Hi ergo aiebant neq̃ aras gayo: neq̃ tẽpla cõstituũt: neq̃ alia huiuscemodi in quib⁹ ei diuini honores a prĩncialibus deferuntur. Sed soli sunt qui neq̃ statuas ei decernant: neq̃ sacramentũ nomine eius obseruẽt. Cũq̃ hec ⁊ alia grauiora allegaret appion: per que concitari crederet gayũ. Filo q̃ legationi p̄erat iudeoꝝ: vir in omnib⁹ magnificus: alexãdri alabarche frater: philosophie non ignarus: potẽtissime purgauit obiecta. Sʒ abiecit eũ gayus. ⁊ iubet ilico e cõspectu suo abscedere: dum iracundia repletus secũ ipse rimat̃ q̃d in eos cõferat mali. Egressus autem Filo cũ iniuria: ait ad iudeos qui sibi astabant. Bono animo nos esse oportet quibus irat⁹ est gay⁹. quia necesse est adesse diuinum: vbi humanũ cessat auxiliũ. Hec quid iosephus. Sʒ ⁊ idem Filo in ipso libro quẽ de sua legatione cõscripsit. sigillatim de omnib⁹ que a semetgesta sunt refert. Ex quibus illa sola cõmorabo: que legentib⁹ euidenter in iudeos diuinã p̱ piaculis q̃ aduersũ xp̄m ausi sunt indicẽt vltionem.

¶ Cap. vi. quãta acciderit iudeis mala post irrogatam christo mortem.

Primo quideʒ tẽporib⁹ tyberij refert i vrbe roma Seiaʒ quẽdam magni apud imperatorem loci: vniuersam eorũ gentem: summo nisu interimere voluisse. In iudea aũt pilatuʒ sub quo in saluatorẽ facin⁹ admissum est dũ templum quod in hierosolymis tunc adhuc manebat integrũ ꝓphanare tẽtaret maximis eos perturbationibus agitauisse. Sed ⁊ post tyberij occasum refert successorem eius cum ceteris quã plurimis tum etiã iudeorum genti acerbissimũ extitisse: qđ presto est etiã ex ipsius scriptoris sermonibus discere. Multa quidem erat inquit in gayo ingenij prauitas: que erga omnes homines. tũ precipue erga iudeorũ genteʒ ferebatur: ⁊ speciali quadam seuitia loca eorum q̃ in diuinis habẽt supplicatiõibus cõsecrata incipiens ab alexãdria diripi ⁊ cõtra religionẽ morẽq̃ gentis ꝓphanari iubet statuis suis ⁊ signis atq̃ imaginibus ea replens. Tẽplũ quoq̃ sancte ciuitatis: quod solũ manebat totius ꝓphane ꝯtagionis intactũ ⁊ a maioribus perdurauerat asilum cõmutare in templũ ꝓprij nominis ausus ẽ: vt edes iouis nobilissimi noui dei gaij vocaretur. Sed ⁊ alias innumeras clades. et vltra oẽs tragicos luctus apud alexandriã iudeis irrogatas eẽ sub gayo in scđo operis sui de virtutibus libro vir memoratus exequitur.

B ¶ Hec non ⁊ iosephus cõsona huic de pilati temporibus scribens: p̱ piaculis saluatoris q̃ vniuersi genti acciderũt mala: audi vt etiã ipse in secundo iudaici belli defleat libro. Is autem ait qui missus est in iudeam a Tyberio procurator Pylatus: noctu velatas hierosolymam introferri imagines cesaris iubet ac statui. Quod vbi dies exortus est magnam perturbationem iudeorum populis excitauit stupentibus et perturbatis ad nonam faciem rerum. Conijciebant nãq̃ ex hoc q̄ spernerent ⁊ conculcarent iam leges sue ⁊ omnia instituta maiorum quibus nihil tale haberi intra menia vrbis illius fas erat. Sed hoc est nimiuꝝ in quo eos impie cõfessionis sue velox vindicta dãnauit p̱ eo qđ s̄m euangelij relationeʒ simul gens cõclamauit vniuersa: non habemus regem nisi cesarem.

C ¶ Tunc deinde idẽ scriptor aliã q̃ʒ in eos delatã cõmemorat vltionẽ dicẽs. Post hoc auteʒ etiã aliam eo accidit per-

turbatio: pro eo quod sacrum erarium (qđ apud eos patria lingua chorbonas appellatur)contra fas in vsus cōes publici aqueduct⁹ erogari videret: q̄ a trecētis stadijs deducebat. Pro q̄ nimia indignatiōe ppl's cōmouebatur. ¶ Cūq3 adesset pilat⁹ hierosolymis: audēt adire eū ⁊ clamoribus fatigare. At ille q̄ preuiderat seditionem futuram milites habitu plebeio obtectis armis multitudini imiscuit: precepto eis dato vti ne gladijs i seditiosos sed fustib⁹ vterent. Igit̄ vbi tp̄s fuit: signo de tribunalibus dato: cedi posterniq3 ceperūt. Nonnulli verberantiu3 vulneribus plurimi autem dum in fuga3 conferti proruunt propria constipatione perculsi perire. Reliqui vo dispersi ⁊ suorum funeribus deterriti vim laboris silētio repressere. Multas preterea clades in hierosolymis eis obuenisse dum nouis semp rebus seditiosius student idē scriptor exponit: ostendens quod ex admissi sacrilegij tempore: nunq̄3 bella mortesq3 cessarunt: vsquequo vltimum et exiciabile malum tēporibus vespasiani eos obsidiose inclusit.

¶ Capitulū.vij. vt pylatus sibi mortem consciuit.

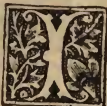
Bitur iudeos p conuinisso scelere vltio diuina dānabat. Sed ⁊ ipse pylatus q̄ in saluatorē iniqui iudicis funct⁹ officio est: isde3 tēporibus Gay: tantis ac talibus malorum cladib⁹ cruciat⁹ est: vt ppria se manu trāsuerberans: nephariam vitā vi abiecisse referat. Nec enim poterat tanti piaculi minister ipunit⁹ euadere sicut in hystorijs grecoꝝ reperim⁹ eorum dūtaxat qui olimpiadas scribunt ⁊ annales rerū gestarum libros ad posteritatis memoriam condunt.

¶ Capitulum.viij. de fame temporibus claudij.

T enim gayo quattuor annis nec integris principatu ministrato claudius imperator succedit. sub quo fames satis dira vniuersum orbem obtinuit. Hoc tamen ita futurum longe ante nostri prophetie predixerant. sicut in actibus apostolorum refertur agabu3 quendam prophetam famē magnam futuram super imperatore claudio denunciasse. Uerum lucas qui de agabo refert coniungit etiam hoc: qđ per paulū ⁊ barnabam: fratres qui erant antiochie p viribus vnusquisq3 sumptuum miserint sanctis habitātibus hierosolymam: et post hoc addit dicens.

¶ Cap̄.ix. de martyrio Jacobi aplī.

In illo autē tpe sine dubio tēp⁹ qđ sub claudio fuit cū fames erat designās. misit inquit herodes rex man⁹ vt affligeret aliquos de ecclesia: ⁊ interfecit iacobum fratrem iohānis gladio. de hoc aūt iacobo clemens alexandrin⁹ etiā quandam hystoriam digna3 memoria in septimo disputationum suaꝝ libro scribit: perlatam ad se vsq3 ex traditione maiorum. Quoniāquidē inquit et his q̄ obtulerat eum iudici ad martyrium iacobum sc3 mot⁹ etiā ipse cōfessus est se esse christianum. ducti sunt inquit ambo pariter ad supplicium: ⁊ cum ducerentur in via rogauit iacobum dari sibi remissionem. at ille parūper deliberans: pax tibi inquit: et osculatus est eum: et ita ambo simul capite plexi sunt.

¶ Capitulū.x. vt agrippa ⁊ herodes apostolos persecuti diuinā continuo senserunt vindictam.

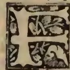

Ed tunc inquit vt ait scriptura diuina videns herodes q3 de iacobi nece gratum esset iudeis addidit adhuc et petrum coniecit in carcerem: sine dubio ipsum etiā punire volēs: nisi diuinū affuisset auxilium. q̄ angelus noctu ei assistens mirabiliter eū vinculoꝝ nexib⁹ absoluit: ⁊ ad ministeriū p̄dicatiōis ire liberū iussit. ⁊ cū petro quidē hec gesta sunt. Regis vero facinus in ap̄los ꝑpetratum: dilatione3 nō patitur

vltionis: sed cõtinuo vindex adex diuini tus dextera. sicut historia in aplorũ actibus conscripta nos edocet. Cũ inquit cesareã descendisset herodes: et in die solẽni preclara veste regia indutus pro tribunali concedisset ac de sublimi cõcionaretur ad populũ. cũqꝫ populus acclamaret ei dei voces et non hominis: statim inquit percussit eum angelus domini: eo quod nõ dederit gloriã deo. Et scatens vermibus expirauit.

B ¶ Miraculo aũt dignum est tantã cõsonantiã scripturarũ diuinarum cũ historiographo gentis illius deprehendi: ipse etenim iosephus de eisdẽ cõmemorãs in nonodecimo libro antiq̃tatũ iis q̃bus infrascriptum est. hec sermonibus refert. Tertiũ inquit annũ imperij totius iudee expleuerat: cuz forte cesareã q̃ prius pyrgostratonis vocabatur aduenit. Ubi cũ in honorẽ cesaris spectacula ciuibus ederet votiuo vt videbatur salutis cesaris die. Cumqꝫ illuc totius prouincie viri honore et facultatibus p̃dicti cõuenissent: secdo spectaculorum die indutus veste fulgenti: ex auro argẽtoqꝫ mirabiliter cõtexta incipiente die procedit ad theatrũ vbi cum primos solis radios argentee vestis gremio suscepisset: repercusso splẽdore: duplicatã spectantibus lucem fulgor metalli vibrantis effudit: vt intuentibus pstringeret aciem terroris aspectus Et per hoc plus aliquid de eo q̃ humane nature est cũ artifex arrogãtia mẽtiretur. Ilico adulãtis vulgi concrepant voces: honorem sonantes: sed exitiũ ferentes. Et hinc atqꝫ illinc ab eis cõclamantibus deus cõpellatur: vtqꝫ fieret propitius suppliciter exorat: dicentibus populis nũc vsqꝫ vt hominez te timuimus: sed ex hoc iam supra humanam te esse naturam fatemur. Sz rex acclamationẽ contra fas habitam nõ repressit: nec impietatẽ illicite adulationis exhorruit: donec respiciens paulopost iminẽtẽ atqꝫ insistentez capiti suo videret angeluz: cumqꝫ sensit continuo exitij sui ministrũ: quẽ prius nouerat proui sorẽ bonorum. Et ecce repente cruciatus euz ex dolore incredibili vẽtris atqꝫ inflatiõe corripuit. Respiciensqꝫ ad amicos: en inquit ille ego deus vester: ecce ppellor et cõfestim deturbor ex vita. Quoniãquidem diuina virtus nuper collatas in me falsas arguit voces: et qui modo inmortalis dicebar a vobis p̃ceps iaz iamqꝫ rapior in mortem. Sed suscipiẽda est snia quam deus statuit Nã et viximus haud cõtẽnendi: et longeuitatem que beata putatur expleuimus. Et cũ hoc dixisset vi doloris vehementius agitatus instãter ad palatium reportatur. ¶ Cũqꝫ diuulgatũ esset eum prope diem moriturũ: ingẽs multitudo totius etatis et sexus conueniens more patrio supra cilicia strati: omnipotenti deo pro regis incolumitate supplicabãt. Omnis aũt domus regia planctibus et gemitibus personabat. Cũ interim rex ipse in excelso solario recubãs, et deorsum respiciens: ac pronos prostratosqꝫ oẽs cum fletibus peruidens: nec ipse quidez temperabat a lachrymis. Uerũ cõtinuis quinqꝫ diebus ventris doloribus cruciatus vitam violenter abrupit: quinquagesimuz etatis et quartũ agens annũ: Regni vero septimũ. Quattuor et enim sub gayo cesare ãnis regnauerat. Philippi tetrarchiã tribus annis obtinens: quarto aũt etiaz herodis sibi adiungens tribus reliquis annis sub claudio cesare exactis. ¶ Cum in ceteris quamplurimis iosephum: tuz in his tam integre diuine scripture concordare valde miratus sum. quod vero videtur in solo regis vocabulo variare. cuz et tpe actus et res eundẽ ostẽdat fuisse. possibile est sicut in alijs q̃plurimis iudeorum noibus inuenimus: etiã hunc duplici vocabulo nũcupatũ. Quorum altero lucas nr̃ altero vsus sit iosephus. Uerum qm̃ rursuz lucas in actibus aplorum introducit gamalielũ cũ de aplis in iudeorum consensu delibe ratio fieret hoc ipso tpe dicentẽ: quia surrexit theodas q̃dã dicẽs se esse magnũ quẽdã. q̃ destructus est. et oẽs q̃ sequebantur eum dissoluti sunt. Age etiam de hoc quod iosephus in hoc eodẽ libro scripserit pferamus.

¶ Cap. xi. de theoda qui deprauauerat populum.

Ado inquit in iudeã pcurãte deceptor quidã magus theodas nomine persuadet populi multitudinez

sublatis proprijs facultatibus vrbe excedere et ripas iordanis fluminis obsidere. Dicebat autem se etiam prophetam esse et posse verbi sui precepto fluuij fluenta dirimere et facile sectatoribus sui fluminis transitum dare. Que cum diceret: multos decepit. Fadus vero non in longum vecordie eius indulcit. sed emittit equitum turmā. que ex improuiso irruens super eos: quam plurimos quidem peremit: multos tamen et viuos cepit. Ipsius autem theode caput defectum hierosolymam reportauit.

¶ Cap. xij. de elena regina adyabenorum.

Post hoc idē scriptor, etiam de fame que sub claudio facta est hoc mō memorat. Post idem tempus inquit fames magna obsederat etiam iudeam. Qua tempestate regina nomine helena multis pecunijs cōparatū frumētum de egypto et hierosolymā delatū indigentibus ministrabāt. Quid tā cōsonans tāq cōcordās q̄ hec sunt cū illis q̄ in actib9 aplōr scribunt vbi dr q: discipli q̄ erant anthiochie: prout potuit vnusqsq miserūt in ministeriū fratrib habitantib9 in iudea deferēdū p manus barnabe et pauli: ac p p̄sbyteros dispēsandū. ¶ Helene vero cui9 historiographus intulit mētionē: ēt nūc extat sepulchrū nobile p portis hierosolymorū. Regnasse aūt apud adabenorū gentem refertur.

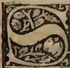
¶ Cap. xiij. de symone mago. A.

Interea cum fideles dñi et saluatoris nostri iesu xpi per omnium cresceret mentes: et per dies singulos religionis ppagarentur argumenta nequaq quiescit hostis salutis humane: sed vrbē maximā q̄ est caput oim puenit: et symonē illuc de quo in superiorib9 diximus euocati: cui9 nefarijs artibus amminicula ipe maiora suppeditās plurimos vrbis illi9 ciues in errores ei9 vi cla ꝯiecit. Designat hec vir inscriptorib9 nobilis non multo post apostolor tēpus exortus: iustin9: de quo suis in locis quod cōperit assignabimus. Hic igiť in apologetico quē p fide nostra ad imperatores antoniuṁ scripsit: de his hoc mō refert. Et post ascentionē inquit dñi ad celū inuestigabant demones quosdā hoim. qui dicerēt se esse deos quos nos fugauim9. Symon deniq quidā samaritanus de vico q dr gyttho: sub claudio cesare magicis artib9 et ope demonum subleuat9 in vrbe vr̄a q̄ regnum oim tenet: q̄ plurimis p fantasias deceptis: de9 decret9 est: et simulachri apud vos quasi de9 honore donatus est in flumie tyberis inter duos pontes collocati. Habetq ēt titulū latinis litteris scriptū. Symoni deo sancto: quē et oēs pene samarite: nōnulli etiam ex ceteris gentibus tanq summū deū et adorāt et ꝯfitenť. Sed et solēnē quandā erroris ei9 ac deceptionis comitē: q̄ pri9 in ꝑstibulo steterat apud tyrum vrbem fenicis: cū ipso velut primam quandam mentē consecrauerunt. Hec quidem iustinus.

B ¶ Cōsona vera huic etiā hirene9 scribit in primo aduersus hereses libro. In quo vel quis ipse fuerit symō vel quam impura eius opa atq doctrinā pleni9 refert. Que multū est vt his inseram9: cū liceat volētibus ea scire per singula: ex ipsis supradicti hirenei libris vel de hoc. vel ceteris auctoribus diuersar heresēum: et de venenatis eor dogmatibus diligentius noscere. Caput igiť totius prauitatis et pncipium ois heresis a symone cepisse accepimus. Ex quo vsq in hodiernū sectatores ei9 simulantes adire se purissimā christianorum philosophiā: quā vidēt apud oēs p castitate vite et institui sctitate mirabilē: supstitiōis idolor q̄ deserere videnť: rursus viculis inectunť: colētes ac venerantes picturā et imaginē symonis: et illius quē et sceleris ac turpitudinis extitisse sociā diximus solēnē. His incēsos odores offerunt his sacrificia et libamia ipura delibāt. Sz eor adhuc nequiora et execrabiliora cōmittūt. Aiūt enim esse qdā apō se ineffabilia q̄ cū primo qs audierit mēte excedat et eor q̄si virtute p curs9 velut attonit9 maneat et vsq ad clemētiā veniat. Que cū ita sint: aiūt impossibile esse. vel scripture ea tradi. vel ore ac labijs proferri: hec qui audit p veneratione ita se habere rem credit.

C ¶ Porro autē vere illa huiuscemodi sunt q̄ p impuritate ꝛ obscenitate sui castis ꝛ pudicis auribus execrabilia ꝛ penitus horescenda ducant. Quicq̄d em illō est turpe ꝛ in puꝝ qd̄ excogitari a q̄quaꝫ pōt sōni hoc ipsū esse illō tradit qd̄ inq̄natissime hui⁹ heresis mysteriū tectū apō se seruari pollicentur archanū. In felicib⁹ p hec mulierculis ꝛ pctīs (vt ait apl's) oneratis detestabilr illudētes. Hunc igitur taliū maloꝝ patrem ꝛ auctorem per idem tempus symonem ex apparitoruꝫ suorū numero diabolus suscitans ad vrbem maximā ire compulit romaꝫ vt vbi potentissimis athletis dn̄i ac saluatoris nostri iesu xp̄i apostolis in hoc ip̄ꝫ ab eo subrogatis obsisteret. Sed diuina virt⁹ et gratia in maximo precipue certamine nunq̄ deserit suos. Que incēsaꝫ maligni flām̄a tota celeritate restinguit ꝛ oēm altitudinē destruit, extollentē se aduersum sciaꝫ dei. Propter qd̄ neq̄ symō neq̄ ali⁹ quis ꝫgressus tunc aduersus apostolos dn̄i potuit obtinere q: veritatis, lux ꝛ v̄bi diuini claritas que ob salutem hoim̄ nup obfulserat p apostolos suos totius mēdacij discussa caligine de humāis mētibus ignorātie tenebras effugabat. Deniq̄ supradict⁹ magus, veri luminis fulgore percussus cecitatem continuo male sane mentis incurrit. Quippe qui iā pri⁹ in iudea per apostolum petrum de his qui gerebat sceleribus confutatus transmarinam aggressus est fugam, et ab oriētē ad occidentem vsq̄ pertendit nusq̄ si bi vitā nisi in fuge subsidio sperans. His igitur vrbem romam ingressus vtens ad miniculo assistētis sibi et adherentis demoniace virtutis quam paredrum vocant breui tempore intantum maloꝝ venit precipiciuꝫ vt et iam simulachri a ciuibus romanis tanq̄ deus honore potiretur.

¶ Capitulum .xiiij. de predicatione apostoli petri apud vrbem Romam.

Ed non in longū pmanet fraude q̄sita diuinitas ꝫtinuo nāq̄ in ipsis iet claudij tēporibus, clementia diuine puidentie probatissimum omniū apostoloꝝ ꝛ maximum fidei magnificentia et virtutis merito primoꝝ principem petrum ad vrbē romam velut aduersum humani generis communē pernicem repugnaturuꝫ deducit ducē quēdam: et magistrum milicie sue scientem diuina prelia gerere, et virtutum castra ductare. Iste adueniens ex orientis partibus: vt celestis quidaꝫ negociator mercimonia diuini luminis si quis velit comparare paratus aduenit, et salutaris predicationis verbo primus in vrbe roma, euangelij sui clauibus ianuam regni celestis aperuit.

¶ Cap. xv. de euangelio f̄m marcum.

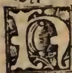
Bit cū romane vrbi clarū v̄bi dei lumen fuisset exortum: ꝛ symonis q̄dem tenebre cum suo auctore restiete sunt. Sermo aūt v̄itatis ꝛ lucis q̄ p petrū p̄dicabat vniuersoꝝ mētes placido illustrauit auditu: ita vt q̄tidie audientib⁹ cū nulla vnq̄ sacietas fieret vñ neq̄ auditio eis sola suffecit sed marcuꝫ discipulū eius oībus precibus exorāt, vt ea que verbo predicabat ad perpetuam eoꝝ cōmotionē habendam scripture traderet: quo domi forisq̄ in huiuscemodi verbi meditationib⁹ pmanerēt. Nec pri⁹ ab obsecrando desistūt q̄ quod orauerāt impetrarent. Et hec fuit causa scribendi quod f̄m marcū dicitur euāngeliū. Petr⁹ vero vt p sp̄m sanctū religiose se spoliatum ꝫperit furto delectatus est, fidē eoꝝ p hec deuotionē cōsiderans: factumq̄ cō firmauit ꝛ in perpetuum legendā scripturam ecclesijs tradidit. Clemens disputationum libro. Hec ita gesta esse describit cuiq̄ simile dat testimoniū hierapolites episcop⁹ nomine papias q̄ ꝛ hoc dicit q̄ petrus in p̄ria epistolā sua quā d̄ vrbe roma scribit meminerit marci. In qua tropice romam babiloniā nominauerit cuꝫ dicit salutat vos ea que in babylone electa est ecclesia ꝛ marcus filius meus.

¶ Cap. xvj. vt prius marcus per egyptū christi noticiam predicauit.

Tunc aūt marcū tradunt primum ad egyptuꝫ perrexisse atq̄

in ibi euangelium: quod ipse conscripse rat predicasse: et ipsum primum ecclesiam apud alexandriam ꝯstituisse. ¶Tanta autem refertur multitudo credentiũ virorum ac mulierũ primo ingressu exẽplo sobrietatis ci⁹ ꝛ continentie congregata: vt etiã conuersatio eorum qui per ipsum crediderãt ꝛ vita totius abstinẽtie ac frugi eorum sobriaq; conuiuia librorum memorie mendarentur a viro disertissimo filone. quem sermo tenet temporibus claudij imperatoris romam venisse ꝛ petruz apostolũ vidisse atq; eius adhesisse colloquijs verbum dei predicantis. Qđ vale est verisimile qꝫ ꝛ scripturam istã quã diximus posterioribus ab eo temporib⁹ constat compositã esse. In qua euidẽtissime omnia ecclesie instituta complectitur q̃ ꝛ tunc tradita sunt et in hodiernum seruantur a nobis. Sed et abstinentium vitas eorum dumtaxat qui nunc in ecclesijs ꝛ monasterijs degunt describit ad liquidum. Unde plane manifestissime ꝓditur non solum sciens que nostra sunt sꝫ ꝛ amplectens. Quippe qui diuinis laudibus extulit sui temporis apostolicos viros ex hebreorum quantum intelligi datur precipue genere credentes. qm̃ q̃dem constat q; hi qui sub apostolis ex israelitis credebant. Judaicis adhuc institutiõib⁹ ꝛ legis obseruatiõib⁹ inherebãt.

¶Cap. xvij. q̃lia de abstinẽtibus apud egyptum filo scribit.

Igitur descri bẽs hec in libello quem devita theorica vel supplicũ articulauit nihil oino vel de proprio vel extrinsecus adidit. sed prio oim viros ipsos cultores ꝛ feminas cum ipsis ait cultrices appellari.

B Causaz ṽo huius vocabuli vel ex eo ductã q; ꝯuenientiũ ad se aiastãq; rudes ꝛ aggrestes excolerẽt vel q; erga dei cultum pura et integra conscientia perdurarent quod nomen siue ipse iposuit primis illis ex iporum actibus colligens siue vero ne micus ita appellabantur qui secundũ euãgeliũ viuebãt anteq; christianorum appellatio per omnem locum diffunderetur interest dũmodo ex ipsis rebus nomen ad quos pertineat comprobetur. Dixit ergo primo oim q; renuncient cunctis facultatibus suis q̃ se ad huiusce modi phĩam dederint ꝛ bonis suis q̃bus interest credant. Cum deinde q; oẽs vite sollicitudines ꝓcul abiciant et extra vrbem egressi in ortulis vel exiguis quibus q; agellulis degãt: refugientes imparis propositi consortia ꝛ vite dissimilis ꝯtubernia. Sciẽtes ipedimẽto eẽ hec arduũ volẽtib⁹ iter ꝟtutis incedere. ¶Tali q̃ppe ordie calore fidei incitati hi q̃ p̄mit⁹ credebãt vitã duxisse memorant sicut euidẽter in actib⁹ apłoꝝ legim⁹ scriptũ q; oẽs q̃ credebãt sub apostolis possessiões suas ꝛ ꝑdia vendẽtes ꝑcia ponebãt ante pedes apostoloꝝ ꝛ diuidebãt vnicuiq; ꝓut opus erat ita vt non esset quisq; in eis egens. ¶Quia ergo ꝛ hic similia scribit geri ab his qui apud alexandriam credebant sicut illi qui in hierosolymis ante crediderãt certum est q; idem actus eandemq; institutio, eandem sine dubio ꝛ religionis fidem designet. Denique libro ipsi de quo supradiximus tale initium dedit. In multis est inquit orbis terre partibus hoc genus hominum. Oportebat nãq; hui⁹ ꝑfecti boni participes fieri oẽs gratiam oẽmq; barbariẽ. In egypto tñ maior est copia ꝑ singula que q; territoria precipue autẽ circa alexandriam. Nã optimus quisq; ex omnibus locis velut adverbis patrie glebam festinus occurrit colonus. Regio quedam est philosophie magisq; frugib⁹ oportuna supra locum cui Marie nomen est sita. colliculis quibusdam molliter et clementer erecta ad munimentum simulatq; aeris temperiem commoda.

B ¶Post hoc descriptis eorum habitaculis vt se habeat singulorum qualitas ꝛ situs etiam de ecclesijs que apud eos sunt ita dicit. Est aũt inquit in singulis locis consecrata orationis dom⁹ que appellatur semnion vel monasteriũ. Sẽmon autem in nostra lingua significare potest honestorum conuenticulum. In qđ se sedentes inquit honesta ꝛ casta vite misteria celebrant nihil illuc ꝓsus qđ ad cibum potumq; pertinet inferẽtes vel ad reliqua humani corporis mysteria.

Sed tantum legis libros et volumina prophetarum hymnos quoq; in deum ceteraq; his similia. In quorum disciplinis atq; exercicijs instituti ad perfectam beatamq; vitam studijs iugibus coalescant. ¶ Et post aliquãta iterum dicit Ab ortu autem diei vsq; ad vesperã omne eis spaciũ in studiorum exercicijs ducitur quibus ad diuinam philosophiam per sacras litteras imbuunt patrum leges in allegoricã intelligentiam deducentes. Quoniã quidem formas esse et imagines ea que in legis litera scripta sunt opinãtur latentis intrinsecus profundi cuiusdam diuiniq; misterij. habent autem etiã disputationes quasdam et interpretationes veterũ virorum qui et auctores ipsius heresços extiterunt: quos eis allegorice ac figuralis intelligẽtie normã quã plurimis scriptorum suorum constat tradidisse monimentis. Quorum illi velut itineris sui ducũ et auctorũ instituta pariter sequuntur et morum. Hec autem dixisse hũc virum certum est. De euangelicis atq; apostolicis libris in quibus quomodo lex et prophetia spiritualiter intelligi debeat edocet. Post pauca rursum etiam de eo qd psalmos faciant nouos ita scribit. Itaq; non solum subtilius intelligunt hymnos veterum sed et ipsi faciunt nouos in deum. Omnib^9 eos et meritis et sonis honesta satis et suaui compage modulantes. Multa quidem et alia in eodem libro enumerat que a nostris vel in ecclesia vel in monasterijs exercentur. ¶ Sed properandum nobis est ex omnibus dicere que ecclesiasticã proprie continent formam: ex quibus citius manefestum esse debeat ad ecclesiam pertinere que scripta sunt. Ait ergo Continentiam vero velut fundamentum quoddam primo in anima collocãt: et ita demũ reliquas super hãc pergunt edificare virtutes. Cibũ potumq; nullus eorum capitante solis occasum. Videlicet tempus lucis cum philosophie studijs: curã vero corporis cum nocte sociantes. Nõnulli aũt etiã post triduum in cõmunionem veniunt cibi. Quos scilicet edatior studiorũ fames perurget. Iã vero hi qui erudicionibus sapiẽtie et in profundiore intelligẽtia sacrorum voluminum non seruãtur tanq; copiosis dapibus inhiãtes explerі nequeũt: et cõtuendo acrius inflammatur: ita vt nec quarto iam nec quinto sed sexto demũ die non tã desideratũ q; necessariũ corpori indulgeant cibum.

¶ Hec filonem de nostrorũ institutis referre quis potest dubitare quod si cui adhuc videtur ambiguum adhibebimus etiam alia eius dicta: que nulli omnino nisi nostris tantummodo conuenire etiam infidelissimus quisq; fatebitur. Ait ergo. Cũ viris aũt quos dicim^9 sunt et femine in quibus plures iam grãdeue sunt virgines integritatẽ casti corporis non necessitate aliqua: sed deuotione seruantes: dum sapientie studijs semet gestiunt non solum animo sed et corpore cõsecrare: indignum ducentes libidini mancipare vas ad capiendam sapientiã preparatum: et edere mortalem partum eas a quibus diuini verbi concubitus sacrosanct^9 et immortalis expectatur: ex q̃ posteritas relinquatur nequaq; corruptele mortalitatis obnoxia. Et si adhuc parum videtur istud audi quod post aliquanta scribit. Tractatus autem sacrorum inquit, voluminum huiusmodi habent: vt magis allegoricis opinionibus vtantur. Quoniam quidem omnis lex viris istis videtur animali esse similis qd corpus quidem habeat ipsam litteram et ea que secundum litteram designantur. Animã vero occultum in litterã spiritualem et inuisibilem sensum: quem illi ab auctoribus suis edocti sublimius et nobilius velut inspicientes per speculum contemplantur ex ipsis etiam nominibus admirandas quasdam species intelligentie proferentes. Quid autem addere his opus est etiam de conuentibus eorum q̃ conscribit: et vt seorsum quidam viri seorsum etiam in eisdem locis femine congregentur: et vt vigilias sicut apud nos fieri moris est peragant et maxime diebus illis cum passionis dominice solẽnitas celebratur: cũ in ieiunijs pnoctare et lectionibus sanctis auditum prebere cõsueuimus. Que omnia supradictus vir eo ordine eadẽq; consequentia qua apud nos geruntur expressit. Et vt vnus ex omnibus consurgẽs in medio: psalmũ honestis

modulis concinat: vt q̄ precinenti ei vnū versiculum ois multitudo respondeat at q̧ in ipsis dieb⁹ in terra recumbentes sicut antiqui moris fuisse dr: vinum quidē nemo omnino vt ipse ait. nec gustu q̄dez contingat. sed nec qualibet carnem. Tm̄ aūt aqua sit eis poculum: ⁊ panis cū sale vel ysopo cibus. Addit adhuc his quo sacerdotes et ministri exhibeant officia sua: vel que sit supra oia episcopalis apicis sedes. Que cuncta si quis pleni⁹ vult ⁊ exploratius dicere: ostendimus ex quo ista fonte debeat haurire. In quibus supradictus vir ecclesiastice institutionis initia ⁊ originem apostolice atq̧ euangelice traditionis interuit. Est aūt idē filo affluentissimus quidem in eloq̄a in sensibus autem ꝓfundissimus ⁊ interpretatione atq̧ intelligentia diuinarum scripturarum subtilissimus. Copiose inuenies et copiosius eloquens. Multa deniq̧ diuini nobis etiam ipse ingenij sui monimenta dereliquit.

¶ Capitulum. xviij. quanti ad nos filiolis peruenerint libri.

Primo qui p ordinem in genesim scripsit libros quos articulauit sacre legis explanatio figuralis. Tum deinde et alios continentes sparsim de diuersis capitulis questiões in q̄bus que requiri debeāt et proponit ⁊ soluit. Quas questiones et absolutiones de genesi et exodo articulauit. Sunt et alij eius libri qui superscribuntur propositionum qui sunt dei agricultura duo. ⁊ de temulentia duo. Sed ⁊ alij quāplurimi extant eius libri diuersis vocabulis annotati. Sicut est q̄ sint pro quibus mens debet orare deum ⁊ de confusione linguaruz. De natura ⁊ inuētione de his congregari debeant ad erudiendum. Et quis sit qui heres sit diuinorum que sit equalium et inequaliū diuisio. Itez de tribus virtutibus quas de scripsit cuz ceteris moyses. Item de his quorum in scripturis nomina commutata sunt: ⁊ quibus ex causis cōmutata sint In quib⁹ refert scripsisse etiam de testamentis primū et secundum. Est autem ⁊ alius eius liber de captiuitate: ⁊ de vita sapientis: eius qui scdm iustitiam perfectam et leges naturales consummat⁹ est De gigantibus de eo q̧ incōuertibile sit quod diuinuz est. De moysi vita. libro. v. De eo q̧ a deo sint somnia. Hec pene oia in genesi scripsit. Sed et in exodum questionum et absolutionum libri. v. De tabernaculo. De decez verbis legis. de his que inferuntur subspecie decalogi. Et de aialib⁹ que sacrificijs deputata sunt. Et que sunt species sacrificiorum. Que sunt proposita in lege bonis premia. et malis maledicta. Cuz preterea singulares ei⁹ libri. De prouidentia. De iudeis apologeticus liber hoc est de vita vrbana ⁊ ad alexandrum dicentem rationem habere muta animalia. De eo q̧ seruus sit oēis q̄ peccat. Itē alius de eo q̧ liber sit ols q̄ bonis studijs opa prebet. De vita theorica. vel supplicum in quo ⁊ de apostolicis viris esse que scripta sunt supra edocuimus. Sz et interp̄tationes nominum hebraicorum que sunt in lege ⁊ ꝓphetis.

B ¶ Hic temporibus gaij imperatoris romam profectus cum de impietate atq̧ impuritate gaij quaz plurima scripsisset q̄ per hyroniā de virtutibus articulauit: et ea senatui recitasset tanta dr admiratiōe habitus vt in bibliotheca digna ei⁹ scripta decernerentur. ¶ Uerum p idem tp̄s paulo apostolo ad hierl'z in circuitu et vsq̧ ad illiricū p̄dicationez. verbi dn̄i ci ministrante. Claudius imperator iudeos vrbe depellit. Tūc aquila ⁊ prisca cum ceteris iudeis expulsi aīaz veniūt: ibiq̧ coherent aplorum primum ecclesie inibi fundamenta iacienti: sicut edocet liber de actibus apostoloꝝ conscriptus.

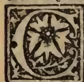
¶ Capitulum. xix. cuiusmodi clade compresserint iudeos ipso die paschali.

Claudio vero adhuc in imperio perdurante in ipsa solennitate pasche tanta iudeis perturbatio et vestitas hierosolymis accidit ex seditione commota vt illi soli q̄ in foribus templi constipatione populi necati sunt tria milia iudeorum numerarentur: ⁊ cōuer-

sus est dies festus eorum in luctu. Sed et alia quamplurima iudeis mala irrogata iosephus per hec verba designat.

¶ Capitulu. xx. qualia etiam sub nerone hierosolymis gesta sunt.

Claudius inquit agrippam filiu agrippe iudeorum regem constituit. Felicem vero totius prouincie samarie quoque et galilee et regionis que dr transiordanam procuratorem misit. Et post pauca addit etiam hoc. Inflammatur autem et seditio acerbissima a pontificibus aduersum sacerdotes et primos plebis hierosolymorum: quorum singuli conquirentes sibimet perditorum iuuenum et nouis reb9 gaudentium manu duces semetipsos proprie factionis instituebant. Qui confligentes adinuicem primo conuitijs lacessere tum deinde et saxis inuicem sternere: nec quisque erat qui coherceret sed agebantur omnia tanquam in vrbe non habente rectorem. Igitur pontifices in tanta venere proteruiam vt seruis suis ad areas missis inuaderent decimas que sacerdotib9 debebantur. Et accidebat vt nonnulli ex minoribus sacerdotibus quorum alimonie vi fuerant direpte inedia deperirent. Ita seditionum violentia ius fasque confundebat. Item post pauca subiungit etia hoc. Nonnunque autem etiam in media ciuitate occurrentes sibi trucidabant. Precipue in diebus festis siccarij plebibus admixti occultatis pugionibus oberrantes vt quisquis designatus eis cominus incideret perimebant. Et arte nefaria cum corruisset is que occulto vulnere strauerat. tum idem ipsi percussores velut indignari se simulabant aduersus eos qui hoc in media vrbe committerent: atque hoc mo occulta eorum facinora permanebant. et primo oim ab his ionathas pontifex interficitur: post illum quam plurimi iugulantur ita vt iam ipsis mortibus esset grauior metus mortis: dum vnusquisque quasi in procinctu semper posit9 per momenta singula speraret iterfici. Post hoc aut interiectis qbusdam addit etiam hoc.

¶ Cap. xxi. de egyptio cuius actus apostolorum faciunt mentionem.

Grauius vero omni hac vastatione afflixit iudeos egiptius quida falsus ppheta. Qui cum venisset ad iudeam homo magus: fide sibi prophete magica arte consciuit: et continuo triginta milia virorum cogregans et ducetans eos p desertum peruenit cum ipsis in monte qui vocatur olueti. Parat9 inde irruere hierosolyme et vi ac potestate vrbem tenere: simulque romanorum psidia ac plebe tyrannidi sue subiugare fret9 p oia his quos secu eduxerat satellitibus. Sed conatus eius puenit felix confestimque cum armatis obuiam pgens secum etiam plebe reliqua conspirante congressione facta egyptium quidem cum paucis in fugam vertit. Perceptis vero alijs etiam captis temere cepta facile restrinxit. Hec in secundo hystoriarum libro iosephus refert. Opere precium tamen est hec que de egyptio scribit cum illis que in apostolorum actibus designata sunt comparare: vbi sub felice tribunus qui in hierosolymis erat ad paulum in que fuerat commota seditio dixit. Nonne tu es egyptius ille qui ante hos dies concitaueras pplm et eduxeras in desertum ad quatuor milia hoies siccariorum. Sed sufficiat ista d felice.

¶ Capitulum. xxij. quemadmodum de iudea paulus Romam missus in vinculis omni culpa liberatus sit.

Interea claudio tredecim annis et octo mensibus romanorum imperio perfuncto nero suscipit principatum. A quo festus mittitur in iudeam succedere felici. Apud quem causa dicta paulus vinctus mittitur romam aristarco secum comitante (quem consequenter in epistolis suis concaptiuum appellat). Sedet et luca qui et actus eius ceterorumque apostolorum describit sed precipue pauli de quo etiam hoc in fine signauit q bienio in vrbe roma positus verbum dei predicabat nemine prohibente. Quem tame affuisse sibi et defendisse se apud nerone et rursum profectum esse a predicatiois officium sermo confirmat. Et post hoc de

nuo rediisse ad supradictam vrbem vbi et
martyrio cōsummatus est: tunc cū in vin
culis positus secundam ad thimotheum
scribebat epistolam. In qua et de prima
sua defensione et de presenti simul idicat
passione. Suscipe ergo de his singulis te
stimonia. In prima (inquit ipse paulus)
mea defensione nemo michi affuit: sȝ oēs
me dereliquerunt. non illis imputet. Do
minus enim astitit mihi ⁊ confortauit me
vt per me predicatio compleretur: et au=
diant omnes gentes quia liberatus sum
de ore leonis. Manifestissime per hec de
signat: quia primo quidem vt per ipsum
cepta predicatio compleretur: liberatus
est de ore leonis. Neronem scȝ in leone ꝓ
crudelitate significans. Tum deinde in
consequentibus adicit ⁊ dicit. Liberauit
me dominus de ore leonis. Preuidebat
enim in spiritu consummationem suam
propter quod ⁊ dixit quia ⁊ liberatꝰ sum
de ore leonis. et iterum liberauit me dñs
ab omni opere malo ⁊ saluum faciet in re
gnum suum celeste. Significans per hoc
ꝙ esset confestim martyrio coronandus.
De quo tamen euidentius in eadeȝ epi=
stola dicit scribens. Ego enim iniquitiaȝ
immolor: ⁊ tempus regressionis mee in=
stat. Hec autem dicta sunt a nobis vt ostē
deremus quia non eo tempore quo pau=
li actus in vrbe roma conclusit lucas mar
tyrio perfunctus est paulus. Potuit eniȝ
fieri vt in initijs adhuc lenior esset nero:
et defensionem pauli pro nostro dogma=
te non aspernāter acceperit. Processu ve
ro temporis cum ceteris malis aucta sit
eius etiā in apostolos os seuitie rabies.

Capitu. xxiij. quomodo sit passus iaco
bus qui frater domini est dictus. A

Igitur iudei postea ꝙ̄ paulꝰ
ad cesarem quē appellauerat a festo trā
missus est: ⁊ frustratas insidias quas ei
intenderant vident in iacobum fratrem
domini immanitatē nequitie sue vertūt
cui episcopalia in hierosolymis delata
ab apostolis fuerat sedes quem hoc mo
do adorata sūt: productum in mediū ab=
negare eum fidem christi coram omi po=
pulo expetunt. At ille citra omnium opi
nionem voce satis libera et multo maio=
re quām vellent coram vniuerso populo
cum omni fiducia profitetur filium esse
dei saluatorem et dominum nostrum ie=
sum christum. Tum illi non ferentes taȝ
graue et tam liberum testimonium viri:
pro eo maxime qꝺ iustissimus apud om=
nes habebatur ob religiose ⁊ continētis=
sime vite merita in necem eius vertunt
fauente sibi occasione temporis et mor=
te rectoris. Contingit enim festum ꝑ idē
tempus obire apud iudeam: ⁊ sine recto=
re ac principe esse prouinciam. Nā mor=
tis iacobi modus iam quidem ⁊ in supe=
rioribus a nobis clementis sermonibus
iudicatus est: cum de pinna templi eum
precipitatum ⁊ fullonis percussum vecte
descripsit. Exploratius tamen de eo ege
sippus qui post ipsas statiȝ primas apo
stolorum successiones fuit in commenta=
riolum suorum libro his verbis refert.
Suscepit inquit ecclesiam cum aposto=
lis: frater domini iacobus qui ab omnibꝰ
cognominatus est iustus. ab ipsis domi=
ni temporibus perdurans vsq; ad nos.
Et multi quidem iacobi vocati sunt. Sȝ
hic ex vtero matris sue sanctus fuit. vinū
et siceram non bibit: sed neq; animal mā
ducauit. Ferrum in caput eius nō ascen=
dit: oleo non est perunctus balneis non
est vsus. Huic soli licebat intrare in san=
cta sanctorum. Neq; enim laneo vteba=
tur indumento: sed tantum sindone. So=
lus ingrediebatur templum ⁊ iacebat su
per ienua sua orans pro populi indulgē
tia. ita vt orando callos faceret in genibꝰ
admodum cameli semper genua flecten
do: nec vnq; ab oratione cessando. Itaq;
pro incredibili hac continentia ⁊ summa
iustitia appellatus est iustus: ⁊ oblias qꝺ
est interpretatum monimentum populi ⁊
iustitia sicut ⁊ prophete iudicarūt de eo.
B Quidam ergo de septem heresi=
bus que erant in populo de quibus supe
rius scripsimus interrogabant euȝ qꝺ es
set hostium iesu. At ille dicebat hunc es=
se saluatorem. Ex quibus aliquanti cre=
diderunt quia iesus est christus. Ille au=
tem hereses quas supradiximus nō cre=
diderunt neq; surrexisse eum. neq; ventu
rum vt retribuat vnicuiq; secundum ope
ra sua. Qui vero crediderint per iacobū

crediderunt. In quibus cum multi etiaꝫ ex principibus credidissent: perturbatio erat iudeorum et scribarum ac phariseorum dicentium nihil iam superest qñ omnis populus credat in iesum qđ ipse sit christus. Conuenientes igitur ad iacobũ dicebant ei. Oramus te vt reuoces populum. quia ecce errat in iesum putans qđ ipse sit christus. Deprecamur ergo te vt suadeas omnibus conuenientibus in die pasche de iesu. Tibi enim omnes obtemperamus: ⁊ de te tam nos ꝙ populus testimonium inferimus. quia iustus es et personam nullius accipis. Tu ergo suade populo de iesu ne erret: quia omnes tibi obedimus. Ascende itaqꝫ in excelsum locum pinne templi: vt in edito posit⁹ appareas omnibus. ⁊ verba tua audiantur a cunctis quia in die pasche conuenit nõ solum iudeorum: sed et gentilium multitudo. Statuerunt igitur supradicte scribe et pharisei iacobum supra pinnem tẽpli: et voce magna clamantes ad eum dicunt. Virorum iustissime cui omnes obtẽperare debemus. quoniam popul⁹ erat post iesum qui crucifixus est: enuncia nobis q̃ sit hostium iesu. Tum iacobus ad eos ingenti voce respondit. Quid me interrogatis de filio hominis. Ecce ipse sedet in celo a dextris summe virtutis ⁊ ipse venturus est in nubibus celi. Cumqꝫ hac responsione ⁊ testimonio iacobi multis satisfactum esset ⁊ libenter audissent que iacobus contestatus est. ceperunt glorificare deum ⁊ dicere: o sanna filio dauid. Tunc rursum scribe ⁊ pharisei ceperunt adinuicem dicere. Malefecimus tale testimonium prestare de iesu. Sed ascẽdamus et precipitemus eum deorsuꝫ: vt ceteri terreantur et non credant ei. Simul et voce magna clamauerunt dicentes. O o. ⁊ iustus errauit. et compleuerunt scripturam que in Esaia scripta est dicentẽ. Auferamus iustũ: quoniaꝫ inutilis nobis est. Propterea fructum operum suorum manducabunt. Ascenderunt ergo et precipitauerunt eum et dicebant adinuicem. Lapidemus iacobum iustum. Et ceperunt eum vrgere lapidibus. Qui deiectus non solum mori non potuit. sꝫ conuersus super genua sua procumbens dicebat. Rogo te domine deus pater remitte eis peccatum non enim sciunt quid faciunt. Cumqꝫ euꝫ talia orantem desuper lapidibus purgerent vnus ex sacerdotibus de filijs rechab: filij rechabin (de quibus protestatur Hieremias propheta) exclamauit dicens. Parcite queso quid facitis. Pro vobis orat iustus hic quem lapidatis. Tunc vnus ex ipsis fullo arepto fuste: in quo res exprimere solent: cerebro eius illisit. Et tali martyrio consummatus est ac sepultus in eodem loco prope templum. hic est qui extitit veritatis testis iudeis et gentibus: quia iesus est christus.

¶ Et non multo post opugnatio consecuta est vespasiani. Hec latius quidem sed consonanter clementi. Etiã egesippus retulit qđ ita mirus quidem. et apud omnes homines opinatissimus in obseruatione totius iustitie iacobus habebatur: vt et iudeorum prudentes quiqꝫ crederent hanc esse causam statim consecute oppugnationis hierosolymorum qđ in illum celeratas iniecerint manus. Et iosephus ita sibi videri euidenter indicat per hec. Que omnia inquit acciderunt iudeis pro vindicta iacobi iusti qui erat frater iesu qui dicitur christus. Quem iustissimum ⁊ pijssimum omnium confessione virum iudei interfecerunt. Idemqꝫ etiam mortem eius in vicesimo antiquitatum libro his verbis designat Mittit autem cesar albinum iudee prefectum. Festi morte comperta. Ananias autem iunior quem pontificatum suscepisse supradiximus proteruus admodũ et insolens moribus heresim defendebat saduceorum qui in iudicijs crudeliores ceteris iudeis videntur sicut iam supra ostendimus. Hic insolentie sue tempus datum credens ex morte festi consessum iudicium conuocat et introducit in medium fratrem iesu qui dicitur christus Iacobum nomine: et alios ꝙplurimos quos velut contra legem gerere incusans tradidit lapidandos. ¶ Quod facin⁹ si quis ex ciuibus modestior fuit ⁊ equi ac legis obseruãtior grauissime tulit. Qui etiam occulte legationeꝫ ad cesarem mittunt orantes euꝫ scribere ananie

ne hoc agat: q: nec pri⁹ huiuscemodi facinora recte commiserit. Quidam autē ex ipsis etiam albino occurrūt de alexandria ad ipos iter agēti atq3 edocēt q nō licuerit ananie se incōsulto cōsessum iudicum conuocare. At ille cōmot⁹ ex his q̄ dicta sunt cum indignatione scribit ad ananiā cōminatus ablatū se ab eo iudicandi potestatē qua non recte vtebatur. Quis & agrippa rex cū solis tribus mensibus functum hoc honore priuauerit: et iesum dāni filium in locū eius subrogauerit. Hactenus etiam de iacob. Cuius illa habetur epistola q̄ prima scribitur inter eas q̄ canonica appellant. Sciendum tamen est q a nōnullis non recipiatur: nec facile quis antiquorum meminerit eius: sicut nec illius quidem que dicitur Jude q̄ et ipsa est vna de septem. Nos tamen scimus etiam istas cum ceteris ab omnib⁹ pene ecclesijs recipi.

¶ Capit. xxiiij. q post marcum primum ep̄s alexādrine eccl'ie ordinat⁹ sit anian⁹

Igitur neronis primo imperij anno post marcum euangelistā ecclesie apud alexādriam Anianus sacerdotium suscepit. Sed nero regni sibi potestate conualescente post multa q̄ animo ↄceperat nefaria et impura flagitia ad ipsā quoq3 iam diuinitatis tendebat iniuriam. Longum est et nostro operi inconueniens ꝑbra ei⁹ flagitiaq3 describere: maxime cū multi de his plenius scripserint. Ex quorum libris siquis dedecorosam eius vitam atq3 omnibus sceleribus obnoxiā scire vult facili potest. In quibus eum inueniet intātū sceleris esse ꝑgressum vt ne ꝑprijs quidē ac domesticis tēperauerit. Sed & in matrē & fratres & in vxores atq3 in oēs sanguinis primos: et parricida extiterit & incestus. His igit oībus deerat vt ipse primus et imperatorib⁹ romanis etiā in ipsū deū impietatis arma ↄuerteret Sicut tertullian⁹ vir scriptorū nobilissimus refert dicens. Cōsulite commētarios vestros: illic reperietis primū quoq3 neronē in hāc sectātē maxime rome orientē cesareno gladio ferocē fuisse. Et tali dedicatore damnationis nostre etiam gloriamur. Qui enī scit illū intelligere pōt nō nisi grāde aliquod bonum a nerone dānatum. Tēptauerat & domicianus portio neronis de crudelitate: sz quasi homo facile ceptū repressit restitutis etiā quos relegauerat. Tales nobis semper fuere insecutores: iniusti: impij: turpes: quos & ipi dānare cōsueuistis: & a quibus dānatos restituere soliti estis. Hec tertulianus.

¶ Cap. xxv. de ꝑsecutione neronis sub q̄ paul⁹ ac petr⁹ pia ↄfessione passi sunt.

Igitur nero vt apertum se hostem diuinitatis pietatisq3 ꝑfessus est: ipsorum pri⁹ apostolorū: quippe qui duces & signiferi erāt in populo dei: expetit neces. Et paulum quidam capite in ipsa vrbe roma: petrū vero crucis patibulo condemnat. Horum testimonium quere extrinsecus superfluum puto cum rem gestam insignia vsq3 in hodiernum: et splēdidissima corū monumēta testētur. Uerumtamē scribit de his etiam gayus quidam scriptor antiquus. Qui cum zepherino episcopo romano aduersum ꝑculum quendam catafrigam disputans. Hec de apostolorū commemorat locis. Ego inquit habeo trophea apostolorū que ostendam. Si enim procedas via regali que ad vatiganum ducit aut via hostiensi: inuenies trophea defixa: quibus ex vtraq3 parte statutis romana communiter ecclesia: q autē rodē tempore ambo passi sunt q corinthiorum episcopus dyonisius: cum in vrbe positus esset & de scripturis disputare: hoc dicit. Sed et vos habentes commonitionem a petro et paulo plantationem romane & corinthiorum ecclesie coniunxistis. Ambo etenim simul aduentantes et in nostra corinthiorum ecclesia docuerunt: et per omnem italiam: atq3 in hac vrbe simul docētes: etiam martyrio pariter vno eodēq3 tempore coronati sunt. Hec autem retulimus: vt hystoria que in opinione omnium est confirmatior habeatur. Josephus autem scribens quante clades iudeorum gentem peruaserint: & vt eorum vastitas

ritas ppagata sit addit etiam hec.

Capitulu3 xxvj. vt innumeris iudei malis afflicti sunt & nouissime cōtra romanos arma mouerunt.

Erū ad innumera mala q̄ iudeis acciderāt: addit etiam hoc qđ Florus q̄ p idez tps iudee pcurationez tenebat: honorabiles quosq3 viros flagris verberare: & in ipsa vrbe sacratissima hierusalē patibulo suffigeret: eo tempe quo pturbari iudeoꝝ statum nouarum rerū molitiōib⁹ accidit duodecimo sc3 anno imperij neronis. Sed et per omnem syriam in seditiosos iudeoꝝ atrocissimam: refert exercitatam esse seuitiam: ita vt etiam illi q̄ per vrbes singulas admixti gentib⁹ cōmanebāt: in hostiū numero deputarentur. Et videres iquit repletas inhumanitatis corporibus ciuitates: iacentes mortuos simul cu3 paruulis senes. Feminarūq3 absq3 vlla sexus reuerētia nudata i publico reiectaq3 cadauera atq3 vniuersam puinciam innumeris malis rerfertam. Sed, tamen ta3 diro hoc et tā atroci spectaculo multo grauius eos futuroꝝ & p dies augentium malorū metus et formido terrebat. Hec ad verbum iosephus refert. Uerum de iudeis ista sufficiant.

Explicit liber secundus.

Incipit liber tertius.

Capitu. j. in quib⁹ locis apostoli christum predicauerunt.

Bis iudei debitis cladibus per urgebant. Sancti vero apostoli dn̄i et saluatoris nr̄i: ceteriq3 discipuli ad p̄dicandū verbum dei p singulas quasq3 orbis terre puincias dimittuntur Thomas (sicut nobis traditum est) sortitus est parthos Mathe⁹ ethiopiam. Bartholomeus India3 citeriorem. Andreas Scithiam. Johannes Asiam. Unde, & apud ephesum: et commoratus est & defunctus. Petrus pontū: galatiam: bithiniam: cappadociam: ceterasq3 confines puincias. Judeis dūtaxat predicans circuisse deprehendit: et ad vltimū in vrbe roma cōmoratus: vbi crucifixus est deorsu3 capite demerso. quod ipse ita fieri deprecatus est: ne exequari domino videretur. De paulo autem quid dicam qui ab hierusalē vsq3 ad Illiricum repleuit euangelium christi: et ad vltimum sub nerone martyrium duxit. Hec ita per ordinem in tertio li. explanationu3 generis: origenes exponit.

Capitulum. ij. de epistolis & scripturis apostolorum.

Eru3 petrus apostolis p̄dicationis sue monimenta nobis p paucaa dereliquit. Una etenim eius epistola est: de qua nullus omnino dubitauit Nā de secunda multis incertum est. Apud plurimos th̄ etiā ipsa legenda suscipit. Ille vero libellus qui d3 actus petri & quod nois eius euangelium nuncupatur: sed & qui d3 eius p̄dicatio vel reuelatio in scripturis prorsus canonicis non habet. Sed ne aliqs quidē scriptorum veterū: vti eoꝝ testimonijs inuenit. Uerū pcedente nobis hystorie narratione p oportunitatē locorū cū scriptores ecclesiasticos memorabimus: necessario etiā scripturarum libros qui in auctoritate esse debeāt: et quoꝝ minus sequēda sit auctoritas exponemus. Interim petri vt dixim⁹ prima epistola ab omnib⁹ veterib⁹ est recepta. Pauli quoq3 manifeste. xiiij. sunt epistole q̄ in auctoritate habentur lic3 scientiā apud latinos de ep̄la que apd hebreos scribitur haberi dubitationē. Sed de ipsa quid vnusquisq3 veterum scriptorū senserit in tpe suo pferemus Et libellus Herme qui appellat pastoris: cuius paulus in ep̄lis suis meminit a plurimis non est receptus. Ab alijs autem necessari⁹ iudicatus est pter eos qui primis ad fidem institutionibus imbuunt. Un̄ & in nōnullis ec

clesijs legit et multi veterũ scriptorũ vsi sunt testimonijs ei⁹. hec interim nobis pmissa sint de diuinorũ librorũ fide quã morẽ et veterũ a stipulatiõe firmabim⁹.

B ¶ Paulus aũt q ab hierusalem vsqz ad illiricũ gentib⁹ euangeliũ pdicauerit: ex ipsi⁹ vocibus cõprobat: et ex his que lucas in actib⁹ aplorũ scribit. Sed et petrus in qbus etiam ipse puincijs his qui ex circuncisione sunt pdicauerit xp̃m ppriis vocib⁹ in epistola quã ipsi⁹ absqz ambiguitate claruit eẽ designat: in qua ad eos qui in dispositione sunt scribit sine dubio hebreos. Ipsi etenim dispsi dicunt: tanqz ppriis sedib⁹ pulsi et positi in dispsione vt ait ipe: ponti: galacie: cappadocie: asie ac bithinie. Ex qbus si qs pstãtes in fide et emulatores verbi dei reperti sunt: etiã regẽdas ecclesias quas apostoli fundauerãt susceperũt. Quorũ noĩa non est facile explicare per singulos. Ex apostoli tñ sermonibus colligere possunt⁹ p multos eẽ qs ille nunc adiutores nunc pmilitones: nũc etiã pcaptiuos: et cõlaborãtes in euãgelio et comites nominat. Sed et lucas in actib⁹ apostolorum plurimos ei⁹ socios memorat et participes predicationis: sicut timothei meminit et titi. Quorũ alter in ephesco episcop⁹: alter ordinãdis apud Cretam ecclesijs ab eo preficitur. Ipse autem Lucas gñe qdẽ anthiocenus arte medicus comes vero pauli: et ceterorũ apostolorũ socius et necessarius fuit. Is ergo scdm hanc medicinã quam ex apostolorum societate vel traditione susceperat: duos nobis medicinales libros: quibus non corpora sz anime curentur explicuit. Euãgeliũ scz: in quo etiã sic prefatur. Sicut tradiderũt nobis inquit hi q ab initio ipsi viderũt et ministri fuerũt verbi dei quos et ab initio secutus sum. Et act⁹ apostolorũ quos non iam auditu percepera sz oculis inspexerat. Tradũt autem q euãgeliũ suũ ex pauli ore descripserit: et ipsum sit quod apostolus suum euangeliũ soleat nominare cum dicit secundum euangelium meum sicut et marcus que ex ore petri fuerant predicat et conscripsit. Memoratur autem ex comitib⁹ pauli: crescens quidam ad gallias esse pfectus Linus vero et clemens in vrbe roma ecclesie prefuisse in q comites et adiutores eius fuisse ab ipso paulo perhibentur. Sed et dyonysium areopagitã apud athenas quẽ lucas describit primum paulo predicante credidisse inter socios ei⁹ fuisse: et ecclesie atheniensium constat sacerdotium suscepisse. Sed nunc interim ad hystorie ordinem redeamus.

¶ Cap. iij. De successionibus apostoli pauli. A

Bitur post Nero nem q tredecim annis obsedit romani culminis principatũ: galba et octo anno: et sex mensibus detento principatu defuncti vespasiano regni gubernacula derelinquũt: posito per idem tempus in pcinctu belli qd iudeis intẽderat. Ubi ab ipso exercitu cũ quo oppugnabat iudeã: subrogatur imperio. Isqz confestim romam tẽdẽs: tito filio suo curam belli et hierosolymorũ oppugnationis iniungit. Uerũ post ascensionẽ dñi et saluatoris nostri: iudei vel in ipm commissi piaculi: vel persecutionis in apostolos: et necis in stephanum: sz et obtruncationis in apostolum iacobũ in iacobi. nihilominus fratrem dñi (qui appellabatur iustus) sceleris admisi: ceterorũqz oim quos propter fidẽ christi insidijs dolis atqz omni fraude: neqtie circũuenerãt pro his inquam omnibus malis: penas diuinitus reposcebantur. Et apostoli quidem ab illis prius fugati ac per omnem locum dispersi sicut supradixim⁹: pgebant in virtute xp̃i: qui eis pceperat dicẽs Eũtes baptizare omnes gẽtes in noĩe meo.

B Ecclesia vo que in hierosolymis fuerat pgregata respõso a deo accepto emigrare iubet et transire ad oppidum quoddã. Pellam noĩe transiordanẽ: quo ablatis ex vrbe sanctis et iustis viris vindicte celestis fieret loc⁹ tam de vrbe sacrilega qz de populo impio p excidium patrie euersionẽqz sumende. Quantis ergo malis gens tunc vniuersa multa

ta sit:atq ipsa iudee terra:bello:fame: igni:cedibusq vastato sit:quanta populorum milia:patres simul cum coniugibus ac paruulis et liberis:absq numero absq discretione trucidati sint:que etiam diuersarum vrbium obsidiones:sed et ipsius magnifice et famosissime ciuitatis hierusalem quanta vastitas:et quanta fuerit diuersarum mortuorum strages:que sue per hec singula bellorum extiterit modus:et vt secundum id quod prophete predixerant:abhominatio desolationis in ipso quondam dei famosissimo collocata sit templo: vtiq ad vltimum cuncta ignis populatus sit:et flamma consumpserit si quis plenius nosse vult hystorias iosephi relegat Nos vero ex his ea tantum que ad explanationem suscepti operis sufficiant assumemus:et in quibus refert:quod ex omni iudea populi in die solenni pasche: hierosolymam vero exitiali quadam manu cogente conuenerant. Quos tricies centena milia hominum dicit fuisse. Iusto scilicet dei iudicio:tempore hoc vltionis electo:vt qui in diebus pasche saluatorem suum et salutare christum domini cruentis manibus et sacrilegis vocibus violauerant:in ipsis diebus velut in vnum carcerem omnis multitudo conclusa:feralis pene exitium quod merebatur exciperet. Pretereo que in eis vel gladij cede vel alijs belli machinis collata sunt explicare:ea tantummodo que dire famis exitio pertulerunt:supradicti hystoriographi sermonibus proferam quo legentes hec intelligant quantum piaculi sit audere aliquid in christum et que grauibus hac causa supplicijs expient.

Cap. iiij. de iudeorum grandi oppugnatione strage et fame qua oppressi sunt.

Ae itaq quitus iosephi hystoriarum liber ponatur in medio. Ex quo omnis eorum luctuosa tragedia noscatur. Diuitibus autem permanere in vrbe aut perire:vnum atq idem erat. Si enim in vrbe permansissent facultatum suarum causa:crimine obiecto quasi qui de transfugiendo cogitarent:perimebantur. Necessitas vero famis:facto forum extollebat arrogantiam et vtrumq simul in edia cum temeritate crescebat Publice quidem frumentum nusquam omnino erat. Sed irruentes vrbis predones perscrutabantur domos:et si quid inuenissent:tanquam de ijs qui fefellerant penas sumebant. Si vero non inuenissent: nihilominus tanquam eos qui occultius et diligentius absconderint: cruciabant. Iudicium vero haberi ab eis pabula capiebant hoc ipso quod adhuc viuere et subsistere corporibus videbantur:tanquam qui profecto iam interissent:nisi absconditos vspiam tegerent cibos. Si quos sane tabescentes macie vidissent:hos cum venia preteribant superfluum putantes perimere:quos paulopost absumeret fames. Multi tamen in occultis omni censu suo mercati sunt vnum metrum. Si diuites:frumenti:ordei:si inferiores fuerunt. Et concludentes se inferioribus quibusq penetrabilibus domus. Nonnulli nec in panes confectas fruges edebant alij vero inquantum vel necessitas vel metus permitteret:exquoquebant. Et mensam quidem nullus expectabat apponi:sed ex ipso semi iusta igni rapientes propria velut furtiua deuorant. Et erat infelicis ipsius sibi spectaculum miserabile. Cum validiores quinq iuuenta diriperent. Imbecillioribus vero nihil preter luctum supererat et lachrymas. Et omnem licet acerbitates rerum superaret fames:nihil tamen ita subruit et subuertit:sicut verecundia. Quicquid enim saluis rebus pudore dignum est id in hac necessitate contemnitur. Deniq et vxores de virorum manibus et filij de parentum. Et quod est infelicius matres cibos de paruulorum suorum manibus atq ore rapiebant. Et cum dulcissimi liberi in manibus atq ante ora positi tabescerent: exigua vite subsidia dentibus ipsis eximere nemo parcebat. Uerum nec ipsos quidem infelices:et per exiguos sumentes latebant cibos. sed continuo aderat predonum quis:et statim vt clausas cuiuspiam conspexissent fores indicium credebant hoc esse quod intrinsecus positi ederent. Et repente despiciatis foribus precipites irruebant:atq ab ipsis vt.

ita dicam faucibus exprimentes: si qd
forte sumptum iam fuerat revocabant.
Verberabantur senes si cibuz vendica-
re temptassent. Sparsis etiaz crinibus
mulieres trahebantur: occultare niten-
tes: si quid forte deprehensuz fuisset in
manibus. Nulla senibus pro canicie re
uerentia nullā erga paruulos misera-
tio. Sz in exiguo panis fragmēto par-
uulos inherentes ex ipso cui inheserāt
suspensos elidebant in terrā. In euz ve
ro qui raptores cibo preuenisset assum
pto: crudelius seuiebāt. et excogitabant
dira supplicia: obturantes infelicibus
naturales digestionum meatus. Aliis
vero preacutas sudes per eadem verē-
da adigētes (horresco q gesta sunt refe-
rens) ad ꝯfessionē per hoc vnius panis
aut ciati farine: miseros perurgebant.
Nam ipsi tortores nec patiebantur fa-
mē. (Esset enim quodāmodo tolerabi-
lius: si hoc compulsi inedia facere vide
rent) sed vt vel prepararēt sibi imposte
ruz cibos: vel vt crudelitas exercitio cō
ualesceret. In his etiā si quis forte fur-
tim per stationes hostium pro colligen
dis herbis eripuissent: occurrentes eis q
hostium manus effugisse gauderent di
ripiebant quicquid attulerant. Suppli
cantibus aūt et terribile quoddā sibi no
men dei inuocantibus vt vel partē ali-
quā ex iis que cū mortis e periculo q̄sie
rant indulgerent: nihil prorsus p̄bebāt:
sed hoc beneficiū loco cesserat: si compre
hensum viuum licuisset euadere.

B ¶ His aūt post aliquanta adiun-
git dicens. Iudeis vero cū egressu vr-
bis omnis pariter spes excludebat sa-
lutis: et inualescens acerbitas famis:
domos simul et familias gentemq̄ va-
stabat. ita vt impetrabilibus strata iace-
rent mulierum paruulorūq̄ cadauera.
Per plateas vero infelicium senū corpora
fame magisq̄ etate ꝯsumpta. Iuuenes
vero atq̄ omnis etas robustior: velut
simulachra quedaz in viis et egressibus
oberrabant corruentes quocunq̄ loci
gressum subruisset inedia. Sepelire au
tem cadauera proximorum: nec defun-
ctorum multitudo: nec virium debili-
tas permittebat: simul et pro sue vnus-
quisq̄ vite incerto. Deniq̄ aliquanti su-
pra eos quos sepeliebant animas emi-
sere. Multi etiam dum prosequunt fu-
nera priusq̄ ad sepulchrum veniretur
efflabant. Sed nec plāctus ex more de-
functis exhibebatur aut luctus qr hoc
sibi totum vendicauerat fames. Sz nec
aridas inedie humorem cui quam relī-
querat lachrymarum. Obsederant ciui
tatem profunda silentia: et nox plena
mortis cūcta cōtexerat. Quibus malis
omnibus grauiores soli vigebant pre-
dones: qui nec sepulchra quidem diri-
pere et spoliare cadauera. Illicitum du
cebant. Non tam predam petentes q̄
scelus irrisione cumulantes: et aciem
gladiorum suorum in cadauerum ob-
truncatione probantes. Interdum etiā
in nōnullos adhuc spirātes mucro exa-
minandus agebatur: quod alii semi-
ces cum viderent: supplices dexteras
extendebant vt in se quoq̄ beneficii lo-
co conuerterent scelus quo scilicet cru-
ciatibus famis velocius absoluerētur.
Sed nouo crudelitatis genere: necem
quam sponte inferebant si rogarentur
negabant. Cum tamen vnusquisq̄ defi
cientium cum gemitu oculos retorque-
ret ad templum: non de morte propria
dolens: sed de impunitatē predonum
quos superstites derelinquebant. Et pri
mo quidē sumptu publico sepelire mor
tuos iusserant fetoris intollerantia: vt
vero omnē sumptum cepit vincere mul
titudo morientium: de muro cadauera
precipitabant.

D ¶ At cum titus circuiens perui-
disset repletos mortuorum cadauerib9
vallos: et humani corporis tabe patriā
terram rigari: cum ingenti gemitu ele-
uatis ad celum manibus deuz inuocat
testem: hoc suuz opus non esse. Et post
aliquanta iterum talia quedam prose-
quitur. Non cunctabor inquit proferre
quod sentio. Arbitror enim quod etiam
aduersum impios ciues romanorum
paulisper arma cessarent: aut hiatu ter-
re aut aque diluuio aut sodomitanis
ignibus et fluminib9 celitus tortis sup
plicium ciuitas dependisset: que multi
to infaustiorē illis q̄ hec perpessi sunt a

nequiorē virorū presentē hanc ꝓtulisset etatē:ꝑ quibus et omnis gens pariter mereretur extingui. Sed et in sexto libro de eisdem talia scribit. Et eorū inquit qui per totam ciuitatem famis inedia corrumpebantur: multitudo innumerabilis erat: quorū nec explicari miseria potest. Per singulas nāqꝫ domos sicubi fuisset aliquid cibi repertum: bella continuo ⁊ cedes inter caros ipsosqꝫ parentes ac liberos nascebantur dum non solum e manibus: sed ex ipsis etiaꝫ faucibus inuicem cibum rapere certabant. Fides autem nec mortuis erat. Sed et ipsi cum iam spiritum exalarēt perscrutabantur a predonibus ne cui forte intra gremium cibi aliquid recedisset. Alij autem per mediā hiātes velut rabidi canes huc atqꝫ illuc ferebantur: et quasi insania quadā exagitati in easdem domos sub momēto temporis iterum ac sepius irruebant. Omnia tamen necessitas vertebat in cibum etiaꝫ illa que nec mutis quidem animalibus edere vsus fuit. Ad vltimū ne loris quidem vel singulis aut ipsis etiam calciamentis abstinuerunt. Portarum quoqꝫ indumenta detrahentes: conficiēda dētibus ingerebant. Nonnulli et feni veteris festucas edebant. Sed ⁊ quisquilijs vndecunqꝫ collectis paruissimum pondus dragmis quattuor distrahebant.

D ¶ Sed quid opus est per hec pondus famis illius explicare cū gestuꝫ sit ibi facin⁹ quod neqꝫ apud grecos neqꝫ apud barbaros vllus accepit auditus horrendū quidē dictu auditu vero incredibile. Equidem libenter tam insigne facinus siluissē ne quis me crederet mōstruosa narrare: nisi multos memorie nostre viros te cōmissi sceleris habuissem. Porro vero nec alidd in patrie prestare me arbitror: si sustrahā eorꝫ malorū verba quorꝫ pertulit facta. Mulier quedā ex his q̄ vltra iordanis alueū cōmanebāt maria noīe eleazari filia de vico bethezob qd̄ interpretatur domus ysopi genere ⁊ facultatib⁹ nobilis cum reliqua multitudine q̄ cōfluxerat hierosolymis reperta cōem cum oībus obsidionis casum ferebat. Huius reliquias quidē facultates quas e domo in vrbeꝫ cōuexerat tyrāni inuasere. Si quid vero reliquiarꝫ ex magnis opib⁹ fuerat quibus victum quotidianū per tenuē duceret irruentes per momenta predonum satellites rapiebant. Pro quibus ingēs mulierē velut insana iam quedā ex indignatione fatigabat: ita vt interdū predones maledictis necem sui ⁊ cōuicijs instigaret. Verū neqꝫ irritat⁹ quisqꝫ neqꝫ miseratus eā perimeret ⁊ si quid forte cibi fuisset ab ea quesitum ab alijs querretur nec iam vsqꝫ reperiendi copia fieret. Fames autem dira visceribus ipsis insisteret ac medullis: ⁊ ad furorem iam perurgeret inedia fame ⁊ ira pessimis vsa consultorib⁹ contra ipsa iam armaē iura nature. Erat namqꝫ ei sub vberib⁹ paruulus filius. Hunc ante oculos ferens infelicis inquit matris o infelicior fili in bello fame et directione predonuꝫ cui te seruabo. Nā ⁊ si vita sperari possit iugo romane seruitutis vrgemur. sꝫ nunc ⁊ ipsam seruitutē preuenit fames. Predones ꝓo vtraqꝫ vi grauiores perurgerent. Veni ergo nunc o minate esto matricibus predōnib⁹ furor seculis fabula que sola deerat cladibus iudeorꝫ. Et hec cum dixisset simul filiū iugulat. Tum deinde igni superpositum torret: et mediū quidem cōsumit: mediuꝫ vero seruat obtectū. Et ecce cōfestim ꝑdones irruunt ob vste carnis nidore concepto mortem minantur: nisi sine mora cibos quos paratos senserant demonstraret. Tum illa equidem partē inquit vobis optimā reseruaui. Et continuo que superfuerant membra detexit infantis. At alios repente ingēs horror inuasit: ⁊ immanes quāuis animi diriguere vox faucibus interclusa est. Illa vero truci vultu ⁊ ipsis iā predonibus truculētior meus inquit hic filius meus est partus ⁊ facin⁹ meū est. Edite. Nā et ego prior comedi quē genui. Nolite effici aut matre religiosiores aut femina molliores. Qd̄ si vos pietas vincit ⁊ execramini cibos meos ego q̄ iam talibus pasta sum ego his iterū pascar. Post hoc illi territi tremētesqꝫ discedūt q̄ hūc solū ex oībus facultatibus misere matri relinque

rāt cibū. Repleta est aūt confestim ci=
uitas vniuersa nefarij sceleris nuntio.
Et vnusquisqȝ ante oculos facin⁹ ꝑpe
tratū fuerat adducens: tanqȝ si ipse hoc
perpetrasset horrebat. oēs aūt quos fa
mis necessitas perurgebat festinabant
magis ad mortē beatos dicētes eos q̄=
bus ꝯtigit interisse pꝰusqȝ taliū maloꝝ
polluerent auditu. Hacten⁹ iosephus.

¶ Capitulū. v. de his que a christo
predicta sunt.

Bitur iudeos pro
his que in
xp̄m cōmiserunt piacu=
lus talis cōsecuta est pe=
na. Dignū aūt ē huic hy
storie adhibere dn̄icas
voces quib⁹ ipse saluator talia secutu=
ra esse ꝓdixit. Ve aūt ait pregnantibus
⁊ nutrientib⁹ vel lactātibus in illis die
bus. Orate aūt vt non fiat fuga vestra
hyeme vel sabbato. Erit enim tunc tri=
bulatio magna qualis non fuit ab ini=
tio seculi neqȝ erit. Colligēs aūt supra=
dictus hystoriographus omnē numeꝝ
peremptorum vel fame vel ferro vnde
cies centena milia designauit Ceteros
vero latrones ⁊ sicarios ac ꝓdones post
vrbis exidiū mutuis declarat interisse
vulnerib⁹. Electos aūt quosqȝ iuuenum
quos decoret proceritas corporis cōmē
dabat ad triumphū dicit esse seruatos.
Reliquos aūt qui supra decē ⁊ septem
annos agebāt etatis vinctos ad opera
egypti per metalla designatos et per
ceteras prouincias esse dispersos. Alij
quidē vt ludis gladiatorijs: alijs vt be=
stijs traderent: Si qui vero intra septi=
mū ⁊ decimū etatis reperti sunt annuꝫ
per diuersas prouincias in seruitutem
distrahi iussi sunt: quorū numerus vsqȝ
ad nonaginta milia perductus est. Hec
vero oīa gesta sunt secūdo anno imperij
vespasiani iuxta ea q̄ ipse dn̄s ⁊ salua=
tor noster iesus xp̄s predixerat. Quippe
qui ea que gerēda erāt presentia iaꝫ vi
deret tūc cum ꝫm euangeliorū fidē. Vi=
dens ciuitatē fleuit super eā ⁊ velut in
aurib⁹ eius prelocutus est hec v̄ba. Si
agnouisses inquit ⁊ tu i hac die que ad
pacem tibi sunt nunc abscōdita sunt ab
oculis tuis. Quia venient dies in te: et
circundabūt te inimici tui vallo ⁊ circū=
dabunt te ⁊ perurgebūt te vndiqȝ ⁊ ad
solū reducēt te ⁊ filios tuos q̄ in te sunt.
Sed ⁊ rursum tāqȝ de populo dicēs erit
enim (inquit) necessitas magna super
terram ⁊ ira populo huic: ⁊ cadēt in ore
gladij: ⁊ captiui ducentur in oēs gentes
⁊ hierusalē erit cōculcata a gentib⁹ vsqȝ
quo cōpleantur tp̄a gentium. Et iteruꝫ
Cum autem videritis circūdari ab exer
citu hierusalem tunc scitote quia appro
pinquabit eius desolatio. Cōparet nūc
vnusquisqȝ dn̄i ⁊ saluatoris nostri ser=
mones cum hystoriographi relatione
de bello qđ gestum est atqȝ excidio ciui
tatis. Et videns mirā diuine prescien=
tie virtutē agnoscat predicentis diuini
tatem. Hec quidem iudeoꝝ genti post
passionē saluatoris iusta vltione vene=
runt pro eo ꝙ auctoreꝫ vite a semet vni
uersa gens conclamauit auferri. Verū=
tamen nihil obstat ea addere per q̄ pie=
tas et clementia dei licet ingratis vide
tur oblata. Quadraginta nāqȝ post ad=
missum piaculum continuis protracta
annis impiorū pena differtur. In qui=
bus ⁊ apostoli omnes precipue tamen
iacobus qui dicebatur frater domini in
hierosolymis episcopus cōstitut⁹ inde
sineter populū cōmisse impietatis ⁊ fe=
ralis ausi de scelere cōmolebant si forte
possent cōmisi plenitudinē gerere si pos
sent flere pro scelere ⁊ vltrices penaruꝫ
flammas lachrymarū vbertate restrin=
gere. Ostendebat nāqȝ eis deus per suā
patientiā ꝙ ipsorum quereret peniten=
tiam. Quia non vult tantum deus mor
tem pctōris quantum vt conuertatur ⁊
viuat.

¶ Cap. vj. de portentis ante bellum
in vltionē mortis xp̄i iudeis immissuꝫ.

Ollire aūt ad
huc mētis eoꝝ duritiā nite
bat diuina maiestas signis
⁊ ꝓdigijs celitus datis ter=
rores simul ⁊ minacē dexterā ostenden
do potiusqȝ inferēdo. De q̄b⁹ supradicti
hystoriographi fides vt in ceteris etiā
in hoc sufficiēs erit. Relegam⁹ ergo q̄d

in sexto hystoriaꝝ suaꝝ libro de his ipse signauerit. Sed infelicē inquit plebē re territi quidem hoīes ⁊ deceptores fal sa vaticinantes suadebāt vt euidētib⁹ signis ⁊ iudicijs iracūdie ⁊ indignatio- nis diuine non crederent. Quibus aper te futurū ⁊ vrbis ⁊ gentis presagiebat exidiū. Sed velut afflati et amentes ⁊ q̄ neqꝫ oculos neqꝫ animaꝫ in se haberent spernebant omnia que celitus nuncia- bantur. Etenim stella perfulgens gla- dio per omnia sitis imminere desuper ciuitati, ⁊ cometes preterea exitiabili- bus flāmis ardere per totū visa est an- num. Sed ⁊ ante excidi tēpus ac belli: cū populi ad diem festum azimoꝝ con- uenirent octaua die mēsis sandicis qui est aprilis noctis tpe hora nona tantus luminis fulgor arā templūqꝫ circunde- dit: vt putarent oēs diē clarissimū factū ⁊ permāsit spacio hore dimidie. Quod imperitis quidem ⁊ ignaris prosperuꝫ videbatur. Sed legisperitos ⁊ probos quosqꝫ doctores nō latuit exitiale por- tentū. In eadē quoqꝫ festiuitate vitula sacrificijs admota ⁊ aris assistentes in- ter ipsas ministrorum manus enixa est agnā. Sed et ianua interioris edis que respiciebat orientē cum esset ere solito induta ac proinde immēsi pōderis: que vix viginti viris summo conatu impel lentibus clauderetur: ferreis quoqꝫ ve- ctibus ⁊ seris munita ac pessulis in altū demissis teneretur obstricta: repēte ho ra noctis sexta apparuit spōte patefa- cta. Sed et transacto die festo post ali- quot dies prima ⁊ vicesima die mensis artemesij q̄ maius apud nos vocat̄ pdi giosus apparuit visus ⁊ fidē pene exce- dens: q̄ vere falsum putaret̄: nisi oculo rum fidem confirmasset maloꝝ cōsecu- ta pernicies. Etenim ꝓpe solis occasuꝫ visi sunt currus ⁊ quadrige in oī regio- ne p aerē ferri ⁊ armatoꝝ cohortes mi- sceri nubib⁹ ⁊ vrbē circūdari agminib⁹ improuisis. In alio aūt die festo q̄ pen- thecostes appellat̄ noctu sacerdotes in gressi tēplū ad ministeria ex more com- plenda primo quidem motus quosdaꝫ strepitusqꝫ senserunt. Tum deinde vo- ces subitas audiunt dicentes. Migre- mus hinc. Additur his etiam aliud ter ribilius. Etenim quidē anani filius ie sus noīe vir plebeius ⁊ rustic⁹ ante quār tum belli annū cū ciuitas in pace ⁊ abū dantia perduraret in die festo taberna- culorum repente clamare cepit. Uox ab oriente: vox ab occidente: vox a quat- tuor ventis: vox sup hierosolimā ⁊ sup templum: vox super sponsos ⁊ sponsas: vox super populū. Et indesignanter die noctuqꝫ per omnes plateas circuiens hoc clamabat: vsquequo quidem pri- miores ex populo viri velut infausti pre sagij indignatione commoti corruptuꝫ hominem multis verberibus afficiunt. At ille nequaq̄ pro se aliquid loquens: sed ne eos quidem qui circunsteterant deprecans easdem voces pari obstina- tione et clamore repetebat. Tunc prin- cipes intelligētes: vt res erat numinis esse motum in viro: perducunt eū ad iu dicem romanum. Apud quem flagris vsqꝫ ad ossa laniatus neqꝫ preces neqꝫ lachrymas fudit: sed eandē voceꝫ mise- rabiliter ⁊ cum quodā vlulatu emittēs per singula pene verba proferebat ad- dens etiam hoc Ue ve. Prosequitur et aliud idē hystoriographus maiore ge- stum miraculo: dicens oraculū quoddā in sacris lr̄is repertuꝫ q̄d per idem tp̄s virū designaret ex eorum regione pro- cessurum qui totius orbis potiret̄ impe rio. Cuius oraculi presagium idem hy- storiographus Uespasianum declara- re est suspicatus. Sed vespasianus non alijs q̄ illis solis gentibus q̄ romano imperio videbant̄ subdite dn̄atus est. Unde iustius ad xp̄m hec rn̄sa referant̄ ad quā dixerat pr̄. Pete a me ⁊ dabo ti- bi gētes hereditatē tuā ⁊ possessionem tuā terminos terre. Et cui⁹ p idē tp̄s p aplos suos in oēm terrā exierat sonus ⁊ in fines terre verba eorum.

¶ Capitulū. vij. de iosepho ⁊ quos reliquerit libros.

Opere preciū sane est post ista agnosce re quis fuerit hic ioseph⁹ et vnde vel ex quo genere originē duces: qui tantam

nobis materiam rerum gestarū cognitionē qꝫ prestiterit. Exponit ergo etiā hoc ipse de se hoc modo scribens. Josephus mathie filius ex hierosolymis sacerdos q̄ et ipse primo bello romanos oppugnauerit: ꝛ posteriorib⁹ nihilominus interfuerit ꝑ̄ijs necessitate ɔstrict⁹ Cōstat ergo hunc virū ꝑ idē tp̄s nō solū apud romanos habitū: esse nobilissimū ita vt litterarū merito in vrbe roma etiā statuto donaret ꝛ libri eius bibliothece traderent. Cōscripsit nāqꝫ antiq̄tatū historiā in .xx. libris. Belli vero iudaici cū romanis habiti hystoriā septē voluminib⁹ cōprehendit. Quam nō solum greca facūdia. verū ꝛ patrio: id est hebreo sermone suis etiam ciuibus se edidisse confirmat: dignus cui pre ceteris omnibus debeat credi. Sed ꝛ alia eiusdē viri extant de iudeorum vetustate duo volumina. In quibus contra dicere appioni cuidam grammatico videtur: q̄ illis tpibus aduersum iudeos scripserat et ad alios quosdam qui morem gentis iudeorum atqꝫ instituta lacerauerant. In primo ergo ex his duobus libro q̄ volumina apud hebreos in auctoritate habeantur ſm maiorū traditionem per hec edocet.

¶ Capitulum. viij. quomodo iosephus pulchre diuinarū meminit scripturarū.

Exigit innumera inq̄t apud nos habētur volumina inter semuicē discordātia. Sz duo tm̄ ꝛ viginti sunt libri qui oīm temporū seriem ɔtinent. Qui ꝛ iuste creduntur diuinit⁹ inspirati. Ex q̄bus q̄nqꝫ sunt moysi cōtinētes legis vite ꝛ successionis humane ꝓsapiam vsqꝫ ad ipsum moysei terminū ꝑtendentes. Qui paulominus ad tria milia annorū continentiā gerunt A morte vero moysei vsqꝫ ad artarxerxem qui post xersem regnauit apd̄ persas q̄ gesta sunt prophete quiqꝫ ꝑ ea tempora tredecim voluminibus conscripserunt. Reliq̄ vero quattuor libri hymnos i deū ꝛ vite istituta ac monita mortalibus tradunt. Ab artaxerxe ꝟo vsqꝫ ad nostrum tempus scripta sunt q̄dem oīa fide tamē nō eadē que primis habetur digna ducuntur pro eo q̄ non ita extiterit prophetarum iugis ꝛ explorata successio. Rebus igitur ipsis cōstat q̄ nos venerabilr vtamur scripturis nostris. Nā cum tot secula intercesserint neqꝫ addere quis vnq̄ neqꝫ auferre aut permutare q̄d ausus est. Sed oibus gentis nostre hoībus insita hec quodāmō atqꝫ ingenita fides est: credere hec dei eē ɔsulta ꝛ his iugiter īherere ac ꝓ ipsis si ita res poposcerit libenter ꝛ aīaꝫ ponere. Sit etiā hec pars hystoriographi in his locis a nobis. vt arbitror non incompetenter inserta. Est adhuc ꝛ aliud eius elegās satis volumen quod animus sit qui imperium teneat in nobis. Quem libellū quidā machabeorū attitulauere ꝓ eo q̄ certamina inibi ꝛ agones ꝓ pietate a machabeis fratribus desudata contineat. Sz ꝛ in fine vicesimi antiquitatum libri significat idē ipse ꝓposuisse se quattuor voluminibus cōprehēsurum ſm fidē ꝛ religionē patriā de deo ꝛ substātia ac legibus ꝛ cur q̄dā apud eos liceāt q̄dā ꝟo nō liceāt. sed ꝛ alia nōnulla opuscula a se dicit esse ɔposita. In fine etiam supradicti vicesimi libri antiquitatum iustū quendā ex tyberiade qui conat⁹ sit hoc idē ɔperis q̄d ipse explicuerat aggredi arguit falsitatis per hec verba. Sed non ego te imitatus sum in his que cōscripseram. Ipsis etem̄ imꝑatorib⁹ obtulit libros meos cū adhuc ipā q̄ gesta sunt pene in oculis haberent. Quippe q̄ conscius mihi essem ſuate in oib⁹ veritateꝫ: nec me de eorū testimonio fefellit opinio. Sed ꝛ alijs pluribus obtulit quorū multi etiā ipsis interfuere bellis sicut Agrippa rex ꝛ nōnulli ei⁹ ꝓpinq̄ Et imꝑator quidē Titus intantū ꝓbauit ex istis debere libris ad oēs hoīes rerum gestarū noticiā peruenire: vt manu sua subscriberet publice ab omnib⁹ res teneri. Rex vero Aggripa sexaginginta ꝛ duabus epistolis de operis nostri veritate testat⁹ est: ex quib⁹ ꝛ duas inserui. Sed de his satis dictuꝫ est nūc ad narrationis nostre seriē redeamus.

¶ Cap. ix. q post iacobum symeon hierosolymorum rexit ecclesiam.

Post martyriū iacobi et cōtinuo consecutū ciuitatis excidium traditur apostolos ceterosq; domini discipulos: qui ad illud tps reliq erāt in vnū ex locis oībus cōuenisse simul cū his q ppinqui fm carnē dñi dicebant. Plurimi namq; ex his per illud tempus super erant et habuisse in commune consilium quē oporteret dignū successione iacobi iudicari: Oēsq; vno cōsilio atq; vno ɔsensu. Symeonē cleophe filiū decreuisse. Cui⁹ mētio in euāgelij facta est: vt epatus sedē susciperet. Cō sobrinus his fm carnē saluatoris fuisse dicebatur: quia cleophem fratrē fuisse ioseph egesippus testatus est.

Capitulum. x. q vespasianus posteritatem dauid iussit inquiri.

Per idē tēpus vespasianus post excidia hierosolymorū omnes si qui forte ex familia dauid superfuissent apud iudeos velut regalis prosapie viros perquiri iubet. Unde etiam pro hac causa grauissima iudeis persecutio exorta est a tito filio vespasiani. Sz vespasiano decennio principatu ministrato titus fili⁹ in imperio successit. Cui⁹ scdo regni anno. Linū. xij. annis in sacerdotio trāsactis vrbis rome episcopatū tradidisse anacleto ferunt.

¶ Capitulū. xj. de ordine et successione episcoporum alexandri et rome simul et de epistola clemētis ad corinthios.

Sed titus nō amplius q̄ duobus annis totidēq; mēsibus principatu romani apicis mīstrato Domitiano fratri summā rerū relīqt. Quarto igit anno domitiani apud alexandriā Anianus. xx. et duob⁹ annis ministrato sacerdotio defunctus est. In cuius locū scds succedit abili⁹. ¶ In vrbe vo roma. xij. anacletus annis in epatu exactis sacerdotij sedem clemēti tradit. ¶ Quē adiutorē suū paul⁹ apostolus philippēsibus scribēs designat dicēs. Cū clemēte et ceteris adiutoribus meis quorū nomina sunt in libro vite. Hui⁹ clemētis epistola habet ad corinthios scripta a pcipua plane et valde mirabilis: quā velut ex psona romane ecclesie dictauit cū dissensio apud corinthios fuisset exorta quam epistolam in plurimis ecclesijs publice legi et veterū et nostris etiā temporibus cōstat.

¶ Capitulū. xij. de persecutione sub domitiano.

Verū de seditiōe facta apd corinthios ac dissentiōe plebis testis valde fidelis. Egesippus indicat hoc modo dicēs. ¶ Multa et erga multos crudelitate domitian⁹ exercitata plurimisq; in vrbe roma nobilib⁹ et illustrib⁹ viris nullo iure nullaq; rōne trucidatis innumeris etiā in exiliū trusis et bonoꝝ direptione mulctatis ad vltimū ne romane theomachie et impietatis successor efficit. Scdus h quippe ab illo psecutionē molit i nros. cū vtiq; pater su⁹ vespasian⁹ nihil ɔtra nostris irrogauerit iniurie.

¶ Capitulū. xiij. de iohanne euangelista et reuelatione eius.

Quo in tēpore apl's et euāgelista iohes ad pdicatiōnē vbi diuini et testimoniū vitatis in insulā pathmos tradit ablegat⁹. Deniq; hireneus scribēs de ɔpoto nois antixpi qd ɔtinet in reuelatiōe q dr iohānis qnto. aduersuz hereses libro hec de ipo Jo. ɔmemorat q si oporteret inqt apti⁹ in hoc tpe de isto noie pdicari: a q magis potuerat apiri nisi ab eo q ipā reuelationē vidit. Neq; eīn multū tpis est: sz pene nra etate. In fine et eīn domitiani pncipat⁹ exorta est. Intm vo p idē tps fidei nre instituta florebāt vt et nōnulli alieni a religione nra scriptores: hystoriarum suarum tradiderint monumētis et de psecutionib⁹ illi⁹ tēporis et et de martyrijs q et diligenter explorato tpe designāt q qntodecio anno domitiani

p̄ncipis: cū alijs plurimis ab eo, et flauia domicella sorori filia flaui clemētis vni⁹ tūc ex consulib⁹ viri ob testimoniū qd xpo phibebat i isulā pōtiā noie deportata ē.

¶Cap.xv. q posteritatem dauid domitianus perimi iussit simul et de. psapia christi ex testimonio egesippi.

Apud ipsuz vero domicianū cū iussisset oēs pimi q de genere dauid et regia stirpe descēderēt vetus traditio tenet: q delati sint qdē qsi eēnt de posteritate iude quē fratrē fuisse saluatoris s3 carnē tradūt: quicq du plici vrgebāt inuidia. velut qui ex dauid gñe. et ex ipsi⁹ xpi ppinqtate descenderēt. Que egesippus p ordinē his verbis refert. ¶Adhuc aūt viuebāt qdaz de carnali gñe dñi nři nepotes iude: ei⁹ q sm carnē freter dñi dicebat. Quos qdē detulere tanq ex dauid stirpe venientes. Hos reuocat⁹ qdā noie q i hoc missus fuerat pducit ad domitianū cesarē Et ipe eē formidabat de aduētu xpi sicut et initio herodis. Interrogati g a domitiano si eēnt ex familia dauid confessi sunt. Tūc qsiuit ab eis quātis possessionib⁹ vel quanti essent facultatibus prediti. At illi respōderūt q vtriq nō amplius esset in bonis nouē milib⁹ denarijs Ex qbus singlis ps media pportione deberet. Nec hec sibi in pecuniā subsistere: sed in estimatione terre q eis esset in quadraginta min⁹ vno iugerib⁹ constituta. Quā suis manib⁹ excollētes vt et ipsi alerent: et vt tributa dependerent. Simul et testes ruralis et diurni operis man⁹ labore rigida et callis obduratas pferebant. Interrogati: vo de xpo quale sit regnū eius vel qñ ipe sit vñ aut qñ ventur⁹ rñderent q non huius mudi regnū: neq huius terre ei designet im perium: sed q celeste ei regnū p angelorum ministeria in cōsummatiōe seculi parebit: qn̄do scz aduenturus in gloria de viuis ac mortuis iudicabit et restituet vnicuiq p factis ac meritis suis. Ad hec domitian⁹ cū neq in eis quicq criminis inueniret et vtilitatez eorum qs maxime contemneret. abiret eos liberos iubet. Sed et per secatione quā aduersus ecclesias agitari iusserat datis rursum cōpescit edictis. Illi vo dimissi ab eo vel martyrij merito vel tantē ppinquitatis prerogatiua pacis iā tpe duces eccl'ie effecti vsq ad traiani tpa pmanserūt. Hec quidē Egesippus. Sz et tertulian⁹ de domitiano talia refert dicēs. Tēptauit aliqñ et domitian⁹ sitē aliqd portio neronis d crudelitate: sed qsi hō cito destitit ita vt etiā eos quos in exilium miserat reuocaret.

¶Cap.xvj. de successiōe quorūdam imperatorū et episcoporum.

Post domitianū vero quindecim annis imperio potitū. Nerua suscepit pricipatū. Sub quo omnes quidem honorum tituli q in domitianū collati fuerāt detrahunt. Reuocari aūt quicunq ab eo in exilium trusi sunt ac recipere facultates ex senatuscōsulto iubent. De quib⁹ singuli testimoniū phibent qui gesta illorum temporum cō scripserunt. Tunc igit apostolum ioannem post absolutionē insule ephesum quasi ad scholaz ppriam redisse nostrorum scriptores declarāt. ¶Nerua vo post annū plus minus defuncto. traianus succedit in imperio. Cuius primo principat⁹ anno ab illius apud alexandriā tredecim annis sacerdotio mistrato diem obijt. Cui succedit Cerdon tertius in sacerdotiū. Qua tēpestate in vrbe roma clemēs quoq tertius post paulū et petrū pontificatum tenebat. Sed et apud anthiochiā euodius primus fuerat et scōs ignatius hierosolymis quoq symeon scōs post Jacobum fratrem dñi hisdē tpib⁹ gubernabat ecclesiaz.

¶Cap.xvij. de ioanne euangelista.

His bis superstes adhuc apud asiā demorabat ipe ille quē amabat dominus iesus apostolus simul atq euangelista. Joannes ecclesiarum que ibi erāt gubernacula gerēs post domitiani vt diximus obitūz regressus ex isula. Quodquia ita se habeat duobus fidelibus testibus approbabo. Hyrenceus et Clemens alexandri-

nus huic veritati astipulantur. In secūdo aduersus hereses libro. Hyreneus hoc modo scribens: et omnes inquit presbyteri testes sunt qui in asia Johannē discipulū domini viderunt et sciunt hec tradidisse iohannē: qui et pmansit apud eos vsqz ad tēpora traiani. Item in tertio eiusdē operis libro idem scriptor de hisdez ita testatur. Ecclesia inquit q̄ est apud ephesum a paulo quidē fundata est a iohanne vero edificata: qui pmansit in ea vsqz ad tēpora traiani. habes hūc testem fidelē de apl'i tēporibus cōtestantē Accipe q̄d etiā clemēs cui' pariter pmisimus testimoniū dicat hystoriā quandaz p necessitatē simul texens. Quā nos quoqz si inferamus vtilē fore legentib' credim'. Scribit ergo hec.

¶ Cap. xviij. quō iohannes adolescentē indolis ducē latronū factum reuocat ad ecclesiam et cōuertit.

Audi inquit fabulam et nō fabulam: sz rē gestam de iohanne apostolo memorie olim traditā. Cū post tyrāni obitū de pathmos insula ephesum rediret: rogabatē etiam vicinas illustrare puincias: quo vel ecclesias fundaret: in quib' nō erāt locis et in quibus erant sacerdotib' ac ministris instrueret fm quod ei deus quoqz spiritussanct' indicasset. Cū igitur venisset ad quandā vrbem haud lōge positā oibus ecclesiasticis solēniter adimpletis vidit iuuenē quendam validum corpe et vultu elegantē sed et animus acrem nimis respiciensqz ad epm qui nuper fuerat ordinatus. Hūc inqt tibi summo studio commēdo: sub testimonio christi et totius ecclie. Tuz ille suscipiēs oēz se adhibiturū sicut precipiebat diligentiā pollicetur. Sed iterū atqz iterū eadem sepius repetens iuuenem cōmēdabat attentius. Et post hec ephesum rediit. Tum vero episcopus adolescētē in domū suaz suscepit commēdatum et cuz omni diligētia enutrit amplectitur fouet. Ad vltimū etiaz baptismi gratiam tradit. Post hec iam velut confidens gratie qua fuerat cōmenitus paulo indulgētius habere iuuenem cepit. Sed ille vbi immatura libertate potitus est: ptinuo per equeuos (q̄bus luxus et desidia cordi est) amarce vitia: et corrupte vite incedere tramitē pdocet. Et primo quidē cōuiuiorū illecebris decipitur. Inde nocturnis eū furtis sociū sibi participemqz consciscunt. Post hoc etiā ad maiora flagitia ptrahunt. Cū interea sensim iuuenis forma batē et instituebatē ad scelera et q̄ eē acer ingenio sicut equus infrenis et validus durisnior' obfirmatus recti itineris lineā derelinquēs rectore ptempto rapido cursu tot' fert in pcepita succedentib' sibi malis: vt desperationez qz adeo sibi pstite salutis acciperet. Dedignat iam de paruis sceleribus cogitare: grandia queqz molit et ex integro pditioni se tradēs nulli inferiorē se in flagitiis patit. Deniqz illos ipsos q̄ prius magistri criminū fuerant discipulos facit. Et latranū ex his turmā qbus ipse dux et princeps violēt' pesset instituit et cū his omni crudelitate grassat. Vertpe elapso cū rei ita poposcisset vtilitas inuitat iterū ad illā vrbē iohānes. Et cū cetera quoz gratia venerat ordinasset: age inquit o epe depositū repre senta qd tibi ego plane et xps pmēdauimus ecclesia teste quā regis. At ille obstupuit primo pecuniā putās a se reposci quam non acceperat. Sed rursum considerabat nec posse fallere iohannē nec qd nō dedit querere herebatqz igit stupens. Quā iohānes herētem vidēs iuuenem inquit illū repeto a te et animaz fratris. Tunc grauiter suspirans senior et lachrymis resolutus ille ait mortuus est. Quomodo inqt vel quali morte. deo ait mortuus est qz pessim' et flagitiosus euasit. Ad vltimū etiā latrocinium aggressus est. Deniqz nunc montē quendā cū multa latronū manu occupauit. Quib' auditis Apl's vestē ptinuo qua erat indut' scidit et cū ingēti gemitu feriens caput suū bonū inqt te custodē fris aie dereliqui. Sz iam nūc mihi equ' paret et dux itineris. Et pfestim ab ipa ecclia ascēdēs concit' ppe rabat. Cumqz puenisset ad locū attine-

tur ab his latronibus qui custodias ob seruabant at ille neqꝫ effugere neqꝫ ꝑsus declinare vsqꝫ nitens ingenti tãtuꝫ voce ꝓclamabat: qꝛ ad hoc ipꝫ veni. adducite mihi principem vrm̃. Qui cũ veniret armatus eminus agnito iohãne apostolo pudore actus in fugam vertitur. Ille equo post eum admisso confestim insequitur fugitantẽ etiã etatis oblitus simul ⁊ clamans. Quid fugis o fili patrem tuum. quid fugis inermem senem miser noli timere habes adhuc spem vite: ego autem rationem reddã ꝓ te certe: ⁊ mortem ꝓ te libenter excipiam sicut et dñs excepit pro nobis: et pro tua anima dabo animã meã. Sta tantuꝫ et crede mihi qꝛ christus me misit. At ille audiens restitit: ac vultũ demisit in terraꝫ. Post hec arma proiecit. Tum deinde tremefactus fiebat amarissime: ⁊ accedentis ad se senis genib⁹ ꝓuoluitur. gemitibus et vlulatib⁹ quibus poterat satisfaciens. ⁊ vberrimis lachrymarum suarum fontibus iteruꝫ baptizabatur occultans solaꝫ dexterã suam. Apostolus vero iurisiurandi sacramento se ei a saluatore impetraturũ veniam pollicens simulqꝫ genibus ei⁹ ꝓuolutus: atqꝫ ipsam dexteram ex cuius [sceleris conscientia torquebat] tanqꝫ iam per penitentiam purgatã deosculans ad ecclesiam reuocat. Et indesinẽter ꝓ eo orões profundens: et cũ ipso pariter ducens crebra ieiunia: indulgẽtiam a deo quã ei pollicitus fuerat expetebat. Sed et varijs sermonum cõsolationib⁹ velut quibusdam precãtationib⁹ efferos ⁊ exterritos eius animos mitigabat. Nec prius abstitit qꝫ cuꝫ in oibus emendatuꝫ etiam ecclie pficeret pbens. ꝑ hoc magna exẽpla vere pnie. ⁊ documentum ingens noue regnationis: atqꝫ insignia qdã ⁊ trophea inuisibilis in eo resurrectionis ondens. Hec a clemente dicta nõ soluꝫ ad scientiam rerũ sed ad vtilitatẽ legẽtium ꝓfutura hũc in nr̃is quoqꝫ libris teneãt locum.

¶ Capitulũ. xix. de indubitatis scripturis et libris diuinis. A.

Age iam etiaꝫ huius apli q̃ sint scripta q̃ in auctoritate habeantur: cũ his pariter explicemus. Est igitur primo euangeliũ nois ipsi⁹: qḋ in oi orbe personuit. q̃ ꝓaũt post cetera tria euangelia: quarto a veteribus statutum est loco: hec erit ratio. Uenerabiles et vere deo digni apostoli christi cum essent in omnibus puritate vite ⁊ oi virtutibus clari. nõ magni pendebant sermonis ornatum. Quippe in quibus aia erat diuinis ornata virtutibus simul et signorũ grã que eis a dño nr̃o iesu christo concessa fuerat cõfidentes non in suasorijs humane sapientie verbis summã predicationis dominice collocabant: sed in ostentatione spũs ⁊ virtute: per quam mirabilib⁹ consummatis. ⁊ verborũ suorũ fide facta vniuerso orbi regni celorũ scietiam tradiderũt paruiducentes plures libros condere: q̃ huiuscemodi predicationis actio: nõ argumento humani sermonis: sed a stipulatione diuine virtutis indigeat.

B ¶ Deniqꝫ Paulus qui inter oẽs aplos eruditior etiam in verbis videt: et in sensibus prepotens non amplius qꝫ paruum epistolarũ suarũ corpus reliquit. Qui vtiqꝫ immẽsa cõtineret intra se: atqꝫ innumera sacramenta: vt poteq̃ etiam vsqꝫ ad tertium celum raptus: q gererent inspexerat: ⁊ in spũ quoqꝫ deo dignuꝫ paradisum abductus audierat ibi ineffabilia verba ⁊ doctrinam (que cunqꝫ illa inibi est) siue incorporeus illius iterum schole discipul⁹ effect⁹ exceperat. Sed et reliqui dñi ac saluatoris nr̃i discipuli nõ solum ex illis duodecim: sed et si qui extra numerũ hunc. de schola tñ dñi ⁊ saluatoris nr̃i sermonem aliquẽ diuinit⁹ inspirati memorie reliq̃runt. breuem hunc ⁊ succinctum ꝑ oia esse voluerũt. Igit̃ ex ipsis discipulis dñi. matthe⁹ tm̃modo ⁊ iohãnes ad scribendum appulisse aim tradunt̃ necessitate quadam in hoc ipm ꝓuocati. Matthe⁹ em̃ prio hebreis pdicauerat. Uerũ cuꝫ pararet trãsire ad gẽtes pria lingua scripturam composuit: ⁊ que pdicauerat ꝯprehẽdens dereliq̃t ijs ad memoriã a qb⁹ ꝓficiscebat̃ vrgẽtib⁹ pdicaret. Post hunc luce ⁊ marci scriptura

euangelica: secundum eas causas quas superius diximus edit. Johannem vero tradunt vsque ad vltimum pene vite sue tempus absque vllius scripture indicijs euangelium predicasse. Sed cum horum trium euangeliorum etiam ad ipsum noticia peruenisset probasse quidem dicitur fidem et veritatem dictorum. Deesse tamen vidit aliqua: et ea maxime que primo predicationis sue tempore dominus gesserat. Certum est enim quod in superioribus tribus euangelijs: hec videntur sola contineri: que ab eo gesta sunt anno quo iohannes baptista vel inclusus est in carcere vel punitus. Denique si obserues: statum in initio narrationis postea quam refert mattheus de quadraginta dierum ieiunio: et de tentatione eius continuo subijcit dicens. Audiens autem quia iohannes traditus est: discessit de iudea et venit in galileam Sed et marcus similiter postea quam inquit traditus est iohannes: venit iohannes in galileam. Lucas vero et priusquam incipiat aliquid de actibus referre iesus dicit quia adiecit herodes super omnia mala que gesserat et conclusit iohannem in carcerem. Quia igitur ab his hec videbantur omissa: rogatus dicitur iohannes apostolus vt ea que preteriebant priores ante traditionem iohannis saluatoris gesta conscriberet. Et ideo dicit in euangelio suo hoc fecit initium signorum iesus. Et iterum in alio loco indicat dicens. Nondum enim iohannes missus erat in carcerem. Ex quibus constat quod ea que antequam iohannes traderetur ab iesu fuerant gesta descripsit. Et ideo si quis hoc diligentius consideret euidenter inueniet non sibi euangelia dissonare: sed alterius temporis gesta esse que scribit iohannes: alterius vero que ceteri. Unde quia natiuitatem secundum carnem saluatoris vel mattheus vel lucas descripserat reticuit hoc iohannes. et a theologia atque ab ipsa eius diuinitate sumit exordium. Que pars sine dubio ipsi velut eximio per spiritum sanctum reseruata est. Hec etiam de euangelio Johannis dicta sint. ¶ De marci vero euangelio sufficienter supra comprehensum est. Lucas vero in initio euangelij sui causam cur scriberet indicauit Uidelicet quoniam multi alij temere presumpserant enarrare: que sibi magis erant ad liquidum comperta. Uolens ergo abstrahere nos a ceterorum narrationibus fidem facit per se conscripte veritati: certus quod eam vel paulo exponente: vel alijs apostolis qui ab initio ipsi viderant ac sibi tradiderant consecutus sit: et hanc nobis per proprium euangelium tradat. Hec a nobis etiam de luca breuiter dicta sint. Oportunius vero et plenius in tempore insertis ijs que antiqui auctores scripta reliquerunt vt se cuncta habeant indicabimus. Johannis tamen extant preterea et epistole de quarum prima neque ab antiquis vnquam a posteris dubitatum est. De reliquis vero duabus. et de reuelatione etiam nunc anceps sententia habetur. De quibus vt dixi et a veteribus dubitatum suis in locis ipsorum vocibus approbabimus.

B ¶ Ut ergo (quando quidem in hos deuenimus locos) omnem noui testamenti canonem designemus. Primo nobis omnium euangeliorum celestis quadriga iungatur. His actus apostolorum copulentur. Post hos pauli epistole socientur. Consequantur vero has prima iohannis epistola. Similiter et petri prima. Hec sunt de quibus nulla vnquam prorsus extitit dubitatio. Sequenti loco iam sunt illa de quibus a nonnullis dubitatum est. Reuelatio iohannis de qua quid singuli veterum senserit suis in locis ostendemus. Et epistola iacobi sed et iude. Petri quoque secunda et item iohannis secunda et tertia siue hec ipsius euangeliste: siue etiam alterius eiusdem cognominis ostendantur. Post hec iam scriptura est que dicitur actus pauli. Sed et libellus qui appellatur pastoris et reuelatio petri: de quibus quam maxime dubitatur: fertur etiam barnabe epistola et doctrina que dicitur apostolorum. Quidam autem his sociant etiam euangelium quod dicitur secundum hebreos. Quo precipue vtuntur ille hebrei qui christum suscipere videntur: sed in ecclesia ei contradicitur. Que omnia tamen a nobis necessario enumerata sunt: vt absque vlla ambiguitate clarescere que sint in veri auctoritate: que sunt in quibus vel contradictio aliqua: vel etiam

cunctatio: cum tamen a q̄plurimis ecclesijs recipiantur soleat amitti. Sed et de eis sciendū est que sub nomine apostolorum ab hereticis proferuntur: velut Petri et Thome et Matthie et ceterorum similiter apostolorū que appellant euangelia. Sed et andree et Johānis atq̄ aliorum epostolorum actus q̄ nusq̄ prorsus in scripturis veterum: eorum duntaxat qui apostolis successerunt: aliqua mentio eorum aut commemoratio habetur. In quibus et ipse stilus: multum ab ecclesiastica consuetudine deprehenditur esse diuersus. Sensus quoq̄ ipse et omnia que in his inseruntur longe ab apostolica dissonant fide. Et quo figmēta esse prauitatis heretice comprobantur. Unde non inter illa quidem de quibus dubitari diximꝰ collocanda sunt: sed vt aliena penitus et a pietatis regula discrepantia propellāda. Uerū ad hystorie ordinē redeamꝰ.

¶ Capitulum .xx. de menandro mago.

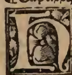
Igitur symoni mago menander succedit. scutum diaboli non inferius primo. Et ipse samarites genere. In arte autem magica solus repertus est: qui non modo equiparare: sed et supergredi impietatem magistri posset. Maioribus quippe portētis efferebatur semetipsum saluatorē dicēs ad hominem salutem de celestibus et inuisibilibus seculis destinatum. Asserēs non aliter posse vnum quemq̄ angelos seculi vincere: nisi prius a semet magice artis per ordinem susciperet disciplinam: et per baptismum a se datum immortalis et eternus effectus in hac vita perpetuus fieret: que omnia ex libris. Hyrenei volentibus scire per facile est. Sed et Iustinus in his ipsis in quibus Symonis fecerat mentionem: etiā de hac talia quedam scribit. Menandrū quendam samaritanum ex vico cappa ratthea symonis discipulum: stimulis demoniacis incitatū venisse antiochiā et q̄plurimos per artem magicam decepisse scimus: qui hoc etiā suadere potuit sectatoribus suis: q̄ non essent morituri. Ex quibus in hodiernū sunt aliqui ex illo eadem confitentes. quod est vere diaboli commentum vt homines magi: christianorum sibi nomen imponerent: quo per hoc sanctum et venerabile religionis nostre misterium macularent: qui tamen irrident et spernunt ecclesiastica dogmata: vel de immortalitate anime: vel de resurrectione mortuorum. Uerum hi talibus freti auctoribꝰ de spe salutis et vite penitꝰ exciderūt.

¶ Capitulum .xxi. de secta ebioniorū.

Sed et alios idem demō quos ab amore christi separare non poterat: alia nichilominꝰ arte decepit: id est ebionios qui interpretātur pauperes. Uere enim pauperes sunt et egeni in scientia glorie christi. Quoniā quidem solum eum hominem putant: et ꝑ profectum vite ac virtutis virum iustū effectum. Communi etiam natiuitate ex viro et femina procreatū. Custodiā vero censentes etiam legis obseruātiā nec sufficere ad salutem solam christi estimant fidē. Quidam tamen ex ipsis refugiunt hanc impietatem: vt ex viro et femina asserant eum natum: sed confitentur de spiritu sancto et maria virgine. Nec tamen semꝑ eum fuisse deū et verbum ac sapientiam dei fatentur. Corporalem vero legis obseruantiam custodiūt. Apostoli aūt epistolas oēs pariter respuant. et ipm apostatā legis appellant. Utuntur et euangelio vno quodam qd̄ scd̄m hebreos appellatur. Cetera omnia nihil ducunt. Sabbata cum iudeis secundum legem nobiscum dominicam diem sacratam pro resurrectione domini obseruant. Unde competenter ebionite pro paupertate intelligentie compellati sunt.

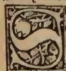
¶ Capi. xxij. de cherintho heretico.

Hisdem temporibus etiam alterius hereseos abortum principē cherithū accepimꝰ. De q gayꝰ cuiꝰ iā in supiorībꝰ fecimꝰ mētionē: i di

sputationum suarum dialogo ita scribit Sed et cherinthus inquit per reuelationes quasdam quas velut a magno apostolo cōscriptas: et per angelos ei reuelatas putaret: alia quedam portenta nobis introducit. Post resurrectionem terrenum dicit futurum esse regnum christi in hierusalem. Et homines in carne iterum concupiscentijs et vitijs subiectam conuersationem habituros Cōtra fidem quoque scripturarum quosdam mille annos designat: in quibus multa quidem et alia corruptionis opera et nuptiarum festiuitates dicit futuras: ad eos qui libidini sunt dediti decipiendos. Sed et dionysius cū de iohannis reuelationis disseret: et quedam secundum ea que antiquitus ecclesie tradita fuerant disputaret: mētionem facit huius ipsius viri in his verbis Cherinthus inquit a quo et cherinthiana heresis oborta est: figmenti sui auctoritatem magni nominis acquirere: secundum scripture huius prauā intelligētiā gestiebat. Quippe cuius hec erat heresis vt affirmaret terrenū futurum esse christi regnum. Et quia erat ventri et gule ac libidini deditus ea futura decernebat: que sibi propria libido dictabat. ventris et eorum que sub ventre sunt incitamēta: cibis: potibus: nuptijs: predicabat explēda. Et vt aliquid sacratius dicere videretur legales agebat festiuitates rursum celebrandas: et hostias carnales iterum iugulandas. Hyrenicus vero secretiora ipsius heretici: in primo operis sui libro publicauit. Que ide discat si quid plenius scire vult.

Capitulum. xxiij. de nicholao et heresi nicholaitarum.

Sed et alia heresis que appellatur. Nicholaitarum per pauco tempore tenuit. Cuius etiam in reuelatiōe Johānis mētio facta est. Isti nicholaum vnū ex illis qui cum stephano ab apostolis constituti sunt diaconi: auctorem se habere iactabant. Sed clemēs alexādrinus in tertio libro stromatū: hec de eo scribit. Pulchrā inquit valde hic vxorem habuit: et post ascēsionē dñi et saluatoris nostri cū increparet ab apostolis tanquam de zelotipie iniuria productam in medium vxorē suam si quis eā vellet habere permisit. Et qua occasione isti cōmo putauere vt secundum hoc factum vel dictum. Nicholai vnusquisque carne sua in quo delectaret abuteretur. Et obtinētes dictum vel factū simpliciter vel innocēter: absque vlla reuerentia promiscuos nūc et illicitos cōcubitus expetūt: hij qui sub illius nomine sectā sibi proprie libidinis assumpserūt. Mihi aūt apertum est nicholaū nullam prorsus agnouisse mulierē preter eam quā in matrimonio acceperat. Cuius etiā liberi: femine quidem vsque ad vltimā senectutem casta virginitate durauerūt filius aūt ipsius castitatem incorrupti corporis custodiuit. Que cū ita se habeāt constat illud quod in medio apostolorum pro zelotipie suasitione producit vxorem: ex contentu vitij vel libidinis gestum: quo per hec cōtinentē se ostenderet eius rei: quā nimie putabatur expetere: contemnendā magis quam expetendā carnis edocēs voluptatē Quam quidem nolebat vt opinor secundum saluatoris preceptum duobus dñis seruire: libidini et deo. Dicunt aūt etiā Mathiam ita docuisse aduersum carnē pugnādū et in nullo prorsus voluptati eius ac libidini concedendum. Aliam vero alendā sapientie pastibus et scientie cibis in maius semper augendam. Hec de illis heresibus que temporibus memoratis a veritate declinātes cito extincte sunt retulisse sufficiat

Capitulum. xxiiij. quod apostoli non sunt aspernati nuptias.

Clemens sane hic cuius voces ānotauimus: scribēs aduersus eos qui nuptias spernūt iter cetera et hec dīt. An et apostolos improbāt petrum etenim ac philippus et vxores habuerūt et filias et viris nuptū dederūt. Sed et paulū nō tedet apostolum in quadā epistola sua mentionē vel salutationē facere comparis sue: quam se ideo negat circūducere: vt ad predicationē euāgelij expeditior fiat. Uerum quoniam clementis fecimus mentionē absurdum nō erit aliam quam eius memorabilem narrationem proferre quā in septimo eiusdē operis libro ita inseruit. Aiunt inquit beatum petrum cū vidis=

et vxorem suam duci ad passionē gavisum esse electionis gratia ac reversionis ad propriam domum: exclamasse post eam cum duceretur: ac proprio nomine compellantem dixisse. O coniunx memento domini. Talia erāt sanctorū coniugia: taz perfecta fuit affectio beatorum.

Cap. xxv. de Johā. et philippi obitu.

Bitur q° ō vite exitu Petri vel pauli iam in superioribus explanauimus: sed et temp° Johānis quo vita excessit ex parte iam diximº: nunc ēt de loco quietis scdm fidem polycratis Ephesij episcopi edocere conueniens puto. Hic etenim polycrates victori episcopo vrbis Rome scribens: et ipsiº et philippi apostoli ac filiarum eius pariter meminit dicens. Sicut iam superius inseruimus quod magna lumina in Asie partibus dormierūt: que resuscitabit dominus in nouissimo die aduentus sui cū venerit in gloria: et requiret omnes sanctos suos. Dico autē de Phelippo: inquit: q̄ fuit vnº ex apostolis qui dormiuit apud Jerapolim. Sed et due eius filie mihi virgines consenuere: et alia eius filia spiritusancto repleta permāsit apud Ephesum. Et iohannes ille qui supra pectus dn̄i recumbebat qui fuit sacerdos dei pontificale petalū gestās martyr et doctor optimº apud Ephesum dormiuit. Hec etiaz de locis: in quibus requiescunt in summo pace: adiecisse sufficiat. Sed et gaiº: cuius ante mētio facta est: in dyalogo suo: quem cuz proculo disputans scribit: de filiabus philippi simul et obitu ipsius: consonis vocibus memorat dicens. Post hoc autem pphetisse quattuor fuerāt philippi filie: cuius sepulchrum est apud Jeropolym Asie vrbē vna cū filiabº suis. De his autez et Lucas in actibº apostolorum meminit: cum adhuc apud cesareā degerēt: dicit ergo ita Venimus inquit cesareā: et ingressi in domum philippi euangeliste q erat ex septē māsimus apud eū. Huic autez erāt virgines filie quattuor pphetantes. His igit a nobis de apostolorum temporibus vel excessibus put potuimº ex scripturis veterū cōgregatis. Sz et de scripturarū canonicarum q in auctoritate habeantur libus vel q rpenitº repudientur. Qui vero medij quodāmodo ad instructionem ab ecclesijs non etiā ad indubitantē auctoritatē recepti sint cōsequēter expositis tēdamus ad cetera.

Cap. xxvj. quomō Symeon hierosolymorum eps mortem pro christo constantissime pertulit.

POst Neronem Domitianūq; sub hoc cuius nūc tpa memoramº: p singulas ciuitates ex insolētia ppli psecutionē in nostros accepimus motā.

A Quo in tpe. etiā Symeō Cleophe filiº (quē scdm hierosolymis ordinatū Epm supra edocuimus) p martyrium carnis vinculis resolutº est. Horum astipulator: ipse ille est Egesippº: quē in pluribº iam pduximus testem. Js ergo refert: q a quibusdā hereticis accusatus sit supradictº vir tanq̄ xp̄ianus et multis supplicijs afflictº p multos dies: ita vt etiā iudex ipse cū amicis suis d eius patiētia miraret. Et ad vltimū iuberet simili eū qua dn̄s ptulit passionē vitam finire. Sed et ipa verba qbus hec ptestat addere gratiº puto. Ait ergo cū de hereticis diceret. Ex his igitur ipis accusauerūt qdē symeonem cleophe filiū: tanq̄ qui esset ex genere dauid et xp̄ianus. Et ita martyr effectus est: cū esset annorum centū viginti sub traiano Cesare apud atticū consularem. Addit aūt etiā hoc qd accusatores eius cū in illis tpibus pquirerētur si qui ex genere dauid et ex regia tribu descēderent cōprehensi sunt inter ipos Qd aūt symeō vnus fuerit ex ipsis auditoribus dn̄i: vel lōgeuitas eius inditio est vel euāgeliorum fides vbi etiā mater eius maria cleophe vxor refert. Sz et alios quosdā idē scriptor refert pter eos de qbº diximº nepotes. Jude vniº ex fratribº dn̄i p idē tps supstites inuētos et domitiani tēporibus martyres factos. hoc modo scribens. Venīūt igitur hi et

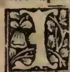
tur hi et presunt omni ecclesie tanq̃ martyres et propinqui domini:et reddita pace ecclesie permanserũt vsq3 ad tpa traiani cesaris:vsq3 quo cõsobrinus domini Symeon(de quo supra diximus)filius cleophe calumniam pateret ab hereticis tanq̃ christianus consulari delatus. Cũq3 multo tpe supplicijs fuisset affectus martyrio cõsummatus est:oĩbus qui aderãt et ipso iudice mirantibus vt centum viginti annorum senex crucis supplicium pertulisset.

B ¶ Post hec idẽ scriptor addit etiã hoc qđ vsq3 ad illa tempora virgo munda et immaculata pmansit ecclesia. Corruptoribus veritatis et diuini verbi temeratoribus aut nunq̃ omnino extantibus aut etiã si quid forte fuerãt in occultis et abditis hiatibus terre delitescentibus. vt vo et apostolorũ chorus et omnis illa etas que a domino suscepe rat viue vocis auditũ de hac luce discessit. tum velut in vacuã domũ false doctrine impius se error immersit et tanq̃ vbi nullus iã diuini cẽsus defensor existeret. nudato vt aiũt capite corripientes arma mẽdacij oppugnare aplicam veritatẽ nitunt. Sed istud bellũ intrinsecus gerebat. Persecutionũ vo extrinsecus pondus vrgebat ecclesiam et eam immense caterne martyrũ quotidie iugulabant. vt Plinius scđs qui tunc puinciã amministrabat multitudine iterem ptorum pmotus referret ad imperatorem q̃ innumera hoim milia quotidie obtruncarent:in quibus nihil omnino sceleris dep:ehenderent admissum. aut aliquid contrariũ romanis legibus gestum nisi hoc solũ q̃ ante luca nos hymnos christo cuidam canerẽt deo. Adulteria vero vel cetera huiusmodi crimina apud eos illicita haberi et penitus arceri. Cetera vero secundum leges eos agere communes.

¶ Capitulũ vigesimũseptimũ. q̃ traianus xpianos vetuerit inquiri.

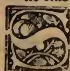

D quem tunc Traianus rescripti sui auctoritate decernit. vt xpiani nõ quidẽ reqrant si q̃ tñ inciderint puniãt p qđ ex parte aliqua psecutiõis sedatũ putabat inceñdiũ. Sz his q̃ nequitiã suã aduersum nos exercere cupiebãt ledẽdi occasio nõ videbatur excepta. Interdũ enĩ ppl's istigabat interdũ ẽt iudex occasionibus vtebat:et negabat q̃sitos quos punire voluisset oblatos:hec tertulianus in apologetico suo dicit ex quo possunt istrui plenius scire cupientes.

Bitur in vrbe roma tertius ab aptis clemẽs noue ãnis sacerdotio psunctus. Euaristo diuini verbi tradit ministeriũ. In hierosolymis vo Symeõe de q̃ superius diximus defuncto iustus qdã ex his q̃ de circũcisione ad fidẽ xpi venerãt epatũ suscepit. Quibus tpibus apud Asiã superat adhuc et florebat ex aplorũ discipulis policarpus myrneorũ ecclie eps:et papias siliter apud Jerapolym sacerdotium gerens.

¶ Capitu. xxix. de ignatio et epistolis eius. A

Ed et i nostra quoq3 tpa fame celebritate vulgatus ignatius apud anthiochiam post petrum scđa successiõe episcopatũ sortitus est. Quẽ sermo tradidit de syrie partibus ad vrbẽ romã trãsmissum et p martyrio xpi ad bestias datũ. Quiq3 cum p asiam sub custodia nauigaret singulas quasq3 digrediẽs ciuitates ecclie populos euangelicis cohortationibus edocebat in fide psistere et obseruare se ab hereticorũ ptagijs q̃ tũc primũ copiosius ceperãt pullulare:et diligentius ac tenatius apostolorũ traditionibus inhererent. Quas traditiones cautele grã et nequid apud posteros remaneret icerti etiã scriptis se asseruit epistolis reliq̃sse. Deniq3 cum smirnã venisset vbi erat Polycarpus scribit ide vnã epistolã ad ephesios eorũq3 pastorẽ in q̃ meminit et Onesimi Aliam magnesie ciuitati que. s. meãdrũ iacet. In q̃ et epi Damei mẽtionẽ facit. Sed et ecclie q̃ ẽ trallis scribit cuius pncipẽ tũc esse polimiũ designauit. In ea vo quam

ad roma. eccliam scribit depcatur eos ne se tacq supplicijs suis, pcetes velint puare martyrio. Et his post aliquanta vtit vbis a syria inqt romā cū vsq bestijs terra mariq dpugno die ac nocte onex9 r colligat9 decē leopardis de mi litib9 dico ad custodiā datis: q ex bnficijs nrīs seuiores fiūt. Sz ego eoꝝ neq tijs magis erudior nec tñ in hoc iustificat9 sum. O salutares bestias q ppāranf mihi qñ venēt qñ emittenf qñ eis frui lz carnib9 meis quas r ego apto acriores parari r inuitabo ad deuorationez mei r depcabor ne forte vt in nōnullis fecerūt timeāt ptingere corpus meuz. Quinimo r si cūctabunf: ego vim faciā. Ego me ingerā. Date q̄so veniā ego no ui qd expediat mihi. Nunc incipio esse discipulus xpi. Facessat inuidia vel humani affect9 vel nequitie spūalis vt iesum xpz merear adipisci. Ignes vel cruces bestie dispṫiones ossiū discerptionesq mēbroꝝ ac toti9 corporis, pene r oia in me vnū supplicia diaboli arte quesita confluenf dum mō iesum xpm merear adipisci hec r multa alia his similia ad diuersas ecclesias scribit.

B ¶ Sz r polycarpū velut aplicum virū datis lrīs anthiochenā ei ecctiam pcipue ɔmendat ad smyrneos sane scribens vtif vbis quibusdā (vnde assumptis nescim9) quibus hec de saluatore ploquif. Ego autez post resurrectionē quoq i carne eū scio fuisse r credo. Nā r cuz venisset ad petrū ceterosq ait eis. Accedite r videte: q: nō sum demoniū incorporeum. Qui r cōtingentes eum crediderūt ei. Scit autem et hyreneus eius martyriū: r mentionē facit scriptorum eius p hec vba. Sicut dixit inquit quidā ex nostris p martyrio christi dānatus ad bestias. Frumētū inquit ego sum dei bestiaꝝ dentibus molor r subigor vt panis mūd9 efficar christo. Sed r policarpus horum memoriā facit in epistola quē ad philippēses scribit per hec. Depcor inquit omnes vos obediētie operam dare r meditari patientiaz quā vidistis in ignatio r ruso r zosimo beatis viris. Precipue aūt in paulo et ceteris aplīs q fuerūt apud vos sciētes q his omnes nō inuacuū sed p fidē r iustiā cucurrere vsqquo puenirent ad locū sibi a dño preparatū. Qm quidez passionū eius participes extiterūt nec dilexere presens seculū sed eū solū qui pro ipsis r p nobis mortuus est et resurrexit. Et post pauca subiungit. Scripsistis mihi r vos r ignatius vt si qs vadit ad ptes syrie deferat lras ad vos. Qd faciā cū tēpus inuenero. Mittaz vobis r ignatij eplās r alias si que sunt q ad nos trāsmisse sunt ex quibus vtilitatem maximā capiatis continent eñ de fide r patiētia instructionē perfectā fm domini preceptuz. Hactenus de ignatio.

¶ Cap. xxx. De quibusdaz euangelistis qui post apostolos claruerunt.

POst hūc rexit ecclesiā ciuitatis antiochene hereos. Inter eosdē sane floruit vir eque insignis Quadratus. Qui vna cū philippi filiabus in pphetica gratia celeberrimus fuisse prohibef. Sed r alij plurimi per idem tēpus aplōrum discipuli superstites erāt qui eccłe fundamētis que ab illis locata fuerāt dignissima desup fidei edificia cōstruebant augentes in oībus predicationē verbi domini: r salutaria semina regni celoꝝ per omnē terram latius disserētes. Deniq nōnulli ex his ardētiore diuine philosophie cupiditate succensi animas suas vbo dei cōsecrabat explentes perfectionis salutare pceptū: vt facultates suas prima indigentibus diuidētes expediti ad pdicandum euangeliū fierēt. Ut si quib9 forte prouincijs nomē fidei esset cognitum pdicarent primaq apud eos fundamēta euāgelij collocātes, atq electis quibusq ex ipsis officium regende eccłe quā fundauerāt ɔmittētes. Ipsi rursuz ad alias gētes aliasq puincias prope rabāt: r euāgelistaꝝ fungebanf officio. Quosq silr vt in exordio aplōs diuinorū signoꝝ comitabanf effect9 r sctispūs grā ita vt videres vna allocutione integros simul populos ad cultū diuine religionis adduci r pdicantiū verbis nō

esse tardiore audietium fidē. Uerū qm̄ impossibile est nobis singulos enumerare qui post aploꝝ p̄mas successiões in ecclesijs q̄ per orbē terre sunt vel p̄ncipes vel euāgeliste fuerint vel pastores illos tantūmō commemorasse sufficiat quoꝝ libris inserta ad nos vsq̄ fidei ꝛ p̄dicatiōis monumēta venere. Ut clemētis ꝛ ignatij ceterorūq̄ quorū superius facimus mentionem.

¶ Capitu. xxxi. de epistola clemētis ad corinthios ꝛ libris papie.

Clemens tamen in ep̄la quā ad corinthios scripsit meminit ep̄le pauli ad hebreos ꝛ vtitur eius testimonijs.

A ¶ Cūm ꝯstat q̄ ap̄ls tanq̄ hebreis mittandā patrio eā sermone cōscripserit: ꝛ vt quidā tradūt. Lucā euāgelistā: alij aūt hunc ip̄m clementē interp̄tatū esse: qđ ꝛ magis verū est: q̄z ꝛ stilus ipse epistole clemētis cū hac concordat et sensus nimirū vtriusq̄ scripture plurimam similitudinē ferunt. Dicit̄ tñ esse alia clementis ep̄la cuius nos notitiā non accepimus. Sed ꝛ alia ei⁹ opuscula nō minima a nōnullis haberi phibētur velut petri ꝛ appionis disputatio: q̄ in vsu a veteribus habita minime reperimus: q̄z nec pura: in eis ꝛ incorrupta apostolice fidei regula mansisse dep̄hēdit̄. Papie quoq̄ ferunt̄ quinq̄ libri qui attitulatur verborum dominicorū explanatio horū facit ꝛ Hyreneus mētionē p̄ hec verba. ¶ Hec aūt ꝛ papias iohannis auditor: policarpi ꝟo condiscipulus ꝛ sodalis vir vn⁹ ex antiquis: protestat̄ in p̄mo libro suo. Quinq̄ em̄ volumina conscripsit. Hec quidē hyreneus de papia. Ipse vero de se indicat tanq̄ qui non ab ap̄lis sed ab eoꝝ discipulis susceperit fidem: p̄ hec ꝟba. Nā pigebit autē nos tibi oīa que quondā a presbyteris didicimus ꝛ bene retinemus recordātes exponere cū interp̄tationibus suis: ꝛ vt se eoꝝ ꝟitas habeat explicare. Neq̄ em̄ multa dicentibus: sed vera tradentib⁹ auscultauim⁹ neq̄ his qui hominum precepta sed qui domini mandata memorabant ab ip̄a veritate suscepta. Quod si quando aduenisset aliq̄s ex his qui secuti sunt apostolos ab ipso sedulo explicabat quid Andreas q̄d Petrus dixerit q̄d autem Philipp⁹ vel Thomas quid vero Jacob⁹ quid Johānes aut quid Mathe⁹ vel alius qui ex discipulis domini: q̄ve Aristion vel iohannes p̄sbyter ceteriq̄ discipuli dicebant. Nec em̄ tantū mihi libroꝝ electiones p̄desse credebam q̄tum viue vocis p̄sentisq̄ magisteriū. Sed mihi dignū videt̄ intēdere q̄ scđo nomē Johānis enumerat et cū quidē cuius p̄mo meminit Petro ꝛ Jacobo ac Matheo ceterisq̄ ap̄lis sociat quem sine dubio ip̄m euāgelistā esse et ap̄lm ꝯstat. Aliū vero Johannē distinctione quadā facta extra aploꝝ numeꝝ collat p̄ferēs ei. Aristionē quandā ꝛ euidēter eū p̄sbyterū nominat: vt p̄ hec comprobet verum esse illud q̄đ quidā Asiā scribunt q̄ duo sint apud Ephesum sepulchra ꝛ vtrumq̄ Johannis appellatur. Quibus sic diligentius intēdamus forsitan secundus hic erit Johannes si ille non creditur primus sub cuius nomine reuelatio habetur que appellatur Johannis. Sed ꝛ hic ip̄e de quo nobis sermo est Papias apostolorum se verba ab his qui secuti eos fuerant Aristione videlicet ꝛ Johanne presbytero asserit suscepisse. Unde ꝛ frequenter nominatim in commentarijs suis a Johāne ꝛ aristione traditum sibi de singulis quibusq̄ commemorat. ¶ Meminit sane idem ipse etiam de quibusdam mirabilibus in opere suo que pretereunda nemine censeo. Per philippi enim euāgeliste filias p̄phetissas hec sibi tradita esse designat. Mortuū resurrexisse temporibus suis dicit. Sed ꝛ de Justo qui cognominat⁹ est Barsabas refert miraculū ingens quia venenū biberit ꝛ nihil ex hoc triste pertulerit p̄pter domini fidem. Justus autē ip̄e est hic qui post saluatoris ascensum a sanctis apostolis cum Mathia ad apostolatus sortem statutus est sicut in actibus apostolorum commemoratur. Dicit autem ꝛ

alia plurima a maiorib⁹ sibi tradita miracula ꝛ nouas quasdā parabolas saluatoris ꝛ doctrinā incognitam magisq; fabulosam. Mille annos futuros post resurrectionem quibus corporaliter regnum christi in hac terra futurū sit. Sꝫ ego puto eū spirituales ꝛ mysticas apostolorum traditiones corporaliter ꝛ ſm litteras suscepisse nec potuisse discernere ea que illi i figuris velut lactātibus ꝛ paruulis loquebantur. Qui ꝛ reuera ēt ex ipsis que cōscripsit opusculis exigui sensus vir ꝛ minus capacis ostenditur. Multis tñ post se eccl'iasticis viris erroris huius pbuit causas auctoritateꝫ dogmati tñ ex vetustate tribuens non etiā ex rōne dictorum sicut Hyreneo ꝛ si quis alius eū in hac parte visus est sequi. Alia quoq; quāplurima supra memorati Aristionis refert tanq̄ ex vbis et domini tradita ꝛ Joannis presbyteri que si quis vult plenius noscere ipsos eius relegat libellos. Nos tñ illud assumemus ex his qđ de Marco euangelista his protulit verbis: Etiā hoc inquit presbyter narrabat qđ Marcus interpres fuerit. Petri ꝛ quecūq; meminerit ab eo dicta conscripserit. Non tamen p ordineꝫ ea que a domino dicta sunt vel facta digesserit q; non ipse auditor dñi fuerit vel sectator sed nouissime: vt dixi petro adesit ad vsum ac ministeriū predicandi non ad conscribendos domini sermones. Itaq; nihil peccauit Marc⁹ in eo quod ita quedam ꝯscripserit quasi qui passim audita recordari videatur. Et hoc solum satis egit ne quid ex auditis omittere aut aliq̄d falsum scriberet. Hec de marco scribit papias. Sed ꝛ de Mathea ita refert. Mathe⁹ quidē scripsit hebreo sermone. Interpretatus est aūt ea que scripsit vnusquisq; sicut potuit. Hec etiā de Matheo. Utitur sane idē papias testimonijs ex epistola Johannis prima et petri similiter prima. Simul ꝛ hystoriam quandaꝫ subiungit de muliere adultera que accusata est a iudeis apud dñm. Habetur autem in euangelio quod dicitur scdm hebreos scripta ista parabola. sed de his ista sufficiant.

¶ Explicit liber tertius.

¶ Incipit liber quartus.

¶ Capitulū .j. de quorūdam episcoporum successione simul iudeorum contra gentiles seditione.

Uodecimo anno principat⁹ traiani Cesaris credo quem pauloante memorauimus Alexādrinorū gubernare plebē diē obijt. Post quē quartus ab aplis. Prim⁹ noīe sacerdotij inibi iura suscepit. Eadē tēpestate alexander quoq; rome eū octauū annū. Euaristus sacerdotalis administratiōis iplesset: quinta successione post petrum atq; paulum plebis gubernacula sortit⁹ est. Et quidem saluatoris nostri institutio ecclesiarūq; profectus crescebat indies Judeorum porro funera densissimis cladibus exagitabantur. ¶ Itaq; postq̄ preditus impator annū octauūdecimū principat⁹ ingressus est rursus iudeoꝝ tumultos exarsit. Quo magn⁹ moꝝ numerus gētis eius occubuit. Nā ꝛ alexādrie ꝛ per egyptū vel cirenē tanq̄ atroci quodā seditiosoq; spiritu exagitati. pmo simul cōmanentibus vicinisq; gentibus inferre certamina. Tū deinde paulatim seditiōe crescente sequēti iam anno bellū publicū ꝛ nō minimū intulere. Romano duci tūc lupo cuidā in partib⁹ egypti: ac sane pmo plio iudeos secuta victoria est. Sed gentiles qui ex acie fugerant irrumpentes alexādriā iudeos si quos forte inibi repererūt captos interimere. Quoꝝ auxilio destituti reliq̄ qui apud Cyrenē rebelles extiterāt velut desperantes ad agros Egypti ꝛ castella vastanda vertunt duce luca. Aduersus hos imperator mittit cū exercitu peditū atq; equituꝫ sed ꝛ nauali manu: martium turbonē. Qui multis sane prelijs nec paruo tpe cōsumptis multa milia iudeoꝝ nō modo apud cyrenem: sed ꝛ in egypto qui luce auxiliū ferebāt prostrauit ac pertulit.

¶ Capitulum.ij.qualia sub traiano passi sunt iudei.

PRinceps vero manus etiam eos q̄ apud mesopotamiā consistebant iudeos rat⁹ similia ausuros.L.ntio quieto p̄cipit dele re puinciā fundit⁹ ac totam gētē penit⁹ excidere.Cū ille directa acie magnā eo rū multitudine sternit.Cuius facinoris gratia quiet⁹ renumerationis vicez ab imperatore puincie iudee adeptus est presidatū.Sed hec etiā grecoꝝ gentilium hystoriographi p singulas quasq̄ etates eodē ordie memorie tradiderūt.

¶ Cap.iij. qui sub adriano fidei defensiones scripserint.

TRaiano autē viginti annis minimis sex mensib⁹ principatu perfuncto.Heli⁹ hadrian⁹ in sceptra succedit.Huic q̄drat⁹ orone; splēdidissima apologeticū librū pro nr̄a legione cōscriptū ꝛ validissimis cōmunitū assertionibus obtulit.Q̄m quidē maligni quidem hoies sub eodez principe nostros nitebantur incessere.Qui liber hodieq̄ seruatꝰ ꝛ apud nos ꝛ apud multos ex fratrib⁹ nostris.Ex quo volumine inditia magni cuiusdā viri ꝛ mentis ac fidei aplice eius scȝ qui cōscripserat colligunt.Idē igitur ipse sue antiquitatis specimē talib⁹ exprimit verbis.Nostri aūt saluatoris inquit opera semper aderant viua ꝛ vera in his q̄ sanati fuerant ꝛ in his q̄ a mortuis excitati sunt.Non eñ visi sunt tātūmodo vel resurgere vel sanari:sed perpetuo ab hoibus videbantꝰ nō tm̄ saluatore p̄sente sed et post dicessum eius multis tpibus ita vt aliquāti qui ab eo vel curati vel resuscitati sunt etiā ad nostra vsq̄ tpa pdurarint.Et de hoc quidē satis dictū.Sed ꝛ aristides vir fidelis ꝛ pietate nostre religionis imbut⁹ quadrato simile volumē ad adrianū pro fidei nostre rōne conscripsit:cuius etiā nunc scripta seruantur.

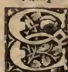
¶ Capitulum.iiij.de episcoporum alexandrinorum ꝛ hierosolymorum successione.

TErtio autem eiusdē principat⁹ anno alexander ep̄s romane vrbis sacerdotiū simul ac vitā finiunt decennio expleto.Huic subrogatꝰ sixtus.Sed ꝛ alexādrie eodē tpe defuncto.Primo duodecimo sui sacerdotij anno ep̄atū.Iustus excepit.In hierosolymis sane ep̄oꝝ tempora successionesq̄ nullis ad integrū monumētis pseruata reperimus eo q̄ valde ad breue tēpus mortis celeritate p̄cepti sacerdotio singuli quiq̄ functi perhibeantꝰ:ita vt quātū ex veteruȝ lectione comperio ad tpa vsq̄ principis hadriani sub quo iudei excidium passi sunt:tradant quindecim ep̄oporꝝ successiōes eē decursas.Quos oēs aiunt hebreos antiq̄ originis extitisse ꝛ scientiā xp̄i fideliter recepisse.Et ideo incunctanter ab his qui poterant de fidei merito iudicare sacerdotio d̄ȝ visos esse dignissimos;quippe cū omni tūc ecclesia ex hebreis fidelib⁹ coacervata firmataq̄ videretꝰ incipientibus ab apostolis ꝛ pdurātibus nimirū vsq̄ ad illud tp̄s excidij quo iudei iterū deficiētes a romanis magnis rursuȝ p̄lijs subiugati sunt.Igitur q̄ per idem tp̄s assumere ep̄os ex circūcisione cessatū est:necessarium videtur omnes a primo vsq̄ ad id tp̄s enumerare pariter sacerdotes Prim⁹ itaq̄ iacob⁹ qui dn̄i frater est habiturus.Post hunc symeō electus est.Tertius iustus zache⁹ quart⁹.deinde thobias quint⁹.Beniamini sext⁹ ac septimus iohannes.Tum mathias:quē philippus excepit.Cui decimus seneca subrogat⁹ est.Iustus exinde:ac duodecimus leui.Post hunc effrem:ꝛ quartus decimus ioseph.Ac finis oīum iudas.Isti sunt fere oēs qui hierosolymi ep̄i ab aplis ad illa vsq̄ tempora q̄ superi⁹ designauimus plebi illi ex circūcisione prefuerūt.¶ Rome aūt duodecimo anno memorati principatus.Sixto duodecim annis ecclesie gubernaculis functore thelesphorus septim⁹ aplis subrogatꝰ.Anno post quē ꝛ vno mēse alexādrine ecclesie moderamē eumene⁹ sexta successione suscepit:cū decessor eius

vnus antinous seruus adriani cesaris cui agones annui celebrant qui antinoij appellantur nostris adhuc temporibus instituti. Nam et ciuitatem condidit eius nomini antinoorum. et tēplū ei et sacerdotes instituit ac ꝓphetas. Sȝ et iustinus fidelissim⁹ nostre philosophie sectator et in grecorū disciplinis eruditissim⁹ scribens ad antoninū. Apologeticū ꝓ nostra religione librū horum meminit ita dicēs. Non mihi videt absurdum meminisse in his etiam de antino. qd nuper gestum est: quē oēs timore principis quasi deū colere ceperunt. Cū bene nouerint quis qualisue paulo ante fuerit et vnde duxerit genus. Idē quoqȝ ipse etiā iudaici belli qd tunc gerebat memoriam faciens talia quedā refert. Etenim in hoc qd nūc gerit iudaico bello barchochabas princeps iudaice factionis christianos solos nisi negarent christum tanqȝ blasphemos ad supplicia rapi iubebat. In quibus libris ēt de conuersione sua quam habuit a gentili philosophia ad vere religionis fidem: qꝫ non absqȝ ꝓbabili ratione et examinato iudicio ad hec cōuersus sit hoc modo scribit. Nam et ego ipse inquit sectis platonicis institutus: audiēs infamari christianos: et videns eos in pauidos ad suscipiendaȝ mortē: atqȝ omne suppliciū tolerandū considerabam qꝫ impossibile esset malicia eos et in libidine conuersari. Quis enim aliquādo voluptuosus et luxurijs deditus. et qui humanis carnibus vesci delicias putet: mortē libēter amplectitur qua scȝ ipsa confestim careat pro qua infamari maluit voluptate. Quinimmo viuere perpetuo si liceret et lateret iudicia: in hoc magis operam daret: nedū semetipsuȝ statute adꝓfesse morti studeret. offerre. Sed et idem ipse vir scribit Adrianū principem: susceptis a serenio gratiano clarissimo viro preside litteris in quibus de christianis percontabatur rescripsisse: qꝫ non esset iustum christianos nulli⁹ criminis reos absqȝ iudicio legibusqȝ puniri. Simul et exemplum epistole ipsius subijcit contmētis hūc modum.

¶ Capitulū. viij. de Epistola Adriani que persecutionem in nostros parumper repressit.

Exemplū epistole imperatoris Adriani ad minutiū fundanium pro cōsulem Asie Accepit litteras ad me scriptas a decessore tuo Serenio gratiano clarissimo viro: et nō placet mihi relationē silētio pterire ne innoxij pturbentur et calumniatoribus latrocinandi: tribuatur occasio. Itaqȝ si euidēter ꝓuinciales huic petitioni sue adesse valent aduersum xpianos vt pro tribunali eos in aliquo arguāt hoc his exequi non ꝓhibeo. Precib⁹ aūt in hoc solis et acclamationibus vti eis nō pmitto. Etenim multo equius est si quis volet accusare: te cognoscere de obiectis. Si quis igitur accusat et ꝓbat aduersum leges qcqȝ ageret memoratos hoies ꝓ merito peccatorum etiā supplicia statues. Illud me hercle magnopere curabis vt si qs calūnie grā: quēqȝ horum postulauerit reū in hunc ꝓ sui neqtia supplicijs seniorib⁹ vindices.

¶ Capitulum nonum de successione quorumdam episcoporum Rome et Alexandrie.

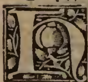
Erum adrianus post hec vicesimo primo anno sui principatus diē obijt. Et antoninus cognomento pius romanus suscepit imperium. Cui⁹ primo anno Telesephorus annis vndecim sacerdotio in vrbe roma amministrato vita decessit: et higinus episcopatus sortem romane suscepit ecclesie. Uerumtamen hyreneus refert Telesephorum martyrio vitaȝ finisse: simul indicans higini episcopi tēporibus: Ualentinum auctorem valētiniane heresis extitisse: et cerdoneȝ quēdam erroris illius principem: quem postea Martiō secutus est. eosqȝ vno tempore rome: sed et diuersis imperātibus asseruisse. Scribit autem ita.

¶ Capitulum decimum. de quibusdaȝ pseudo apostolis.

Iam valentinus venit romā sub higino. Inualuit autē temporibus pij et ad anicetū vsq durauit. Credo vero: qui ante marcionem fuit: et ipse sub igino: qui erat in vrbe roma ab apostolo nonus episcopus venit. Qui tamen aliquando quidem quasi penitens et errorem confitens excusabat: aliquando rursum occulte: interdum etiam publice impietatem docebat. In quo conuictus: a cetu fraternitatis arcetur. Hec aūt dixit hyreneus in tertio aduersus hereses libro. In primo autem libro nihilominus de cerdone hec dixit. Credo vero a sectatoribus symonis impietatis sue occasionibus sumptis romam venit sub higino: ibique docuit quod is qui a lege et prophetis predicatus est deus, non esset ipse pater dñi nostri iesu xpi. Qnia ille quidē notus esset: hic autem ignotus est. Et ille iustus: hic autē bonus. Cui succedens marcion ponticus absq reuerētia vlla blasphemans: auxit doctoris insaniem idē quoq: ipse hyreneus immensum profundū. Ualentini erroris de materia et ceteris validissime coarguit. Et serpētis in modū cecis semetipsum latebris obtegentem in lucem protrahit ac denudat. His adiūgit et de marco quodam quem dicit magis artibus imbutū apprime enituisse. De cuius prophanis supstitionibus et archanis nō tā sacris quam sacrilegijs et misticis misterijs ita scribit. Et eni quidam eorum thalamū construūt et nefariū quoddā initiandi celebrant genus tanq secretis quibusdā carminibus ac verbis: non tam sacris quam execrabilibus eum qui introducitur cōsecrantes. Spirituales nuptias aiunt esse q faciunt: instar videlicet supnarum coniugationum. Adducentes vero eos ad aliquam aquam et baptizantes. hec super eos proferunt verba. In noie aiūt ignoti patris omnium: et in veritate omnium matre: et in eo qui descendit in iesum. Alij vero hebraica nomina ad pauorē audietiū sup eos quos initiāt terribiliter obloquunt. Hec de sectatoribus marci hyreneus scribit.

¶Quarto aūt episcopatus sui anno cum decessisset higinus romane ecclesie sacerdotium pius suscepit. Apud alexandriam vero Marcus: tertiodecimo anno epatus sui eumenide defuncto. Qui Marcus cū decē annis sacerdotiū ministrasset. Celadioni post obitū suum ecclesie gubernacula dereliquit. Pius vero in vrbe roma quindecim annis in sacerdotio expletis Aniceto post se tradidit sedē. Cuius temporibus egesyppus refert semetipsum romam venisse. et permansisse inibi: vsq ad eleutheriū qui post Anicetum subrogatus est episcopatū. Quibus temporibus simul florebat iustinus in habitu philosophi. diuinum predicans verbum: et fidei nostre rationem tam scriptis voluminibus quam viue vocis assertione defendens. Qui et aduersum martionem scribens commemorat de eo quod adhuc superesset eo tempore quo scribebat. Deniq ita ait. Marcion vero quidam ponticus qui hodieq superest: docet hoies alium credere esse deum: maiorem conditore deo. Hec ille hominibus ingerens: et demonibus adiutoribus vtens: multis blasphemare persuasit. vt negarent creatore oim deum ipsum esse patrē christi: sed aliū quendam qui quasi maior hoc esset et tñ omnes sectatores eius xpiani appellantur. Ita nimirū sicut oēs cōi vocabulo cum diuerse sint secte philosophi nuncupantur. Sed et post pauca nihilominus dicit Est autē et nobis liber aduersus omes hereses compositus: quem si vultis, decurrere dabimus.

¶Cap. xi. de iustini defensione.

Hic autē ipse iustinus scribit etiā contra paganos volumē insigne. Sed et alios libros pro nostra religiōe: in quibus ad Antoniū principē qui cognominatus est Pius: sermonē dirigit Scribēs et ad senatū. In vrbe etem roma maxime consistebat. Deniq in vno ex his libris: et de semetipso volēs quis vel vnde esset ondere

tur ab his latronibus qui custodias ob servabant at ille neque effugere neque prorsus declinare vsque nitens ingenti tantum voce proclamabat: quia ad hoc ipsum veni. adducite mihi principem vestrum. Qui cum veniret armatus eminus agnito iohanne apostolo pudore actus in fugam vertitur. Ille equo post eum admisso confestim insequitur fugitantem etiam etatis oblitus simul et clamans. Quid fugis o fili patrem tuum. quid fugis inermem senem miser noli timere habes adhuc spem vite: ego autem rationem reddam pro te certe: et mortem pro te libenter excipiam sicut et dominus excepit pro nobis: et pro tua anima dabo animam meam. Sta tantum et crede mihi quia christus me misit. At ille audiens restitit: ac vultum demisit in terram. Post hec arma proiecit Tum deinde tremefactus fiebat amarissime: et accedentis ad se senis genibus provolutur. gemitibus et vlulatibus quibus poterat satisfaciens. et vberrimus lachrymarum suarum fontibus iterum baptizabatur occultans solam dexteram suam. Apostolus vero iurisiurandi sacramento se ei a salvatore impetraturum veniam pollicens simulque genibus eius provolutus: atque ipsam dexteram ex cuius sedis conscientia torquebatur tanquam iam per penitentiam purgatam deosculans ad ecclesiam revocat. Et indesinenter pro eo orationes profundens: et cum ipso pariter ducens crebra ieiunia: indulgentiam a deo quam ei pollicitus fuerat expetebat. Sed et varijs sermonum consolationibus velut quibusdam precantationibus efferos et exterritos eius animos mitigabat. Nec prius abstitit quam cum in omnibus emandatum etiam ecclesie preficeret probens per hoc magna exempla vere penitentie. et documentum ingens nove regenerationis: atque insignia quedam et trophea inuisibilis in eo resurrectionis ostendens. Hec a clemente dicta non solum ad scientiam rerum sed ad vtilitatem legentium profutura huc in nostris quoque libris teneant locum.

¶ Capitulum. xix. de indubitatis scripturis et libris diuinis. A.

Age iam etiam huius apostoli que sint scripta que in auctoritate habeantur: cum his pariter explicemus. Est igitur primo euangelium nominis ipsius: quod in omni orbe personuit. quod licet post cetera tria euangelia: quarto a veteribus statutum est loco: hec erit ratio. Venerabiles et vere deo digni apostoli christi cum essent in omnibus puritate vite et omnibus virtutibus clari. non magni pendebant sermonis ornatum. Quippe in quibus anima erat diuinis ornata virtutibus simul et signorum gratia que eis a domino nostro iesu christo concessa fuerat confidentes non in suasorijs humane sapientie verbis summam predicationis dominice collocabant: sed in ostentatione spiritus et virtute: per quam mirabilibus consummatis. et verborum suorum fide facta vniverso orbi regni celorum scientiam tradiderunt paruiducentes plures libros condere: quod huiuscemodi predicationis actio: non argumento humani sermonis: sed a stipulatione diuine virtutis indigeat.

B ¶ Denique paulus qui inter omnes apostolos eruditior etiam in verbis videtur: et in sensibus prepotens non amplius quam paruum epistolarum suarum corpus reliquit. Qui vtique immensa contineret intra se: atque innumera sacramenta: vt pote qui etiam vsque ad tertium celum raptus: que gererentur inspexerat: et in spiritu quoque deo dignum paradisum abductus audierat ibi ineffabilia verba et doctrinam (quecunque illa inibi est) siue incorporeus illius iterum schole discipulus effectus exceperat. Sed et reliqui domini ac salvatoris nostri discipuli non solum ex illis duodecim: sed et si qui extra numerum hunc. de schola tamen domini et salvatoris nostri sermonem aliquem diuinitus inspirati memorie reliquerunt. breuem hunc et succinctum per omnia esse voluerunt. Igitur ex ipsis discipulis domini. mathheus tantummodo et iohannes ad scribendum appulisse animum tradunt necessitate quadam in hoc ipsum provocati. Matthheus enim prius hebreis predicauerat. Verum cum pararet transire ad gentes patria lingua scripturam composuit: et ea que predicauerat comprehendens dereliquit his ad memoriam a quibus proficiscebatur vrgentibus predicaret. Post hunc luce et marci scriptura

euangelica: secundum eas causas quas superius diximus edit. Johannem vero tradunt usque ad ultimum pene vite sue tempus absque ullius scripture indicijs euangelium predicasse. Sed cum horum trium euangeliorum etiam ad ipsum noticia peruenisset probasse quidem dicitur fidem et veritatem dictorum. Deesse tamen vidit aliqua: et ea maxime que primo predicationis sue tempore dominus gesserat. Certum est enim quod in superioribus tribus euangelijs: hec videntur sola contineri: que ab eo gesta sunt anno quo iohannes baptista vel inclusus est in carcere vel punitus. Denique si obserues statum in initio narrationis postea quam refert mattheus de quadraginta dierum ieiunio: et de tentatione eius continuo subijcit dicens. Audiens autem quod iohannes traditus est: decessit de iudea et venit in galileam. Sed et marcus similiter postea quam inquit traditus est iohannes: venit iohannes in galileam. Lucas vero et priusquam incipiat aliquid de actibus referre iesus dicit quod adiecit herodes super omnia mala que gesserat et conclusit iohannem in carcerem. Quia inquit ab his hec videbantur omissa: rogatus dicitur iohannes apostolus ut ea que preteriebant priores, ante traditionem iohannis saluatoris gesta conscriberet. Et ideo dicit in euangelio suo hoc fecit initium signorum iesus. Et iterum in alio loco indicat dicens. Nondum enim iohannes missus erat in carcerem. Ex quibus constat quod ea que antequam iohannes traderetur ab iesu fuerant gesta describit. Et ideo si quis hoc diligentius consideret euidenter inueniet non sibi euangelia dissonare: sed alterius temporis gesta esse que scribit iohannes: alterius vero que ceteri. Unde quia natiuitatem secundum carnem saluatoris vel mattheus vel lucas descripserat reticuit hoc iohannes: et a theologia atque ab ipsa eius diuinitate sumit exordium. Que pars sine dubio ipsi velut eximio per spiritum sanctum reseruata est. Hec etiam de euangelio Johannis dicta sint. ¶ De marci vero euangelio sufficienter supra comprehensum est. Lucas vero in initio euangelij sui causam cur scriberet indicauit videlicet quoniam multi alij temere presumpserant enarrare: que sibi magis

erant ad liquidum comperta. Volens ergo abstrahere nos a ceterorum narrationibus fidem facit per se conscripte veritati: certus quod eam vel paulo exponente: vel alijs apostolis qui ab initio ipsi viderant ac sibi tradiderant consecutus sit: et hanc nobis per proprium euangelium tradat. Hec a nobis etiam de luca breuiter dicta sint. Opportunius vero et plenius in tempore insertis his que antiqui auctores scripta reliquerunt ut se cuncta habeant indicabimus. Johannis tamen extant preterea et epistole de quarum prima neque ab antiquis unquam a posteris dubitatum est. De reliquis vero duabus. et de reuelatione etiam nunc anceps sententia habetur. De quibus ut dixi et a veteribus dubitatum suis in locis ipsorum vocibus approbabimus.

B ¶ Ut ergo (quando quidem in hos deuenimus locos) omnem noui testamenti canonem designemus. Primo nobis omnium euangeliorum celestis quadriga iungatur. His actus apostolorum copuletur. Post hos pauli epistole socientur. Consequatur vero has prima iohannis epistola. Similiter et petri prima. Hec sunt de quibus nulla unquam prorsus extitit dubitatio. Sequenti loco iam sunt illa de quibus a nonnullis dubitatum est. Reuelatio iohannis de qua quid singuli veterum senserit suis in locis ostendemus. Et epistola iacobi sed et iude. Petri quoque secunda et item iohannis secunda et tertia siue he ipsius euangeliste: siue etiam alterius eiusdem cognominis ostendantur. Post hec iam scriptura est que dicitur actus pauli. Sed et libellus qui appellatur pastoris et reuelatio petri: de quibus quam maxime dubitatur: fertur etiam barnabe epistola et doctrina que dicitur apostolorum. Quidam autem his sociant etiam euangelium quod dicitur secundum hebreos. Quo precipue utuntur ille hebrei qui christum suscipere videntur: sed in ecclesia ei contradicitur. Que omnia tamen a nobis necessario enumerata sunt: ut absque ulla ambiguitate clarescere que sint in veri auctoritate: que sunt in quibus vel contradictio aliqua: vel etiam

cunctatio: cum tamen a q̄plurimis ecclesijs recipiantur soleat anitti. Sed et de eis sciendū est que sub nomine apostolorum ab hereticis proferuntur: velut Petri et Thome et Matthie et ceterorum similiter apostolorū que appellant euangelia. Sed et andree et Johānis atq; aliorum apostolorum actus: ex quibus prorsus in scripturis veterum: eorum duntaxat qui apostolis successerunt: aliqua mentio eorum aut commemoratio habetur. In quibus et ipse stilus: multum ab ecclesiastica consuetudine deprehenditur esse diuersus. Sensus quoq; ipse et omnia que in his inferuntur longe ab apostolica dissonant fide. Et quo figmēta esse prauitatis heretice comprobantur. Unde non inter illa quidem de quibus dubitari diximus collocanda sunt: sed vt aliena penitus et a pietatis regula discrepantia propellēda. Uerū ad hystorie ordinē redeamus.

¶ Capitu. xx. de menandro mago.

Igitur symonis mago menander succedit. scutum diaboli non inferius primo. Et ipse samarites genere. In arte autem magica solus repertus est: qui non modo equiparare: sed et supergredi impietatem magistri posset. Maioribus quippe portētis efferebatur semetipsum saluatorē dicēs ad hominem salutem de celestibus et inuisibilibus seculis destinatum. Asserēs non aliter posse vnum quemq; angelos seculi vincere: nisi prius a semet magice artis per ordinem susciperet disciplinam: et per baptismum a se datum immortalis et eternus effectus in hac vita perpetuus fieret: que omnia ex libris Hyrenei volentibus scire per facile est. Sed et iustinus in his ipsis in quibus Symonis fecerat mentionem: etiā de hac talia quedam scribit. Menandrum quendam samaritanum ex vico cappatarthea symonis discipulum: stimulis demoniacis incitatū venisse antiochiā et q̄plurimos per artem magicam decepisse scimus: qui hoc etiā suadere potuit sectatoribus suis: q̄ non essent morituri. Ex quibus in hodiernum sunt aliqui ex illo eadem confitentes. quod est vere diaboli commentum vt homines magi: christianorum sibi nomen imponerent: quo per hoc sanctum et venerabile religionis nostre misterium macularent: qui tamen irrident et spernunt ecclesiastica dogmata: vel de immortalitate anime: vel de resurrectione mortuorum. Uerum hi talibus freti auctoribus de spe salutis et vite penitus exciderūt.

¶ Capitulum. xxj. de secta ebioniorum.

Sed et alios idem demō quos ab amore christi separare non poterat: alia nichilominus arte decepit: id est ebionios qui interpretātur pauperes. Uere enim pauperes sunt et egeni in scientia glorie christi. Quoniā quidem solum eum hominem putant: et p profectum vite ac virtutis virum iustū effectum. Communi etiam natiuitate ex viro et femina procreatum. Custodiā vero censentes etiam legis obseruātiā nec sufficere ad salutem solam christi estimant fidem. Quidam tamen ex ipsis refugiunt hanc impietatem: vt ex viro et femina asserant eum natum: sed con fitentur de spiritu sancto et maria virgine. Nec tamen semp eum fuisse deum et verbum ac sapientiam dei fatentur. Corporalem vero legis obseruantiam custodiūt. Apostoli aūt epistolas oīs pariter respuant. et ipm apostatā legis appellant. Utuntur et euangelio vno quodam qd̄ scdm̄ hebreos appellatur. Cetera omnia nihil ducunt. Sabbata cum iudeis secundum legem nobiscum dominicam diem sacratam pro resurrectione domini obseruant. Unde competenter ebionite pro paupertate intelligentie compellati sunt.

¶ Capi. xxij. de cherintho heretico.

Hisdem temporibus etiam alterius hereseos abortum principē cherinthū accepimus. De q gayus cui iā in superioribus fecimus mētionē: i di

sputationum suarum dialogo ita scribit Sed et cherinthus inquit per reuelationes quasdam quas velut a magno apostolo cōscriptas: et angelos ei reuelatas putaret: alia quedam portenta nobis introducit. Post resurrectionez terrenum dicit futurū esse regnum christi in hierusalem. Et hoies in carne iterū concupiscentijs et vitijs subiectam cōuersationem habituros Cōtra fidem quoqz scripturarum quesdam mille annos designat: in quibus multa quidem et alia corruptionis opera et nuptiarum festiuitates dicit futuras: ad eos qui libidini sunt dediti decipiendos. Sed et dionysius cū de iohannis reuelationis disserent: et quedam fm ea q̄ antiquitus ecclesie tradita fuerant disputaret: mētionem facit hui⁹ ipsius viri in his verbis Cherinthus inquit a quo et cherinthiana heresis oborta est: figmenti sui auctoritatem magni nominis acquirere: secundum scripture hui⁹ prauā intelligētiā gestiebat. Quippe cui⁹ hec erat heresis vt affirmaret terrenū futurū esse xpi regnum. Et quia erat ventri et gule ac libidini deditus ea futura decernebat: que sibi propria libido dictabat. ventris et eorum q sub ventre sunt incitamēta: cibis: potibus: nuptijs: predicabat explēda. Et vt aliquid sacratius dicere videretur legales agebat festiuitates rursum celebrandas: et hostias carnales iterum iugulandas. Hyrenicus vero secretiora ipsius heretici in primo operis sui libro publicauit. Que ide discat si quid plenius scire vult.

¶ Capitulum.xxiiij. de nicholao et heresi nicholaitarum.

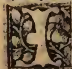
Sed et alia heresis q̄ appellatur. Nicholaitarū p pauco tempore tenuit. Cuius etiam in reuelatiōe Iohānis mētio facta est. Isti nicholauz vnū ex illis q cum stephano ab apostolis constituti sunt diaconi: auctorem se habere iactabant. Sz clemēs alexādrin⁹ in tertio libro stromatū: hec de eo scribit. Pulchrā inquit valde hic vxorem habuit: et post ascēsionē dñi et saluatoris nři cū increparet ab apłis tanq̄ de zelotipie iniuria pductam in medium vxorē suam si qs eā vellet habere pmisit. Et qua occasione isti cōño putauere vt fm hoc factum vel dictū. Nicholai vnusqsqz carne sua in q delectaret abuteretur. Et obtinētes dictum vel factū simpliciter vel innocēter: absqz vlla reuerentia promiscuos nūc et illicitos cōcubitus expetūt: hij qui sub illi⁹ nomine sectā sibi ꝓpriae libidinis assumpserūt. Mihi aūt cōpertum est nicholaū nullaz prorsus agnouisse mulierē preter eam quā in matrimonio acceperat. Cuius etiā liberi: feminine qdez vsqz ad vltimā senectutem casta virginitate durauerūt filius aūt ip̄i⁹ scītatem incorrupti corporis custodiuit. Que cū ita se habeāt cōstat illud qđ in medio apłorum pzelotipie suspitione pducit vxorem: ex cōtentu vitij vel libidinis gestum: quo p hec cōtinentē se ōnderet ei⁹ rei: quā nimie putabatur expetere: cōtemnendā magis q̄ expetendā carnis edocēs voluptatē Qm quidem nolebat vt opinor fm saluatoris p̄ceptum duob⁹ dñis seruire: libidini et deo. Dicunt aūt etiā Mathiaz ita docuisse aduersum carnē ꝓpugnādū et in nullo prorsus voluptati ei⁹ ac libidini cōcedendum. Aiam vero alendā sapientie pastib⁹ et sciencie cibis in mai⁹ semꝑ augendam. Hec de illis heresib⁹ que tꝑibus memoratis a veritate declinātes cito extīcte sunt retulisse sufficiat

¶ Capłm.xxv. q apłi non sunt aspernati nuptias.

Clemens sane hic cui⁹ voces ānotauim⁹: scribēs aduers⁹ eos q nuptias spernūt iter cetera ēt hec dt. An et apłos iprobāt petr⁹ cēm ac philipp⁹ et vxores habuerūt et filias ēt viris nuptū dederūt. Sz et paulū nō tedet apłm in qdā epła sua mentionē vel salutationē facere cōparis sue: quam se ideo negat circūducere: vt ad pdicationē euāgelij expeditior fiat. Uerum qm clementis fecim⁹ mentionē absurdum nō erit aliam qz eius memorabilem narrationem proferre quā in septimo eiusdē operis libro ita scribit: Aiunt inquit beatum petrum cū vidis-

set vxorem suam duci ad passionē gaui sum esse electionis gratia ac reuersionis ad propriam domum: exclamasse post eam cum duceretur: ac proprio nomine compellantem dixisse. O coniunx memento domini. Talia erāt sanctorū coniugia: taꝫ perfecta fuit affectio beatorum.

¶ Cap. xxv. de Johā. ꝛ philippi obitu.

Bitur qꝫ ᵭ vite exitu Petri vel pauli iam in superioribus explanauimus: sed ꝛ tempꝰ Johānis quo vita excessit ex parte iam diximꝰ: nunc ēt de loco quietis scd̃m fidem Polycratis Ephesij episcopi edocere conueniens puto. Hic etenim polycrates victori episcopo vrbis Rome scribens: ꝛ ipsiꝰ ꝛ philippi apostoli ac filiarum eius pariter meminit dicens. Sicut iam superius inseruimus quod magna lumina in Asie partibus dormierūt: que resuscitabit dominus in nouissimo die aduentus sui cū venerit in gloria: ꝛ requiret omnes sanctos suos. Dico autē de Philippo: inquit: q̇ fuit vnꝰ ex apostolis qui dormiuit apud Jerapolim. Sed et due eius filie nubi virgines consenuere: et alia eius filia spiritusancto repleta permāsit apud Ephesum Et iohannes ille qui supra pectus dn̄i recumbebat: qui fuit sacerdos dei pontificale petalū gestās martyr ꝛ doctor optimꝰ apud Ephesum dormiuit. Hec etiaꝫ de locis: in quibus requiescunt in summo pacis adiecisse sufficiat. Sed et gayꝰ: cuius ante mētio facta est: in dyalogo suo: quem cuꝫ proculo disputans scribit: de filiabus Philippi simul et obitu ipsius: consonis vocibus memorat dicens. Post hoc autem ꝓphetisse quattuor fuerāt philippi filie: cuius sepulchrum est apud Jeropolym Asie vrbē vna cū filiabꝰ suis. De his autēꝫ ꝛ Lucas in actibꝰ apostolorum meminit: cum adhuc apud cesareā degerēt: dicit ergo ita Venimus inquit cesareā: ꝛ ingressi in domum Philippi euangeliste q̇ erat ex septē māsimus apud eū. Huic auteꝫ erāt virgines filie quattuor ꝓphetantes His igit̃ a nobis de apostolorum tēpibus vel excessibus ꝓut potuimꝰ ex scripturis veterum cōgregatis. Sꝫ ꝛ de scripturarū canonicarum q̇ in auctoritate habeantur libris vel qui repꝑiūtur repudientur. Qui vero medij quodāmodo ad instructionem ab ecclesijs non etiā ad indubitantē auctoritatē recepti sint cōsequēter expositis tēdamus ad cetera.

¶ Cap. xxvj. quomō Symeon hierosolymorum ep̄s mortem pro christo constantissime pertulit.

Post Neronem Domitianūqꝫ: sub hoc cuius nūc tpa memoramꝰ: ꝑ singulas ciuitates ex insolētia ppl̄i ꝑsecutionē in nostros accepimus motā.

A ¶ Quo in tpe, etiā Symeō, Cleophe filiꝰ (quē scd̃m hierosolymis ordinatū Ep̄m supra edocuimus) ꝑ martyrium carnis vinculis resolutꝰ est. Horum astipulator: ipse ille est Egesippꝰ: quē in pluribꝰ iam ꝓduximus testem. Is ergo refert: q̄ a quibusdā hereticis accusatus sit supradictꝰ vir tanq̄ xp̄ianus ꝛ multis supplicijs afflictꝰ ꝑ multos dies: ita vt etiā iudex ipse cū amicis suis ᵭ eius patiētia miraret̃. Et ad vltimū iuberet simili eū qua dn̄s ꝑtulit passionē vitam finire. Sed ꝛ ip̄a verba q̇bus hec ꝓtestat̃ addere gratiꝰ puto. Ait ergo cū de hereticis diceret. Ex his igitur ip̄is accusauerūt q̇dē symeonem cleophe filiū: tanq̄ qui esset ex genere dauid ꝛ xp̄ianus. Et ita martyr effectus est: cū esset annorum centū viginti sub traiano Cesare apud atticū consularem. Addit aūt etiā hoc qᵭ accusatores eius cū in illis tpibus ꝑquirerētur si qui ex genere dauid et ex regia tribu descēderent cōprehensi sunt inter ip̄os Qᵭ aūt symeō vnus fuerit ex ip̄is auditoribus dn̄i: vel lōgeuitas eius inditio est vel euāgeliorum fides vbi etiā mater eius maria cleophe vxor refert̃. Sꝫ ꝛ alios quosdā idē scriptor refert ꝑter eos de q̇bꝰ diximꝰ nepotes. Jude vniꝰ ex fratribꝰ dn̄i ꝑ idē tp̄s superstites inuētos et domitiani tēporibus martyres factos. hoc modo scribens. Venīūt igitur hi ꝛ

tur hi et presunt omni ecclesie tanq mar tyres et propinqui domini: et reddita pace ecclesie permanserunt vsq ad tpa traiani cesaris: vsq quo cosobrinus domini Symeon (de quo supra diximus) filius cleophe calumniaz pateret ab hereticis tanq christianus consulari delat9. Cuq multo tpe supplicijs fuisset affectus martyrio cosummatus est: oibus qui aderat et ipso iudice mirantib9 vt centum viginti annorum senex crucis supplicium pertulisset.

B ¶ Post hec ide scriptor addit etia hoc qd vsq ad illa tempora virgo munda et immaculata pmansit ecclesia. Corruptoribus veritatis et diuini verbi temeratoribus aut nunq omnino extantibus aut etia si quid forte fuerat in occultis et abditis hiatibus terre delitescentibus. vt vo et apostolorum chorus et omnis illa etas que a domino suscepe rat viuevocis auditu de hac luce discessit. tum velut in vacua domu false doctrine impius se error immersit et tanq vbi nullus ia diuini cesus defensor existeret. nudato vt aiut capite corripientes arma medacij oppugnare aplicam veritate nitunt. Sed istud bellu intrinsecus gerebat. Persecutionu vo extrinsecus pondus vrgebat ecclesiam et eaz immense caterne martyrum quotidie iugulabant. vt Plini9 scds qui tunc puincia amministrabat multitudine iterem ptorum pmotus referret ad imperatorem q innumera hoim milia quotidie obtruncarent: in quibus nihil omnino sceleris deprehenderent admissuz. aut aliquid contrariu romanis legibus gestum nisi hoc solu q ante luca nos hymnos christo cuidam caneret deo. Adulteria vero vel cetera huiusmodi crimina apud eos illicita haberi et penit9 arceri. Cetera vero secundum leges eos agere communes.

¶ Capitulu vigesimuseptimu. q traianus xpanos vetuerit inquiri.

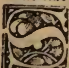

Ad quem tunc Traianus rescripti sui auctoritate decernit. vt xpiani no quide reqrant si q tn incidertnt puniat p qd ex parte aliqua psecutiois sedatu putabat incediu. Sz his q nequitia sua aduersum nos exercere cupiebat lededi occasio no videbatur excepta. Interdu eni ppls istigabat interdu et iudex occasionib9 vtebat: et negabat qsitos quos punire voluisset oblatos: hec tertulian9 in apologetico suo dicit ex quo possunt istrui plenius scire cupientes.

Bitur in vrbe roma tertius ab aplis cleme noue anis sacerdotio pfunct9. Euaristo diuini v bi tradit ministeriu. In hierosolymis vo Symeoe de q superi9 diximus defuncto iust9 qda ex his q de circucisione ad fide xpi venerat epatu suscepit. Quib9 tpib9 apud Asia superat adhuc et florebat ex aplorum discipulis policarp9 myrneorum eccle eps: et papias silr apud Jerapolym sacerdotium gerens.

¶ Capitu. xxix. de ignatio et epistolis eius. A

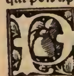

Ed et nostra quoq tpa fame celebritate vulgat9 ignatius apud anthiochiam post petruz scds successioe episcopatu sortitus est. Que sermo tradidit de syrie partib9 ad vrbe roma trasmissuz et p martyrio xpi ad bestias datu. Quiq cuz p asiam sub custodia nauigaret singulas quasq digredies ciuitates eccle populos euangelicis cohortationibus edocebat in fide psistere et obseruare se ab hereticoru ptagijs q tuc primu copiosius ceperat pullulare: et diligenti9 ac tenatius apostolorum traditionib9 inhererent. Quas traditiones cautele gra et nequid apud posteros remaneret icerti etia scriptis se asseruit epistolis reliqsse. Deniq cuz smirna venisset vbi erat Polycarp9 scribit ide vna epistola ad ephesios eorq pastore in q meminit et Onesimi Aliaz magnesie ciuitati que. S. meadru iacet. In q et epi Damei metione facit. Sed et eccle q e trallis scribit cui9 pncipe tuc esse polimiu designauit. In ea vo quaz

ad roma. ecclīam scribit deprecatur eos ne se tā̄ supplicijs suis, pcētes velint ꝑuare martyrio. Et his post aliquanta vtit̄ ꝟbis a syria inq̄t romā cū vsq̄ bestijs terra mariq̄ ꝺpugno die ac nocte ꝯnex⁹ ⁊ colligat⁹ decē leopardis de mi litib⁹ dico ad custodiā datis: q̄ ex bn̄ficijs nr̄is seuiores fiūt. Sꝫ ego eoꝝ neq̄ tijs magis erudior nec tn̄ in hoc iustificat⁹ sum. O salutares bestias q̄ ꝑparant̄ mihi q̄n venēt q̄n emittent̄ q̄n eis frui lꝫ carnib⁹ meis quas ⁊ ego apto acriores parari ⁊ inuitabo ad deuorationeꝫ mei ⁊ deprecabor ne forte vt in nōnullis fecerūt timeāt ꝯtingere corpus meuꝫ. Quinimo ⁊ si cūctabunt̄: ego vim faciā. Ego me ingerā. Date q̄so veniā ego noui qđ expediat mihi. Nunc incipio esse discipulus xp̄i. Facessat inuidia vel humani affect⁹ vel nequitie spūalis vt iesum xp̄ꝫ merear adipisci. Ignes vel cruces bestie dispetiones ossiū discerptionesq̄ mēbroꝝ ac toti⁹ corꝑis, pene ⁊ oīa in me vnū supplicia diaboli arte quesita conferant̄ dum mō iesum xp̄m merear adipisci hec ⁊ multa alia his similia ad diuersas ecclesias scribit.

B ¶ Sꝫ ⁊ polycarpū velut aplīcum virū datis lr̄is antiochenā ei ecclīam ꝑcipue ꝯmendat ad smyrneos sane scribens vtit̄ ꝟbis quibusdā (vnde assumptis nescim⁹) quibus hec de saluatore ꝓloquit̄. Ego auteꝫ post resurrectionē quoq̄ i carne eū scio fuisse ⁊ credo. Nā ⁊ cuꝫ venisset ad petrū ceterosq̄ ait eis. Accedite ⁊ videte: q: nō sum demoniū incorporeum. Qui ⁊ cōtingentes eum crediderūt ei. Scit autem et hyreneus eius martyriū: ⁊ mentionē facit scriptorum eius ꝑ hec ꝟba. Sicut dixit inquit quidā ex nostris ꝓ martyrio christi dānatus ad bestias. Frumētū inquit ego sum dei bestiaꝝ dentibus molor ⁊ subigor vt panis mūd⁹ efficar christo. Sed ⁊ policarpus horum memoriā facit in epistola quā ad philippēses scribit per hec. Deprecor inquit omnes vos obediētie operam dare ⁊ meditari patientiaꝫ quā vidistis in ignatio ⁊ ruso ⁊ zosimo beatis viris. Precipue aūt in paulo et ceteris aplis q̄ fuerūt apud vos sciētes q̄ his omnes nō inuacuū sed ꝑ fidē ⁊ iusticiā cucurrere vsq̄quo ꝑuenirent ad locū sibi a dn̄o preparatū. Qm̄ quidē passionū eius participes extiterūt nec dilexere presens seculū sed eū solū qui pro ipsis ⁊ ꝓ nobis mortuus est et resurrexit. Et post pauca subiungit. Scripsistis mihi ⁊ vos ⁊ ignatius vt si q̄s vadit ad ꝑtes syrie deferat lr̄as ad vos. Qđ faciā cū tēpus inuenero. Mittaꝫ vobis ⁊ ignatij ep̄las ⁊ alias si que sunt q̄ ad nos trāsmisse sunt lex quibus vtilitatem maximā capiatis continent em̄ de fide ⁊ patiētia instructionē perfectā fm̄ domini preceptuꝫ. Hactenus de ignatio.

¶ Cap. xxx. de quibusdaꝫ euangelistis qui post apostolos claruerunt.

Post hūc rexit ecclesiā ciuitatis antiochene hereos. Inter eosdē sane floruit vir eque insignis Quadratus. Qui vna cū philippi filiabus in ꝓphetica gratia celeberrimus fuisse ꝓhibet̄. Sed ⁊ alij plurimi per idem tēpus aploꝝum discipuli superstites erāt qui eccl̄e fundamētis que ab illis locata fuerāt dignissima desup fidei edificia cōstruebant augentes in oībus predicationē verbi domini: ⁊ salutaria semina regni celoꝝ per omnē terram latius disserētes. Deniq̄ nōnulli ex his ardētiore diuine philosophie cupiditate succensi animas suas ꝟbo dei cōsecrabat explentes perfectionis salutare ꝑceptū: vt facultates suas prima indigentibus diuidētes expediti ad ꝑdicandum euangeliū fierēt. Ut si quib⁹ forte prouincijs nomē fidei esset cognitum ꝑdicarent primaq̄ apud eos fundamēta euāgelij collocātes atq̄ electis q̄busq̄ ex ipsis officium regende eccl̄e quā fundauerāt ꝯmittētes. Ipsi rursuꝫ ad alias gētes aliasq̄ ꝓuincias prope rabāt: ⁊ euāgelistaꝝ fungebant̄ officio. Quosq̄ sitr vt in exordio aplos diuinorū signoꝝ comitabant̄ effect⁹ ⁊ sctisp̄us grā ita vt videres vna allocutione integros simul populos ad cultū diuine religionis adduci ⁊ ꝑdicantiū verbis nō

esse tardiorē audiētium fidē. Uerū qm̄ impossibile est nobis singulos enumerare qui post aploꝝ p̄mas successiōes in ecclesijs q̄ per orbē terre sunt vel p̄ncipes vel euāgeliste fuerint vel pastores illos tantūmō commemorasse sufficiat quoꝝ libris inserta ad nos vsqꝫ fidei ⁊ p̄dicatiōis monumēta venere. Ut clemētis ⁊ ignatij ceteroꝝqꝫ quorū superius facimus mentionem.

Capitu. xxxi. de epistola clemētis ad corinthios ⁊ libris papie.

Clemens tamen in ep̄la quā ad corinthios sc̄psit meminit ep̄le pauli ad hebreos ⁊ vtitur eius testimonijs.

A Cūm ꝯstat q᷑ ap̄ls tanq̄ hebreis mittandā patrio eā sermone cōscripserit: ⁊ vt quidā tradūt. Lucā euāgelistā: alij aūt hunc ip̄m clementē interp̄tatū esse: qđ ⁊ magis verū est: q᷑ ⁊ stilus ipse epistole clemētis cū hac concordat et sensus nimirū vtriusqꝫ scripture plurimam similitudinē ferunt. Dicit̄ tñ esse alia clementis ep̄la cuius nos notitiā non accepimus. Sed ⁊ alia ei⁹ opuscula nō minima a nōnullis haberi p̄hibētur velut petri ⁊ appionis disputatio: q̄ in vsu a veteribus habita minime reperimus: q᷑ nec pura: in eis ⁊ incorrupta apostolice fidei regula mansisse deprehēdit̄. Papie quoqꝫ ferunt̄ quinqꝫ libri qui attitulatur verborum dominicorū explanatio horū facit ⁊ Hyreneus mētionē p̄ hec verba. Hec aūt ⁊ papias iohannis auditor policarpi v̄o condiscipulus ⁊ sodalis vir vn⁹ ex antiquis: protestat̄ in p̄mo libro suo. Quinqꝫ em̄ volumina conscripsit. Hec quidē hyreneus de papia. Ipse vero de se indicat tanq̄ qui non ab ap̄lis sed ab eoꝝ discipulis susceperit fidem: p̄ hec v̄ba. Nā pigebit autē nos tibi oia que quondā a presbyteris didicimus ⁊ bene retinemus recordātes exponere cū interp̄tationibus suis: ⁊ vt se eoꝝ v̄itas habeat explicare. Neqꝫ em̄ multa dicentibus: sed vera tradentib⁹ auscultauim⁹ neqꝫ his qui hominum precepta sed qui domini mandata memorabant ab ip̄a veritate suscepta. Quod si quando aduenisset aliq̄s ex his qui secuti sunt apostolos ab ipso sedulo explicabar quid Andreas q̄d Petrus dixerit q̄d autem Philipp⁹ vel Thomas quid vero Jacob⁹ quid Johānes aut quid Mathe⁹ vel alius qui ex discipulis domini: q̄ve Aristion vel iohannes p̄sbyter ceteriqꝫ discipuli dicebant. Nec em̄ tantū mihi libroꝝ electiones p̄desse credebam q̄tum viue vocis p̄sentisqꝫ magisteriū. Sed mihi dignū videt̄ intēdere q᷑ scđo nomē Johānis enumerat et cū quidē cuius primo meminit Petro ⁊ Jacobo ac Matheo ceterisqꝫ ap̄lis sociat quem sine dubio ip̄m euāgelistā esse et ap̄lm ꝯstat. Aliū vero Johannē distinctione quadā facta extra aploꝝ numeꝝ collat p̄ferēs ei. Aristionē quandā ⁊ euidēter eū p̄sbyterū nominat: vt p̄ hec comprobet verum esse illud qđ quidā Asiā scribunt q᷑ duo sint apud Ephesum sepulchra ⁊ vtrumqꝫ Johannis appellatur. Quibus sic diligentius intēdamus fortassis secundus hic erit Johannes si ille non creditur primus sub cuius nomine reuelatio habetur que appellatur Johannis. Sed ⁊ hic ip̄e de quo nobis sermo est Papias apostolorum se verbera ab his qui secuti eos fuerant Aristione videlicet ⁊ Johanne presbytero asserit suscepisse. Unde ⁊ frequenter nominatim in commentarijs suis a Johāne ⁊ aristione traditum sibi de singulis quibusqꝫ commemorat. Meminit sane idem ipse etiam de quibusdam mirabilibus in opere suo que pretereunda nemine censeo. Per philippi enim euāgeliste filias p̄phetissas hec sibi tradita esse designat. Mortuū resurrexisse temporibus suis dicit. Sed ⁊ de Justo qui cognominat⁹ est Barsabas refert miraculū ingens quia venenū biberit ⁊ nihil ex hoc triste pertulerit p̄pter domini fidem. Justus autē ip̄e est hic qui post saluatoris ascensum a sanctis apostolis cum Mathia ad apostolatus sortem statutus est sicut in actibus apostolorum commemoratur. Dicit autem ⁊

alia plurima a maiorib⁹ sibi tradita mi
racula ꝛ nouas quasdā parabolas sal=
uatoris ꝛ doctrinā incognitam magisqꝫ
fabulosam. Mille annos futuros post
resurrectionem quibus corporaliter re=
gnum christi in hac terra futurū sit. Sꝫ
ego puto cū spirituales ꝛ misticas apo
stolorum traditiones corporaliter ꝛ fm
litteras suscepisse necpotuisse discerne
re ea que illi i figuris velut lactātibus ꝛ
paruulis loquebantur. Qui ꝛ reuera ēt
ex ipsis que cōscripsit opusculis exigui
sensus vir ꝛ minus capacis ostenditur.
Multis tñ post se ecc'iasticis viris er=
roris huius pbuit causas auctoritateꝫ
dogmati tñ ex vetustate tribuens non
etiā ex rōne dictorum sicut Hyreneo ꝛ si
quis alius eū in hac parte visus est se=
qui. Alia quoqꝫ quāplurima supra me=
morati Aristionis refert tanqꝫ ex vbis
et domini tradita ꝛ Joannis presbyteri
que si quis vult plenius noscere ipsos
eius relegat libellos. Nos tñ illud assu
memus ex his qđ de Marco euangeli=
sta his protulit verbis: Etiā hoc inquit
presbyter narrabat qđ Marcus inter=
pres fuerit. Petri ꝛ quecūqꝫ meminerit
ab eo dicta conscripserit. Non tamen p
ordineꝫ ea que a domino dicta sunt vel
facta digesserit qꝛ non ipse auditor dñi
fuerit vel sectator sed nouissime: vt. dixi
petro adesit ad vsum ac ministeriū pre=
dicandi non ad conscribendos domini
sermones. Itaqꝫ nihil peccauit Marc⁹
in eo quod ita quedam pscripserit quasi
qui passim audita recordari videatur.
Et hoc solum satis egit ne quid ex audi
tis omittere aut aliqđ falsum scriberet.
Hec de marco scribit papias. Sed ꝛ de
Mathea ita refert. Mathe⁹ quidē scri=
psit hebreo sermone. Interpretatus est
aūt ea que scripsit vnusquisqꝫ sicut po=
tuit. Hec etiā de Matheo. Utitur sane
idē papias testimonijs ex epistola Jo=
hannis prima et petri similiter prima.
Simul ꝛ hystoriam quandaꝫ subiungit
de muliere adultera que accusata est a
iudeis apud dñm. Habetur autem in
euangelio quod dicitur scdm hebreos
scripta ista parabola. sed de his ista suf
ficiant.

¶ Explicit liber tertius.

¶ Incipit liber quartus.

¶ Capitulū. j. de quorūdam pepisco=
porum successione simul iudeorum
contra gentiles seditione.

Uodecimo an
no principat⁹ traiani
Cesaris credo quem
pauloante memora=
uimus Alexādrinorū
gubernare plebē diē
obijt. Post quē quar=
tus ab aplis. Prim⁹ noīe sacerdotij ini=
bi iura suscepit. Eadē tēpestate alexan
der quoqꝫ rome cū octauū annū. Euari=
stus sacerdotalis administratiōis iples
set: quinta successione post petrum atqꝫ
paulum plebis gubernacula sortit⁹ est.
Et quidem saluatoris nostri institutio
ecclesiarūqꝫ profectus crescebat indies
Judeorum porro funera dēsissimis cla
dibus exagitabantur. ¶ Itaqꝫ postqꝫ
preditus impator annū octauūdecimū
principat⁹ ingressus est rursus iudeoꝝ
tumultos exarsit. Quo magn⁹ moꝝ nu=
merus gētis eius occubuit. Nā ꝛ alexā
drie ꝛ per egyptū vel cirenē tanqꝫ atro
ci quodā seditiosoqꝫ spiritu exagitati.
pmo simul cōmanentibus vicinisqꝫ gen
tibus inferre certamia. Tū deinde pau
latim seditiōe crescente sequēti iam an=
no bellū publicū ꝛ nō minimū intulere.
Romano duci tūc lupo cuidā in partib⁹
egypti: ac sane pmo plio iudeos secuta
victoria est. Sed gentiles qui ex acie fu
gerant irrumpentes alexādriā iudeos
si quos forte inibi repererūt captos in=
terimere. Quoꝝ auxilio destituti reliq
qui apud Cyrenē rebelles extiterāt ve
lut desperantes ad agros Egypti ꝛ ca=
stella vastanda vertunt duce luca. Ad=
uersus hos imperator mittit cū exerci=
tu peditū atqꝫ equituꝫ sed ꝛ nauali ma=
nu: martium turbonē. Qui multis sane
prelijs nec paruo tpe cōsumptis multa
milia iudeoꝝ nō modo apud cyrenem:
sed ꝛ in egypto qui luce auxiliū ferebāt
prostrauit ac pertulit.

¶ Capitulum. ij. qualia sub traiano passi sunt iudei.

PRinceps vero manus etiam eos q̄ apud mesopotamiā consistebant iudeos ratꝰ similia ausuros. Lusio quieto p̄cipit delere p̄uinciā funditꝰ ac totam gētē penitꝰ excidere. Tū ille directa acie magnā eorū multitudinē sternit. Cuius facinoris gratia quietꝰ remunerationis vicez ab imperatore p̄uincie iudee adeptus est presidatū. Sed hec etiā grecoꝝ gentilium hystoriographi p̄ singulas quasq̄ etates eodē ordie memorie tradiderūt.

¶ Cap. iij. qui sub adriano fidei defensiones scripserint.

TRaiano autē viginti annis minimis sex mensibꝰ principatu persuncto. Helіꝰ hadrianꝰ in sceptra succedit. Huic q̄dratꝰ orone; splēdidissima apologeticū librū pro nr̄a legione cōscriptū ꝛ validissimis cōmunitū assertionibus obtulit. Qm̄ quidē maligni quidem hoīes sub eodez principe nostros nitebantur incessere. Qui liber hodieq̄ seruat̄ ꝛ apud nos ꝛ apud multos ex fratribꝰ nostris. Ex quo volumine inditia magni cuiusdā viri ꝛ mentis ac fidei ap̄lice eius sez qui cōscripserat colligunt. Idē igitur ipse sue antiquitatis specimē talibꝰ exprimit verbis. Nostri aūt saluatoris inquit opera semper aderant viua ꝛ vera in his q̄ sanati fuerant ꝛ in his q̄ a mortuis excitati sunt. Non em̄ visi sunt tātūmodo vel resurgere vel sanari: sed perpetuo ab hoībus videbant̄ nō tm̄ saluatore p̄sente sed et post decessum eius multis tp̄ibus ita vt aliquāti qui ab eo vel curati vel resuscitati sunt etiā ad nostra vsq̄ tp̄a p̄durarint. Et de hoc quidē satis dictū. Sed ꝛ aristides vir fidelis ꝛ pietate nostre religionis imbutꝰ quadrato simile volumē ad adrianū pro fidei nostre rōne conscripsit: cuius etiā nunc scripta seruantur.

¶ Capitulum. iiij. de episcoporum alexandrinorum ꝛ hierosolymorum successione.

TErtio autem eiusdē principatꝰ anno alexander ep̄s romane vrbis sacerdotiū simul ac vitā finiunt decennio expleto. Huic subrogat̄ sixtus. Sed ꝛ alexādrie eodē tp̄e defuncto. Primo duodecimo sui sacerdotij anno ep̄atū. Iustus excepit. In hierosolymis sane ep̄oꝝ tempora successionesq̄ nullis ad integrū monumētis ɔseruata reperimus eo q̄ valde ad breue tēpus mortis celeritate p̄cepti sacerdotio singuli quiq̄ functi perhibeant̄: ita vt quātū ex veteruz lectione comperio ad tp̄a vsq̄ principis hadriani sub quo iudei excidium passi sunt: tradant quindecim ep̄oꝝ successiōes eē decursas. Quos oēs aiunt hebreos antiq̄ originis extitisse ꝛ scientiā xp̄i fideliter recepisse. Et ideo incunctanter ab his qui poterant de fidei merito iudicare sacerdotio d̄z visos esse dignissimos; quippe cū omnis tūc ecclesia ex hebreis fidelibꝰ coaceruata firmataq̄ videret̄ incipientibus ab apostolis ꝛ p̄durātibus nimirū vsq̄ ad illud tp̄s excidij quo iudei iterū deficiētes a romanis magnis rursuz p̄lijs subiugati sunt. Igitur q2 per idem tp̄s assumere ep̄os ex circūcisione cessatū est: necessarium videtur omnes a primo vsq̄ ad id tp̄s enumerare pariter sacerdotes. Primꝰ itaq̄ iacobꝰ qui dn̄i frater est habiturus. Post hunc symeō electus est. Tertius iustus zacheꝰ quartꝰ. deinde thobias quintꝰ. Beniamini sextꝰ ac septimus iohannes. Tum mathias: quē philippus excepit. Cui decimus seneca subrogatꝰ est. Iustus exinde: ac duodecimus leui. Post hunc effrem: ꝛ quartus decimus ioseph. Ac finis olim iudas. Isti sunt fere oēs qui hierosolymi ep̄i ab ap̄lis ad illa vsq̄ tempora q̄ superiꝰ designauimus plebi illi ex circūcisione prefuerūt. ¶ Rome aūt duodecimo anno memorati principatus. Sixto duodecim annis ecclesie gubernaculis functo re thelesphorus septimꝰ ap̄lis subrogat̄. Anno post quē ꝛ vno mēse alexādrine ecclesie moderamē eumeneꝰ sexta successione suscepit: cū decessor eius

vndecim annis populo prefuisset.

Cap. v. nouissimum iudeorum excidium sub adriano.

Erum iudaicis motibus ac factionibus rursus ad maiora pgressis rursus iudee presidens armata manu sibi ab imperatore decreta: insolentiam gentis acerrime cōprimebat: multa milia passim virorū feminarum puerorumqꝫ conficiens: quorum terras iure belli: romano vendicabat imperio. Tpe quo ista gerebant: ducebat exercitum iudeorum Barchochadas quidam qd nomen significat stellam: ceterū vir crudelis et scelestus. Sed ex vocabulo suo velut vilibus mancipijs persuadebat: se ob salutē eorum sidus magnū celitus esse delapsum: egris, mortalibus longa obscuritate damnatis ferre lucis auxiliū. Igitur cum maxime belli huius fomenta cōcrescerēt: octauodecimo anno principatus eiusdē: apud bethara oppidum preualidum hierosolymis vicinū: cum longiora romanis tenderetur obsidio: fame ac siti perduellibus intrinsecus ad extremū internitionis adductis post qꝫ dux ipse precipue meritas suo facinore penas luit: omnis hec natio iā ex illo ab omni regione finitima hierosolimorū penitus arcebatur cū sanctione diuine legis: tum maxime cōstitutionibus et decretis Adriani ita vt ne de celsiori quidem prospectu: eminus eis saltem paternum solū prophanis obtutibus liceret inspicere. Aristopelleus hystoriographus ista prosequitur. Ita factum est: vt ciuitas post interitum iudaice gentis incolis mox in eam peregrine nationis confluentibus permutatis ciuibus etiā ipsa helia appellaret: ex cognomento imperatoris heli. Adriani. Et vt in romanorū ius tota conuersari tum pariter mutaret ac nomen.

Cap. vi. de pseudo scriptoribus et apostolis quos hisdē tpibus demō excitauit.

IGitur ex gentibus vt inibi cepit ecclesia ꝯgregari: primus post epos ex circūcisione: sacerdotiū ciuitatis illius accepit marcus. Cūqꝫ iam refulgentibus in modū clarissimorum siderum ecclesijs vbiqꝫ terrarum vigente etiā p omne genus hoim fide: qua cuncti pariter in saluatorem ac dominum nostrum iesum xpm: integre et cōstanter crediderant: ille totius bonitatis emulus demon: vt pote veritatis inimicus: et salutis humane hostis perpetuus: oia molimina cōtra deū ecclesiā versans: qui prius exterius eam persecutionibus et hostibus oppugnauerat: nūc malignis quibusdā viris et deceptoribus repertis intestino bello eā quatere nitit. Scilicet vt fraudulanti fallacesqꝫ homines. nostre religionis simulato tantum nomine induti: fideliū quidē si quos forte persuasionis sue fraude deciperent pessundarent ignorātes vero fidei nostre misterium: peruersis et feralibus suis gestis vel assertionibus impeditos a desiderio vere fidei et salutis longius summouerent. Igit humani generis deceptor antiquus post menandrū quē supra retulimus symeonis successorē velut quandā bestiā bino ore sibilātem binisqꝫ linguis diabolica venena vibrātē. saturbiū quēdā antiochie gentiū et basilidem alexādrie ortū produxit. Quorum vterqꝫ suis in regionibus officinas impie ac deo inuise ꝯdidit discipline. Et quidem in oibus pene saturniū eadē que menandrū ꝯmētatū esse significat hyreneus. Basilidem vero ptextu iustitie doctrine immēsum tetēdisse mētis ipie cogitatū dū pdigiosa fabularū figmēta sibimet ꝯplacerēt.

Cap. vij. de scriptoribus ecclesiastis qui ea tempestate claruerunt.

Ed ecōtra multi admodū ecclesiastici viri pro veritate fortiter stare: ac scriptis quoqꝫ et assertionibus vera rōne subnixis p aplica et ecclastica traditiōe certare vt ex librorum monumētis et posteris ad cauēda hereticorum venena munimē et subsidiū pberet. E qbus peruenit ad nos liber celeberrimi scriptoris eius tpis agrippe castoris ꝯfutationem basilidis validissimā ꝯtinēs p quē versutia et calliditas viri ad decipiēdū nimis apta

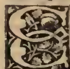
detegitur. Deniqȝ cū publicaret ei⁹ archana dixit eū de euāgelio quidē quattuor ⁊ viginti cōmentarios condidisse. Prophetas vo sibimet nūcupasse quosdam barchabani: ⁊ barchob aliosqȝ qui nunq̄ extiterunt. Quos ipse tñ cōstitue rit sibi ac barbarꝫ vocabulis vt esset appellatio ipsa terribilis nominarit. Docere etiam eū refert: imolata absqȝ vllo respectu conscientie degustanda ⁊ sine scrupulo atqȝ indifferenter fidē negandam persecutiōis tpibus. Sectatoresqȝ suos ad mortem pythagoricum docuit quinquēnio silere. Addit alia quoqȝ nō pauca quib⁹ secte huius errorem penitus a se deprehensum ⁊ cōfutatum esse declarat. ❡ S; ⁊ hyreneus scribit coeūt tpe ⁊ moribus memoratoꝝ fuisse carpocratē quendā superstitionis alteri⁹ qui gnostici appellant̄ vocabulo ab scientia cōficto auctorē q̄ sane pstigia symonis magi non vt ille clā. sed publice ac palā tradebat: ⁊ velut pro summis atqȝ optimis studijs laudē cōfessam ac publicaȝ de nefarijs artib⁹ a deceptis auditoribus reqrebat ⁊ magicas tenebras I luce publica perorabat. De amatorijs dūtaxat sōnijsqȝ imissis a demonijs ꝑ perhaedris alijsqȝ sīlibus fraudibus. deqȝ his cōsequēter doceri oportere oēm hoiem dcernebat q̄ ad pfectionē sui misterij vl potius sceleris cuperet peruenire: asserens nō aliter vnūquēqȝ effugere posse mundi hui⁹ principes vel declinare nisi per huiuscemodi facinora sua cuiqȝ nefaria debita soluerentur.

B ❡ His igitur ille totius boni emulus vtēs sue malignitatis ministris taȝ eos q̄ post fidē ab his decipiebant̄ rapiebat ad tenebras sempiternas q̄ȝ alios q̄ necdū crediderant (tāq̄ȝ hec esset nostre religiōis infamia) summonebat a fide: dū ob execrabilē hoꝝ hoim vitā ipsam xpianoꝝ professionē audiēs quisqȝ vitaret. Nec aliūde tunc suspitio de nobis tanq̄ȝ de vere impijs et incestis fuerat exorta qua assereret illicitꝫ plebē nostrā stupris ⁊ pmiscue habitis in matribus ac sororibus pollui atqȝ execrādis īfanticidijs dapibus funestari: sꝫ nō in longū durauit infamia vbi seipsa cepit veritas aperire. Quinimmo et clarius ac spēdidi⁹ illucescente vita nostroꝝ extinguebatur cōtinuo supertitiosi caligo figmenti. Et singulis quibusqȝ sectis q̄ aduersum veritatē exorte fuerāt euanescētibus vel in multifidas ac multiformes species diffluētib⁹ pficiebat ⁊ extollebat̄ indies solus vere et catholice ecclesie splendor nulla tēporū varietate fucatus: q2 castimonia sui ac puritate ⁊ diuine conuersationis gloria p omne genus hominū sapientia: doctrina: fide: ⁊ actibus refulgebat. Etenī ipso confestim tpe quo ceperat opprobrij huius flāma restincta est. Permāsit aūt apud singuloꝝ mentes veritas que suis sem p viribus nitens cōuincit ⁊ arguit falsitatē nec passa ē adulterino maledicto rū fugo ecclesie castitatē pudicitiāqȝ lacerari. Intantū vt ex illo ad nostra vsqȝ tpa: nullus tam seue mentis extiterit q̄ honestatem ⁊ castimoniā plebis nostre ore sacrilego cōcinnatis macularet opprobrijs. Sed ad romanos ⁊ ad grecos ad schytas ⁊ barbaros ⁊ ad ipsas pene in vltimis orbis partib⁹ recōditas nationes in tm̄ suauis odor de ecclesie gestis ⁊ diuinum quidā respirās sancte cōuersationis aura peruenit: intm̄ ad aures oim ac mentes felix xpianorum fama peruecta est: vt omne hoim genus legibus et superstitionibus patrijs derelictꝫ ad fidē se cōuertere xpi. Omnisqȝ barbaries genuina feritate deposita ad iesum xpm concurreret: ⁊ disceret ab eo q2 mitis est ⁊ humilis corde.

C ❡ Extiterunt preterea p diuinam gratiā viri ea tempestate eruditissimi: q̄ pbabiliter ⁊ sufficienter obscena hereticoꝝ cōmenta conuincerent ⁊ quid vera fides in ecclesia catholica castitatis haberet ostenderent. In quibus egesipp⁹ celeberrimus habebat: qui itegerrimā traditionē apostolice predicatiōis simplici sermone conscriptam in quinqȝ libris memorie tradidit. Ubi et de suis ipse temporibus aliquāta commemorat ⁊ de quibusdā qui simulachra collauerāt talia quedā scribit. Quibus inqt templa immo potius sepulchra fecerūt sicut etiā nunc videmus. Ex quibus est

vnus antinous seruus adriani cesaris cui agones annui celebrant qui antinoij appellantur nostris adhuc temporibus instituti. Namque ciuitatem condidit eius nomini antinoum. et templum ei. sacerdotes instituit ac prophetas. Sed et iustinus fidelissimus nostre philosophie sectator et in grecorum disciplinis eruditissimus scribens ad antoninum. Apologeticum pro nostra religione librum horum meminit ita dicens. Non mihi videtur absurdum meminisse in his etiam de antino. quod nuper gestum est: quem omnes timore principis quasi deum colere ceperunt. Cum bene nouerint quis qualisue paulo ante fuerit et vnde duxerit genus. Idem quoque ipse etiam iudaici belli quod tunc gerebatur memoriam faciens talia quedam refert. Etenim in hoc quod nunc geritur iudaico bello barchochabas princeps iudaice factionis christianos solos nisi negarent christum tanquam blasphemos ad supplicia rapi iubebat. In quibus libris etiam de conuersione sua quam habuit a gentili philosophia ad vere religionis fidem: quod non absque probabili ratione et examinato iudicio ad hec conuersus sit hoc modo scribit. Nam et ego ipse inquit sectis platonicis institutus: audiens infamari christianos: et videns eos in pauidos ad suscipiendam mortem: atque omne supplicium tolerandum considerabam quod impossibile esset malicia eos et in libidine conuersari. Quis enim aliquando voluptuosus et luxurijs deditus. et qui humanis carnibus vesci delicias putet: mortem libenter amplectitur qua scilicet ipsa confestim careat pro qua infamari maluit voluptate. Quinimmo viuere perpetuo si liceret et lateret iudicia: in hoc magis operam daret: nedum semetipsum statute adprofesse morti studeret offerre. Sed et idem ipse vir scribit Adrianum principem: susceptis a serenio gratiano clarissimo viro preside litteris in quibus de christianis percontabatur rescripsisse: quod non esset iustum christianos nullius criminis reos absque iudicio legibusque puniri. Simul et exemplum epistole ipsius subijcit continentis hunc modum.

¶ Capitulum. viij. de Epistola Adriani que persecutionem in nostros praerumper repressit.

Exemplum epistole imperatoris Adriani ad minutium fundanium proconsulem Asie Accepit litteras ad me scriptas a decessore tuo Serenio gratiano clarissimo viro: et non placet mihi relationem silentio preterire ne innoxij perturbentur et calumniatoribus latrocinandi: tribuatur occasio. Itaque si euidenter prouinciales huic petitioni sue adesse valent aduersum christianos vt pro tribunali eos in aliquo arguant hoc his exequi non prohibeo. Precibus autem in hoc solis et acclamationibus vti eis non permitto. Etenim multo equius est si quis volet accusare: te cognoscere de obiectis. Si quis igitur accusat et probat aduersum leges quicquam agere memoratos homines pro merito peccatorum etiam supplicia statues. Illud me hercle magnopere curabis vt si quis calumnie gratia: quenquam horum postulauerit reum in hunc pro sui nequitia supplicijs seuioribus vindices.

¶ Capitulum nonum de successione quorumdam episcoporum Rome et Alexandrie.

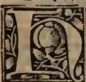
Verum adrianus post hec vicesimo primo anno sui principatus diem obijt. Et antoninus cognomento pius romanum suscepit imperium. Huius primo anno Telesephorus annis vndecim sacerdotio in vrbe roma amministrato vita decessit: et higinus episcopatus sortem romane suscepit ecclesie. Veruntamen hyreneus refert Telesephorum martyrio vitam finisse: simul indicans Higini episcopi temporibus: Valentinum auctorem valentiniane heresis extitisse: et cerdonem quendam erroris illius principem: quem postea Martion secutus est. eosque vno tempore rome: sed et diuersis imperantibus asseruisse. Scribit autem ita.

¶ Capitulum decimum. de quibusdam pseudo apostolis.

Iam valentinus venit romā sub higino. Inualuit autē temporibus pij ⁊ ad anicetū vsq durauit. Credo vero: qui ante marcionem fuit: ⁊ ipse sub igino: qui erat in vrbe roma ab apostolo nonus episcopus venit. Qui tamen aliquando quidem quasi penitens ⁊ errorem confitens excusabat: aliquando rursum occulte: interdum etiam publice impietatem docebat. In quo conuictus: a cetu fraternitatis arcetur. Hec aūt dixit hyreneus in tertio aduersus hereses libro. In primo autem libro nihilominus de cerdone hec dixit. Credo vero a sectatoribus symonis impietatis sue occasionibus sumptis romam venit sub higino: ibique docuit q is q a lege ⁊ pphetis predicatus est deus. non esset ipse pater dñi nostri iesu xpi. Qnia ille quidē notus esset: hic autem ignotus est. Et ille iustus: hic autē bonus. Cui succedens marcion ponticus absq reuerētia vlla blasphemans: auxit doctoris insaniē idē quoq: ipse hyreneus immensum ꝓfundū. Ualentini erroris de materia et ceteris validissime coarguit. Et serpētis in modū cecis semetipꝫ latebris ob tegentem in lucē ꝓtrahit ac denudat. His adiūgit: de marco quodam quem dicit magis artibus imbutū apprime enituisse. De cuius prophanis supstitionibus ⁊ archanis nō tā sacris q sacrilegijs: ⁊ misticis misterijs ita scribit. Et eni quidam eorum thalamū ꝯstruūt et nefariū quoddā initiandi celebrant genus tanq secretis qbusdā carminibus ac verbis: non tam sacris quam execrabilibus eum qui introducitur cōsecrantes. Spirituales nuptias aiunt esse q faciunt: instar videlicet supnarum coniugationum. Adducentes vero eos ad aliquam aquam et baptizantes. hec super eos proferunt verba. In noie aiūt ignoti patris omnium: ⁊ in veritatem omnium matre: ⁊ in eo qui descendit in iesum. Alij vo hebraica nomina ad pauorē audietiū sup eos quos initiās ter ribiliter obloquunt. Hec de sectatoribus marci hyreneus scribit.

B ¶ Quarto aūt episcopatus sui anno cum decessisset higinus romane ecclesie sacerdotium Pius suscepit. Apud alexandriam vero Marcus: tertiodecimo anno epatus sui eumenide defuncto. Qui Marcus cū decē annis sacerdotiū ministrasset. Celadioni post obitū suū ecclesie gubernacula dereliquit. Pius vo in vrbe roma quindecim annis in sacerdotio expletis Aniceto post se tradidit sedē. Cuius temporibus egesyppus refert semetipsum romam venisse. ⁊ permansisse inibi: vsq ad eleutheriū q post Anicetum subrogatus est episcopatū. Quibus temporibus simul florebat iustinus in habitu philosophi. diuinum predicans verbum: et fidei nostre rationem tam scriptis voluminibus q viue vocis assertione defendens. Qui et aduersum martionem scribens commemorat de eo q adhuc superesset eo tempore quo scribebat. Deniq ita ait. Marcion vo quidam ponticus qui hodieq supest: docet hoies alium credere esse deum: maiorē conditore deo. Hec ille hominibus ingerens: ⁊ demonibus adiutoribus vtens: multis blasphemare ꝑsuasit. vt negarent creatorē oim deum ipsum esse patrē christi: sed aliū quendam qui quasi maior hoc esset ⁊ tñ omnes sectatores eius xpiani appellantur. Ita nimirū sicut oēs cōi vocabulo cum diuerse sint secte philosophi nuncupantur. Sꝫ ⁊ post pauca nihilominus dicit Est autē ⁊ nobis liber aduersus omes hereses compositus: quem si vultis decurrere dabimus.

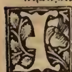
¶ Cap. xj. de iustini defensione.

Hic autē ipse iustinus scribit etiā ꝯ paganos volumē insigne. Sꝫ ⁊ alios libros ꝓ nostra religiōe: in qbus ad Antoniū principē q cognominatus est Pius: sermonē dirigit Scribēs ⁊ ad senatū. In vrbe etem roma maxime ꝯsistebat. Deniq in vno ex his libris: et de semeipso volēs qs vel vñ esset oñdere

hoc mõ scribit. Impatori elio adriano Antonio pio Cesari augusto τ verissimo philosopho: τ lucio philosophi: cesaris ꝓprio filio ac pij adoptiuo amatori sapiẽtie τ sacco senatuiq atq ol pplo romano ꝓviris ex omni genere hoim ꝯgregatis: τ iniusto alio laborantibus ac non digna patiẽtibus. Iustin⁹ prisci filius bacchiadis ex vrbe ne apoli palestine: vn⁹ ꝓ omnib⁹ defero postulatuȝ. Sed τ interpellat⁹ idem imperator in asia ab ijs q̃ vario iniuriarũ genere affligebãtur: tale rescriptũ aduniuersos Asie populos ꝓmulgauit.

¶ Cap. xij. epistola cesaris Antonini ad asianos ꝓ defensiõe nostroꝝ.

Imperator cesar marcus aurelius antoninus augustus armenic⁹: põtifex maxim⁹ tribunitie potestatis quindecies: cõsul tertio vniuersis simul plebibus asie salutẽ. Ego quidem nõ ambigo etiã ipsis dijs cure esse ne quis noxius lateat. Multo em̃ magis ipsis cõuenit punire eos qui sibi immolare nolunt q̃ vobis. Sed vos cõfirmatis eorum quos persequimini sententiam quam de vobis habent dicentes vos impios τ sine deo esse. Unde τ optabili⁹ habent: τ animã ponere pro deo suo: τ mortẽ libenter amplecti: q̃ vobis talibus acquiescere τ in vestre religionis iura cõcedere. De motibus autẽ terre qui vel facti sunt: vł etiã nũc fiunt absurdus non erit merorem vrm̃ iusta commotione solari. Quoniam q̃dem comperi q in huiuscemodi rebus ad illorum inuidiam communes casus transfertis: in quo illi quidem maioreȝ fiduciaȝ accipiunt apud deum. Uos autem in omni tempore quo de talibus ignoratis, ceteros quidem deos negligitis. Cultuȝ vero immortalis dei: quẽ christiani colunt expellitis et deturbatis: vsq ad mortem cultores illius obseruantie psequentes. Sup q̃bus plurimi ex ꝓuincijs iudices: etiã venerabili patri nostro scripserant. Quib⁹ rescriptũ est ab eo: vt nihil oino molestie huiuscemodi hoibus generarẽt nisi forte arguerent aliq̃d aduersum romani regni statutũ moliri. Sed τ mihi ipsi de his quam plurimi retulerũt. Quib⁹ ꝯ paternam secutus sententiam pari moderatione rescripsi: τ q si q̃s psistit: huiuscemodi hominib⁹ absq vllo crimine mouere negocia: ille quidẽ qui delat⁹ ꝓ hoc noie fuerit absoluatur ẽt si ꝓbatur id esse quod ei obijcitur xp̃ianus is autem qui crimen obtendit: reus pene ipsius quã obiecit existat. Proposita ephesi publice in conuentu Asie.

¶ Cap. xiij. de policarpo apostolorum discipulo.

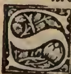

Hec ita gesta esse testant̃ etiam Melito ep̃s ecclie Sardẽsis in eo libro quẽ ad imperatorem. A ¶ Ueꝝ ꝓ fide nostra ac religiõe cõscripsit. Qua tẽpestate etiã Aniceto: romane ecclesie p̃sidente: Policarpũ romã venisse atq habuisse sermonẽ cum ipso Aniceto de pasche die: Hyreneus refert. Sȝ τ alia quedã d̃ codẽ Polycarpo scribit. q̃ mihi dignũ videt̃ corpori huic nr̃e narrationis inserere. Tertio igit libro aduersus hereses: hec deo cõmemorat Hyrene⁹. Policarp⁹ inq̃t qui nõ solũ ab apostolis erudit⁹ est neq solũ ꝯuersatus est cũ ijs q̃ dñm viderãt sȝ ab ipsis ordinat⁹ est. Smyrneoꝝ ecclie ep̃s. Quẽ nos quoq i p̃ia etate nostra vidimus. Diu etem ꝑmansit in vita τ longeua etate ꝑdurans: nobilis viuẽdo sed τ moriendo nobilior extitit: q̃ppe q̃ vitã martyrio terminauit. Docebat autẽ semp ea q̃ ab ap̃lis ipse didicerat τ ecclesie hec tradebat q̃ sola vera ducẽda sunt. Quorum testes sunt omnes ecclesie que in Asia constitute sunt vsq per tẽpus etiam nunc in Polycarpi successione ꝑdurant. Multo aũt verior et fidedignior: hic autor ecclesie est τ veritatis testis: q̃ valẽtinus τ Marciõ τ ceteri ꝑuerse mẽtis hoies. Qui ẽt sub Aniceto romã preerit: τ multos ex supradictis hereticis ad ecctiam dei conuertit hãc solã ꝑdicans tenẽdã esse veritatẽ quam ipse sciret se ab ap̃lis suscepisse quã τ tradebat ecclie. Et sunt adhuc ẽt

nunc qui audierunt ab ipso: q̄ Johannes apostolꝰ discipulꝰ dñi apud Ephesum cum balneas lauādi gr̄a fuisset ingressꝰ: ⁊ vidisset ibi Cherinthū exiluisset cōtinuo ⁊ discessisset nō lotus dicēs Fugiamꝰ hincqȝ ⁊ balnee ipse corruāt in q̄bus cherinthꝰ lauat veritatꝭ inimicus. Idē etiā policarpus Marcioni aliq̄n cū occurrisset dicēti sibi agnosce nos Respondit. Agnosco primogenitū Sathane. Tanta tunc apostoli atqȝ eorū discipuli in religiōe cautela vtebantur vt ne verbi quidem communionem cū aliqui eorum qui a veritate deuiauerant habere paterentur. Sicut ⁊ paulus dicit. Hereticuȝ hominem post vnā et alteram correptionem deuita: sciēs quia peruersus est huiuscemodi ⁊ peccat: cum sit a semetipso damnatus. Extat et epistola Polycarpi ad philippenses scripta perualida. Ex qua formam fide eius ac predicationis. si quis forte salutis sue sollicitudinē gerit capere pōt. Hactenꝰ Hyrenēꝰ. Polycarpꝰ ꝟo in ipsa ep̄la quā ad Philippen. scripserat vtit: testimonijs de p̄ia petri ep̄la.

B ¶ Sed enim Antonino qui p̄iꝰ cognominatus est vicesimo ⁊ secundo anno principatus ex acto: Marcus Aurelius Uerus: ⁊ Antoninus filius eius: cum lucio fratre succedunt. Quo in tēpore. Polycarpus maximis p̄secutionibus Asiam quatientibus: vitam martyrio finiuit. De quo plane necessarium duximus memorie tradere maxime cū scripta extet epistola: ex persona ecclesie Smyrneorū ad Ponti ecclesias data: que de martyrij eius beato fine designat. Cuius exemplum infrascriptum est. Ecclesia dei que est apud Smyrnā ecclesie dei constitute apud Philemolium: ⁊ omnibus qui vbiqȝ sunt sanctis ecclesijs catholicis: misericordia ⁊ pax ⁊ charitas dei patris ⁊ domini nostri iesu xp̄i multiplicet. Scripsimus vobis fratres de martyribus. et de beato Polycarpo: qui velut signaculo quodam martyrij sui finem persecutioni posuit et paulo post describentes etiam ceterorum martyrum agones talia quedā scribūnt: deterrere etenim volentes inspectantem populuȝ: nunc flagris vsqȝ ad interiora viscerum martyres laniabant: ita vt abdita corporis et: que natura in archanis locauerat: nudarētur Nunc autem marinas cocleas, que cōchilia vocant: et acuta queqȝ fragmenta in dorsum supinatis martyribus substernebant. In quibus omne tormenti genus ⁊ pene speciem consumentes ad vltimum deuorandos eos bestijs exponebant. Sed in his precipue designatur vir fortissimus extitisse: Germanicus nomine qui per gratiam diuinaȝ ⁊ meritum virtutis: metum corpore ira gilitatis exclusit. Uolēte namqȝ ꝓ consule persuasionibus aggredi virum et obijcere ei p̄me etatis florem debere eum sumetipsius miserationem capere. Ille nihil moratus sponte dicit̄ preparatam sibi bestiam prouocasse: veluti tardentes, increpans penas. Et iniquae huius vite vltro velocem expetisse discessum. Uerum cum ex huius taȝ insigni morte: stuporem cepisset astantis populi multitudo. ⁊ totius chr̄istianorum gentis mirari virtutem de contenenda morte cepissent: ꝯclamant oēs Tolle impios. Polycarpus requiratur Sed cū ex acclamatione grauis perturbatio fieret. Cherinthuȝ quendā natione frigem: nup de suis regionibus aduentātē: accidit p̄rio quidē bestias cetera qȝ tormēta spōte lasecere: ō hinc tractus animis cedere ad vltimum etiam. salutem segnitia perdere. Que res cuȝ ad martyrium procatia potius: ⁊ temeritate quam deuotione prosiluisse, declarat. Ipse namqȝ se iudicij ingesserat victus. Itaqȝ exemplum euidens omnibus dedit cautius in rebus talibus et circunspectius agendum. quia non temeritas: sed fides: et modestia coronatur.

¶ Capitulum decimumquartum agones beati Polycarpi strennuaqȝ passio eius. A

Ed de bis quidem talia gesta sunt. Insignis autē vir Polycarpus p̄rio quidē cuȝ audiret vulgus

in se acclamationib⁹ excitatum: in nullo penitus motus est sed mãsit impauidus. Tranquillus nanqꝫ erat moribus et serenus aspectu. Qui cum in eadem ciuitate velut interritus permaneret: acquiescens tamẽ deprecantibus se, familiaribus suis: ad agrum quẽdam ciuitati proximũ secedit. atqꝫ ibi cuꝫ paucis die noctuqꝫ nihil aliud ꝙ̃ in orõnibus permanet. pro pace ecclẽiaruꝫ que vbiqꝫ sunt supplicans deo: quod et facere in omni vita sua moris perpetui fuit. Sed is in oratione positus: añ triduum ꝙ̃ cõprehenderetur: visioneꝫ videt per noctem ceruical capitis sui flãmis esse consumptum. Cũqꝫ euigilassꝫ post visum interpretatus est astãtib⁹ somnium suum. Dixitqꝫ pro certo se ob xp̃m per ignem vite exitum sortiturum. Imminente igitur q̃stione: rursus fratrum caritate cõpulsus: cõmigrauit ad alium locum. Quo non multo post inq̃sitores eius ingressi: correptis duobus pueris: ꝛ altero ex his verberato: p indicium eius ad policarpum perueniũt cum iam declinaret dies. Et ingressi: ipsum quidem offendunt in superioribus quiescentem. Unde cum posset facilis ei transitus esse ad alteram domũ noluit dicens. Uoluntas domini fiat. Quinimmo et cum comperisset adesse comprehensores suos: in occursuꝫ eis progressus: leto admoduꝫ vultu ac placido compellare viros, cepit cum ingẽti oris gratia. ita vt illi mirarenť et stuperent: quid tantum studij fuerit: vt vir illius grauitatis et honestatis in tam longeua etate: et tanta vite auctoritate positus perquiri: ꝛ comprehendi sit iussus. Sed ille nihil moratus: ꝯtinuo apponi mensam hostibus quasi hospitibus iubet atqꝫ epulas largius ministrari: vnius hore ab eis spatio orõnis grã impetrato orabat igitur tanta dei grã repletus: vt ammirarentur om̃s q̃ aderant: et ipsi qui ad comprehendẽdũ venerant peniterent: ꝙ tam honestum virum ac deo dignum: et ipsa etate venerabilem: rapere iuberentur ad penã. Et post aliquanta eadem scriptura verbis ipsis talia coniungit ex ordine.

B ¶ Postea vero ꝙ̃ finiuit orationeꝫ memoriam faciens omnium quoscunqꝫ nosse potuit: maiorum minorumqꝫ: nobilium ꝛ ignobilium: ꝛ totius catholice ecclesie que per orbem terre est. Instante iam hora progreditur: ꝛ asino sedens ad ciuitatem ducebatur cuꝫ esset dies magni sabbati. pergenti occurrit ei prefectus pacis. Herodes noïe ꝛ pr̃ eius Nicetas. Qui leuantes eum secũ in vehiculum persuadere sedulo conabantur dicentes. Quid eñ mali est dicere deum cesarem: ꝛ immolare: ꝛ de cetero viuere securum. Hec ille primo tacitus audiuit: sed vbi persistebant. ait ad eos. Quid multis opus est. Facturus non sum quod dicitis. At illi post ea ꝙ̃ nihil se profecisse senserunt indignatione commoti: cuꝫ contumelia eũ vehiculo deturbant. ita vt pedem lederet preceps actus. Sꝫ quasi nichil passus fuisset iniurie tota alacritate contẽptus pergebat ad stadiũ quo duci fuerat imperatus. Cum vero tumultus ingens in stadio ex ingressu ei⁹ fuisset exort⁹: vox e celo delapsa est. Fortis esto polycarpe ꝛ viriliter age. Sed auctorẽ quidem vocis videre potuit nemo auditus tamen ad plurimos venit. Interea animatur ad furorem tumultus populi videntes: qꝛ polycarpus introducitur. Cumqꝫ eminus a pro consule interrogaretur si ipse esset polycarp⁹: se esse confitetur. Ergo inquit habeto etatis tue reuerentiam: et parce vltime senectuti tue. Iura fortunam cesaris: gerens de prioribus penitudinem ꝛ ꝓclama etiam tu tolle sacrilegos. Tum polycarpus toruo vultu ad populum qui in stadio residebat aspiciẽs eleuata ad celum dextera cum gemitu ꝓclamauit et dixit. Tolle socrilegos. Sed insistente pro consule et dicente iura fortunam cesaris: et dic in xp̃m conuitia: et dimitto te. Polycarpus ad hoc. Octagita inquit et sex annis seruio ei ꝛ nihil me lesit vnqꝫ quomodo possum maledicere: et blasphemare regem meum qui salutem michi dedit. Cumqꝫ rursus vehementius vrgeretur vt fortunaꝫ cesaris iuraret, si hanc inquit iactantiam que-

ris vt ego fortunam Cesaris iurem: et qui sim ignorare te simulas omni liber tate audi a me quia xpianus sum. Si vero etiam rationem vis christiane religionis accipere statue diem et audi. Pro cõsul dixit. Suade hoc populo. Polycarpus ait. Tibi quidem respondi. Docemur enim principibus et potestatibus his que a deo sunt honorez deferre. cũ scilicet qui religioni non sit contrarius. Populo autem furenti satisfacere non est meum. Proconsul dixit. Bestias habeo paratas quibus subijcieris: nisi cito penitueris. At ille respondit. Adhibeantur. Nobis enim immobilis stat sentẽtia: nec possumus de bono ad malum per penitudinem commutari. Melius autem erat si hi mutarentur adbona qui perseuerãt in malis. Tu procõsul inquit. Igni te faciam consumi si tibi bestie contemnende videntur: nec ꝑpositi recipis penitudinẽ. At ille. Ignẽ minaris inquit hunc qui ad momentũ scẽditur: et paulo post extinguitur: quia ignoras futuri iudicij ignem eternuz q̃ ad perpetuas penas preparãtꝰ est impiorũ. Sed q̃d moraris. Adhibere vtrũ voles. Hec et multa alia his similia dicens. Polycarpus confidentia simul et leticia replebatur. ita vt alacritatẽ vultus eius responsionũq; constantiam. Proconsul maximo stupore miraretur. Misso igitur curione ad populũ iubet voce maxima protestari. Polycarpum tertio confessuz christianũ se esse. Quo audito vniuersa multitudo tam gentilium quam iudeorum. Smyrnensium ciuitatis cum ingenti furore acclamabant. Hic est totius asie doctor et pater xpianorum nostrorum autez subuersor deorum. Ipse est qui multos docet ne immolent ne ve adorent deos. Et post hec verba acclamabant philippo numeratio: vt leonem polycarpo dimitteret. Qui respondit non sibi licere. quia iam editiõis sue munus explesset. Tũc illi oẽs pariter ꝯclamarunt vt polycarpꝰ viuus arderet. Oportebat enĩz visionẽ eius quã de ardente ceruicali vidit impleri. Que cum dicto citius gererentur ipsis populis ligna vel de balneis vel de publicis q̃buscq; locis et sarmenta cõgregantibus precipue iudeis ardentiꝰ in hoc ex more seruantibus cum omni velocitate extructus est rogus. Tum depositis senior indumentis ac zona resoluta calciamenta quoq; pedibꝰ tentabat educere que nunq̃ nisi a religiosis quibuscq; fide et deuotiõe semetipsos inuicem ꝑuenientibus resolui consueuerat. Ita namq; in omni etiaz reliqua vita sua venerabiliter ab omnibus colebatur. Ut ergo expedita sunt que ad ignem pertinebant cum eum vellent rogo impositum etiam clauis affigere ait Sinite me. Qui enim dedit mihi ignis ferre supplicium: dabit vt et sine clauorum affixione flammas immobiliter ꝑferam. Tum illi omissis clauis vinctis vsi sunt solis. Quibus post tergum manibus reiunctis velut electus aries et ex magno grege assumptus acceptabile holocaustum omnipotenti oblatus est deo has preces etiam in ipsa passione profundens.

¶ Capitulum. xv. de oratione Polycarpi cum igni adureretur: et de quibusdaz alijs martyribus.

Deus dilecti et bñdicti filij tui iesu xpi pater per quem tui agnitionem suscepimus. A ¶ Deus angelorum et ꝟtutũ et vniuerse creature ac totiꝰ iustoruz gñis q̃ hoies corã te viuũt. Bñdico te qui me in hanc diẽ ꝑducere dignatus es: vt particeps existerem martyrum et calicis xpi tui in resurrectionem ꝯvite eterne anime ac spũs mei per incorruptionez spũs sancti in quibus suscipiar in ꝯspectu tuo hodie tanq̃ sacrificium pingue et acceptabile sicut preparasti: et presignasti ita et fecisti. Uerꝰ es tu et sine mendacio deꝰ. Propterea et in omnibꝰ laudo te: et bñdico te. et glorifico te: per eternum deũ et pontificẽ iesuz xpm dilectũ filiũ tuũ ꝑ quẽ et cum q̃ tibi in spiritu scõ gl'ia est nũc et infinita scl'a. Et cũ amẽ insonuisset orõne ꝯpleta subijciũt ignẽ hoies igni eterni ignari. cũq; flãma igẽs reluxisset: vidimꝰ miracl'a oẽs nos

quibus ea deus videre cōcessit. Ex qb⁹
⁊ ꝗplurimi a dño ad hoc reseruati sūt:
vt annunciarent ceteris q̄ viderūt. Flā
ma etenī in modū camere curuata spe
cie quasi vel nauis vento sinuati supra
corpus martyris stetit. Qḋ corp⁹ in me
dio positum nō erat: vt caro ardēs. sed
tanꝗ si aurū aut argentū in fornace cā
desceret. Tūc preterea odorem narib⁹
hausim⁹ tanꝗ turis incensi vel ꝓciosis
simi fragrantis vnguenti. Ac vltimum
videntes scelerū ministri igni corp⁹ non
posse consumi: iussere propius accede
re confectorē ⁊ corpus cui ignis cesse
rat mucrone transfodere. Quo facto tā
largus ꝓfusus est sanguis vt restingue
ret rogum. Populus aūt miraculi stu
pore discessit attonit⁹ erga electos dei
tam insigni eius fauore perspecto.
B ¶Hic est ergo āmirabilis ⁊ elect⁹
tpibus nr̄is magister aplicus ⁊ ꝓphe
ticus. Smyrneorum ecclesie sacerdos.
Qui oē verbum qḋ locutus est ⁊ imple
tum est et implebit in futuro. Sed ille
emulus totius bonitatis et aduersari⁹
oim iustorū postꝗ vidit: ⁊ ꝓ martyrij
glīa: ⁊ ꝓ vite egregie ꝟtutib⁹ coronat⁹
est ⁊ ꝑ mortē pmia immortalitatis ade
ptus satis agere cepit vt reliquias ei⁹
ad sepulturā nostris desiderātibus ne
mo concederet. Instigabat ergo. Nice
ta herodis pater: frater aūt Dalce adi
re iudicē: ⁊ petere ab eo ne humanū cō
cederet corpus ne forte inquit relinqn
tes illum q̄ crucifixus est xpiani hūc co
lere incipiant. Iudeis maxime ista ma
chinantib⁹ qui et nr̄os intentis oculis
obseruabant: ne eū flammis adhuc ar
dentibus raperent. Ignorantes miser
rimi qz neqꝫ xp̄m aliqn̄ possumus dere
linquere qui mortē pro totius mūdi sa
lute sustinuit neqꝫ aliū quemꝗ colere
ꝗ verum deū ⁊ q̄ sol⁹ colēdus sit noue
rimus. Martyres vero tanꝗ discipl'os
dñi diligam⁹ et veneremur quasi inte
gre fidem magistro seruantes: et domi
no quorū nos qz in fide ⁊ perseuerantia
charitatis optamus esse participes.
Ubi autem vidit centurio tam obstina
tam iudeorum contentionem positum
in medio ipsum corpus excussit: et ita
nos postmodum amb usta ossa ꝓcio
sissimus gemmis cariora: ⁊ oī auro ꝓba
biliora per ignem facta collegimus ac
sicut conueniebat ex more condidimus
Quo in loco etiam nunc prestante dño
solennes agimus celebresqꝫ conuent⁹.
Maxime qdem in die passionis eius.
Sed et cum eo corū memorias q̄ pri⁹
passi fuerant celebramus vt sequentiū
animi ad precessorum viam exemplis
insignibus suscitentur. Hacten⁹ de btō
Polycarpo. Cuz quo etiam alij duode
cim ex Philadelphia venientes apud
Smyrnam martyrio consummati sunt
C ¶Sed in eadem epistola ꝯtineba
tur etiam de alijs ꝗplurimis eiusdem
temporis martyribus intexta narratio
In quibus refertur post Polycarpū ꝙ
etiam Metrodorus quidem ex martio
nis heresi presbyter igni sit traditus.
Inter ceteros autez qui per idem tēp⁹
martyres extiterunt famosissimus ini
bi refertur quidam Pionius nomine.
Cuius per singulas interrogatiōes re
sponsionum constantiam: ⁊ pro fide no
stra ad populum orationes ꝗ apud iu
dices interritus semper astiterit docēs
et disputans etiam in ipsis tribunalib⁹
vsqꝫ his qui in persecutione titubaue
rant cohortationibus suis ad cōsurgē
dum dexteram dederit: ⁊ in carcere po
situs qualiter ingressis ad se fratribus
animos ad martyrij tollerantiam robo
rarit. quos ve etiam ipse pro martyrio
tulerit cruciatus vtqꝫ sit clauis affixus
⁊ ardenti rogo superpositus: ⁊ vt in his
btm̄ vite fecerit finez. Si qs vult pleni⁹
scire ex illa q̄ a nobis de antiqs marty
ribus scriptura ꝯposita est pleni⁹ discet
Post hec et aliorū apḋ pergamuz Asie
vrbem martyrū gesta referūtur. Carpi
cuiusdam ⁊ papirij et Agotonice optie
femine aliarumqꝫ multarūqꝫ ꝓ beatis
confessionibus martyrio coronate sūt.

¶Capitulum. xvj. de beato iustino philosopho et martyre.

Um quibus
⁊ vir mirabilis de quo pau
lo superius fecimus mētio
nem Iustinus cum secūdū

iam librum pro religionis nostre defensione conscriptū temporis illius iudicibus obtulisset remunerationem lingue fidelis & erudite martyrij min⁹ accepit quodam philosopho Crescēte nomine cane tam professione q̃ moribus dolos viro insidiasq; tēdente. Quoniā quidam sepe cū eo disputans auditioribus medijs non solum obtinuerat eū verum & vehementius veritate sibi suffragante confudebat. Unde et victorie sue palmā martyrium percepit a dño. Hoc autem ita futurum etiam beatus ipse verus philosophus veritatis: i ea defensione quā ab eo conscriptā supra diximus aperte sicut erat futurum prophetica mente predixit his verbis. Nā et ego inquit ipse spero me ab aliq̃ hoꝝ quibus pro veritate obsisto insidias ēt se passurum spero baculo aut claua feriendum. Certe vel accrescente hoc nō philosopho sed philocompo: id est non amatore sapientie sed amatore iactantie. Neq; enim dignum est philosophū nominari eum qui de his que nescit publice protestatur xp̄ianos sine deo esse et impios dicit ad gratiam & libidinem eorum quos in errore positos ipse maioribus laqueis erroris inuoluit. Si ei ignoratur ab eo xp̄i doctrina & ea arguit que ignorat nequissimus est: & imperitis multo nequior: quia imperiti vel idiote obseruant ne disputare audeāt de his que ignorant: & de illis testimonium perhibere que nesciunt. Si ṽo legit que apud nos scripta sunt & aut nō intellexit eorum virtutē: aut intellexit quidem sed dissimulat ne & ipse suspectus habeatur in talibus multo nequior & detestabilior iudicandus est q̃ imperiti vulgi captans fauorem veritatꝭ ac pietatis qua probat hostis existit et proditor. Nam et proposuisse me ei scitatis quedā ex quorum responsionib⁹ nihil scire conuictus est. Et in tm̄ sunt ṽa q̃ dico: vt putam vobis etiā q̃stiōis habite inter nos disputationes allatas Ex q̃bus apertissime dignoscitur q̃ nr̄a sunt penit⁹ ignorare. Si ṽo necdū venerunt hec ad noticiā vr̄am pat⁹ sū rursū vobis audiētibus disputare. Hec sunt beati iustini verba in q̃bus scd̄m ea q̃ p̄dixerat per Crescentis insidias martyrio consummatus est. Tatianus quoq; vir eruditissimus in prima etate sua cū magna ammiratione oratoriaꝫ docēs: ex qua et non paruū glorie quesierat postmodum ad nostra studio se cōuertens libros etiam ipse aduesum gētes dignos memorie dereliquit in quibus iustini meminit his verbis. Sꝫ et ammirabilis inquit vir iustinus satis recte prosecutus est similes istos dicens esse latronibus. Et post aliquanta cūz de philosophis quedam dixisset addit etiam hec. Crescens deniq; ille qui obsedit vrbem magnam in puerorum qui dem stupris om̄s preibant: in pecunie aūt cupiditate nullo inferior erat. Mortem vero cum ceteris contemnandam suaderet ipse taꝫ pessimā de ea opinionem gerebat: vt iustinum tanq̃ vltimo malo traderet morti ꝓ eo q̃ veritatem predicans voluptuosos et deceptores philosophos arguebat.

¶ Cap. xvij. pulchra hystoria ď adultero q̃ vxorē suā ob pudicitiā accusauerit

Idemquoq; Iustin⁹ priusq̃ ꝓprius desudaret alioꝝ q̃ aū se martyres extiterunt de scribēs agones: in prio defensiōis sue libro talia quedā refert. Mulier ait quedā ꝯiuncta erat viro turpi que et ipa pri⁹ turpiter vixerat. Hec postq̃ xp̄i p̄cepta cognouit: pudica effecta viro q̃ꝫ pudicitiā ꝑsuadebat suggerens ei scriptum esse in xp̄ianoꝝ p̄ceptꝭ eternas imminere penas his qui pudicitiam in vita sua iusticiāq; cōtēpserit. Sed ille in eadē obscenitate persistens actib⁹ taꝫ suis alienā a se faciebat vxorem. Quippe cū nefas esse mulier existimaret in ei⁹ mariti cōtubernio p̄manere: qui nature lege contēpta nouas vias libidinis exquirebat. Statuit igitur repudiare iura coniugij. Sed xp̄in quis interuenientib⁹ & de mariti emendatiōe pollicētib⁹ ꝯpulsa ē in ei⁹ rursuꝫ ꝯsortio residere. Uerū ille post hec. Alexādriā ꝓfect⁹ cū turpi⁹ agere atq; ince

ste vite maiora nũciaret augmẽta q̃sis se mulier ne vltra in ɔiunctione ei⁹ manẽs particeps incesti hois haberet libello ei repu⁴ij dato discedit. Tũ ille egregi⁹ marit⁹: quẽ gaudere oportuerat ꝙ in tãtũ vxoris sue castitatis ꝓfecisset vt nõ solũ nihil turpe cõmittere: sꝫ ne mariti q̃dẽ patiẽter ferre turpitudinẽ posset a quo emẽdationẽ refutante ꝓ castimonie amore discesserit nouo criminis gñe ꝓ castitate accusat vxorẽ Christiana inquit est. Et illa q̃dẽ libellũ obtulit imperatori: vt p̃mo ꝑmitteret ei rem familiarẽ ordinare tũ deinde respõderet obiectis q̃d ꝛ iudulsit. Uerum maritus cũ mulierẽ nõ posset arguere in tholomei cuiusdã exitiũ q̃ magister mulieris in christiana religiõe fuerat tali arte cõuersus est. Amicũ habebat centurionẽ quẽdam huic ꝑsuadet vt ꝑcontaret a Tholomeo si xp̄ianus esset. Hoc tãtũ Tholomeus tanq̃ amator veritatis nequaq̃ gloriã sue ꝓfessiõis occultãs percunctãti Christianũ se esse cõfessus est. Hũc ɔtinuo centurio in vincula coniecit: ꝛ multo tp̃e squalore carceris maceratũ ab vltimũ Urbitio iudici obtulit: a quo simili mõ hoc solũ interrogatus est tholomeus si esset xp̄ianus. Qui rursum tanti boni sibi ɔscius diuinã religionẽ p̄tulit: ꝛ de xp̄i magisterio ac totius boni institutionibus publica ɔfessione testat⁹ est. Qui eñ negat q̃d est sine dubio culpabile iudicat esse q̃d negat. Continuo igit̃ post ɔfessionẽ ab vicio duci iubet̃ ad mortẽ Lutius aũt quidã xp̄ianus vir videns taꝫ temere datam sñiam ait ad vrbitium. Quid q̃so cause ẽ ꝙ neq̃ adulterũ neq̃ corruptorẽ aut homicidã vel latronem raptorẽq̃ aut alteri⁹ cuiuslibet facinoris reũ. sed tantuꝫ ꝓ nomine christiani ꝙ hoc se vocabulo cõfessus est nũcapari ad mortẽ duci hominẽ p̄cepisti. Non sunt hec digna pio imperatore nec sapiẽtissimo puero filio ei⁹ neq̃ sacro senatu que agiso vrbici. At ille nihil aliud inquirẽs ait ad lucium videris mihi ꝛ tu xp̄ianus esse. Cũq̃ luci⁹ respondisset hoc plane sum etiam ip̄m vrbitius duci pariter iussit ad mortẽ. Ille grãs ago inquit ꝙ me neq̃ssimis dominis absolutũ ad bonũ ꝛ optimũ patrem ꝛ regeꝫ oim deum remittis. Sꝫ ꝛ tertius q̃d in pari modo libertate vsus pari q̃q̃ sententia punitus est. Post hec illa iustinus annexuit ex ordine q̃ paulo ante retulimus. Id est ꝛ ego inq̃t spero me ab aliquo horum quibus pro veritate obstiti insidias esse passurum ꝛ cetera.

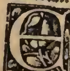
¶ Cap. xviij. q̃ iustin⁹ scripta dereliq̃rit

Plurima aut scripta nob̃ hic vir studiorum monimẽta dereliquit quibus erudite ei⁹ anime ac diuinis dedite disciplinis idita colligamus. In quibus emolumenti plurimum inuenire possint hi qui amoreꝫ doctrine et sciẽtie gerũt. Extat igit̃ ei⁹ liber hic de quo super memorauim⁹ ad antoninũ qui dicebat̃ pius ꝛ filiũ ei⁹ ac senatũ ꝓ nostra religiõe ɔscriptus. Sꝫ ꝛ scd̃us nihilominus defensionẽ nostre fidei cõueniẽs quẽ scribit ad successorem supra scripti principis antoninum verũ cuius tempora nunc cepimus explicare. Sꝫ ꝛ ali⁹ liber est aduersum paganos. in quo de singulis vel nr̃is vel grecorum philosophis conferẽs disputationẽ latissimã ɔscripsit. Ibi etiaꝫ de natura demonũ dissent quedã: que his inserere longum est. Sed ꝛ alius liber est aduersum paganos q̃ suscribit̃ cõfutatio. Est alius eiusdẽ de monachia: quẽ non solũ de nostris libris sed et de grecoꝝ voluminibus texuit. Est ꝛ ali⁹ q̃ suscribit̃ psaltes. Et ali⁹ velut in subnatationis modo de a͞ia in quo diuersas q̃stiões inseruit ex his q̃ apud grecoꝝ philosophos agitant̃. Quib⁹ cõtradictuꝝ se repromittit ꝛ suã de his sententiam in illius respõsionis volumine platurũ. Composuit etiã dialogũ quasi cum iudeis: quẽ apud ephesum cum triphone hebreorũ nobilissimo doctore habuit. in quo exponit quõ ipse per diuinã gratiam ac crudelitatẽ vere. fidei ꝑductus sit. cũ prius immẽsum studium erga phorum gesserint disciplinas perquirende veritatis amore detẽtus. Simulq̃ refert de iudeis ꝙ aduersum ecc̃liam

sum ecclesiam xpi insidijs feralib⁹ agāt et pro his insimulat triphonem dicens q: non solū non penituistis p his que a vobis male gesta sunt. sed ꝛ viros aptos ad hoc elegistis de hierosolymis ꝛ mysticis per omnē terrā qui circuirent ꝛ dicerēt impiā heresim surrexisse xpianorum simul ꝛ criminosa quedaꝫ diffamarent aduersuꝫ nos. Quo scꝫ per hoc ignorantes quiq; deterriti cōsortia nostra vitarent. In quo non solum vobisipsis. sed ꝛ alijs opprobria figendo causa mortis extitistis. Scribit aūt q vsq; ad sua tempora prophetie gratia in ecclesijs floruit. Sed ꝛ apocalipsim iohānis apostoli esse dicit. Propheticis etiā quibusdā vtitur testimonijs ad triphonem conuincēs cū de his q iudei abscinderint hec de scripturis ꝛ abstulerint. Sed et multa eius alia apud quam plurimos fratrum ferunt. Que ita probabilia ac digna a veteribus iudicata sunt vt hyreneus ex ipsis inueniat assumere: ꝛ in quarto aduersum hereses: libro de his hoc modo scribere. Et bene inquit iustinus in eo volumine quē ad uersum Marcionē scribit psecutus est dicēs q: ipsi dño nunq; acquiescerem si aliū deū diceret preter omniū creatorē. Et iterū in quinto eiusdeꝫ operis libro dicit. Et optime inquit iustinus affirmat: q: ante aduentum domini nūq; ausus est sathanas blasphemare deum. Quippe qui nondum cognouisset damnationē suaꝫ Hec aūt necessario nobis de opusculis iustini dicta sint ad inquisitionē libroꝝ eius studiosos quosq; fideles prouocantibus.

¶Cap. xix. qui tunc rome Alexādrie et anthiochie episcopi prefuerunt.

Ibitur octauo anno supradicti pn cipis Auiceto vndecimo anno episcopat⁹ sui defuncto successit Soter. Apud alexādriā vero Celadiō quattuordeciꝫ annis ministrato sacerdotio Agrippinuꝫ successorem reliquit.

¶Apud antiochiā pō Theophil⁹ per idē tēp⁹ sext⁹ ab apostolis ecclie ponti ficatū tenebat. Ubi quart⁹ post neronē fuerat cornelius. Post que quinto gradu heros successerat.

¶Cap. xx. qui tunc ecclesiastici scriptores enituerun.

Unc etiā egesippus de quo supra memorauimus in signis habebat ꝛ dionysius corinthiorū episcop⁹. Sed ꝛ pinit⁹ nobilissim⁹ apud cretā in episcopis fuit philipp⁹ etiā ꝛ apolinaris emelito. Musanusq; ꝛ modestus et pcipu⁹ hyreneus quorū omniū ad nos vsq; apostolice fidei ꝛ sane doctrine preclarissima monimenta plata sunt.

¶Cap. xxi. de egesippo et que ipse con memorat.

Ex quibus egesippus in quinto cōmentarioꝝ libro vbi sententiā sue fidei plenissima cū astructiōe designat indicat hoc etiā q cū ad vrbē romā pergeret plurimis per loca singula episcopis in sermane ꝛ charitate congressus omnes eiusdē fidei predicatores doctoresq; repererit. Simulꝫ de epistola clementis ad corinthios scripta quedam commemorat. que etiam inserere huic operi nostro necessariū duxi. Ait ergo. Et permansit inquit ecclesia corinthiorum in predicatione recta vsq; ad primum epm: quē romā nauigans vidi et recedi cū eo apud corinthuꝫ dieb⁹ multis delectat⁹ fidei ei⁹ puritate. Cuꝫ aūt venissent romā pmāsi ibi donec aniceto soter soteri successit eleutherius. Sed in omnib⁹ istis ordinationib⁹ vel in ceteris quas p reliquas vrbes vide ram ita omnia habebant sicut lex anti quitus tradidit: ꝛ phete indicarūt ꝛ dominꝰ statuit. Ideꝫ ipe etiā de hereticis q̄ suo tempore exorti sunt talia quedaꝫ cōmemorat. Et postea q̄ inquit iacob⁹ q cognominat iust⁹ martyr effect⁹ est sicut dñs etiā ipse reddēs testimoniū veritati electione diuina symeon cleophe fili⁹ episcop⁹ ordinat: elect⁹ ab omnib⁹ p eo q esset ꝯsobrin⁹ dñi. Propterea aūt tūc ecclia pgo vocabat. q: nōdū fuerat adulterini verbi subreptiōe corrupta.

¶ Sz theobutes quidē quia repulsus nō meruit episcopatū ipse cepit i initio pturbare oīa ⁊ corrūpere: qui erat ex se ptē heresib⁹ in pp̄lo ɔstitutis. Ex qb⁹ erat ⁊ symō a quo symoniani. Cleobiu⁹ vnde cleobiani. ⁊ dotitheus vnde do=thithani ⁊ gorgothe⁹ vnde gorgothe=ni. Et masbutheus: vnde masbutheni. Sed et Menander vnde menādriani. Ab ipsis ⁊ marcioniste. Et carpogra=tiani ⁊ valētiani. ⁊ Basilidae et saturnia ni. Quorū vnusq̄sq̄ diuersis corruptio nibus fidei seorsum scisma componēs ppriam sectam: ⁊ proprios habuit se=ctatores. Ex ip̄is pcessere pseudo chri sti: ⁊ pseudo pphete: ⁊ pseudo apostoli qui in diuersas partes fratrū vnitatez scindentes per corruptelaz doctrine ca stuz ecclesie cubile maculauerūt impie tatē loquētes aduersus dn̄m ⁊ aduer=sus xp̄m ei⁹. Sed ⁊ antiquitas iudeoꝝ hereses idē ipse scriptor que vel quāte fuerit p hec vba designat. Erāt inquit diuerse snie in circūcisiōe. id est in filijs isreel: que maxime aduersabanť tribu=ni iude ex qua christus est. Erant ergo eseni galilei. Emero baptiste Masbu=thei Samarite Saducei Pharisei. Sz ⁊ alia q̄pplurima scribit de quib⁹ ex par ta iam p locorum oportunitate in supe rioribus memorauimus. Disseruit au tem ⁊ de euāgelio s̄z hebreos ⁊ syrios. Et quedam etiam de lingua hebraica disputauit et iudaicarum traditionuz meminit per que indicat se ex hebreis ad fidem christi venisse. Ueruz ⁊ ipse ⁊ Hyrenus ⁊ omnis antiquoruz chorus librum attitulatū sapientie salomonis dixerunt sicut et prouerbia. Et cetera. De apocriphis vero cuz ageret aduer sus quosdaz hereticos corrupta in his quedam ac falsata esse perhibuit.

¶ Capitulū. xxij de dionysio episco po corinthiorum et eius scriptis.

Edvenien dum nobis est tandez ad beati dionysij com memorationem. Co=rinthiorū ecclesie epi=scopi. cuius eruditio=ne et gratia quā habebat in verbo dei fruebātur nō hi populi solum quos re gendos acceperat: sed ⁊ procul positi. quibus per epistolas p̄sentiā sui red debat. Extat deniq̄ eius ad lacedemo nios scripta de catholica fide ep̄la in q̄ ⁊ de pace atq̄ vnanimitate floretissime edocet. et ad alia atheniēses i q̄ ad euā gelij credulitatē inuitat: ⁊ ɔcitat segnio res. simul et arguit quosdā velut pene plapsos a fide cū ep̄s eoꝝ publi⁹ fuis=set martyrio cōsummatus. Sed ⁊ qua=drati qui publio martyri successerat in sacerdotio meminit simul et memorat ꝙ labore ei⁹ ⁊ industria reddidimus q̄ dam in eis calor fidei reparatus sit. Et illud in eadē designat ep̄la ꝙ dionysi⁹ ariopagites qui ab ap̄lo paulo instru=ctus credidit xp̄o: s̄m ea que in aposto loꝝ actibus designanť: primus apud athenas ab eodē ap̄lo ep̄s fuerit ordi=natus. Ferť ⁊ alia eius epistola ad nico mediēses: in qua heresiz marcionis im pugnat: ⁊ ecclesiastice fidei regulā mi=rabili ratione ɔstituit. Scribit ⁊ aliam ecclesie cortinēsiū: ceterisq̄ simul eccle=sijs crete in qua ep̄m ipsoꝝ Philippuz velut magnis v̄tutibus ⁊ optimis stu=dijs preditum ptestatur. Dicit autem ab hereticoꝝ ɔuiuijs abstinendū. Scri bit ⁊ aliā ecclesie amastrenoꝝ. ceterisq̄ cū ea pōti ecclesijs in qua bachilidis ⁊ helpirti meminit. tanq̄ q̄ eū cohortati sint ad scribendū. Et multa in ea ex di uinis scripturis explanat: simulq̄ ep̄i eoꝝ mentionem facit noīe palmee. Sz ⁊ de nuptijs ⁊ castitate plurima ɔme=morat. Et ex quocūq̄ lapsu resurgētes ⁊ ɔuertētes se a peccato etiā si ab here tica puersitate resiliāt suscipi iubet. Cō iungiť ⁊ his alia eius ep̄la ad gnosios in qua cōmonet ⁊ deprecať ep̄m eorum Pynitum ne grauia onera discipuloꝝ ceruicib⁹ supponat neue fratribus ne=cessitatē compulse castitatis indicat: in quo nōnulloꝝ periclitetur infirmitas. Ad que rescribēs pynitus dyonisio sen tentiam quidem ɔsilij melioris ample ctitur. Simulq̄ obsecrat eum post illa q̄ prius scripserat robustioris iā ⁊ vali dioris cibi decetero scripta trāsmittere

q̄bus ad meliorē pfectū ecclesie sue populus alteretur:ne semper cibo lactis inherentes paruulorum vitā in corpe iam senescente perducerent. Simul et recte fidei sue insignia et solicitudinē quā erga curam plebis expēdit eruditionisq̧ ac sapiētie et verbi diuini:in hac epistola pynnitus nobis velut in quodā speculo viuentem sui dereliquit ymaginem Dionysij autem fert et alia ad romanos data ad epm soterem. In qua instituta antiquitus tradita:in ecclesia romana custodiri illum libenter amplexus. his indicat vobis. A pncipio namq̧ moris est inquit vobis omnes fratres varijs iuuare beneficijs multisq̧ ecclesijs que sunt per diuersa terrarū loca:cuncta q̄bus indigent destinare. Singulorum quoq̧ necessitates in omnibus consolari. Sed et per metalla fratribus relegatis:que vsus poscit prebere. Hec ab initio romane ecclesie facere moris fuit a patribus sibi huiuscemodi institutione dimissa:et semp integre custodita. Beatus vo eps vester soter non solum seruauit que patres tradiderāt.sed et auxit in melius. Qui non tantum sanctis queusus corporalis poscit impartit.verum et aduenientes fratres clemētis satis et mitissimo consolatur alloquio:et tanq̄ piū se ac religiosum patrē singulis exhibet. In hac ipa scriptura meminit etiā epistole clemētis ad corinthios scripto significās veteri instituto et antiqua consuetudine semp ipam epistolam lectā esse in eccl'ia. Deniq̧ sic dicit beatā inquit duximus hodiernā dn̄icā diem:in qua legim⁹ epl'am vestrā quā et semper nostri cōmonitionem legim⁹: sicut et illā priorem a clemente ad nos scriptam. Idem adhuc ipe de epistolis suis tanq̄ falsitatis a quibusdā hec scribit. Eplas eniquasdā fratribus rogantibus me scripsi:quas tamen apostoli sathane zizanijs repleuerunt quedam auferentes:alia autem addentes quibusve repositū est in iudicio dei. Quid autem mirum si dominica verba sancte scripture falsare conati sunt.que vilia hec q̄ nos scripsimus corruperunt. Fertur adhuc et alia pter istas dionysij ad crisopophorā fidelissimā sororē scripta in qua cōueniētes vel serui vel mēsure ei⁹ rōnabiles ei diuini vbi exhibuit dapes. Sed de dionysio satis sit dictū.

¶ Capitulum.xxiij.de teophilo antiocheno episcopo.

Theophili vero quē ātiochie epm supra diximus ferūtur tres institutionū libri ad autolicum scripti. Et alius aduersum heresim hermogenis in quo et testimonijs vtit̄ de reuelatione Johānis. Sed et alijs extant ei⁹ instructionū variarum libri. Igit̄ ea tempestate hereticis p omnem locū zizaniorum modo pura vbi de semina maculantib⁹ et areas apostolice doctrine adulterina admixtiōe fedātib⁹ ex omni parte sacerdotes dn̄i velut vigilantes agricole excutere eorum et expurgare mala semina nitebant̄ et tanq̄ solliciti pastores insidiātes lupos gregib⁹ xp̄i clamorib⁹ simul insectatiōibusq̧ repellere ɔmonēdo fr̄es instruēdo scribēdo etiā longe positis. Ipsos q̄z interdū sicubi corā dephēdissent quomin⁹ purgēdo et vborum lucta ac disputationū certamine ꝓsternēdo. Alij etiā posteris ɔsulentes q̄stiones eorum et puersas obiectiōes editis ɔmētarijs ɔfutādo. Inter q̄s et theophilus de quo nunc loquimur nō ignobili aduersum eū id ē aduersum martionē indicat̄ ex his q̄ legimus disputatione ɔgressus. Huic igit̄ septim⁹ ab apostolis in anthiochene ecclesie sacerdotio maxim⁹ successit. Sed et philippus quē cortinēsis eccl'ie epm supra dixim⁹ nobile etiā ipe monimētum aduersum martionē dereliquit. Sil'r et hyreneus Magnificentius autem ceteris modestus:qui omnes ipsius deceptiones et fallacias retecto quo velabātur ne quis tegmine denudauit.

¶ Capitulum.xxiiij.de melitone et eius scriptis.

Melito quoq̧ Sardēsis Antistes ecclesie et apolinaris apud hierapolim ecclesiam regēs celeberrimi inter ceteros

habebantur. Qui ⁊ imperatori romano apologeticos siliter libros p nostra fide luculentissime cõscriptos porrexerunt. Horũ quanta relicta sint monimenta q̃ ad nostrã vsqȝ ad notitiã peruenerunt infra ostendit. Melitonis de pascha libri duo. De optima cõuersatione liber vnus. Sed ⁊ de pphetis. De ecclia. De die dñica. De fide hois. De figmento. De obediẽtia fidei. De sensib⁹. De aia ⁊ corpore ⁊ mẽte. De lauacro. De veritate. Itẽ de fide. De generatiõe xpi. ⁊ de pphetia eius. Itẽ de aia ⁊ corpore. De hospitalitate. Itẽ liber qui dicit clauis. De dyabolo ⁊ reuelatiõe iohannis. De deo corpore iduto. Et post oia liber ad antoninũ verũ. In libello suo de pascha tps quoqȝ quo scribebat insinuãs ita dicit. Sub sergio inquit paulo pro cõsule asie: quo in tpe sagaris martyrio coronatus est: questio ingẽs oborta est apd Laoditiam de pascha: quib⁹ dieb⁹ hec scripsimus. Huius etiam ipsius libelli mentionem facit clemens Alexãdrinus in opere suo: vbi de pasche rõne scribit: q se dicit ex occasione huius ipsius libelli: qui a melitone prius editus fuerat scribere.

B ¶In eo aũt libro quẽ ad impatorem scribit. talia quedã memorat illis temporib⁹ aduersum nos gesta. Quod nunqȝ inquit factum est: nũc persecutionẽ patitur genus piorũ. Effugant vndiqȝ nouis decretis per oẽs asiam promulgatis. Impudẽtes namqȝ hoies et calumniosi qui rapere aliena desiderãt occasione accepta imperialium preceptorũ: more pdonum die noctuqȝ grassantur et diripiunt innocentes. Et post aliquanta iterũ dicit. Et si quidẽ te iubente hoc faciunt: bonũ credam⁹ q̃cq̃d iusto imperatore iubẽte cõmittitur. Sȝ ⁊ nos libẽter ferimus mortẽ quã a te cognoscimus irrogari. Sed hoc est solum quod te obsecramus vt ipse prius ministros proteruitatis hui⁹ requiras: ⁊ si a te mandate sunt iste quas irrogant mortes ipse discutias. Si ŭo tuaȝ quoqȝ cõscientiã preceptum istud tam in maner tam barbarũ latet: obsecramus: ne nos despicias: nec patiaris religiosos ciues tam publico patrocinio iugulari. Et iterum post aliquanta addit etiam hec etenim philosophia hec qua nos vtimur primo quidem lorebat apud Barbaros. Introducta est autez etiam Roma, ne vestre conuersationi Augusti tẽporibus. Ex quo ⁊ regni vestri sublimi⁹ culmen ascendit: obseruãtie hui⁹ auspitijs eleuatũ. Cui⁹ imperij feliciter ppagati: tu felix successor extitis ⁊ traditũ tibi feliciter seruas vna cũ filio. Propter qd ⁊ simul tibi cum imperio traditũ nostre phie ritum: pari religiõe custodi: velut qui ingressu suo patribus tuis cũm prosperitatis intulerit: ⁊ fidẽ que cũ ipsius Augusti felicitatib⁹ adoleuit: integraȝ tu quoqȝ nunc regnans illibatamqȝ conserua. Q: nec ipse Augusto in ingressu eius vel in progressu triste aliquid accidit. Sed e contrario leta omnia ⁊ omnia magnis successibus plena: obsecrantibus deũ summũ: pro imperij eius statu religionis huiusce: cultoribus. Nec quisqȝ principũ nisi Nero solus ⁊ domitianus: nequã hominum suggestionib⁹ aduersati sunt dogmati nostro. Ex quorũ tpe accidit nos falsis calumnijs infamari. Sed illorũ errorẽ qui ex ignorãtia venerat: emẽdauerũt patres tui qui frequentib⁹ post modũ decretis: aiaduerterũt i eos q̃ auderẽt molestie aliqd hmõi cultoribus irrogare. In quibus auus tuus Adrianus ⁊ ad alios quidẽ multos iudices: precipue tñ ad fundanium pconsulẽ asie: pro hoc litteras dedit. Pater vero tu⁹ tecũ pariter romani regni apicẽ regens omnib⁹ quidem generaliter ciuitatibus: maxime tñ ad larisseos: ⁊ ad Thessalonicenses. et ad Athenienses: pro his mittit edicta. Te vero multo magis eandẽ credimus seruare sniam: immo ⁊ multo clementius cõfidimus prouisurum: tanqȝ qui vere phie ⁊ pure religionis amator existas. Hec ⁊ multa alia notabiliter ab eo scripta in libello de quo memorauim⁹ inseruntur.

C ¶In his autem que de explanatione scripturarũ scribit: quasi in perfectione enumerat: que sint volumina veteris testamenti que in canone debeant

obseruari. Quam partem scripture: videre his necessariũ puto. Melito Onesimo fratri salutẽ. Quoniãquidẽ frequẽter me rogasti ꝑ studio qd habes erga verbũ dei vt excerpã tibi testimania ex lege et prophetis de saluatore & de fide nostra: simulq; indicere: qui sit ordo vel numerus veteris testamẽti voluminũ. Postulata libenter expleui: sciẽs qd sit in te descendi studiũ vel quãta fidei deuotio. & eterne vite desiderio nihil ꝑpo nis. Scias ergo ꝑdisse me vsq; ad orientis locum: vbi predicationis nostre cepit exordium: & vbi gesta sunt illa oĩa q̃ leguntur scripta: ibiq; diligenter de omnibus explorasse: que essent veteris testamẽti volumina. Ibi igitur que cũ omni inuestigatiõe cõperi hec sunt Moysi libri quinq; Genesis. Exodius. Numerus. Leuiticus. Deuteronomiũ. Tum deinde iesus naue. Judicium. Rut. Regnorum libri quattuor. Paralippomenon libri. ij. Psalmi Dauid. Salomonis ꝓuerbia sapientia. Ecclesiastes Cantica canticoꝝ. Job. Prophete aũt Esaias Hieremias. Duodecim prophetarum liber vnus. Daniel & Ezechiel. Esdras: Ex his ergo eglogas tibi. i. excerpta testimonia i sex libris digesta trãsmisi. de melitionis monimentis ista cõperim⁹.

¶ Capitulum. xxv. de appollinare & eius scriptis.

Appolinaris vero cuz multa: a multis habeantur ad nos tamen ista sunt que venerunt. Apologetic⁹ liber ad predictuz imperatorẽ script⁹. Et aduersuz paganos libri quinq;. De veritate libri duo. Et quos postmodũ edidit aduersum Catafrigas. Montanum scilicet & pseudo ꝓphetas eius: q̃ tũc primũ deuiãdi a recto itinere exordiũ sumpserãt.

¶ Capitu. xxvi. de musano & heresi encratitarum & seuerianorum.

Sedet musam cuius in ꝑcedentib⁹ fecim⁹ mẽtionẽ: fertur libell⁹ multa elegãtia script⁹ ad quos dam fratres qui declinauerant ad heresim que dr̃ Encratitaꝝ tunc nuper exortam. Cuius auctorem extitisse. tacianũ sermo asserit: illo ipso de quo in superioris memorauimus beato Justino testimonium dante: cuius eum & discipuluz ferunt. De quo tñ hyreneus in primo libro cõtra hereses hoc refert.

A ¶ Saturnino inquit et martione descenderũt. ij qui vocantur Encratite: nuptias refutãtes: que a deo antiqt̃us institute sunt & subtiliter accusantes illum qui ab initio masculũ & feminã ad restitutionez humani generis fecit. Sz & ab animalib⁹ abstinendũ predicãt: ingrati existentes deo qui hec humanis vsus procreauit.

B ¶ Contradicunt etiã primi hoĩs saluti. Et hoc nunc inuentum est ab eis quibus Tatianus quidez autor extitit: & huiuscemodi blasphemias itroduxit qui fuit quidẽ auditor iustini: sz donec cum ipso fuit: nihil tale se sentire prodidit. Postea vero q̃ ille martyr effectus est: abscidit se ab ecclesijs: doctoris arrogantia tumidus: & elatione nimia inflatus: tanq; qui se ceteris duceret meliorem proprium mallens q̃ a veteribus traditum docẽdi instituere stiluz: secula quedã inuisibilia ꝑm Ualẽtini fabulas introducens. Nuptias aũt & fornicationẽ corruptionẽq;: pari iudicãs lege: similia Martioni Saturninoq; confirmans De salute vero adã indubiũ deducẽda nouis questionibus cõmẽtat. Et paulo post idẽ hyrene⁹ addit etiã hec. Non multo aũt inquit post. Seuer⁹ quidam supradicte heresi robur adiungẽs fomẽta maxima ei⁹ sectatoribus ꝑstitit: vñ & magis. Seueriani appellati sunt. q̃ vtũtur quidẽ lege & ꝓphetis & euangelijs: sed ꝓpria quadã interpretatiõe scripturaꝝ sensum ꝑuertunt. Obtrectant autẽ paulo aplõ: & refutant ei⁹ epistolas. Sz neq; act⁹ aploꝝ suscipiũt. Uerũtñ prior coꝝ auctor. Tatian⁹ collationẽ quãdã faciens euãgelioꝝ: nescio quõ cõposuit euãgeliũ vnũ ex quattuor: q̃ dyatesserõ noiauit: qd etiam nũc hr̃ a multis. Dicitur aũt & nõnulla ex sermonib⁹ apl̃i permutasse: tanq; q̃ emẽdare velit ordinez

cópositionéq verboꝝ. Reliquit aũt hic ipse infinitũ libroꝝ numerũ. Sȝ ille quẽ aduersum gẽtes scripsit liber ex oibus scriptis eius pcipuus ꝛ valde vtilis cõprobatur. Sed de his satis dictum.

¶ Capitulum. xxvij. de bardesane et de eius scriptis.

Per idẽ tẽpus innumeris heresibus vbiq pullulantib⁹ ꝛ pcipue apud mesopotaniã: Bardesanes quidã vir disertissimus in Siroruȝ lingua ꝛ vehemens dyalecticus aduersuȝ Martionem aliosq nonnullos dyalogos scribit: quos ppria lingua cõpositos edidit. Sed ꝛ plura alia ei⁹ extãt volumina q̃ discipuli eius in grecũ vertere sermonem. Eratq nãq ita potens in verbo ꝛ doctrina: ꝛ in disputationib⁹ validus vt plurimos ꝛ nobiles viros habuerit sectatores. Est ꝛ ei⁹ ad antoninũ de Fato potentissimus dyalogus. Sed ꝛ alia multa scripsit q̃ satis vtilia ꝛ pernecessaria: persecutionũ que nũc erant tpibus extitere. Ferũt aũt hunc ipsum fuisse primo de valẽtini scola. Sed cum magistrũ notasset errores ꝛ ineptas ei⁹ fabulas arguisset visuseẽ sibi ad meliorem ꝛ rectam fidẽ sniam cõuertisse. Nec tñ ex integro veterũ erroꝝ sordes maculasq deposuit. Eisdẽ ẽo tpib⁹ etiã romane ecclesie. Soter eps veuendi finẽȝ fecit.

¶ Explicit liber quartus.

¶ Incipit liber quintus.

Obitur sotheri epo octo annis in vrbe Roma sacerdotio ministrato: duodecimus ab aplis successit eleuteri⁹: septimo decimo anno imperij Antonini veri. Quo in tpe per multas romane orbis puincias ex acclamatiõe ꝛ seditione vulgi: psecutiões aduersum nostros dirissime ꝯcitate sũt: ita vt multa milia martyrũ p loca singula fierent. Qđ cõicere ex ijs facile possum⁹: que ad rerũ gestarũ memoriã ꝯseruandã: litteris mãdata reperim⁹. Et q̃uis de hoc plenior nobis narratio quã de singulorũ martyrijs psecuti sumus suis titulis videatur exposita: q̃ instructioneȝ pariter doctrine ꝛ scientie necessariã nõ minimã continet tñ que etiã presenti operi cõpetere duximus pauca inserem⁹ e multis. Alij nãq scriptores hystoriarũ referãt bella trophea victorias magistratuũ ducũq fortia gesta cõcelebrent: mortesq ciuiũ aut hostiũ narrẽt patriã cõiuges liberos: diuersiscũcta cedibus confusa describãt. Noster hic sermo qr narrationẽ ꝯtinet de ijs q̃ ad deũ ptinet reb⁹ absurdum nõ erit si bella describat que caro p aie salute perpessa est: ꝛ pugnas quas aia vt celestẽ patriã recuperaret excepit: si certamina ei⁹ referat q̃ p fide veritatis exegit in quib⁹ nõ aduersum mortales milites: sed aduersuȝ spũales demones dimicauit non pro liberis carnis: sed pro spũs libertate. Si inq̃ monimẽtis lrarũ mandem⁹ prelia que nõ p terrarũ spacijs: nec prouinciarũ possessionib⁹: sed pro celoꝝ regno et paradisi hereditate peracta fũt. Nõ regi mortali imperiũ quesitura: sed ab immortali rege oim deo: triumphorũ gloriam perceptura.

¶ Cap. j. de persecutione in xpianos sub antonino vero apud lugdunum ꝛ vienam.

Galliarũ nobilissime vrbes Lugdunẽsiuȝ ciuitas habet ꝛ viennẽsiuȝ. Quas pcipiti lapsu preterfluit rodanus: nobilissimus fluuioꝝ. In his q̃ ꝛ quãta erga dei martyres gesta sũt supra memoratis antonini veri tpibus: descripta p ordinẽ ab eis ad ecclesias Asie ꝛ frigie fideli relatiõe trãsmissa sunt. De qb⁹ vt fides certior habeat ipsa scriptoꝝ exempla subijciaȝ. Serui xpi habitãtes apud viẽnã ꝛ lugdunum gallie vrbes fratrib⁹ oib⁹ q̃ p asiã ꝛ frigiã eãdẽ queȝ nos redẽptionis christi fidẽ ꝛ speciẽ gerunt: pax vobis ꝛ gratia ꝛ gloria a deo patre ꝛ xpo iesu dño no-

stro. Et cū nōnulla velut in prefatione prosecuti viderentur: post aliquāta ita rerum gestarū ordiunt initium. Tribulationis aiunt nostre magnitudinem: et gentilium furorem quē sanctis martyribus intenderūt: sicut est enumerare: ne presentes quidē ipsi sufficimus: nedum scriptura cōprehēdere. Omnib⁹ etenim virib⁹ cōgressus est inimicus tanq̄ iā placerbitatē persecutionis aduētus sui ostētaret inita: ⁊ p hoc instrueret ⁊ informaret ministros suos: aduersus seruos dei omne ministeriū sceleris ⁊ crudelitatis explere: ita vt primo domorum nobis prohiberet habitatio. Tum deinde vsus balnearū. Post etiā pcessus ad publicū. Ad vltimū ne oīno in quolibet loco domi forisq̄ publico priuatoq̄ videremur. Sed aderat dei gratia: que fragiliores quosq̄ nostroꝝ de manib⁹ eorū eripiebat. Procedebāt aūt in mediū viri stabiliores colūnis: qui possent per patiētiā suā nō solū ferre impet⁹ quos excogitabat inimicus: sed ⁊ vltro expetere: ⁊ sponte se oībus vel opprobriorū vel tormentoꝝ cruciatib⁹ obiectare: et lacessantibus iam pene tortorib⁹ ipsi et adhuc parū putare: p eo q̄ moram sibi hanc esse quodā mō ad xpm festinantibus crederent. Rebus fere ipsis ⁊ patiētie virtute clamantes: q: non sunt cōdigne passiōes huius tpis ad futurā gloriā que reuelabit in nobis. Ferebāt ergo fortiter acclamationes aduersum se ⁊ pbra atq̄ iniurias ppt̄ ⁊ cōtumelias eorū laudes suas ducebant. Sed ⁊ verberari se ab eis ac lapidare: ⁊ cōcludi patienter accipiebāt: equanimiter suscipiētes quicq̄d illud furentis vulgi excogitasset insania. Denicq̄ quodā tpe astāte tribuno ⁊ prioribus ciuitatis pro solis acclamatiōibus populi: correpti ⁊ incarcere trusi sunt fratres vsq̄ ad pñtiam presidis cuiq̄ aduenieti offeruntur. In quos ille tanta crudelitate vsus est: vt seuitie eius species singulas nemo possit exponere.

B ¶Vectius igitur pagathus vir⁹ ex fratribus qui et in deum perfectam caritatem et in hoīes integram custodiret: cuius vita cum esset adolescens ita erat examinata omnibus et probata: vt etiam grauissimis senibus preferretur. Incedebat enim in omnibus mandatis et iustificationibus domini sine querela. Ad obsequia quoq̄ seruorum dei promptissimus erat. Is cum zelo diuino et feruore spiritus plenus tam crudelia seruis dei supplicia videret inferri: et contra ius fasq̄ tot penas humanis visceribus excogitari: indignitatem rei vltra non ferens poscit se audiri pro ciuibus optimis quib⁹ nihil impietatis commissum probari poterat locuturū. Erat enim ⁊ nobilissimus inter suos et eruditissimus. Uerum cum defensionē eius non reciperet obstinatio iudicis: inquirit tantum ab eo si esset ⁊ ipse christianus. Atq̄ christianum se esse clarissima et libera voce testatus est tanq̄ aduocatus inquit christianorum: ⁊ ipse vinctoru3 numero societur. Sed in hoc illi quidem quid dicerent ignorabant. Ille vero habens in se aduocatum pro nobis iesum: hoc nomine meruit honorari: sancti presbyteri zacharie: q̄ erga sanctos plenitudinem caritatis ostenderat secutus exemplum. Qui et ipse dum fratribus adest: et defensionem libertatis que in nostra religione consistit exequitur: dominicum secutus exēplum animam suam pro ouibus suis posuit et pro amicis. Et ideo cum hoc pariter velut discipuli fideles christi in regno venturo sequentur agnum quocunq̄ vadit. His igitur optimis et fidelissimis ducibus vsus omnis reliquus sanctorum chorus prompti et alacres aīas suas pro fidei libertate ponebant.

C ¶Aliqui autem impares et infirmiores inuenti: et ad illate persecutionis euehendum pōdus inualidi: decem ferme numero lapsu suo luctum nobis et ingentem tristitiam reliquerunt: et multos animos quos priorum fides accenderat infregerūt. Unde et omnes valde perterriti sumus: nō propter tormenta que crudelius videbantur inferri: sed pro exitu ꝯfessiōis incerto q: multo nos grauius lapsus nostrorum q̄ ea que inferebantur tormenta cruciabant. Comprehendebantur tamen quotidie

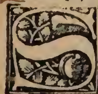
quos dignos dominus iudicabat in la psorum numerum subrogari ita vt ex vtraque ecclesia omnes qui studiosi et magni videbantur: et quorum labore et industria regebatur ecclesie vniuersi pariter tenerentur. Accidit autem etiam seruos comprehendi quorumdam ex nostris paganos: quoniam quidem publice iussum fuerat requiri omnes et teneri. Qui que demonis instinctu, cum tormenta pertimescerent que inferri sanctis videbant: monentibus se in hoc ipsum militibus qui bus ita fuerat preceptum confessi sunt aduersum nos: velut thiesteas cenas et incesta edippia perpetrantes: et alia que nec proloqui aut cogitare nobis fas est et qualia nec credere quidem possumus aliquando apud homines gesta. Que cum de nobis diffamata fuissent in vulgus: horrori maximo et execrationi apud omnes homines esse cepimus: etiam apud eos qui prius aliquid moderationis erga nos seruandum esse censebant. Et omnes simul fremere aduersum christianos atque insanabili odio furere ceperunt. Tunc vidimus compleri illud quod a domino dictum est: quia veniet tempus in quo omnis qui occiderit vos putet se obsequium offerre deo.

D ¶ Post hoc iam supra omne narrationis genus est suppliciorum et cruciatuum modus qui sanctis martyribus inferebatur perurgente sathana: quo scilicet etiam illorum confessione tale aliquid elicere tur: a nobis esse commissum in quo omnes pari atque eodem furore persistebant vulgus iudex: officium milites purgentes precipue sanctum nomine: quendam diaconum vianensem: et maturum neofitum quidem: sed in fide et patientia robustissimum. Sed et attalum pergamenum ciuem qui columna et firmamentum ecclesie nostre in omnibus fuit et blandinam feminam: per quam christus ostendit quia ea que apud homines despecta sunt: et contemptu habent l: magna gloria apud deum ducunt: et quia charitas eius: que fragilia sunt per naturam per gratiam facit esse firmissima. Cum enim omnes nos de ea trepidaremus sed et ipsa eius carnalis domina: que erat ex numero martyrum vereretur ne forte blandina cederet in tormentis et pro debilitate corporis vix ad prime confessionis tormenta sufficeret: tanta tollerantie virtute firmata est vt resoluerentur prius et considerant carnificum manus qui sibi per contentiosa iudicis animositate inuicem succedebant. Denique a prima luce vsque ad vesperam tormenta semper innouantes ad vltimum victos se confitentur stupentes quomodo inea spiritus permaneret cum nihil tam ex corpore per supplicia resedisset. Sed illa vere beata (vt post modum nobis ipsa disseruit) quotiens vocem confessionis emisit et christiana sum proclamauit: totiens noue vires corpori reddebant et tanquam ablutus per confessionem doloribus instaurabatur recentior ad agones. Eo que quo magis intellexerat quod vox pia sensum doloris extigueret: sepius et alacrius christiana sum et nihil apud nos mali gerit proclamabat.

E ¶ Dyaconus quoque sanctus nomine etiam ipse supra quam dici potest et supra quam humanam fas erat ferre naturam acrius insistentibus ministris demonum quo aliquid ab eo elicere possent confessionis illicite noua penarum genera protulit. Et que longe substantiam humane conditionis excederent. At ille vir deo plenus intantum crudelitates eorum risit. et ferinam in questione seuitiam. vt nunquam dignus sit vel quis esset genere vnde domo vel patria vel nomen saltim suum eis fateri. Sed de his singulis interrogatus nihil aliud in omnibus tormentis nisi christianum se esse respondit. Hoc mihi nomen: hoc genus et patria est. Aliud inquit omnino nihil sum quam christianum. Vnde et incredibilis eos agitabat insania quod tantis penarum generibus consumptis extorquere ei nec professionem quidem proprij vocabuli potuissent. Ad vltimum candentes laminas eris et ferri erga inguinis loca: et delicatiora quoque membrorum instauratis ignibus adhibent. ex quo carnes quidem eius aduste igni defluebant. Ipse vero permanebat immobilis inconcussus intrepidus celestibus eternisque fontibus que procedunt de ventre iesu humanas in se temperans flammas. Uerumtamen membris omnibus martyr erat et toto corpore vnum vul

nus horrebat. Perit in eo hūane forme agnitio. & nō solū quis esset. sed & quid eet tormētor crudelitas ne egnosci posset abstulerat. xps tñ in eo solus p martyrij gratiam recognoscebatur. qui per ei⁹ patiētiā destruebat aduersarias potestates & suos milites p tollerantie robórat exēplum ostēdens omnibus quia nihil terribile est vbi diligit pater nil dolorus est vbi fides christi est. Sed artifices scelerum nequaq martyrij erubuere virtutez. Post paucos etem dies considerantes q si tu mentibus adhuc vulneribus que indignarentur etiam ad molissimum manus tactum tormenta rursuz inferrent: & denuo membra iā putrefacta vexarent. Unum de duobus fore aut in sua eū impietatis iura cessurū. aut si in tormētis aiam posuisset terrorē crudelitatis metū ceteris intētādū. Sz hoc lōge ō q impij cogitauere cessit. Nā qð vix credi ab infidelibus potest restitutū est in primā speciē corp⁹ per secūda tormēta. Et officia mēbror q abstulerat pma crudelitas: scða reparauit ita vt iterata supplicia nō ei iā penā cōtulerint sed medelaz. ¶ Sed & blādina quā pauloante memorauimus: simili exemplo ad supplicia secūda reuocat. Que cū semiuiua pene & in mortis quodā ofinio posita iteratis fuisset pulsata cruciatibus velut e somno quodā subito euigilās immemorā future beatitudinis venit & voce constanti tanq de excelso edito otionaret ad populum Multū inqt erratis o viri q putatis infantium visceribus vesci eos qui ne mutorum quidem animalium carnib⁹ vtūtur. Et sic in cōfessione perdurans iter numero martyr sociata retruditur.

¶ Cap. ij. de eodem.

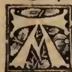

Sed postea q p beatorū martyrū patiētiā tyrannica euanuere supplicia alijs rursus diabol⁹ machinis oppugnare parat famulos dei quo scz afflictione carcerz & penali squalore osumpti ac septimo vt dicūt puncto in neruo pedes ō q credi fas est distēti in intimo tenebrar loco p oia penar gña q furētiū seuitia excogitare poterat deperirent. Quā plurimi & hoc genere in ergastulis osumuntur dño suscipiente eor huiuscemodi exitū qb⁹ nec ibi defuit diuine maiestatis auxiliū. Aliquāti etem ex his qui seuissima tormēta ptulerant nec humane aliquid medele pmissi sunt cōsequi mirū in modum virtute dñi conualescere & subitā mentis alacritatē ac desperatū corporis robur recuperare, ceperunt ita vt cohortatione sua ceteros ad patientiam confirmarent q impatientes erāt penaruz. Illi aūt magis qui nuper fuerant correpti & quor corpora nōdū tormenta solidauerant illi deniq erant q pedoris horror & conclusionis tenebris necabant. ¶ Uerū beati fotini lugdunēsis episcopi gloriosam martyrij confessionem fas non est silentio pterire. Qui cū monagerio maior esset etate & corpore vt pote illi⁹ eui inualidus cetera pene iaz mortuus solo martyrij amore viuebat. Ducit autē ad tribunalia immo potius deferē senior langore resolutus Cuius adhuc solum aia seruabatur vt christus p eā magnificentius in fragili corpe triumpharet. Statuitur interea senior pro tribunalib⁹ impie plebis vndiq clamor attollitur hunc ipm esse insonant xpianum. Tū vero a pside interrogat⁹ quis nā esset xpianor deus. Respondit. Si dign⁹ fueris scies. Hinc vo cunctos velut rabies immensi cuiusdam furoris inuasit ita vt qui ppe astabant pugnis alij calcibus subigerēt senē nec etati nec grauitati aliquid reuerentie deferentes. Illi autem qui lōgi⁹ erant quicquid furentibus tel venisset in man⁹ enim⁹ iaciebāt ita vt vnusqsq summi sibi esse delicti duceret si aliqd insenē sceleris nō intulisset. In hoc em vindicandos deos suos esse credebāt. Quē cū seminecē piecissent in carcerē incōtaminatū paulopost spiritum reddidit. ¶ Per idē tps immēsa quedā dei dispensatio pcurat & mia ex insperato christi domini arte conquiritur quod nunq fere prius ac persecutoribus gestum meminimus. Omnes enim hi qui

primo comprehensi negauerant fidem correpti traduntur in carcerem. Et quo infelicibus ne solamen quidem penalis prestaretur exitij nō quasi christiani iā sed tanꝗ homicide ⁊ incesti detinebantur habentes miseri duplicem penam. Quoniā quidem ceterorum supplicia mitigabat spes ⁊ corona martyrij. Christiꝗ charitas ⁊ sancti spiritus gratia releuabat afflictos. Istos autem ipsis penalibꝰ cathenis ⁊ pondere carceris grauius ꝯscia cruciabat ita vt vultu ipō et aspectu discernerent a ceteris: ꝙ illi ꝓducebantur de supplicijs leti. Et diuinū quid nescio in ipsis vultibus preferentes vincula sua monialia ꝑciosa ducēbant per squalorem carceris christi bonus odor effecti ita vt viderētur sibi nō in ergastulo sed in miro odore theece cōclusi. At illi alij tristes demersis ipsis quoꝗ conspectibus horridi ⁊ omni turpitudis deformitate fediores: sꝫ ⁊ ipsis gētilibus in multo opprobrio expositi erāt tanꝗ degeneres ⁊ ignaui qui fidē perdiderint et crimen inuenerint. Et ꝗ christianorꝝ quidem nomine caruerint homicidarꝝ tñ penas non effugerint. Que cum ita geri viderent ceteri incredibilr corroborati sunt ita vt cōprehensi absꝗ animi mutatione cōstanter nihil aliud ꝗ xpianos se esse faterentur.

¶ Et cum quedā his locis fuissent longius ꝓsecuti post aliquanta iterum hec subiungunt. Post hec iam per diuersas species martyrij eorū velut coronā quandam varijs floribus compositam dominus xps: intexens offerebat patri vt ab eo velut victores magni agonis remunerationem eternorꝝ sumerent ꝑmiorꝝ. Nam maturus ⁊ sanctꝰ ⁊ blādina ⁊ attalus munerum diebꝰ innumeris milibus gentium diuersarum aspectaculū congregatis statuuntur in medio arene. Et rursū maturus cum sancto tanꝗ nihil prius gestum fuisset ad oīa tormentorꝝ ⁊ verberū genera renouantur certātibus omnimodis aduersarijs quatenus eorꝝ patientiā frangerent ⁊ ab ipso vt ita dicam vertice coronas eorū diriperent insanis populi vocibꝰ instigati. Sed illis eo magis animos roborabat spes vicine iā glorie ꝗ sibi iam iamꝗ manu contingere ⁊ contrectare dexteris videbantur. Cumꝗ ⁊ suppliciorum genera ⁊ spectaculorꝝ iā pene tempus fuisset absumptum: nec moueri vllatenus a sententia valuissent cum etiam selle ferree superpositi cōsumptā verberibus carnem ignis subter ministratus exureret. Ad vltimum infatigabiles martyrum spiritus ferro cesis ceruicibus effugarunt. Blandina ꝟo religata stipitem atꝗ in crucis modū distenta bestijs pabulum preparat Que tamen in ligno pendens vultu imterrito ⁊ satis leto orationem fundebat ad dominum: qua ⁊ sibi constantiam et ceteris agonis sui consortibus ꝑseuerātiam precaretur. Et facile vota sperabat implenda que ꝓprijs iuuabat exēplis. Simul ⁊ illos edocēs ꝙ passionum xpi consortibus certū sit etiā glīe eius donanda esse consortia. Sed cū nulla ex bestijs corpus eiꝰ auderet cōtingere deposita d ligno rursū reuocat ad carcerem alijs adhuc agonibus preparanda vt per multas victorias caput quidem tortuosi serpentis attereret: fratrꝝ vero animos ad tollerantiā cōciperet: ꝑ hoc ꝙ ipsam in paruo ⁊ fragilli corpe tot certaminibꝰ ꝑmaneret inuicta: ⁊ ꝑ singulos agones descederet coronata.

¶ Cap. iij. de eodem.

Attalꝰ quoꝗ populi vocibus postulat. Erat enim valde nobilis. Et quod cunctis nobilius est vir optime conscientie: et fide christi per omnia exercita semper martyr. Cūꝗ circum natus fuisset in amphitreatrum titulo se precedente in quo scriptū erat Attalus christianus Fremere in eum vulgi in sanientis furor vehementius cepit. Sed cum presidi indicatum fuisset esse eum romane ciuitatis virū iubet eum cum ceteris in carcerem recipi. simulꝗ ad cesarem refert eiusꝗ sententiā ꝗd de eo iuberet expectat. Uerꝝ inter moras positi in carcere non in fructuosum sibi tp̄s trāsire patiunt̄ sed vigore animi ⁊ alacritate fidei sue eos ꝗ

infirmiores videbant alabant. Et ipsi hondū martyres cohortationib⁹ suis martyres plurimos faciebāt. Ex q̄ magnū gaudiū matri nascebāt ecclie; vidē ti suos filios q̄ pene iā decidisse in mortem videbantur: per hos reparari ad vitam et monitis eorum multis qui iam negando velut ambrosum quoddā esse cti fuerant quasi iterum parturiebantur: et xp̄s in eis iterum formabatur. Docebantur enim ab his: quia deus nō vult mortem peccatoris: sed vt cōuertatur et viuat. Igitur cum a cesare rescriptum fuisset vt persistentes quidem punirentur negātes autē dimitterētur die quodam celeberrimo in quo ex omnibus p̄uincijs coeuntes nundinas apud nos agere solent in ipso frequentissimo conuentu tribunal ascēdēs p̄parari sibi iudex christianos et introduci ad suppliciorum pompam prebendam cunctis q̄ aderant iubet. Rursum itaqꝫ cruces rursum pene rursum tormēta reparentur. Et si qui forte ciues romani reperti sūt hos plecti capite decernit. Ceteros vero bestijs tradi. Ingens tamen ab omnib⁹ gloriam xp̄o conferebatur pro his qui ante negauerant et dimitti neqꝫ negantes potuerant. Nunc vero cum negantibus venia prestaretur in confessione p̄sisterent et perditionis grege reuocati in numero martyrum iungerentur.

B ¶ Igitur cū erga supradictos questio haberetur Alexander quidam genere frix: medicus disciplina vir religiosus et prudens et vite ac morum p̄bitate cunctis carus acceptusqꝫ amore dei p̄citatus cū assisteret tribunali nutibus hortabatur ad p̄fessionem; eos in quos questio agebatur ita vt oībus qui astabant palam fieret quid animo gereret. Cūqꝫ id populi notauissent indignātes maxime p̄ his qui quod prius negauerant rediuiua nunc confessione reuocabant conclamauerunt aduersum alexā driū: hec ipso instigante committi. Qui iussus ac p̄side in mediū statui: qs eēt interrogatus xp̄ianū se esse libera p̄fessione testatur. Quē cōtinuo p̄parandū bestijs condemnauit. Et postea die simul cum Attallo p̄ducitur. Quem contra preceptum cesaris gratificari populis volens etiam ipsum tradi iussit. Sꝫ cum ferarum nulla sanctorum corpora contigisset: omnibus eos verberum ceterarumqꝫ penarum supplicijs cruciatos ad vltimum in conspectu populi in medio arene iugulari iubet. Beato Alexandro in omnibus quas perpessus est penis ne vnum quidem penitus proferente sermonem: sed ab initio vsqꝫ ad finem infra semetipsum semper cum deo loquente: et in laudibus eius ac precib⁹ permanente. Attalus vero cum prunis subter subiectis, in sella ferrea torretur cumqꝫ nidor aduste carnis ad nares: et ora inspectantis populi perferretur voce magna exclamabat ad plebem. Ecce hoc est homines comedere quod facitis vos. Quid a nobis velut occultum inquiritis facinus: quod vos aperta luce cōmittitis. Nos em̄ neqꝫ comedimus homines neqꝫ aliud quod mali agim⁹. Et cū interrogaretur qd̄ nomen habet deus respondit. Qui plures. nominibus discernuntur. Qui vnus est non in diget nomine.

¶ Post hos nouissimo iam nundinarū die Blandina rursus inducitur cum pōtico annorum. xvj. fere puero. Quinqꝫ et in priorum cruciatibus iussi fuerant semp̄ astare quo magis ceterorum videntes supplicia terrerent. Statuūtur ergo in medium: iubentur iurare p deos Illi vero contrario nullos esse agebāt istos per quos iurare cogerētur. Cūqꝫ alijs q̄plurib⁹ v̄bis exprobrarent gentium deos: insanire magis in eos cepit populi multitudo neqꝫ teneram pueri etatem neqꝫ sexum femine miserantes: sed per omnia tormentorum genera quasi quodam eos circulo peragentes nihil deesse penis patiebātur quas crudelitas inuenisset. Tunc ponticus maximum patientie robur materna cohortatione suscipiens et perseuerans in confessione fidei impollutum spiritū reddidit. Beata vero blandina vltima omnium velut omnium nobilis mater p̄missos martyrū ad coronam filios insequi iā secura festinat exultās et ouās velut ad thalamum sponsi inuitata et ad

nuptiale conuiuium. Ex quo fiebat vt in verberibus tripudiaret et craticulis exusta gauderet actaz hilaris videret et leta tanq̃ si inter dapes regias accubaret. Post hec ad bestias traditur: sz ab his intacta pdurat. Inde etiã aliud excogitatur crudelitatis genus. vt reti constricta obiceretur tauro ferociter instigato. A quo cũ fuisset innumeris ictibus lacessita et toto arene ambitu iactata nihil penitus leditur: sed pmanet leto vt semper vultu mente ꝯstãt ipse ipsa et animi presumptione cum xp̃o iaz colloquens. Ad vltimũ iugulari gladio iubetur. Stupẽtibus ipsis etiam impijs et dicẽtibus ꝙ nunq̃ fuerit femina que tanta ac talia ferre potuerit.

C ¶ Sed nec sic q̃dem satietatez aliquam capere crudelitas quiuit. Antiqui etenĩ serpentis virulentia concitati feri ac barbari mores mãsuescere nesciebant. Ex ipsa quippe sanctoruz patientia seuior ꝫeis contentionis rabies accendebatur. Et velut pudore quodã fatigabat ꝙ maior inesset cruciatis q̃ cruciatibus virtus. Et ex hoc ad nefanda odia iudex simul instigabatur et populus. vt scriptura compleretur q̃ dicit iniquus adhuc inique agat et iniust⁹ adhuc faciat iniusta. Igitur in audito seuitie gñe eoꝝ qui necabant in carcere corpora canibus iubebãtur exponi: adhibita simul custodia die noctuq̃ ne q̃ collectas reliquias humanitatis intuitu traderet sepulture. Sz si quid forte vel bestijs vel igni reliquum ex corporibus martyrum fuerat: ipsa cũm truncis suis capita punitoꝝ insepulta p custodiam militum seruabantur. Et q̃re bat si q̃d vltra posset humana crudelitas etiam in eos qui iam vite hui⁹ lumen excesserant. Exultabant tñ gentes magnificantes simulachra sua quoruz virtute datam in illos vindictam dicebant. Si qui vero inter ip̃os paulo mitior vel humanior videbatur vbi nunc est aiebat deus eoꝝ. Et quid eis ꝓfuit ista religio: pro qua etiam animas posuerunt. Igitur apud illos erat variuz illud insultationis genus. Apud nos vero ingens luctus habebatur p̃cipue ꝙ non possemus corpora humi tradere. Quippe quibus nec noctis tempore aliqua ad hoc oportunitas p̃bebatur. Neq̃ muneribus suadere custodes ne q̃ precibus aut vllo alio genere copia erat: ita attente et sollicite curabant ne daretur extremis ossibus sepultura. Post aliquot autem dies cum nullã sepeliendi gratiam prestitissent. incensa ossa martyrum et in fauillam redacta cum reliquo terre puluere in rodanum fluuium dispersere: ne vsq̃ eorũ reliq̃ residerent. Quasi vero hoc agẽtes deũ vincerent: et sicut dicebant spez eis per hec resurrectionis adimerent. Sperantes enĩ aiebant de sepulchris quãdoq̃ se esse resurrecturos. idcirco noua nescio qua persuadente sibi superstitione leti se tormentis mortibusq̃ subijciunt Nunc videamus si resurgent: et si põt eis adesse deus eorum et eripere eos de manibus nr̃is. Hec sunt que illis tẽporibus gesta ex epistola fratrum lugdunensium declarantur. Ex quibus quid etiam per ceteras prouincias geri potuerit coniectura capiendum est.

D ¶ Referuntur adhuc in ipsa ep̃la ad quedam etiam de humilitate et mãsuetudine beatorum martyrum que dignum puto ad hec suis sermonibus sicut cetera sociari. Qui q̃ aiunt ad imitationem xp̃i q̃ cum in forma dei esset non rapinam arbitratus est esse se eq̃lem deo. in tanta gloria positi vt semel et iterum ac frequentius martyres facta post bestias post ignes et lamias neq̃ seipsi martyres dicebant neq̃ alijs itase appellantibus indulgebant. Sed si forte aliquis nostrum vel in epistola vel in sermone eos martyres nominasset: increpabãt acri⁹ dicẽtes ꝙ hec appellatio soli xp̃o debet: q̃ sol⁹ veritatis fidelis est martyr: et q̃ primo genit⁹ est ex mortuis: et auctor vite eterne. Uel certe illis solis aptum hoc esse vocabulum: q̃ post bonam ꝯfessionem discedere de hac vita et pergere meruerunt ad deum. Nos aũt aiebant humiles et egeni optam⁹ vt ipsa saltẽ in nobis cõfessio tuta permaneat. In quo etiam ceteros fratres cum lachrymis obsecrabant vt

pro eis dominum precarentur. quo ipse cte confessionis signaculum martyrium mererent accipere. Et tanta in eis humilitas erat: vt cum rebus ipsis essent martyres nominis tamen iactantiam fugerent. Apud gentiles vero cum omni fiducia consistebant: nobilitatem aie per contemptum iniurie ⁊ suppliciorũ patientiam demonstrantes. Erant ergo inter fratres humiles inter persecutores elati: suis mites aduersarijs terribiles. Christo subiecti diabolo erecti. humiliabant se sub potentissima manu dei: per quam nunc sublimius exaltati sunt. Placabant oẽs accusabant neminem soluebant cunctos: ligabant nullũ Orabant etiam pro persecutoribus suis: vtentes sermone sancti Stephani primi martyris: ⁊ dicẽtis. Dñe ne statuas illis hoc peccatum. Aduersum quos eo vehementiora diabolus prelia concitabat: quo per nimiam charitatem quam habebant in xp̃o iesu: etiã eos qui lapsi fuerãt. et quos iam se immanis. illa bestia absorbuisse crediderat rursum viuos de internis eius visceribus educebãt. et velut matres erga puulos suos ita erga eos totis profusis miserationum visceribus inherebant: oĩpotenti deo effundentes pro ipsis fontes ac flumina lachrymarum. Uitam petebant eis adeo. tribuebatur eis. Nec sibi gratum iter ducebant eundi ad dñm velle tam putabant martyrij forte coronã: si patrem membrorum suoꝝ de eccl'ijs raptam. velut sponsalia quedam detentari a diabolo permisissent. Super oĩa aũt pacem ⁊ ipsi diligebant. ⁊ nobis seruare mãdabant. Nec aliam sibi nisi per pacem viam ad martyriũ construebãt. cauentes ne vllam post se dissensionem fratribus: ne ecclesie matri mesticiã derelinquerent: sed pacem semp habẽdã pacem fratribus custodiendam: ⁊ charitatem precipue tenendam que ẽ vnitatis ⁊ concordie vinculum commonebant. Hec non inutiliter vt opinor a nobis ad edificationem legentium memorie tradita sunt: que ex tãtorũ virorum auctoritate descẽdũt: pp̃ter eos q̃ tumidi et inflati aduersum fres ferunt. Et si qui forte titubauerit misationũ xp̃i viscera ab eis putant penitus excludẽda.

¶ Refertur adhuc in eadẽ scriptura ⁊ alia narratio: quã cognitionis causa hic inserere dignum putaui. Alchibiades quidã erat in numero eorum q̃ p xp̃o vincti tenebant. Hic vitam satis arduam ⁊ austeram gerebat: nihil cibi volens accipere: sed tantum sale ⁊ pane cum aqua vtebatur. Cumq; huic vite rigorem vellet etiam in carcere positus obtinere. Attalo post primã ꝯfessionem suam quã in amphiteatro confessus est reuelat q: non recte faceret. Alchibiades creaturis dei ⁊ ipse non vti et alijs formã scandali derelinquere. Quibus cognitis Alchibiades cepit oĩa cũ grãrũ actione pcipere. Qz que illi reuelabat spũs vt doceret. ⁊ huic vt sequeret idem spũs persuadebat. Sz de his finis sit. Igitur mõtanus ⁊ Alchibiades ⁊ theodotus in Frigie partibus tũc primũ apud q̃plurimos in pphetaꝝ opinionem venerunt. Et q: per illud adhuc tempus multe etiã alie virtutes ⁊ grẽ in diuersis eccl'ijs per donum scti spũs ministrabãtur: facile accõmodata est fides etiã his potuisse pphetie grãm dari. Cũq; plurima inter fratres dissentio fuisset exorta. Rursum eccl'ie galliaꝝ iudicium suum ⁊ sniam de his q̃z cum oĩ reuerentia: ⁊ recte fidei expositione decernunt: epistolas martyꝝ: q̃ apud eos consummati fuerunt pferentes quas illi in vinculis positi p asiam et frigiam fratribus ꝯsistentibus scripserant ⁊ eleutherio vrbis rome episcopo: de pace eum eccl'ie ꝯmonentes. Quiq; ẽt hyreneũ tunc adhuc eccl'ie lugdunensis p̃sbyteꝝ supradicto vrbis rome epõ eleutherio commendabant testimonium vite eius phibentes sicut ipsorum etiam voces que infra scribuntur ostendunt.

¶ Capi. iiij. martyres hyreneum Eleutherium commendant.

Alere te ideo iterum ⁊ semp optam⁹ pr̃ eleutheri rogauim⁹ frem ⁊ socium nostrum hyreneum hec tibi scripta deferre. Quem depreca

mur vt habeas cõmendatum. Emulatoꝛ nanq; est testamenti xpi. Scim⁹ em̃ q; solus officij gradus non facit aliquẽ iustum: quo tamen iste recte vtitur in p̃sbytero. sed plus em̃ ex vite merito cõmẽdamus. Enumerãt etiam post hec diuersoꝛum martyrum gloꝛias. quanti ferro cesi: quanti bestijs: quãti ignibus quanti etiam squaloꝛe carceris assumpti sunt. Que si quis vult plenius noscere: ipsas ex integro requirat epistolas.

Capitulum quintum q; gentiliũ exercitum iliti periclitantem milites chꝛistiani pluuia a domino precibus impetrata saluant.

Dicitur antõini. tempoꝛibus quibus hec gesta referuntur. Marcum aurelium fratrem eius cesarem bella inferentem germanis ac sarmatis tradunt hystoꝛie cum sit eius periclitaret exercitus estuantem ⁊ querentem quid facto opus esset reperisse in legione q̃sdam milites chꝛistianos. Quib⁹ vt nostris moꝛis est flexis genibus deprecantibus exaudisse deũ deprecatiões eoꝛum. ⁊ subito contra omnium spẽ largissimis hymbꝛibus pꝛofusis exercitus quidem periclitantis pꝛo quo oꝛauerant chꝛistiani sitim sedatam hostes vero qui iam exicialiter inminebant fulminibus crebꝛis: ⁊ celit⁹ pꝛolapsis ignibus effugatos. Quod factum refertur quidem: ⁊ ab hystoꝛicis gentilium. Sz quia nostroꝛum oꝛationibus impetratum sit non refertur quippe apõ quos etiam cetera miracula que a nostris gesta sunt non habent fidem. Nostroꝛum vero et tertullianus hoc memoꝛat: et apud grecos appollinaris. Qui etiam ipsam legionez pꝛo insignis facti miraculo mutato noie vocitatã dicit ab imperatoꝛe. Fulmineam. Tertulianus vero marci imperatoꝛis epistola etiã nũc haberi dicit quibus de his apertius indicat. Sed nos iam ex hoc ad hystoꝛie oꝛdinem redeamus.

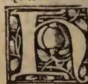
Igitur photino nonagesimo vite sue anno cũ ceteris gallie martyribus cõsummato. Hyrene⁹ Lugdunẽsis ecclie suscepit sacerdotiũ. Quẽ hyreneũ polycarpi auditoꝛem fuisse in pueritia cõperimus. Hic in tertio aduersum hereses libꝛo Eleutherij epi tpib⁹ (q̃ tpa nũc habemus in manibus) scribere se opus illud indicat his verbis.

Cap̃z. vi. de successiõe epoꝝ romanoꝝ.

Fundata igit̃ et edificata ecclia btĩ aplĩ ligno officiũ epatus iniungunt. Cuius Lini Paulus in epistola ad Timotheum meminit. Huic succedit Anaclet⁹. Postq̃ tertio loco epatum suscepit. Clemẽs Hic aũt cum btĩs aplĩs fuit. et cum ipsis vitam semper exegit: atq; ab ipsis institutus: recentẽ gerebat traditionis eoꝛum memoꝛiam: ⁊ pꝛedicationis eoꝛum foꝛmã semper habebat in oculis. Sub hoc ergo Clemente. seditio non modica exoꝛta est apud coꝛinthum inter fratres. ita vt ex persona romane ecclie. scriberet ipse clemens ad coꝛinthios epistolã necessariam: q̃ eos reuocaret in pacem: et fidem eoꝛum q̃ concussa fuerat renouaret: exprimens in ea aploꝝ traditionez quẽ nup ab eis ipse susceperat. Et post aliquanta iteꝝ dicit. Huic aũt clemẽti successit euaristus. Et euaristo Alexander. Et post hunc sextus ab aplĩs oꝛdinatur sixt⁹. Postq̃ Thelephoꝛus qui ⁊ illustre martyriũ duxit. Post hunc hyginus. Deinde pi⁹ Postq̃ anicet⁹. Huic successit sother. qui nunc duodecimo loco ab aplĩs epatum obtinet soꝛtẽ ⁊ easdem q̃s apostoli tradiderũt p̃dicatiões diuie fidei itegras illibatasq; custodit.

Capitulum. vij. q; illis tempoꝛibus p̃ chꝛistianos miracula fiant.

Hec hyreneus in supradictis libꝛis cõplexus est. Sed et i secũdo nihilominu s eiusdem operis libꝛo dicẽs etiam suis tpibus reliquias quasdam diuine virtutis in ecclesijs inueniri hoc modo scribit. Abest aũt longe ab eis vt moꝛtuum suscitent sicut dñs suscitauit

et apostoli p orones. Sed et fratres fre quenter fecerunt hoc in plurimis eccle siis. Ita vt omni simul ecclia congrega ta ieiuniis et orationibus multis ad deu pfusis conuerteret spus mortui et red deretur homo viuus per orones sctor. Et iterum dicit post aliquanta q si dnm p fantasiam dicent fecisse hec: ad prophe tas veniamus: q hec ab eo gerenda esse pdixerant: et q confirmarut huc esse filiu dei. Propter qd et discipuli sui in ipsius noie: et ab ipso accipientes gram. faciut hec: ad subueniendum saluti hoim, put vnusquisq meruerit. Alii namq demo nes fugant: et ita eos qui incursati sunt purgant: vt interdum ipsi illi qui cura ti sunt: credentes in ecclia permaneant Alii aut prescientiam accipiunt futuro rum et visiones ppheticas vident. Alii infirmos manu supposita restituunt sa nitati. Sz et mortui ab his aliquotiens suscitati sunt: et pmanserunt nobiscuz p annos multos. Et quid plura: no est nu merus singular virtutuz q per vniuer sum mudu in ecclesiis dei geruntur per gratiam et nomen. Jesu xpi sub potio py lato crucifixi Que tn quotidie fiunt no ob aliqua nudinatione neq ob pecunie questu. sed sicut gratis gra accipitur a deo: ita gratis eade ministratur. Et ite rum alio in loco idez hyreneus ita scri bit. Sicut (inquit) audiuim⁹ multos ex fratribus in eccla gram habentes pro phetarum et oibus linguis loquentes p sancti spiritus donum. Qui et misteria et secreta dei in manifestu cum expedit proferunt. Hec aut inseruimus vt oste deremus diuersas sancti spus gratias: vsq ad illa adhuc tepora apd dignos quosq in ecclesiis perdurasse. quoniaz quidez in initiis polliciti sum⁹ hoc nos in tempore probaturos.

¶ Cap. viii. aliq de qbusdaz no. testa. li bris et de trāslatioe. lxx. ex hyrenei snia. A

Ed et de or dine canonis diuinaruz scripturarum quid etiaz supradictus vir hyrene⁹ sentiat ipsius nichilomi nus sermonibus proferamus. Primo inquit de sanctis euangeliis videam⁹. Mattheus quidez hebreis propria eo rum lingua conscriptum edidit euange lium cum Paulus et petrus in vrbe ro ma euangelizaret: atq ecclesie inibi fu damenta solidarent. Post quorum exi tum Marcus discipul⁹ et interpres pe tri euangelium quod ille predicauerat digessit in libro. Post hec Johannes di scipulus domini qui et supra pect⁹ ei⁹ recubuit: edidit euangelium apd ephe sum vrbem asie positus. Hec in tertio supradicti operis libro. In quinto vero de reuelatione iohannis scribens: et de numero nominis antichristi: hec refert Cum igitur hec ita se habeat et in om nibus rectis et antiquis exemplaribus iste numerus inueniatur. sed et illi hec eodem contestetur qui iohannem vide runt in corpore positum: et verbum dni pdicantem: quia numerus bestie scdm grecorum computum et litteras que in eadem cscributur. Et paulopost iteruz subiungit hec. Nos ergo periculum in currere nolumus de antichristi nomie confidentius aliquid pnunciantes. Si enim oporteret hec euidenter et palam in hoc iam tempore predicari vtiq et p illuz qui apocalipsim scripsit: nome ei⁹ euidenter fuisset expressum: quia nec il la reuelatio ante multum temporis fa cta est: sed pene iam nostra etate prope finem Domitiani Cesaris. Hec nobis etiam de apocalipsi vir supra memora tus exposuit. Meminit autem prie epi stole Johannis: et prime petri: plurima q ex ipsis sumit exempla. Necnon et li bellum qui dicitur pastoris amplectit dicens. Bn ergo refert scriptura que di cit primo oim credendum est: quia vn⁹ est deus qui omnia creauit atq copo suit. Utitur autem et testimoniis de sa pientia salomonis. Sed et apostolici cuiusdam viri cuius nomen reticuit: ser monum quasi memoriter meminit. Ju stini quoq martyris: et ignatii memo riaz facit: et ea que scripserunt producit in medium: et promittit se quoq aduer sum scripta Martionis responsurum. B ¶ Sz et de septuaginta interpretib⁹ diuinarum scripturarum audi quibus

referat v̄bis. De⁹ inq̄t hō fact⁹ ē: et ipse dominus saluabit nos: qui dedit signū illud quod de virgine scriptum est. Et non sicut quidam dicūt eoꝝ qui modo ausi sunt aliter interp̄tari scripturas et aiūt. Ecce iuuencula in vētre accipiet et pariet filium. Sicut interpretatus est theodotion ephesius: et aquila ponticus: ambo iudei proseliti. Quos secuti sunt Ebionite: qui dicūt xp̄m de ioseph natum. Et pauca iteruꝫ infra subiūgit. Prius enim inquit q̄ romanoꝝ inuale sceret principatus: cuꝫ adhuc macedones asiam possiderēt. Ptolomeus lagi filius volēs bibliothece sue quā apud Alexandriam ex omniū veteꝝ grecoꝝ voluminibus construebat: maiorē gloriam q̄uerere: petijt etiam ab hierosolymis vt hebreas eorum scripturas in grecā linguam interpretas acciperet. At illi (subiecti quippe erāt macedonibus) electos et in scripturis sanctis eruditissimos atq̄ in vtraq̄ lingua peritissimos viros septuaginta p̄sbyteros: miserunt ad ptolomeum. In quos tamen dei voluntas et consilium gerebatur. Tum ille singulorum volens accipere documenta et verens ne forte per interpretationē occultarent: insertam diuinis voluminibus veritatem: singulos a se inuicem separat: et eadem seorsum positos interp̄tari iubet cūq̄ ordiuē in terp̄tandi in singulis quibusq̄ voluminib⁹ obseruari. Quosq̄ rursum se corā in vnū oēs reuocari: et cōferre adinuicē q̄ singuli interp̄tati sunt facit. Et tunc de⁹ vere glorificat: et scriptura sancta q̄ vere diuina esset agnoscit. Omnes em̄ eadem hisdem v̄bis: eisdē q̄ nominib⁹ ac sententijs scripserant ab initio vsq̄ ad finem: ita vt et ipsi qui aderant gentiles agnoscerent quia de nutu scripture tūc interp̄tate sunt. Et nihil mirum si diuina ꝓuidentia hoc ita fieri procurauit: cuꝫ in ea captiuitate que populo accederat sub Nabuchodonosor rege corruptis scripturis cum post. lxx. annos iudei ad patriā suam redirēt temporibus Artaxersis persarū regis: inspirauerit de⁹ hesdraꝫ sacerdotē ex tribu leui: vt omnia priorū prophetarum volumina ac verba repararet: ac restitueret populo legem que per moysen fuerat data. Hec hyreneus.

¶ Cap. ix. de pantheno philosopho viro et eruditissimo et christianissimo.

Bitur decem et nouē annis Antoninus cū in imperio pdurasset: post excessum sui ꝓ̄ncipatū. Cōmodo dereliquit. Huius p̄mo imperij anno Julianus apud Alexandriam sacerdotium accipit. Agripino ex actis duodecim annis in episcopatu defuncto. Cum per idem tempus sole ecclesiastice et doctoris officio: preesset vir in omni eruditione nobilissimus panthenus. Ex quo apud eos consuetudo antiquitus tradita: vsq̄ in hodiernum ꝑmanet: diuinaruꝫ scripturarū doctores mihi sole ecclesiastice haberi viros dū taxat in scientia et eruditione ꝓbatissimos. Huius ergo officij velut auctor q̄dam: et dux vir de quo supra diximus: satis illustris habebat. Quippe qui etiā in philosophis prius qui Stoici appellantur: nobiliter claruisset. Cuius tantum studij erga verbum dei et tantum amoris fuisse traditur: vt etiam ad predicandum christi euangeliū omnibus gentibus que in orientis vltimis secessibus recondunt fidei et deuotionis calore profectu sit: et vsq̄ ad indiam citeriorem: verbum dei predicando peruenerit. Erant enim adhuc in illis temporibus et euangeliste nōnulli qui ad imitationem sancteꝝ apostolorū in diuersis orbis partibus oberrantes per gratiam dei et animi sui virtutem: verbuꝫ dei et fidem christi: ignorantib⁹ quibus q̄ gētibus inserebant. In quibus precipuus et illustris panthenus habebatur. Quem ferunt cum ad indos peruenisset. reperisse q̄ Bartholomeus apostolus apud eos fidei semina prima cōdiderit et Mathei euangeliū Hebreis scriptuꝫ litteris dereliquerit quod per idem tempus supradictus. Panthenus inibi repertuꝫ detulerit. Sed et in multis preterea alijs doctrine ecclesiastice studijs: apud alexandriam claram satis et

tis et nobilem vitam:optimo et admirabili fine conclusit. Tam viua voce discipulos instruens quam et librorum monimentis etiam postis thesauros scientie derelinquens.

¶ Cap.x. de clemente alexandrino.

In his diuinarũ eruditionũ scholisq maxime effloruit apud Alexandriã Clemẽs: eodẽ vocabulo quo et in vrbe roma: aplorũ et successor et discipulus vocitat. Denicq hic ipse clemẽs in septimo dispositionũ libro: Pantheni tanq magistri et pceptoris sui: mentionẽ facit. Sed et in primo libro stromaium: hunc eundẽ designat in eo loco vbi enumerat: q plures aplice pdicationis repererit viros hec dicẽs. Mihi quidem commentarij huic operis non ad ostentationẽ scribũtur: sed ad memorationẽ senecte: et ad obliuionis remedium. Quo scilꝫ in his sit mihi adumbratio quedã rerum magnificarum diuinorũq verborũ: que audire merui a viris sanctis et btis. Quorũ ab alio apud achaiam: ab alio apud Syriam: ab alia vero in oriente: et maxime apud Palestinaꝫ institutus sum ex hebreorum origine veniente. Ad vltimum auteꝫ in egypto magisterio vsus sum: viri virtutis et scientie merito: omnibus preferendi. Post quẽ velut thesauro in absconditis reperto: aliud querere vltra cessaui. Et illi quideꝫ diuine doctrine veritatẽ: mihi (que sibi ab ipis statim pmus auctoribus: petro: et Jacobo: ac Johanne. et Paulo sanctis apostolis tradita fuerant) tanq patres filio cõmendarunt. Sed pauci patribus similes filij. Tamẽ deo fauente: per ipsos in nobis apostolici germinis plantata sunt semina.

¶ Capitulũ.xj. de epis hierosolymorꝫ.

Eridem tempus ecclesie hierosolymorũ narcissus perat. Qui fame merito: nostris adhuc temporibus celebratur: quintamdecimam post eos qui ex circuncisione fuerant successionẽ: vsq ad tempora adriane obsidionis adducẽs. Primũ namq inibi ex gentibus Epm fuisse indicauimus Marcum Post quem Cassianũ: inde Punlium. Post hũc Maximum et sic Julianum. Post quem cayum: et iteruꝫ alium iulianũ. Capitonem quoq et Ualentem. Inde dolitianum. Post quẽ tricesimum ab apostolis Narcissum.

¶ Capitulũ.xij. de quodam rodone et marcionis heresi.

Eruꝫ ea tempestate Rodo qdã ex Asie prouincia oriũdus: vt ipe scribit in vrbe roma eruditus: refert a Tatiano (cuius in superioribus inter ceteros scriptores meminimus) libros qplurimos ex maxime cõtra martionis heresim scriptos. Quaꝫ asserit idem Tatianus in diuersas scissam esse sententias. Sed et qui: et quaꝫ ob causam ex eadẽ heresi scissi sunt: ipe per hec vba designat. Propterea, inqt etiam inter semetipsos discordãt quia id affirmare cupiũt: qd nõ potest stare. Ex eorum namq grege est appelles. q abstinẽtie et senectutis prorogatiua vsus vnum quidẽ olim esse fatetur initium. Prophetas tamẽ ↄtrario spiritu asserit inspiratos: sequẽs persuasionẽ vginis cuiusdam acte spiritu demonis nomine philomene. Alij autẽ sicut ipse nauta martiõ: duo principia introducunt. Ex quibus est et ponticus et basilicus. Qui et ipsi secuti sunt quidem ponticũ lupum. Sed non inuenientes exituꝫ rerum sicut nec ille quidẽ: ad ea que putarunt esse facíliora cõuersi sunt: et duo principia introduxerũt: absq vllis hoc probationibus ↄfirmantes. Alij quoq ex eisdem rursus in deterius deuoluti sunt non soluꝫ duo sed tria principia et tres naturas confirmantes. Quorum princeps et auctor est sinerus: sicut ipsi defensores dogmatis huius dicũt. Sꝫ et ipse describit q congressus sit cũ appelle: ita referens. Nam et senex appelles habuit nobiscũ sermonem: et multa male docere ↄuictus est. Unde et asserebat nõ oportere omnino fidei discuti ratione: sed vnum quemq debere in eo

qd credidit permanere. Salutē namq̄ hs esse qui in crucifixū sperant: tantū vt in bonis operibus inueniantur. Manifeste tamen decernebat de deo sicut prediximus vnum esse principium vt et nos dicimus. Et inde exponens ei⁹ omnem sententiā introducit etiā ipse suum sensum. Dicebā autem inquit ad eum. Unde tamen ostendimus vnius principij rationem aut, quomodo hoc asserat edissere. Tum ille ꝓphetie quidē aiebat semetipas coarguūt: q: nihil omnino ꝯtinēt veritatis: ex eo qd inter se inuicē discordēt: ⁊ vtiq̄ false sunt q̄ sibimetipsis aduersant. Quō autē sit vnū p̄ncipiū: se quidē scire denegabat. Ita tn̄ sibi videri. Cūq̄ adiuuaret a me vt qd verum est diceret sacramēto confirmauit se nescire quomō vnus sit vnigenitus deus: sed tantūmodo credere. Tum ego derisum plane eū ⁊ notatum habui: qui se doctorē ꝓfiteret eoꝝ que ignorare fateretur. In eodē quoq̄ opere refert Calistion quidē in vrbe roma discipulus extitisse Tatiani: q̄ scripsit compositū esse a Tatiano ꝓpositionū vel questionū librū: in quo oīa que obscura sunt ⁊ difficilia in scripturis diuinis absoluat. Sed idē Rodo in cōmētarijs suis ꝓpositiones ei⁹ ꝓlaturū se: et confutaturū ꝓmittit. Et autē eiusdē et in examceron commentarius: in quo refert q̄ appelles q̄plurima aduersum legē moysi conscripserit impia: ⁊ aduersum totam legē blasphemās protulerit voces: coarguēs vt sibi videtur ⁊ destruens ea que scripta sunt.

Cap. xiij. de montano heretico.

HEc ⁊ multa alia ex supradictis scriptoris cōperimus libris. Cum tn̄ hostis humani gn̄is ad salutē hominū debellandā: nihil vsq̄ ocij gerit: sꝫ diuersas: ⁊ varias hereses p̄ singula queq̄ suscitat loca. In quibus maximū sui gn̄is serpētē apud Asiā Frigiāq̄ ꝓducit montanū: q̄ se paraclitū noiaret. Et cū eo mulieres priscā ⁊ maximillā: quas prophetissas velut ex ipsius factas inspiratione iactabat.

Cap. xiiij. de florino ⁊ blasto ⁊ scismate ab eis rome facto.

SEd in vrbe Roma Florinus quidā gradu presbyterij de ecclesia collapsus: vna cū Blasto socio ⁊ criminis et furoris: plurimos de ecclīa in suū baratrum deducebāt: noua aduersum ꝟitatē figmēta machinātes. Sꝫ aduersum heresim catafrigaꝝ scutū validissimū ꝓtulit appollinaris hierapolites: de q̄ supra memorauim⁹: alij q̄ q̄plurimi ad id locorū eruditissimi viri: aduersum eos ꝓ ꝟitatis defensione certarūt. Qui ēt nobis ad hystorie textū monimēta validissima reliq̄rūt. Interim vt dixim⁹. Apolinaris scribēs aduersus hāc heresim: ⁊ designās in p̄fatione q̄ p̄ ecclīas gallatie vicinarūq̄ ꝓuinciaꝝ digrediēs: ⁊ plurimos ab eis irretitos vidēs: multos q̄dē ⁊ corā dispu tādo correxit: rogat⁹ tn̄ a frīb⁹ etiā hec ad ipos scripta trāsmiserit. In q̄b⁹ post aliquāta cū auctorē huius heresis desi gnasset ꝓ grediens etiam hec addidit.

Cap. xv. de mōtano heretico ⁊ duab⁹ mulierculis secū pariter insauientib⁹.

ORigo inquit hui⁹ heresis que aduersum ecclesiā nuper exorta est: inde descēdit. Uicus quidam esse dicit apud Messiam frigie ciuitatē q̄ appellat ardabau. In quo aiūt montanū quendā noie qui nup ad fidē xp̄i venerat sub graue afie procōsule cupiditate nimia p̄matus accēsum: ꝯtrarijs spiritib⁹ in semetipo locū dedisse: ac repēte in quodā excessu mētis effectū: ⁊ velut spiritu actū ꝓloqui cepisse noua q̄dā ⁊ diuersa ab hs q̄ ex successione maioꝝ ecclīe tradita fuerāt: velut ꝓpheta li specie ꝓferētē. Que cū ita viderēt fieri hi q̄ p idē tp̄s aderāt auditores: alij eū velut demone repletū: ⁊ erratico p̄flatū spū: ad decipiēdos pp̄los iudicātes obiurgabāt: ⁊ ꝓloqui omnino ꝓhibebāt memores dominici p̄cepti ⁊ communationis eius: qua iubet obseruari a

falsis pphetis. Alij aũt velut scõ spũ repletũ: et prophetica gratia donatum putabãt. Et immemores dñi pcepti: erratico et seductorio spũi eatenus indulgebãt: vt etiam prouocare eũ ad dicenda aliqua delectarent. Et hoc fiebat arte diabolica: qua indisciplinatis perditio parabat. A quib⁹ montanus cuȝ supra q̃ dignũ est invenerati͠oe haberet: intãtũ temeritatis pgressus est: vt etiã duas quasdã mulieres insano spũ quo ipse replebatur participes sibi faceret et ad insaniendũ secuȝ pariter edoceret: quo facilius vterq̃ sexus in errorẽ p vtrũ q̃ caperet. Hi etiã beatificare eos qui sibi familiarius adherebãt: et pmissionũ magnitudine tumidos reddere. Interduȝ etiã obiurgare quosdã vt ne in omnibus adulatores depꝛehẽderetur. Tamẽ ppauci erãt ex Frigibus q̃ eorũ deciperent insania. Quibus et psuadebat in vniuersam ecclẽsiam que p orbem terre est blasphemare: et nõ solũ nihil ei deferre reuerẽtie sed ne lumen quidem eius incedere. Frequẽter tñ aduẽtantibus ex asia fratribus: vesaniet ꝯ fidem xpi bachãtes: cõfutati vt heretici corruptoresq̃ veritatis ab ecclesie conuẽtu et societate depulsi sunt. Hec in pmo libro scribens et per oẽ operis sui corpus fraudes heresis in singulis q̃busq̃ conuincens. In secũdo quoq̃ volumine de eisdẽ etiã hoc scribit. Quale ẽ aũt inq̃t qd̃ et pphetarũ pcussores nos vocãt: p eo qd̃ insanas eoꝝ non suscepim⁹ fantasias. Dicunt eñ hos esse quos pmiserit dñs ad ppłm suũ se esse missuꝝ prophetas. Respõdeãt ergo nobis si a deo missi sunt prophete mõtanus et mulieres ei⁹ quis eoꝝ a iudeis psecutionem passus est: aut quis ab iniquis occisus est vel quis eoꝝ pro nomine dñi tãtus est. Et ante reges et presides stetit. Aut q̃s in sinagogis iudeoꝝ flagellat⁹ est. Uel quis lapidatus est. Quinimo et ecõtrario traditur: q̃ finẽ vite exẽplo iude traditoris acceperint. Dicunt eñ ipso demone quo inspirabant id agente: diuersis q̃s tpibus vitam laqueo finisse. Illũ vero admirabilẽ veluti prophetie ipsorum primogenitũ theodotum nomine: tradunt quodã tpe visum sibi esse velut in celo assumi: et credidisse se spũi erroris: quo euectuȝ in excelsum et inde deductum ad terram finẽ vite exitu pessimo terminasse. Sȝ hec ipsi de montano vel theodoto ac mulieribus ita gestum negant. Tamen a plurimis affirmatur. Qd̃ cum inter negantes et confirmãtes: nos rei fidẽ relinquimus in medio. Item post aliquanta subiũgit etiã hec. Sed et sancti epi probatissimi viri qui per idẽ tempus fuerũt zoticus de cumana: et iulianus ꝺ apamia: aggressi cohibere spiritũ qui loquebatur in maximilla iusserũt themisonem obturare os eius: et excludere vocem falsis erratici spiritus. Quod et ita factum est. Et iteruȝ coarguens falsam fuisse Maximille prophetiaȝ que bella q̃ plurima imminere pdixerat: his vtitur verbis. Et quomodo nõ eius mendacium euidenter arguitur. Tredecim namq̃ iaȝ exacti sunt anni vsq̃ ad presentẽ diem: ex quo mortua est ista mulier: et nusq̃ prorsus vel priuatim vel publice bellũ aliquod exortum est. Sed et christianis per dei misericordiam par iugis et firma perdurat. Sed et in tertio libro de ijs qui se iactabant q̃ multi martyres ex eorum heresi extitissent: hoc dicit: cuȝ inquit in omnibus que supra diximus conuicti nihil respõdere potuerint: ad martyres confugiunt: dicentes se multos habere martyres: et hoc esse iudicium: quod verus sit apud ipsos propheticus spiritus. Quid ergo. Quia multi et alij heretici plurimos martyres habent ideo acquiescendum est eis: q̃ etiam veritas apud ipsos sit. Nam primi qui dicuntur martioniste habent plurimos martyres. Sed que esse poterit apud eos martyrꝫ veritas vbi christi veritas non est. Et post aliquanta iterum subiungit. Denique ait. Sãcti martyres qui pro vera fide martyrium ducunt: cum de ecclesia procedentes ad passionem ducuntur: si qui forte inuenti fuerint cum eis de heresi frigum secernũt ab eis et respuunt eorum societatem nec vllo genere cuȝ iam martyrꝫ palmam teneant spiritui

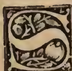
montani ꝛ maximille acquiescẽdunt pu tant. Sicut ꝛ nostris tpibus apud apamiani (que est supra meandrum posita) gestum scimus a Cayo ꝛ alexandro qui de eumenia martyres extiterunt.

¶ Capitulũ. xvj. de melciade ꝛ eius scriptis.

IN eodẽ au tẽ ope meminit Melciadis scriptoris: tãq̃ qui ꝛ ipse librũ aduersum heresim supradictaꝫ cõscripserit. Deniq̃ ꝛ inserit ex ei⁹ dictis suo opi hec ṽba. Neq̃ eñ credẽdũ est (inquit) in excessu mẽtis. i. per amentiam prophetari: qḋ est proprie pseudo prophetarum. vbi enim quis emẽs efficitur iusti rectiq̃ esse nõ potest tenax. qui sine dubio initiũ sumũt ex imperitia: ad finẽ vero deuoluunť amentie sicut supra diximus. Hoc aũt modo neq̃ in veteri testamẽto quẽq̃ neq̃ in nouo per dei spm̃ extitisse prophetaꝫ poterũt demonstrare. quia neq̃ agabus neq̃ iudas neq̃ silas neq̃ quatuor filie philippi neq̃ ammia q̃ in philadelphie eccl'ia prophetauit neq̃ quadratus neq̃ ali⁹ quisquã ex numero ipsoꝝ hoc mo do dignosciť prophetasse. ꝛ post pauca iterũ subiungit ꝛ dicit. Si enim post quadratũ ꝛ amniuã philadelphinã vt aiunt mulieres iste montani successerunt in propheticã gratiam: ꝛ sicut confirmabant vniuerse ecclesie date sunt ad prophetandum vsq̃ ad aduentum dñi decipitur eoꝝ confirmatio. Quartumdecimũ etenim iam pene habet annum ex quo defuncta est maximilla. Hec ex supradicti viri commẽtarijs. Ipse vero de quo indicat melciades etiã alia nobis ꝓprij operis non contẽnenda monimenta dereliquit. scripsit nãq̃ ꝛ aduersus gentes librum ꝛ aduersus iudeos al.um: ꝛ ad principes romani regni apologeticum pro fide nostra scripsit ꝛ aduersum cata fricas hereticos.

¶ Capitulum. xvij. Apollonius mõtani heresi declarat cãq̃ ꝛ eius prophetissas fortiter impugnat.

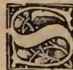

SEd et apollonius quidã ecclesiastic⁹ nihilominus scriptor bellum aduersum eos edidit i quo satis vigilãter ꝓphetias ipsoꝝ falsas esse conuincit. ꝛ singula in eis ṽba coarguit. simul ꝛ vitaꝫ moresq̃ eoꝝ q̃ auctores heresеos extiterũt exponit per hec verba. Sed videam⁹ (inquit) q̃s est hic nouus magister: ꝛ primũ nobis doctrinã eius ꝓm dominicã sniam actus ipsius ꝛ opera cõmendent. Hic est qui docuit nuptias solui ꝛ qui ieiunioꝝ leges primus imposuit. Qui pepuzam ꝛ thimiũ oppida frigie hierusalẽ nominauit. atq̃ in hec omnes cõgregãdo discernit. Qui exactores pecunie statuit. Qui sub nomine oblationum munera artificiosius accipit. Qui salaria prestat ꝓdicantib⁹ verbũ suũ vt per hoc iuitati enixius doctrine ei⁹ operã prebeãt. Hec de mõtano. De mulieribus ṽo ei⁹ post aliquãta ita scribit. Ostẽdemus aũt ꝑmo oim̃ has ꝓphetissas ex quo spũ replete sunt viros suos reliquisse. Quomõ ergo mẽtiuntur priscam virginẽ fuisse. Et post aliquãta iterum dicit. Non tibi videtur qḋ oĩs scriptura ꝓhibet ꝓphetam munera accipe vł pecunias. Si ergo videã ꝓphetam accepisse aurũ ꝛ argentũ ꝛ vestes preciosas quõ eam prophetã putẽ. Et iterũ post aliquãta subiungit dicẽs Sed ꝛ themissus q̃ apud eos noie tãtũ confessionis inflatus est: vere aũt ꝯfessionis fructibus caret: qm̃quidẽ ꝑ multã pecuniã vicula deposuit quẽ oportebat vtiq̃ humiliter se agere hic arrogãtia elatus apłice sibi aliq̃d auctoritatis assumẽs epistolã ad oẽs ecclesias scribit. In qua docere conať eos q̃ multo rectius q̃ ipse credebãt. Et cohortať oẽs ad noua ꝫ ṽboꝝ adinuẽtiones accõmodare aurem suam. Blasphemat autem dñm ꝛ apostolos eius ꝛ sanctam ecclesiam Sed ꝛ de alijs quibusdaꝫ q̃ apud eos vt martyres honoranť ita scribit. Veruꝫ ne in pluribus immoremur: dicite nobis de alexandro qui semetipsum martyrem dicit quẽ cõtinuã habet hec prophetissa: quẽ adorat vt deum mini-

me hic ꝑ latrocinijs alijsq nefarijs acti
bus reus extitit. Non nos dicimus: sed
acta hec publica ꝯtinēt. Quis ergo eo-
rū cui donat peccā. Prophetissa ignoscit
martyri latrocinia: an martyr ignoscit
prophete rapacitatis ⁊ auaritie crimi-
na. Cum em̄ dn̄s dixerit nolite habere
aurum neq pecuniam neq duas tuni-
cas isti in omnibus ꝯtra gerunt acqui-
rentes ⁊ cōgregantes ea que dn̄s etiā
habētes iussit abicere. Probamus nāq
eos q̄ apud ipsos vel prophete vel mar
tyres nominātur nō solū a diuitibus s3
etiā pauperib⁹ pupillis ac viduis pecu
nias cōgregare. Aut si habēt cōfidētiā
assint ⁊ pro his habeant nobiscū disce-
ptationē: vt si cōuicti fuerint vel de ce-
tero desinant talibus se implicare con-
mertijs. Op3 em̄ ex fructib⁹ vel agnosci
vel etiā probari ꝓphetā. Sicut ⁊ dn̄s di
cit q2 arbor ex fructibus cognoscitur et
propheta verus ꝓbatur ex fructibus.

B ¶ Ut autē de alexandro certius
cognoscatur sciendū est quia iudicatus
est apud emiliū frōtinū ꝓcōsulē ephesi-
non ꝓpter nomē xp̄i sed ꝓpter quedam
latrocinia. Nam a xp̄i noie iam aposta-
ta extiterat. Sed post hec vt fideles q̄-
dam fratres qui per illud tp̄s apud iu-
dicem aliquid poterant ꝓ ipso interce-
derent: simulauit se propter nomen do-
mini laborare ⁊ ꝑ hoc dimittitur. Nec
tamen in ecclesia patrie sue recept⁹ est
vbi latro esse ab oibus noscebatur. Qđ
si qui forte minus his que dicim⁹ accō
modandā existimat fidē: in archiuis pu
blicis apud Ephesum gesta seruantur.
Que tn̄ ibi seruari hi optimi ꝓphete q̄
ei famulant̄ ignorāt. Qui vtiq cū i his
conuincitur sine dubio ⁊ prophetarum
ignorātia cū ipso pariter redarguitur.
Hec ⁊ multa alia l eo similia possumus
edocere. Aut si cōfidunt: in cōminus ve
niāt excipiāt intētiones nostras ⁊ exuāt
se ab his si putāt se eoꝝ posse effugere
conscientiā. Itē post pauca de ipsis ꝓ-
phetis ista subiungit. Quod si negāt se
prophete ipsorū munera accepisse sta-
tuant hoc vt si cōuicti fuerint prophe-
tas se esse vltra nō simulent et mille de-
feram probamenta. Uerūtamen neces-
sarium puto etiā reliquos horū ꝓphe-
tarū fructus ꝓbari. Dicite mihi o vos
prophetisse vultus ꝓphetantis cando
ribus ⁊ ruboribus aliqn̄ fucat̄: ꝓphetissa
stibijs tingitur: prophetissa ornamētis
vtitur ⁊ ornatibus delectatur. Deinde
propheta ad tabulā ⁊ ad tesseras ludit.
Propheta pecuniā suā ad vsuras dat.
Dicāt si licet hec facere ꝓphetis. Ego
aūt vniuersa hec eis ꝓbabo. Hec ⁊ mul
ta alia idē apolloni⁹ ad cōfutādos eos
satis ꝓbabiliter ⁊ cōstanter intexuit. de-
signās ēt hoc q quadragesim⁹ iste quo
hoc scribebat ageret̄ annus ex quo mō-
tanus false huius vaticinationis initiū
dederat. Refert etiā de quodā zotico q
apud pepuzā cū ꝓphetare se maximil-
la simularet repēte ingressus cepit im-
perare spiritui q̄ in ipsa loquebat̄ ita vt
eū penitus cohiberet. Sed obstiterunt
hi qui eis adulabant̄. Meminit autē ⁊
tharsee cuiusdā martyris q̄ quasi ex tra
ditione priorum se accepisse asseruerit
saluatorē pcepisse ap̄lis suis vti ne ante
duodecimū annū ab hierosolymis di-
scederēt. Refert preterea ⁊ apud ephe-
sum mortuos a iohāne suscitatos ⁊ alia
ꝗplurima. Ex quibus omnib⁹ vehemē
ter supradicta heresis confutatur. hec
apollonius.

¶ Capitulū xviij. aliqua que de he-
resi montani scripsit serapion.

Erapiō autē
qui post maximū episcop⁹
apud antiochiā fuit in epi
stola sua quā ad caricū3 et
ponticū3 scribit de hac ipsa heresi post
aliquāta hoc dicit. vt aūt etiā hec sciat3
q ista q̄ nunc noua ꝓphetia vel potius
execratio noua processit ab oī fraterni-
tate q̄ in vniuersum modū est respuit̄ et
refutat̄ transmisi vobis claudij apolli-
naris ierapolitani Asie ꝓuincie ep̄i lit-
teras quibus de his plenius instruami
ni. In hac aūt ipā serapionis ep̄la sub-
scriptiones etiā quorūdā ep̄oꝝ ⁊ mar-
tyrum cōtinent̄. Ex quib⁹ vnus hoc mō
scripsit. Aurelius Cyrin⁹ martyr opto
vos bene valere. Alius quoq hoc mō
Aurelius publi⁹ iulius a debeltho colo

nia tratie eps. Uiuit deus in celis (quia beatus sophas q̄ est in anchialo voluit demonē pusille eijcere: sed adulatores eius non permiserunt. Sʒ ꝛ multoꝝ simul eporū eadā declarantium subscriptiones supradictis litteris inherebāt. Uerum de his satis dictum.

¶ Cap. xix. de quibusdā libellis hyrenei ꝛ quomodo mores ꝛ actus policarpi explicat.

Per idem tempus in vrbe roma diuersis nihilominus nouitatibꝰ ꝑ nōnullos regula traditiōis ecclesiastice vexabat. Pro quibꝰ hyreneus ad diuersos scripta prorogauit. Extat igitur vnus eiꝰ libellus q̄ superscribit ad blastum de scismate. alius ad florinum de monarchia ꝛ q̄ nō sit deus maloꝝ creator. Hoc em̄ supradictꝰ vir videatur asserere. Qui tn̄ postea in errorem deuolutus est Ualētini. Scribit autem idē hyreneus ꝛ de ogloade librum in quo significat cōsecutū se esse quosdā ex successoribus aploꝝ cuius libelli subscriptionem satis eleganter affixaʒ his inserere dignū duxi. Adiuro te inqt qui trāscripseris librū hunc per dn̄m nostrū iesum xp̄m ꝛ aduentū eiꝰ in gloria cum veniet iudicare viuos ꝛ mortuos vt cōferas hec que scribis ꝛ emēdes diligenter ad exēplaria de quibus transcripseris ad fidē: ꝛ vt sacramētū adiuratiōis huius silr̄ trāscribas ꝛ miseras his que transcripsisti. Hec aūt vtiliter ab illo dicta inserere operi nostro necessariū credidi quo per hec diligēs efficiatur ois q̄ hec vel legere vel describere dignum duxerit: sciēs exemplū diligētie a sctis viris ꝛ illustribꝰ traditū. Uerū in his q̄ ad florinū scripsisse hyreneū supradiximus facit policarpi mentionē. Cū quo se etiā conuersatū esse designat per hec ꝟba. Hec inquit dogmata florine q̄ asseris cōfidenter dico q: non sunt sane sententie hec dogmata nō sunt ꝯsona ecclesiastice fidei hec dogmata ne illi quidē qui de ecclesia pulsi sunt heretici potuerunt aliqn̄ cōmentari hec dogmata impietatem docent. Hec dogmata sancti presbyteri q̄ ante nos fuerunt nunq̄ ꝓtulere illi q̄ ꝛ aplos viderūt q̄s ꝛ tu nosti. Uidi em̄ te dū adhuc puer essem in asia apud policarpū tunc quidē preclara agentē dū adhuc esses intra palatiū ꝛ studētē placere policarpo. Multo em̄ magis mihi illiꝰ tp̄is rerū gestarū inheret memoria q̄ p̄sentis. Qr̄ hec q̄ a puero discimus cū aīa coalescunt ꝛ adherēt ei. Unde etiā locū ipsum tibi possum dicere in quo sedens disputabat beatꝰ policarpus ꝛ incessum illius ꝛ vultū ac totius vite modū ꝛ ipsius quoq̄ corpus habitū. Sed ꝛ disputationes quas habebat ad ppl'm ꝛ cōuersationē q̄ fuerat ei cū iohanne qūo narrare solitus erat vel ceteroꝝ q̄ ip̄m dn̄m viderant ꝛ qūo recordabat oia aq̄ recēsebat verba que dicta a dn̄o ab illis audierat ꝛ de ꝟtutibus eius ac doctrina. Et tn̄ omnia hec cum scripturis consona ꝓferebat. Que tunc ego pro minima dei quā mihi donare dignatus est attētius ꝛ studiosius audiens describebam non in chartis: sʒ in corde meo: queq̄ per gratiā dei fideliter custodio ꝛ mecū ipse sine intermissione quodāmodo rumino. Deū ergo testor ꝛ in ꝯspectu ipsius tibi affirmo: q: si q̄d tale audisset beatꝰ ꝛ aplicus vir policarpꝰ exclamasset statim ꝛ aures suas obturasset ac sicut moris erat ei dixisset Deus bone in qua me tēpora reseruasti vt hec audiā. Nonne etiā ip̄m cōtinuo locū fugisset in quo sedens vel stās huiuscemodi ꝟba audisset. Sed ex epistolis eiꝰ quas scripsit vel ad vicinas ecclesias vel ab aliquos ex fratribus cōmonens ꝛ cōfirmans eos ꝛ cohortās ad fidem potest snīa eiꝰ euidenter agnosci. Hec hyreneus.

¶ Cap. xx. de appolonio martyre.

Uerum ea tempestate Commodo romani regni apicē gubernāte pax ecclesijs per omnē terrā ꝓpagabat: ꝛ sermo dn̄i ex omni gn̄e hoim ad agnitionē ꝛ pietatē dei summi aias cōgregabat. Deniq̄ ꝛ in vrbe roma multos ex illis illustribus ꝛ p̄diuitibꝰ viris cū liberis ꝛ cōiugibꝰ ac ꝓpinquis atq̄

omni pariter familia sociauit ad fidem. Sed hoc nõ equis oculis ille antiquus humane salutis hostis aspexit. Cõtinuo deniq3 aggredit varijs nostros machinis ipugnare. Prio in vrbe roma apolloniũ quedã virũ in fide nostra ⁊ in oĩbus philosophie eruditionibus illustrẽ ad iudiciũm pertrahit accusatore ei suscitato quodã infelicissimo ⁊ desparate salutis hoie. Quiq3 qm̃ lex q̃ oblatos puniri iusserat xp̃ianos in delatore prius aiaduertendũ censebat a perhennio iudice vt eius crura cõminuerent sniam primus excepit. Tũ deinde exorat beatus apollonius martyr vti defensionez pro fide sua quã audiẽte senatu atq3 omni populo luculẽter ⁊ splendide habuerat ederet scriptã. Et post hec scdm̃ senatus consultũ capite plexus est. Ita nãq3 a prioribus lex iniquissime promulgata censebat.

¶Cap.xxi. qui sub cõmodo insignes episcopi clarebant.

Bitur sub eiusdẽ cõmodi pricipatu Eleutherio in vrbe Roma tredecim ãnis sacerdotio fũcto Victor succedit. Sed ⁊ Juliano apud Alexandriã post decem annos defunctos demetri⁹ substituit. Apud antiochiã q3 octauus ab aplis eps̃ cõstituit Serapion: de quo in superioribus memorauim⁹. Tũc apud cesareã Palestine theophilus ⁊ Marcissus in Jerosolymis ecclias pcurabant apud corinthũ vero bacil⁹ ⁊ apud ephesum policrates nobiles in ep̃is habebãtur. Sed ⁊ multi in alijs locis referũtur peridẽ tp̃s egregij sacerdotes. Nos tñ eorũ facim⁹ mẽtionẽ quorũ fidẽ ⁊ sciẽtiã ex proprij operis inditijs possum⁹ habere compertam.

¶Cap.xxij. de questiõe super obseruatione diei pasche.

Ijbus ea tẽpestate ecclesijs p̃sidẽtibus in puincijs Asie questio nõ minima exorit velut ex antiqua eorũ obseruatiõe descendẽs q̃ quartadecima luna putarẽt omni gẽti pasca obseruãdũ. Qñ sc3 iudeis agnus pcipit immolari velut necessario cõfirmantes quocũq3 die septimane q̃rtadecima luna venisset solui debere ieiuniũ cũ talis cõsuetudo i nullis prsus alijs vnq3 obseruata fuisset ecclijs. Ob quã cãm cõpetus ep̃orũ ⁊ cõcilia p singulas quasq3 puincias cõuocant prorogatisq3 ad se inuicẽ ep̃lis de singulis q̃busq3 locis vnum oẽs ecclesiasticũ dogma cõfirmant ne liceat aliqñ nisi in die dñica i qua dñs resurrexit a mortuis dñicum pasche celebrare misteriũ ⁊ in hac sola soluendũ eẽ paschale ieiunũ. Extat deniq3 vsq3 i hodiernũ cõcilij apud Cesareã Palestine habiti decretũ in quo p̃mus est Theophil⁹ ip̃i⁹ cesaree eps̃ ⁊ Marcissus hierosolymorũ sacerdos hr̃ ⁊ i vrbis Rome cõsilio siĩe aliud decretũ cui p̃fuisse Victor eps̃ indicat. Et ponti prouincie palmas gallorũ quoq3 sacerdotalis cõuentus extat hyreneũ presulẽ scribẽs. Aschaie vero Bachilus corinthiorũ ecclesie ep̃m: qui omnes diuersis locis vnã eãdẽq3 iudicij sui sniam protulere.

¶Capitulum xxiij. de eodem.

Ed episcopi regionis asiane seruandam magis a veteribus sibi traditã cõsuetudinez cõfirmabant.

A ¶In q̃b⁹ policrates q̃ i eis p̃matũ agere videbat ad victorẽ ep̃3 Romane eccle scribẽs morẽ traditiõis antiq̃ ad se vsq3 delatũ p hec v̄ba designat. Nos ergo inq̃t itemeratũ pasche colim⁹ diẽ neq3 addẽtes neq3 auferentes aliq̃d. Et eĩn magna q̃dã lumiaria apud asiã dormierũt sũmi ⁊ electi viri q̃s dñs suscitabit i aduẽtu suo cũ veniet de celis i gl̃ia ⁊ req̃ret oẽs sctõs suos. In q̃b⁹ est philipp⁹ euãgelista q̃ dormiuit apd̃ hyerapolim. s3 ⁊ due filie ei⁹ q̃ v̄ginesenuert. Et alia ei⁹ filia sp̃usctõ repleta q̃ apud ephesũ dormiuit. Necnõ ⁊ ioãnes q̃ supra pect⁹ dñi recubuit q̃ fuit sũm⁹ sacerdos ⁊ põtificale petallũ gessit martyr ⁊ doctor eccle. q̃ ⁊ ip̃e apd̃ Ephesum dormiuit Policarp⁹ q3 apud smyrnã ⁊ eps̃ et martyr. Silr ⁊ traseas eps̃ apud eu-

meniam sed apud smyrnā martyrio cō summatus. Quid autem dicam etiam sagarem nihilominus sacerdotē et martyrem: qui apud laoditiam quiescit in pace. Sed et papirium et Macharium Et melitonem ꝓpter regnum dei eunuchū et spiritusancto repletū qui iacet in ciuitate Sardensiū: expectans aduentū de celis dñi vt resurgat a mortuis. Isti ergo omnes diē pasche in quarta decima die mensis obseruauerūt secundum euangelium nihil omnino extrinsecus agentes: sed et fidei regulam per omnia cōseruātes. Sed et ego omnium vestrum minim⁹ policrates ſm traditionem patrū meoꝝ obseruo eorum dūtaxat quos et ab initio secutus sum. Septē namq ex parentibus meis ꝑ ordinē fuerunt episcopi ego octauus. Qui oēs ita obseruauerūt hūc diē. vt conueniret cū illo quo fermentū iudeorum populus aufert. Unde fratres carissimi sexaginta quinq annos etatis gerēs in nomine domini multoꝝ quoq orbis terre epōrum noticiā plenissime habens et sanctis scripturis intendēs: non perturbabor ex his que ad terrorē ꝓferunt quia et maiores mei dixerunt obtemperare oportet deo magis quā hoibus. Et post pauca de his qui secum aderant episcopis ita subiungit. Poterant autem etiā ꝑsentium episcoporum facere mentionem quos ipsi petistis vt euocarem sicut et feci. Quorum nomina si scribā nimia multitudo est. Qui oēs sciētes pusillitatem meā cōcensu suo que scribimus confirmant. certi q nō inaniter canos atulimus: sed in disciplina. Christi semper conuersati sumus. Sed adhuc Uictor romane ecclesie episcopus pertinacius agens passum toti⁹ asie ac vicinaꝝ prouinciarum ecclesias a communionis societate abscindere nititur tāq in heresim declinātes et lrās mittit qbus oēs simul absq discretione ab ecclesiastico federe seggregaret. Sed hoc nō oibus placeat episcopis quin potius e cōtrario scribēres ei iubebant vt magis quā pacis sunt ageret: et concordie atq vnanimitati studeret. Denique et extāt ipoꝝ littere qbus asperi⁹ obiurgāt victorē velut inutilē ecclie cōmodis cōsulētē. Nā et hyrene⁹ cū ceteris quib⁹ preerat galliarū epis scribēs confirmat quidē vt in dñica die resurrectionis dñi misteriū celebret. Uictorē tamē arguit q nō recte fecerit abscindere a corpe vnitatis tot et tantas ecclesias dei que morem antiquitus sibi traditum custodirent.

B ¶ Sed et de multis alijs cōmonet ꝑ hec verba. Non solū inquit de die pasche agitur cōtrouersia sed et de ipsa specie ieiuniorum. Quidam enim putant vna tm̄ die obſuari debere ieiuniū alij duabus alij vero plurib⁹. Nō nulli etiā quadraginta ita vt horas diurnas nocturnasq computantes diem statuant. Que varietas obseruātie non nunc primum neq nostris temporibus cepit sed multo ante nos ex illis. vt opinor quā nō simpliciter quod ab initio traditum est tenentes in alium morem vel ꝑ negligentiam vel ꝑ impericiam postmodum decidere Et tamen nihilomin⁹ oēs isti etiā cū in obseruantiā variarent inter se metipsos et nobiscum pacifici fuerunt semper et sunt nec dissonantia ieiunij fidei consonantiam rupit. Post hec infert etiā hystoriā quandam que pro sui oportunitate nec a nobis dz omitti. Denique ait. Et illi omnes ante soteram pꝛsbyteri qui ecclesiē tu cui nunc prees sacerdotium tenuerunt (Anicetum dico et pium iginumq et thelephorū et sixtum) Neq ipsi ita tenuerunt neq hi quā cū ipsis erāt. Et tn̄ cū ipsi ita nō obseruarent pacem semp habuerunt cum illis ecclesijs que hunc obseruantie morem tenebant. Cum vtiq et ipsis contrarium videretur q non etiam ceteri similiter obseruauerant. nunquā tamē ob hoc repulsi sunt aliqui ab ecclesie societate aut venientes ab illis ptibus nō sunt suscepti Immo poti⁹ et omnes pꝛsbyteri qui fuerunt ante te oibus semp quā non ita obseruabant pꝛsbyteris ecclarum eucharistiā solēniter transmittebāt. Btūs autē Policarpus cū ad vrbē Romā venisset sub aniceto cumq de alijs nōnullis paꝝ qd habuissent inter se statim tamē coissent in pacē de hac qstione ita egeruntvt nō vnusquisq sententiam suam obstinata

contentione defenderet. Neq3 eni3 aut anicetus policarpo suadere poterat vt non obseruaret ea q̄ nouerat iohanne3 discipulum domini vel ceteros apostolos cū quibus semp fuerat obseruasse. Neq3 rursum policarp⁹ anicetū p̄suasit ea deserere q̄ ille dicebat a se maiorum more seruari. Cūq3 hec ita inter se habuissent cōmunicarunt sibi inuicē ita vt cederet anicet⁹ policarpo etiā sacerdotali ministerio (honoris dūtaxat cōtemplatione) perfungi. Et ita ab inuicē plena fide pace, integra ꝛ firma charitate discedūt. vt oēs ecclesie siue q̄ ita de pascha siue que non ita obseruarent inter se, tamen concordiā custodirēt. Hec hyreneus agens nominis sui opus pace3 ve3 de ecclesijs concilians scribit. Et nō solum victori. sed ꝛ diuersis ecclesiaru3 doctoribus similiter per epistolas asserit ꝙ nulla pro hac questiōe in ecclesijs dei dissensio debeat oboriri.

Cap. xxiiij. de eodem.

Apud palestinā quoq3 conuenientes in vnu3 sacerdotes dei Narciss⁹ hierosolymoꝝ ꝛ theophilus de quibus iā supradiximus. sed ꝛ cū ipsis cassi⁹ tyri⁹ ꝛ clarus de ptolomaide ꝛ ceteri per multi pariter congregati. cu3 de hac questione agerēt quid etia3 apud ipsos apostolica traditio cōtineret circa finem decreti quod in cōcilio eorum statutum est. Hoc modo indicant. Epistole aiunt nostre exemplaria p omnes ecclesias transmittāt vti ne rei efficiamur animarum que diuersis erroribus immergunt. Designam⁹ igitur vobis: q2 ꝛ apud alexandriam eadem qua apud nos die pasche solennitas gerit. q2 ꝛ ipsoꝝ nobis littere deferunt ꝛ ipsi nostra scripta suscipiunt. vt pariter ꝛ consonanter die3 festū celebremus. Hactenus de supradicta questione ex his que in veterum scriptis habere reperimus.

Cap. xxv. de nonnullis alijs hyrenei libellis.

Extat autem adhuc hyrenei p̄ter eos quos supra enumerauimus libellos ēt aliud volumen egregium aduersum gētes qd̄ de disciplia attitulauit ad marcianū quēdā scribēs. Et dialogi de diuersis i qb⁹ testimonia d̄ ep̄la ad hebreos poni pluria ꝛ de sap̄ia q̄ dr̄ salomonis. Hec sunt q̄ ad nostram noticiam etia3 de hyrenei opusculis peruenerint.

Cap. xxvj. commodo qui statim imperatores successerunt.

Commodus aūt tredecim annis imperio gubernato ptinaci post se regnū reliqt. Quo sex solis mēsibus retento idē pertinax diem obijt ꝛ seuerus post hunc suscepit principatū. Cui⁹ tēpibus plurimi eccl'iastici viri nobiles ꝛ stilo illustres extiterūt sicut ex eoꝝ monimentis agnoscimus.

Cap. xxvij. de heresi artemonis.

Ex quib⁹ est heraclitus qui in apostolū cōmentatus est.

A Et maximinus q̄ de famosissima oim hereticoꝝ disseruit q̄stiōe qua semp inquirit vnde sint mala vel vnde malicia: ꝛ ꝙ materia fctā sit ꝛ nō infecta. Sed ꝛ candidus qui exameron: id est de principio genesis scripsit. Appi⁹ quoq3 de hisdē similiter ɔmentatur. Sextus etia3 qui de resurrectione disseruit ꝛ de ceteris nōnullis. Arabianus quoq3 ꝛ alij innumeri quos lōgum est vel enumerare vel etiā p aliquo illustri vnū queq3 dictorū suoru3 inditio designare. Plurimi tamē ipoꝝ extātes temporibus suis hereticorū perfidias cōfutantes fidem rectam ꝛ apostolica3 monimentis suorum voluminum mandauere. vt artemonis illius hereseos auctoris quā postmodū paulus samotenus nostris iam pene temporibus instaurare conat⁹ est: de qua dignu3 est q̄ vel qualis sit hystoria comprehēdere.

B Hec heresis purum hoiem id est absq3 deo fuisse saluatorē ɔfirmat. Idq3 antiquit⁹ ab ipsis etiā ap̄lis traditum esse mentit: Aduersū quos vnus ex his

quos supra memorauim⁹ ecclesiastic⁹ scriptor:ita respōdit Aiunt inquit aliq̄ ipos etiā aplos ita vel suscepisse,vel ceteris tradidisse sicut nūc ipi asserūt.Et hāc veritatē p̄dicationis esse seruatam vsq̄ ad victoris tē pora.Et quō successores eorū scribētes aduersū gētiles vel aduersum hereticos:id est iustinus ⁊ melciades ⁊ tatianus ⁊ clemēs ⁊ alijs q̄plurimi d̄ deitate xp̄i apertissime disserūt hyrenei vero ⁊ melitonis cetero rūq̄ qui p idem tp̄s fuerunt volumina quis ignorat.Quibus ⁊ d̄nm hoiem simul p̄dicāt xp̄m.Sed ⁊ psalmi vel cantica q̄ a fratribus fidelib⁹ ex initio scripta sunt verbū dei eē xp̄m ⁊ deum tota hymnorū suorū laude concelebrāt.Quō ergo tot seculis fidē p̄dicatā nūc isti asserunt q̄ a victoris tēporibus exordiū sumpserit.Quō aūt victori de calūniā faciunt q̄ sciunt victorē theodotum contrariam:qui princeps ⁊ pater extiterat impietatis ipoꝝ:de communione ecclesie repulisse:qui prim⁹ rome ausus est dicere purū hoiem fuisse xp̄m Si eñ victor dicūt ita credebat quō eijciebat de ecclesia theodotum blasphemie istius inuentorem.Sed de Uictore hec cōmemorasse sufficiat.Cui decē annis ep̄atu functo zepherinus sacerdotij successor extitit.nono principat⁹ seueri anno de quolibet Epherino eadē scriptura qua in superioribus vsi sumus talia q̄dam refert.

¶Cap.xxviij.De natali primum xp̄iane fidei nobili ɔfessore deinde heretico demō ab angelis duriter castigato pulchra hystoria.

Ibit cōmonebo vos fratres de his q̄ gesta sunt apud nos q̄ si forte in sodomis accidissent etiā illos emēdare ⁊ corrigere potuissent.Cōfessor erat q̄dā apō nos Natalis noie nr̄a adhuc ɔfessus memoria h̄ decept⁹ aliq̄n ab asclepiodoto quodā ⁊ theodoto collectarijs(q̄ ambo discipli erāt theodoti contrarij illius q̄ primus p hac stulta assertiōe ab ecclie societate depulsus est)Uictore tūc vrbis rome ep̄o acquieuit vt accepto ab eis salario ep̄s illius heresis nolaret certa pactiōe id est centū q̄nquaginta denarijs mēstrue p̄stationis.Quiq̄ natalis cū se in hoc decept⁹ locasset frequenter ammonebat in somnijs a d̄no.q̄ misericors de⁹ ⁊ d̄ns nr̄ ih̄s xp̄s nolebat martyrē suū q̄ sibi in multis passionib⁹ extiterat de ecclia p̄dere.Sz,cū negligēti⁹ susciperet ⁊ visiones p̄mat⁹ amore ⁊ turpis lucri deuict⁹ illecebra ad vltimū a sctis angelis p totā noctē v̄berat⁹ ⁊ penis grauib⁹ excruciat⁹ mane cōsurgēs cilicio se induit ⁊ cinere se conspergit ac multis lachrymis errorē suū deflēs añ pedes se zepherini ep̄i p̄sternit ⁊ vestigijs oim nō tm̄modo clericoꝝ:sed etiā laicoꝝ multa cū lamētatiōe p̄uolutus in lachrymas ⁊ miserationes oēm p̄uocauit eccl̄iam vt indulgentiā sibi a xp̄o ɔtinuis,⁊ iugibus p ipso precib⁹ implorarent:ostēdentes simul in cōspectu domini liuores corpis ⁊ cicatrices quas p̄ nocte ipsius ɔfessione susceperat.Et vix aliq̄n in communionem ecclesiastici corporis reuocatus est.

B ¶Sed ⁊ post aliquāta idē scriptor adiungit hec ēt.Scripturas aūt diuinas absq̄ vlla timoris dei reuerētia corruperūt Antiq̄ v̄o fidei regulā p̄terue ⁊ impie respuūt ignorātes xp̄m.Quem idcirco nō inuenerūt q̄ nō recte q̄sierūt ⁊ intantū stulticie impietatisq̄ p̄lapsi sunt vt si quis eis sermonē de scripturis proposuerit illi econtrario proponant vtrū h̄ sermo de quo agitur coniunctū aut separatū genus syllogismi faciat ⁊ derelinq̄ntes sctās dei scripturas geometriā tractāt tāq̄ q̄ vere de terra sint de terra loquūt.Et iō eū q̄ de sursū est ⁊ de celis venit ignorāt.Deniq̄ euclides apō eos vel maxie in geometrie disciplinis viget.Sed et aristoteles et theofrastus ab his ammiratione habētur.Galien⁹ v̄o a nōnullis eoꝝ adorat etiā.Quoꝝ artib⁹ ⁊ doctrinis herescos sue ipietatē nitūt asserere ⁊ deceptiōib⁹ hoiū ignorātiū deū simplicitatē diuinarū scpturaꝝ sinceritatē fidei subruūt.sz h̄ faciūt q̄ nec vicini effecti sūt dei.Propterea ⁊ diuinas scpturas absq̄ vllo timore ɔtenerāt:⁊ corrūpētes eas emēda

re se dicũt. Uerũ nequi me putent falsa aduersum eos pferre palã est oibus no scere: si qs vult exẽplaria eo℞ accipere ⁊ cũ alijs nihilominꝰ eo℞ exẽplaris cõ ferre inueniet: etiã inter se ipsa multum dissonare: quia vnusquisqꝫ vt sibi videtur emendat. Deniqꝫ asclepiodoti non conueniũt omnino cũ theodotis. Tum deinde etiam discipulis ipso℞ si q̃ forte transcripserunt qđ eis visum est vel addere licuit vel offerre ⁊ oibus preferunt habere se emendata magis autem inq̃nata exemplaria. Rursum hermofili exemplaria non consonant cum appollonidis. Sed ne ipsa quidẽ sibi ipsis concordãt si priora cũ posterioribus conferas. Semp enim emendant: quibꝰ semper displicet quod emendant: ⁊ noua q̃qꝫ perquirunt cũ eis, que in vsu sunt videbuntur aduersa. Quid aũt temeritatis habeat istud admissum neqꝫ ipsos arbitror ignorare. Aut enim nõ credũt diuino spũ scripturas esse cõscriptas et sunt infideles aut semetipsos arbitrantur sapiẽtiores esse spũsancto. Et quid aliud indicat per hoc nisi qꝫ a demone aguntur. Neqꝫ eñ negare possunt factuũ suum quando quidem etiam manus eorum in ipsis exemplaribꝰ teneãtur ⁊ nouerint ipsi qꝫ a magistris suis ⁊ doctoribꝰ scptura℞ ₛm istud corrupte legenꝰ ẽt explanatiõis susceperint itellectũ. Quidã aũt ex ipsis corrũpere iaꝫ scripturas dignati sunt: sed penitꝰ abnegare legem scꝫ ⁊ pphetas: ⁊ obtentu impie huiꝰ assertionis in vltimũ perditionis gurgitẽ deuoluti sunt. De q̃bus hec sufficiant hystorijs esse mandata.

¶ Explicit liber quintus.

¶ Incipit liber sextus.

¶ Cap. primum. de martyrio leonidis patris origenis deqꝫ ipso origene ⁊ eius preclaris gestis.

T cũ seuerus quoqꝫ psecutiones agitaret ecclesijs preclara militibꝰ. Xpi pro pietate certamina martyrij gerebantur precipue tamen apud alexandriaꝫ: quo ex omni egypto ac Thebaide: velut in quodam stadiu, pietatis athlete deducebantur.

¶ Qui p supplicio℞ mortisqꝫ patiẽtia: consequebaut a deo inmortalitatis coronas. In quibꝰ ⁊ leonides origenes pater p martyrio xpi capite plexus. tenere adhuc etatis supradictum puerũ dereliquit. Qmqꝫ qualibus annis ex eo erga diuine legis studia viguerit. non erit importunũ paucis exponere. Preci pue qꝫ ⁊ apud q̃plurimos opinio de eo celeberrima puulgata est. Et si quidem velit qs oẽm vitã viri huius litterarum tradere monimẽtis: certuꝫ est qꝫ tanta sunt de eo ac talia: que proprium de eo ⁊ opꝰ requirãt ⁊ ociũ. Nos tñ in pñti quãta possumus breuitate inseremus huic opi etiã que ad ipm spectant pauca de multis. Que vel ipsiꝰ epl̃is ad nos vsqꝫ seruatis: vel ex alio℞ historijs indicata cognouimus. Cuiꝰ gesta si res pateret etiam ex ipsis cunabulis digna mihi videntur posteritatis memoria.

¶ Decimum namqꝫ imperij agebat seuerus annum. Alexandrie vero per idẽ tps oiqꝫ egypto p̃sidebat letus: episcopatum in ea post iulianum demetrius susceperat. Cum supra modum accenso persecutionis incendio: ⁊ multis ea tempestate martyrio coronatis: in tantum ardorem capescendi martyrij puerulus tunc adhuc origenes exarserat: vt sponte se periculis ingereret: ⁊ alijs in certamine positis precepsin medios rueret: ita vt insectari ipsam mortẽ ⁊ rapere velle videret. Quã ⁊ adipisci omni modis potuisset: nisi quod dispensatione domini ad vtilitatem multorum putatur pro totiꝰ ecclesie edificatione seruatus per solicitudinem matris q̃ gloriose mortis eius desideria impediuit. Que cum primo maternis obsecrationibus supplicaret vt sibi consuleret vt parceret matri: ⁊ ille ex his precibus inflammatior ad amorem martyrij redderetur: maxime ex eoqꝫ patrẽ iã teneri cognouisset i vinculis. ⁊ ipse ppere sociꝰ efficivinculo℞ eiꝰ ac martyrij festiaret arte q̃dã mrñi affectꝰ ihibet. Et cũ mature re eũ vellet ⁊ añ lucanũ prũpe ad agonum certamia psensisset: noctu cubiculũ suũ dormiẽtꝫ igressa: oia eiꝰ indumẽta

pcedi ad publicū poterat furata sub
traxerit: vt ꝑ hec domi residere necessi=
tate cogeret. Ille maternis impeditus
dolis cū nihil aliud agere posset nec tñ
mens quiescere pateret: audet aliquid
sup etatē. Eplāz scribit ad prēm se qdē
maternis artib⁹ detineri: sed illuz tene
re debere qd cepit. Et addit etiaz hec.
Uide pr̄ ne propter nos aliud aliqd ve
lis. Hec sunt prima puerilia Origenis
rudimenta. Hic ludus ei⁹ īfantie: hec a
tenero religionis ⁊ pietatis inditia. Ta
lis in eo erga deum coaluit affectus.
B ¶ Hinc iaz lectiōi se cepit diuinoꝝ
voluminū mācipare: ⁊ in eruditionibus
fidei diuine semetipm̄ haud segniter ex
ercere. Qm̄ qdem iaz ⁊ apparēte in his
imbui cepat: q̇ ei sensim inter seculares
libros q̄bus in pria etate erudiebatur:
ēt nr̄aꝝ scripturaꝝ nōnulla interī legē
da subijciebat. Tū deinde paulatim ēt
pferre hec scholarib⁹ studijs ꝯmonebat
Iam inde etiā lectiones exigere ꝑ dies
singulos ⁊ memorie cōmēdare: puerū
non inuituz imo poti⁹ erga hec discēda
promptiorē cogebat. Quippe q̇ legens
hec: non solo simplici intellectu videret
esse cōtētus: sed negotia pr̄i descriptu=
re sensib⁹ ac q̄stionibus cōmoueret. In
quirens ab eo quid sibi videret: ꝙ per
spm̄ sanctum scriptura dī inspirata: vel
quid diuini ꝯsilij tegat simplicitas ista
verborum. At ille simulabat quidez in
crepare se cū ⁊ vetare vltra etatem ali
quid q̄rere. Apud semetipm̄ tamen in=
credibiliter exultabat: omipotenti deo
gratias referens: qui ei talis sobolis es
se donauerit patrem. Deniq̧ frequēter
dī dormienti pueros religiosus: ⁊ solli=
citus supueniens pater: operimentum
pectoris detraxisse: et velut dei spiritu
intus incluso: pectus eius tanq̧ tēpluz
quoddā venerat⁹: ⁊ demulcens osculis
abscessisse: beatum semetipm̄ adeo esse
ctum ꝓ tante ꝓlis felicitate gratulat⁹.
Hec ⁊ multa his similia in puerilitate
origenis extitisse memorantur. Ut ve=
ro pater eius martyrio consummat⁹ ē:
puer ipse cū mr̄e vidua: et sex alijs ꝑuu
lis fr̄ibus septimūdecimū agēs etatis
annum in summa facultatum penuria
derelictus est. Qm̄ quidem census pa=
ternus qui vel maximus fuerat fisco ꝑ
ꝓscriptionem sociatus est. Nec tamen
ei defuit omnipotentis dei prouidētia
Ob insigne nanq̧ vel litterarum vel re
ligionis studium a quadā nobili ⁊ locu
pletissima femina ꝑfamiliariter foueri
cepit. Que tamen Paulum quēdam an
tiochie ortum: antique hereseos famo
sissimū sectatorem adoptiuum domui
sue illo in tempore habebat. In q̇ ado=
lescentulus Origenes cum necessitatez
haberet apud predictā feminā vna de=
gere: documentum iam inde a puero fi
delissime ⁊ catholice sue mentis osten=
dit. Nam cum ad supradictum virū ve
lut ad magistrum et summi nois docto
rez ꝑ dies singulos immēse multitudie
conuenirēt nō solum hereticoꝝ veruz ⁊
ex nr̄is multoꝝ pro eo ꝙ eruditionis ei
summa ab oībus crederet: nullo tamē
pacto vel pro honoris gratia: vel etiaz
ꝓ necessitate coiunctionis flecti potuit
origenes: vt cum eo saltim in oratione
consisteret Ita ei a prima etate ecclesia
stice regule obseruantia: honorabilis
fuit: ⁊ hereticoruz societas execrabilis.
Sicut ipse in quodam loco operis sui
ait: quia hereticoꝝ execranda doctrina
est: nec tamen deerat ei erga cōmunes
litteras studium: in q̇bus pater eū eru=
diendum tradiderat: sed exercitabatur
et in his multo attentius: etiaz post cō
summationem pr̄is. In arte nāq̧ gram
matica ita fuerat instructus: vt ⁊ ad do
cēdum plene sufficeret: et ex hoc ei qua
ad necessitatem transigende domus vi
debantur necessaria pararentur.
¶ Capitulum. ij. adhuc de origene. A.

Erum cū pre
esset auditoris ⁊ grāmati=
cam doceret sicut ipse ī qui
busdaz scriptis suis refert
⁊ cū ecclie apd Alexādriā magisterij de
esset officiū: cūq̧ oēs deturbati ꝑsecuto
rum nimis ⁊ ferocitatib⁹ aufugissēt ali
quāti gentilium cōueniebant ad orige=
nez: tūc adhuc grāmaticā docētem: au=
dire ab eo verbū de nr̄a fide ac religiōe
cupientes. Quos ille non soluz ad fidē

de perfidia conuertebat. verum etiam perfecte vite institutionibus informa=bat. Quorum primus extitit Plutar=chus qui per ipsum conuersus ad fidē nostram non solum perfecte vite insti=tuta seruauit. verūetiam q̄ est summa beatitudinis: martyrij consecut⁹ est pal mam. Secūdus cum hoc fuit eraclas ⁊ natura plutarchi frater ⁊ meritis. Qui cum ab eo nō solum in fide nostra atq; scientia: sed et vite purioris institutiōi=bus ad perfectum fuisset instruct⁹. Ale xandrine ecc̄ie preessec post demeritū subrogatus est. Sȝ ea tempestate qua aquila. Alexandrine atq; egypto presi=dente persecutionē rabies increscebat octauumdecimū. Origenes agebat eta tis annū: quo in tempore perfamosissi=mi apud oēs vel incredulos vel infide les domi forisq; nomen eius effectū est precipue per id q̄ sanctos oēs in ꝯfes=sionis vinculis positos non solum ser=mone et cohortatione perfecte ⁊ spūa=lis doctrine ad martyrium roborabat. verum etiam multos suis officijs ac mi nisterijs e vinculorū penis: ⁊ squalore carceris subleuabat. Sepe deniq; etiā ante tribunalia iudicum: ⁊ in ipsis corū cruciatibus aderat aduersū ꝓphanas interrogationes iudicū: affectu eis ac mēte cōpatiens vultuq; ⁊ nutib⁹ si dici potest velut firmiores eis rn̄siōes subij cere gestiēs. Sed ⁊ cū sniam suscepisset eadem fiducia vtebat: oibus se piculis inferens: nec trepidans ꝑsecutorib⁹ in=tuentibus: extremis q̄ȝ oculis marty=res salutare: ita vt nōnunq̄ pro his et impetus in eū gentiliū fieret. Sed diui na dextera cū admiratione oim ꝑfect⁹ euadebat. Uerum nec enumerari facile nec referri pōt quotiens ⁊ q̄ crebro imo ꝑ singulos pene dies: de quātis eum et qualibus periculis: dum erga predica=tionem verbi dei impiger ⁊ prompt⁹ ē eadem illa diuina dextera conseruauit quotiens in insidijs positos q̄ eum clā interimerēt effugit. Et intm̄ aduersū se dū in op⁹ dei ꝓpt⁹ est infideliū conci=tauit insaniam: vt turme militū dispo site domo in qua commanere videbat obsederit: nec tm̄ eum capere aut tenere potuerint: diuina protectiōe seruatum. Tanta rabies contra eum mētes hoīm icesserat: ꝓ hoc solo q̄ plurimos ꝑ eum videbant ad fidem nr̄am ab increduli=tate conuerti. Et intm̄ quotidie aduer=sus eum ꝑsecutio cumulabatur: vt tota vrbs maxima alexandria cū tegere nō posset: sed de domo ad domū transiret: et tn̄ vndiq; fugaretur: cum viderent ꝑ loca singula multitudines plurimas ꝑ eum ad fidē dei sociari. Obtinebat aūt hoc q: non solum in verbo erat ei perfe cta doctrina: verū etiam in ope consum mate discipline ꝓbebat exempla. Et di cebatur sicut aiunt de eo: q: hic est qui quale hȝ verbum talem habet vitam ⁊ qualē hȝ vitam tale habet verbū. Quī que docet agit: ⁊ que agit hec docet.

¶ Manifeste aūt et euidenter aderat ⁊ diuina gratia. per quā innumeros ad imitationem sui in fidem dei prouoca=bat. Unde et videns demetrius eps q̄ ad ipm precipue doctrine gratia ⁊ ꝑdi=cationis verbi dei: multitudines pluri me conuolarent: ⁊ calezizandi ei id est docendi magisterium in ecc̄ia tribuit. Quod primus post apostolos apd̄ ale=xandriam panthenus. Secundus ꝑ or=dinem. Clemens Tertius amministra uit Origenes ipsius discipulus clemē=tis qui clemens in opere Stromateo vbi etiā tempora quibus libros descri bebat: ꝓhennijs designauit: ad finē im=perij ꝯmodi pertendit. Unde certū est q̄ seueri tpa hec ipsa que nunc habem⁹ in manibus continebat. Qua tempesta te etiam iudas quidam alius scriptor de septimanis que in Daniele referun tur disseruit. Qui et ipse decimum Se=ueri imperatoris agnum regni cōme=morat. Js etiam diuulgatā antichristi iam ꝑsentiam iāq; existimās imminere ex persecutionum immietate: multorū ex nostris fidelium aīos perturbauit. Igitur origenes iniuncto sibi a deme=trio episcopo magisterij officio: grāma ticam scholam negligere cepit: magis se verbo dei conferens. Utitur sane etiā consilio non puerili. Bibliothecā gen tilium librorum tradidit cuidam fideli amico pactus cum eo quatuor sibi obo

los ex eius precio per dies singulos in ferri: quo scilicet ne grauis esset cuiq̃ i sustentanda victus necessitate: nec congregatam pecuniam domi reseruare videretur. Igitur in talib⁹ institutis: plurimum temporis exigens. vita: morib⁹ exercitijs per oĩa xp̄ianus philosoph⁹ habebatur. Cum ꝛ pro iuuenilibus cupiditatibus reprimendis: ꝛ pro sapientie profectibus capescẽdis dic noctuq̃ artioribus se abstinentie constringeret frenis: ꝛ indesinenter diuinoꝝ librorũ meditationibus inhereret. In abstinẽtia plurima: in ieiunijs indesinentibus in vigilijs pene iugibus: ita vt si quando paruum aliquid somni necessitas naturalis exigeret: hanc ille non supra stratũ quo oĩno nullo vtebatur: sed supra nudi soli dependeret superficiẽ. Añ oĩa vero precepta euãgelica ꝛ voces saluatoris summo amore ꝛ studio: implẽdas esse censebat: quibus precipitur duas tunicas non habendum: neq̃ calciamẽtis vtendum: neq̃ de crastino cogitandum. Que ille ꝛ singula summa cum diligentia in fide contendebat explere. Et supra vires atq̃ etatẽ suã scd̃m ap̄li monita in frigore ꝛ nuditate agones patientie desudabat. Ita cunctis auditoribus suis renũciandi oĩbus que possidebant: ꝛ btẽ paupertatis prebebat exempla. Erat igitur p̄ hec casus oĩbus ꝛ acceptus. In hoc vno nonnullos offendens: q̄ cupientes de facultatibus proprijs aliquid sibi saltim victus grã ministrare: pro districta continentie disciplina refutabat. Cum vtiq̃ pro labore quo in verbo dei desudabat non solum duplici ſm apostolum sed et multiplici honore dign⁹ ab oĩbus duceretur. Sz ille honorem sibi sũmũ in continentia deputabat. Deniq̃ ꝛ per multos ãnos traditur absq̃ omni calciamẽto nudis incessisse vestigijs. Uini quoq̃ vsum ceterorũq̃ similium: nisi ea sola que vite necessitas deposcebat: nullũ penit⁹ habuit: vsq̃q̃ incõmodo stomachi imo iã pene p̄iculo cogeret̃. Talib⁹ igit̃ vite atq̃ instituti sui exemplis informãs cos q̃s a gẽtili vita ꝛ stulta philosophia ad verã xp̄i philosophiam sapientiãq̃ conuerterat: non solum in intimis ac archanis fidem habere docuit per hoc q̄ geri ab eo videbant q̃ docebantur: verumetiã ad martyrij eos amorẽ: per ea q̃bus q̃tidiano roborabãtur exercitio prouocabat. Ex quibus et multi compꝛ̃hensi in persecutione palmam martyrij consecuti sunt.

¶ Capl'm. iij. q̄ e schola origenis multi martyres prodierunt.

IN his pri[mus] erat Plutarchus de quo superius memorauimus. Quem cum vidisset populus ad mortem duci: et assistere ei originem: qui hortatu suo ad magnanimitatẽ aĩos eius erigeret velut mortis eius auctorem discerpere cum pene ꝛ interficere vulgus irruerat nisi ex tunc ope diuine ꝓuidentie e furentium manibus fuisset erept⁹. Post plutarchi martyrium secũdus ex origenis discipulis martyr efficit̃. Seren⁹. Tertius ex eius nichilominus auditoribus Eraclides martyrio coronat̃. Quartus heros neofitus. Nam superior seren⁹ adhuc cathecumin⁹ consummatus est. Quintus eiusdẽ scole martyr efficitur ali⁹ noĩe Serenus. Qui post m̃lta supplicia ꝓ xp̄o etiam capite plex⁹ tradit̃.

¶ Capitulum. iiij. de pontamiana martyre origenis discipula.

SEd et mulieres p̄lime. In q̃b⁹ erat q̃dã catecumina de q̃ ip̄e i q̃daz loco ait: q̄ ignis baptisma ꝯsecuta sit. Sed ꝛ potamiana famosissima feminarũ ꝛ martyrũ: ꝛ ip̄e ei⁹ carnifex Basilides. Etenĩ in nr̃aȝ vsq̃ memoriã ab incolis loci. pennis virtutũ potamiane fama celebrat̃: q̄ immẽsos ꝛ innumeros agones primo ꝓ virginitate ꝛ pudicitia desudauerit. Deide ẽt ꝓ martyrio exq̃sita atq̃ inaudita tormẽta ꝑtulerit. Atq̃ ad vltimũ vna cũ venerabili m̃re marcella: ignis supplicijs ꝯsummata sit. Tradunt igit̃ aq̃lã: hoc em̃ erat tyrãni ei iudicis nomẽ: post ea q̃ crudelib⁹ eã supplicijs lacerauit: ad vltimũ ob iniu=

riam & nobilitatẽ ei⁹ & castitatis ꝯnuntia tum esse potamiane: ꝙ eam vel crudelissimis gladiatorib⁹ vel ipudicissimis lenonib⁹ traderet. At illã cũ ab ea q̃d mallet vel q̃d eligere q̃rerẽt, ꝓtulisse aduersum tyrannũ vocẽ liberam: q̃ ob supstitionẽ romani ritus sacrilega videretur Et ideo sine mora in eã illatã esse sniaꝫ Cũq; basilides vn⁹ ex ijs q̃bus implere spiculatoris offm̃ mos est susceptã eaꝫ deduceret ad supplicium: ac multitudo impudicoꝝ pariter & impioꝝ potamianę: ꝟbis & iniurijs conarẽt illudere. Basilides abigere impudẽtius irruentes ac deturbare cepit: humanitatis & miserationis obtentu. At illa religiosũ viri votum erga se et ꝓpositũ humanitatis amplexa: cert⁹ esto (inq̃t) ꝙ cũ abiero ad dñm meũ: sine mora boni huius tibi remunerationem parabo. Post hec autẽ verba ꝯstãter suscepit statuta supplicia picis calide paulati per art⁹ ac mẽbra diffuse. Et hoc mõ btã virgo e terris migrauit ad celũ. Nõ multis aũt post diebus. Basilides cuꝫ inter collegas suos ob causam q̃ndãꝫ iuramentũ posceref ait sibi non licere oĩno iurare, ꝓ eo ꝙ esset xp̃ianus. Et hoc publice fatebat. Joco estimat⁹ est p̃io dicere. Tum deinde cum ꝯstanti⁹ affirmaret ptrahit̃ ad tribunal. Ubi cũ pseuerasset in ꝯfessiõe vinculis tradit̃. Tũ ꝟo visitantib⁹ eũ nr̃is: et causam subite ac laudabilis hui⁹ ꝑmutationis inq̃rentibus dixisse tradit̃ ꝙ potamiana post dieꝫ tertiũ martyrij sui noctu assistẽs coronã capiti suo ipo fuerit: dicẽs deꝑcatã se p̃ro ipso dñm & impetrasse. vt s̃m ꝙ scriptũ est q: q̃ recipit martyrẽ mercedẽ martyris ꝯsequet̃ Quib⁹ auditis ꝯfestim fratres signũ ei dñicum tradunt: et die postera ob dñi martyriũ: capite punit̃. Sed & alijs pluribus ꝑ illõ tp̃s apõ Alexandriã cõdiscipulis suis cũ q̃b⁹ verbo dei in origenis schola operã dederat potamiana similemunus tradit̃ p̃estitisse assistẽs eis per visum et coronas martyriꝝ impetratas a domino deferens: sed de his ista sufficiant.

¶ Capitulum quintum ꝙ origenes se castrauit.

Igitur per idẽ tempus cum docendi officio apud Alexandriam p̃eesset. Origenes: gestuꝫ q̃d ab eo traditur: q̃ð iuuenis oztasse & minus perfecti sensus videatur: sed perfecte fidei ac nimie castitatis indicium continens. Illud namq; quod scriptuꝫ est in euãgelio: quia sunt eunuchi q̃ se ipsos castrauerunt propter regnum dei etiaꝫ secundum hystoriam implenduꝫ credidit: non solum castitatis ob tentu: verũ quoniam persecutionis tempore taꝫ in publico: q̃ in occulto ac secreto: & taꝫ viris q̃ feminis verbum domini predicabat: videlicet quo' omnem occasionem turpis maledicti gratia infidelibus videretur excludere: dominicam voceꝫ re atq; opere in semetipso aggressum est implete. Cunq; id p̃ro eo ne ab homĩb⁹ laudem quereret. sed a deo mercedem speraret in occulto esse voluisset: tamẽ latere non potuit: sed rei geste inditiuꝫ ad Demetrium episcopum peruenit. Isq; ingenti p̃imo stupore ammiratus est audacis animi virtutem. Tum deinde collaudans fidei eius magnitudinẽ vel calorem: & tam grande in opere dei propositum. Nunc maxime ait cepto operi doctrine & predicationis insiste: quando aduersarijs nulla obstrectandi suspitio derelicta est. Sed tunc quideꝫ talis erat demetrij sententia: cum nichil animos incesserat quod recti iudicij regulam in partem alteram declinaret. Postea vero cum vidisset adolescẽtis famam satis fieri claram: et magno cum omni fortisq; preconio extolli humane infirmitatis aliquid passus: op⁹ quod ipse prius cum ingenti ammiratione laudauerat infamare postmodũ cepit. Nam cum apud palestinam precipui et eminentes inter episcopos viri idest hierosolymorũ alexander & theoctistus cesaree videntes diuinũ op⁹ ei⁹ ĩ ꝟbo dei ordinassent eũ pbr̃ꝫ ac summo eũ sacerdotio iam nãq; dignum probarent: idq; dignissime factũ ab omnibus laudaretur: & ne sic quidem dignus honor sapientie eius ac virtutibus in eũ collatus diceretur vehementissime mo

mordit hic sermo demetriū. Et nō inue
niens in eū causam alterius criminis
hoc quod aliqñ puer adhuc ille egerat
⁊ eps iam iste laudauerat postmodum
criminis loco ꝓtulit etiam in illos cul=
pam qui eum ordinauerāt conatus in=
flectere. Sed hec postmodū gesta sūt.
¶ Tūc porro origenes apud alexandriā
doctor ecclesie valde clar⁹ habebatur
omnibus quos fama eius ad audiēdū
eum cōuenire ꝓuocabat verbū dei pre
dicans sicut apl's dicit oportune ino=
portune per diem per noctem publice
⁊ priuatim velut abscissis omnibus im
pedimentis liber ꝓrsus ⁊ cū omni fidu
cia rem gerebat. Cū vero decem ⁊ octo
annis. Seuer⁹ tenuisset imperiū. Anto
ninus ei filius succedit quo in tempore
tanqȝ plurimi erant q̄ in cōfessionibus
gloriam quesierant dei tamē prouidē=
tia fuerant reseruati.

¶ Cap̄. vj. de narcisso viro sancto hie=
rosolymorum episcopo.

IN quibus alexā
der d
quo paulo ante memoraui
mus cōfessiōis titulo satis
clarus hierosolymoꝝ eccle
sie subrogatur eps cum superesset adhuc
narcissus qui pri⁹ inibi funct⁹ est ponti
ficatus officio. Uerum qm̄ narcissi me=
moriā sermo ꝓgrediens attulit ꝯgruū
mihi videtur aliquid de eius gestis in
signibus memorare: de quo ab incolis
quidem loci per plurima memorie tra=
duntur. Nos ꝟo vnū opus eius memo
rauimus ex quo ceteris q̄ de eo narran
tur merito fides possit adhiberi. Acci=
dit aliqñ in die solēni vigiliaꝝ pasche
oleū deesse luminaribus. Cūqȝ id p mi
nistros innotuisset meror plebi maxim⁹
fuit. Sed narcissus fide fidēs ministris
imperat haurire aquam sibiqȝ deferri.
Cūqȝ ptulissent orauit ⁊ bn̄dixit aquā
⁊ infundi luminaribus precepit. Tūc
repente miro ⁊ seculi sic seculis inaudi
to genere virtutis natura aque in olei
pinguedinē versa splendorē luminum
etiam solito reddidit clariorem. Ad fi=
dem autē rei a plurimis religiosoꝝ fra
trū ex eodem oleo qd̄ versum de aqua
fuerat reseruatū est: ita vt ad nos vsqȝ
miraculi hui⁹ indiciū perueniret. Et in
hoc q̄dē fidei ei⁹ ad meriti habebat exē
plū. Animi ꝟo ꝟtus quāta in eo fuerit
alio nihilomin⁹ vno de eius gestis ope
declarabit. His nāqȝ cū inter cetera vir
tutū suaꝝ bona eēt valde ꝯstāt⁊ animi
⁊ iusti rectiqȝ indeclinabil' tenax q̄dā
homūculi nequā male sibi ꝯscij metuē
tes ne criminū suoꝝ si arguerēt nō pos
sent effugere vidictā ꝯueniūt factiōib⁹
⁊ circūuenire parāt cū cui⁹ iudiciū vere
bant. Cōcinnat igit aduersū eū in fa=
me satis ⁊ noxiū crimē ꝯueniūt audito
res testes ex semetipis ꝓducūt q̄ sub sa
cramēto iuramēti q̄ obiciebantur ꝯfir=
marent. Quorū vn⁹ testis ita vt nō igni
ꝯsumeret vere se dicere testabat. Alius
ita ne regio morbo corrumperet. terti⁹
ita ne luminib⁹ orbaret. Et q̄uis ne iu
ramētis quidē istis quisqȝ fideliū ⁊ deū
timētiū crederet eo q vita narcissi ⁊ in=
stitutio ac pudicitia ab oīb⁹ noceret ip̄e
tñ eoꝝ q̄ mota sunt indignitatē: ac mo=
lestiā nō ferēs simul ⁊ secretā ac philo=
sophicam vitā semp habere desiderās
subter fugit ecclīe multitudinē ⁊ in de=
sertis locis atqȝ agellis secretiorib⁹ de
litescit annis q̄plurimis. At nō ille ma
gn⁹ diuine ꝓuidētie ocul⁹ deficit in lon
gū sed in impios vltionē p ea ipsa q̄ si=
bi in piurijs statuerāt maledicta molit
Prim⁹ nāqȝ ille testis parua ignis scin
tilla noctis tēpore domo sua succensa
cū omni genere omniūqȝ familia flam
mis vltricibus cōflagrauit. Alius repē
te ab imis pedibus vsqȝ ad summū ca=
pitis ꝟticem morbo regio quo fuerat
imprecatus repletur atqȝ ꝯsumit. Ter
tius autē priorum exitum videns ⁊ ocu
lum diuinū nō se latuisse ꝓspiciēs pro=
rumpit in medium et audientibus cun
ctis sera penitentia vniuersum conci=
nati sceleris ordinem pandit. Tantis
autem lachrymis immanis commissi
facinus deflet et in tantum die noctuqȝ
perdurat in flectibus vsqȝ quo lumini=
bus orbaretur. Hij igitur figmenti hu=
iuscemodi penas dederunt.

¶ Cap̄. vij. de nonnullis episcopis
hierosolymorum.

Narcissus

Arcissus vero cum ita desertum petisset ac locis semet secretiorib⁹ abdidisset vt vbi nam degeret nullus agnosceret: necessarium visum est episcopis: vt aliuz pro ipso ordinarent cui nomen erat Dius. Cuiqꝫ cum paruo tempore prefuisset ecclesie succedit germanius. Et germanio in gordius. cum ecce subito velut rediuiuus celoqꝫ redditus ex improuiso apparuit narcissus. Et rursum a fratribus ad presidendum rogatur ecclesie. Multo enim vehementius erga eum amor omniū fuerat incitatus vel pro eo qđ criminosis innocens cessit: vel ꝙ secretam et philosophicam vitam dilexit ꝛ ꝙ in eo cōpleuit dominus dicens mihi vindictaz ꝛ ego retribuam dicit dominus.

¶ Capitulum. viij. de alexādro qui narcisso hierosolymorū epō adhuc viuēti mira dei vocatiōe subrogat.

Eruz cū ipse iam senio fessus pontificatus ministerio sufficere nō posset. Alexandrū de quo superius memorauimus qui iam esset episcopus alteri⁹ loci diuina dispensatio in adiutorium narcissi senis euidentissimis reuelationibus euocauit. Is namqꝫ alexander ex gente capadocum vbi erat preclare vrbis episcopus. hierosolymam adorādi ꝛ sanctorum locorum vidēdi gratia properauerat. Quē loci in cole mentes eoꝝ instigante deo cū omni amore ꝛ officiositate suscipiūt ac charitatis ꝛ dilectiōis nexibus vinctum domum redire non sinunt. Ostendebatur enim euidenter a domino nō solū ipsi beato viro narcisso sed ꝛ aliis plurimis per reuelationes in plebe vt ipsum in loco sancto episcopuz detinerent. Preterea quod supra cetera omnia magis terrificum fuit eo die quo ingressurus vrbem alexander nunciatus est ꝛ multitudo fratrum plurima extra portas in occursuz eius egressa est: vox celitus manifestissime oibus audientibus facta est dicens. Suscipite episcopū qui vobis a deo destinat⁹ est. Cūqꝫ ex his omnibus euidenter apud eos fuisset dei dispensatio declarata episcopi vrbium vicinarum compertis omnibus quibus de eo res geri dei iudicio docebatur residere inibi euz necessario compulerunt. Ipse ergo alexander in epistolis suis ad antionoitas scriptis que vsqꝫ ad presens seruant apud nos meminit narcissi tanqꝫ socij et consortis in episcopatu his ipsis verbis de eo scribēs. Salutat vos narcissus qui ante me episcopatum huius ecclesie regere cepit quiqꝫ mecum positus orationibus vestris centum iam et. xvj. annos vite sue gerit. Qui et ipse vos mecum pariter deprecatur esse concordes. De his quidem talia.

B ¶ Apud antiochiam vero defuncto serapione episcopo. Asclepiades loci illius suscepit sedem. Qui ꝛ ipse vn⁹ ex preclaro confessorum numero fuit. Meminit etiaz huius ordinationis supradictus alexander antiochenis scribens hoc modo Alexander seruus et vinct⁹ iesu christi beate ecclesie que est apud antiochiam in domino salutem. Reuelauit dominus vincula mea ꝛ carceris huius mei dilatauit angustias ꝙ comperi sancte ecclesie vestre asclepiadem virum dignissimum sacerdotium suscepisse. Hanc autem epistolam indicat super clementem antiochene ecclesie presbyterum: transmisisse scribēs in fine epistole hoc modo. Hec aūt nobis dn̄i fratres transmisi per clementē beatum p̄sbyterum virū in omnibus virtutibus etiaz probatissimū. Quem nostis vos ꝛ eo amplius cognoscetis. Cuius presentia apud nos per dei prouidentiam procurata et confirmauit et auxit ecclesiam domini.

¶ Capitulum. ix. de serapione ꝛ eius scriptis.

Gitur serapionis episcopi eruditi viri puto qdem etiaz alia opuscula apđ alios haberi. Ad nos autem illa tantummodo venerunt

que ad Domnum quendam scribit qui in tempore persecutionis a fide christi recedens ad superstitionem iudaicam declinauit: et ea que ad pontium et ad caricium ecclesiasticos viros scribit Et alie nichilominus eius sunt ad alios epistole. Sed et ille liber venit ad nos quem scribit de euangelio Petri vbi arguit quedam falsa in eo conscripta emendare cupiens fratres qui erant apud Rossum qui per occasionem scripture ipsius in heresim declinabant. Dignum tamen videtur michi pauca quedam de eius libello inserere ex quibus innotescat quod fuerit eius de ipsa scriptura sententia Scribit ergo in quodam loco ita. Nos enim fratres et petrum: et alios apostolos recipimus sicut christum. Que autem sub eorum nomine falso ab aliis conscripta sunt velut gnari eorum sensus ac sententie declinamus: scientes quod talia nobis non sunt tradita. Ego enim cum essem apud vos putabam omnes recte fidei esse inter vos et non decurso libello qui mihi offerebatur in quo nomine petri conscriptum euangelium ferebatur: dixi Si hoc est solum quid inter eos simultatem videtur inferre legatur codex. Nunc autem comperto quod hi qui codicem illum legi debere asserunt prospectu cuiusdam occulte hereseos hoc fieri peposcerunt sicut mihi dictum est festinabo iterum venire ad vos. Nos enim nouimus fratres cuius heraseos fuerit martianus qui etiam sibi ipsi contrarius exit non intelligens que loqueretur que etiam vos discetis ex his que scripta sunt vobis: inuestigata per nos ab illis qui hoc ipsum euangelium secundum illius traditionem didicerant et successores extiterunt sententie eius Quos nos locetas vocamus: quia in hac ipsa doctrina illorum sunt quamplurimi sensus et ab ipsis mutati. Nam certum est quod plurima secundum recti rationem sentiunt de saluatore. Alia vero aliter quam subiecimus hec serapion scribit.

¶ Capitulum. x. de quodam clemente et scriptis eius.

Clementis vero libri habentur plurimi apud nos tamen hi sunt qui inueniri potuerunt Stromatum libri octo quos hoc modo prtitulauit. A ¶ Titi flaui clementis de vera philosophia comentarii scientie strontata. Seromatum autem nos possumus intelligere tanquam opus varie contextum. Sunt et alii eiusdem ypotiposeon libri viii. quos nos possumus informationum vel dispositionum nominare. In quibus nominatim pantheni meminit tanquam proprii magistri et expositiones ipsius plurimas scribit et traditiones eius operi suo inserit. Est etiam liber eius ad gentiles exhortatorius. Et alius liber qui dicitur Pedagogus. Et alius qui suscribitur quis est qui possit saluus fieri diues. Est et alius libellus de paschate de disputatione: de ieiunio et de obtrectatione. Et alius exhortatorius ad patientiam. Et alius ad neofitos. Sed et ille quem suscribit Canon ecclesiasticus. Item alius de his qui iudaicum sensum in scripturis sequuntur quem ad alexandrum supradictum episcopum scribit. In stromatibus autem non solum ea que ex diuinis scripturis sumpserat: sternit sed et ea que apud grecos auctores habentur. Utile namque ei visum est in illo opere comparare: ac conferre sibi inuicem dogmata vel ea que diuinitus sancita sunt: vel que ad sapientiam grecorum inuenta: vel etiam que ceteris barbaris visa sunt. Arguit etiam hereticorum errores. Hystoriam quoque inibi plurimam texit: et ex omnibus materiam nobis eruditionis perfecte composuit. Unde merito libros suos stromateas appellauit: id est laciniosa quadam: et variis diuersitate contextos. Utitur sane exemplis etiam ex his libris quia nonnullis minime recipiendi videntur: id est ex sapientia que dicitur Salomonis: et ex Sapientia Syrac qui appellatur ecclesiasticus apud latinos. Sed et de barnabe et clementis epistola ponit exempla. Utitur etiam de epistola iude. Meminit preterea et scriptorum antiquorum. Tatiani cuiusdam et cassiani velut qui chronica scripserint Philonis quoque et Aristoboli et Josephi ac Demetrii et Eupolemi iudeorum scri

ꝑtorum. Conferens etiā antiquissimis grecorum moysaicum ꝛ iudeorum genus antiquius esse comprobat. Multa ꝙ alia instrumēta optimarum institutionum illo opere cōtexuit. Et inter cetera hoc in primo libello indicat ꝙ ipse non longe post apostolos fuerit. Promittitꝙ commentarios se in genesim scripturum. In libello autez quem scribit de pascha confitetur extorqueri sibi a fratribus vt ea que a presbyteris id est a successoribus apostolorum voce sibi sola tradita sunt describere in libris ac posteris traderet. Meminit ibi melitonis ꝛ hyrenei. ceterorumꝙ quorum etiam quasdam narrationes inseruit. In libris vero ypothiposeon: id est informationum: vt breuiter dicam vniuersam pariter scripturam diuinam compendiosis discretionibus explanauit. In quibus ne ea quidam que apochripha a quibusdam habentur preterijt. Ut est petri reuelatio.

B ¶ De epistola vero ad hebreos ita disserit ꝙ manifeste pauli sit apostoli: scripta sit autem hebreo sermone qtā ꝙ hebreis a luca ꝓo qui erat pauli discipulus interpretata in grecum. Uñ ꝛ stilus ei⁹ magis similis videtur libello illi quem lucas de apostolorum actibus scripsit. ꝙ autem superscriptionez solitam inibi non habet: id est paulus apl's hoc esse rationis ostendit ꝙ preiudicatum hebreis erat de pauli nomine ne eius dicta susciperēt. Et idcirco prudēter declinasse ne statim in principio pauli nomine inspecto lectio ei⁹ repudiaret. Post pauca vero addit etiā hec. Et sicut inquit beatus presbyter dicebat quia dn's christus apostolus omnipotētis dicit missus ad hebreos. Pro humilitate ergo paulus qui a gentes fuerat destinat⁹ non scripsit semetipm hebreorum apostolum vel propter honorem domini qui se missuz dixerat ad oues israel vel quia gētium videbatur apostolus. Exponit ꝑterea idem Clemēs in ipsis libellis de ordine euangeliorum traditionē sibi a senioribus pꝛsbyteris traditam ꝛ dicit priora esse posita illa euangelia que de generationibus continēt: id est mathei ꝛ luce. Causam vero fuisse euangelij scd'm marcuz huiusmodi. Cuz petrus rome publice predicasset verbum dei ꝛ in spiritu exposuisset euangelium auditores rogasse marcum qui olim iam sectator ipsi⁹ fuisset cōscribere ea que sciebat ab apostolo predicata. Cumꝙ id factum petrus postmodum cognouisset licet fieri ipse non iusserit tamē factum non ꝓhibuerit. Johannem vero postmodum dicit cum vidisset ꝙ ea magis que secūdum carnem sunt in euangelijs haberentur decrepatū a discipulis scripsisse etiam q̄ ad spiritum ptinent. Unde ꝛ repletus spiritu euangelium spirituale conscripserit. Hec clemens.

C ¶ Alexander vero de quo superi⁹ memorauimus Clemētis simul ꝛ Pantheni ad origenem scribēs meminit velut qui sibi etiam in corpore nō fuerint Scribit aūt hoc modo. Hoc enim ꝛ voluntas dei fuit sicut ipse nosti vt amicitie q̄ mihi a patribus fuerunt inuiolate duraret immo vero ꝛ ardētius ac robustius augerenť. Patres aūt nouim⁹ b tōs illos qui nos precesserūt ad quos paulopost nos etiam abibimus. Pantheum dico dominuz meum vere beatum ꝛ sanctum dominum meuz clemētem: qui me in multis instruxerunt. Sz ꝛ si qui alij tales sunt per quos etiaz te cognoui virum per cuncta egregium ꝛ dominum mihi ꝛ fratrem. hec quidē ita se habent. Ad amantius autē (erat enim ꝛ hoc nomen origeni) cum per illud tēpus zepherinus Romane ecclesie ꝓsideret romam venit. sicut ipse in quoddam loco scripsit dicens: voti sibi fuisse vt antiquissimaz romanorum videret ecclesiam. Ubi non multo tempore peracto ad iniunctum docendi officium Alexandriā redire festinat Ibiꝙ cum omni sollicitudine ꝛ studio religioso susceptum opus explebat. Demetrio tunc episcopo non solum cohortāte se ꝛ confouente veruz etiam preferēte quatenus fratribus diuine eruditionis non deesset instructio.

¶ Cap. xi. de heracla ab origine ꝑceptore suo in ꝑtez sollicitudinis assumpto.

Interea cũ videret Origenes se nõ sufficere ad omnia idest vel in ꝓfundioribus ⁊ diuinioribus pertractãdis vel i scẽ scripture explanationibus differẽdis vel etiã in eoꝝ q̃ quotidie fidei addebantur instructionibus vel institutionib⁹ adimplẽdis. Ex quibus olbus ne respirare quidem ei vni⁹ saltim hore liberũ tps dabatur duz semper ex alijs in alia vocaretur ita vt prima luce vsq̃ ad profundã vesperam nunq̃ cessaret auditoriũ suũ alijs vero non recedentibus. Duz verbi dei dulcedine colligati sunt vtilius esse rat⁹ est segregare incipientiũ turbas. Et vni ex discipulis suis plene iaz et optime instructo viro atq̃ in omnib⁹ virtutibus sibi probato. Heracle tradere: participẽq̃ eum officij sui ac laboris assumere. Erat eñ in sermone disertissimus ⁊ in omnibus philosophicis eruditionibus oppime institutus. Huic ergo tradendi prima elementa insipientibus delegat officiũ. Sibi vero perfectorum instructiones reseruat.

¶ Cap. xij. q̃ origenes hebraicã linguã didicit ac sex editiones sacri canonis vno in codice distinxit.

Inter cetera quoq̃ eruditionũ suaruz studia ne illud quidem omisit origenes perscrutari ⁊ addiscere etiam hebree lingue virtutem: vt agnosceret vel ea que a iudeis hebraicis litteris legũtur qualia sit: vel ceterorum interpretũ qui preter .lxx. interpretati fuerant quãta esset editionum diuersitas: ita vt preter istas q̃ in vsu sunt aquile vel simachi vel theodotionis inueniret etiaz alias in abscõditis ac secretis latentes. In q̃bus nec nola quidẽ interpretuz reperit scripta. Hoc autem solũ dicit de eis q̃d aliam quedã in actiaco littore apud nicopoli aliam in hiericolatq̃ in alijs al's reperit locis. Un̄ et illos famosissimos codices primus ipse cõposuit. In quibus per singulas colomellas e regione separatim opus interp̃tis vniuscuiusq̃ descripsit: ita vt prima ola ipsa hebrea verba hebraicis literis poneret. Secũdo l loco per ordinẽ grecis lr̄is e regiõe hebrea verba describeret. Tertiũ aquile editionem subiungeret Quartam simachi. Quintam .lxx. interpretum que nostra est. Sextã theodotionis collocaret. Et propter huiuscemodi cõpositionem exemplaria ipsa nominauit hexapla: idest sex simplici ordine scripta. In psalterio autem ⁊ alijs nonnullis interserit aliqua etiaz de ceteris istis editionibus quas q̃m sine nomine auctorum ceperat. vj. ⁊. vij. editionẽ nominauit.

¶ Capitulum xiij. De symacho sacri canonis interprete qui et hereticus fuit.

Ciendũ tamen est q̃ ex ipsis interpretibus symachus ebioneus fuerit que est heresis asserẽs xp̄z de ioseph ⁊ maria natum hominem purũ fuisse et legem ritu iudaico esse seruandã sicut ⁊ iam superi⁹ memorauimus. Sed ⁊ cõmentarios quosdam symachus ipse cõscripsit in quibus conatur de euãgelio scd̄m mattheum auctoritatem sue hereseos cõfirmare. Hec ipse origenes cum interpretatione ipsius symachi scribit se apud iulianum quendam reperisse qui se diceret hos libros ab ipso symacho suscepisse.

¶ Capitulum. xiiij. de summa origenis eruditione ingenio ⁊ fama etiaz apud exteros. A

Ambrosius quidaz vir genere ⁊ litter(is) satis clarus cũ valentini dogmatis sectator existeret s̃m veritatem catholice fidei ab origene conuictus ⁊ tanq̃ veri luminis splendore radiatus relictis errorũ tenebris ad ecclesie se catholice lucem splendo-

rē͡q cōuertit. Sed et alij plures eruditi viri et scia litterarum ad modū nobiles cum de origene gloriosissima per omnē locum celebraret opinio certatim confluebant ad eū vel ob certamina cōmouenda vel quibus rectior inerat mētis snia ad audiendā tenēdā͡q veritatē. Innumeri et ab hereticis venientes cōuicti per eū et penitētes ab errore cessabant phorum q̄z opinatissimi quiq͡ et qui in summo noie habebant tam in nostris eum q̄ in suis magistrū incōparabilē fatebātur. Erat nā͡q ei mos iste vt si quos nostrorum adolescentulorum ingeniosos videret et lectioni satis deditos: traderet eis ēt ea quibus phi velut primis elemētis dicētes imbuere solēt. Idest vel geometrie partes vel arismetice discipline et si q̄ alia ad instructionē ptinent disputandi. Si qñ igit necessitas poposcisset vt aliqua de libris philosophicis explanaret etiā ab ipsis eruditissimis in illa disciplina viris cum tanta admiratione audiebat vt summus apud illos et quasi vnus ex veteribus et primis illis auctoribus philosophus haberet. Multos ēt idiotas et imperitos ad dicendum cohortabat dicens nō parū ad intelligentiā scripturarum emolumētis eis cōferri si aut in liberalibus lrīs aut etiam philosophicis exercerētur. Dicebat eñ hanc nostram verā esse phiam cuius partes illa grecorū q̄ vera non est phia pcessisset. Nō ergo aiebat idcirco debere partes suas omittere veritatē q̄z eas sibi pueniens falsitas vendicasset. Deniq͡ existunt testes studiorū eius plurimi etiam apud phos quorū nōnulli libros suos ad ipm scribebāt. Alij autem iudicio ei⁹ cōprobandos deferebant.

B ¶ Deniq͡ etiam ille qui apud ciciliam aduersum nos libros ɔscripsit porphirius quibus diuina volumia criminat cum ad explanatores eorum venisset nec inueniret aliquid in commentarijs origenis cui culpam possit ascribere ad cōuitia et maledicta se vertit et maculas ei infigit omni apud nos laude dignissimas: in quibusdam quidem vera dicendo in quibusdam aūt more suo falsa fingendo: et nunc quidem eum tan͡q phm mirat nunc vero tan͡q xpianū notat. Audi deniq͡ quibus de eo verbis ꝓsequitur. Adherent (inquit de xpianis loquēs) ineptijs iudaicarum scripturarum. In quib⁹ cū absolutio vel explanatio nulla sint ad quasdā se narratiōes incōgruas incōuenientes͡q cōuertūt que nō tā explanationi sit his que obscura sunt q̄ laudem plausum͡q differentibus conferant. Nam ea q̄ moyses aggresti et simplici sermone cōscripsit diuinit⁹ sancita et figuris at͡q enigmatibus obtecta confirmant at͡q ingentibus repleta misterijs inflati mente ac tumidi obturbato in semetipsis rationis humane iudicio sacramenta putant: in quibus imperit⁹ et agrestis scriptor explicare se non valet. Et post aliquāta iterū dicit. Huius aūt absurde expositiōis initium pcessit a viro quē etiam adhuc ego cum essem valde paruulus vidi arcē totius eruditionis tenentem sicut etiam ex his que posteritatis memorie tradidit voluminibus cōprobatur. Origenes hic est cuius ingens gloria inter eorū magistros habet. Hic nā͡q auditor ammonij fuit q̄ summā iter philosophos pdecessores nostros tenuit. Sed origenes quātum quidem ad eruditionē pertinet litterarum totum pene in semetipsum transfudit magistrum. Quantum vero ad vite recte lineam et sanum propositum spectat: doctori contrarium iter abijt ammonius quippe cum christianus fuisset a paruulo et christianis parentibus genitus post͡q ad etatē sapiendi ventum est et philosophie ianuam contingit cōtinuo ad legitimum vite se contulit rursum. Origenes econtrario cum esset paganus et gentilibus idest grecorum studijs eruditus ad ritum religionis barbarum declinauit. Quo se cōferens: omne pclarum illud ingeniū philosophicis litteris expolitum vitiauit at͡q corrupit: dum vitam quidam tan͡q xpianus et impius egit. Doctrine vero et eruditionis grecorum prefulgidū lumen ineptis et fabulosius narratiōibus occupauit. Assecut⁹ quippe fuerat omnia platonis secreta institutus fuerat in libris numenij et chronij et apollofanis ac lon-

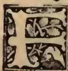
gini. Sed et moderati atque nichomachi. In pithagoricis vero summorum virorum non eum latuere commentarij. Attigit etiam ceromonijs. Stoyci et cornuti volumina. Ex quibus omnibus quecunque secreta et mystica apud grecos habentur assumens ritui barbaro et superstitionibus iudaicis coaptauit: ac philosophorum gloriam ad dogmata externa: et peregrina conuertit.

¶ Hec porphirius in tertio libro aduersus christianos scribit in vno vera in altero falsa commemorans. Nam de studij et ingenij potentia supradicti viri haud procul quam se habet veritas retulit. Quod vero de superstitione gentili ad christianorum cultum commemorat eum esse translatum et ammonium a christianis ad errores paganorum dilapsum, manifestissime: fefellit. Origeni quippe fides et disciplina christi ab auis atque attauis seruabatur. Nam de patre martyre paulo ante retulimus. Ammonius vero fidem christi quod etiam inter philosophica studia integram illibatamque seruauerit quo ad vsque vltimum vite spiritum exalaret testes sunt libri eius qui etiam nunc habentur luculentissime de nostra religione conscripti. Et precipue volumen illud quod de moysi atque iesu consonantia scripsit. Sed et multa alia eius preclara opuscula que ab studiosis quibusque per magnifica habentur. Hec autem diximus etiam inimicorum testimonijs probare cupientes quam mira et apud ipsos habita sit origenis eruditio vel doctrina. Ipse vero de se respondens quibusdam qui ei pro huiuscemodi studijs obtrectabant ita scribit. Cum vero ad verbi dei me studia conuertissem et fama de nobis celebrior haberetur atque ob id non philosophorum vel ad percunctandum vel ad obsistendum adire nos et congredi conuenirent hereticorum quoque quamplurimi ad impugnandos nos excitarentur. visum mihi est vel philosophorum vel hereticorum dogmata diligentius perscrutari ne ad conuincendos eos si ignorarent que apud ipsos sunt imperator inuenirer. Hoc autem facimus exemplum sequentes prioris nostri apostolici viri pantheni: qui in grecorum studijs et philosophie eruditionibus quam maxime effloruit. Sed et heracle qui nunc apud alexandriam cathedram presbyterij adornat quem ego apud magistrum philosophorum reperi, illis studijs aliquot iam annis operam dantem priusque ego omnino vel inciperem. In tantum autem nihil ex hoc supradicto viro obtrectationis exortum est: vt etiam communem habitum quem prius gesserat deponens philosophica assumeret indumenta: quibus vsque ad presens vti non desistit. libros quoque philosophorum legere et in his exerceri pro viribus nunque cessat. Hec ipse pro se querulis quibusdam respondens scribit.

¶ Per idem vero tempus cum apud alexandriam in verbi dei studijs exerceretur adest vir quidam militaris epistolas ei et demeritrio episcopo: sed et prefecto tunc egypti adducens arabie deferens cum omni velocitate et instantia origenem illo vsque orantes emitti: vt sibi de fide christi quam per eum clarissime predicari frequens nunciabat fama dissereret. A quibus exoratus abijt edocuit credideruntque redijt. Post aliquantum vero tempus apud alexandriam bello ciuili exorto alius alio ipse ad palestine partes secessit et apud cesaream morabatur. Ubi et disputandi in ecclesia atque interpretandi scripturas diuinas ei ab episcopis iniungebatur officium. Et quidem necdum presbyterij sibi ordinatione collata sicut relatum inuenimus in epistola Alexandri rescribentis de metrio post multum tempus hec ipsa culpanti. Scribit autem hoc modo. Quod autem addidisti in litteris tuis: quod nunquam auditum nec aliquando factum sit vt presentibus episcopis laici disputent nescio quam ob causam tam apertum mendacium asserere volueris cum consuetudo hec sit vt sicubi inueniantur qui possint etiam fratres instruere in ecclesia et concolari populum ad tractandum semper a sanctis episcopis inuitentur. Sicut euelpius a fratre nostro. Neone apud larandos: et paulinus a celso apud yconium. et apud Sinnadan Theodotus ab actico. Non

autem dubiū est quod ⁊ alij plurimi in alijs locis si qui sunt qui possint opus dei in verbo ⁊ doctrina cōpetēter exple re ad hoc ipsum a sanctis epis inuiten tur. Sed hec postmodū gesta sunt. Tūc vero rursū demetrius litteras misit ad eum per electos viros diaconos eccle sie. Alexandriam redire et consuetudo operi insistere omni cum affectione de poscens.

¶ Cap. xv. de episcopis qui tempo re origenis clarebant.

Clarebant au tem per idem tempus plu rimi disertissimi in ecclesijs viri. Quorū epistolas quas ad se inuicem dabant reperimus in hie rosolymorum bibliotheca ad nos vsq̧ seruatas quam construxerat vir erudi tissimus de quo superius memorauim⁹ alexander loci ipsius episcopus. Unde et nos (vt fateamur quod verum est) to tius huius operis nostri ⁊ hystorie con scribende materiam sumpsimus. Erat ergo inter ceteros et berillus scriptorū precipuus: qui et ipse diuersa opuscula dereliquit: episcopus hic fuit apud bo stram arabie vrbem maximam. Erat ni hilominus et hypolitus qui et ipse ali quanta scripta dereliquit episcop⁹. Ue nit ad nos etiam gaij cuiusdam disertis simi viri disputatio aduersum proculū Catafrigam habita in vrbe Roma pre sente episcopo zepherino. Qui cum ar gueret catafrigā quod nouas sibi quas dam scripturas presumeret ipse inter cetera pauli apostoli tredecim episto las asserit: eam que ad hebreos scripta est non commemorans. Que etiā nunc apud latinos putatur non esse apostoli pauli. Uerum anthonino septem annis et sex mensibus imperio consummato macrinus succedit. Qui cum post annū fuisset defunctus alius anthoninus re gni romani suscepit principatum. Cui⁹ primo imperij anno episcop⁹ vrbis Ro me zepherinus diem obijt. xviij. annis sacerdotali functus officio post hūc ca listus sacerdotiū suscepit. Quo quinq̧ annis administrato post suum finem se dem reliquit vrbano. Post anthoninū vero romanū imperiū quod ipse quat tuor solis annis tenuerat Alexander su scepit. Tunc etiam asclepiade apud an tiochiam defuncto Philetus in episco patum succedit. Alexādri vero impera toris mater Mammea nomine de Ra ris religiosa femina cū de origene fama magnifica vbiq̧ et celebris haberetur. Ita vt ne principum quidem lateret au res cōperta opiniōe viri summo nisu ge stire cepit quatenus sibi eius presentia fieret. vt in litteris in sermone in fide et prudentia omniq̧ doctrina qua cunctis in admiratione esse cernebat per semet ipsam sumeret documenta. Igitur an tiochiam vbi per idē tempus degebat missis militaribus viris cum omni ho nore et supplicatiōe ad se tanq̄ vere di uini verbi interpretem famulumq̧ dei orat venire. Quod cum venisset et quam tum oportebat operis explesset ac tem poris omnib⁹ rite per actis que ad ver bum dei et gloriam domini spectant sta bilesq̧ ac firmos in fide quos instruxe rat derelinquēs presentia q̄ fama lōge clarior factus ad ꝓprias scolas Alexā driam redijt.

¶ Capitulum. xvi. De hypoliti scriptis ac miro origenis ingenio.

In illis die bus ypolitus de quo pauloante memora uimus iter cetera scri pta sua libellū de pa scha scriptum edidit. In quo cū descriptio nem quandā tēporū faceret de. xvi. an nor circulo: q̄ in pasche rōne obseruari solet: nescio quā supputationē secutus vniuersa tpa intra pmū alexādri impa toris annū cōcludit. Sz ⁊ alij libelli ei⁹ peruenerūt ad nos. i. in Examerō: ⁊ i ea q̄ post examerō scripta sunt. Et contra martionē. Et in cātica cāticor. Et i ptē quādā Ezechielis prophete. Et contra oēs hereses. Sz ⁊ alia apud alios opus cula eius inueniri certū est. Ex illo tpe etiā origenes conscribēdi ꝯmētarios in scripturas sanctas initiū sumit: cōpellē

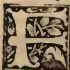
gini. Sed et moderati atque nichomachi. In pithagoricis vero summorum virorum non eum latuere commentarii. Attigit etiam ceromoniis. Stoyci et cornuti volumina. Ex quibus omnibus quecunque secreta et mystica apud grecos habentur assumens ritui barbaro et superstitionibus iudaicis coaptauit: ac philosophorum gloriam ad dogmata exter na: et peregrina conuertit.

¶ Hec porphirius in tertio libro aduer sus xpianos scribit in vno vera in altero falsa commemorans. Nam de studii et ingenii potentia supradicti viri haud procul quam se habet veritas retulit. Quod vero de superstitione gentili ad christianorum cultum commemorat eum esse translatum et ammonium a christianis ad errores paganorum dilapsum manifestissime: fefellit. Origeni quippe fides et disciplina christi ab auis atque attauis seruabatur. Nam de patre martyre paulo ante retulimus. Ammonius vero fidem christi quod etiam inter philosophica studia integram illibatamque seruauerit quo ad vsque vltimum vite spiritum exalaret testes sunt libri eius qui etiam nunc habentur luculentissime de nostra religione conscripti. Et precipue volumen illud quod de moysi atque iesu consonantia scripsit. Sed et multa alia eius preclara opuscula que ab studiosis qui busque per magnifica habentur. Hec autem diximus etiam inimicorum testimoniis probare cupientes quam mira et apud ipsos habita sit origenis eruditio vel doctrina. Ipse vero de se respondens quibusdam qui ei pro huiuscemodi studiis obtrectabant ita scribit. Cum vero ad verbi dei me studia conuertissem et fama de nobis celebrior haberetur atque ob in non philosophorum vel ad percunctandum vel ad obsistendum adire nos et congredi conuenirent hereticorum quoque quamplurimi ad impugnandos nos excitarentur. visum mihi est vel phorum vel hereticorum dogmata diligentius perscrutari ne ad conuincendos eos si ignorarent que apud ipsos sunt imperator inuenirer. Hoc autem facimus exemplum sequentes prioris nostri apostolici viri pantheni: qui in grecorum studiis et philosophie eruditionibus quam maxime effloruit. Sed et heracle qui nunc apud alexandriam cathedram presbyterii adornat quem ego apud magistrum philosophorum reperi. illis studiis aliquot iam annis operam dantem priusque ego omnino vel inciperem. Intantum autem nihil ex hoc supradicto viro obtrectationis exortum est: vt etiam communem habitum quem prius gesserat deponens philosophica assumeret indumenta: quibus vsque ad presens vti non desistit. libros quoque philosophorum legere et in his exerceri pro viribus numquam cessat. Hec ipse pro se querulis quibusdam respondens scribit.

C ¶ Per idem vero tempus cum apud alexandriam in verbi dei studiis exerceretur adest vir quidam militaris episto las ei et demeritrio episcopo: sed et prefecto tunc egypti adducere arabie deferens cum omni velocitate et instantia origenem illo vsque orantes emitti: vt sibi de fide christi quam per eum clarissime predicari frequens nunciabat fama dissereret. A quibus exoratus abiit edocuit crediderunt rediit. Post aliquantum vero tempus apud alexandriam bello ciuili exorto alius alio ipse ad palestine partes secessit et apud cesaream morabatur. Ubi et disputandi in ecclesia atque interpretandi scripturas diuinas ei ab episcopis iniungebatur officium. Et quidem necdum presbyterii sibi ordinatione collata sicut relatum inuenimus in epistola Alexandri rescribentis de metrio post multum tempus hec ipsa culpanti. Scribit autem hoc modo. Quod autem addidisti in litteris tuis: quia numquam auditum nec aliquando factum sit vt presentibus episcopis laici disputent nescio quam ob causam tam apertum mendacium asserere volueris cum consuetudo hec sit vt sicubi inueniantur qui possint etiam fratres instruere in ecclesia et concolari populum ad tractandum semper a sanctis episcopis inuitentur. Sicut euelpius a fratre nostro. Neone apud larandos: et paulinus a celso apud yconium. et apud Sinnadan Theodotus ab actico. Non

autem dubiuz est quod ⁊ alij plurimi in alijs locis si qui sunt qui possint opus dei in verbo ⁊ doctrina cōpetēter exple re ad hocipsum a sanctis epis inuitentur. Sed hec postmodū gesta sunt. Tūc vero rursuz demetrius litteras misit ad eum per electos viros diaconos ecclesie. Alexandriam redire et consuetudo operi insistere omni cum affectione deposcens.

¶ Cap. xv. de episcopis qui tempore origenis clarebant.

Clarebant autem per idem tempus plurimi disertissimi in ecclesijs viri. Quorū epistolasquas ad se inuicem dabant reperimus in hierosolymorum bibliotheca ad nos vsqꝫ seruatas quam construxerat vir eruditissimus de quo superius memorauimꝰ alexander loci ipsius episcopus. Unde et nos (vt fateamur quod verum est) totius huius operis nostri ⁊ hystorie conscribende materiam sumpsimus. Erat ergo inter ceteros et berillus scriptorū precipuus: qui et ipse diuersa opuscula dereliquit: episcopus hic fuit apud bostram arabie vrbem maximam. Erat nihilominus et hypolitus qui et ipse aliquanta scripta dereliquit episcopꝰ. Uenit ad nos etiam gaij cuiusdam disertissimi viri disputatio aduersum proculū Catafrigam habita in vrbe Roma presente episcopo zepherino. Qui cum argueret catafrigā quod nouas sibi quasdam scripturas presumeret ipse inter cetera pauli apostoli tredecim epistolas asserit: eam que ad hebreos scripta est non commemorans. Que etiaz nunc apud latinos putatur non esse apostoli pauli. Uerum anthonino septem annis et sex mensibus imperio consummato macrinus succedit. Qui cum post annū fuisset defunctus alius anthoninus regni romani suscepit principatum. Cuiꝰ primo imperij anno episcopꝰ vrbis Rome zepherinus diem obijt. xviij. annis sacerdotali functus officio post hūc calistus sacerdotiuz suscepit. Quo quinqꝫ annis administrato post suum finem sedem reliquit vrbano. Post anthoninuz vero romanū imperiū quod ipse quattuor solis annis tenuerat Alexander suscepit. Tunc etiam asclepiade apud antiochiam defuncto Philetus in episcopatum succedit. Alexādri vero imperatoris mater Mammea nomine de Raris religiosa femina cū de origene fama magnifica vbiqꝫ et celebris haberetur. Ita vt ne principum quidem lateret aures cōperta opiniōe viri summo nisu gestire cepit quatenus sibi eius presentia fieret. vt in litteris in sermone in fide et prudentia omniqꝫ doctrina qua cunctis in admiratione esse cernebat per semet ipsam sumeret documenta. Igitur antiochiam vbi per ideз tempus degebat missis militaribus viris cum omni honore et supplicatiōe ad se tanqꝫ vere diuini verbi interpretem famulumqꝫ dei orat venire. Quod cum venisset et quantum oportebat operis explesset ac temporis omnibꝰ rite per actis que ad verbum dei et gloriam domini spectant stabilesqꝫ ac firmos in fide quos instruxerat derelinquēs presentia qꝫ fama lōge clarior factus ad ꝓprias scolas Alexādriam redijt.

¶ Capitulum. xvj. De hypoliti scriptꝪ ac miro origenis ingenio.

Illis diebus ypolitus de quo pauloante memorauimus iter cetera scripta sua libellū de pascha scriptum edidit. In quo cū descriptionem quandā tēporū faceret de. xvj. annoꝝ circulo: q̄ in pasche rōne obseruari solet: nescio quā supputationē secutus vniuersa tpa intra pmū alexādri impatoris annū cōcludit. Sꝫ ⁊ alij libelli eiꝰ peruenerūt ad nos. i. in Examerō: ⁊ i ea q̄ post examerō scripta sunt. Et contra martionē. Et in cātica cāticoꝝ. Et i ptē quādā Ezechielis prophete. Et contra oēs hereses. Sꝫ ⁊ alia apud alios opuscula eius inueniri certū est. Ex illo tpe etiā origenes conscribēdi ꝯmētarios in scripturas sanctas initiū sumit: cōpellē

te se ambrosio & multa vt precum obse crationūq; cogēte quoq; ambrosius tan tū studij adhibuit: vt oia que in hoc op⁹ essent necessaria: affatim atq; affluēter pberet. Notarios septē adhibuit: q̄ ei i cessabilr astarēt: q̄q; sibi inuicē illo pene indesignanter dictāte succederēt. Scri ptores quoq; alios tātos. Sȝ & puella apprime eruditas inscribēdo totidē nu mero in hoc ipȝ vacare fecit. Oibus q̄ȝ extrisec⁹ necessarijs abūdātissime mini stratis q̄tidianū de illo op⁹ vbi dei vio lēt⁹ & religios⁹ ꝯplsoꝛ exigebat. Sȝ & ipe ex se ingēs studiū in eruditiōe vbi dei adhibebat. vnde maxime dignus vide bat cui istud impenderetur officium et cui quicq̄d archanū & absconditū in sa cris litteris tectū est penderetur.

¶ Cap. xviij. q̄ origenes pbr̄ factus est: & de libris ve. & no. testa. ſm sen tentiam eius. A.

INterea vrbanus episcopus in vrbe roma. viij. annis am ministrato sacerdotio pōtiano sedē reli q̄t. post philetū aūt apud anthiochiaȝ zebennus ecclesiā suscepit. Quo in tpe origenes rogatus est ab ecclesijsq̄ sunt apō anthiochiā vt illo vsq; p ꝯuincen dis hereticis q̄ inibi liberi⁹ ꝯualuerāt pueniret. Quo cū pgeret & inter necessa rio ageret p palestinā pbr̄ apud Cesa reā ab illi⁹ puincie episcopis ordinat. Pro hoc aūt q̄ aduersum eū inhūanus liuoꝛ accenderit: & rursum p defensione eius q̄ gesserint ij qui ecclesijs preside bāt quātaq; alia p eo q̄ in pdicatione verbi dei satis clare effloꝛuerat mota sint ppꝛiam quidē singula queq; hysto riam requirunt. Tñ & nos in scdo libro tres apologias ex pte quadā ꝯstrixim⁹ vñ facilius agnoscere pōt q̄ scire deside rat. Interea iugi & cōtinuato laboꝛe in explanatiōe diuinoꝝ voluminū ꝯsiste bat: siue alexandrie siue apud cesaream posit⁹: sicut ex ipsis ei⁹ ꝯmētarijs idica tur. Exponēs sane pꝛimū psalmū. Desi gnat etiā ipse qui sit canon veteris te stamēti hoc mō scribens. Non est igno randum inquit viginti duos libros esse in canone veteris testamenti sicut he breí tradunt: ſm numeꝝ scȝ elementoꝝ q̄ apud ipsos habent. Et paulopost ad dit. Hij sunt aūt viginti duo libri: Gene sis. Exodus. Leuiticus. Numer⁹. Deu teronomiū. Iesu naue. iudicū. Regnoꝝ pꝛimus & scd̄s vnus liber est apō illos: quē nomināt Samuel. Itē tertius & q̄r tus vn⁹ est apō ipsos quē appellāt re gnū Dauid. Et paralipponienon pꝛi⁹ & secundus in vno hн̄tur. quem dicunt sermones dieꝝ. Hesdras pꝛimus & scd̄s in vno est. Itē liber psalmoꝝ salomōis puerbia: & ali⁹ ecclesiastes. Et tertius eiusdē cantica canticoꝛum. Sed & duo decim pphetarū liber vn⁹ est Esayas pꝛopheta. Heremias. Ezechiel. daniel. iob Hester. in his concludunt canoneȝ voluminum diuinoꝛum Machabeoꝛuȝ vo libro extrinsecus habent.

B ¶ De noui aūt testi canone in pꝛio libro ꝯmentarioꝝ euāgelij ſm matheū hoc mō scribit. Ex traditione inquit di dici de q̄ttuoꝛ euangelijs. quia hec sola absq; vlla contradictione suscipi debent in omnib⁹ q̄ sub celo sunt ecclesijs dei. Ita etenim tradiderūt patres: quia pꝛi mo oiȝ scriptū sit euangeliū a mattheo qui aliquando fuerat publicanus he bꝛaicis litteris: & traditūȝ ijs qui ex cir cuncisione crediderant. scd̄m vo scriptū esse a marco iuxta ea que sibi tradide rat petrus. De quo & in epistola sua cō memoꝛat dicēs. salutat vos filius me⁹ marcus. Tertium esse ſm lucam quod paulus apostolus collaudat tanq; ijs q̄ ex gentib⁹ crediderāt scriptū. Super omnia vo esse euāgeliū Iohannis. De apostolicis q̄q; litteris ita dici. Is vo qui idoneus factus est minister noui te stamenti non littera sed spiritu paulū dico: qui repleuit euangelium ab hieru salē i circuitu vsq; ad illiricū: nec ad oēs ecclīas quas docuerat scripsit: sȝ quat tuoꝛdecim solas epistolas & in ipsis plu res breuissimas scripsit. Quāuis & non nulli de ea q̄ ad hebꝛeos scripta est du bitauerint pro eo q̄ non videatur in ea seruari eius illa sententia quam de se ipse pnunciat dicēs: se imperitū esse ser mone. Sed ego dico sicut mihi a maio ribus traditum est: quia manifestissime

pauli est ⁊ semp omnes antiqui maiores nrī ita eā vt pauli eplaʒ susceperūt Si ṽo requiras a me p quē sit eiꝰ ſmo ɔpositꝰ: p certo quidē deus videt. Opinio tñ q̄ ad nos vsqꝫ puenit hmōi est. A q̄busdā dicebat: q̄ clemēs aploꝝ discipulus ⁊ epūs vrbis rome greco eā sermone non tamen sensibus expolluerit. Alij vero q̄ lucas qui euāgelium scripsit ⁊ actus apostoloꝝ. Petrus ṽo sup quē ʒ xp̄i fūdat eccl̄ia: duas tm̄mō eplas scripsit. Ex quibus a nōnullis ⁊ de scd̄a dubitat. Johānes quoqꝫ qui supra pectus dñi recubuit: post euangeliū scribit et apocalipsim in qua tñ reticere iussus ē quid vij tonitruoꝝ locute sunt voces. Scripsit aūt ⁊ tres epistolas: in q̄bus due p breues. De quibus ⁊ apud quosdā dubia snīa est. De his quideʒ talia.

¶ Cap. xviij. de Eracla ⁊ nonnullis alijs epis qui summo origenis amore tenebant.

Interea deci- mus erat annus supradicti principis Romanoꝝ: in quo origenes ⁊ alexandria pfugus cesareā venerat. Eracle vni ex discipulis pbatissimo de quo supiꝰ dixit. Catheceseos auditoriū dereliquēs. Non multo aūt post: ⁊ Demetrius episcopus defunctus est quadraginta tribus annis episcopatu illius eccl̄ie ministrato. Cui succedit supradictꝰ Eraclas Per idē tempꝰ erat in epis magnificus Firmilianus Capadocuʒ gentis vrbis Cesaree. Hic tm̄ venerationis erga origenē sciētie ⁊ doctrine grā habebat: vt indesinēter eū ɔstringeret secū morari. Sꝫ ⁊ ipse derelicta eccl̄ia adipꝫ pperabat ⁊ vtebat religiosa q̄dā vicissitudine dū ipse mō ad structionē sue eccl̄ie illo euocaret mō ipse sui pfectꝰ grā ad ipm pergeret ⁊ docēti ei diebus ac noctibꝰ accideret. Sꝫ ⁊ alexander quē hierosolymoꝝ ecclesie pesse supra docuimus ⁊ Theotistus q̄ apud Cesaream gubernabat eccl̄iam omē penevite sue tp̄s ad audiēdum cuʒ mācipabāt: atqꝫ ipsi soli in diuinis scpturis ⁊ eccl̄iastica doctrina summā magisterij concedebant.

¶ Capi. xix. de maximino imperatore ⁊ eius in christianos psecutione.

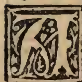

Alexādro vero impatore post. xiij. annos pncipatus sui defuncto maximinꝰ cesar successit. Qui dū odio ferī aduersum decessoris sui alexandri domū psecutiōes ɔmouit ecclesijs ita tñ vt eos tm̄mō q̄ populis perāt ⁊ doctrie punire iuberet: velut q̄ cām ceteris huiuscemodi psuasiōis pberent. Tunc Origenes librū de martyrio ad Ambrosiū scribit. Qui cū ad plurimos ɔuenisset: tanq̄ neruis q̄busdaʒ validissimis stabiliti spōte se ad confessionem xp̄i nois offerebāt. Ex quo ⁊ maximinꝰ nūerus extitit ɔfessoꝝ tribus annis a maximiano psecutiōe ɔmota in q̄bus finē ⁊ psecutionis fecit ⁊ vite. Post quē gordianꝰ ipēriū suscepit. Pontiano ṽo sex ānis episcopatu vrbis Rome fūcto succedit Antherus. Quilcum mensem vnū non amplius ministrasset. Fabiano sacerdotium dereliquit.

¶ Capi. xx. de mirabili assumptione fabiani ad episcopatum.

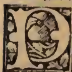
Radūt aūt fabianuʒ Anthero defuncto cum de agro reuerteretur vna cuʒ amicis suis ⁊ vniuersus eccl̄ie ppl's p epo deligendo in vnū coisset atqꝫ aliꝰ de alio vt fieri solet in talibus conclamaret: nec tamē vulgi snīa certi aliq̄d obtineret: astitisse ēt ipꝫ inter ceteros scire cupientē q̄ rei exitus foret. Et subito p dei puidentiā colūbā celitꝰ lapsam figurā ferentē illius que in sancti spūs imagine super iesum descēderat apud iordanē sup caput astitisse Fabiani. Ad quod spectaculum ora cunctorum oculosqꝫ cōuersos. ⁊ omnes velut vno spiritu commotos hunc esse episcopatu dignum per dei iudiciuꝫ decreuisse: eumqꝫ continuo cathedre impositū ⁊ legitimo sacerdotio confirmatum. Qd̄ alij sup huiꝰ alij sup zepherini noie gestū tradūt. Tunc ēt apud anthiochiā epo zebēno defuncto babilas ecclesie suscepit principatum.

¶ Capitulum.xxi.de nonnullis origenis discipulis.

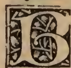
Apud alexandria vero cu eraclas demetrio successisset: auditorium Catheceseos qd ab Origene susceptu tenuerat: Dyonisio tradidit: eo q z ipse vnus ex discipulis esset origenis. Ipse aute cum apud Cesarea moraret innumeri ad eu non solum regionis ipsius viri sed ex prouincijs procul positis cocurrebat z derelicta patria ac paretib9 seqbant eum viam dei docete. In quibus fuit z vir famosissimus theodor9: ipse q no loge a nra memoria nobilissim9 in epis apud potu gregorius nominat: fide z virtutibus atq scientia p oia aptic9. Sz z ei9 frater antenodorus: quos origenes adolescentulos de auditorio rethoris retractos studia communiu litterarum in diuina suasit philosophiam omutare. Qui q apud eu p quinquenij tps verbo dei opera dates: in tantu pfectu diuine eruditiois atq scie puenerut: tmq vite merito z moru cultu enituerut: vt ab ipsis schol ei9 imatura adhuc etate ad apat9 poti puicij sacerdotiu vterq raperet.

¶ Cap.xxij.de africano z opusculis ei9 simul z scriptis origenis.

Per ide tepus erat etia africanus vir inter scriptores ecclesiasticos nobilis: huius epla fert ad origene scripta: obiciets ei z pponentis: q hystoria susanne q in daniele est: ficta videat: z aliena a scptura prophetica. Cui origenes magnificentissime rescribes asserit nequaq iudeoru omets et fraudib9 auscultadu. Sz hoc solu p vo hndu in scpturis diuinis: qd .lxx. interptes trastulissent. qm id esset solu qd auctoritate aplica cofirmatu sit. Uenerut ad nos etia alia supradicti scptoris africani opuscula: z marie chronica valde diliget studioseq oposita. In qb9 ommemorat se alexandria pperare. Heracle opinione celeberrima prouocatu: que z in diuis z i philophicis studijs atq ol grecoru doctrina istructissimu fama loqret. Queq inibi epat9 offm susce pisse supius memorauim9. Ide qz Africanus scribit ad aristide queda de ea q videt euagelioru dissonatia: z cur matthei z luce in gnatione xpi ferat diuersa oscriptio. Ubi ondit euidentissimam vtriusq osonantia sicut iam in primo libro huius opis edocuim9. Per ide tps origenes trigita ometarioru libris in parte quada Esaye pphete editis in Ezechiele.xxv. Athenas pficisces cosummare se meorat. Ubi z quinq libros pmos in catica caticoru scribit. Alios aut qnq regress9 ad cesarea osummauit. Sz nuc no op9 e opuscula ei9 enuerare: q pene inuerabilia sunt cu id i eo ope fecerimus: vbi bti paphili vita descripsim9: referetes quata ab eo antiquoru scripta ru volumia z pcipue Origenis bibliotheca cesariesi qua ipse pcipue z nobili studio oposuit osecrata sunt. Si qs ergo nosse vult: quata origenis volumina in manus nostras venerint inde sumat indiculu. Nunc aut ad hystorie nobis ordinem pperandum est.

¶ Cap.xxiij.de berillo heretico que ad vta veritatis redire psuasit origenes.

Berillus de quo paulo ate meorauim9: Bostrene vrbis Arabie episcop9 ecclastica docedi regulaz violare cognat9 peregrina quida z aliena virtate docere cepit: asserens dnm et saluatore nrm: neq extitisse ante carnis natiuitate: neq ppria deitatis hre subsistetia: sed hoc solu: q paterna deitas in eo habitaret. Pro quo q plurimi epi ogregati disceptatioes cu eo no minimas habuere. Sz inter ceteros origenes magnope exortat9 est venire in coflictu viri. Isq primo sensim cu eo disputas: q sentiret diligetius pscrutat. Quo coperto cotinuo qui absurdi inesset huius cemodi sensib9: z qd impietatz talia asserente consequeret ondens. Abijcere ac respuere male conceptu suasit errore: z redire ad fide vera sanaq doctrina. Qd q pene in causis talib9 inauditu est: ita

errorē ab eccl'ia depulit: vt et emēdaret nō pderet erroris auctorē. Deniqz ferē etiā nūc descripta ipsa disputatio origenis et berilli: q̄ p semetipsā pclari opis ei' inditio est. Sz et multa alia ei' et filia ad nos gesta dictaqz satis clara et magnifica puenerūt: q̄ nos vel lr̄is ipsius vel maiorū relatiōe cōpta nunc interī p hystorie breuitate pterim'. Que tn̄ agnosci pñt ex ea q̄ scripta est a sctō pāphilo martyre apologia p ipo vna mecū: quā ob cohibēdos q̄rulos inuicē nos iuuātes cōi studio ac labore cōscripsimus.

¶ Cap. xxiiij. de philippo impatore et ei' mira humilitate et obedientia.

Et gordian' cū p septē ānos romanū gubernasset iperiū philippus cōna cū philippo filio successit. De hoc traditū nobis est q̄ xp̄ian' fuerit: et in die pasce .i. in ipsis vigilijs cū interesse voluisset et cōicare ministerijs: ab epō loci nō pri' esse pmissus: nisi cōfiteret pctā sua et intra penitētes staret. Nec vllo mō copiā sibi misteriorū futurā: nisi pri' p pniam culpas quo de eo ferebant plurime diluisset. Ferē igitur libēter eū qd a sacerdote imperatum fuerat suscepisse diuinū sibi inesse metum et fidē religionis plenissimam reb' atqz operibus comprobans.

¶ Cap. xxv. de origenis opusculis: q̄ nō nisi i magna senectute trāscribi pmisit.

Hui' tertio imperij anno: eraclas apd alexandriā sexto āno epat' sui diē obijt. locūqz sacerdotij Dionysius suscepit. Quo tpe sexagesimū agēs etatis annū: posteaqz et vsu et periculis et laboribu' plurimū fiducie in vbo dei accepat: pmisisse ferē ea q̄ ex tpe in ecclesijs disserebat ānotarijs excipi: nec ante vsqz dedisse hanc copiā: nisi cū id sibi et vite grauitas: et etatis maturitas: et multe expiētie cōcessit auctoritas. Tūc aduersum quēdē celsum epicurū philosophū qui cō nos libros cōscripserat. viij. voluminib' rn̄dit. Tūc et in euangeliū fm mattheū libros. xxv. cōmētariorū edidit. Et in duodecim prophetas q̄plurima cōmētat' est. Ex qb' ad nos vsqz ad. xx. tantū. et. v. volumina puenerūt. Sunt ei' et ad impatorē philippū ep'le: et ad vxorē ei' scuerā: absqz vllo adulationis fuco scripte. Scribit et ad fabianū vrbis rome epz: et ad alios q̄plurimos eccl'iarū pncipes de catholica fide sua. De quo euidētius in sexto apologie nr̄e p ipso volumine cōprehēdimus. Sūt alie ei' ep'le ad diuersos scripte: quarū nos interim cētū numero inuenire potuerimus atqz in libros digestas memorie tradere.

¶ Cap. xxvj. q̄ origenes aliquos heretīcantes sua disputatione ad rectam fidem reuocauit.

Ea tēpestate i Arabie partib' extiterūt q̄dā assertores dogmatū puersorū: dicētes aias hoim p morte cū corpib' interire pariter et corrūpi. Rursum in tpe resurrectiōis denuo suscitari cum corporibus. Ad quē morbū ab eccl'ia depellendū: cū ingēs epōrū cōciliū cōuenisset iterū: origenes rogaf ab oibus itéresse: et facere sermonem. Cūqz coram oim sacerdotū concilio disputaret: tam magnifica fuit ei' oratio: vt oēs eos quos nouī dogmatis error inuolucrat ad fidem rectam et sensum catholicum reuocaret.

¶ Cap. xxvij. q̄ origenes heresi helchesaitarū vt primum cepit oriri restrinxit.

Extitit etiā alia heresis p illud tps q̄ dr̄ helchesaitarū. Quē ille statī vt visa est appulisse restrixit. Facit āt ei' mētionē: cū d octogesimo et scdo psalmo i eccl'ia disputaret hoc mō dicēs. Uenit qdā in his dieb': q̄ sibi magnū eliq d et supra ceteros sapere videretur: asserere volēs qdā ipia et absurda defendēs heresim quādā Elchesaitarū q̄ nup exorta est: et tn̄ q̄ sint q̄ ipa heresis asserat idicabo vob: ne cui forte vrm subripiat ignaro. Isti ergo qdā de scripturis sctis refutāt. Et rursus vtūt testimonijs de nouo et veteri testō qb' volūt. Aplz tn̄ paulū ex itegro respuūt et asserūt q̄ in psecutiōib' si qs negauerit

nihil criminis habeat: ꝑ eo ꝙ is ꝗ fix⁹ est in corde suo. et si ore negauerit ꝑ necessitate: corde tñ in fide ꝑmanet. Hec asserunt: ⁊ librũ quendã circũferũt: quẽ dicunt de celo lapsum. Cui⁹ verba si qs audierit: remissionẽ accipiat pctõꝝ aliam preter illam quam xp̃s dedit.

¶ Capl'z. xviij. De exordio ꝑsecutionis Decij imperatoris sub quo indicibilia tormẽta ꝑ xp̃i fide origenes pertulit.

Interea philippo septem annis ꝑncipatu administrato: deci⁹ succedit. Qui ꝙ infestus esset philippo ꝑsecutionem eccl'ije suscitat. In ꝗ fabian⁹ in vrbe roma martyrio coronat⁹ sedez sui ep̃atus cornelio dereliquit. In hierosolymis vo alexãder ep̃s rursum ꝑ confessione xp̃i iudici sistit et vinculis carceris traditur: ꝗꝙ cũ longeue etatis venerãda canicie ꝑfulgeret: posteaꝙ̃ freq̃nter passionib⁹ suis: ⁊ cruciatibus glificauerat dñz: dũ de vinculis ad tribunal ⁊ a tribunalib⁹ reuocat̃ ad vincula inter ipsa vicissiz sibi succedentia tormẽta defecit. Huic in sacerdotio marabbãtes succedit. Apd antiochiaz vero: similãs ꝑ oĩa babilas alexãdro post ↄfessionẽ glĩose vite finẽ sortit̃ in vinculis. Post quem fabianus ep̃atus officium suscepit: sed in hac ꝑsecutione quãta aduersum origenẽ gesta sint: ꝗbusꝙ ↄtra eam pessimi⁹ demõ artibus cum vniuerso exercitu suo ⁊ quãta cõtentione pugnarit. vtꝙ sup oẽs ceteros ꝗ per illud tp̃s ꝑ xp̃i noĩe tenebant̃ nouas cruces noua penaꝝ gñã ac sc̃lis oibus inaudita tormẽta ꝑtulerit: vtꝙ ꝑ eo ꝙ in doctrina fidei ⁊ veritatis etopinatissim⁹ habebatur oĩa aduersus euz demonici furoris arma commota sint ⁊ ignib⁹ intentatis. Ita caute mille mortibus vexat⁹ sit: nec tñ vna ei quã optabat accideret ꝗꝙ exitus euz susceperit ꝑsecutore summo studio id gerente: vt nec interit⁹ ꝑstaretur nec pena cessaret ⁊ q̃les postmodũ de his ipis ep̃las scripserit qs oĩ miseratiõe ⁊ lachrymis plena ex ipsis manifestius ꝗ scripta sunt integram qui agnoscere cupit horum noticiam sumet.

¶ Capitulum. xix. De dionysio alexãdrino et ꝙ̃ liberum incertantibus se respõderit verbum.

Dionisi⁹ vero alexandrinus ep̃s ꝑ illud tp̃s sicut ex ipsius ep̃is verissime ↄperimus in multis sepe ↄfessionibus satis clarus efficit̃: et ꝑ passionũ tormẽtoꝝꝙ diuersitate magnific⁹. Deniꝙ refert insectantibus se ꝗbusdam respõdisse. Qui insectãdo laboratis. Caput meũ pro ꝗ magnopere fatigatum auulsum ceruicibus sumite ⁊ donum magnum ad tyrannũ referte.

¶ Capim. xx. de nimia feritate qua sub decio in nostros seuitũ est: ac strẽnuis xp̃ianorum agonibus. A.

Sed et idẽ ipse ad fabianum antiocenuz ep̃m scribens de his qui sub decio apud alexandriã agones martyrij desudauerant hoc mõ refert. Nõ ex precepto inq̃t imperatoris apud nos ꝑsecutio sumpsit exordiũ: sed anno integro ꝑncipalia ꝑuenit edicta mister demonuz qui dicebat̃ in ciuitate nr̃a diuinus supstitiosum ↄtra nos excitans vulgus: a ꝗ multitudo succensa nihil aliud ꝙ̃ pioꝝ sanguinem sitiebant. Primo ergo religiosum quendaz senem metranum noĩe corripientes iubent impia verba proferre. Quod ille cum facere recusaret omne corp⁹ eius mẽbratim fustibus colliserunt. Vultũꝙ et oculos acutis calamis terebrãtes extra vrbẽ eum cruciatibus eiecerunt. Ibiꝙ qd in eo supererat spũs lapidib⁹ expulerunt. Post hec mulierem quãdã nobilem corinthiam noĩe ad ydola ꝑducentes adorare cogebant. Recusantem immo poti⁹ execrãtẽ vincula pedib⁹ innectentes ⁊ ꝑ plateas toti⁹ ciuitatis trahentes fedo horrẽdoꝙ supplicij gñe discerpũt. De hinc oẽs simul irruerunt ꝑ domos seruoꝝ dei diripientes ⁊ euertẽtes atꝙ hostili crudelitate cuncta fedãtes: ita vt ꝑciosiorib⁹ quibusꝙ direptis si qua illic viliora reperant in vnũ ↄgregata igni in plateis cremarent. Nr̃i tñ direptionẽ hãc bonoꝝ suoꝝ sicut ap̃lis de illis dixit antiquis cũ gaudio susce-

perunt. Sz et admirandā virginē lōge ue etatis appolloniā noīe cum corripu issent dentes ei primo omīs effoderunt: ꝯgestis deinde lignis extruxerūt rogū comminantes viuā se eam incensuros nisi cum ipsis pariter impia verba pro ferret. At illa vt rogū vidit accēsū pau lulum qd in semetipsa molit. Repente vero se emanibus eripit impioꝝ atqꝫ i ignem quez minabant spōte ꝓsiluit ita vt pterrerent ēt ipi crudelitatis aucto res ꝙ promptior inuēta est ad mortē fe mina ꝙ ꝑsecutor ad penā serapionē qz domui sue reptum crudelissimis affice re supplicijs ita vt oēs ei iūcturas mē brorum prius soluentes de superiori bus eum precipitarent.

B Nullū nr̄is iter eratqꝫ vicū nulli⁹ platee transit⁹ indulgebatur. Neqꝫ die neqꝫ nocte ꝓcedendi vsqꝫ libera erat fa cultas. Ut em̄ qs nr̄orū apparuisset in publico stati clamor vulgi ⁊ seditio na scebat: vt vel pedibus traherent: qui vi sus esset vel igni succenderet. Uerꝫ cuz hec mala ꝑ dies singulos augerent: su bito inter ipsos ꝑsecutores rabies qdā belli ciuilis exarsit. Et dū inter seditiōi bus preliisqꝫ decretā interi nobis pau lulū licuit respirare. Sed nō in lōgū ve nia fuit. Cōtinuo nāqꝫ crudelissima pri cipiū mittūtur edicta Quib⁹ tāta aduer sum nos ferebat immanitas: vt scdm̄ qꝫ predictum est a dn̄o si fieri posset scāda lizarentur etiam electi. Ex quo perter ritis pene oībus quidam ex ipsis nobi libus statim se sponte impijs actib⁹ in gesserunt. Alij couenti immō nonnulli a domesticis ꝓditi ad sacrificia execrā da ⁊ ad immūdas hostias properabāt. Aliq̄ ex his pallentes ⁊ tremētes vt ma gis imolari ipi quā imolare ydolis vi derent. Jta vt ēt ab inspectāti vulgo re derētur: eo ꝙ ⁊ ad moriēdū ⁊ ad sacrificā dum iuxta meticulosi videbant. Alij sa ne tā impudēter ad aras ꝓsiliebāt: vt ⁊ affirmare niterent se nūqꝫ xp̄ianos fuis se. Hij errāt de qbus ꝑdixerat dn̄s. Qm̄ pecunias habētes difficile saluabūtur. Ceteri vero aut istos seqbant in ꝑceps aūt certe ꝯtebāt in fugā. Ex qb⁹ nōnul li ꝯprehēsi ⁊ i carcerē missi: alij ad ꝑmā statim iudicis faciem negauerunt fidē. Aliquanti paululum supplicijs tollera tis ad vltimum deciderunt.

C Alij vero q̄ btī effecti sunt tanqꝫ co lumne fortissime dn̄i ipsius spū cōfirma ti ꝑ fidei sue merito virtute a dn̄o pce pta admiranda deo ⁊ angelis martyrij sui spectacula p̄buerunt. Quorū prim⁹ venerabilis iulianus podagra ꝯtract⁹ ita vt neqꝫ incedere: neqꝫ stare posset cū his q̄ eum in sellula portabant offertur Quoꝝ vn⁹ qdez statim negauit. Alius vo noīe Eunus cū Juliano sene in dn̄i nr̄i iesu xp̄i ꝯfessione ꝑdurat. Quiqꝫ iu bētur camelis impositi per oēm circun duci ciuitatez: ⁊ flagris hic inde verbe rantibus ppl'o spectante laniari vsqꝫ q̄ finem vite in ipsis verberib⁹ ponerent Sed vir qdam militaris cum assisteret et quosdam volentes etiam mortuis il ludere cadauerib⁹ ꝓhiberet clamor re pente aduersum eum toti⁹ vulgi extol litur. Offertur iudici fortissimus miles iam dn̄i et nusqꝫ se inferior fact⁹ in ꝯfes sione ꝑsistēs capite ꝓprietate damnat Alius qdam vir noīs sui machari⁹ gen te. Libicus cuz multis verbis a iudice ad negandum suaderetur: et eo maiore ꝯstantia fidem suā profiteret: viuus ad vltimuz iubetur exuri. Epymachus qz atqꝫ alexander cum multo tpe: ⁊ in vicu lis ⁊ in cruciatibus carceris torti etiaz frequenter ⁊ diuersis supplicijs confe cti ꝑdurassent i fideignibus ad postre mum ꝯsumi iubentur. Sed et mulieres cum ipsis quatuor in quib⁹. Ammona ria secta virgo aduersum quaz summa contentione iudice persistente ⁊ immē sis eam atqꝫ exquisitis cruciatib⁹ affli gente eo maxime ꝙ eius sniam vincere cupiebat: qꝛ laudabili voce decreuerat nichil se prorsus eorum que sibi contra fas imperabant acturam statuti sui te nax ad vltimum capite punitur. Scd̄a vero fuit virgo mercuria nomine. An⁹ venerabilis ⁊ fecundissima in filijs: sz quos non ꝑtulit xp̄o dionysia ⁊ alia am monaria. Que dum nimia vtuntur con stantia apud iudicez et ille vinci erube sceret a feminis inauditis tormentorū generib⁹ tolleratis finem oīm ferro co

dente suscipiunt. Heron q3 et arsinus et ysidorus egypti cum puerulo annorū xv. Dioscoro iudici offeruntur. Et prio oim puerulū Dioscoꝝ tanq̄ p etate facilem flecti añ verbis post etiā verberibus agit. Que3 cum in nullo sibi cedere videret ferocius eum cruciare ꝯtendit Tunc deinde ceteros varijs tormētis dilaniatos cum pari mō ꝯstantia fidei videret armatos tradi ignibus iubet. Dioscoꝝ vero pueꝝ ꝙ sibi ꝯstanter et sapienter in oibus rn̄disset admirat⁹ differri precipit sperās eum p etate plenitudinem gestuꝝ qđ non tā tyranni miseratione quā dn̄i puidentia ita gestu3 est. Nunc em̄ nobiscū est dioscor⁹ adeo nobis ꝯcessus ad ꝯsolationē et firmamētum ppl'i sui. Nemesius q3 etiam ipse. Egyptius primo p calūniam quasi latro delatus est. Qui crimie abluto post hoc ꝙ xp̄ianus esset defertur. In hoc vero nulla a iudice moderatio reseruatur Sed geminatis supplicijs ex cruciatu3 cum latronibus iussit incēdi. Ignorās ꝙ crudelitate sua optio martyrij salua totis similitudine3 detulit: qui p salute humani gn̄is vna cum latronibus ptulit crucem. Turma aūt qdam in vnū cōuenerat militum: inter qs amon: et zenō et ptolomeus: et ingenius et grandeuus theophilus. Qui tribunalibus astātes cum qdam xp̄ianus a iudice torqueret: etiā pene ad negādum declinaret dicꝫ prebent intra semetipsos et vultu oclis ac nutibus velut erigere cubant illu3 q in supplicijs positus trepidabat iterdū etiā manus protendere ac totius reliq corpis motib⁹ et habitu diuerse icliati tanq̄ subleuare lapsantes aios gestiebant. Cōuersi vero ad eos oīs et qd de semetipis pfiterent ex coru3 motibus agnoscētes prius pene q̄ in eos vulg⁹ clamorib⁹ insileret ipsi in mediū prum punt ac sese xp̄ianos esse testātur. Tūc vero cersauice ex eoꝝ cōfidētia psecutoribus terror nr̄is cōstantia aia accrescit dū hi q p tormētavinci putabant spōse cruciatib⁹ offert et ab his qđ illi p terroribus inferebāt velut p quadam spem voluptatis expetit deo triūphate psanctos suos. Sed nec Scyrionis op⁹ memorabile fas est silentio preterire. Is namq cū res cuiusdā potentis sub mercede pcuraret iubetur ab eo ydolis immolare. Recusans cogebatur iniurijs. Persistens rursu3 blanditijs mulcebat Cum vero vtrūq contenneret preacuta sude validissima transuerberatus p media viscera neci traditur. Qui vero memorem quante multitudines in desertis et in montibus oberrantes fame siti frigore: langore latronibus bestijsq cō sumpte sunt. Qui oēs imitati electos dei pphetas gl'ia martyrij coronati sūt Deniq et venerandus senex. Ceremon ep̄s hic erat vrbis Egypti q ð: Nylopolis cū ad arabicu3 montem vna cum grandeua coniuge discessisset nulli vltra apparuit. Et cum ad perquirendu3 eum plurimi fratrū frequentissime processissent perscrutatis oibus locis neq ipsos vltra q'usq̄ nec corpora eoꝝ potuit inuenire. Hec aūt non frustra ꝯmemoraui frater charissime sed vt scias q̄ta opud nos a sanctis martyribus ad dei 'gloriam gesta sint.

¶ Capitulum. xxxi. de lapsis post penitentiam recipiendis.

Et post pauca addit etia3 hec dicens. Isti igitur diuini martyres qui cum xp̄o in celestibus sedēt et regnicius participes sunt atq iudicij: qui cum ipso de lapsis fratribus iudicant: isti inq̄ ipsi susceperunt lapsos et penitentiam conuersionēq 'eoꝝ non respuerunt scientes ꝙ deus noster cui⁹ ipsi erant martyres: non vult oīno mortem morientis sed ꝯuersionem ei⁹ et penitentia3 querit. Si ergo isti receperūt qsdam et in eccl'ia statuerunt in oratiōe queq eis et in cibo cōmunicauerunt qd nos vultis facere fratres. Quid nobis agendu3 putatis. Nonne sequi nos eorum sententias et iudicium cōuenit atq erga eos quos illi miserati sunt nō existere crudeles et truces. Non puto expediat nobis sententias eorum in irritu3 reuocare miserationes infringere bn̄facta turbare et recte religioseq instituta violare.

¶ Capitul. xxxij. de nouato heretico et heresi sua et conditiones ipsius.

Hec dionisius de lapsis faciens sermonem. Quo tempore nouatus romane ecclesie presbiter elatione quadam tumidus spem penitus eis salutis adimebat etiam si digne penituissent. Ex quo et princeps hereseos extitit nouatianorum. Qui ab ecclesia separati superbo nomine semetipsos catharos idest mundos appellarunt. Ob quam rem concilium sacerdotale celeberrimum in urbe Roma congregatum est. Episcoporum quidem sexaginta numero. Presbiterorum quoque totidem cum dyaconis plurimis. Preterea etiam per singulas quasque prouincias de hac re magna deliberatione habita decretis significatur quid facto opus esset. Statuitur ergo Nouatum quidem cum his qui eum mentis elatione tumidum sequerentur: quique ad inhumanam istam et nihil fraterne charitatis seruantem sententiam declinarent alienos esse ab ecclesia. Eos vero qui lapsi in certamine fuerant fraterna miseratione curandos: et fomentis penitentie medicandos. Scribit de hac re et Cornelius urbis rome episcopus ad ecclesiam Antiocenam indicans. Fabiano eius episcopo quid statuerit in urbe Roma consilium congregatum quid etiam Italis: Affris: ceterisque occidentalibus visum sit. Cyprianus vero de his librum magnificentissime scriptum edidit in quo et lapsos ad penitentiam cohortandos: et contradicentes alienos esse ad christi visceribus statuit. Extat autem et alia epistola corneli ad fabianum antiochie episcopum scripta edocens singula quoque de nouato quis qualisque fuerit vel vita vel moribus: et quo modo ab ecclesia christi declinauerit. In qua refert quod ex episcopatus cupiditate quam intra se latenter gerebat in hec omnia mala deciderit. Ex eo autem maxime elatus sit quod quosdam de confessoribus viros optimos inter ipsa initia sibi socios assumpserit. In quibus fuit maximus quidam presbiter romane ecclesie et urbanus qui secundo confessores extiterant. Sed et sidonius et celerinus qui valde clari in confessoribus habebantur: eo quod omnia tormentorum genera superauerant. Sed isti (inquit) cum diligentius perspexissent agere eum cuncta fraudibus et dolis mendaciis atque periuriis: et quia bonitatem ad hoc solum simularet ut deciperet ignorantes relicto eo vel potius execratio ad ecclesiam cum magna satisfactione reuerterunt: et presentibus episcopis ac presbyteris: sed et laicis viris primo quidem errorem suum tum deinde et illius fraudes ac fallacias confitentur. Addit preterea etiam hec epistola: quod cum semper fratribus iurare solitus sit episcopatum se omnino non cupere subito et ex improuiso: velut nouum plasma episcopus apparuit. Scilicet qui disciplinam et instituta ecclesiastica vindicabat episcopatum quem non adeo acceperat presumebat. Tribus nanque episcopis simplicissimis hominibus et omnium ignaris de romana italie parte adhibitis immo potius subtili ab eo circumuentione deceptis imaginariam magis quam legitimam ab eis extorquet manus impositionem. Ex quibus tamen unus continuo ad ecclesiam redit confessus peccatum suum et in communionem laicam populo pro hoc interueniente susceptus est. In locum vero reliquorum duorum quos nouato manus imposuerunt ordinati sunt alij episcopi et missi. Is ergo qui euangelium vendicabat nesciebat in ecclesia catholica unum episcopum esse debere ubi videbat esse presbyteros. xlvi. diaconos. vii. Subdiaconos. vii. acolitos. xlii. Exorcistas et lectores cum hostiarijs. lii. Viduas cum indulgentibus mille quingentas: quos omnes deus alit in ecclesia sua. Addit autem etiam hoc quod idem ipse nouatus in iuuentute spiritu immundo vexatus sit. Et cum tempus aliquantum consumpsisset apud exorcistas egritudinem incurrerit grauem ita ut desperaretur. Et cum iacens in lecto pro necessitate perfusus sit nec reliqua in eo que baptismum subsequi solent solemniter adimpleta sint: nec signaculo crismatis consummatus sit. Unde nec spiritum sanctum unquam potuerit promereri. Denique inquit cum priuata quadam gratia diligeret ab episcopo: et vellet eum ordinare presbyterum clerus vero omnis et quamplu-

rimi ex laicis phiberēt dicentes nō licere clericū fieri eū q̄ in necessitate positus in lecto grām ꝯsecutus sit epm ab oībus specialē gratiā poposcisse vt sibi de hoc vno isto ꝯcederet. Scribit etiaꝫ de ipso ꝙ ꝑsecutionis tempore cum in cellula quandaꝫ lateret ⁊ a diaconis vt moris est subuenire in exitu catecuminis rogaret: timēs pcedere denegauit se esse presbyterū. Et ꝙ sacramenta diuidens populis accipiētiuꝫ manus teneret. nec prius pmitteret sumere q̄ sibi p ea q̄ vnꝰ q̄sq̄ tenebat in manibꝰ iuraret ꝙ nūq̄ se relicto ad cornelium remearet. Hec ⁊ multa alia huiusmodi. Cornelius de vita moribus ac prophetanis eius actibus scribit.

¶ Cap. xxxiij. de serapione aliquādo a fide lapso digna memorie hystoria.

Dionysius vero de hoc rescribenda su pradictū Fabianū iterit etiā quandā hystoriā dignā memoria dicēs Serapionē quēdā fuisse apud alexādriaꝫ vnū ex his q̄ lapsi sunt eodēq̄ sepe deprecatū vt susciperet nec tn̄ impetrasse Oppressum deinde hūc esse egritudine ita vt triduo iam sine voce prorsus iaceret. Paululū ꝟo quarta die respirānteꝫ vocasse ad se filiaꝫ suā ⁊ dixisse. Quousq̄ me detinetis. Queso vos cito aliq̄s presbyterum roget vt possim aliqn̄ dimitti. Et cum hoc dixisset rursum sine voce permansit. Abijt cursu puer ad p̄sbyteruꝫ noctis tempore: infirmabatur p̄sbyter. venire non potuit. Tamen q̄ pceptū fuerat a me vt lapsis i exitu nemo reconciliationis solatia denegaret ⁊ maxime his quos prius id rogasse cōstaret parum eucharistie puero dedit qui ad se venerat. Quod infusum iussit seni preberi. Regrediēte adhuc puero anteq̄ ingrederet̄ domum rursus Serapion respiciens redisti inquit fili. Et licet presbyter venire non potuit. tu tn̄ imple quod tibi preceptū est vt possim descedere. Cunq̄ esset completa solēnitas velut cathenis q̄busdaꝫ vinculisq̄ diruptis: letiorē iam sp̄m reddidit. Ex quo inq̄t ꝯstat certissime huiꝰ boni auxilio nullum debere fraudari. Scribit etiā ipsi nouato dionysiꝰ epistolā cuiꝰ exemplum inserere his dignū putaui.

¶ Capi. xxxiiij. Dionysij alexādrini ad nouatuꝫ per breuis ⁊ magnifica ep̄la simul ⁊ de ceteris eiꝰ scriptis.

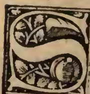
Dionysius nouato fratri salutē. Si inuitus vt ais in hoc venisti ostēdes i eo si desinas volēs Oportuerat q̄dē etiā pati oīa ne scinderet̄ eccl̄ia dei. Et erat non inferior gloria sustinere martyriuꝫ p eo ne scindat̄ eccl̄ia q̄ est illa ne ydolis immolet̄. Immo s̄m meā s̄niam maius hoc puto esse martyriū Ibi namq̄ vnusq̄sq̄ p sua tantuꝫ aīa. In hoc vero p omni eccl̄ia martyriū sustinet Sed nūc siue tu suadere siue etiā cogere potes fratres redire ad concordiā maius tibi erit emendationis meritum q̄ fuerat culpa ꝯmissi. Q̄r illuc iaꝫ non imputabitur hoc etiam laudi dignuꝫ ducetur. Si vero illi incredulitate pmanserint saluās salua animā tuaꝫ. Uale: pacem desiderās quā tibi imprecor. Hec eadem etiā nouatiano scripsit. dedita ad egyptios epistolam de lapsorum penitentia: in qua ⁊ regulas eis statuit penitendi. Sed ⁊ multa alia probatissima feruntur scripta dionysij. Scribit de penitētia ⁊ cohortatoriū libellū de martyrio ad originē. Ad laodicēses ⁊ armenos de penitētia ad corneliuꝫ quoq̄ vrbis Rome episcopum plurima scribit. In quibus etiā hoc indicat inuitatum se a multis ep̄is: id est ab heleno tarso cilicie ⁊ firminialo capadocie. ⁊ theotisto palestine vt ad synodū antiochiam pergat ꝙ ibi nouati dogmata q̄dā asserere conarent̄. Et addit ꝙ ⁊ fabiano antiocheno episcopo defuncto demetrianus in episcopatu successerit. Sꝫ ⁊ de hierosolymoꝝ ep̄o his verbis scribit. Ammirabilis autem vir inquit alexander in carcere positus beato fine precessit ad dn̄m. Est ēt alia ipsius dionysij epistola ad romanos scripta de ministerijs. Et alia itē ad ip̄os de pace ⁊ de penitētia

pula. Et ad quosdā cōfessores q̄ adhuc in vrbe Roma nouatū sequebant. Et rursum ad eosdē postea q̄ ad ecclīaz ꝯuersi sunt duas epistolas scribit. Sed et ad multos alios varia ac diuersa scribens studiosis q̄buscꝫ istructionū et doctrine copiosissimam materiam dereliquit.

¶ Explicit liber sextus.

¶ Incipit liber septimus.

¶ Cap. j. de morte decij et origenis deqꝫ initio persecutionis galli.

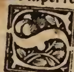
Eptimū nobis ecclesiastice hystorie librū scriptoꝝ suoꝝ cudat elogijs nobilissim⁹ patrum et clar⁹ in epl̄is dionysi⁹. Qui postea q̄ decius nō totis duob⁹ annis p̄ncipatu romani apicis ministrato cū filijs pariter interēptus est et gallus suscepit imperiū. (Quo tp̄e etiam origenes septuagesimo etatis anno ad integrum exple to defunctus est.) Scribens hermammoni cuidaz de gallo hec refert. At ne gallus iquit malū decij aut videre potuit aut cauere: sed in eadē lapidē offensionis impegit. Cuius regnū cū florēret initio et cūcta ei ex sentētia cederēt. sanctos viros qui pro pace regni eius deo summo supplicabant persecut⁹ est: cum quibus et prosperitatem suam pariter effugauit et pacem.

¶ Capitu. ij. de cipriano qui censuit hereticos rebaptizandos.

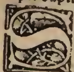
In vrbe vero roma cornelio ep̄atu gerente et apud cartaginē cypriano: ambob⁹ fide et v̄tute pietate p̄stantib⁹ q̄stio exorta est in affrice magis partibus si oporteret hereticos rebaptizari. Cūqꝫ id a cypriano et ceteris pene omnibus per affricaz sacerdotib⁹ oporteret fieri decerneret. Corneli⁹ et ceteri oēs p itāliam sacerdotes hmōi decretū manēte sacerdotali concordia refutarūt statuētes antiquitus a patribus sup hoc traditam regulā debere seruari. Que continebat post abiectionē p̄raui et confessionem recti dogmatis sola eos manu⁹ impositione purgandos.

¶ Cap. iij. de ꝯcordia ecclesiarum oriētis super reiteratione baptismi.

Ed post cornelij consummationez qui tribus circiter annis sacerdotio functus est: ep̄atus sedem luti⁹ suscepit. Cui octo solis mēsibus sacerdotio amministrato stephanus succedit. Quicꝫ similez cornelio de non rebaptizando sniam tulit. Ad quē dionysius multa et sepe scripta dixerit de multis ecclesiasticis differēs causis In quibus inter cetera etiam hoc indicat q̄ omnes ecclesie abiecta nouati p̄sumptione pacem inter semuicem (ser)uēt. Scribit ergo de hoc his v̄bis. Scito autem frater oēs ecclesias in oriēte que prius cōturbabātur nunc redisse in concordiam et omnes simul vnanimiter cohērere: gaudētes et exultantes de pace que vltra spez ecclesie reddita est. Id est demetrianuz apud antiochiam: et in theotistum apud cesaream mazabanē in hierosolymis dormiente in pace alexandro maximum apud tyrum heliodorum apud laoditiam helenum in tarso firmilianuz in capadocia. Uerum ne sermo epistole longior fieret nobiliū tantūmodo v̄biuz tibi episcopos indicaui: vt etiam ceteros cuz ipsis pariter vnum sentire non dubites per vniuersam syriam vel arabiam. Sed et hi quibus nunc scripsistis mesopotamie ep̄i idem sapiunt. Ponti quocꝫ et bithinie omnes pariter vnanimes et concordes et multa sibi inuicem charitate connexi glorificant dominum nostruz. Hec dionysius scribit.

¶ Cap. iiij. que sixto scripserit dionysi⁹ super baptismate.

Tephano vero duob⁹ annis impleto sacerdotio Rome sixtus succedit. Ad quē scribit nihilominus dionysi⁹ de baptismate cōmemorans q̄ stephan⁹ q̄dē decessor suus scribēs ad firmilianū et helenū ceterosqꝫ

illa᷑ partiũ ep̃os statuerit nec cõicãdũ esse his q̃ rebaptizãt: sꝫ debere ↄsidera ri magnitudinẽ rei: qꝛ nõ quocũq; sed ꝑ magni ꝛ nobiles in ep̃is viri sint q̃bꝰ hoc visum sit. Dicit etiã ꝙ sup hoc scri pserit plenius ad dionysiũ ac filomenẽ p̄sbyteros vrbis rome. Indicauit autẽ pariter etiã de sabelli heresi q̃ tꝑibus ipsius exorta sit scribens hec.

¶ Cap̃. v. de heresi sabellij.

Uidautẽ dicã de ea doctrina q̃ apud ptolomaidã pẽtapoleos ciuitatẽ nuꝑ exorta ẽ plena blasphemijs i dñm patrẽ ꝛ i dñm nr̃m iesum xp̃m negãs vere ẽẽ eũ filiũ p̄ris: nec p̄mogenitũ oĩs creature Silr̃ ꝛ sc̃tispũs auferẽs itellectũ. Pro q̃bꝰ cũ vtreq; ꝑtes ad me venissent ꝛ p̄ntibꝰ fratribꝰ q̃ ↄmota fuerãt discussissent etiã lr̃is ꝓut deus dedit ꝓuitati mee ꝓsecutꝰ sum ꝛ scripsi singula q̃q; diligẽter exponẽs q̃᷑ tibi exẽplaria trãsmisi. Sꝫ ꝛ i tertio libro d̃ baptismo quẽ scribit ad philomenẽ p̄sbyterum vrbis rome etiam hec commemorat.

¶ Cap̃. vi. de visione q̃ dionysio apparuit sup lectiõe librorum hereticorũ.

Ego inquit tractatꝰ hereticorum legor traditiones eo᷑ ꝓscrutor: ẽt si videar ad horãz vbis eo᷑ pollui. Sꝫ multũ mihi ↄfert hoc ip̃m ꝙ ex ip̃o᷑ verbis arguere eos possũz. Deniq; cũ aliq̃s ex frĩbꝰ cũ p̄sbyteris ꝓhiberet me ne heretica lectione tãq; sceni alicuiꝰ fetore; pollueret visio mihi q̃dã a deo oñdit̃ q̃ me ↄfirmaret: ꝛ s̃mo ad me factꝰ est hec mihi euident̃ ꝓloquẽs: lege oĩa q̃cũq; i manꝰ tuas venerint qꝛ ꝓbare singula q̃q; ꝛ discernere potes; q̃ñq̃dẽ ꝛ ex initio hec tibi fuit cã credẽdi ãplerꝰ sunt visionẽ qꝛ ꝛ ap̃lico sm̃e ↄcordabat dicẽti oĩa legite q̃ bona sunt tenete. In ip̃o ãꝫ libello cõmemorat: nõ tũc p̄mũ in affrica de hereticis rebaptizandis ab ep̃is decretũ esse: sed antea iã in nõnullis ecclesijs ꝛ concilijs ep̃orum velut in iconio: atq; alijs locis de hoc fuisse tractatum.

¶ Cap̃. vij. adhuc de nouati impietate.

Scribit adhuc et in q̃rto de baptismate lib. ad dionysiũ vrbis rome p̄b̃rm plurima de nouati ĩpietate ↄmemorãs. In quinto v̄o lib. ad sixtũ vrbis rome ep̃m scribẽs aduersũ supradictã heresi; q̃dã differẽs ꝛ̃ ẽt tale aliq̃d accidisse ↄmemorat his v̄bis Uere aũt fr̃ ↄsiliũ peto ꝛ req̃ro sn̄iã q̃d tibi videat̃ i ea: cã q̃ in ecc̃lia nr̃a exorta est vereor eni̇̃ ne forte fallar in aliquo.

¶ Cap̃. viij. baptisma nõ cẽ iteradũ oñdit̃ ꝑ hystoriã memoratu dignissimã.

Erat apud nos frater q̃dã fidelis antiq̃tꝰ añ etiã quoq; ego ep̃s ordinarer imo ꝛ añq; decessor meꝰ eraclas q̃ cũ interesset his q̃ baptizabant̃ ꝛ audiret: vel q̃d interrogẽt̃ vel q̃d respõdeãt. Flẽs accessit ad me: ꝛ ꝓcidẽs ad pedes meos cõfiteri cepit baptisma ab hereticis aliter se suscepisse. Qd̃ tñ sc̃dm ea que nũc videret a nobis ministrari nec baptisma duceret eo ꝙ esset repleta plasphemijs oĩs illa ↄfessio Simuler ꝛ hoc addebat se intm̃ ꝑ hoc errore stimulari vt ne oculos q̃dem ad deum auderet erigere. Propter q̃d exorabat mũdari se ꝛ purificari ecclesiastico baptismate vt ꝛ gr̃ãz cõsequi posset sp̃ũsc̃ti. Qd̃ ego facere ausus nõ fui: sꝫ dixi posse ei sufficere tã multis tꝑis cõmunionẽ quam in ecclesia cõsecutꝰ est per hoc ꝙ a nobis euchaꝛistie suscipiens donum responderet tamen: ex quo et ꝑ singula potuisset ipsa sacramento᷑ virtute purgari. Cohortabat igitur eũ de bere cõfidere fidei sue ꝛ conscientie iã purgate et ante omnia ꝙ tandiu in sacramẽtis nobis iam particeps fuerit. Sꝫ ille neq; a luctu cessat ꝛ lachrymis: neq; vltra ad mensam dominicam audet accedere: ita vt vix a nobis cohortatus et compulsus orationi audeat interesse. Hec ꝛ multa alia de huiuscemodi q̃stionibus per diuersos libros suos dionysius scribit.

¶ Cap̃. ix. de valeriano q̃ p̄mũ cũ eẽt humanissimus postea p̄ceptore depꝛauatus xp̃ianos dure persequitur.

N Allus vero nō integris duob⁹ annis imperio detēto rebus humanis exēptus est. Post quē valerian⁹ cū filio balieso suscepit pricipatū. De q̄ dionysius scribens iterū ad hermanimonē hoc mō refert. Sed ⁊ Johanni sit reuelatū est vt diceret. Et datū est inquit ei os loquens magna ⁊ blasphemias. Et data est ei potestas p mēses.xl.⁊ duos. Utraq; aūt complētur in Ualeriano. Uere eni mirandū est qūo supra ceteros q̄ ante se fuerūt hic ⁊ humanus ⁊ benign⁹ extitit erga famulos dei. Ita vt in initijs multo etiā illis benignior videretur q̄ noie saltim xp̄iani dicebant. Intantum venerabat seruos dñi:⁊ omnis ei⁹ domus erat eccl'a dei. Deprauat⁹ est aūt ⁊ a veritate deiect⁹ per quendā doctorē pessimū magistrū ⁊ principem egyptiorū magorum. vt iustos ⁊ sanctos viros psequi ⁊ iterim iuberet. tanq̄ q̄ aduersarent magicis artibus q̄bus se ip̄e subdiderat. Erāt em̄ reuera ⁊ sunt etiā nunc qui possint vtute meritorū suorū restinguere fallacias demonum. Nā ille vt impuros ritus ⁊ execranda misteria ac sacra incesta conficeret pueros impubes iugulari iubebat ⁊ orbari liberis patres atq; intene ris visceribus humanas rimari p piaculum fibras ⁊ vocez illic querebat vbi fugauerat vitam. Sed ⁊ multa aliā huiuscemodi de valeriani piaculis memorans addit etiā hoc hoc qd ipse a barbaris capt⁹ ⁊ luminib⁹ orbat⁹ filios scelerū ⁊ ipuritatis sue reliq̄rit successores

¶ Capi.x. Q̄ta dionysius sub valeriano perpessus sit.

I Pse vero dionysius q̄ta in ei⁹ psecutione ptulerit ⁊ q̄b⁹ affect⁹ sit cruciatibus pp̄ter nomen dei scribēs ad quēdā germanuz ep̄m q̄ q̄si obtractator eius esse videbat refert vbi ⁊ acta ꝯfessiōis sue iserūit apd emilianū p̄sidē gesta. In q̄b⁹ cū dionysius vnū solū dñz q̄ celū fecisset ⁊ terrā diceret adorādū ceteros aūt neq; esse deos neq; adorari debere: in castrū qddā deserti q̄ cefro appellat i exiliū trudit ob hoc p̄cipue electū q loci incole gētiles erāt ydolorū supstitionib⁹ satis dediti. Quiq; exulē dionysiū pmo hostili aīo ⁊ satis aduersa mēte suscipiūt. Post vero cū paulatim p dñi grām vbū dei his seminare cepisset. ps maria trucis ⁊ barbari ppli relictis ydolis ꝯuersa est ad dñm verū xp̄oq; subiecta. Quo compto rursus eū ad aliū locū vicinū q̄dē alexādrie sed incolis desertū ac pene habitatorib⁹ vacuū trāstulerūt. Sz ⁊ ibi cū p vrbis vicinitate nostrorū ppli eū freq̄ntarēt:⁊ tāq; odore pastorū recepto grex letior ⁊ cōstātior agonibus redderet: rursum missis cū cēturiōe militarib⁹ viris ip̄z dionysiū ⁊ cū eo gaiū ⁊ petrū cathenis ꝯstrictos ⁊ diuersis cruciatibus afflictos in desertū q̄ddā libie ptraxerūt Ibiq; eos i loco squalidissimo ⁊ oī vsu humanitatis carēte a paretonio triuz dierū itinere in desertū ptēto nexos vinculis reliq̄rūt. Hec i diuersis suis ep̄lis supradict⁹ vir scripta dereliq̄t. In q̄b⁹ memorat etiā maximū p̄sbyterū ⁊ dioscorū. Demetriūq; ⁊ luciū necnō ⁊ faustinum atq; aq̄lā satis claros ⁊ insignes titulo ꝯfessionis effectos. Sz ⁊ ex dyaconibus quosdā in insula post penas confessionis esse defunctos. Supfuisse vo ex his faustū ⁊ eusebiū. Quib⁹ etiā refer tm̄ fiducie ⁊ magnanimitatis p dei grāz datū: vt cū ad eos q̄ i carcere tenebant frēs: nemo prsus hūanitatis ⁊ ministerij cā pmitteret accedere: isti tm̄ inde sinēter ⁊ reuiserēt ⁊ necessaria ministrarēt. Et cū p dies singulos p̄sidis furor cresceret: iugulādos alios: alios supplicijs ⁊ diuersis cruciatuū gn̄ib⁹ affligendos squalore carceris ⁊ catenarū pōderib⁹ enecandos: ⁊ sup oia p̄cipiendo: ne q̄s ad eos prsus accederet: vt ex iedia quasi aliō tormēti gen⁹ adhiberet. Cōcessit tm̄ deus supradictis diaconibus grām ꝯfessorib⁹ suis puidēs vt inuitis oibus istis tamē nō negaret ingressus. Sciendum tm̄ est q̄ hic eusebeus quem dyaconū supradixim⁹ postmodum ep̄s apud laoditiam Syrie ordinatus est. Maximus vero quē p̄sbyterū mēorari

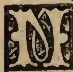
mus ipsi dyonisio apud Alexandriã suc cessit in episcopatu. Faustus aũt qui cũ ipsis tunc cõfessor enituit vsq ad psecu tionẽ q nostris tpib⁹ facta est: grãdeu⁹ ꝯplenus dierꝫ perdurans perfecto mar tyrio obtrũcatione capitis cõsummat⁹ est. Hec a dionysio certissima fide me morantur.

¶ Cap.xi. de persecutiõe valeriani apud cesaream palestine.

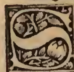
Igitur in valeriani persecutiõibus apud cesareã palestine multa a diuersis martyria ꝯsummata sunt. In quibus tres qdã admirandi adolescentes: quoꝝ vnus priscus: alius malcus: terti⁹ alexãder vocabatur. Cũ in suburbano agello supradicte vrbis habitarẽt: diuino fidei calore succẽsi. ce perunt semetipsos segnitie atq ignauie incusare: cꝫ cum celestes in vrbe martyrij pponerentur corone: ipsi nõ desideraret: nõ raperent cũq dñs ꝛ saluator regnum celorũ violẽter diripi debere testatus sit: ipsi inglorios: ꝛ desides animos humi gererent. His igitur semetipsos alloquijs incitãtes vrbẽ petunt: ꝛ adorto iudice truculento: cur tm in sanguinem pioꝝ deseruiret incusant. Ille continuo nobiles animos iuuenũ quaꝫ dignis remunerat affatib⁹ deuorãdi inquit bestijs subigant: quibus nõ placet pioꝝ sanguinẽ fundi. Sꝫ ꝛ mulier quedam supradictorum iuuenuꝫ secuta fertur audatie ꝛ magnanimitatꝭ exemplũ similemq sortitur exitum pene. Quam tamen de Marcionis scola fuisse loquebantur.

¶ Capitulum.xij. de eodem.

Marinũ quoq virũ militarẽ: hierosolymorũ ciuẽ honore ꝛ diuitijs clarũ cũ supradicta vrbe inter collegas suos per ordinẽ gradus sui honor quidã contingeret militaris. vt fieri solet iseqũtẽ collegã suũ subit inuidia et exclamat. Nõ posse marinũ adipisci superiorẽ gradũ: cꝫ eẽt xpian⁹. Interrogat a iudice marin⁹: si ita res se haberet Ita ille esset: ꝛ vere se esse xpianũ clarissima voce testat. Tres ei deliberãdi hore decernunt a iudice: vt eligat vtrũ velit imolare dijs ꝛ impatori: an xpianus interemi. cũq a tribunalib⁹ fuisset egressus: Theotignus eps loci apprehensa manu eius: pducit eũ ad ecclãm. Ibiq multis verbis in fide cõfirmans ad vltimũ in interiora pducit altaris: gladiũq suũ quo precinctus erat ostendẽs ei. Et rursum offerens euãgeliũ qd e duobus mallet interrogat. Marinus vero promptissima fide cũ manũ ad euãgeliũ tetẽdisset: obtine inqt theotign⁹ qđ elegisti o fili: ꝛ contẽnẽs presentẽ vitã eternam sperato. Cõfidens perge: ꝛ suscipe coronã quã tibi dñs pparauit. Regressus ꝯtinuo ad tribunal euocat per pconẽ. Aderat eñi tps statutuꝫ. Ille vo nec moras patitur: nec expectat interrogantẽ: sed cõtinuo sibi ꝛ deliberatũ asserit: ꝛ ex pñis legib⁹ ꝯfirmatũ: cꝫ deo obtẽperare oporteat magis ꝙ hoib⁹. Quẽ iudex ilico capite puniendũ p tali responsione pronunciat.

¶ Cap.xiij. De assirio eiusq clarissimis gestis.

Sed inter eos cunctis clarior: ꝛ merilis fidei supra ceteros insignis: memorat astiri⁹ vir romane vrbis senator patrici⁹ nobilitate: facultatib⁹ ppinquitatũ ẽt regia ꝛ oĩ bonorũ fama satis clarus. Qui cũ supradicti martyris extremis iteresset exequijs ꝛ capite cesum cadauer: subiectis humeris suis ꝛ substracta veste q iduebat excipet: honorẽ queꝫ martyri detulit cõtinuo ipse martyr assequit. Sꝫ ꝛ i multis alijs eũ pclarũ gestis in fide xpi enituisse tradiderũt nobis ij q eũ in corpe adhuc positũ viderũt: in quib⁹ etiã tale aliquid p eũ gestũ memorabant. Apud cesareã philippi: quã Paneadã phenices vocãt aiunt sub adrie montis q appellatur. Pauius ex quo fluuij Jordanis prima fluenta prosiliunt morẽ fuisse gentilis erroris certa ac solẽni die. imolari victimã. Que victima arte quadã demonis subito nusq cõparebat. Et erat hoc

famosissimi miraculi gen⁹ quo persuaderi astantibus videret in celū hostiā inuisibiliter esse sublatā. Accidit igit dū hec gererent adesse Astiriū. Qui cū videret oēs miraculi hui⁹ stupore ꝯstringit humanos miseratos errores cū gemitu et suspirio oculos ad celū pariter tendit, ꝛ palmas: xp̄m qui est sup oia de⁹ tota fide ꝓfusis lachrymis inuocat: vt prestigia fallacis demonis arguat miserisqꝫ mortalib⁹: erroris huius soluat archanū. Hec illo cū fletib⁹ supplicāte subito victima q̄ inuisibiliter credebat assumpta: super ferri aquis vr: ꝛ in cōspectib⁹ olm redditur: nec vltra in illis locis error hmōi potuit reperiri: ita vni⁹ xp̄iani prece: tantorum deceptionum machina cum auctoribus suis demonib⁹ dissoluta est.

¶ Cap̄. xiiij. de emorroissa a xp̄o curata memoranda hystoria.

Erū qꝫ vrbis huius fecimus mentionez iustam videt cōmemorare etiā illud in ea qđ hystoria dignū duximus mulierē quā sanguinis ꝓ fluuio laborātē a saluatore curatam euāgelia tradiderūt: huius vrbis ciuez constat fuisse: domusqꝫ eius in ea etiam nunc ostenditur. Pro foribus ĥo dom⁹ ipsius basis quedā in loco editiore collocata mōstratur in qua mulieris ipsi⁹ velut genibus prouolute palmasqꝫ suppliciter tēdentis: imago ere vr expressa. Astat vero alia ere nihilomin⁹ fusa statua. habitu, virstola compta circūdati et dexteram mulieri porrigentis. Hui⁹ ad pedē statue e basi herba quedā noua specie nascitur. Que cum exorta fuerit excrescere vsqꝫ ad sto.le illius erei indumentis fimbriam solet: quam cum summo vertice crescens herba contingerit: vides inde ad depellendos omnes morbos languoresqꝫ conq̄rit ita vt quecūqꝫ fuerit illa ifirmitas corporis haustu exiguo madefacti salutaris graminis depellatur. Nihil omnino virium gerens si antecꝫ eree fimbrie summitatem crescendo contigerit decerpatur. Id. in
Hanc statuam ad similitudinez hysto.
vultus Iesu formatam trade- triper.
bant. Que permansit ad nostra lib. vj.
vsqꝫ tēpora: sicut ipsi oculis no- c.xlj.
stris inspeximus. Et nihil mirū si ij qui ex gentibus crediderant ꝓ beneficijs que a saluatore fuerant consecuti: huiusmodi velut munus videbantur offerre: cum videamus etiam nunc ꝛ apostolorum Petri et Pauli: et ipsius saluatoris imagines designari tabulisqꝫ depingi. Sed ꝛ antiquas ipsorū imagines a quibusdam conseruatas nos vidimus.

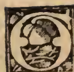
¶ Quod mihi videtur ex gentili consuetudine indifferēter obseruatum: quod ita soleant honorare quos honore dignos duxerint. Insignia enim veterum reseruari ad posterorum memoriam: illorum honoris: horū vero amoris indicium est.

¶ Capitulum decimūquintū De cathedra sancti Jacobi.

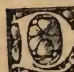
Eniqꝫ ꝛ Iacobi cathedra q̄ primus iter episcopos ab ipso saluatore: et ab apostolis in hierosolymis est electus quemqꝫ fratrem christi volumina diuina designāt vsqꝫ in hodiernum, inibi cōseruatur: atqꝫ in ea sedēt omnes: qui vsqꝫ ad presens tempus sedis illius sacerdotium sortiuntur. Seruatur ergo cum ingenti studio veluta maioribus tradita memoria sanctitatis. Et cum veneratione magna habetur. vel vetustatis: vel primi sacerdotijs sanctificationis obtētu. Sꝫ de his ista sufficiant.

¶ Capitulum decimumsextum. quod pacem Galienus reddit ecclesijs.

Alienus vero Ualeriani filius post eum rē summā solus optinuit lenius ac moderati⁹ erga nostros agere instituit. Datisq3 decretis inhiberi supplicia: persecutionesq3 cessare: et quo quisq3 putat more exorare q̄ diuinū est sinit.

¶ Cap. xvij. de quarundā ecclesiarū per idem tempus epis.

Er idē tēpus cū romano adhuc sacerdotio sixt⁹ preesset et apud antiochiam Demetrianus: firmilianusq3 adhuc cesaree cappadotie superesset ponti ecclesias: gregori⁹ q̄ pri⁹ theodorus dictus est ex origenis discipulis: cum fratre anthenodoro suscepit gubernandas. Apud cesaream vero palestine post theotistum dōnus episcopatum sortitus: et breui defunctus theoteno iam nostre memorie viro sedē tradidit. Qui et ipse origenis auditor fuisse dicebatur. In hierosolymis vero post mazabbanē: sacerdotiū suscepit hymeneus. Et hi oēs in pace ecclesias gubernabant.

¶ Cap. xviij. de alexandria ciuitate que seditione gentis sue vastata est et deleta.

Ed apud alexandriam etiam si nulla extrinsecus mali causa sit eo ipso quod gen⁹ hominum ferox seditiosum: et semper inquietū est: ciuiles inter se motus et bella nos virtutis merito neq3 ob defensionem sed ob necem atq3 interitū ciuiū cōmouebant. De quibus Dionisi⁹ in epistolis suis cōmemorans refert ita a proprijs ciuibus esse vastatam deletamq3 vrbem: vt illa que cōstipatione populorum vix soleret digredientibus incedendi spacium dare: nunc eo vsq3 peruenerit: vt conspicere in plateis hominem valde rarum sit: madere omnes ciuium sanguine vias: cadaueribus obtegi: et ne ad sepeliendum quidem sufficere qui supersunt. Unde et post belli rabiem: ferriq3 vastationem: corrupti aeris et fetore cadauerum pestilentia increuerit: ita vt si quis fert varo super fuerat idem morbus assumeret.

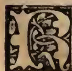
¶ Capitulum. xix. de eiusdem ciuitatis vastatiōe et suis eius causis Dionysij testimonio.

Cripsit autē de his idem dionysius in epistola paschali: que solenniter per annos singulos legi solet his verbis. Alijs fortassis hominibus non videatur tempus hoc tempus esse solennitatis. quoniāquidem luctus vbiq3 et acerba lamentatio in plateis cuncta circūstrepit gemitus vero inest et mugitus in domibus propter multitudinem morientiū. Sicut fel de primogenitis quōdam egiptiorum refertur: ita etiam nūc ingens vbiq3 clamor attollitur. Non eni3 est domus sicut scriptum est. in qua non sit mortuus primo nāq3 ipsi manibus suis partem maximam et meliorem populi ceciderūt persequendo sanctos partē alteram bella infestina rapuerūt partem vero que superfuerant pestilens nūc egritudo consumit. Sed nos nec in persecutionibus cū iugularemur: a festiuitate cessauim⁹: nec vnq3 nobis pōt solēnitas impediri: quibus p̄cipit in tribulatiōe gaudere. Ois igit nobis locus quicūq3 a tyrannis eligebat ad penā siue ager ille seu desertū fuit: siue insule siue carcer solēnitatē nobis impedire nō potuit. Letissimā vero super oēs habuere solēnitatem beati martyres: q̄ cum sanctis angelis in celo pascha curarūt. Post hec persecutores nostri in semetipsos manus ac tela verterunt. S3 nec sic quidē nostrorū festa turbata sunt Insecutus est hic pestilens morbus et plaga terribilis: sed illis multo terribi-

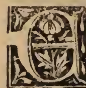
lior ꝛ grauior: quos nec spes erigit futu rorū. Nobis vero hec omnia exercitia quedam virtutis et fidei probamenta ducunt. Quāuis em̄ densior seuriorq́ꝫ paganos magis q̄ nostros morbus inuaserit: tn̄ nec a nostris quidem penitus abscessum est. Et post pauca addit dicens. Multi nāq́ꝫ ex fratrib⁹ nostris ꝑ nimia caritate dū absq́ꝫ vlla cunctatiōe infirmos visitare non desinunt. ꝛ non solum visitare: sed et ministrare: et exibere officia que dn̄s precipit: repente morbi contagione: cū illis pariter quibus ministrare voluerant interibant. Affectu enim quodam dilectionis attracti: ꝛ velut participare dolores cum dolentib⁹ cupiētes alienas in se mores aut segniter transferebant: effectiq́ꝫ sunt eorum vt dicit apostoli sermo: pipissima. Deniq́ꝫ plurimi nostrorum precipui et electi vinciter quos presbyteri nonnulli et dyaconi: multiq́ꝫ alij de plebe ꝯstantissima ꝛ ardentissima fide tanq̄ si martyrij tp̄s istaret miserādo ifirmos: semetipsos huiuscemodi mortib⁹ inserebāt: miseri cordie ex hoc martyrium capere presumentes. Et dum curādis egris: defunctis exportandis humandisq́ꝫ corporibusq́ꝫ operam dabant: insequebātur pene eos: q̄s suis humeris ad sepulchra deuexerunt. Pagani vero contrario suo continuo vt egrotare ceperant deserebant: parentes caros liberos: vxorem coniunx: filijq́ꝫ nihilomin⁹ parentes statim vt tremere membra vidissent: ꝛ mor bo ora pallere: domo propulsos: in plateas semicees eijciebant: ibiq́ꝫ insepulta eorum cadauera relinquentes: vim morbi quā per hec se effugere opinabātur dupliciter incurrebant. dū a pestilētie rabiē etiam fetor insepultorū cadauerum iungeretur.

¶ Capitum. xx. De galieni imperio.

Refert idē dionysius de galieni temporibus: quod eo regnante ecclesie dei in pace durarunt et q̄ medijs eius tpibus. Marcianus velut nubes quedā tenebrosa et terra subito regni ei⁹ obscurauerit lucē. Quo rursum ad vicē estiue nubis abolito: galienis nouū vt ipse ait ex veteri vniuerso mundo lumē effulsit. Simul enim atrocē tyrannū ꝛ regno deturbauit ꝛ vita. designat aūt etiam tp̄s q̄ nono anno imperij galieni hec scriberet. Extant et alia q̄plurima necessaria satis ꝛ admiranda dionisij opuscula qua vtilitatis plurimū legentibus conferāt: inter que scripsit etiam de repromissionibus futuris exigente causa huiusmodi.

¶ Cap. xxi. de nepote egyptio ep̄o circa promissiones futuras errantes.

Episcop⁹ quidam erat in partib⁹ egypti. Nepos noīe hic iudaico intellectu de futuris repromissionib⁹ sentiebat easq́ꝫ corporaliter exhibēdas docebat. Et mille ānis i delitijs corporalibus in hac terra scōs regnaturos esse cū xp̄o huiusq́ꝫ siti dogmatis probamenta: sumptis ex reuelatione iohannis testimonijs conabatur asserere. De quibus etiam libellos edidit: interpretationes huiusmodi continētes. Igit dionysius de repromissionibus scribēs adhuc nepotē stilū sue intētionis obuertit: ꝛ in p̄mo statim libro suā sniaꝫ que ei de diuinis repromissionib⁹ videbat exponit. In scdo vero volumine de reuelatione iohānis differens facit mentionē Nepotis verbis. Et cōmētarios inquit quosdā ꝓferunt nepotis quib⁹ innituntur plurimū: ꝛ per quos putant ineffabili quodā sacro ostendi qualiter regnū xp̄i futurū sit super terram. Sed in alijs quidē multis etiā ego amplector ꝛ diligo nepotē vl̄ ꝓ fide sua: vel ꝓ eruditione ꝛ studio scripturarū: ꝛ p̄cipue ꝓ exercitio psallēdi: q̄m quidē plurimi fratrū libenter pro hoc ei⁹ eligere cōsortia. Est ergo etiā mihi erga eū multa reuerentia: ꝛ inde magis: q: iam p̄cessit ad dn̄m. Sed reuera plus oib⁹ ꝛ amāda ꝛ preferenda est veritas: laudare oportet et absq́ꝫ inuidia amplecti si quid recte dictum est. Discuti vero et discerni si quid minus sane scriptum est. Et

si quidē p̄sens esset is de quo sermo est sufficeret solo sermone discutere q̄ minus recte dicta videbanť: dū interrogatione precedente responsio subsequēs in concordiam quod contrariū ꝛ discrepans videbatur adduceret. Ubi ꝟo scripta edita sunt: ꝛ vt videbatur quibusdā satis suasoria: ꝛ vbi doctores ꝓcedunt qui legem ꝛ ꝓphetas pro nihilo ducāt euangelia nō sequantur apostoloꝝ scripta despiciant. Hos autē solos libros atq̧ istā doctrinā velut magnū aliqd et occultum mysteriū venerant ac simplices quoq̧ fratrum nostroꝝ doceāt nihil excelsum nihil magnificum sentire de aduētu ꝛ p̄sentia dei ꝛ saluatoris nostri iesu christi neq̧ de resurrectionis gloria ꝛ nostre congregationis in idipsum ac similitudinis repromisse sed ꝑua quedā ꝛ sēp mortalia ꝛ nō alia q̄ sunt ea que nunc videmus sperari sua dēt in regno dei. Necessarium videť ad hec oīa respondere fratri nostro nepoti Et post aliquanta rursum subiūgitur hec Et em̄ cū in arsenoite essemus vbi multo iam tempore voluebatur ista doctrina ita vt scismata inter fratres ꝛ discordie fierent conuocati presbyteros ꝛ doctores q̄ erant in ecclesijs ꝛ publice cepi habere tractatū. Simul ꝛ cohortatus sum fratres vt si q̄d ieos moueret obicerent nihil verentes. Tū mihi illi vt scutū validissimū ꝛ murū inexpugnabilem codicem ne potis obijciunt. Suscepi patienter. ꝛ tribus continuis diebus residens a prima luce vsq̧ ad vesperam cum ipsis singula eius scripta cepi discutere ꝛ vnūquodq̧ quid in se absurdi haberet ostendere. Et vere satis admiratus sum patientiam ꝛ cōstātiam atq̧ intelligentiam fratrum quia consequenter ꝛ per ordinem de singulis questionibus proponebant validissime his que a nobis respondebantur occurrentes. Post hec cum quid esset in vero patuisset accommodabant nihilomin⁹ absq̧ contentione consensum iudicantes hoc ꝙ non continuo qui semel alio visum fuerit omni id studio siue contētione seruandū est sed esse rectius tūc mutare sententiam cum eam melior et rectior superauerit. Patefactis ꝛ enim codicibus suis deo audiebant verbū cuius probatio non ex humana persuasione neq̧ ex eloquentie fuco sed ex diuinarum scripturarum assertione veniebat. Et ita euidens fuit assertionis nostre probatio: vt his qui inter eos maximus doctor ꝛ vite meritꝫ p̄stātior habebatur. Coracion nomine surgens in medio cunctis audientibus proclamaret ꝛ protestaretur neminem debere vltra eius doctrine facere mentionē. Sufficere ꝙ erratum est de cetero non solū nihil horum tenendum vel sequendum sed ne comedendum quidem de talibus. Siquidem tam euidens ꝛ manifesta contra hec de scripturis diuinis patuisset assertio. Omnes vero reliqui fratres gaudio ꝛ letitia repleti corda pro emendatione sui inexplebiles domino gratias referebant.

¶ Capitulum. xxij. apocalipsim q̄s scripserit a plerisq̧ dubitatū est. A

Dyonisius

Ost aliquāta veroveniēs ad apocalipsiꝫ Joannis hec de ea scribit. Nō nulli ex p̄decessorib⁹ nostris penitus libellum hunc refutandū a canone scripturarum atq̧ abijciendum putarunt singula queq̧ eius capitula arguentes. Et dixerunt pretitulationem libri non esse veram sed aliene scripture Joannis tamen nomen impositum. Unde neq̧ Johannis hunc esse librum nec reuelationem videri posse: que crasso quodaꝫ velamine ignorantie contegať. Addiderunt etiam hec ꝙ nihil dignum in ea grauitate apostolica censeatur sed nec alicuius quidem ecclesiasticorum saltem virorum scripturam esse dixerunt. Sed cherintuꝫ quendaꝫ auctorem cherinthiane hereseos volentem dogmatis sui fideꝫ apostolici nominis opinione firmare libellos a se conscripto Joannis p̄tulisse. Deniq̧ inquiunt cherinthi dogmata hec continent in terris

futurum esse regnum xpi. Et qm ipse carnis ꝛ libidinis amicissimus dicebatur in repromissionibus futuri regni sanctis prebenda censebat que sui animi libido dictabat: vẽtris ꝛ voluptatis opera mensura ciborum sacietatem ꝛ abundantiam poculorum nuptias: et cetera que horum consequentiam seruant. Et reparari rursum sperat festiuitates et sacrificia iudaica victimasq͂ legales. Ego vero quantuʒ ad meam sententiã ptinet spernere aut abijcere scripturaʒ libri huius nulatenus audeo maxime cuʒ multi ex fratribus ita mecũ sentiãt sed hec magis deieo iudice ꝙ excedant atq͂ emineãt que in eo scripta sunt hũane auditionis modum et sit in eo arcanus quidam et reconditus atq͂ admirãdus omnibus sensus. Quẽ ꝛ ego animi ror ac veneror: etiam si non intelligo. Et ita sentio ꝙ diuina aliqua sacramenta sermonibus contegantur hũanis nõ tam iudicio meo discernens ꝙ̃ fide credens. Et ideo non reprobo que non intelligo: sed tantomagis admiror quãto minus assequor: post hec vero totius libelli differens corpus et singula queq͂ discutiens atq͂ euidẽter ostendens nullo modo fieri posse vt secundum literã dignus in eo intellectus appeat. Addit etiam hec dicens. Consummata igitur omni prophetia beatos dicit propheta eos qui hec custodiunt. Sed ꝛ semetipsum beatuʒ dixit. Ait enim beatus qui seruat verbum prophetie huius libri. Et ego iohãnes qui video ꝛ audio hec. Uocari ergo eum iohannem et esse hãc scripturaʒ iohannis non nego. Sancti namq͂ alicuius est et sine vlla dubitatione per dei spiritum scripta etiam si non sit ille apostolus filius zebedei iohannes frater iacobi cuius euãgelium secundum iohannem scriptum est ꝛ epistola catholica. Utitur dionysius pluri ma assertione diuinitus quidem inspiratam reuelationem non esse dubitandum et Johannis esse. Non tamen sibi liquido videri ꝙ illius sit iohannis qui euangelium scripsit quia ille nusq͂ nominis sui fecerit mentionẽ ac sese signauerit nominatim. Hic autem qui apocalipsim scripsit tertio mentionẽ ferme nominis sui facit. Sed ꝛ ex ipso scripture stilo discretioneʒ faciens dicit potuisse fieri in illis temporibus fuisse ꝛ aliuʒ aliquem Johannem vnum ex sanctis cui hec reuelauit deus.

B ¶ Multa vero ꝛ alia instructiõis ecclesiastice monimẽta nobis in libris digesta beatus Dionysius dereliqt. Quorum lectio magnopere ab studiosis q̃busq͂ expetenda sit Sed iam ad hystorie ordinem reuertamur Sixto romane ecclesie per annos.xi.sacerdotio procurator succedit dionysius ꝛ Demetriano apud anthiochiam defuncto Paulus de Samosate sacerdotium suscepit Qui paulus abiecta satis ꝛ indigna de christo sentiens traditionem doctrine ecclesiastice corrumpebat dicens eum communis nature hominem tm̃ fuisse.

¶ Capitulum.xxiij.de concilio episcoporuʒ apud anthiochiam aduersus paulum Samosatenum.

Uncdionysius de alexandria rogatus venire ad concilium ꝛ senectutis impedimento ꝛ incommoditate corporis inhibetur. Per epistolam tamen presentem se reddidit et quid fidei ac venerationis erga christum teneret exposuit. Ceteri vero ecclesiarum pastores diuersisse locis ꝛ vrbibus velut aduersum latronem quendam christi gregibus insidiantem conueniunt Antiochiam. In quibus insignes ꝛ ceteris p̄cellentes erant. Firmilianus a cesarea cappadocie Gregoriꝰ ꝛ Antonodorus fratres prouicie sacerdotes: Helenus Sardẽsis ecclesie episcopus: ꝛ Nicomas ab iconio. Et hierosolymorum p̄cipuꝰ sacerdos hymeneꝰ ꝛ vicine huic vrbi cesaree, teotignus Sed ꝛ maximꝰ Bostrensis ep̄s dignus eorum consortio coherebat. Multi vero ꝛ alij quos longũ est enumerare per singulos Sed et presbyteri ꝙ̃ plurimi ꝛ diaconi ad supradictam vrbem causa compescendi immodelendi noui huius dogmatis cõ uenerunt. Hi ergo omnes sepiꝰ in vnũ

coeuntes paulumq Samosatenuz sta tuẽtes in medio atq eius heresim quã ille nunc occultare nunc etiam dissimu lare conabatur frequenti tractatu ⁊ as siduis disputationibus denudantes ar guere blasphemie ⁊ publicare nitebantur. Nec tamen vno id aut secundo tm̃ consilio ad finem perducere potuerunt Sed et conuentum sepe est ⁊ absq ope re precio dissessum.

¶ Capitulum.xxiiij.de quodaz gregorio viro sancto et eius mirabilibus gestis.

Erũ quoniam beati gregorij hystorie textus attulit mentionem dignissimũ puto tanti viri gesta que sub orientali: ⁊ septẽtrionis axe cunctoꝝ sermone celebrantur omissa nescio quo casu huic narrationi ad memoriam posteritatis inserere. Stagnũ quoddam erat in ponti regionibus sitũ piscibus copiosum ex quorum captura prediuites redditus dominis prestabãtur. Ista possessio duobus fratribus sorte hereditatis obuenerat. Sed pecunie cupiditas que pene omniuz corda mortalium supperat etiam fraternã necessitudinem violauit ⁊ cõueniebatur a fratribus tempore captionis non tam ad capiendos pisces: q̃ ad homines decipiendos cedes ac bella mouebãtur humanus sanguis ꝑ piscibus fundebat. Sed dei ꝓuidentia affuit aliquãdo auxilium aduentusq Gregorij. Uidet ꝑlia ⁊ mortes viroꝝ furẽtesq germanos q̃d cause existeret ꝑ qua in exitium sui suorumq fratres accenderentur inquirit nullam nisi capture piscium comperit. Tum ille cum pro honore aduentus sui vtreq partes paululum siluissent nolite inquit o filioli rationabiles animas pro multis animantibus violare fraternam pacem questus cupiditate dissoluere dei leges ⁊ nature pariter iura temerare ⁊ vna mecum ad orã stagni exitialis accedite. Ego iam vos per virtutem domini omni certamine cruente contentionis absoluam. Et cũ hec dixisset in conspectu omnium virgam quam tenebat in manu ad primas littoris vndas defigit. Et ipse po sitis genibus palmas tendit ad celũ atq his vbis excelso supplicat deo. Tu deus patrũ nostroꝝ qui cum tibi primus homo Adam peccasset ⁊ mandatũ tuũ preterisset penã culpe illius moderatus ad terram maledictionis sniam detorsisti dicẽs maledicta terra in operibus tuis ⁊ nunc ergo miseratus hoꝝ iuuenũ fraternũ sanguinem qui periclitantur precipue vt maledicte sint aque iste in operibus istorum pro quibus furore succensi fraterne pietatis obliti sunt ita vt nunquam in hoc loco vel piscis appareat vel aqua resideat. Sed sit campus aratri patiens ac frugum ferax: et custos ineternuz fraterne concordie perseueret. Simul vt ille orandi finem fecit statim se vnda subducens q̃ cursu velociore fugiens a conspectu superno iussa discedere abyssis suis reddit ⁊ arantem campũ germanis iam cõcordibus dereliquit. Sed ⁊ in hodiernum fruguz ferax esse dicitur solum qd ante fuerat nanuum ferax. ¶ Memoratur etiaz aliud illustrius ab eo ⁊ diuinitus gestum. In quodam loco ruris augusti: cum res poposceret ecclesiam construi rupes quendam vicini montis ex parte orientis obiecta: ex alia vero preterfluens fluuius spaciũ quantum ecclesie sufficeret denegabat. Et cum alius omnino non esset locus omnesq mesticiaz agerẽt q solũ ad ꝯstruẽdaz ecclesiam nõ haberent: ille fide plenus pernoctasse in oratione dicit ⁊ dominum Jesum ꝓmissionis sue admonuisse fideliter qua dixit si habueritis fidẽ sicut granũ sinapis dicetis monti huic tolle te ⁊ mitte te in mare ⁊ fiet vtiq Cunq hec fide plena ac douotiõe deposceret ad lucẽ coeuntibus populis inuenta est rupis importuna secessisse tãtum quantũ spacij ad condendam querebatur ecclesia.

Tradunt eiꝰ et alia ꝙplurima. Sed ne in lōgū videamur trahere sermonē iter missis ceteris vnū ad huc ď eiꝰ gestꝫ aditiā. Inter eiꝰ fuisse quondā ꝑ alpes ꝺ hyemis tēpore. Et cū ꝑuenisset ad summū alpium iugū niuibus repleta erāt oīa nullum vsꝗ diuersoriū Fanum ibi tantum apollonis erat. Cui succedens transacta nocte discessit Sacerdos vero erat quidam Fani eius cui consulere simulachrum Apollonis mos erat ⁊ reddere responsa poscētibꝰ ex quo ei etiam alimonie questus esse videbatur. Igitur post digressum Gregorij offerre cōsulta ⁊ responsa poscere sacerdos accessit ex more nihil inde responsum veniebat. Repetit victimas silentium permanet. Iterū atꝫ iterum litatur surdis ingerit fabulam. Cumꝫ stupore noui licentij estuaret sacerdos noctu ei assistens demoniū dicit in somnis. Quid me illic inuocas quo iam venire non possum. Perco intanti causaꝫ aduentu se Gregorij dicebat expulsum Quid nunc remedij daretur cum ꝑquireret ait. Nō aliter sibi licere ingredi locum nisi Gregorius permisisset. Quibꝰ auditis: sacerdos occupat viam: multa apud semetipsum voluens atꝫ animo recursante pertractās peruenit ad Gregorium ad ortusꝫ eum rem pandit ex ordine humanitatis sue atꝫ hospitalitatis admonet querelam depulsi numinis promit adeptam facultatē sui questus deplorat ac reddi sibi oīa in pristinum statum deposcit. At ille nihil moratus scribit epistolā in hec verba. Gregorius appollini Permitto tibi redire ad locum tuum ⁊ agere que consueuisti. Hanc epistolam sacerdos accipit ⁊ ad fanum defert. Positaꝫ ea iuxta simulachrum affuit demon ⁊ dedit responsa poscenti Tum ille in semetipsum cōuersus ait. Si gregorius iussit ⁊ deus iste discessit nec potuit redire nisi iussꝰ ⁊ rursus iubente gregorio restitutus est quomodo in multo melior isto gregorius cuius hic obtemperat iussis. Clausis igitur ianuis fani descendit ad gregorium epistolam secum quam acceperat referens omnemꝫ apud eum rei geste ordinem pandens. Simulꝫ se ad pedes eius prosternens rogat vt illi se deo offerat cuius virtute dijs gentium gregorius imperabat. Cumꝫ enixius ⁊ pertinacius insisteret cathecuminus ab eo factus est. Et cū se vite castissime et abstinentissime derelictis omnibus non solum erroribus demonum: sed et seculi actibus mancipasset: etiam baptisma consecutus est Et intantum vite merito ac fidei virtute profecit, vt ipse beato gregorio in episcopatu successor extiterit. Sed in ingenij sui nobis in paruo maxima monimenta dereliquit. In ecclesiastem namꝫ metafrasim idem gregorius magnificentissime scripsit Et catholice fidei expositioneꝫ breuiter editam dereliquit: quam pro edificatione ecclesiarum sociare his cōmodum duxi Gregorij martyris et episcopi neocesarie fides Unus deus pater verbi viuentis sapientie subsistentis: et virtutis sue et figure perfectus. Perfecti genitor pater filij vnigeniti. Unus deus solus ex solo deo: figura et ymago deitatis. verbum perpetrans sapientia comprehendens omnia ⁊ virtus qua tota creatura fieri potuit. Filiꝰ verꝰ veri et inuisibilis ex inuisibili ⁊ incorruptibilis ex icorruptibili et inmortalis ex immortali ⁊ sempiternꝰ ex sempiterno. Unus spiritussanctus ex deo substantiam habens: et qui per filium apparuit ymago filij perfecti. Perfecta viuentium causa: sanctitas sanctificationis prestratrix. Per quem deus super omnia et in omnibus cognoscitur ⁊ filius per omnes. Trinitas perfecta meiastate et sempiternitate et regno minime diuiditur neꝫ abalienatur neꝫ factum quid aut seruiens in trinitate neꝫ superinductum tanꝗ ante hac quidem non subsistens postea vero superingressum. Neꝫ itaꝫ defuit vnꝗ filius patri neꝫ filio spiritussanctꝰ. sꝫ incōuertabilis ⁊ imutabilis eadē trinitas sꝑ. Sed de gregorio satꝫ dictū

est nunc ad hystoriam redeamus.

¶ Cap. xxv. de paulo samosateno heretico eius intollerabili superbia eius excommunicatione ab episcopatu depositione et electione.

Interea dyonisius apud alexandriã quieuit in pace duodecimo anno imperij galieni decẽ et septem annis functus sacerdotio. Succedit vero ei maximus. Igitur Galienus cum p annos. xv. Romanũ gubernasset imperiũ. Claudio regni successore defũctus est. Qui duobus solis annis in imperio transactis, aureliano rerũ apicez dereliquit. Huius tpibus vltimuz apd antiochiã epozum conciliũ congregat. In quo Paulus arguitur manifesteqꝫ conuincitur hereticus: ⁊ damnatur ab omnibus que sub celo sunt ecclesijs xpi insistente plurimũ ⁊ disceptationibus validissimis perurgẽte. Alchione presbytero antiochene ecclesie viro fidelissimo ⁊ omnibus virtutibus adornato: cui accedebat etiam hoc qꝫ erat disertissimus et potens in verbo atqꝫ in omni eruditione perfectus. Deniqꝫ oratoriaz in eadem ipsa vrbe docuerat. Huic igitur ab omni episcoporum concilio permittitur disputatio cum paulo excipiẽtibus notarijs que ita magnifice ab eo ⁊ accurate habita est: vt scripta ederẽtur et nunc quoqꝫ in ammiratione sit omnibus. Solus etem̃ potuit dissimulantem ⁊ occultantem se paulum confessionibus proprijs publicare. Quibus ita gestis communi consilio vniuersi pariter sacerdotes scribunt epistolam ad p sonam dionisij episcopi vrbis Rome et maximi alexandrie episcopi que p omnes mitteretur ecclesias per quam cũctis ⁊ suam diligentiam comprobarent et pauli heresim confutatam esse atqꝫ deiectam in vniuersorum noticiam per uulgarẽt. Simul etiam que cum eo questiones habite sint indicant. Sed ⁊ vitã ipsius intemperatam pariter moresqꝫ describunt. Ex quibus pauca aliqua inserere huic operi nostro dignum iudicauimus. Dyonisio ⁊ maximo: ⁊ omnibus qui per vniuersum orbem sunt sacerdotibus et coepiscopis cum vna presbyteris ⁊ dyaconibus atqꝫ omni ecclesie catholice que sub celo est Henus: et Hymeneus. Theophilus theotignus maximus, proculus nicomas helianus paulus bolasus protegenes lerax euticius theodorus malcion lucius presbyteri: ⁊ ceteri omnes qui nobiscum congregati sunt ex vicinis vrbibus: et gentibus episcopi et presbyteri ⁊ diaconi dilectissimis fratribus in domino salutem. Et post pauca addiderunt mittentes hãc epistolam. Deprecamur omnes vt si q̃ forte tali doctrina infecti sunt curãtur a vobis sicut et beate memorie vir dionysius Alexandrinus ⁊ firmilianus ex Capodocia iaz prius scripserant ad antiochie plebem dedignantes immo potius declinantes ad personam ipsius scribere qui erat auctor erroris. Ipse autẽ beate memorie firmilianus cuz adhuc superesset. Secũdo affuit ⁊ presens euz arguit ac notauit: sicut omnes nouimus et testamur qui simul cum illo veneramus. Sed repromittente eo corrigere errorem credidit. sperans posse fieri vt absqꝫ religionis nostre opprobrio ⁊ dissensionum nota res veniret in melius Et ideo dissimulauerat cum tamẽ paulus dolo differret: ⁊ hominem quidem falleret deum autem negaret ac fidem: in qua renatus fuerat violaret. Deniqꝫ et nũc beatus firmilianus veniebat antiochiam: ⁊ cũ tarsum vsqꝫ peruenisset ⁊ nos omnes antiochie positi aduentuz illius operiremur: nunciatus est nobis excessisse de mundo.

B ¶ Post aliquanta vero describẽtes eius vitaz moresqꝫ adijciunt ẽt hec. Postea vero q̃ a doctrĩe regula ac aliena se dogmata ⁊ adulterina conuertit: non opus est enumerare actus eius priores: quomodo cum prius egẽs fuerit: ⁊ pauperrimus: neqꝫ ex parentum successiõe neqꝫ vllam questus occasionem habuerit honestaz nunc ad summas diuitias peruenerit: non aliunde nisi ex sacrilegijs. Et ex his que per fraudẽ diripuit concutiens fratres vendens patrocinia et fidem negociorum susceptorum nec

accepta mercede custodiens. existimãs secundum quod scriptum est questum esse pietatem. Superbiam vero eius quis ferre posset, cum se magis ducenarium quam episcopũ videri vellet. Nã et incedens per plateam tali quadam ambitione vtebatur: publice epistolas relegens atq; in auditu omnium ⁊ oculis dictans assistentibus sibi in platea notarij. Directio quoq; pretereuntium et constipatio insequentium quamplurima querebatur: ita vt omnes qui videbant horrescerent ⁊ detestarent̃ per illius arrogantiam religionem diuinã. Hec in publico. Intra ecclesiam vero tribunal sibi multo altius q̃ fuerat extrui: ⁊ thronum in excelsioribus collocari iubet. Secretarium quoq; ftemi⁊ parari sicut iudicibus seculi solet. Uerbũ vero faciens ad plebem iactare supra modum dexteram ac palmam femori illidere: pede quoq; subsaltare ac ferire scabellum cum sonitu. Ab auditoribus vero non fauorem neq; plausum sperare solum: sed theatrali more oraria moueri sibi expetebat: ⁊ voces tanq̃ de caucis dari. Hec non solum a viris. Sed etiam a mulieribus indecenter expetebantur. Si quis vero auditorum honestius et verecundius agens a clamore nimio temperasset: velut iniuriã faciẽs patiebatur iniuriam. Sed et antiquis et defunctis iam tractatoribus insultabat: ⁊ illis derogans suas laudes inverecunde impudenterq; iactabat: rectorem se magis q̃ ecclesie doctorem laudari cupiebat. Psalmos vero qui in dominũ nostrum iesum christuz dicebantur cessare fecit: velut Neotericos ⁊ nuper inuentos. In semetipsum vero cõpositos diebus pasche in medio ecclesie canere mulieres maxime quas ipse prius ad cauendum pro more instituerat faciebat. Ita vt horresceret si quis audiret. Nam cuz ipse filium dei negaret descendisse de celo. Sed a maria cepisse ⁊ initium habuisse de terra psalmi qui in ipsum dicebantur: ⁊ quib⁹ in populo laudabatur angeluz eum dicebãt descendisse de celis. Et hec ipse assistẽs ⁊ audiens non solum dici non prohibebat: sed elato supercilio delectabat̃ audire. De mulieribus vero que cum ipso simul manebant quas synicunctas antiocheni appellant quid opus est dici. Ex quarum societate ⁊ conturbernio vt sibi nulla questio moueretur etiam p̃sbyteris ⁊ dyaconis suis his dumtaxat qui ei morem gerebant habitandi mulieres secum similem licentiam dedit. Sed ⁊ congregandi diuitias. tribuit facultatem. quo ipsi in similibus obnoxij magistro neq̃q̃ crimen impingerẽt. Nos autem idcirco hec scribimus fratres charissimi: quia nouimus q; sacro sanctuz debeat esse episcopale sacerdotium quod et clero ⁊ plebei esse debeat exemplo. Neq; enim ignoramus quosdam dum incautius sibi ad cohabitandum iungunt mulierculas cecidisse. c Quod etiam si non fiat certe in suspitionem venire de talibus sacerdoti grauissimum est. Quomodo autem vetare poterit eos qui infirmiores sunt a mulierum consorcio: quibus ex his que gerit auctoritatem prebet. Tantus vero ac tam immitis suis fuit in potentatu ⁊ ita specie quadam tyrannidis elat⁹ est. vt ne arguendum quidem quisquã vel accusandum auderet accedere. Sed et que diximus condemnari possent etiaz in eo qui fidem catholicam seruat: ⁊ in ecclesiastici dogmatis veritate perdurat. Hic vero qui abiurato fidei misterie ad pollutissimam se arcem ⁊ heresiz contulit (necessarium enim fuit etiam partem erroris ipsius designari) quomodo habendus vel quomodo execrãdus est.

C ¶ Et post multa in fine epistole addunt etiam hec. Igitur necessarium visum est hunc resistentem deo: neq; acquiescentem vere fidei adijciet abiurari. Alium vero pro ipso ecclesie catholice constitui episcopum per dei gratiaz prouisum filium beate memorie demetriani: qui huic ipsi ecclesie inculpabiliter prefuit. Dominum nomine virũ omnibus bonis ornatum. Indicauim⁹ autem vobis de eo vt sciatis ad ipsuz vos scribere debere: ⁊ ab ipso communionis scriptam suscipere. Hic autem qui indi

gn⁹ habit⁹ est esse i ecclia catholica: anathema scribatur: et illi⁹ hereseos sectatores excommunicentur. Domno igitur in episcopatum subrogato. Paulus a sacerdotio abscisus et communione cum de domo ecclesie nollet exire interpellat⁹ imperator aurelian⁹ religiose satis de hoc sanctecꝫ decernit his precipiēs ecclesie domum tradi quib⁹ italie sacerdotes et romanus episcopus scriberent. Et iteruꝫ predictus paulus ad cetera mala etiaꝫ hoc decoris acquisiuit: vt manu publica de ecclesia pelleretur. Et tunc quideꝫ talis erga nos existebat aurelianus. Processu vero temporis immutare propositi sui bonum cepit ⁊ malis cōsilijs deprauatus persecutionem erga dei ecclesias meditari eo vsqꝫ vt dicatur ꝙ dictatꝫ iam litteris ⁊ scriptis cuꝫ super esset sola subscriptio diuina dextera interueniens subscriptionem nefande dextere deturbauerit: morte etenim subita condemnatur: qui de piorum morte censebat: vt ostenderet deus quia non cum voluerit tyrann⁹ cruciamur: sed cum probauerit ipse corripimur. Igitur sex annis aurelianus cum gubernassꝫ principatum. Probus post hūc suscepit. Cui tantundem temporis explesset imperium. Charus vna cum filijs carino et numeri anno succedit. A quibus tribus annis nec pleni⁹ Romano regno administrato. Diocletianus suscepit principatum. His vero maximas in nostros persecutiones et ecclesiarū subuersiones molitus est.

Huic quasi sitem habet in hystoria trip. libro. vij.c. xxxvj. a. in fine.

¶ Capꝑm. xxvj. de mane a quo manicheorum heresis oritur.

Sed paulo antequam hic imperiuꝫ sumeret in vrbe Roma defuncto dionysio: post nouem annos sacerdotij felix suscepit sedem. ¶ Quo tempore manes quidam secundum nomen suuꝫ insanies ⁊ instinctu demonis agitatus inuisam et execrabilem omnibus heresiꝫ docet. Hic autem manes gente perses vita ⁊ moribus barbarus fuit: taꝫ acer ingenio vt insanire vel demone adimpleri videretur. Deniqꝫ vt rei exit⁹ docet: christi se nunc gerere formam conabatur ostendere nunc ipsum se esse paraclytum predicabat elatus insania ad similitudinem christi duodecim discipulos eligens ad predicandum mittebat dogmata stulta ⁊ impia a diuersis hereticis qui iam prius extincti fuerāt mutuata dissemunans et nostro orbi. Persica venena propinans. Ex hoc ergo Manicheorum heresis vsqꝫ in hodiernum diffunditur: eo tempore exorta quo Felix in vrbe roma ecclesie preerat. Qui per quinqꝫ annos administrato sacerdotio euticiano sedem reliquit. His decem mensibus solis transactis gaio episcopatuꝫ tradidit. Qui nostris iam temporibus quindecim annis sacerdotio perfunctus Marcellinum successorem reliquit. Quem iam persecutionis tempus inuenit.

¶ Capitulum vigesimumseptimum. de anatholeo viro eruditissimo eiusqꝫ subtili industria qua Alexandriam ciuitatem fame pariter absoluit et bello: et quid ipse de pascha senserit.

Ea tempestate apd antiochiam sacerdotiuꝫ post denuꝫ susceperat Timeus. Post timeū vero Cirillus. Cirillo auteꝫ successit Dorotheus: qui ad nostram: vsqꝫ memoriam perdurauerit: vir eruditissimus et in scripturis diuinis satis intentus: quippe multa diligētia: etiam hebream linguā didicerat. Greca autem eruditione liberali a puero fuerat institutus. Is cum

chus a natiuitate fuit. Ex quo etiā imperator in admiratione eū numerat: et honorem ei contulerat purpure pře posituram. Huius etiam nos cum in ecclesia scripturas exponeret: auditores in pueritia fuimus. Post hunc autē tyrannus apud antiochiam sacerdotiū suscepit. Sub quo ecclesiarum persecutio increuit apud Laoditium post Socratem. Eusebius: Alexandrinus genere episcopus fuit. Qui in causa Pauli Samosatem ad partes syrie cum venisset qđ esset in scripturis diuinis eruditus a fratribus studiosis velut thesaurus quidam repertus: vltra nusq̈ abire pmissus est: sicut Dionysi⁹ in epistolis suis scribit. Huic quoq; anatholius successor: vt aiunt bonus boni extitit. Qui et ipse genere Alexandrinus erat eruditione vero liberalium litterarum ⁊ i philosophicis a puero apprime eruditus. Ita vt apud Alexandriam dialecticam docere ab omnibus eruditis viris ⁊ philosophicis cogeretur. Hunc etiam belli tempore quod inter ciues exortum est apud Alexandriam ferunt multa bona ciuibus in consilijs prouisionibus prestitisse. Ex quibus vnum tantum modo factum breuitatis causa memorabo. Frumentum aiunt cum deesset obsessis: et fames grauius q̄ hostis vrgeret: tertia pars cum due se inuicem impugnarent erant populi sepa rata: que quasi fidem romanis seruabat. In qua parte tunc etiam supradictus Anatholius erat absq; impugnatione. Hic ad magistrum militie refert. eumq; de famis necessitate que obsessis acciderat edocet ⁊ impetratam gratiam ciuibus defert: eamq; hoc modo distribuit. Primum quidē vtrasq; partes inter se dissidentes alloquitur: ac romanis redire in gratiam suadet. Sed cum reluctantes videret: hoc saltem inquit credo vos libenter accipere vt omnem nostrorum manum imbellē qui belli quidem nobis nequaq̈: sibi tamen necessario particeps est: exire portas sinatis. Consilium ab vtraq; parte gratanter acceptum est. Decernunt imbellum manum egredi castris debere. Data occasione omnes pene quos media consumebat pariter cum imbellibus erumpunt. Precipue nostris quibus bellum gerere contra propositū erat. quos omnes Anatholius suscipiens parentis simul ac medici fouebat affectu: et ita multitudini per cibum salutem propere contulit. Reliquis vero qui pauci remanserant formidinem belli et desiderium pacis incussit: ita misericordi prudentiq; consilio vrbem maximam fame pariter absoluit et bello.

B ¶ Hunc ergo secundum de Alexandria: de munere Laodicenorum ciuitas accepit episcopum: post transactum quod supra memorauimus bellum. Multa quoq; opuscula supradicti anatholij magnifice composita ad nos vsq; venerunt.

¶ Ex quibus mihi dignum videtur de pascha quid senserit: ipsius verbis proferre. Est ergo inquit in primo anno initium primi mensis quod est decimum ⁊ octo annorum circuli principium. Secundum egyptios quidem mensis Famenoth vicesima sexta die secundum Macedonis districmensis vicesimasecunda: secundum vero Romanos vndecimo kalendas aprilis. in qua die inuenitur sol non solum conscendisse primā partem. verumetiam quartam iam in ea die habere: id est in prima ex duodecim partibus. Hec autē particula prima ex duodeciē vernale est equinoctiū. Et ipsa est initium mensium: ⁊ caput circuli: ⁊ absolutio cursus stellarū que planete id est vage dicuntur: ac finis duodecime particule et totius circuli terminis. Et ideo non parum derelinquere: dicimus eos qui ante initium hoc noui anni: pascha putant esse celebrandum. Sed nec a nobis primus exordium sumit hec ratio. Antiquis iudeis fuisse comprobata demonstratur et ante aduentum christi obseruata sicut euidenter edocet Philo. et Josephus. ¶ Sed et horum antiquiores Agathobolus ⁊ ab eo eruditus Aristobol⁹ ex Paneada: qui vnus ex illis. septuagesimis senioribu⁹. fuit: q̄ missi fue-

rant a pontificibus ad ptolomeum regem hebreorum libros interpretari in grecum sermonem: Qui & multa ex traditionibus moysi: pponenti regi perfic fanticq responderant. Ipse ergo cum questiones exordiri exponerent dixerunt pascha non prius esse immolandum q̃ equinoctium vernale transiret Aristobolus vero etiam hec addit: in die pasche non solum observandũ esse: vt sol equinoctium vernale transcendat: verum & luna. Cum enim duo sint equinoctia inquit veris et autunni equis spaciis directa et quartadecima die mensis primi fit statuta solẽnitas post vesperam quando luna soli opposita e regione deprehenditur sicut etiam oculis probari licet. Inuenitur vtiq verna lis equinocij partem sol obtinens: luna vero econtrario autũnalis. Legi & in eorum libris alia multa de his validissimis assertionibus exposita: que euidẽter ostendant pasche solẽnitatem omni genere post equinoctium celebrandam. Multa & alia preterea non solum religiosis viris: sed et philosophis ammiranda scripta anatholius dereliquit: q̃ bus salutaris eius eruditio scire volentibus innotescat. Huic primus theotegnus sacerdotium Cesaree tenens in episcopatum manus imposuit et viuens ipse sibi eum successorem sue cathedre statuit. Unde et aliquanto tempore pariter cum ipso Theotegno cesariensi ecclesie prefuit.

¶ Capitulum .xxviij. de nobilibus in ecclesia viris quorum aliquanti vsq ad scriptoris memoriam perdurarunt.

Ed cum ad uersum paulum Samosatenum Anthiochiam conueniretur ad concilium: pretergredientem anatholium defuncto eusebio Laodicensis ecclesia vi sibi vindicauit episcopum. Post quem vltimus vsq ad persecutionis tẽpus apud laodiciam Stephanus ecclesiam gubernauit. Et ipse eruditiõe et eloquẽtia prioribus non inferior: sed fidei virtute longe dissimilis: sicut persecutionis ignis probauit. Nihil enim philosophie in necessitate tentationis ostendit: sed non continuo in illius infirmitate: dei paupertas ostenditur. Post huius namq casum puidit deus ecclesie illi epm theodotum nominẽ. virum non solum verbis: sed rebus & virtutibus ornatũ. Hic arte quidem medicus fuit: sed ad animarum a domino translatus est medicinam. Uere incomparabilis qui super omnes pene homines: fide misericordia studio vigilantia atq omnib⁹ optimis institutionib⁹ claruit: in scripturis quoq diuinis laborem quamplurimũ gessisti interea apud cesaream Palestine Theotigno cũ episcopatũ solertissimo pegisse: Agapius succedit. Qui et ipse multo labore multaq diligẽtia in gubernatione ppl̃i adhibita et p̃cipue erga indigentes paterna prouidentia ferebatur. A quo & vir per omnia prudentissimus vita eruditione moribus adornatus Pamphilus ecclesie ipsius presbyter subrogatur. Sed iste pãphilus quis ve sit et quantus & vnde ortũ dus qm̃ nõ erat dignum breuiter transcurrere: omnẽ eius vitam institutionẽ q a puero: & quanta in psecutionibus p diuersas confessiones pertulerit: quosq agones desudauerit: & qualiter sup omnia coronã martyrij adeptus sit: proprio id opusculo cõprehendimus. De hoc ergo q̃ mirabilis fuerit: illa lectio doceat. Sed et alios quam plurimos per illud tempus admirabiles: in p̃sbyteris viros nostri iam memoria tenet Ut apud alexãdriam Hieriũ Meletiũ vero apud Pontum: qui epũs postmodũ factus est. Sed hiericus quidem acer ingenio in diuinis scripturis nobiliter eruditus: vita purissim⁹: atq ad xp̃ianam philosophiam nudus. Et penitus expeditus doctor ecclesie incomparabilis priuatim & publice mirabiliter disputans. Meletus vero tante fuit suauitatis in moribus & tante dulcedinis:

vt Wel attitur a sodalibus vocaretur. In omni eruditione perfectus in Rethoʒicis talis erat: vt aliis studiis nunq̃ vacasse puteretur in cũctis vero philosophie generibus: que in quinq̃ diuidunt disciplinas: ita erat per singulas consummatus vt cum in vnaquaq̃ quis experiri voluissent: in hac eum sola a puero habuisse exercitium iudicaret. Cũq̃ esset eruditionum pʒerogatiua magnificus: virtus tamen animi et vite sinceritas longe in eo magnificentioʒ habebatur. Quem nobis persecutionis tempoʒe in fuga ꝓpositũ apud palestinã: diligentius ⁊ plenius agnoscere licuit. Igit̃ Hierosolymis post hymeneuʒ de quo pauloante meĩoʒauimꝰ ʒapdas sacerdotiũ suscepit. Quod paruo tẽpoʒe amministratũ hermoni post se tradidit. Hic vsq̃ ad nostri tempoʒis persecutionem: aplicã inibi quaʒ suscẽperat cathedrã conseruauit apud alexandriam vero maximo qui successerat Dionysio: cum decem et octo annis sacerdotiuʒ transegisset Theonas successit cuius tempoʒe Achillas eiusdeʒ ecclesie pʒesbyter: ecclesiastice schole magisterium tenuit eruditione fide e cõuersatione ⁊ moʒibus insignis. Theonas vero cum decem et nouem annis sacerdotiuʒ inculpabiliter ministrasset: sedẽ tradidit Petro viro inter pcipuos egregio. Hic duodecim annos in episcopatu illius vrbis exegit. Quoʒum tres ante persecutionem reliquos vero nouẽ: diuersis in tentationum generibus duxit. Cũq̃ semper in omni agone persecutionum positus: artioʒibꝰ se vinculis continentie distringeret: ⁊ ad vtilitateʒ atq̃ instructionem ecclesie in verbo dei nobiliter insisteret: satisq̃ vigilanter erga omnem sacerdotij curaʒ diebus sudaret ac noctibus: nono persecutionis anno episcopatus vero sui duodecimo martyrij coʒonam capitis obtruncatione promeruit. Huiusq̃ successiones episcopoʒum gestaq̃ diuersa a domini et saluatoʒis nostri natiuitate vsq̃ ad tempus persecutionis in qua ecclesie quoq̃ destructe sũt: hystoʒie mandauimus. De reliquo vero agones martyrium quos ipsi per nosmetipsos vidimus describentes: posteris ad memoriam relinquamus.

¶Explicit liber septimus.

¶Incipit liber octauus.

Postoloʀũ successionibꝰ intra vij. libʀos a nobis cõclusis in hoc octauo volumine dignũ credidi etiã ea q̃ nostris tpibꝰ gesta sũt posterioʀũ memoʀie derelinquere: ⁊ hinc iaʒ nobis sermo sumat exoʀdium.

¶Cap. j. q̃ iusto dei iudicio dira i xp̃ianos ꝑsecutio sub diocletiano oʀta est.

Tenim ante nostri tpis ꝑsecutionem q̃ntũ mirabilir q̃q̃ magnifice ꝑ vniuersum mũdum sermo xp̃i ⁊ pietatis doctrina ꝓfecerit: ⁊ inquantum sublimitatis ascẽderit: enarrare vires nostras superat. Nasci tamen et ex hoc possibile est q̃ aliquanti ex pʀincipibus romanis: ⁊ facultatem reddẽdi ꝓuincias: iurisq̃ dicendi nostris pʀebebãt. Et coniugibus ac ministrĩs atq̃ vniuerse domui sue nõ solũ credere in dominũ nr̃ʒ iesum chʀistũ: verum ⁊ cum omni fiducia ac libertate in fide agere sinebãt: ita vt illos sibi fideles ac familiares ducerent de q̃bus certi erant q̃ ꝓ fide xp̃i nihil perfidum saperẽt. Sicut fuit opinatissimꝰ ille doʀotheus in cubiculo regũ: qui pʀopter fidem domini fidelissimus in omnibus habebatur. Unde ⁊ cunctis ꝑferri ⁊ honoʀe meruit: ⁊ amoʀe. Cuʒ quo ⁊ Goʀgonius ceteriq̃ cum ipsis in dño fideles: vel qui intra palatiũ in summis honoʀibꝰ erãt vel qui ad ꝓuincias gubernandas pʀeferri ceteris fidei contẽplatione merebantur. Iam vero multitudines coeuntium intra ecclesias populoʀũ: ⁊ pʀecipue in diebꝰ festis innumerabiles cateruas ꝑ loca singula confluentes: quis digne poterit explicare

morati martyris supplicijs liberi⁹ causa retur educi ipse iubetur in mediū atq; immolare cōpellit abnuens imperatur appendi ⁊ flagris toto corpe laniari videlicet: vt dolorꝰ necessitate faceret qđ pciebat inuit⁹. At ille cū maneret imobilis visceribus iā pene nudatis iubetur aceto ⁊ sale pfundi. Cūq; etiā hoc tormēti genus cōstāter ac fortiter tollerasset craticula p unis substracta pponi iubetur in medio ibiq; qđ reliquū fuerat in verberib⁹ assumpti corpis supponi ⁊ nō ad subitū sed sensim paulatimq; succendi quo scȝ pena ptelaret in longū. Cūq; ministri scelerꝫ in hūc modū corpus mō inde versantes p mēbra singula penas inciperēt ⁊ supplicia renouaret sperātes se ab eo elicere posse cōsensum ille firm⁹ in fide ⁊ ouās in spe cōsumptis iā ⁊ igni resolutis carnib⁹ suis vltimū spm̄ in fide letus exaltat. Tali petr⁹ (hoc enī ei nomē est) martyrio decoratus vere petri extitit ⁊ fidei heres ⁊ nois. ¶ Huius institutor in disciplina ⁊ magister in officijs q̄ intra palatiū exhibebant doro-theus erat cubiculi regis prepositꝰ habens secū officio fide ⁊ magnanimitate patrē gorgoniū. Quorꝫ institutionibus obtimis oēs pene cubiculi ministri in fide dei vigilāter ⁊ libere persistebant. Dorotheus igit ⁊ gorgonius cū petrū tā crudelib⁹ viderent atq; i manib⁹ supplicijs cruciari constanter et libere cur (aiunt) Jmpator penis in petro mentis sniam q̄ in nobis oibus viget. Ut qđ in illo crimē ducit qđ a nobis oibus cōfitetur. Hec nobis fides hic cultus ⁊ vnanimus eadēq; snia. Quos ille cū in medio nihilomin⁹ venire iussisset filibus pene vt priores supplicijs affectos ad vltimū laqueo appēsos necari iussit. Tūc ⁊ anthimus ipsius vrbis eps i dñi nostri iesu xpi cōfessione pdurās martyrij gliaȝ capitis oi truncatiōe suscepit. Hunc aūt tanq; vere bonū pastorem viā martyrij precuntē vniuersa pene gregis sui multitudo psequitur. Accidit nāq; apud nicomediā i ipsis dieb⁹ partē aliquā palatij incendio cōflagrare. Hoc iperator a nris factū falsa suspitione psumpsit. Ex quo inestimabili furore succensus iubet oēs nr̄os aceruatī collectos alios quidē gladio obtrūcari alios ignib⁹ cōflagrari. Sȝ in illis per diuinā gratiam maior fide ignis ardebat. Deniq; cū assistentes ministri interrogarēt singulos si qui forte sacrificaturi vellent dimitti tā viri q̄ mulieres ne interrogari quidē se patiebant: sȝ vltro vel flammis irruere: vel cedentib⁹ gladijs certatim obiectare ceruices. Cūq; iā illis ipsis spectatorib⁹ nimietas crudelitatis horresceret ministri scelerū partē ppli nauiculis iniectā in mediū pelagi abducāt. Ibiq; in snia fidei persistentes pcipitāt in psundū. ¶ In tm̄ vero apud eos rabies crudelitatis exarsit: vt regios pueros martyres effectos cū scōm humanitatis ordine fuissent sepulture mandati effoderent denuo ⁊ corpa eorꝫ pijcerent in mare. Hoc dicētes: ne forte dij efficiāt xp̄ia norꝫ. Et illi q̄ deos adorare nolūt suos nostros incipiāt adorare. Putant enim q̄ diuinus apud nos honor martyrib⁹ deferatur.

¶ Cap. vij. de psecutione diocletiani apud meleten syriā ⁊ tyrum.

Um hec apđ Nicomediaȝ gererent vbi cruentus ⁊ ferox autor ipe crudelitatis piorum carnibus inhiabat haud segnius esset apud Meleten prouinciam.

A ¶ Syriāq; oēs ecclīarū principes carcerib⁹ retrudi ⁊ i vincula cōuinci edictis pncipalib⁹ vrgebant. Simulq; cuȝ his ex plebe viri ac mulieres nobilesq; ⁊ ignobiles rapiebāt ⁊ fiebat vbiq; spectaculū miserabile ac fedū. Subito nāq; inueniebat in vrbe silentiū in carceribus cōstipatio in vrbe p plateas hō nullus in carcerib⁹ vacuus loc⁹ nullus: vt nō tā rei ad ergastulū duci q̄ ciuitas tota migrasse videret ad carcerē. Catene q̄ homicidis adulteris venenarijs ⁊ sepulchrorꝫ violatorib⁹ fuerāt fabricate nūc eporum ⁊ pbyterorꝫ dyaconorūq; atq; oim religiosorꝫ hoim colla cōstringunt: ita vt criminosis nec vincula supessent nec loc⁹ ergastuli resideret. Uerū cū peruenisset ad principē estuare carce

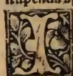
res: et per innocentium penas locum de esse criminosis: noua rursum decreta mittuntur: ut ex his que conclusi erant si quis imolare vellet qlibet abscederet. Qui vero abnueret diuersis penarum generibus interiret. Tunc iam quante per singulas prouincias multitudines martyrum et precipue in affrice ac mauritanie thebaidia quoque atque egypti regionibus extiterint numero comprehendere quis valeat.

B ¶ Sed illorum ne quidem quorum agone apud Palestinam vel Tyrum (que est vrbs maxima fenicis) presentes inspeximus: dignum est memorare sufficimus. Tanta etenim ab eis virtute perseuerantie aduersum illata supplicia pro pietate certum est: vt nisi quis prius domino: et saluatori nostro credat dicenti quia ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi: et eius virtutem martyribus sciat esse presentem rebus gestis deroget fidem. At nos vt dixi non audita: sed oculis nostris inspecta narramus. Exquirebant diuersa tormentorum genera sibi inuicem succedentia. Flagris primo per omne corpus dei martyres carpebantur. Post hec trahebant ad bestias. Adhibebantur leones vrsi Pardi atque omne ferarum genus. Apri quoque: sed et tauri. Quibus fero et igni ferias addebant. Preparabant hec omnia aduersum cultores dei et omnis contra eos hominum bestiarumque elementorum crudelitas armabat. Ad hec dei cultores denudati statuunt in medio arene loco. Additur adhuc arte intra caueas bestijs furor. Et ita seuiores semetipsis effecte prorumpunt claustris. Replent subito stadium circundant ecclesiam martyrum in medio sitam. Circueunt sepius et oblustrant et diuine virtutis adesse eis custodiam sentientes procul ab eorum corporibus abscedunt. Sed ilico furor qui reprimebatur in beluis transit in homines. Nemo presentem dei virtutem nemo diuinum pijs adesse sentit auxilium. Sed mittunt quibus hoc artis est instigare bestias aduersum eos diuina dextera descendebat Uerum ille vt ostenderet omnibus non feritatem deesse bestijs: sed diuinam dei cultoribus adesse custodiam illos ipsos qui ad instigandum mittunt incredibili velocitate discerpunt. Et cum iam nullus ex huiusmodi artificibus auderet accedere iubent ipsi sancti martyres commotis manibus et velut prouocantibus incitare aduersum se bestias. Sed ne sic quidem pati aliquid poterant. Uerum et si forte aliqua fuisset ex beluis concitata cum venisset ad proximum protinus in semetipsam conuersam repedabat. Tunc vero stupor ingens et pauor omnes qui in spectaculis considebant inuaserat videntes homines nudos in quibus plurimi prime adhuc etatis in medio tot ac tantarum positos ferarum intrepidos omnes et ipauidos extensis ad celum pasmis et oculis ac mente totos cum deo non solum nihil curare terrena verum ne carnem quidem suam magni pendere et ipsis iudicibus pauore trementibus reos leto et hylari vultu in medio persistere bestiarum. Sed o dure et impie mortalium mentes. Bestiarum feritas dei virtute mansuefecit: humana vero rabies nec ferarum mitescit exemplis. Sed tentatur adhuc ab omnibus deus. Jubentur alij vere criminosi bestijs subigi qui tum ilico vt apparuerunt: alius a leone alius pardo abursis alius exesus: aut a tauro in aera dispersus est. Et ita intra momentum tempo ris pereunt. Sed nec siquidem incitate bestie cultoribus dei aliquid molestie generabant diuino spiritu eos velut muris validissimis ambiente. Ueras namque ille est qui dixerat vbi fuerit ex vobis duo vel tres congregati in nomine meo ibi ero in medio eorum. Cum igitur nec sic quidem aliquid egisset humana seuitia iubentur mutari fere et ablatis prioribus alie rursum dimitti. Que cum et ipse similiter vt priores nihil triste dei cultoribus intulissent amotis etiam his seuiores feris martyribus homines mittunt que soli possent immanitate beluas crudelitate feras atrocitate bestias superare. Gladijs igitur peragunt quod bestijs nequiuerunt. Et vt in omnibus se ostenderent beluis esse nequiores prohibebant et cadauera mandari terre sed iubebant fluctibus dari. Hec apud tyrum venerandi martyres que ad illam vrbem de egypti partibus venerant mirifica certamina desudarunt.

¶ Cap. viij. de eadem persecutione apud egyptum.

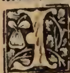
bus fuisset assumptū trahi nudum pedibus rursum iuberet ad carcerez atq̄ ibi neruo pedibus conclusis recentib⁹ adhuc terga vulnerib⁹ reijcerent i solū testar fragmētis subter stratū. Interea quā plurimi vsq̄ ad mortem cōstanter ⁊ fortiter pdurantes inuentoribus scelerū inaniter intentate crudelitatis pudorē non minimū conferebant. Alij vero recepta corporis sanitate ad reparandos denuo agones dispēsatores penarū sponte puocabant. Quos illi erubescentes rursum ad tormēta reuocare ipsa eorū audacia perterriti capite eos cedi iubebant. Isti sunt veri in deo philosophi beati martyris filee voces: quas in vinculis positus ⁊ in carcerem retrusus commisse sibi ecclesie scribebat quibus vna secū socios eos martyrum ⁊ cōsortes faceret celestiū coronarum.

¶ Cap. xi. de persecutione in xp̄ianos stupenda apud phrigiam.

Am vero illud quod apud frigiam gestum est q̄s audeat pterire: in q̄ ⁊ omnia humanitatis ⁊ ppria romāi regni iura violata sunt vbi vrbē quādā xp̄ianorū ciuiū in qua cum ⁊ populus ois ⁊ honorati viri ⁊ curator ac magistrat⁹ xp̄ianos se esse: nec acq̄escere ad sacrificandū faterent: circūdari militibus iubent cūctosq̄ simulq̄ cū mulieribus viros cū puulis senes cum ciuibus ciuitatē: iniecto igni cōcremari. ita vt null⁹ penitus ex illa vrbe etiā cuz optio volentibus daret abscederet. Et hoc in ciues perpetratum est: qd̄ in hostes egisse nota crudelitatis habuisset. Uerū beati huius numerosiq̄ martyrij pariter ab vniuersa vrbe suscepti auctor ⁊ dux erit vir pietate ⁊ religione atq̄ oi benignitate clar⁹ adoctus nomine patria ⁊ genere italus honorib⁹ palatij p gradus singulos vsq̄ ad officiorum magisteriuz perfunctus rationes quoq̄ p illud tp̄s summarum partiū amministrans qui in supradicta vrbe degebat. Cuius in confessione xp̄i cōstantiā ois populus secut⁹ boni ducis exemplo summa vere ptiā p martyriū consecutus est palmā. Sed vn sufficim⁹ ppria vnuscuiusq̄ martyris p singulos enumerare supplicia. Quis em̄ possit vt illa repetere q̄b⁹ apd arabiā sancti martyres securib⁹ cesi sunt: aut q̄uo q̄s repeterat q̄ in capadocia gesta sunt vbi crura frāgi dei cultorib⁹ iubebant. Quis mesopotamie referat: cruciat⁹ vbi xp̄ianos sui tergoris more singulis manib⁹ pedibusq̄ suspensos amarissimo fumo subter ingesto indignis cruciatib⁹ enecabāt. Alios vero lento igni ppe adhibito tormētis lōgioribus absumebant.

¶ Cap. xij. de persecutione diocletiani apud alexandriā ⁊ nimia quattuor christianorum virginum pudicitia.

Lla autē q̄uo replicē q̄ apud alexandriā gesta etiam veterum poetar fabulas vincūt vbi obtrūcatis aurib⁹ atq̄ in honesto vulnere naribus manū quoq̄ ceterorūq̄ mēbrorū summitatibus amputatis truncū sinebant abire derisum. Apud anthiochiā vero q̄uo recordabor craticulas primis impositas quib⁹ christiani suppositi torrebantur. Sed inter hec nobiliū duorum iuuenum factū memorabile silere equum nō puto. Qui cū cōphensi simulachris immorare cogerent aiūt: Ducite nos ad aras. Et cū fuissent adducti manus suas ardenti igni supponentes si subtraxerimus inquiunt sacrificasse nos credite: ⁊ q̄adusq̄ caro omnis in ignē deflueret immobilr pdurarūt. Alij cū ad sacrificādū quererentur sacrilegā pollutionem vitātes vitā pcipitio finierūt minore q̄dē tolerātie fiducia: s3 ɔseruādē fidei maiore cautela.

B ¶ In q̄bus amirabilis q̄dam ⁊ veneranda femina pulchritudine pariter ⁊ pudicitia formosa genere nobilis ⁊ copiosa facultatibus. Cui erant due filie virgines honeste satis ⁊ materne pudicitie regula nutrite specie simul ⁊ moribus emula sibi pbitate certātes. Quas religiosa mater secundum p̄ceptum diuinū in timore dn̄i educauerat. S3 pro his q̄ supra diximus vel nature vt insti

tutionum bonis prauorum hominum multa erga virgines earũq matrẽ contentio exagitabatur et summo studio summaque vi perquirebant. Cumque declinandi turbinis gratia sui absentiã procurassent agitur omni intentione vt earum presentia fieret. Missi in hoc ipsum milites repertas eas venire Antiochiã cogũt. Sed cum perurgentibus militibus vehiculo imposite iter agerẽt: talibus religiosa et pudica mater ad filias vtitur verbis Scitis dulcissime mihi filie quomodo vos in disciplina dei adulaueritis scitis quod paruulis deus vobis pater deus nutritor: de cuius instituto extiterit. Et quod pudicitie et castitatis bonũ ita mecũ pariter dilexistis vt ne oculus quidẽ vester vnquam sicut vobis conscia sum lasciuiore fuerit maculatus aspectu. Quid igitur nũc agimus videtis quod ista oĩs vis aut a deo nos studet aut a pudicitia separare. Prostituẽtur ergo publicis lupanaribus membra que aer pene ipse publicus habuit incognita. Ne queso filie quia nec tam parua nobis in deo fides est vt mortem pertimescamus: nec tam despecta pudicitia vt viuere etiã cũ turpitudine cupiamus. Qui potius si placet quod in domibus tenetis etiã in hoc sequimini matris exemplũ. Preueniamus impuras carnificũ manus et impudicorum precipitamus in cursus mundumque hunc qui nos ad impuram et impudicam compellit ac pertrahit vitam pura et pudica morte damnemus. Cumque talibus exortationibus filias ad simile propositum videret accẽsas: ad fluuium quẽdam in itinere positum venerũt. Ubi cũ se humane necessitatis cã descẽdisse simulassent et paululũ custodes cogẽte naturali fuerẽtia recessissent, adductis diligẽter hincinde vestibus minacis se fluuij rapidis iniecerũt. Sed et alie due virgines per oĩa insignes sorores germane nobiles vita mirabiles prime adhuc etatis specie pulchre satis sed aĩa pulchriores ornate moribus magis quam omnibus studijs apprime probabiles nõ ferẽtes violari publicis edictis a legibus castitatẽ marinis se fluctibus demersere.

¶ Cap. xiij. de inhumana diocletiani persecutione apud pontum.

Nec apud antiochiam. In regionibus vero ponti crudeliora gerebant harundines acute quibusdam subunguibus digitorũ infigebantur. Alij plumbũ igni liquefactum et dorso diffusum vsque ad loca pudenda: quibus naturalis egestio procurari solet infundebant. Feminis quoque eris candentis fustes absque vllo humanitatis miserationibusque respectu ingerebant per pudenda viscerum et naturaliũ secreta mẽbrorum. Sed quid factam quod appellationes ipse mihi in admissis facinoribus desunt. et gestorum scelerũ nec vocabula quibus enumerari quãnt inueniri possunt. Sustinebant tamen omnia fortissimi et piissimi martyres cum optimi et preclari iudices in eo solo sapiẽtiã suã oĩbus futurã in ammiratione censerent si aliquid noue crudelitatis suppliciũ nouique generis inuenissent. Sed cũ aliquãdiu iã non ratiõe aut humanitate crudelitatis tamen nimietate faciati respicere ad inanitatẽ sceleris sui cepissent desolatas vrbes ciuibus et optimis rura nudata cultoribus orbatos filijs patres et parentes liberis ad clementiam se humanitatẽque conuertunt edictumque principale proponunt quoniam fas non esset tot ciues in quibus fidei sue esset obstinata persuasio morti tradere placere de reliquo: vt hoc genus hominũ nequaquam quidem subiret interitum. Omnes tamẽ qui hanc spem confessionis tenerant dextris oculis ferro effossis eisdẽque cautere adustis sinistro etiam poplite nihilominus cautere debilitato per singulas quasque prouincias in eis ferrique metalla vel opis vel pene gratia deportandos. Hec fuit clemẽtia principalis qua optimis ciuibus cõsultum est. Sed illi quidẽ suis vt videbatur vel moribus vel vitijs agebant iustis vero et sanctis viris corone virtutis et patientie parabant domino et saluatore nostro per hec vel explorante fidem credentium sibi vel merita remunerante. Sed sicut oẽs per singulos enumerare non solũ difficile. sed et impossibile est quod tunc in passionibus carnis sue deo gratiam

si quidē p̄sens esset is de quo sermo est sufficeret solo sermone discutere q̄ minus recte dicta videbant̄: dū interrogatione precedente responsio subsequēs in concordiam quod contrariū τ discrepans videbatur, adduceret. Ubi ꝟo scripta edita sunt: τ vt videbatur, quibusdā satis suasoria: τ vbi doctores ꝓcedunt qui legem: τ ꝓphetas pro nihilo ducāt euangelia nō sequantur apostoloꝝ scripta despiciant. Nos autē solos libros atqꝫ istā doctrinā velut magnum aliqđ et occultum mysteriū venerant̄ ac simplices quoqꝫ fratrum nostroꝝ doceāt nihil excelsum nihil manificum sentire de aduētu τ p̄sentia dei τ saluatoris nostri iesu christi neqꝫ de resurrectionis gloria τ nostre congregationis in idipsum ac similitudinis repromisse sed ꝑua quedā τ semꝑ mortalia τ nō alia q̄ sunt ea que nunc videmus sperari suadēt in regno dei. Necessarium videt̄ ad hec oīa respondere fratri nostro nepoti Et post aliquanta rursum subiūgitur hec Et enī cū in arsenoite essemus vbi multo iam tempore voluebatur ista doctrina ita vt scismata inter fratres τ discordie fierent conuocati presbyteros τ doctores q̄ erant in ecclesijs τ publice cepi habere tractatū. Simul τ cohortatus sum fratres vt si q̄d eos moueret obicerent nihil verentes. Tū mihi illi vt scutū validissimū τ murū inexpugnabilem codicem ne potis obijciunt. Suscepi patienter. τ tribus continuis diebus residens a prima luce vsqꝫ ad vesperam cum ipsis singula eius scripta cepi discutere τ vnūquodqꝫ quid in se absurdi haberet ostendere. Et vere satis admiratus sum patientiam τ cōstātiam atqꝫ intelligentiam fratrum quia consequenter τ per ordinem de singulis questionibus proponebant validissime his que a nobis respondebantur occurrentes. Post hec cum quid esset in vero patuisset accommodabant nihilominꝰ absqꝫ contentione consensum iudicantes hoc ꝙ non continuo qui semel alio visum fuerit omni id studio siue contētione seruandū est sed esse rectius tūc mutare sententiam cum eam melior et rectior superauerit. Patefactis τ enim codicibus suis deo audiebant verbū cuius probatio non ex humana persuasione neqꝫ ex eloquentie fuco sed ex diuinarum scripturarum assertione veniebat. Et ita euidens fuit assertionis nostre probatio: vt his qui inter eos maximus doctor τ vite meritꝫ prestātior habebatur. Coracion nomine surgens in medio cunctis audientibus, proclamaret τ protestaretur neminem debere vltra eius doctrine facere mentionē. Sufficere ꝙ erratum est de cetero non solū nihil horum tenendum vel sequendum sed ne comedendum quidem de talibus. Siquidem tam euidens τ manifesta contra hec de scripturis diuinis patuisset assertio. Omnes vero reliqui fratres gaudio τ letitia repleti corda pro emendatione sui inexplebiles domino gratias referebant.

Capitulum. xxij. apocalipsim qs scripserit a plerisqꝫ dubitatū est. B

Post aliquāta veroveniēs ad apocalipsiꝫ Joannis hec de ea scribit. Nō nulli ex p̄decessoribꝰ nostris penitus libellum hunc refutandū a canone scripturarum atqꝫ abijciendum putarunt singula queqꝫ eius capitula arguentes. Et dixerunt pretitulationem libri non esse veram sed aliene scripture Joannis tamen nomen impositum. Unde neqꝫ Joannis hunc esse librum nec reuelationem videri posse: que crasso quodaꝫ velamine ignorantie contegat̄. Addiderunt etiam hec ꝙ nihil dignum in ea grauitate apostolica censeatur sed nec alicuius quidem ecclesiasticorum saltem virorum scripturam esse dixerunt. Sed cherintuꝫ quendaꝫ auctorem cherinthiane hereseos volentem dogmatis sui fideꝫ apostolici nominis opinione firmare libellos a se conscripto Joannis ꝑtulisse. Deniqꝫ inquiunt cherinthi dogmata hec continent in terris

Dyo-nisi⁹

futurum esse regnum xpi. Et qm̄ ipse carnis & libidinis amicissimus dicebat ea in repromissionibus futuri regni san ctis prebenda censebat que sui animi li bido dictabat: vētris & voluptatis ope ra mensura ciborum sacietatem & abun dantiam poculorum nuptias; et cetera que horum consequentiam seruant. Et reparari rursum sperat festiuitates et sacrificia iudaica victimasq legales. Ego vero quantū ad meam sententiā ptinet spernere aut abijcere scripturā libri huius nullatenus audeo maxime cū multi ex fratribus ita mecū sentiāt sed hec magis dēico iudice q excedant atq emineāt que in eo scripta sunt hūa ne auditionis modum et sit in eo arca nus quidam et reconditus atq admirā dus omnibus sensus. Quē & ego animi ror ac veneror: etiam si non intelligo. Et ita sentio q diuina aliqua sacramen ta sermonibus contegantur hūanis nō tam iudicio meo discernens q̄ fide cre dens. Et ideo non reprobo que non in telligo: sed tantomagis admiror quāto minus assequor: post hec vero totius li belli differens corpus et singula queq discutiens atq euidēter ostendens nul lo modo fieri posse vt secundum literā dignus in eo intellectus appeat. Addit etiam hec dicens. Consummata igitur omni prophetia beatos dicit propheta eos qui hec custodiunt. Sed & semetip sum beatū dixit. Ait enim beatus qui seruat verbum prophetie huius libri. Et ego iohānes qui video & audio hec. Uocari ergo eum iohannem et esse hāc scripturā iohannis non nego. Sancti namq alicuius est et sine vlla dubita tione per dei spiritum scripta etiam si non sit ille apostolus filius zebedei io hannes frater iacobi cuius euāgelium secundum iohannem scriptum est & epi stola catholica. Utitur dionysius pluri ma assertione diuinitus quidem inspi ratam reuelationem non esse dubitan dum et Johannis esse. Non tamen sibi liquido videri q illius sit iohannis qui euangelium scripsit quia ille nusq no minis sui fecerit mentionē ac sese signa uerit nominatim. Hic autem qui apo calipsim scripsit tertio mentionē ferme nominis sui facit. Sed & ex ipso scripti re stilo discretionē faciens dicit potuis se fieri in illis temporibus fuisse & aliū aliquem Johannem vnum ex sanctis cui hec reuelauit deus.

A ¶ Multa vero & alia instructiōis ec clesiastice monimēta nobis in libris di gesta beatus Dionysius dereliqt. Quo rum lectio magnopere ab studiosis q̄ busq expetenda sit Sed iam ad hysto rie ordinem reuertamur Sixto roma ne ecclesie per annos .xi. sacerdotio pro curator succedit dionysius & Demetria no apud anthiochiam defuncto Pau lus de Samosate sacerdotium suscepit Qui paulus abiecta satis & indigna de christo sentiens traditionem doctrine ecclesiastice corrumpebat dicens eum communis nature hominem tm̄ fuisse.

¶ Capitulum .xxiij. de concilio epi scoporū apud anthiochiam aduer sus paulum Samosatenum.

Uncdiony sius de alexandria roga tus venire ad concilium & senectutis impedimen to & incommoditate cor poris inhibetur. Per epistolam tamen presentem se reddidit et quid fidei ac venerationis erga christum teneret ex posuit. Ceteri vero ecclesiarum pasto res diuersisse locis & vrbibus velut ad uersum latronem quendam christi gre gibus insidiantem conueniunt Antio chiam. In quibus insignes & ceteris p̄ cellentes erant. Firmilianus a cesarea cappadocie Gregori9 & Antonodorus fratres prouīcie sacerdotes: Helenus Sardēsis ecclesie episcopus: & Nico mas ab iconio. Et hierosolymorum p̄ cipu9 sacerdos hymene9 & vicine huic vrbi cesaree teotignus Sed & maxim9 Bostrensis ep̄s dignus eorum consor tio coherebat. Multi vero & alij quos longū est enumerare per singulos Sed et presbyteri q̄ plurimi & diaconi ad su pradictam vrbem causā compescendi immodelendi noui huius dogmatis cō uenerunt. Hi ergo omnes sepi9 in vnū

coeuntes paulumque Samosatenum sta tuentes in medio atque eius heresim quam ille nunc occultare nunc etiam dissimu lare conabatur frequenti tractatu et as siduis disputationibus denudantes ar guere blasphemie et publicare niteban tur. Nec tamen vno id aut secundo tm consilio ad finem perducere potuerunt Sed et conuentum sepe est et absque ope re precio discessum.

¶ Capitulum. xxiiij. de quodam gre gorio viro sancto et eius mirabili bus gestis.

Erum quo niam beati gregorij hystorie textus attu lit mentionem dignis simum puto tanti viri gesta que sub orienta li et septētrionis axe cunctorum sermone celebrantur omissa nescio quo casu huic narrationi ad me moriam posteritatis inserere. Stagnū quoddam erat in ponti regionibus sitū piscibus copiosum ex quorum captura prediuites redditus dominis prestabā tur. Ista possessio duobus fratribus sor te hereditatis obuenerat. Sed pecunie cupiditas que pene omnium corda mor talium supperat etiam fraternā necessi tudinem violauit et cōueniebatur a fra tribus tempore captionis non tam ad capiendos pisces: quam ad homines deci piendos cedes ac bella mouebātur hu manus sanguis pro piscibus fundebat. Sed dei prouidentia affuit aliquādo au xilium aduentusque Gregorij. Uidet plia et mortes virorum furētesque germanos qd cause existeret pro qua in exitium sui suo rumque fratres accenderentur inquirit nullam nisi capture piscium comperit. Tum ille cum pro honore aduentus sui vtreque partes paululum siluissent nolite inquit o filioli rationabiles ani mas pro multis animantibus viola re fraternam pacem questus cupidita te dissoluere dei leges et nature pariter iura temerare et vna mecum ad orām stagni exitialis accedite. Ego iam vos per virtutem domini omni certamine cruente contentionis absoluam. Et cū hec dixisset in conspectu omnium vir gam quam tenebat in manu ad pri mas littoris vndas defigit. Et ipse po sitis genibus palmas tendit ad celū at que his verbis excelso supplicat deo. Tu deus patrū nostrorum qui cum tibi primus homō Adam peccasset et mandatū tuū pre teriisset penā culpe illius moderatus ad terram maledictionis sniam detorsisti dicēs maledicta terra in operibus tuis et nunc ergo miseratus horū iuuenū fra ternū sanguinem qui periclitantur pre cipue vt maledicte sint aque isteque in ope ribus istorum pro quibus furore suc censi fraterne pietatis obliti sunt ita vt nunquam in hoc loco vel piscis ap pareat vel aqua resideat. Sed sit cam pus aratri patiens ac frugum ferax: et custos in eternum fraterne concordie perseueret. Simul vt ille orandi finem fecit statim se vnda subducens et cur su velociore fugiens a conspectu su perno iussa discedere abyssis suis red dit et arantem campū germanis iam cō cordibus dereliquit. Sed et in hodier num frugum ferax esse dicitur solum qd ante fuerat nautum ferax. ¶ Numera tur etiam aliud illustrius ab eo et diuini tus gestum. In quodam loco ruris au gusti: cum res poposceret ecclesiam construi rupes quedam vicini mon tis ex parte orientis obiecta: ex alia vero preterfluens fluuius spaciū quan tum ecclesie sufficeret denegabat. Et cum alius omnino non esset locus om nesque mesticiam agerēt quod solū ad cōstruē dam ecclesiam nō haberent: ille fide ple nus pernoctasse in oratione dicitur et do minum Jesum promissionis sue admo nuisse fideliter qua dixit si habueritis fidē sicut granū sinapis dicetis monti huic tolle te et mitte te in mare et fiet vti que Cumque hec fide plena ac deuotiōe de posceret ad lucē coeuntibus populis in uenta est rupis importuna secessisse tā tum quantū spacij ad condendam que rebatur ecclesia.

Radunt ei⁹ et alia q̃plurima. Sed ne in lōgū videamur trahere sermonē iter missis ceteris vnū adhuc d̄ ei⁹ gestꝫ aditiā. Inter ei⁹ fuisse quondā p alpes d̄ rhyenis tēpore. Et cū puenisset ad summū alpium iugū niuibus repleta erāt oīa nullum vsq̄ diuersoriū Fanum ibi tantum apollonis erat. Cui succedens transacta nocte discessit Sacerdos vero erat quidam Fani eius cui consulere simulachrum Apollonis mos erat ⁊ reddere responsa poscētib⁹ ex quo ei etiam alimonie questus esse videbatur. Igitur post digressum Gregorij offerre cōsulta ⁊ responsa poscere sacerdos accessit ex more nihil inde responsum veniebat. Repetit victimas silentium permanet. Iterū atq̄ iterum litatur surdis ingerit fabulam. Cumq̄ stupore noui licentij estuaret sacerdos noctu ei assistens demoniū dicit in somnis. Quid me illic inuocas quo iam venire non possum. Perco intanti causaz aduentu se Gregorij dicebat expulsum Quid nunc remedij daretur cum pquireret ait. Nō aliter sibi licere ingredi locum nisi Gregorius permisisset. Quib⁹ auditis: sacerdos occupat viam: multa apud semetipsum voluens atq̄ animo recursante pertractās peruenit ad Gregorium ad ortusq̄ eum rem pandit ex ordine humanitatis sue atq̄ hospitalitatis admonet querelam depulsi numinis promit adeptam facultatē sui questus deplorat ac reddi sibi oīa in pristinum statum deposcit. At ille nihil moratus scribit epistolā in hec verba. Gregorius appollini Permutto tibi redire ad locum tuum ⁊ agere que consueuisti. Hanc epistolam sacerdos accipit ⁊ ad fanum defert. Positaq̄ ea iuxta simulachrum affuit demon ⁊ dedit responsa poscenti Tum ille in semetipsum cōuersus ait. Si gregorius iussit ⁊ deus iste discessit nec potuit redire nisi iuss⁹ ⁊ rursus iubente gregorio restitutus est quomodo in multo melior isto gregorius cuius hic obtemperat iussis. Clausis igitur ianuuis fani descendit ad gregorium epistolam secum quam acceperat referens omnemq̄ apud eum rei geste ordinem pandens. Simulq̄ se ad pedes eius prosternens rogat vt illi se deo offerat cuius virtute dijs gentium gregorius imperabat. Cumq̄ enixius ⁊ pertinacius insisteret cathecuminus ab eo factus est. Et cū se vite castissime et abstinentissime derelictis omnibus non solum erroribus demonum sed et seculi actibus mancipasset: etiam baptisma consecutus est Et intantum vite merito ac fidei virtute profecit, vt ipse beato gregorio in episcopatu successor extiterit. Sed in ingenij sui nobis in paruo maxima monimenta dereliquit. In ecclesiastem namq̄ metafrasim idem gregorius magnificentissime scripsit Et catholice fidei expositionez breuiter editam dereliquit: quam pro edificatione ecclesiarum sociare his cōmodum duxi Gregorij martyris et episcopi neocesarie fides Unus deus pater verbi viuentis sapientie subsistentis: et virtutis sue et figure perfectus. Perfecti genitor pater filij vnigeniti. Unus deus solus ex solo deo: figura et ymago deitatis. verbum perpetrans sapientia comprehendens omnia ⁊ virtus qua tota creatura fieri potuit. Fili⁹ ver⁹ veri et inuisibilis ex inuisibili ⁊ incorruptibilis ex incorruptibili et immortalis ex immortali ⁊ sempitern⁹ ex sempiterno. Unus spiritussanctus ex deo substantiam habens: et qui per filium apparuit ymago filij perfecti. Perfecta viuentium causa: sanctitas sanctificationis prestratrix. Per quem deus super omnia et in omnibus cognoscitur ⁊ filius per omnes. Trinitas perfecta maiestate et sempiternitate et regno minime diuiditur neq̄ abalienatur neq̄ factum quid aut seruiensin trinitate neq̄ superinductum tanq̄ ante hac quidem non subsistens postea vero superingressum. Neq̄ itaq̄ defuit vnq̄ filius patri neq̄ filio spiritussanct⁹. sꝫ incōuertabilis ⁊ inmutabilis cadē trinitas sp. Sed de gregorio satꝫ dictū

est nunc ad hystoriam redeamus.

¶ Cap. xxv. de paulo samosateno heretico eius intollerabili superbia eius excommunicatione ab episcopatu depositione et eiectione.

Interea dyonisius apud alexandriã quieuit in pace duodecimo anno imperij galieni decẽ et septem annis functus sacerdotio. Succedit vero ei maxim⁹. Igitur Galienus cum p annos. xv. Romanũ gubernasset imperiũ. Claudio regni successore defũctus est. Qui duobus solis annis in imperio transactis, aureliano rerũ apicem dereliquit. Huius tpibus vltimum apð antiochiã epozum conciliũ congregat. In quo Paulus arguitur manifesteq; conuincitur hereticus: ꝛ damnatur ab omnibus que sub celo sunt ecclesijs xpi insistente plurimũ ꝛ disceptationib⁹ validissimis perurgẽte. Alchione presbytero antiochene ecclesie viro fidelissimo ꝛ omnib⁹ virtutibus adornato: cui accedebat etiam hoc ꝙ erat disertissimus et potens in verbo atq; in omni eruditione perfectus. Deniq; oratoriã in eadem ipsa vrbe docuerat. Huic igitur ab omni episcoporum concilio permittitur disputatio cum paulo excipiẽtib⁹ notarijs que ita magnifice ab eo ꝛ accurate habita est: vt scripta ederẽtur et nunc quoq; in ammiratione sit omnibus. Solus etenim potuit dissimulantem ꝛ occultantem se paulum confessionibus proprijs publicare. Quibus ita gestis communi consilio vniuersi pariter sacerdotes scribunt epistolam ad psonam dionisij episcopi vrbis Rome et maximi alexandrie episcopi que p omnes mitteretur ecclesias per quam cũctis ꝛ suam diligentiam comprobarent et pauli heresim confutatam esse atq; deiectam in vniuersorum noticiam peruulgarẽt. Simul etiam que cum eo questiones habite sint indicant. Sed ꝛ vitã ipsius intemperatam pariter moresq; describunt. Ex quibus pauca aliqua inserere huic operi nostro dignum iudicauim⁹. Dyonisio ꝛ maximo: ꝛ omnib⁹ qui per vniuersum orbem sunt sacerdotibus et coepiscopis cum vna presbyteris ꝛ dyaconibus atq; omni ecclesie catholice que sub celo est Henus: et Hymeneus. Theophilus theotignus maximus, proculus nicomas helian⁹ paulus bolasus protegenes lerax euticius theodorus malcion lucius presbyteri: ꝛ ceteri omnes qui nobiscum congregati sunt ex vicinis vrbibus: et gentibus episcopi et presbyteri ꝛ diaconi dilectissimis fratribus in domino salutem. Et post pauca addiderunt mittentes hãc epistolam. Deprecamur omnes vt si q forte tali doctrina infecti sunt curãtur a vobis sicut et beate memorie vir dionysius Alexandrinus ꝛ firmilianus ex Capodocia iam prius scripserant ad antiochie plebem dedignantes immo potius declinantes ad personam ipsi⁹ scribere qui erat auctor erroris. Ipse autẽ beate memorie firmilianus cum adhuc superesset. Secũdo affuit ꝛ presens eum arguit ac notauit: sicut omnes nouim⁹ et testamur qui simul cum illo veneramus. Sed repromittente eo corrigere errorem credidit. sperans posse fieri vt absq; religionis nostre opprobrio ꝛ dissensionum nota res veniret in melius Et ideo dissimulauerat cum tamẽ paulus dolo differret: ꝛ hominem quidem falleret deum autem negaret ac fidem: in qua renatus fuerat violaret. Deniq; et nũc beatus firmilianus veniebat antiochiam: ꝛ cũ tarsum vsq; peruenisset ꝛ nos omnes antiochie positi aduentum illius operiremur: nunciatus est nobis excessisse de mundo.

B ¶ Post aliquanta vero describẽtes ei⁹ vitam moresq; adijciunt et hec. Postea vero ꝙ a doctrine regula ac alienas se dogmata ꝛ adulterina conuertit: non opus est enumerare act⁹ eius priores; quomodo cum prius egẽs fuerit: ꝛ pauperrimus: neq; ex parentum successiõe neq; vllam questus occasionem habuerit honestam nunc ad summas diuitias peruenerit: non aliunde nisi ex sacrilegijs. Et ex his que per fraudẽ diripuit concutiens fratres vendens patrocinia et fidem negociorum susceptorum nec

accepta mercede custodiens. existimãs secundum quod scriptum est questum esse pietatem. Superbiam vero eius quis ferre posset. cum se magis ducenarium quam episcopũ videri vellet. Nã et incedens per plateam tali quadam ambitione vtebatur: publice epistolas relegens atq; in auditu omnium ⁊ oculis dictans assistentibus sibi in platea notarij. Directio quoq; pretereuntium et constipatio insequentium quamplurima querebatur: ita vt omnes qui videbant horrescerent ⁊ detestarent per illius arrogantiam religionem diuinã. Hec in publico. Intra ecclesiam vero tribunal sibi multo altius q̃ fuerat extrui: ⁊ thronum in excelsioribus collocari iubet. Secretarium quoq; sterni ⁊ parari sicut iudicibus seculi solet. Verbũ vero faciens ad plebem iactare supra modum dexteram ac palmam femori illidere: pede quoq; subsaltare ac ferire scabellum cum sonitu. Ab auditoribus vero non fauorem neq; plausum sperare solum: sed theatrali more oraria moueri sibi expetebat: ⁊ voces tanq̃ de caueis dari. Hec non solum a viris. Sed etiam a mulieribus indecenter expetebantur. Si quis vero auditorum honestius et verecundius agens a clamore nimio temperasset: velut iniuriã faciẽs patiebatur iniuriam. Sed et antiquis et defunctis iam tractatoribus insultabat: ⁊ illis derogans suas laudes in verecunde impudenterq; iactabat: recto rem se magis q̃ ecclesie doctorem laudari cupiebat. Psalmos vero qui in dominũ nostrum iesum christũ dicebantur cessare fecit: velut Neotericos ⁊ nuper inuentos. In semetipsum vero cõpositos diebus pasche in medio ecclesie canere mulieres maxime quas ipse prius ad cauendum pro more instituerat faciebat. Ita vt horresceret si quis audiret. Nam cũ ipse filium dei negaret descendisse de celo. Sed a maria cepisse ⁊ initiũ habuisse de terra psalmi qui in ipsum dicebantur: ⁊ quib⁹ in populo laudabatur angelũ eum dicebãt descendisse de celis. Et hec ipse assistẽs ⁊ audiens non solum dici non prohibebat: sed elato supercilio delectabat audire. De mulieribus vero que cum ipso simul manebant quas syncunctas antiocheni appellant quid opus est dici. Ex quarum societate ⁊ conturbernio vt sibi nulla questio moueretur etiam p̃sbyteris ⁊ dyaconis suis his duntaxat qui ei morem gerebant habitandi mulieres secum similem licentiam dedit. Sed ⁊ congregandi diuitias. tribuit facultatem. quo ipsi in similibus obnoxij magistro nequaq̃ crimen impingerẽt. Nos autem idcirco hec scribimus fratres charissimi: quia nouimus q sacrosanctũ debeat esse episcopale sacerdotium quod et clero ⁊ plebei esse debeat exemplo. Neq; enim ignoramus quosdam dum incautius sibi ad cohabitandum iungunt mulierculas cecidisse. Quod etiam si non fiat certe in suspitionem venire de talibus sacerdoti grauissimum est. Quomodo autem vetare poterit eos qui infirmiores sunt a mulierum consorcio: quibus ex his que gerit auctoritatem prebet. Tantus vero ac tam immitis suis fuit in potentatu ⁊ ita specie quadam tyrannidis elat⁹ est. vt ne arguendum quidem quisquã vel accusandum auderet accedere. Sed et que diximus condemnari possent etiã in eo qui fidem catholicam seruat: ⁊ in ecclesiastici dogmatis veritate perdurat. Hic vero qui abiurato fidei misterio ad pollutissimam se arcem ⁊ heresiũ contulit (necessarium enim fuit etiam partem erroris ipsius designari) quomodo habendus vel quomodo execrãdus est.

¶ Et post multa in fine epistole addunt etiam hec. Igitur necessarium visum est hunc resistentem deo: neq; acquiescentem vere fidei adijciet abiurari. Alium vero pro ipso ecclesie catholice constitui episcopum per dei gratiã prouisum filium beate memorie demetriani: qui huic ipsi ecclesie inculpabiliter prefuit. Domnum nomine virũ omnibus bonis ornatum. Indicauim⁹ autem vobis de eo vt sciatis ad ipsũ vos scribere debere: ⁊ ab ipso communionis scriptam suscipere. Hic autem qui indi

gn⁹ habit⁹ est esse i ecclia catholica: anathema scribatur: et illi⁹ hereseos sectatores excommunicentur. Domno igitur in episcopatum subrogato. Paulus a sacerdotio abscisus et communione cum de domo ecclesie nollet exire interpellat⁹ imperator aurelian⁹ religiose satis de hoc sancteq; decernit his precipiēs ecclesie domum tradi quib⁹ italie sacerdotes et romanus episcopus scriberent. Et iteruz predictus paulus ad cetera mala etiaz hoc decoris acquisiuit: vt manu publica de ecclesia pelleretur. Et tunc quidez talis erga nos existebat aurelianus. Processu vero temporis immutare propositi sui bonum cepit ꝛ malis cōsilijs deprauatus persecutionem erga dei ecclesias meditari eo vsq; vt dicatur q̄ dictat; iam litteris ꝛ scriptis cuz super esset sola subscriptio diuina de xtera interueniens subscriptionem nefande dextere deturbauerit: morte etenim subita condemnatur: qui de piorum morte censebat: vt ostenderet deus quia non cum voluerit tyrann⁹ cruciamur: sed cum probauerit ipse corripimur. Igitur sex annis aurelianus cum gubernass; principatum. Probus post hūc suscepit. Cui tantundem temporis explesset imperium. Charus vna cum filijs carino et numeri anno succedit. A quibus tribus annis nec pleni⁹ Romano regno administrato. Diocletianus suscepit principatum. His vero maximas in nostros persecutiones et ecclesiarū subuersiones molitus est.

Huic quasi sile͡m habeť in hystoria trip. libro. vij. c. xxvi. a. in fine.

¶ Capm. xxvj. de mane a quo manicheorum heresis oritur.

Sed paulo antequ; hic imperiuz sumeret in vrbe Roma defuncto dionysio: post nouem annos sacerdotij felix suscepit sedem. ¶ Quo tempore manes quidam secundum nomen suuz insanies ꝛ instinctu demonis agitatus inuisam et execrabilem omnibus heresiz docet. Hic autem manes gente perses vita ꝛ moribus barbarus fuit: taz acer ingenio vt insanire vel demone adimpleri videretur. Denicq; vt rei exit⁹ docet christi se nunc gerere formam conabatur ostendere nunc ipsum se esse paraclytum predicabat elatus insania ad similitudinem christi duodecim discipulos eligens ad predicandum mittebat dogmata stulta ꝛ impia a diuersis hereticis qui iam prius extincti fuerāt mutuata disseminans et nostro orbi. Persica venena propinans. Ex hoc ergo Manicheorum heresis vsq; in hodiernum diffunditur: eo tempore exorta quo Felix in vrbe roma ecclesie preerat. Qui per quinq; annos administrato sacerdotio euticiano sedem reliquit. His decem mensibus solis transactis gaio episcopatuz tradidit. Qui nostris iam temporibus quindecim annis sacerdotio perfunctus Marcellinum successorem reliquit. Quem iam persecutionis tempus inuenit.

¶ Capitulum vigesimumseptimum. de anatholeo viro eruditissimo eiusq; subtili industria qua Alexandriam ciuitatem fame pariter absoluit et bello: et quid ipse de pascha senserit.

Atempestate apd̄ anthiochiam sacerdotiuz post denuz susceperat Timeus. Post timeū vero Cirillus. Cirillo autez successit Dorotheus: qui ad nostram: vsq; memoriam perdurauerit: vir eruditissimus et in scripturis diuinis satis intentus: quipp multa diligētia: etiam hebream linguā didicerat. Greca autem eruditione liberali a puero fuerat institutus. Is cum

chus a natiuitate fuit. Ex quo etiã imperator in admiratione eũ numerat: et honorem ei contulerat purpure p̄te posituram. Huius etiam nos cum in ecclesia scripturas exponeret: auditores in pueritia fuimus. Post hunc autẽ tyrannus apud antiochiam sacerdotiũ suscepit. Sub quo ecclesiarum persecutio increuit apud Laoditium post Socratem. Eusebius: Alexandrinus genere episcopus fuit. Qui in causa Pauli Samosateni ad partes syrie cum venisset q̄d esset in scripturis diuinis eruditus a fratribus studiosis velut thesaurus quidam repertus: vltra nusq̃ abire pmissus est: sicut Dionysi⁹ in epistolis suis scribit. Huic quoq̃ anatholius successor: vt aiunt bonus boni extitit. Qui et ipse genere Alexandrinus erat eruditione vero liberalium litterarum ⁊ i philosophicis a puero apprime eruditus. Ita vt apud Alexandriam dialecticam docere ab omnibus eruditis viris ⁊ philosophicis cogeretur. Hunc etiam belli tempore quod inter ciues exortum est apud Alexandriam ferunt multa bona ciuibus in consilijs prouisionibus prestitisse. Ex quibus vnum tantum modo factum breuitatis causa memorabo. Frumentum aiunt cum deesset obsessis: et fames grauius q̃ hostis vrgeret: tertia pars cum due se inuicem impugnarent erant populi separata: que quasi fidem romanis seruabat. In qua parte tunc etiam supradictus Anatholius erat absq̃ impugnatione. Hic ad magistrum militie refert. eumq̃ de famis necessitate que obsessis acciderat edocet ⁊ impetratam gratiam ciuibus defert: eamq̃ hoc modo distribuit. Primum quidẽ vtrasq̃ partes inter se dissidentes alloquitur: ac romanis redire in gratiam suadet. Sed cum reluctantes videret: hoc saltem inquit credo vos libenter accipere vt omnem nostrorum manum imbellẽ qui belli quidem nobis nequaq̃: sibi tamen necessario particeps est: exire portas sinatis. Consilium ab vtraq̃ parte gratanter acceptum est. Decernunt imbellum manum egredi castris debere. Data occasione omnes pene quos media consumebat pariter cum imbellibus erumpunt. Precipue nostris quibus bellum gerere contra proposituz erat. quos omnes Anatholius suscipiens parentis simul ac medici souebat affectu: et ita multitudini per cibum salutem propere contulit. Reliquis vero qui pauci remanserant formidinem belli et desiderium pacis incussit: ita misericordi prudentiq̃ consilio vrbem maximam fame pariter absoluit et bello.

B ¶ Hunc ergo secundum de Alexandria: de munere Laodicenorum ciuitas accepit episcopum: post transactum quod supra memorauimus bellum. Multa quoq̃ opuscula supradicti anatholij magnifice composita ad nos vsq̃ venerunt.

¶ Ex quibus mihi dignum videtur de pascha quid senserit: ipsius verbis proferre. Est ergo inquit in primo anno initium primi mensis quod est decimum ⁊ octo annorum circuli principium. Secundum egyptios quidem mensis Famenoth vicesima sexta die secundum Macedonis distrimensis vicesima secunda: secundum vero Romanos vndecimo kalendas aprilis. in qua die inuenitur sol non solum conscendisse primã partem. verumetiam quartam iam in ea die habere: id est in prima ex duodecim partibus. Hec autez particula prima ex duodeciz vernale est equinoctiũ. Et ipsa est initium mensium: ⁊ caput circuli: ⁊ absolutio cursus stellaruz que planete id est vage dicuntur: ac finis duodecime particule et totius circuli terminus. Et ideo non parum derelinquere: dicimus eos qui ante initium hoc noui anni: pascha putant esse celebrandum. Sed nec a nobis primis exordium sumit hec ratio. Antiquis iudeis fuisse comprobata demonstratur: et ante aduentum christi obseruata sicut euidenter edocet Philo. et Josephus. ¶ Sed et horum antiquiores Agathobolus ⁊ ab eo eruditus Aristobol⁹ ex Paneada: qui vnus ex illis. septuagesimis seniorib⁹. fuit: q̃ missi fue-

rant a pontificibus ad ptolomeum regem hebreorum libros interpretari in grecum sermonem: Qui et multa ex traditionibus moysi: pponenti regi persice xantiqz responderant. Ipse ergo cum questiones exordiri exponeret dixerunt pascha non prius esse immolandum q̄ equinoctium vernale transiret Aristobolus vero etiam hec addit: in die pasche non solum obseruandū esse: vt sol equinoctium vernale transcendat: verum et luna. Cum enim duo sint equinoctia inquit veris et autunni equis spacijs directa et quartadecima die mensis primi fit statuta solēnitas post vesperam quando luna soli opposita e regione deprehenditur sicut etiam oculis probari licet. Inuenitur vtiqz vernalis equinocij partem sol obtinens: luna vero econtrario autūnalis. Legi et in eorum libris alia multa de his validissimis assertionibus exposita: que euidēter ostendant pasche solēnitatem omni genere post equinoctium celebrandam. Multa et alia preterea non solum religiosis viris: sed et philosophis ammiranda scripta anatholius dereliquit: q̄bus salutaris eius eruditio scire volentibus innotescat. Huic primus theotegnus sacerdotium Cesaree tenens in episcopatum manus imposuit et viuens ipse sibi eum successorem sue cathedre statuit. Unde et aliquanto tempore pariter cum ipso Theotegno cesariensi ecclesie prefuit.

¶ Capitulum. xxviij. de nobilibus in ecclesia viris quorum aliquanti vsqz ad scriptoris memoriam perdurarunt.

Ed cum ad uersum paulum Samosatenum Anthiochiam conueniretur ad concilium: pretergredientem anatholium defuncto eusebio Laodicensis ecclesia vi sibi vindicauit episcopum. Post quem vltimus vsqz ad persecutionis tēpus apud laodiciam Stephanus ecclesiam gubernauit. Et ipse eruditiōe et eloquētia prioribus non inferior: sed fidei virtute longe dissimilis: sicut persecutionis ignis probauit. Nihil enim philosophie in necessitate tentationis ostendit: sed non continuo in illius infirmitate: dei paupertas ostenditur. Post huius namqz casum puidit deus ecclesie illi epm theodotum nomine. virum non solum verbis: sed rebus et virtutibus ornatū. Hic arte quidem medicus fuit: sed ad animarum a domino translatus est medicinam. Uere incomparabilis qui super omnes pene homines: fide misericordia studio vigilantia atqz omnibus optimis institutionibus claruit: in scripturis quoqz diuinis laborem quamplurimū gessisti interea apud cesercam palestine Theotigno cū episcopatū solertissimo pegisse: Agapius succedit. Qui et ipse multo labore multaqz diligētia in gubernatione ppli adhibita et pcipue erga indigentes paterna prouidentia ferebatur. A quo et vir per omnia prudentissimus vita eruditione moribus adornatus Pamphilus ecclesie ipsius presbyter subrogatur. Sed iste pāphilus quis ve sit et quantus et vnde oriūdus qm̄ nō erat dignum breuiter transcurrere: omnē eius vitam institutionē qz a puero: et quanta in psecutionibus p diuersas confessiones pertulerit: quot qz agones desudauerit: et qualiter sup omnia coronā martyrij adeptus sit: proprio id opusculo cōprehendimus. De hoc ergo q̄ mirabilis fuerit: illa lectio doceat. Sed et alios quam plurimos per illud tempus admirabiles: in p̄sbyteris viros nostri iam memoria tenet Ut apud alexādriam Hieriū Meletiū vero apud Pontum: qui eps postmodū factus est. Sed hiericus quidem acer ingenio in diuinis scripturis nobiliter eruditus: vita purissimus: atqz ad xpianam philosophiam nudus. Et penitus expeditus doctor ecclesie incomparabilis priuatim et publice mirabiliter disputans. Meletus vero tante fuit suauitatis in moribus et tante dulcedinis: vt M el

vt Wel attitur a sodalibus vocaretur. In omni eruditione perfectus in Rethoricis talis erat: vt alijs studijs nunq̄ vacasse puteretur in cūctis vero philosophie generibus: que in quinq̄ diuidunt disciplinas: ita erat per singulas consummatus vt cum in vnaquaq̄ quis experiri voluissent: in hac eum sola a puero habuisse exercitium iudicaret. Cūq̄ esset eruditionum prerogatiua magnificus: virtus tamen animi et vite sinceritas longe in eo magnificentior habebatur. Quem nobis persecutionis tempore in fuga ꝓpositū apud palestinā: diligentius ⁊ plenus agnoscere licuit. Igit̄ Hierosolymis post hymeneū de quo pauloante mēorauimꝰ zapdas sacerdotiū suscepit. Quod paruo tēpore ammiinistratū hermoni post se tradidit. Hic vsq̄ ad nostri temporis persecutionem: apticā inibi quā susceperat cathedrā conseruauit apud alexandriam vero maximo qui successerat Dionysio: cum decem et octo annis sacerdotiū transegisset Theonas successit cuius tempore Achillas eiusdē ecclesie presbyter: ecclesiastice schole magisterium tenuit eruditione fide cōuersatione ⁊ moribus in signis. Theonas vero cum decem et nouem annis sacerdotiū inculpabiliter ministrasset: sedē tradidit Petro viro inter ꝑcipuos egregio. Hic duodecim annos in episcopatu illius vrbis exegit. Quorum tres ante persecutionem reliquos vero nouē: diuersis in tentationum generibus duxit. Cūq̄ semper in omni agone persecutionum positus: artiorib' se vinculis continentie distringeret: ⁊ ad vtilitatē atq̄ instructionem ecclesie in verbo dei nobiliter insisteret: satisq̄ vigilanter erga omnem sacerdotij curā diebus sudaret ac noctibus: nono persecutionis anno episcopatus vero sui duodecimo martyrij coronam capitis obtruncatione promeruit. Huiusq̄ successiones episcoporum gestaq̄ diuersa a domini et saluatoris nostri natiuitate vsq̄ ad tempus persecutionis in qua ecclesie quoq̄ destructe sunt: hystorie mandauimus. De reliquo vero agones martyrium quos ipsi per nosmetipsos vidimus describentes: posteris ad memoriam relinquamus.

¶ Explicit liber septimus.

¶ Incipit liber octauus.

Postolorū successionibꝰ intra vij. lib: os a nobis cōclusis in hoc octauo volumine dignū credidi etiā ea q̄ nostris tpibꝰ gesta sūt posteriorū memorie derelinquere: ⁊ hinc iā nobis sermo sumat exordium.

¶ Cap. j. q̄ iusto dei iudicio dira i xp̄ianos ꝑsecutio sub diocletiano orta est.

Tenim ante nostri tpis ꝑsecutionem q̄ mirabilit̄ q̄q̄ magnifice p vniuersum mūdum sermo xp̄i ⁊ pietatis doctrina ꝑfecerit: ⁊ inquantum sublimitatis ascēderit: enarrare vires nostras superat. Nasci tamen et ex hoc possibile est q̄ aliquanti ex principibus romanis: ⁊ facultatem reddēdi ꝓuincias: iurisq̄ dicendi nostris prebebāt. Et coniugibus ac ministrꝭ atq̄ vniuerse domui sue nō solū credere in dominū nr̄ꝫ iesum chr̄m: verum ⁊ cum omni fiducia ac libertate in fide agere sinebāt: ita vt illos sibi fideles ac familiares ducerent de q̄bus certi erant q̄ ꝓ fide xp̄i nihil perfidum saperēt. Sicut fuit opinatissimꝰ ille dorotheus in cubiculo regū: qui propter fidem domini fidelissimus in omnibus habebatur. Unde ⁊ cunctis ꝑferri ⁊ honore meruit: ⁊ amore. Cuꝫ quo ⁊ Gorgonius ceteriq̄ cum ipsis in dn̄o fideles: vel qui intra palatiū in summis honoribꝰ erāt vel qui ad ꝓuincias gubernandas preferri ceteris fidei contēplatione merebantur. Iam vero multitudines coeuntium intra ecclesias populorū: ⁊ precipue in diebꝰ festis innumerabiles cateruas p loca singula confluentes: quis digne poterit explicare

cum ne ipsa quidē antiqua receptacula sufficerēt:sȝ quotidie orationū domus dilatarent̄:ita vt amplitudo earum cō cludere instar:vrbium videret̄. Sic per tempus plurimum ecclesiarum status incrementis ꝓsperioribus augebat̄:et gloria earum terris excedens ⁊ cuncta supeminens festinare videbat̄ ad celū. Nulla eīn occurrebat inuidia:nullus liuor neq̄ssimi demonis obuiabat:quo niamquidē celestis dextere fulciebat̄ auxilio ppl's etiā tū bñ de deo ꝓpetatȝ cultu ⁊ iusticie obseruatione ꝓmeritis.

B ¶ Uerū vbi ex multa libertate mul taq̄ indulgētia viciati sunt mores ⁊ di sciplina corrupta est:dūȝ alter alteri in uidemus:⁊ alter alteri derogamus:dū q̄ nos inuicem:mordemus ⁊ incusam⁹ ⁊ aduersum nosmetipsos intestina pre lia commouemus:dū verborūȝ iaculis proximorum corda terebramus: dum ꝑnceps cū ꝑncipibus populi cū pplis: seditiones certamina cōcitamus:dū si mulatio in vultu dolus ī corde fallacia profert̄ in verbis:⁊ maloꝝ per singla cu mulus intumescit:diuina prouidentia iacturam discipline:populo suo illataȝ ex plurima pace ⁊ nimia sui lenitate:ꝑ spiciens:aggreditur ꝑmo sensim refre nare lapsantes:⁊ innegro adhuc eccle sie statu congregationibusq̄ manenti bus indulget interim eos qui erant in militia tantū gētilium persecutiōe pul sari. Sed cum nullus ex hoc clementie eius intellect⁹ populis redderet̄:quin potius velut ignorātes deum:absq̄ di uina prouidentia res agi ducerent:⁊ ꝑ hoc eo magis ꝑsisterent in malis suis atq̄ ipsi q̄ duces populi videbantur et principes:diuini mandati immemores effecti:aduersum semuicē cōtentionib⁹ zelo:liuore:supbia:inimicitijs atq̄ odijs inflammarentur:ita vt tyrannidem po tiusq̄ sacerdotium tenere se crederent xpiane humilitatis ⁊ sinceritatis obli ti:sacra misteria prophanis mentibus celebrarent. Tunc demum ꝑm vocem hieremie prophete obscurauit dñs in ira filie syon:⁊ deiecit de celo glorā isrl' (nec rememoratus est scabellū pedum suoꝝ in die ire sue) Et sicut iteruȝ dicit. Submersit dñs oēȝ decorē israel:⁊ oēs macerias eius destruxit. Et rursum si cut dicit in psalmis. Destruxi testamē tū serui sui:polluit ī terra sanctificatio nē ei⁹ ꝑ ecclīaꝝ scȝ subuersionē. Et de struxit oēs macerias eius:posuit muni tiones ei⁹ timorē: diripuerūt populuȝ eius oēs q̄ transierunt ꝑ viam. pro qui bus cunctis opprobriū facti sumus vi cinis nostris. Exaltauit cum dexteram inimicoꝝ nostroꝝ ⁊ auertit adiutoriū gladij sui ⁊ non adiuuit nos in bello:sȝ ⁊ destruxit eū ab emūdatione:⁊ thronū ei⁹ elisit in terra paucos fecit dies no stros:⁊ super oīa effudit sup nos ꝯfusio nē. Sūma namq̄ maloꝝȝ nobis affuit oīm:tunc cuȝ domus orationis ⁊ ecclīe dei viui ad solum deducte sunt atq̄ ab ipsis subuerse sunt fundamētis. Diui ne ꝙo scripture in medio plateaꝝ igni cremate sunt. Pro nephas:ipsi hec no stris vidim⁹ oculis. Sacerdotes dñi ⁊ pastores ecclīarū publice denudatos: inuerecūde:⁊ ihoneste huc atq̄ illuc ab impijs trahi:ita vt cōpelleret̄ ille ꝑmo ꝓpheticus q̄ ait. Effusa est ꝯtumelia su per ꝑncipes ⁊ seduxit eos in inuio ⁊ nō in via. Sed nō est nostrum describere: quāta in sacerdotes dei iniuriaꝝ gene ra cellata sunt. Sicut ne illud quidē no strū duxim⁹ exponere singulatim quan ta prius inter nostros rabies dissentio nis exarserit. Hoc solū hystorie tradere licuit q̄ iusto dei iudicio ex necessaria correptione:diuinā sensimus manum. Neq̄ eīn refert in mediū ꝓferre:ꝑ qui bus vel turbo persecutionis inuect⁹ est vel quos q̄tosq̄ infidelitatis procella submerserit. Sed illa sola ꝯmemorabo q̄ vel nos ipsos dicētes:vel alios edifi cent audiētes. Propter q̄d hic iaȝ diui nos agones beatissimoꝝ martyrū bre uiter in q̄tum possum⁹ explicabimus.

¶ Capit. ij. de dirissimis diocletiani in rem christianam edictis.

Nonus decimus age bat ann⁹ im perij Diocletiani: mensis martius ⁊ dies solēnis pa sche Iminebat:cū edicta ꝑn cipis ꝑ oēm terrā ꝓponebant̄:vt cūcte

q̄ vsq3 sunt eccl'ie ad solū vsq3 destruerent. Scripture sacre igni exurerent. Si qs inter nr̄os alicuius honoris ꝓrogatiua muniret sublata hac maneret infamis. Si qs seruoꝝ ꝑmansisset xp̄ianus libertatem cōsequi nō posset. Hec omnia his que primo aduersuz nos lata sunt continebantur edictis.

¶ Capitulum. iij. de persecutione diocletiani in generali.

NOn multo post vero tpis addunt̄ ⁊ alia iubetur vt oēs qui p loca singula ecclesijs ꝑsunt primo qdē conijciant̄ in vincula. tuz deinde oībus supplicijs simulachris imolare cogant̄ Hinc ꝟo ingēs spectaculuz sacerdotes dei effecti sunt huic mūdo ⁊ angelis et hoīb⁹ cū ꝑsecutoꝝ crudelitate ad supplicia raperēt: ⁊ agones mirādos oīb⁹ desudarēt. Illos aūt q ⁊ multo plures fuerūt qs metus oppssit ⁊ añ ꝯgressionē solus terror exclusit ꝑterire meli⁹ puto Ceteri ꝟo quoꝝ mēs ꝓmptior ⁊ fides validior fuit tormēta patiebāt̄: flagris alij discerpebantur: alij vngulis fodiebant̄: alij ignitis laminis vrebant̄. Ex q̄bus nōnulli qdē fatigati cedebant: alij vsq3 ad finē patientiā ꝯseruabāt. Ex ipsis aūt ꝑsecutorib⁹ qdā tāq3 miseratione vsi adhibebant nonnullos nostroꝝ ad incesta sacrificassent conclamabant cū nō sacrificassent. De alijs vero cū ne appropriassent qdē idignis hostijs acclamabāt ipi q̄ iam imolassent ⁊ abscedebāt in eo tantū culpabiles q̄ crimē sibi obiectū cū silētio paterent̄. Alij semiuiui sublati tanq̄ mortui ꝓijciebātur. Alij pedib⁹ tracti inter eos q sacrificassent deputebant̄. Aliq sane clamabant ingenti voce: ⁊ testabant̄ se non sacrificasse: sed esse xp̄ianos tali se gaudētes ꝯfessione decorari. Nōnulli etiā maiore fiducia neq3 imolasse se neq3 vnq̄ immolaturos esse testabant̄. Quib⁹ tn̄ ab assistētib⁹ militib⁹ ora ꝯtinuo atq3 oculi ꝯtundebant̄ vt tacerēt violēterq3 expellebunt̄ tanq̄ acqeuissent. Tm̄ erat impijs studijs vt ꝓpositū suū viderent̄ implesse. Sed nō aduersuz btōs martyres impune hoc facere licebat quoꝝ patientie ⁊ magnanimitatis virtute q̄uis nullus digne ꝓferat sermo tamen pro mediocritate virium nostrarū que possumus enarrabimus.

¶ Cap. iiij. de eodem.

IGitur prīo oīm qm̄ sicut diximus ignis hui⁹ exordiū inter solos militares parua scintilla ꝯflauerat cū delegerent̄ si q̄ essent inter milites xp̄iani: vt aut imolandū sibi scirēt aut militiā pariter vitāq3 ponēdā plurimi ex ipis militiam ꝓ fide xp̄i pauci etiā alas posuere. Cum ꝟo inde flāma sumēs initiū tota per populos ⁊ sacerdotes exaggresset incēdia possibile nō est numero cōprehēdi quanti quotidie pene per singulas quasq3 vrbes ⁊ ꝓuincias martyres efficiebantur.

¶ Cap. v. de ꝑsecutiōe diocletiani apd̄ nicomediā ⁊ nobili vnius xp̄iani facto.

ET enim apud nicomediā: vir qdā de nobilibus honore ⁊ dignitate seculi illustrissimus simul vt vidit aduersum cultores dei in foro crudelia edicta pendere calore fidei nimio ignitus publice ꝑpl'o inspectante iniecta manu librū iniq legis detrahit ac minutatī discerpit. Augusto i eadē vrbe simul cū cesare ꝯstituto. Ad qs cū relatū esset religiosi ⁊ illustrꝭ viri factū ꝯtinuo oī in eū crudelitatꝭ gn̄e deseuiētes ne in hoc qdē solū efficere querunt vt eum mestum aliqs videret in penis sed leto atq3 hylari vultu cū iam viscera in supplicijs defecissent sp̄us tn̄ letabatur in vultu ex quo tortores sui grauius cruciabant̄ q̄ oia suppliciorum genera consumebant in eum quē ne tristē quidē ex his reddere poterant.

¶ Cap. vj. de petri dorothei: ⁊ gorgonij martyrijs ⁊ agonibus.

POst hunc ad vnū ex dorothei sodalibus q̄ i cubiculo regis erāt qs sp i affectu habiti fuerāt le beroꝝ intētionis transferēt insania.

A ¶ Eteīn cū de immēsis supra me

morati martyris supplicijs liberi⁹ causa retur educi ipse iubetur in mediũ atq; immolare cõpellit abnuens imperatur appendi & flagris toto corpe laniari videlicet: vt doloris necessitate faceret qđ pciebat inuit⁹. At ille cũ maneret imobilis visceribus iã pene nudatis iubetur aceto & sale pfundi. Cũq; etiã hoc tormẽti genus cõstãter ac fortiter tolerasset craticula prunis substracta ipponi iubetur in medio ibiq; qđ reliquũ fuerat in verberib⁹ assumpti corpis supponi & nõ ad subitũ sed sensim paulatimq; succendi quo scz pena ptelaret in longũ. Cũq; ministri scelez in hũc modũ corpus mõ inde versantes p mẽbra singula penas inciperẽt & supplicia renouaret sperãtes se ab eo elicere posse cõsensum ille firm⁹ in fide & ouãs in spe cõsumptis iã & igni resolutis carnib⁹ suis vltimũ spm in fide letus exaltat. Tali petr⁹ (hoc enim ei nomẽ est) martyrio decoratus vere petri extitit & fidei heres & nois. Huius institutor in disciplina & magister in officijs q̃ intra palatiũ exhibebant doxotheus erat cubiculi regis prepositi⁹ habens secũ officio fide & magnanimitate patrẽ gorgoniũ. Quoz institutionibus obtimis oẽs pene cubiculi ministri in fide dei vigilãter & libere persistebant. Dorotheus igit & gorgonius cũ petruz tã crudelib⁹ viderent atq; i manib⁹ supplicijs cruciari constanter et libere cur (aiunt) Impator penis in petro mentis sniam q̃ in nobis oibus viget. Ut qđ in illo crimẽ ducit qđ a nobis oibus cõfitetur. Hec nobis fides hic cultus & vnanimus eadẽq; snia. Quos ille cũ in medio nihilomin⁹ venire iussisset silibus pene vt priores supplicijs affectos ad vltimũ laqueo appẽsos necari iussit. Tũc & anthimus ipsius vrbis eps i dñi nostri iesu xpi cõfessione pdurãs martyrij gliaz capitis sui truncatiõe suscepit. Hunc aũt tanq; vere bonũ pastorem viã martyrij precuntẽ vniuersa pene gregis sui multitudo psequitur. Accidit nãq; apud nicomediã i ipsis dieb⁹ partẽ aliquã palatij incendio cõflagrare. Hoc ipator a nris factũ falsa suspitione psumpsit. Ex quo inestimabili furore succensus iubet oẽs nros aceruati collectos alios quidẽ gladio obtrũcari alios ignib⁹ cõflagrari. Sz in illis per diuinã gratiam maior fide ignis ardebat. Deniq; cũ assistentes ministri interrogarẽt singulos si qui forte sacrificaturi vellent dimitti tã viri q̃ mulieres ne interrogari quidẽ se patiebant: sz vltro vel flammis irruere: vel cedentib⁹ gladijs certatim obiectare ceruices. Cũq; iã illis ipsis spectatorib⁹ nimietas crudelitatis horresceret ministri scelerũ partẽ ppli nauiculis iniectã in mediũ pelagi abducãt. Ibiq; in snia fidei persistentes pcipitãt in pfundũ. In tm vero apud eos rabies crudelitatis exarsit: vt regios pueros martyres effectos cũ scdm humanitatis ordine fuissent sepulture mandati effoderent denuo & corpa eoz pijcerent in mare. Hoc dicẽtes: ne forte dij efficiãt xpianos. Et illi q̃ deos adorare nolũt suos nostros incipiãt adorare. Putant enim q; diuinus apud nos honor martyrib⁹ deferatur.

Cap. vij. de psecutione diocletiani apud meleten syriã & tyrum.

Um hec apd Nicomediaz gererent vbi cruentus & ferox autor ipe crudelitatis piorum carnibus inhiabat haud segnius esset apud Meleten prouinciam.

A Syriãq; oẽs ecclĩarũ principes carcerib⁹ retrudi & i vincula cõuinci edictis pncipalib⁹ vrgebant. Simulq; cuz his ex plebe viri ac mulieres nobilesq; & ignobiles rapiebãt & fiebat vbiq; spectaculũ miserabile ac fedũ. Subito nãq; inueniebat in vrbe silentiũ in carceribus cõstipatio in vrbe p plateas hõ nullus in carcerib⁹ vacuus loc⁹ nullus: vt nõ tã rei ad ergastulũ duci q̃ ciuitas tota migrasse videret ad carcerẽ. Catene q̃ homicidis adulteris venenarijs & sepulchroz violatorib⁹ fuerãt fabricate nũc epozum & pñbyteroz dyaconorũq; atq; oim religiosoz hoim colla cõstringunt: ita vt criminosis nec vincula superessent nec loc⁹ ergastuli resideret. Uerũ cũ peruenisset ad principẽ estuare carce

res: ⁊ p innocentium penas locũ de esse criminosis: noua rursum decreta mittũtur: vt ex his q̃ cõclusi erãt si quis imolare vellet qlibet abscederet. Qui vero abnueret diuersis penarũ generib⁹ interiret. Tũ iã quãte p singulas ꝓuincias multitudines martyrũ ⁊ pcipue in affrice ac mauritanie thebaidia quoq; atq; egypti regionib⁹ extiterint numero cõprehendere quis valeat.

B ¶ Sed illoꝝ ne q̃dẽ quoꝝ agone apud Palestinã vel Tyrũ (que est vrbs maxima fenicis) presentes inspeximus: dignũ est memorare sufficimus. Tãta etenim ab eis ꝟtute perseuerãtie aduersum illata supplicia ꝓpietare certũ est: vt nisi q̃s prius dño: ⁊ saluatori nostro credat diceti q: ecce ego vobiscum sum oibus diebus vsq; ad cõsummationem seculi: ⁊ eius ꝟtutẽ martyrib⁹ sciat esse presentẽ rebus gestis deroget fidẽ. At nos vt dixi nõ audita: sed oculis nostris inspecta narramus. Exquirebant diuersa tormẽtorũ genera sibi inuicem succedentia. Flagris primo per oẽ corp⁹ dei martyres carpebantur. Post hec trahebant ad bestias. Adhibebantur leones vrsi Pardi atq; omne feraꝝ gen⁹. Apri quoq;: sed ⁊ tauri. Quib⁹ fero ⁊ igni ferias addebat. Preparabãt hec oia aduersum cultores dei ⁊ ois cõtra eos hominũ bestiarũq; elementorũ crudelitas armabat. Ad hec dei cultores denudati statuunt in medio arene loco. Additur adhuc arte intra caueas bestijs furor. Et ita seuiores semetipsis effecte ꝓruũt claustris. Replent subito stadiũ circundant ecclesiã martyrũ in medio sitam. Circũeunt sepi⁹ ⁊ oblustrãt ⁊ diuine virtutis adesse eis custodiã sentiẽtes ꝓcul ab eoꝝ corpibus abscedunt. Sz ilico furor qui reprimebatur in beluis trãsit in hoies. Nemo presentẽ dei virtutẽ nemo diuinũ pũs adesse sentit auxilium. Sed mittunt quib⁹ hoc artis est instigare bestias aduersum eos diuina dextera descendebat Uerũ ille vt ostenderet oib⁹ nõ feritatẽ deesse bestijs: sed diuinã dei cultoribus adesse custodiaz illos ipsos qui ad instigandũ mittunt incredibili velocitate discerpunt. Et cũ iam nullus ex huiusmodi artificib⁹ auderet accedere iubent ipsi sancti martyres cõmotis manibus et velut prouocãtibus incitare aduersuz se bestias. Sed ne sic quidẽ pati aliquid poterant. Uerum et si forte aliqua fuisset ex beluis cõcitata cuz venisset ad proximũ protinus in semetipsam conuersam repedabat. Tunc vero stupor ingens et pauor oẽs qui in spectaculis considebãt inuaserat videntes homines nudos in quibus plurimi prime adhuc etatis in medio tot ac tantarum positos ferarum intrepidos omnes ⁊ ipauidos extẽsis ad celũ palmis ⁊ oculis ac mente totos cum deo non solum nihil curare terrena verum ne carnem quidẽ suã magni pendere et ipsis iudicibus pauore trementibus reos leto ⁊ hylari vultu in medio persistere bestiarũ. Sz o dure et impie mortaliũ mẽtes. Bestiarũ feritas dei virtute mãsuescit: humana vero rabies nec ferarũ mitescit exẽplis. Sed tentatur adhuc ab omnib⁹ deus. Jubentur aliq̃ vere criminosi bestijs subigi qui tũ ilico vt apparuerunt: alius a leone alius pardo abursis alius exesus: aut a tauro in aera dispersus est. Et ita intra momentuz tẽporis pereũt. Sed nec siquidẽ incitate bestie cultoribus dei aliqd molestie generabãt diuino spiritu eos velut murs validissimis ambiente. Ueras nãq; ille est qui dixerat vbi fuerit ex vobis duo vel tres cõgregati in noie meo ibi ero in medio eorum. Cũ igit nec sic quidẽ aliquid egisset humana seuitia iubẽtur mutari fere ⁊ ablatis prioribus alie rursum dimitti. Que cũ ⁊ ipse similiter vt priores nihil triste dei cultorib⁹ intulissent amotis etiã his seuiores feris martyrib⁹ homines mittũt q̃ soli possent immanitate beluas crudelitate feras atrocitate bestias supare. Gladijs igit peragunt qs bestijs nequiuerũt. Et vt in oib⁹ se ostẽderẽt beluis esse neqores ꝓhibebãt ẽt cadauera mãdari terre sz iubebãt fluctibus dari. Hec apd tyrũ venerãdi martyres q̃ ad illã vrbẽ de egypti partib⁹ venerãt mirifica certamina desudarunt.

¶ Cap. viij. de eadem persecutione apud egyptum.

In sua vero prouincia apud egyptum innumerabiles alij nõ inferiori gloria tã viri femine sʒ ⁊ pueri ⁊ senes ꝑ fide dñi nři iesu xp̃i ꝑsentem vitã paruipẽdẽtes future glie beatitudinẽ quesiuere. Quidã ex ipsis verbera post vngulas post flagella aliosq diuersi generis horribiles cruciat⁹ flãmis traditi sunt. Alij in mare ꝓcipitati. Nonnulli etiã capite cesi. ita vt sponte ceruices suas securibus darent. Nõnulli in edia cõsumpti. Alij patibulis affixi. In quib⁹ q̃dã more ꝑuerso capite deorsuʒ presso pedib⁹ in sublimib⁹ sublatis.

¶ Cap. ix. de incredibili persecutiõe apud thebaidam et pulchra fortiq xpianorum confessionem.

Apud thebaidã vero oẽm narrationẽ superat agitata crudelitas ꝑ vngulis testas ficuliũ vasculoꝝ adhibebãt tortores qb⁹ omne corpus eo vsq lacerabãt donec totam carnis eraderẽt cutẽ. Mulieres q̃ʒ nudas (ita vt ne pudẽda quidẽ cõtegerent) arte quadã cõpositis machinis vno pede in excelsuʒ suspẽsas ⁊ capite in terrã demersas indignissimo spectaculo expositas pẽdere ꝑ diẽ cõtinuo sinebãt. Alias sicubi vicine sibi due arbores inueniebant vi quadã ab vtraq inflexis cõtra se inuiceʒ ramis eisq singulis singulos pedes martyr̃ʒ obligãtes subito ramos quos vi inflexerãt relaxabãt. Qui cũ ad sitũ suũ naturali ipetu referent discerptis dissecatisq visceribus auulsa secũ mẽbra rapiebãt. Et hoc nõ paucis aliq̃bus aut quotidie q̃n nimiũ decẽ iterdũ ⁊ centũ in vna die viri vel mulieres sed ⁊ paruuli supradictis penaꝝ generibus trucidabant. Uerũ ⁊ nos ipsi ꝑ ideʒ tp̃s cũ in egypti partib⁹ iter agerem⁹ oculis nr̃is inspexim⁹ vt sedẽti ꝓ tribunali bus seuissimo presidi offerebant innumeri fideliũ populi. Quos ille singulos ꝑ ordinẽ cõfessos se xp̃ianos capite plecti iubebat. Cũq ij certatim se ⁊ sponte gladio subicerent cõfessione ꝓmissa ille inhumanus ⁊ crudus nec multitudinis cõtemplatiõe nec virtutis eoꝝ magnanimitate ꝑ mot⁹ duci nihilomin⁹ oẽs ⁊ cedi capite iubet. Egrediunt cuncti pariter ad ꝯtiguũ menib⁹ campũ nõ carnificũ nexib⁹ tracti sʒ fidei vinculis colligati. Nemo defuit cũ nemo seruaretur sponte oẽs imo ⁊ alter alterũ preueniẽtes ceruices cedentibus obiectabant. Defecerũt carnificũ manus ⁊ succedentes sibi inuicẽ fatigati sunt. Hebetata est acies gladij. Uidebã fessos residere carnifices vires resumere alios reparare mutare gladios. Diẽ quoq ipsum nõ sufficere ad penã. Null⁹ tñ ex oibus nec paruulus quidẽ infans deterreri potuit a morte. Sed hoc soluʒ singuli pauescebant ne forte dum properũ sol vergens claudere diẽ separatis a cõsortio martyrum remanerẽt. Sic cõfidẽtia fidei constanter ⁊ fortiter cũ leticia ⁊ exultatiõe mortẽ presentẽ velut eterne vite principia rapiebant. Deniq cũ priores quiq iugularent reliqui nõ desidie aut torpori animos indulgebãt sed psallentes: et hymnos deo canentes locum quisq sui martyrij expectabat, vt hec agẽtes etiã extremos spũs i dei laudib⁹ exhalarẽt.

¶ Cap. x. de filea martyre eruditiõe ⁊ script̃ʒ ei⁹ simul ⁊ de florini romanorum ducis passione.

Uere mirabilis ⁊ omni veneratiõe dign⁹ grex ille beatoꝝ: turma viroꝝ fortium: corona splẽdoris glorie xp̃i.

¶ Hãc sane coronã preciosior omni omni lapide ⁊ gemma nobilior Fileas adornabat. Hãc turmaʒ precibat doctor illustrior. Huc gregẽ pastor nobilior decorabat. Huius filee martyris passionẽ apud gregoriũ hystorijs egregie ꝯscriptũ recognoui atq mirabiliter eũ apud impios de diuina religiõe nimiũ disputasse vt ⁊ neceʒ Socratis phi quã apud athenas pro veritate tulerit in testimoniũ illis ꝓtulisset. Fileas huic nomẽ est qui erat eps vrbis ipsius q̃ appellat thimuis. Hic nobilitatẽ ꝓmi generis secũdum animi virtutẽ de celestibus trahe-

bat. De terrenis vero quātū ad seculuȝ
pertinet. p̄mis in romana republica
fuerat honorib⁹ functus. Eruditiōe qȝ
libaraliū litterarum ⁊ oibus q̄ ad animi
ꝟtutē ꝑtinēt exercitijs apprime erudit⁹
nouissimā hāc que prior est oim ſm dn̄i
p̄hiam ita suscepit vt oēs q̄ precesserant
ante iret. Cumqȝ plurimos ꝓpinquos ⁊
cōsanguineos nobiles viros in eadē vr-
be haberet frequēter ad p̄sidē ducebat.
Eiusqȝ monitis acq̄escere tot ⁊ tātis ꝓ-
pinquis exorantibus respectuȝ habere
vxoris ⁊ cōtemplationē suadebat susci-
pere liberoꝝ neqȝ cepta presumptione
ꝑsistere. Ille velut si saxo imobili vnda
allideret garriētium dicta respuere ani
mū ad celū tendere deū in oculis habe-
re parētes ⁊ ꝓpinquos sctōs martyres
⁊ ap̄los ducere. Aderat tunc quidaȝ vir
agēs turmaȝ militū romanoꝝ filorom⁹
noie. Qui cū videret fileā lachrymis ꝓ-
pinquoꝝ circūdatū ⁊ p̄sidis caliditate
fatigari: nec t̄n flecti: aut infringi vllate
nus posse exclamat. Quid inanitei ⁊ su-
perfluo cōstātiā viri temptatis: q̄d eū q̄
fideȝ deo seruat infidelē vultis efficere.
Quid eīn cogitis negare deuȝ vt hoib⁹
acquiescat. Non videtis ꝙ aures eius
vestra ꝟba nō audiūt ꝙ oculi eius vr̄as
lachrymas non vident qūo potest ter-
renis lachrymis flecti cuius oculi cele-
stē gloriā ꝯtuent. Post hec dicta cūctoꝝ
ira in filoromū ꝯuersa vnā eādēqȝ eū cū
filea subire sn̄iam poscunt: quib⁹ libēter
annuēs iudex vtrūqȝ plecti capite iubet.

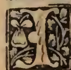
B ¶ Uerū q̄m filee fecim⁹ mētioneȝ
⁊ ingenij atqȝ eruditionis ei⁹ studiū p̄di
cauimus nō videt̄ absurdū si aliqua ex
opusculis eius in quib⁹ de martyrum
passionib⁹ memorat hystorie huic q̄ ad
rem veȝ ꝑtinent inseram⁹. Scribēs igit̄
ad thinnitas idem fileas post aliquāta
hec refert. Hoꝝ vero nobis bonoꝝ exē-
pla p̄buerūt beati martyres q̄ vna no-
biscū in agonib⁹ perdurātes scōm ꝙ ex
diuinis scripturis fuerant instituti ocu-
lū mentis sue in deo habentes defixum
mortē pro pietate absqȝ trepidatiōe ca-
piebāt. Indesinenter et eīn cōsiderabāt
dn̄m nr̄m iesum xp̄m ꝓpter nos hoiem
factū hoc nos docuisse vt vsqȝ ad mortē
obluctemur aduersum pct̄m. Siquideȝ
ipse nō rapinas arbitrat⁹ sit esse se equa
lē deo: sȝ semetipsum exinaniuit formā
serui accipiēs ⁊ habitu repertus: vt hō:
humiliauit semetip̄m vsqȝ ad mortem:
mortē aūt crucis. Cui⁹ exēplum secuti
beati martyres oēs cruciat⁹ ⁊ penas su
sciperūt: ne fidei sue conscientiā macula-
rēt: q̄m quidem perfecta in eis charitas
foras eijciebat timorē. Quorū si velim
nunc tollerantie enumerare virtutes et
exponere robur constantie: nec mihi co-
pia tanta sermonis est nec puto alijs ni
si his solis qui oculis suis intuebātur q̄
gesta sunt videri credibilia. Erant eniȝ
expositi oibus volentibus pro libidine
inferre supplicia: ⁊ si quod aliquis per
ocium excogitās nouū genus supplicij
detulisset licebat inferre. Uerberabant
ergo alij fustib⁹ alij ꝟgis flagris qȝ alij.
nōnulli loris districti vel funib⁹ appēsi.
Et erat studiū p̱ singulos pene nouū ge
nus inuenire supplicij. Post tergum alij
vinctis manibus appendebant: ⁊ Tro-
cleis distenti membratim diuellabant.
Iam vero vngulis exarari vetus ⁊ leue
ducebat. Qd̄ et si forte genus supplicij
cuiqȝ fuisset adhibitū nō vt latronib⁹ ⁊
homicidis solet t̄n latera fodiebātur.
sed ⁊ venter ⁊ fomora ac tibie et vsqȝ ad
vngues vngula perueniebat: sed ne fa-
cies quidē ac vult⁹ ⁊ frons a tormentis
remanebat imunis. Addebatur et hoc
super oia: vt postea q̄ȝ fuissent humana
corpora absqȝ omni humanitate lania-
ta exposita in publico ⁊ nudata nō soluȝ
veste sȝ etiā cute. crudele cūctis preter-
euntibus spectaculū fierent: quosdā co-
lūnis districtos ⁊ post tergum distortis
brachijs vinctos relinquebant. Iam ve
ro ij qui ante presidem suspendeban-
tur non id solum temporis quo ab eo
vel discutiebantur vel cruciabantur.
sed totum pene diem cum alij act⁹ age-
rentur in eculeis exigebant si forte ali-
qui ex his iugis pene continuatione a
propositi firmitate deciderent. Tanta
vero in his crudelitas erat et intan-
tum ab eis omnis penitus humanita-
tis sensus aufugerat. vt postea quā om
ne corpus vel tormentis vel verberi-

bus fuisset assumptū trahi nudum pedibus rursum iuberet ad carcerez atq ibi neruo pedibus conclusis recentib⁹ adhuc terga vulnerib⁹ reijcerent l solū testaꝝ fragmētꝭ subter stratū. Interea quā plurimi vsq ad mortem cōstanter ⁊ fortiter ꝑdurantes inuentoribus scelerū inaniter intentate crudelitatis pudorē non minimū conferebant. Alij ꝟo recepta corporis sanitate ad reparandos denuo agones dispēsatores penarū sponte ꝓuocabant. Quos illi erubescentes rursum ad tormēta reuocare ipsa eoꝝ audacia perterriti capite eos cedi iubebant. Isti sunt veri in deo philosophi beati martyris filee voces: quas in vinculis positus ⁊ in carcerem retrusus commisse sibi ecclesie scribebat quibus vna secū socios eos martyrum ⁊ cōsortes faceret celestiū coronarum.

¶Cap.xi. de persecutione in xp̄ianos stupenda apud phrigiam.

Iam vero illō quod apud frigiam gestū est qs audeat pterire: in q ⁊ omnia humanitatis ⁊ ꝓpria romāi regni iura violata sunt vbi vrbē quādā xp̄ianoꝝ ciuiū in qua cum ⁊ populus ois ⁊ honorati viri ⁊ curator ac magistrat⁹ xp̄ianos se esse: nec acquiescere ad sacrificandū faterent: circūdari militibus iubent cūctosq simulq cū mulieribus viros cū puulis senes cum ciuibus ciuitatē: iniecto igni cōcremari. ita vt null⁹ penitus ex illa vrbe etiā cuz optio volentibus daret abscederet. Et hoc in ciues perpetratum iest: qđ in hostes egisse nota crudelitatis habuisset. Uerū beati huius numerosiq martyrij pariter ab vniuersa vrbe suscepti auctor ⁊ dux erit vir pietate ⁊ religione atq oī benignitate clar⁹ adoctus nomine patria ⁊ genere italus honorib⁹ palatij p gradus singulos vsq ad officiorum magisteriuz perfunctus rationes quoq p illud tps summarum partiū amministrans qui in supradicta vrbe degebat. Cuius in confessione xp̄i cōstantiā ois populus secut⁹ boni ducis exemplo summaꝝ vere ꝑtiū p martyꝝ consecutus est palmā. Sed vn̄ sufficim⁹ ꝓpria vnuscuiusq martyris p singulos enumerare supplicia. Quis em̄ possit vt illa repetere qb⁹ apđ arabiā sancti martyres securib⁹ cesi sunt: aut qūo qs repeterat q̄ in capadocia gesta sunt vbi crura frāgi dei cultorib⁹ iubebant. Quis mesopotamie referat: cruciat⁹ vbi xp̄ianos sui tergoris more singulis manib⁹ pedibusq suspensos amarissimo fumo subter ingesto indignis cruciatib⁹ enecabāt. Alios ꝟo lento igni ꝓpe adhibito tormētis lōgioribus absumebant.

¶Cap.xij. de persecutione diocletiani apud alexandriā ⁊ nimia quattuor christianorum virginum pudicitia.

Illa autē qūo replicē q̄ apud alexandriā gesta etiam veterum poetaꝝ fabulas vincūt vbi obtrūcatis aurib⁹ atq inhonesto vulnere naribus manū quoq ceteroꝝq mēbroꝝ summitatibus amputatis truncū sinebant abire derisum. Apud anthiochiā ꝟo qūo recordabor craticulas primis impositas quib⁹ christiani suppositi torrebantur. Sed inter hec nobiliū duorum iuuenum factū memorabile silere equum nō puto. Qui cū cōprehensi simulachris immolare cogerent aiūt: Ducite nos ad aras. Et cū fuissent adducti manus suas ardenti igni supponentes si subtraxerimus inquiunt sacrificasse nos credite: ⁊ qdiusq caro omnis in ignē deflueret immobilr ꝑdurarūt. Alij cū ad sacrificādū quererentur sacrilegā pollutionem vitātes vitā ꝑcipitio finierūt minore qdē tolerātie fiducia: sꝫ ꝯseruāde fidei maiore cautela.

B ¶In qbus amirabilis qdam ⁊ veneranda femina pulchritudine pariter ⁊ pudicitia formosa genere nobilis ⁊ copiosa facultatibus. Cui erant due filie virgines honeste satis ⁊ materne pudicitie regula nutrite specie simul ⁊ moribus emula sibi ꝓbitate certātes. Quas religiosa mater secundum ꝓceptum diuinū in timore dn̄i educauerat. Sꝫ pro his q̄ supra diximus vel nature vl' insti

tutionum bonis prauorum hominum multa erga virgines earūq matrē contentio exagitabatur ꝛ summo studio sum maq vi perquirebantur. Cumq declinan di turbinis gratia sui absentiā ꝓcurassent agitur omni intentione vt earum p̄sentia fieret. Missi in hoc ip̄3 milites repertas eas venire Antiochiā cogūt. Sed cu3 perurgentib⁹ militib⁹ vehiculo imposite iter agerēt: talibus religiosa ꝛ pudica mater ad filias vtitur v̄bis Scitis dulcissime mihi filie quomodo vos i disciplina dei adulaueri3 scitis q̄ paruulis deus vobis pater deus nutritor: de⁹ institutor extiterit. Et q̄ pudicitie ꝛ castitatis bonū ita mecū pariter dilexistis vt ne ocul⁹ quidē vester vnq̄ sicut vobis ꝯscia fu3 lasciuiore fuerit maculat⁹ aspectu. Quid igit̄ nūc agim⁹ videtis q̄ ista oīs vis aut a deo nos studet aut a pudicitia separare. Prostituētur ergo publicis lupanaribus membra que aer pene ipse publicus habuit incognita. Ne queso filie quia nec tam parua nobis in deo fides est vt morte3 pertimescamus: nec tam despecta pudicitia vt viuere etiā cū turpitudine cupiam⁹. Qui poti⁹ si placet qđ i domib⁹ tenetis etiā in hoc sequimini matris exemplū. Preueniam⁹ impuras carnificū manus et impudicorum precipitamus in cursus mundunq hunc qui nos ad impuram et impudicam compellit ac pertrahit vitam pura et pudica morte damnemus. Cumq talibus exortationib⁹ filias ad simile ꝓpositum videret accēsas: ad fluuium quēdam in itinere positum venerūt. Ubi cū se humane necessitatē cā descēdisse simulassent ꝛ paululū custodes cogēte naturali r̄uerētia recessissent, adductis diligēti⁹ hincinde vestib⁹ minacis se fluuij rapidis iniecerūt. Et3 ꝛ alie due v̄gines p oīa isignes sorore sgn̄e nobiles vita mirabiles prie adhuc etatis specie pulchre satis s3 aīa pulchriores ornate morib⁹ mag3 q̄ monilib⁹ studijs appime ꝓbabiles no ferētes violari publicis edictis a legib⁹ castitatē marinis se fluctibus demersere.

¶ Cap. xiij. de inhumana diocletiani ꝑsecutione apud pontum.

Hec apud antiochiam. In regionib⁹ v̄o ponti crudeliora gerebantur harundines acute quibusdam subunguibus digitorū infigebantur. Alij plumbū igni liquefactu3 ꝛ dorso diffusum vsq ad loca pudenda: quibus naturalis egestio ꝓcurari solet infundebatur. Feminis quoq eris candentis fustes absq vllo humanitatis miserationibusq respectu ingerebantur p pudenda viscerum ꝛ naturaliū secreta mēbrorum. Sed quid facta sunt q̄ appellationes ip̄e nihi in admissis facinorib⁹ desunt. ꝛ gestoꝝ scelerū nec vocabula q̄bus enumerari q̄ant inueniri possunt. Sustinebant tamen omnia fortissimi ꝛ pijssimi martyres cum optimi ꝛ p̄clari iudices in eo solo sapiētiā suā oib⁹ futurā in ammiratione censerent si aliqđ noue crudelitatis suppliciū nouiq generis inuenissent. Sed cū aliqn̄ iā non ratiōe aut humanitate crudelitatis tamen nimietate faciati respicere ad inanitatē sceleris sui cepissent desolatas vrbes ciuib⁹ ꝛ optimis rura nudata cultoribus orbatos filijs patres ꝛ parentes liberis ad clementia3 se humanitatēq conuertunt edictumq principale proponunt q̄m fas non esset tot ciues in q̄bus fidei sue esset obstinata persuasio morti tradere placere d̄ reliquo: vt hoc genus hominū nequaq̄ quidem subiret interitum. Omnes tamē qui hanc spēm confessionis tenerant dextris oculis ferro effossis eisdēq cautere adust3 sinistro etia3 poplite nihilominus cautere debilitato p singulas quasq ꝓuincias in eis ferriq metalla vel opis vel pene gr̄a deportandos. Hec fuit clemētia principalis qua optimis ciuibus cōsultum est. Sed illi quidē suis vt videbatur vel morib⁹ vel vitijs agebant iustis v̄o ꝛ sanctis viris corone v̄tutis ꝛ patientie parabantur domino ꝛ saluatore nostro per hec vel explorante fidem credentium sibi vel merita remunerante. Sed sicut oēs p singlos enumerare non solū difficile. sed ꝛ impossibile est q̄ tunc in passionib⁹ carnis sue deo gratia3

bederũt ita omnes penitus obmittere τ ne paucoꝝ q̃dē noiatim facere mētio nē satis vr̃ ingratũ. Paucos ꝗ memora bim⁹ τ maxime ecclesiaꝝ p̃ncipes per loca sua singulos martyrij gloria coronatos.

¶ Capitulum.xiiij.mensent multi insignes epi q̃ in diuersis ptibus nobilissima p christo pertulerunt martyria.

Rim⁹ nobis i i memorijs pioꝝ fulgēs in regno xp̃i. marty τ scribatur antim⁹ nicomedie eps capite cesus. Post hũc vita τ studijs sp martyr lucianus pbr̃ antiochenus: sed tũc apud nicomediani xp̃i regnũ ꝟbis gestisq̃ p̃dicans apud tyrum vero nobilissimus in martyribus τ a prima etate in xp̃i institutionibus enutritus Tyrannio eiusdē vrbis eps zenobius a sidonia pbr̃: τ Siluanus Emessenoꝝ ecclesie eps q̃ in sua ciuitate bestiaꝝ morsibus assumptus martyrũ sociatus est choris In palestina ꝟo primus Siluanus eps apud Gazam cum plerisq̃ clericoꝝ in metallo aũt Famensi quadraginta simul capite cesi Peleus ꝟo τ Nilus epi cum plurimis clericis igni consumpti. In eorum numero habebatur etiã Cesariēsis ecclesie flos nobilissim⁹ τ fructus doni celestis pamphilus apð alexandriam vero ꝑ lomnem egyptum vel thebaidam: primus velut lucifer q̃dam inter astra ꝯsurgens. Petrus eiusdem vrbis eps doctrina moribus τ vita precipuus: τ cũ eo pbr̃ faustus τ diusτ ammonius nec merito nec institutionib⁹ nec martyrio dispares. Fileas ꝗ esychius: τ Pachomius a theodor⁹ epi in vrbibus egypti: cetericq̃ cũ ipsis innumerabiles nobilissima ꝑtulerunt martyria. Quoꝝ ꝑ singula agones describere ne nos opus nostrũ iusto lōgius dilatemus: suis ciuib⁹ q̃ ad dicēdũ ꝓbe pollent τ presentes tũc aderãt derelinquo.

¶ Capitulum.xv. q̃ diocletianus cum collega suo deposita spōnte regni purpura priuatus τ plebeius viuit.

Nterea pertur bari statũ nr̃m τ crudeli vbiq̃ animaduersione vastari eternũ puigilēq̃ illum nō latuit oculũ. Et qm̃ dn̄s q̃dē tradiderat familiã suã castigari paucis cruēti ꝟo immanitatis ministri deseuierũt i multis. Adest cōtinuo vltrix dei dextera: et illos qui priodũ pacē. seruarēt ecctie cũ oi ꝓsperitate imperiũ gubernauerant in tãtã rerũ ꝑmutationē deducit: vt augustus ipe id in vanitatis atq̃ amētie pueniret: quo depositis cũ collega pariter augusto regni insignib⁹ ꝑuati τ plebeij post imperiũ viuerent. Ille ꝟo q̃ ei scðs in honore postmodũ etiã in p̃nus successor fuit. qui τ inuentor ac signifer nostre ꝑsecutiōis extiterat: tã multis varijsq̃ morbis τ corpis tabe atq̃ insania mētis afficeretur vt post lōgos atq̃ inextricabiles lãguores: scelerũ suoꝝ furijs agitat⁹ spōte vitã nefariã ꝑderet.

¶ Capitulũ.xvj.de sanctis constantini initijs maximiani a filio pulsi fuga: τ de maxēcij tyranni impurissimis: τ execrãdissimis moribus.

Ed hec post modũ. Tũc ꝟo i occiduis partibus: qð maximianus (qui τ herculius) deposuerat: Cōstãti⁹ regebat imperiũ. In duas nãq̃ pcuratōes Romanũ regnũ fuerat diuisũ. ſꝫ is mitia clemētia erga hoies erga deũ ꝟo religione maxima vtebat. Neq̃ ꝟo ex ꝯsortij rabie regnũ suũ piorũ sanguie maculauerat: neq̃ orõnũ domos τ ꝯuenticula nr̃oꝝ mutat⁹. Maximiani vesaniã hostili vastatiōe destruxerat. Quin poti⁹ cultores dei venerationi habuit τ honori. Vñ τ merito religiosus pr̃: religiosiorē filiũ. Cōstãtinuꝫ regni bñ pti reliq̃t herede. At ꝟo ꝯstantin⁹ post cōstãtiã stati vt romani regni apicē ex paterna hr̃ditate suscepit: mira quadã dei gratia ciuibus carus: exercitui accept⁹ viri fortib⁹ imitãd⁹: facinorosis ꝟo τ ignauis terribilis fuit. In obseruãtia quoq̃ religiōis lōge etiã pr̃eꝫ vincere studuit. Sꝫ τ Licinius cōi olim snia accitus in imperiũ: august⁹ ꝓnunciatur. Que res Maximinũ vehemēter offenderat: q̃ is tunc adhuc solũmō ce

tar in orientis partib⁹ habebat. Necq id vltra ferens vi raptũ,sibimet augusti nomẽ assumit. Maximian⁹ ṽo(qui ⁊ herculius quẽ pauloante collegã fuisse Dyocletiani ⁊ cũ eo imperij isignia deposuisse memorauim⁹)cũ a filio Maxẽtio in vrbe romã tyrãnidẽ tenẽte:fuisset expulsus:ad cõstantinũ tanq̃ ad generũ miserationis causa cõfugiens:⁊insidias ipsi a quo religiose suscept⁹ fuerat molitur. In quib⁹ turpiter dephẽsus turpi⁹ periit:ita vt post interitũ statue eius atq̃ imagines auferrent:⁊ in edibus publicis vocabula ei⁹nois mutarent.

B Cui⁹ igit filius maxentius q̃ in vrbe roma tyrannidẽ ceperat prio velut imitãde erga se plebis grã fidei nostre veneratorẽ se esse simulabat. Et ob hoc pſecutiões repmi oẽsq̃ iniurias a xpianis arceri iubet. Sed nihil in reliquis actib⁹ suis nihil in vita vel moribus qđ xpianis proximum videret ostdit In tãta etem flagitiorũ ⁊ scelerum fece in tanto spuritatis ceno versabat:vt nihil prorsus facinorum pessimorũ:ab ei⁹ non dicã vita sed vnius saltẽ dici actibus esset alienum. Deniq̃ senatorum ⁊ maxime nobilium matronas publice abstrahi:atq̃ ad suam libidinem dedu cĩ imperabat. Et post cõtaminationẽ viris suis reddi iubebat:nõ tãz expleta adulterij libidine q̃ mutata. Tantus ṽo metu⁹ prẽs plebẽq̃ oppsserat:vt ne hoc ipsũ quidẽ q̃ metuerent palã oñdere auderẽt:sed ferebãt insuetã seruitutẽ gemẽtes:⁊ aliqđ pro libertate cogitare metu inhibebant:cũ ille nõ iã ira:sz libidine cedis agitaret. Deniq̃ quadã die iperat militib⁹ suis exire p plateas totius vrbis:⁊ oẽsq̃ occurrissent cuiuscũq̃ etatis ⁊ cuiuslibet sexus gladijs cederent. Innumereq̃ multitudines populi romani nõ hostiũ sz ciuiũ teli deiecte sunt Sẽatores ṽo ⁊ ij maxie q̃ vel honorib⁹ vel opib⁹ clariores in curia videbant: cõfictis criminibus tanq̃ rei puniti ꝓscriptiq̃ sunt. Addit ṽo etiã hoc fastigiũ scelerib⁹ suis. Artis magice industriaz summis studijs excoluit:atq̃ misteria explẽda perquirebant mulieres nobiles grauide:⁊ adhibite funestissaris medicis scindibant rapiebant ⁊ puuli infantes eorũq̃ extra viscerib⁹ reuulsa pscrutabant. Jugulabant ⁊ leões ⁊ nefandis q̃ busdã cõmẽtis ac pcantationib⁹:demoniaca arte cõpositi bella p hec dicebant arceri:⁊ credebat ius fasq̃ regni p nefas posse fuari. His ṽo malis oibus ẽt illud addit q̃ oẽs qui p ceteras vrbes vel agros fuerant tyrãnica crudelitate ꝺterriti:dũ nihil sibi ad vitã tutũ putãt ⁊ relictis agris p loca abdita ⁊ latebras eunt:omni studio arãdi serẽdiq̃ cessante:tãta fames vrbẽ atq̃ oi loca iuaserat vt nihil reliq̃ ad vite subsidium fieret.

Cap. xvij. de persecutione Maximini cuius etiã celeratissimi mores referuntur.

IN orientis vero atq̃ egypti ptibus Maximin⁹ sibi p oia crudelitate ⁊ vesania tyrannidẽ gerebat:ita vt alter alterũ vt pote in tyrãnide soci⁹ etiã in scelerib⁹ videret imitari:⁊ nescires cui potissimũ dare flagitiorũ palmam deberes. Eo sane maximinus ptere sociũ sceleris videbatur:q̃ etiam publicos honores ⁊ maximos magistris magorum ⁊ malarũ artiũ doctorib⁹ decernebat. Simulacrorũ quoq̃ cultui satis supstitiose deditus erat ita vt ne ad puuz quidẽ motũ:sine augurijs ⁊ diuinationibus ⁊ symbolis acquiesceret. Uñ ⁊ vehementior aduersum nos ⁊ grauior prioribus persecutor fuit. Uetera qz delubra ⁊ olim etiam a studiosijs cultorib⁹ derelicta renouari oia iubet:sacerdotesq̃ his ⁊ pontifices p singlas ꝓuincias nobiles quosq̃z ⁊ alijs iam honorib⁹ functos:ministris militarib⁹ ⁊ salarijs additis decernit. Nec mirum quin ⁊ manifestos maleficas vel rectores ꝓuinciarũ vel duces militum ꝓmoueret:sz ad hoc huiuscemodi vanitatis ministeriũ quãplurime copie auri argentiq̃z q̃rebant. Ex quo accidit:vt oẽs vbiq̃z ꝓuincie diuersis modis ⁊ occasionib⁹ nudarent:cõgregando cẽsum tributa multiplicando locupletiores quoq̃z exq̃sitis

aut etiam confictis iniurijs condennā-
do. Alios vero etiam ꝓscribendo: oīs
pariter bonis paternis auitisqꝫ fami-
lijs euoluebat. Unde ⁊ montes auri: vt
ita dixerim congregatos: familiaribus
suis ac satellitibus largiebatur. In con
uiuijs vero tam profusus erat tanqꝫ te
mulentus: vt insanus ⁊ mente capt⁹ viꝫ
furore putaretur: ⁊ ea ebrius fieri iube
ret: que die postera se iussisse nesciret.
Delitijs luxu atqꝫ omni dissolutionum
gñe fluitans turpissima suis militibus
prebebat exempla. Deniqꝫ quicquid la
sciue quicquid petulanter: qcquid luxu
riose gestum a rectoribus vel militum
prouinciarum fuisset: multum cedebat
ob imperatoris exēplum. Cui inter ce-
tera etiā hoc singulare studium erat ne
vllam non dico vrbeꝫ: sed vel breue opi
dum absqꝫ adulterio nobilium matro-
narum qui per loca fuissent reperte: vel
corruptione virginum preteriret.

B ¶ Talis hic tantusqꝫ vir: qui pudi-
citie honestatis: iustitie ac totius equi-
tatis hostis publicus erat quid ni etiā
xpianorum hostis ⁊ ꝑsecutor existeret.
Aduersum xpianos tantum crudelita-
tis exercuit: vt predecessores suos vincere
festinaret in scelere. Igneas laminas.
truces bestias: maris profundum ob-
truncationes membrorum: effossiones
oculorum: ⁊ singulis membris specialia
inferre supplicia gestiebat. Cum tamē
magis illi constantes et fortes inueniā
tur tollerando qꝫ iste ingeniosus ⁊ calli
dus in exquirendo. Uincebantur eteni
sepius non solum a viris: sed etiam a fe
minis q̄ verbo dei ⁊ fidei calore succēse
vt femine q̄dem ꝯprehendebant: sed vt
viri fortes in certamie coronabāt: mor-
tem quippe prōpti⁹ subire. imo ꝓ ⁊ vl
tro expetere qꝫ corporis maculā recipe
malebāt. Uerꝫ cū duab⁹ seuissimis dn̄is
libidineꝫ crudelitate ꝑceps ageret fuit
apd alexādriā Dorothea q̄dā satis no
bili orta familia: in gētib⁹ diuitijs ⁊ ꝓ-
piquis nobilib⁹ pollēs. Sꝫ in ea igenij
atqꝫ industrie bonū: certaꝝqꝫ honestaꝝ
artiū studia magis qꝫ hec vigebāt. For
me ꝓ ⁊ decoris gl'ia tāta ei fuit vt mirꝫ
ac speciale in ea dei figmētuꝫ crederet.
Sed illa q̄ religione aīꝫ ⁊ honestate vite
pulchrior: qꝫ vultu corporis esse studeret
equissimo mentis iudicio qđ pulchriꝫ
et decoꝝ inter hoīes videbať: id poti⁹
deo ꝯsecrare qꝫ vsui humano statuit in
dulgere: ⁊ virgo deo sacrata ꝑsistere.
At ille q̄ diuina atqꝫ hūana: libidini sil'
⁊ crudelitate fedaret: cognitio soli⁹ for-
me nō etiā ingenij ac ꝓpositi bono: ad
temerandam virginē: ac polluēdaꝫ ei⁹
castitatem aīm intendit. Cōperto vero
qđ xpiana esset: q̄ scđm sua edicta pene
magis q̄uum libidini subijcienda vide
retur: in ambiguo positus estuare cepit
et in quam se partē verteret ignorare.
Sed vbi dubios aīos libido que ei lat⁹
dn̄abatur obtinuit expectantē virginē
ꝓ martyrio ad supplicium rapi per oc-
cultos nuncios de stupro interpellauit
illaqꝫ nefas sibi esse. rn̄dit tēplū corpis
sui qđ semel deo ꝯsecrauerat: idolorum
cultu aut libidinis cōtagione polluere:
ꝓinde se q̄dem ad mortē paratam esse.
A crudeli vero tyranno nō decere blan
dum aliq̄d aut molle ꝓferri nec esse di-
gnum resolui erga se truces aīos: quos
q̄tidie vndat in xpianoꝝ ꝓfusus cruor
duraret. At q̄ m̄sa: cū ille libidine accen
sus acri⁹ incalesceret: ⁊ nisi verbis acq̄e
uisset: vi agere decerneret: oībus virgo
pudicissima facultatib⁹ suis domoqꝫ et
familia derelicta: noctu clā cū paucis fi
dissimis famulis: ⁊ cū amicissima sibi co
mite castitate discedit: atqꝫ illusuꝫ tyrā
num vanū amētēqꝫ dereliq̄t. Sꝫ ⁊ alias
plꝛimas nobiles mulieres sil' ac ꝟgines
exēplo illi⁹ adort⁹: sꝫ exēplo nichilomi-
nus illi⁹ paratiores ad mortē q̄ ad sui
tutem libidinis nactus crudelibus sup
plicijs affici iubet. Que mł'to prōpti⁹ ⁊
leti⁹ qꝫ ceteri oēs mortē subibant: eo q̄
duplices sibi coronas a dn̄o ꝑparādas
non solum ꝓ pietate: verū etiā ꝓ casti-
tate credebāt. Sed in his relationibus
posit⁹ silere equū non puto: etiam nobi
lissime femie in vrbe roma mirabile fa
ctum Sophronie. Cuius vir perfectus
vrbis rome: sub marentio tyranno age
bat. Qui cum de supradicte femine pul
chritudie cognouisset: ⁊ vt ei mos erat
missis stupri ministris deduci ad se femi-

ham iuberet: illam rem ad maritũ deferri. Qui cum cõperisset: multa secũ volvens ad vltimũ alius ingemiscens. Et quid inquid faciemus quibus aut hec tolleranda sunt aut anima ponẽda. Tũ illa vt maritum vidit metu mortis perterritum prodidisse pudicitiam suam paululum ait ĩjs q̃ missi fuerant expectate donec composita vt decet ⁊ adornata procedam. De hinc ingressa cubiculum cum prius destris genib⁹ orasset tanq̃ pudicitiam suam deo immo latura: pectus ac viscera correpto mucrõe transfuerberat. Extremos huiusmodi nuncios ad tyrannum p̃ assistentes famulas mittens: tales ait magis placeant xp̃iane femine tyranno. Hoc modo in oriente simul atq̃ occidẽte: velut vno demonis spiritu armati ⁊ paribus eisdem vicijs accensi deseruiebant tyrãni: cum tamen per hec xp̃ianorum virtus animi et constantia fidei: probatior et magnificentior redderetur.

¶ Capm. xxviij. de vltione diuina maximus eiusq̃ in medicos crudelitate atq̃ eiusdem ad xp̃ianos indulgentia.

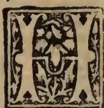
Sed cuz per decẽ continuos ãnos morientis ptib⁹ sitis etiã Maximini principis erga xp̃ianos fuisset grassata crudelitas et innumera hoim milia deum verẽ colentium neci dedisset: cumq̃ vires crudelitatis ac libidis sue indesignanter surgeret tremulẽtia: ⁊ neq̃ ꝯsilium neq̃ satietas finẽ vllũ aut modũ imponeret adesset cultorib⁹ suis diuia ꝓuidẽtia. Et q̃s p̃ ignẽ ꝓbauerat: eduxit rurs⁹ ad refrigeriũ: ip̃z nãq̃ auctorẽ sceleris: vltio diuia corripit. Et ille q̃ letis ac sagiatis carnib⁹ incedebat supb⁹: inflatis subito viscerib⁹ soporatisq̃ distẽdit. In ꝓfundiorib⁹ de hinc pectoris ptib⁹ obortuz vulnus totos intrinsec⁹ viscerũ recessus tabo serpente depascit. Post ẽt fistulis q̃busdã in supficie puerulẽtis meatib⁹ adaptis de iterioṙib⁹ putrefacit vulneris venis ebulire vndati cepit innũera v̄mia multitudo, Fetor v̄o tã itollerabilis. erat vt null⁹ oĩno ñe medicaꝝ q̃dez ꝓpi⁹ posset accedere q̃ carnes satis late et in oĩ luxuria nutrite grauiorẽ ex corruptione nidorez putredis exaltabãnt. Deniq̃ plerosq̃ medicoꝝ q̃ nec morbo aliq̃d mederi: nec vim fetoris tollerare possent interfici iubet. In q̃bus cũ q̃dã iugulãdus potiusq̃ medicatur⁹ assisteret: inspirat⁹ a deo: cur inq̃t imperator erras: ⁊ q̃d deus infert ab hoib⁹ putas posse reuocari. Nec human⁹ ẽ iste morbus: nec a medicis curat. Sz recordare quãtas in seruos dei egeris: quãq̃ i religionẽ diuinã impi⁹ ⁊ ꝓfan⁹ extiteris: et intelliges vñ tibi sint poscẽda remedia. Nã et ego q̃dez mori cũ ceteris potero tu tñ a medicis nõ curaberis. Tũc primũ se Maximinus hoiem esse intellexit: et scelerũ suoꝝ immanitatez recordatus: p̃io oĩm errasse se ⁊ impie egisse profiteṙ: ⁊ velut satisfacere incipit deo. tũ deinde cõuocatis ĩjs q̃ in officio publico sibi parebant: legem scribi ⁊ cõfestim emitti iubet. Qua nõn solũ a xp̃ianis designat persecutio: et arceatur oĩs iniuria. verũ ⁊ reedificari eoꝝ p̃mitterẽtur ecclesie vt solitis cultibus ⁊ obsecrationibus vacantes: etiam ꝓ ipsi⁹ salute excelso supplicẽt deo. Quibus dicto citius ꝓcuratis continuo p̃ singulas q̃sq̃ vrbes edicta mittunt: continentia hũc modum Imperator Cesar. Galerius: maximin⁹. Inuict⁹ august⁹ pontifex maximus. Germanic⁹ egyptiac⁹. Thebaic⁹ Sarmatic⁹ q̃nquies. persicus: bis Carpicus. Sexies armenic⁹ medoꝝ ⁊ adiabẽnoꝝ victor: tribunitie potestatis vitiẽs imperator: decẽnouies cõsul: octiẽs p̃r p̃rie ꝓcõsul. Et impator cesar. Flauius Ualerius ꝯstantin⁹ pius Felix inuict⁹ Augustus pontifex maximinus: tribũitie potestatis imperator: q̃nquies ꝯsul p̃r patrie: ꝓconsul. Inter cetera que ꝓ vtilitate rei publice disponimus: nos quidem primo volueramus scd̃m antiquas leges et publicã Romane obseruantie disciplinã cuncta moderari: iter q̃ etiam hoc addere vt xp̃iani qui paternam religionẽ reliq̃rant ad eaz rursum reuerterent. Uerũ q̃m iudicio quodam ai sui tanta eos obstinatio rei hui⁹ ha-

bnit vt nullomō redire vellent ad ritū religionis antique: q̄ a moribus fuerat instituta: sed eo magis p̄ volūtate sua vnusq̄sq̄ legem sibijpsi ɔstituit: et in locis diuersis plebs diuersa ɔcurrit. Cum q̄ p̄ his a nobis ꝓpositū fuissꝫ edictū vt ad p̄rias leges redirent et antiq̄tus ɔstitutas: plurimi eoꝝ piculis se potius subijcere: morteſq̄ inumerabiles tolerare: q̄ obedire p̄ceptis talib⁹ maluerūt. Et q̄m multos adhuc in eodem ai iudicio durare ꝓuidim⁹: ita vt nec dijs celestibus honorē debitū redderēt: nec sue religioni satisfacere viderent: respicientes ad solitam māsuetudinē clemētie nr̄e: qua ɔsueuim⁹ oibus hoībus dare veniam libenter ēt erga hos indulgētiam nr̄am credidim⁹ porrigendam: vt rursum sint xp̄iani: ⁊ conuēticula in q̄b⁹ orare ɔsueuerunt extruant et reedificēt ita tñ vt nihil contra disciplinā publicā gerant. Alijs vero ep̄is indicibus indicauimus: q̄d eos oporteat obseruare: Vñ ɔcessa hac nr̄a indulgentia exorare debēt deū suum ꝓ salute nr̄a: ⁊ ꝓ rei publice statu. vt oimō incolumi de gēte re publica ēt ipsi securi agere in proprijs laribus possint. Hec de latino in grecū versa nos rursum trāstulim⁹ in latinū. Sꝫ post hec q̄d cōsequutū sit videam⁹.

¶ Explicit liber octauus.

¶ Incipit liber Nonus.

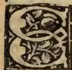
¶ Capm. j. de executione indulgentie quam fecit maximinus in xp̄ianos.

Uiusce modi edictꝫ im p̄ialib⁹ per oēꝫ locum asie. pōtiq̄ꝫ propositis velut extiguētib⁹ tenebus subito lumē effulsit. Sꝫ maximin⁹ q̄ in orientis partibus cesaris tyrannidem potiusq̄ꝫ loci tenebat: tanq̄ crudelitatis sue materiam sibi subtrahi nō ferens: cuꝫ ei displiceret edictum: nec tñ auderet obsistere: ꝓponi publice legem: ⁊ oibus innoticiam venire non patitur: verbo tñ iudicibus p̄cipit indutias christianis interim dare. Sed Sabinus qui per illud tempus prefecture culmē regebat: oim prouinciarum iudicib⁹ scribēs: ⁊ prelatam imperatoris inferens legem manifestum efficit cunctis: id q̄d Maximinus obscurare tentauerat. Judices vero per singulas ciuitates edicta mittentes legemq̄ꝫ p̄ferentes relaxari cunctos qui tenebantur in carcere: quiq̄ꝫ i metallis aut quibuslibet vinculis seruabantur oēs abscedere liberos iubent. Quibus ita gestis velut post nimiā tēpestatem si solis splendor celo reddit⁹ fuisset ac terris: duces ppl̄i nostri p̄ singulas quasq̄ꝫ vrbes frequentare conuētus: ecclesias instaurare: consilia agere sacerdotia repare: singulas quasq̄ꝫ ecclesias si cui q̄d deesse videbat instruere. q̄ cum ita gererentur stupor ingens habebat infideles gentiliū: de tanta tā q̄ subita conuersione reꝝ: ita vt admiratione ip̄a fateri cogerentur magnū ⁊ solum veꝝ deum esse queꝫ xp̄iani colūt Nostrorum vero si q̄ in agonibus fideliter ⁊ viriliter pdurauerāt. cum omni fiducia ⁊ leticia agebant. Si q̄ vero languidius ⁊ ignauius egerant: cuꝫ omni humilitate ⁊ supplicatione medicinaꝫ poscere ab ijs qui icolumes persisterāt properabant. et p̄ eos repropiciari sibi oipotentem deum supplicabant. Jā vero illi qui de metallis fuerant relaxati. venientes per vrbes singulas magnanimi sublimesq̄ꝫ incedebant: ⁊ ineffabilem leticiam atq̄ꝫ exultationem dei ecclesijs exhibebant: toto itinere per plateas q̄ꝫ ciuitatum ⁊ vicos cum psalmis ⁊ hymnis digredientes ita vt stuperēt: et magnificarent deum ij qui eos paulo ante vinctos ⁊ cathenatos trahi i metalla viderant letos h̄o nūc atq̄ꝫ exultantes cernebant ad propria remeare. Ex quo etiam ipsi qui prius infesti nobis videbant ⁊ ardue si nunc subite cōuersionis miraculo congratulabāt nobis ⁊ communem sibi ducebant leticiā nostram. Uerum cuꝫ hec ita in agris ac vicis ⁊ vrbibus agerentur: ⁊ pro reddita sibi pace christianorum populi modesta exultatione gauderent toti⁹ boni inimic⁹ tyrān⁹ ferre nō potuit. q̄n ista sibi neq̄tie rabie gaudia ista subtraheret.

¶ Capm. ij. instaurat maximinus per-

secutionem christianos quam edictis publicis cessare iusserat.

Et enim maximinus quem orientis atq; egypti partium tyranni dem tenere supradiximus sex non amplius menses passus est nostros in pace persistere. Et protin⁹ desquid ad obturbãdam eam nansci si potuit molitur. Igitur primo prohibere nostros per occasiones quasdam temptat ne ad cimiteria conuenirent. Tuz deinde nequissimos quosdã antiochie vrbis viros instigat legationem mitte re aduersum nos deposcentes ne ĩ propria patria degere liceat xp̃ianis. Cui⁹ legationis initium fecit per Theothenum quendam curatorem antiochie vrbis praui ingenij hoiem pessimiq; ppositi. Sed ⁊ alios per singulas ciuitates similiter teterrimos ciues ad simile facinus impellit: ⁊ ex oibus prouincijs huiuscemodi legationem dirigi componit multaq; alia aduersum nos speciali: q̃dam odio ⁊ abstinata contione machinatur donec oimodo mala que iã quieuerant renouaret. Mala mẽs malusq; animus velut sitim quãdam famẽq; se pati putabat nisi laniari carnes ciuiuz sanguinemq; eorum profundi videret.

¶ Capm. iiij. de miro apud antiochiaz simulachro ex quo aduersum christianos confinguntur mendacia.

Interea reperisse se occasionez maximiniani ratus est ex eo q' apud antiochiã simulachrũ qddã Jouis amabilis nuper consecratũ artibus quibusdam magicis ⁊ impuris cõsecrationib⁹ ita ɔpositũ est vt falleret oculos intuentiũ et portenta q̃dã ostẽtare videreẽ ac respõsa pferre. Idq; oibus et ipis impatorib⁹ pro certo cõfirmat qd postea ꝙ ab vniuersis creditũ est asseuerat itẽ de⁹ ille dedisse rñsa ne xp̃iani in vrbib⁹ habitarẽt. Neq; i vicinis vrbi locis sz quãto fieri põt longi⁹ fugarent. Quib⁹ cognitis oms q̃ vbiq; erãt sub tyrãni regno p vrbes ac puincias singulas, sciẽtes gratũ hoc eẽ apũ eum similem de xp̃ianis sniaim ferunt. Et missis ad euz legatis eadem ab imperatore impetrant que vt peterem ab ipso fuerant inuitati.

¶ Capitulum. iiij. de eiusdem maximini in christianos persecutione.

Cum vero rursus aduersum nos persecutionis rabies instaurat. Et maximinus interi summa instãtia per vrbes singulas ⁊ prouincias sacerdotes simulachrorum: ac pontifices statuit multisq; eos honoribus ac muneribus afficit: ⁊ omnia prorsus diligenter agit: quatenus cunctos beneficijs suis preueniat: vt per hec prõptiores eos efficeret in odio et necẽ xp̃ianoꝝ. Idq; eo magis obtinebat q̃ grauiorẽ sibi ducere eũ quẽ erga nr̃os seuiorem nequioremq; sensisset.

¶ Cap. v. blasphemias in xp̃m ɔfictas per omnes regni sui prouincias mittit maximin⁹ easq; pueris doceri precipit.

Et quãuis ei agere cuncta ex snia liceretq; pe q̃ iam sibi etiã augusti cõcessaz presumpserat dignitatem videri tñ vult q' aliquib⁹ iustis hec rationib⁹ agat. Cõfinguntur acta quedam velut apud pylatum de saluatore nostro habita ĩ quibus aduersum xp̃m ois blasphemia cõscribit. Que acta p oẽs regni sui prouincias ꝑlato edicto mitti precipit: ⁊ p vrbes singulas p vicos per agros etiam pponi. Preceptoribus q̃z pueroꝝ tradi iubet vti p his q̃ ad meditandũ vel edis cendum dictare solent hec trãdãt pueris mẽorie cõmendenda. Cuz vero hec ita p oẽm locũ diligenti neq̃tia gererẽt dux damasci cognita impatoris sui erga xp̃ianos libidine ⁊ placere ei in talibus studẽs idignissimas q̃sdã mulierculas de triuio ɔq̃sitas sisti sibi facit ⁊ agitari in his pl̃imã q̃stionẽ p quẽ cogeret eas actis ɔfiteri fuisse se q̃ndã xp̃ianas ⁊ scire q' int ipa misteria eoꝝ spurca q̃dã ⁊ ipura ɔmitterẽt aliaq; hmói flagitia q̃ nec audire qdẽ bon⁹ qsq; pateẽ. mulierclas actis p scd facit eaq; ɔscripta ad ipatorẽ refert. at ille ppõi ea nichilomin⁹ psigu

las q̃sq͂ vrbes ac ꝓuincias iubet q̃uis dux ille nõ lõgum tali fraude gauisus sit Breui nãq͂ quadã insania desperationis succensus in exicium vite sue ꝓpuas sibi intulit manus.

¶ Cap. vj. de eiusdẽ maximini in xp̃ianos instaurata persecutione atq͂ per lucianũ presbyterũ de christiana fide pulchre reddita rõne. A

Ostro rũve ro rursum fuga rursum psecutio ⁊ supplicia renouari. Judices ꝓuinciarũ tãq͂ gratũ aliqd ex h impatori exhibẽtes i nr̃os attroci⁹ desęuire. Igit̃ apd̃ Tyrũ fenicis vrbẽ tres q̃ dẽ iuuenes correpti cũ se xp̃ianos eẽ cõfiterent̃ bestijs subigunt̃. Cũ qb⁹ ⁊ Siluanus eps. xl. annis funct⁹ sacerdotio vir mãsuetudie al ⁊ ipa iã senectute venerabil̃. Per idẽ tp̃s ẽt petr⁹ de q̃ supra mẽorauim⁹ alexãdrine vrbis eps ꝑ oĩa insignis ⁊ oĩb⁹ ꝟtutib⁹ adornat⁹. In scripturis ꝟo diuinis ⁊ i ꝟbo dei priorꝶ nullis inferior. prudẽtia q̃ȝ singularis ⁊ in oĩb⁹ ꝑfect⁹ vere ⁊ sacerdos ⁊ hostia dei subito rapit̃ ⁊ tãq͂ ex maximini p̃cepto capite obtruncat̃. Cum quo simul ⁊ alij plures ex egypto epi trucidantur.

B ¶ Lucian⁹ q̃ȝ vir morib⁹ ⁊ ↄtinẽtia eruditiõe p̃cipuus Antiochenus p̃sbyter cũ ad tribunal iudicis fuisset adduct⁹ cur inq̃t ad eũ p̃ses vir rõnabilis ⁊ prudẽs seq̃ris sectã cuius reddere nõ poteris rõnem. Aut si est aliqua audiamus. Tũ ille data sibi facultate dicẽdi huiuscemodi rõnẽ de fide nr̃a habuisse dr̃. In occulto non est q̃ nos xp̃iani quẽ colimus vn⁹ deus est ꝑ xp̃m nobis annũciat⁹ ⁊ ꝑ sp̃m sc̃tm̃ nr̃is cordib⁹ inspiratus nõ eñ sicut vos putatis humane alicui⁹ ꝑsuasionis errore cõstringimur nec indiscussa vt alij parẽtũ traditione decipimur. Auctor nobis de deo deus est. Neq͂ eñ posset sublimis illa maiestas sensib⁹ hũane mẽtis illabi nisi vel sp̃us sui ꝟtute oblata ꝟbi ac sapiẽtie sue interp̃tatiõib⁹ indicatã. Fateor errauimus etiã nos aliq̃n ⁊ simulachra q̃ ipsi finxim⁹ deos celi ac terre putabamus. auctores. S; arguebat eos fragil̃ substãtie sue a nobis p̃stita ↄsecratio. In q̃bus tñ veneratiõis inerat q̃tũ decoris man⁹ ↄtulisset artificũ. Verũ oĩpotẽs ille de⁹ quẽ nõ nr̃is manib⁹ fictũ s; cui⁹ nos decebat eẽ figmẽtũ errores miseratus hũanos sapiẽtiã suã misit i hũc mũdũ carne vestitã q̃ nos doceret deũ q̃ celũ fecisset ⁊ terrã nõ in manu factis sed in eternis atq͂ inuisibilib⁹ req̃rendũ. Vite etiã nobis legis ac discipline p̃cepta ↄstituit seruare parcimoniã pauptate gaudere mãsuetudinem colere studere parci puritatẽ cordis ãplecti patiẽtiã; custodire. S; ⁊ oĩa hec q̃ nũc aduersus nos geritis vẽtura nobis esse p̃dixit. Educẽdo nos ad reges ⁊ añ tribunalia iudicũ ↄstituẽdos ac velut victimas iugulãdos. Inde est deniq͂ q̃ ⁊ ip̃e q̃ erat imortalis vt pote ꝟbu; ac sapiẽtia dei morti se p̃buit q̃ nobis in corpe positus patiẽtie p̃beret exẽplũ. S; nec nos sua morte decepit q̃ post diẽ tertiã resurrexit. Nõ vt ista q̃ nũc falso ↄscribunt̃ ↄtinẽt acta pilati sed innocẽs imaculat⁹ ⁊ purus ad hoc solũ mortẽ suscepit: vt eã vinceret resurgẽdo. Que aũt dico non sunt in obscuro gesta loco nec testibus indigent. Pars pene mũdi iam maior huic ꝟitati astipulat̃ vrbes integre: aut si i his aliqd suspectũ vr̃ ↄtestat̃ de his ẽt agrestis man⁹ ignara figmẽti. Si minus adhuc credit̃ adhibebo vobis eẽt loci ipsi⁹ i q̃ res gesta ẽ testimoniũ. Astiplat̃ his ip̃e i hierosolymis loc⁹ ⁊ golgothana rupes sub patibuli onere dirupta Antrũ q̃ȝ illõ q̃d auulsis inferni ianuis corp⁹ denuo reddidit aiatũ q̃ puri⁹ inde ferret̃ ad celũ. Aut si adhuc vobis min⁹ digna vident̃ hec q̃ i terris substãtiã ger̃t accipite ẽt a celo astipulatorẽ fidelẽ solẽ vob; ip̃ȝ horꝶ ꝑduco testẽ Qui cũ hec fieri ꝑ ip̃ios videret i terris lumẽ suũ meridie abscõdit in celo. Req̃rite in ãnalib⁹ vr̃is inuenietis tp̃ib⁹ pilati. Xp̃o patiẽte fugato sole iterruptũ tenebris diẽ. Q̃d si terre si celo si sanguinei eorꝶ a q̃b⁹ ꝟitatẽ ꝑ tormẽta q̃ritis fidẽ nõ accõmodatis q̃uo meis ꝟbis allegatõibusq͂ credet;. Et cũ pene iã his verbis auditorib⁹ suadere cepisset arripi iubet̃

tipi iubetur i carcerē ibiqꝫ quasi absqꝫ tumultu populi necari.

¶ Capitulū.vij. maximus leges' cōtra xp̄ianos latas ereis tabulis incidit et blasphemias in xp̄m totas dies decantari iubet.

SEdet per alia nihilo minus loca tanta in breui crudelissim⁹ tyrānus aduersuz nos excitauit vt longe seui ora poribus ⁊ duriora patraret. Qñ eni aduersum nos legatiões puinciaꝝ vel vrbi qñ tot ⁊ tāta imperialia edicta venerāt: ita vt etiā ereis tabulis incidi leges q̄ aduersum nos date fuerāt iuberētur. Qñ pueris scholaris meditatio de pylato ⁊ Jesu haberi cōtumelie nr̄e gratia iussa est ⁊ ꝯuitijs referta: ac blasphemijs p totū diē decātari in his ꝯo legibus quas aduersum nos erc incisas singulis quibusqꝫ ciuitatibus ꝓposuerat velut in eternū mansuras iactanter satis ⁊ supbe descripserat ꝙ ex quo xp̄iani sedibus suis vrbibusqꝫ pellunt ⁊ aeris esset leta tēperies et terre fecunditas abundatior ⁊ segetū copia vberior: ⁊ ideo satis recte ꝯsuli ad deorū imortaliū gratiā q̄bus nulle ita acceptabiles victime litarent q̄ vt inuisuz his hoim genus ex oibus locis in q̄b⁹ maiestas eorū colit pelleret. Addit q̄z etiā illud: vt qñ tam piā tanqꝫ religiosam pactionē hac ab imperatore poposcissent quidq̄d illud est: quis difficile videat: qd suis cōmodis estimēt pfuturū pro hac gratia nihil sit qd ipetrare non possent. Tantū vt hoc diligēti⁹ obseruent ne xp̄ianis qualitercunqꝫ vrbium concedatur ingressus.

¶ Cap. viij. de vltiōe digna dei ifideles ꝓ ꝯfictis aduersum xp̄ianos mēdacijs deqꝫ summa xp̄ianoꝝ in paganos ⁊ ꝑsecutores suos cōmiserationes.

ET quidē q̄ntuz in hoibus fuit satis in augustum res nostre opesqꝫ coartate sunt vt scd̄m illud qd scriptū est in his scandalizari possent etiam electi.

A ¶ Sed postq̄ nihil relinqui apd hoies reb⁹ nr̄is sup esse visum est oipotētis dei puidētia imbecilles hoiz mētes picclitari ipa desperatione nō patit Cōtinuo nāqꝫ nec mora dū adhuc p aliquas longius positas ciuitatis impia initterent edicta arrogātiā tyrānice vocis refrenās qua letas segetes pro christianorū fuga ⁊ vberes frugib⁹ descripserat cāpos imbres restringit in nubibus ⁊ effectas arida sterilitate segetes derelinquit. Arescit etiā herba cāporū Et nō solū hoib⁹ fructū verū etiā pecudib⁹ pabulū negat. Famesqꝫ terra ⁊ obscena vbiqꝫ grassat. Aeris quoqꝫ temperies quā suis impijs actibus descripserat famulari in tantā corruptionē versa est vt hūana corpora vlceribus pestinus q̄ ignis sacer appellant necnon et his q̄ dicunt carbūculi replerent ita vt ⁊ ora hoim atqꝫ oculus occuparet: vt si q̄ forte ex his effugisset morte luminib⁹ orbaret. Sz ⁊ alijs nihilomin⁹ pestilētibus morbis viroꝝ ⁊ mulieꝝ imēse multitudines et p̄cipue infantū aceruatim cadebāt. Addit illud etiā his malis ꝙ armenioꝝ gēs olim ⁊ vtillima et amicissima pplo romano dū abiecto xp̄iane religionis ritū cui deuotissime vniuersa dedita est i ydoloꝝ cultū mutare cogeret: ⁊ demones venerari p deo inimici ꝓ amicis ⁊ ꝓ socijs aduersarij effecti manu se aduersum nefaria eius edicta defensare parāt ac spōte bellū inferūt. Que simul oia coaceruata stulte ob eo penas arrogātie deposcebāt ꝓ eo qd ꝑ fugā ꝑsecutionē xp̄ianoꝝ pacē sibi ⁊ rerū oim copias atqꝫ ipi⁹ etiā aeris tēperiē descruire iactauerat. Igit cū ipe et exercit⁹ bello Armenico vehemēter et acriter vrgeret. pplos p vrbes ⁊ vicos q̄b⁹ diuina atqꝫ humana ꝓspere cūcta cessura legū suaꝝ auctoritate ꝓmiserat fames dira absqꝫ vlla miseratiōe vastabat. In vrbib⁹ ꝯo tāte p dies singulos multitudies cadebāt: vt nec loca ad sepulturas inuenirēt. In agris vel vicis plurime dom⁹ penit⁹ vacue remāsere. Qd ⁊ si aliq̄ imminētē vidētes stragē filios suos ad vrbē venūdaturi adduxerāt dū emptor morat aut retractat etiā ipe moritur⁹ accedere cū libris suis q̄z ex p̄cio alēdos se sperauerāt interibāt.

Aliquivero dũ radices herbarum sectaban tur earũq; succis aiam sustẽtare tẽptabant purgẽte inedia incaute letali aliquo haustu corrũpebanẽ. Mulieres q̃3 matres familias: et honesto loco nate vi famis cogente pudoris oblite ad publicũ stipis petẽde gratia descẽdebant Et q̃s verecũdia aspicere in faciẽ hoim non sinebat expetere aliqd cibi vel etiã de manu rapere fames cogebat. Quãplurimi vero ita ex haustu incedebãt: vt simulachra magis carne carentia q̃ homines putarenẽ colore retro luminib⁹ in ꝓfundũ demersis huc atq; illuc corpore nutabundi ⁊ ia3 iãq; lapsuri ingrediebanẽ nec voce iam stipem: s3 vltimũ trahendo spm̃ depocentes ita vt nonnunq̃ si suffragmẽtũ panis aliqs quo frui non liceret aspiceret dũ manu3 conarẽ extendere nec desideriũ vires corporis ꝯsequunẽ in medio conat⁹ invalidi ictu frustrãte ꝯciderent. Qd si q̃s forte locupletiũ miseratione ꝓ motus ipartiri aliqd cibi indigentib⁹ voluisset constrictus ⁊ ꝓfocatus multitudine eoru3 in q̃bus nemo erat q̃ repellẽdus videretur deserebat inceptũ nec misericordie ꝓpositũ ꝓ vi3 eorꝫ quos inedia impudẽtes effecerat valebat explere. Interea per plateas oẽs ⁊ angiportus erant oĩa repleta cadaueribus mortuorꝫ nec erat omnino q̃ sepeliret dum ⁊ ipsi qui adhuc supesse videbanẽ morbo invalidi essent ⁊ quasi ꝯtinuo morituri ex quo fiebat spectaculum miserabile ita; vt q̃ plurimi a canibus deuorarenẽ. Igitur due pestes validissime fames ⁊ lues diuidebant sibi pplꝫ. Et pauperiores q̃sq; quib⁹ quotidianus victus ope manuũ querebanẽ velut vicinos sibi et ꝓximos populabatur inedia. Illos vero qui locupletes ⁊ referti opibus videbanẽ lues sibi velut proprios defendebat ita vt videres numerose familie domum intra breue tp̃s ex vno in alteru3 contagione currente extinctis oĩbus vacuã derelinqui. Sic discretis q̃dem castris fames luesq; sedi vno mortis exitu bellãtes vrbes agrosq; vastabãt. Hec extitit legũ Maximini ⁊ elationis atq; arrogantie eius ⁊ iudicij de xp̃ianis habiti remuneratio. Hec illius in deũ pietas ⁊ religionis vt asserebat celit⁹ tradite maiestas

A ¶ Uerũ vt superi⁹ diximus cũ et inhumata mortuorꝫ cadauera quos fames ꝯsumpserat in plateis iacerẽt ⁊ q̃s lues vsq; ad vnum interemerat nihilominus insepulti in domib⁹ manerãt q̃ vero superesse videbanẽ vrgerenẽ inedia clamare oẽs ⁊ sponte xp̃ianorꝫ pietatẽ miamq; impcari quosq; pauloãte extorres patria ⁊ domos egerãt nũc suppliciter exorare vt more sibi solito viuentibus alimonie auxilium deferant mortuis insepultis sepulture iusta ꝯsoluãt Apud ipsos tãtũmodo miseratiões valere: apud ipos solos que humanitatis sunt pietatisq; seruari. Nec tam veram religionẽ tã scamentãq; in oĩbus perfectã vllã esse q̃ vniuersis hoĩbus ꝯsulere tã q̃ ꝓpinquis ⁊ ꝓximis suadeat: nec esse aliũ vllũ ꝓter xp̃ianorꝫ dñm cõfitebãtur. Tum vero nostrorꝫ populi quibus re uera per dei grãm qd maxime omnib⁹ mirabile fuit neq; fames i aliquo neq; lues fuerat dñata in nullo ꝓrsus iniurie memores: more sibi solito ⁊ ad miam etiam inimicorum ꝓceptis dñicis instituti ꝯferre certatim vnusq̃sq; ꝓut poterat cibos ⁊ sustẽtare ac reficere pereuntes. Et non salum cibos cũ cis: sed ⁊ affectum participare ex quo indigentib⁹ etiam parua sufficere videbantur que cum magna pietatis affectione prebebantur. Illos quoq; qui morbi cõtagio nelaborabãt ad quos nullus gentiliu3 nec ꝓpinquorum quidem introibat sedula ⁊ frequenti visitatione curare: nec pati omnino aliquid per contagiu3 q̃p pe quos diuina gratia circũdaret: cadaueribus quoq; mortuorum sepulturam deferre ⁊ que sunt nature iusta cõplere. Ita breui igressu solo christianorum per vrbes ⁊ vicos malorum facies imminuta rebus ipsis atq; opibus veram esse ⁊ piam religionem christianorum in cordibus hominu3 scripsit multo tenatius q̃ tabulis ereis eam falsa3 esse tyrannus inciderat. Igitur cũ hec a nostris ita gererentur ⁊ per gestoru3 bonitatem tacita quadam predicatione dei nostri veritas nosceretur ita vt

completum videretur illud qđ scriptum est, in exodo: quia egyptijs erāt tenebre palpabiles et crasse filijs aūt israel erat lux in oībꝰ habitationibꝰ suis. Pergit nihilominus dñs deꝰ nr̄ magnificari in sanctis suis. et cepte virtutis opus psperioribus successibus ppagare: atq̧ iterū nobis in obscuroꝰ positis splēdore sue lucis accēdere. Etem scdʒ pphe ticū dictum cibauit nos pane lachrymarumʒ et potū dedit lachrymas sed in mensura. Hec est ergo correptionis emēdationisq̧ mensura: vt nō impetuū indignetur neq̧ ineternū irascat̃ nobis sʒ repropicietur seruis suis sperantibus in se.

¶ Cap. ix. de constantini aduersus maxentiū victoria in virtute crucis sibi p soporē apparētis habita deq̧ maximini turpi fuga ac suorū strage atq̧ eius ad deū ōrelictis ydolis ꝯuersiōe. A

Teniʒ cū religiosissimus imperator constantinꝰ ꝯstantij equi mode ratissimi et egregij pncipis filiꝰ aduersꝰ marētiū vrbis rome tyrānū bellū pararet atq̧ exercitū duceret erat q̄dē iam xp̄iane religiōis fautor veriq̧ʒ dei venerator. nōdū tñ vt est solēne nr̄is initiare signū dñice passiōis acceperat. Cū igit̃ anxiꝰ et multa secū de imminētis belli necessitate peruoluēs iter ageret atq̧ʒ ad celū sepiꝰ oculos leuaret et inde sibi diuinū pcaret̃ auxiliū. videt p soporē ad oriētis partē in celo signū crucis: igneo fulgore rutilare. cūq̧ʒ tanto visu fuisset extritꝰ ac nouo pturbaret̃ aspectu: astare sibi videt angelos dicētes ꝯstātine qđ est in hoc vince. Tūc vo letus redditꝰ et de victoria iā securꝰ signū crucis qđ in celo viderat in sua frōte designat. Et ita celitꝰ inuitatꝰ ad fidē nō mihi vr̄ vllo inferior cui sitr̄ de celo dictū est saule saule q̄d psequeris ego sum iesꝰ nazarenꝰ nisi q̄r h̄ nō adhuc ipse quēs sʒ iā ꝯūs inuitat̃. Ex hic signū qđ in celo sibi fuerat demōstratū i militaria vexilla trāsforma: ac labarū quē dicūt i speciē crucis dñice exaptat. Et ita armis vexillisq̧ regiōis instructꝰ aduersus impiorū arma pficit. Sʒ et i dextera sua manu nihilominꝰ signū crucis ex auro fabrefactuʒ habuisse perhibetur.

Idē in hysto. tripti. ta li. j. capitulo. iiij. d.

Idē in hysto. triptita lib. j. cap.

¶ Uerū nō puto abire videri si paululū excedētes etiā q̄d ppositi religiosus dux in hoc bello gesserit proferamus.

B ¶ Igit̃ vbi diuine v̄tutis auxilio certus de victoria effectus est alio nihilominꝰ estu religiosi pncipis animus fluctuabat q̄r scʒ imperator romanꝰ et pater patrie nominatus et qui omnes si fieri posset qui ante se principatū gesserāt pietate et religiōe cuperet superare nō solū patrie sʒ ipi vbi rome q̄ romani imperij caput est bellū cogeret̃ inferre. nec sine oppugnatiōe patrie quā tyrannꝰ obsederat reddere poterat patrie libertatē. Augebat̃ hic animꝰ: et die noctuʒ deū cui se iā familiareʒ senserat pcabat̃: ne dexteraʒ suaʒ quā signo munierat salutari cruore romani sāguinis macularet. Hoc ei die noctuq̧ʒ poscenti prestitit diuina prouidentia. Et cum iam non procul a ponte Moluio castra posuisset ecce subito velut vi diuina correptus Maxentius agitur in occursum. Et prorūens vrbis rome portis se qui se reliquum exercitum iubet. prior q̧ʒ ipse obuius precurrit armatus. Iusserat autem nauibus ad disciplulam compositis fluuiū sterni et sur positis pōtibꝰ exequari. vt ergo ipe eques

Idem hystoria tripitita. lib.j.c.v.in fi.

⁊ precursor oblitus operis sui cũ paucis aggressus est pontẽ subsedere naues: ⁊ in profundũ diuersus toti⁹ belli futuras cedes vni⁹ nefandi capitis sui dirimit interitu: atq; impollutã religiosi principis dexterã a ciuili cruore seruauit. Tum vero nihil minus in hoc q̃ i Moyseo atq; hebreorũ populo gestũ videres vt digne et super his dici deberet Currus pharaonis ⁊ ꝟtutẽ ei⁹ proiecit in mare. Electos ascensores ternos stratores demersit in rubrũ mare. Ponthũ adoperuit eos. Ita nãq; maxenti⁹ atq; q̃ qui cum ipso erãt armati satel lites demersi sunt in profunduz pontibusq; his deuolut⁹ est q̃s ad religiosi principis aptauerat exitiũ. Sed ⁊ illud super eo ꝯpetenter diceret. Lacum aperuit ⁊ effodit eũ ⁊ incidit in foueã quã operat⁹ est. Conuertet dolor ei⁹ in caput ei⁹ et in verticem eius iniquitas eius descẽdet. Hec impijs cõpetenter aptant. Constãtino vero tãq; famulo dei digne illa iungent que moyses post victoriã ꝓstratis cecinit inimicis. Cantemus dño gloriose eñ honorificatus est equũ ⁊ ascensorẽ proiecit in mare. Adiutor ⁊ ꝓtector meus est et factus est mihi in salutẽ. Quis siliis tibi in dijs deus quis similis tibi gloriosus in sanctis mirabilis in claritate faciẽs prodigia. Hec etiã si non verbis rebus tñ gesusq; constãtinus ipsi a quo victoriam meruerat excelso cõcinẽs deo vrbẽ romã triumphaturus ingredit: Tum vero leti omnes cum coniugibus ac liberis. Senatus populusq; romanus ingenti peste liberati ⁊ iugo tyrannice immanitatis exempti constantinũ velut auctorem ac restitutorem libertatis excipiũt. Ille tñ nec ad laudes acclamantis ppli nec in plausum tãte vrbis ac talis ani mos relaxabat. Neq; sue ꝟtuti rem gestã: sed diuino muneri deputabat. Statim deniq; vbi imagines sibi ob honorẽ triumphãti senatus erexit vexillũ dñice crucis i dextera sua inbet depingi ⁊ subter ascribi: q2 in hoc signo singulari signo qd vere est virtutis insigne vrbem Romã senatũq; ⁊ pplm Romanũ iugo tyrannice dñationis ereptuz pristine libertati nobilitatiq; restitui.

C ¶Per idem tps conspirante etiaz tum secum. Licinio nondum enim in id vesanie incideratquo postmodum dilapsus est. Sciẽtes ⁊ profitentes auctorẽ sibi bonorũ omnium deuz vna eademq; sententia legẽ statuunt in qua deũ christianorum plenissimis laudibus profequuntur: ⁊ ipsum sibi auctorẽ toti⁹ ꝟtutis atq; operis profitentur ipsumq; de tyrãno prestitisse victoriam. Et ideo ab vniuersis huic venerationẽ cultũq; deferendũ. Hanc legem etiã ad Maximinũ qui tunc orientis partib⁹ dñabatur amicitiasq; eorũ expetere videbat emittunt. At ille ingentibus imperatorũ rebus gestis perterritus: tãetsi que scribebant cõtraria sibi ⁊ aliena mẽtis sue ꝓposito viderentur tñ qm̃ resistere nõ audebat: ⁊ rursuz aliene auctoritati cedẽs inuitus videri in hoc venisse erubescebat metu simul ac pudore vsus miserrimis consiliarijs statuit velut ex suo arbitrio atq; auctoritate legẽ pro xp̃ianis siliis sententie prouulgare. In qua asse uerarct maiorib⁹ quidẽ suis prioribus augustis visum fuisse xp̃ianorum gentẽ tanq̃ deorũ cultui aduersam penit⁹ esse delandã. Se quoq; aliquãdiu ratum simili debere vti snia. Sed qm̃ eo magis gens ista propagetur ⁊ crescat quo maxime putat inhiberi velle si potius vt si quidẽ blãdis quis ad deorũ cultũ ꝑsuasionibus acqescat recipiatur. Nullius vero cogatur inuitus: sed habeat in arbitrio suo quo q̃sq; velit ritu colere deũ neq; pro hoc cõmotionẽ vllã vel perturbationẽ prouincialibus inferendã. Hec maximinus ad Sabinũ prefectũ scribit cum tñ oẽs scirent cum non ita animo gerere: s3 simulata hac humanitate decernere. Deniq; nostrorum nullus au

debat vel consilia agere vel in publico quicq̄ qd ad religionem pertinet commouere:idest vel ecclesias reparare vel si quid hmōi vsusnoster poscebat explere qd fieri lex ad eum ab imperatoribus missa censebat.Sed ille impius ⁊ mēte ferox hoc solū q mestus extorquebatur indulserat: nec in aliquo mutauit affectum donec digna in eū verbera vltio diuina proferret. Et enim cū contra meritum ⁊ procacitatem mētis sue vel nomen augusti vel imperiū presumpsisset vir in quo nihil prudentie nihil sobrietatis aut moderationis inerat arrogantia tumidus ⁊ superbia inflatus extolli ⁊ erigi etiam aduersum regni socios cepit.In quibus regalis institutio morū probitate ⁊ sobrietatis ac religiōis gratia refulgebat.Audet igitur primo se inter eos honore constituere priorē: ac nō multo post rupto federe bellū. Licinio conatur inferre:⁊ breui oīa perturbans modo vrbes quatere modo exercitū fatigare.Ad vltimum fretus demonibus ⁊ numine deoꝝ suorum cū immensa militum multitudine procedit ad bellū.sꝫ victoria illum qui deo atq̄ hominibus inuisus erat refugiens ad partē alterā trāsit. Et cū ferro cecidisset ei⁹ exercit⁹ pauci qui superfuerant videntes eū militum copijs ⁊ diuino fauore nudatum manum fortioribus tradunt. At ille simul vt se a dijs suis deceptum ⁊ ab hominibus desertum videt:detractis imperij insignibus que nec decenter vnq̄ gesserat turbis se calū fugitantium permiscens turpiter atq̄ infeliciter bello exemptus p agros ac vicos latitās tandē ad ea loca q̄ hostib⁹ carere videbant euasit nauis suis persuasionibus illud multo verius esse persentiens qd diuina scriptura pronunciauerat dicēs.Nō fit salus rex per multitudinem virtutis sue:nec gigas salu⁹ erit in multitudine fortitudinis sue.Fallax equus ad salutē in habundantiam autem virtutis sue nō erit saluus.Ecce oculi domini super timentes eum sperantes super misericordia eius vt liberet a morte animas eorum.

D ¶Igit̄ cū ꝯl dedecore atq̄ ignominia tyrannus. Postea quā regressus est ad ꝑpria.Primo tāquā furore quondam se digno accensus plurimos sacerdotes deorū suoꝝ ⁊ diuinos quos antea mirabatur:⁊ quoꝝ responsis confidens bella cōmouerat vt deceptores fallacesq̄ ⁊ qui salutē suā regnūq̄ pdidissent interfici iubet. Post hec gloriam laudēq̄ deo xp̄ianoꝝ refert:⁊ sera penitentia cōuersionem in ipsa vite sue dānatione meditatus cū grauissimā mortē morbis erga semetipm certātib⁹ duceret legē ꝑ libertate ac securitate xp̄ianoꝝ scribit:cui⁹ exemplū infra scriptū est.Imperator cesar galerius maximinus germanicus sarmaticus pius felix inuictus augustus. Indesinenter curas ꝓuincialiū nostroꝝ gerentes ⁊ vtilitatibus eorum vel cōmodis cōsulētes q̄ ad cōe ⁊ publicum bonum spectant queq̄ animis cunctorū chara ⁊ iocunda sunt nunq̄ desinimus prouidere. Unde cognitum esse omnibus nō dubito manifesteq̄ compactū:ex fomite quo iussum fuerat a diuis principibus diocletiano ⁊ maximiano parentibus nostris inhiberi cōuentus christianoꝝ plurimas direptiones ⁊ predas ab officialibus factas idq̄ per dies singulos in detrimētum nostrorum prouincialiū profecisse (quorum nos curam precipuam habere gessimꝰ)ita vt bonis suis pene ac prīmonijs euoluerent.Super hac re anno preterito legem dedim⁹ vt si quis vellet genti huic vel religioni adherere a nullo prorsus voluntas ei⁹ ac propositi libertas impediret:sed satisfaceret animis suis atq̄ haberet licentiā absq̄ vllo metu vel suspitione agere qd liberet. Uerum ne nunc quidem latere nos potuit quod quidam ex iudicibus tēptauerint permouere rursum prouinciales nostros:⁊ velut ex nr̄a eos auctoritate turbare quo scilicet pigriores ergā religionem quam diligunt redderent. Igitur vt in posterū omnis metus vel ambiguitas auferatur huius edicti nostri lege sancimus vt cunctis innotescat licere his qui xp̄ianam sectā religionēq̄ venerantur hac nostre indulgentie largitate vt vnusquisq̄ queadmodū vult

& prout animo liget religioni huic solẽnitatiq; deseruiat. Sed & orationum domos .i. dñica sua vt instaurent p voluntate permittim⁹. Sane quo in oibus cumulatior habeat̃ hoc nostra largitio ẽt illud ac lege sancimus vt si que domus agri vel quelibet predia ex xp̄ianoꝝ bonis ante hac parẽtum nostroꝝ precept̃ ad fisci ius fuerant sociata si qua etiam ibi ab aliquo cõpetita sunt vel si qua distracta aut dono in aliquẽ collata. Hec omnia in antiquũ ius xp̄ianoꝝ p̄cipim⁹ reuocari dominisq; p̄prijs vniuersa restitui vt & in hoc oẽs pietatis nostre beneficiu3 capiãt. Talib⁹ maximinus nũc demum vtit̃ legibus q̃ ante annũ nõ integrũ ereis aduersum nos tabulis tãq̃ ineternũ permansuris sanxerat penas. In quib⁹ nos velut impios vrbibus et agris exules ac totius pene terre profugos effici iusserat. Uerum ne nũc quidẽ erat ei⁹ integra et ex corde cõuersio. S3 velut precium quoddã huiuscemodi leges offerebat deo. Et qm̃ deoꝝ suorum spes eũ prius in bello deceperat p hec tanq̃ mutatis patrocinijs bellum temptabat adoriri. Ignorans vanissimus: q̃ ab hoibus neq̃; ad prauũ inceptũ neq; officijs deq; premijs põt redimi de⁹.

¶ Cap. x. quo maximinus in grauissimũ morbũ incidit & xp̄ianoꝝ persecutores destruunt̃ quapropter xp̄iani in pace inceperunt viuere.

Bitur cu3 omnib⁹ copijs instruxisset exercitũ bellũq; parauisset iniustum: doloib⁹ internorum viscer̃ correptus vehemẽter exagitari cepit: ita vt ne stratus quidem recubare posset.

A ¶ Sed exiliẽs e cubili suo sepe pronus elideret̃ in terrã. Tũ deinde homo edax: & q̃ vino semp repleret̃ nũc ne summis quidẽ labris degustandũ reciperet cibũ aut odore tenus vinũ sumeret. Ita carnib⁹ inedia & ariditate ɔsumptis: hoc solũ p̄fecit infelix: q̃ in vltimis vite positus iustã esse vindictã dei: & scelerũ se penas merentẽ p̄fitet̃ expendere. Ad vltimũ tñ morbo pri⁹ luminib⁹ amissis: tũc magis quid aduersum xp̄m impietat̃ admiserit vidẽs viuendi finẽ fecit. S3 defuncto eo q̃ erga xp̄ianos nunc inaudita crudelitate nũc simulata venia agebat aperta indulgẽtia legitimoꝝ principũ: & absq; vlla iam suspitiõe: ecclesiarũ status multo etiã clarior q̃ prius fuerat reparari cepit. Uerbũ vero dei & doctrina xp̄i lõge gloriosius & liberius propagabat̃. Tũ vero inimicis fidei penitudo vltima atrocitatis & crudelitatis sue fiebat: ita vt puderet eos aspect⁹ ipse public⁹: nec eleuare oculos in hoim facie3 auderent. Etenim cum primũ ipse Maximianus impialibus edictis tyrãnus & impius & deo atq; hoibus inuisus fuisset p̄nunciatus: tabuleq; eius picte vel imagines eree alie deici ac p̄cipitari iuberent̃ alie vero atris fucate coloribus oblitterari: tanta subito rerũ facta conuersio est: vt eius q̃ dudũ aduersus xp̄ianos de pene eternitate censebat: nũc ẽt nomẽ aut repelleret̃ de memoria hoim aut cum opprobrio ac de decore seruaret̃. Judices quoq; eius quos in tyrãnicis dñationib⁹ ministros sceler̃ habuerat legitimi princeps velut impietatis & crudelitatis satis ei⁹ satellites interfici iuberẽt. In quibus maximus flagitiorũ ei⁹ signifer peusedi⁹ fuit qui secũdo ab eo & tertio cõsul prouect⁹ est: ac p̄fecture tenuit culmen. Sed & quintianus similiter primis apud eũ honoribus functus q̃ in egypti partib⁹ aduersus xp̄ianoꝝ sanguine inaudita seuitia & crudelitate grassatus est. S3 & alij plurimi per quos maximini impietas fomẽta ɔcepe rat. In qb⁹ & theotegnus vltore tande3 pphanoꝝ actuũ esse cõperit deũ. q̃ cõsecrati apud Anthiochiã simulachri grã: etiã p̄sidalib⁹ a Maximino fascib⁹ fuerat honorat⁹. Sed cũ licini⁹ venisset anthiochiã et magice artis studiosos ad penã iussisset inqri: sacerdotes illi atq; aruspices nouelli simulachri: horu3 vel socijs vel etiã magistri deprehẽduntur. Cũq; ab his inquireretur quo pacto vel responsa redderet simulachrum: vel p̄digia quedam facere videret̃: dissimulare primo: postea tñ artius interrogati: totius ludi ɔpositã & cõpaginatã machi

nam pandunt: & arte Theotegni fatentur cuncta fucata. Igitur primo omnium ipsum tante deceptionis auctorē Theotegnon tum deinde ceteros magice artis ministros: quos ille sacerdotes nouelli demonis atq; aruspices collocaret: diginis excruciatos supplicijs occidi iubet. Quib⁹ adduntur etiā filij Maximini: quos ille iam imperii socios assumserat. Sed & propinquos eius qui se ob huiuscemodi necessitudinem molestissimos erga ciues & prouinciales exhibuerant: paribus supplicijs afficit: stulti et vecordes: qui non audierūt cōmonitionem diuinarum litterarum dicentem Nolite confidere in principibus: neq; in filijs hoim quibus nō est salus. Exiet spiritus eius & reuertet in terrā suam: in illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Nos autem quibus spes & salus in omnipotente deo consistit et in rege omnium xpo saluatore ad redemptorē animarū nostrarum: & correptionem libenter ab ipso suscipimus & pacem veniāq; ab ipso similiter expectamus.

B ¶ Igit postea q̄ repente deo atq; hominibus inuisum scdm q̄ supra exposuimus: interijt impiorum hominū genus: ita vt merito in his cōpletum videretur: quod predixerat spiritussanctus. Uidi impium superexaltum et eleuatum: sicut cedros libani: & transiui: & ecce non erat et quesiuit locum eius et non inueni. Omni nube detersa letus iam dies & solito clarior illuxerat: terris atq; ecclesijs christi splendor sui solis effulserat: nec vsq; qui hoc aliter respiceret liuidus supererat oculus. Sed cūcti mortales tyrannice que preterierat crudelitatis horrore: etiam si nondū fide vatis tñ que nostra sunt amplectētes: vniuersi pariter deū verum pijs esse auxilio fatebantur firmāq; esse spem in christo sperantium ꝓprobabāt. Ex quo aderat cūctis velut diuino munere infusa leticia maxime videntibus ea loca que paulo ante impijs tyrannorum machinis fuerant destructa: rediuiua constructione clariora & excelsiora ꝯsurgere templaq; excelsa ꝓ humilibus conuenticulis eleuari. Iuuabat enim christianorum principum fauor: & legislatione religiosa alacres nostros animos eo amplius animabat: dum et ad personam episcoporum frequentius scriberent: et honorem sacerdotibus cum summa veneratione deferent: sed et impendiorum sumptus benignus largirētur. Interea festiuitates a nostris frequentissime gerebantur cū omni letitia et exultatione per vrbes et loca singula ecclesiarum dedicationib⁹ celebratis. Congregabant in vnū sacerdotes: nec pigebat ēt longe positos cōuenire: q: nullū longū videbat spiritui charitati. Concurrebāt etiā ppli ad populos: et tanq; vere membra vnius corporis christi: iungi sibi inuicē sociariq; gaudebant vt videretur in eis compleri figura illa prophetia que cum sacramento quodam predicata est dicens. Quia congregabatur os ad os: et iunctura ad iuncturam. Quibus etiam vn⁹ spiritus inesse omnibus infusus membris: vna anima merito dicitur. q: & vna omnibus fides: & vnus ab omnibus colitur deus: atq; ex vno ore hymnos omnes concinunt deo. Iam vero ingens in sacerdotijs & ministerijs atq; in oib⁹ que ad religionis obseruantiam ptinēt gratia refulgebat: astabant hic psallentium chori: iuuenes & virgines senes cū iunioribus laudabant nomen domini. Hic ministeria ordinatis ac dispositis vicibus agebantur. Pontificum quoq; sacerdotū concessus ipsa canitie venerabilis eminus presulgebat. Iam vero si quis per gratiam dei inspirat⁹ sermonē proferret ad pplm cū omni silentio ora cunctorum in eū: oculiq; conuersi tanq; celitus sibi per eū denunciari aliqd expectabant. Tanta auditorum reuerentia tantus ordo in sacerdotibus seruabat. Inde alius atq; alius: & nō solū duo vel tres sicut apostolus dixit ceteris examinantibus loquebantur: sed & quātiscunq; dabatur sermo in apertione oris sui: vt magis constaret in eis illud quod moyses dixerat. Quis dabit omnem ecclesiam dei prophetare. Nusq; enim liuor aderat nullum pulsabat inuidia dei dona dei populis ministrabantur vnusquisq; secundum quod scriptum est ad

edificationem ecclesie abundare quere bat et omnem hec in charitate gerebãtur ita vt se honore inuicem peruenirẽt ꝛ alter alterum sese diceret meliorem. Nam simpliciores quiqꝫ ammirabantur ꝛ suscipiebant eos qui per sapiẽtiã verbi populos instruebant. Sapientes vero et eruditi viri preferebant eos q̃bus pura vita ac sincera simplicitas: offerendi deo hostias maiorem fiduciam dabat eisqꝫ immolandi sacrificij permittebatur officium quos familiarior vite simplicitas in cordis puritate seruabat. Sic summo studio perquirebat alter in altero quod preferret.

C Igitur cum tali simplicitate ecclesiarum gloria apud deum hominesqꝫ ꝓficeret: ꝛ imago quedam celestium haberetur in terris: super omnia quoqꝫ religiosus princeps Cõstãtinus exultaret in talibus: ac per dies singulos fide ꝛ religione crescens in explebili gaudio de eccl'iarũ ꝑfectibus repleretur. Sacerdotibus etiam dei nõ credebat sufficere si se equalem preberet: nisi eos a longe p̃ferret: ꝛ ad imaginem quandã venerearetur diuine presentie. Cumqꝫ pro his omnibus non iam vt imperator sed vt pater coleretur a cunctis: nõ tulit infelix inuidia vel nostrorum pacẽ letis successibus crescere. vel illius erga nos studia inquassata durare. Et eñ Licinius qui primo quasi ꝓbitate morum et vite integritate ac merito virtutum: non solum ab eo in societatem regni fuerat ascitus verum ꝛ propinquitatem ex coniunctione susceptus (sororem namqꝫ Constantini in matrimoniũ acceperat (videns imperatorem non tã vi ꝛ metu: quam amore ꝛ religione omnibus imperare: atqꝫ in summa veneratiõe cũctis esse mortalibus: ꝛ precipue christianis humano vitio pulsatus: immo inhumane inuidie: clade percussus occultis insidijs primo decipere egregium principem parat idqꝫ ꝗ maxime per familiares ac ministros molitur. Sed ille nihil quidem de eius dolis et fraudibus suspicatur: tamen quia toti9 erat confidens in deo: ad omnia se illo signo quod ei celitus monstratum fuerat muniebat: nec vllis per hoc insidijs fieri obnoxius poterat. Uerum Licini9 vbi neqꝫ beneficiorũ memoria: neqꝫ affinitatis gratia reprimere immanitatem consepti sceleris poterat neqꝫ tamen et per occultas machinas insidie procedebant: ratus ꝙ imperator christianorũ precibus iuuaretur: ꝛ ideo tutus remaneret: stulta iracundia permotus. Imperator quidem apertum bellum indicit: regniqꝫ fidẽ societatemqꝫ contaminat. Nostros vo priuator speciali odio ꝑsequi parat: hec in querela deuocãsqꝫ non ita ꝑ se sicut ꝑ Constantino xp̃iani in solemnibus ꝛ ex p̃cepto sibi traditis orationibus excubarent. Uersa igit̃ vice: is qui pauloante acerrime in eos vindicauerat: q̃ tyrannorꝫ tpe aduersuꝫ xp̃ianos aliq̃ crudele molliti sũt: nũc in nostros tela contorquet ꝛ tyrãnidis sue p̃mia sacrilegia nostrorꝫ cruore delibat Primo namqꝫ omnium de palatio suo si quis christianus esset exire iubet: tuꝫ de deo in militia. Post hec ꝑfecit peſtꝫ ꝛ tyrãnicis edictis statuit omnes qui se xp̃ianos ꝑfiterent̃ in carcerẽ trudi. Statim tñ inuenit aliq̃d in q̃ priores crudelitate supiret. Addit edicto vt ne quis alicui misso in carcere cibũ vel potũ deferat dicens: iniquũ esse miam fieri atqꝫ humanitatẽ p̃beri ijs quos ip̃e suis legibus ꝯdẽnasset. Et ita multitudines in carcerem retruse inedia necabant̃. Sed ꝑ hoc putabat adhuc occultiorem esse tyrannidem suã. Uerum crescente animi seuitia: etiam hoc parũ videtur cõtinuo in episcopos ceterosqꝫ sacerdotes dei rabiem crudelitatis extendit. Et p̃mo oim nobiliores quosqꝫ ꝛ quos fama clarior extulerat vel sapientie ꝛ doctrine opinio cõmẽdauerat: callida arte circonuenit: ꝛ eos aut iniuriarꝫ reos fieri aut cuiuslibet alterius ficti criminis precipiens. nullaqꝫ negocij inquisitione habita puniri hoc solo quo deferebantur iubebat: Jam vero post hec: inaudito omnibus seculis credulitatꝫ modo omnes qui contaminatis sacrificijs acquiescere noluissent: non tortoribus vt precessores sui tyranni faciebãt neqꝫ cruciatibus ac supplicijs tradi iu=

bebat:sed lanionibus dari:vt eos porcorum more suspensos despicatosq; et codicib⁹ suppositos p frusta cederent: ⁊ in partes diuisos:in mare ad pabulū pisciū proijcerent. Ecclesia quoq; quas suis iam temporibus cōmunibus edictis extrui iecerat rursuz ipse subuerte re:⁊ p oia sat; agere quatin⁹ cūctos qui añ se fuerāt tyrānos crudelitate supa ret. Preterea ⁊ leges si q̄ apd romanos bñ ⁊ honeste a maiorib⁹ late fuerant in barbarorum ritum conuertere auaritie quoq; insatiabiliter studere sensus innouare ⁊ agros cultoribus vacuos tributis replere. Preterea si quos iniquis factionibus circumuentos in exilium misisset horuz vxores legitimis m̄rimonijs auulsas:seruis suis ac satellitibus iūgere. Ipse vero etiaz cōtra etatis sue vires adulterijs ⁊ corruptione virginū delectari. Uerum vbi huiuscemodi armis ⁊ virtutibus instructus tyrannidē ferocius cepit agitare. Constantin⁹ aūt qui erat veris virtutibus adornatus ⁊ perfecta in deum pietate munitus: tot tantisq; flagicijs ire obuiam parat nec difficultas aliqua victorie fuit: vbi et causa iustior et fides purior:et virtus eminentior habebatur. Deiectoq; licinio:atq; omni memoria tyrannice dñationis ablata soliditatez romani regni cum filijs solus obtinuit. Tuz vero sta tus quidem reipublice equabili moderatione:⁊ censura dignissima Romani nominis habebatur. In nationib⁹ barbaris met⁹ ingēs. In puincialib⁹ vero metu deuotio animi maior erat. Quieta omnia et tranquilla ab hostibus bellisq; ciuilibus:leti securiqz cūcti mortales pacē agitebāt. Ecclesiaꝝ vero gloria incredibile mēorata est:quāto religiosi imperatoris studio adolauerit:quā taqz ei⁹ cura etiā erga sumptū indulgē tiū fuerit. Ardēs nāqz i fide dei animi⁹ ⁊ benignū ingeniū atqz clemēs:bonis opibus pascebat. Intantū vero p̄riuz reꝝ bonitas ⁊ trāquilitas obtinebat vt obliuionē p̄teritoꝝ pareret malorum. Editis nāqz freq̄ntibus per oēm locuz ppositis:nō solū tyrannicas aduersum christianos depulerat leges:visqz ciuile rediderat. verū ⁊ priuilegia plurima ecclesiastica ac summos honores sacerdotib⁹ detulit. Ita deo atqz hoibus carus summā Romani regni:cum religione puratum etiam virtute animi ac moderatione supra omnes qui prius fuerant procurabat.

¶ Eusebij Cesariensis hystorie ecclesiastice explicit liber nonus.

Hecusq; nobis Eusebius rerum in ecclia gestaꝝ memoriaz tradidit. Cetera vero q̄ vsqz ad p̄sens tp̄s p ordinē subsecuta sunt:q̄ vel in maiorū litteris reperimus:vel nr̄a memoria attigit patris religiosi p̄ceptis,⁊ in hoc parentes q̄ poterimus breuiter addem⁹ Hec etiaz decimo libro ecclesiastice hystorie continentur.

¶ Incipit liber.x.

¶ Cap.j. de cōuocatione concilij niceni pp̄ter heresim arrij heretici.

Cum apd alexandriā post achillam q̄ petro martyrij successerat:Alexāder sacerdotiuz suscepisset:qz pax nostris ⁊ quies a psecutionib⁹ erat atqz ecclia rū glīa ꝯfessorū meritis gaudebat prosperitas reꝝ nostraꝝ domestica ꝯtētione turbat. Etenī pbr̄ quidā apud Alexandriā arrius noie: vir specie ⁊ forma magis q̄ virtute religiosus ⁊ glorie laudisq; ⁊ nouitatis improbe cupidus praua quedā de fide xp̄i pferre ⁊ q̄ antea in questionē nūq̄ venerāt cepit abscindere ac separare ab illa eterna ⁊ ineffabili dei patris substantia vel natura filium conabatur. Que res plurimos in ecclesia conturbabat. Sed cum alexander ep̄s natura leuis:⁊ q̄etus assiduis commonitionibus. Arrium cuperet a prauo incepto et assertionibus impijs reuocare:nec tamen res ex sententia p cederet:q plerosqz iam contagio pestifere assertionis infecerat non solū apd alexandriam:verum ⁊ per alias:vrbes prouinciasqz dispersa:pernitiosum fo

re credens si dissimularet aliis plurimis consacerdotib⁹ suis rē indicat Questio latius innotescit: sermo usq ad aures religiosi principis: qppe q in omni studio diligentia curaret que nostra sunt peruenit. Tum ille ex snia sacerdotū apud vrbem. Niceem episcopale cōsiliū cōuat ibiq Arriū trecētis 7 xviij. episcopis residentib⁹ adesse iubet: ac de eius ꝑpositionibus 7 questionibus iudicari.

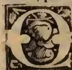
¶ Cap. ij. qūo cōstātin⁹ in ꝯcilio illo noluit iudicare de querelis q inter episcopos versabant.

Sed ī eo concilio ammirabile factū principis nō puto reticēdū. Et em cū ex oībus pene locis epi ꝯuenissent 7 vt fieri solet diuersis ex causis inter se iurgia quedā detulissent interpellabat frequēter a singulis offerebant libelli culpe ꝓferebantur: 7 magis ad hoc ꝙ ad id pro quo ventum fuerat animos dabāt. At ille videns ꝙ ꝑ hmōi iurgia causa summi negocij frustraretur diē certam statuit que vnusquisq epoꝝ si quid q̄rimonie habere videretur deferret. Et cum resedisset: suscepit a singulis libellos. Quos simul oēs in sinu suo ꝯtinēs: nec in eis qd ꝯtineret aperiens ait ad epos. De⁹ vos ꝯstituit sacerdotes: et potestatē vobis dedit de nobis q3 iudicādi 7 iō nos a vobis recte iudicamur. Uos āt nō potestis ab hoib⁹ iudicari ꝓpter qđ dei soli⁹ iter vos expectate iudiciū 7 vr̄a iurgia q̄cūq sunt ad illud diuinu3 reseruenē examen. Uos etem nobis a deo dati estis dij 7 conueniens non est vt homo iudicet deos sed ille sol⁹ de quo scriptum est. Deus stetit in synagoga deorum in medio autem deos discernit. Et ideo his omissis illa que ad fidem dei ꝑtinent absq vlla animoꝝ cōtentione distinguite. Cu3 hoc dixisset: omnes simul querimoniaꝝ libellos iussit exuri: ne innotesceret vlli hominū simulatio sacerdotū. Uerū cū ꝑ dies multos in epoꝝ consilio fidei questio verteret: 7 nōnulli diuersa sentirent ac vehementer ceptis arrij fauerent cōplures tn̄ erant q impiū arrij execrarētur inceptu3. Cūq in eodē cōcilio esset ꝯfessoꝝ magnus numer⁹ sacerdotū: oēs arrij nouitatib⁹ aduersabant. Fauebāt vo ei viri i qōnib⁹ calidi: ob id simplicitati fidei aduersi.

Idē in hy. tri p. li. ij. ca. ij. 7 xj. b. s. sacerdotib⁹ xij. q. i. futurā

¶ Cap. iij. ꝙ a simplici sacerdote dialecticus in verbo dei supatur 7 xp̄ianus efficit.

Quātā vero virtutē habeat simplicitas fidei etiam ex ijs q inibi gesta referunt agnoscim⁹. Et em cū ꝓ studio religiosi impatoris ex oi terra sacerdotes dei coiissēt opinione commoti philosophi quoq 7 dialetici valde nobiles 7 opinatissimi cōuenerunt. In quib⁹ quidē insignis in arte dialectica per dies singulos conflictū summi certaminis cu3 episcopis nostris viri ad eque in dialetica nō improbabiliter eruditis mouebat et fiebat ingens spectaculū Conuenientibus ad audiendum doctis et litteratis viris: nec tamen vllo genere philosophus concludi a quo quam poterat. aut constringi. Tanta et enim dicendi arte obiectis questionibus occurrebat: vt vbi maxime putaret astrictus velut anguis lubricus laberetur. Sed vt ostēderet deus ꝙ non in sermone regnū dei: sed in vtute ꝯsistit: qdā ex cōfessoribus simplicissime nature vir. 7 nihil aliud sciens nisi

Idē in hystoria tripti ta. lib. ij. ca. iij.

christum iesum et hunc crucifixum inter ceteros auditores episcopus aderat. Qui cum vidisset philosophum insultantē nostris et calida se disputationis arte iactantem possit ab omnibus locum velle se paucis cū philosopho sermocinari. Cum vero nostri qui simplicitatē viri et impericiem in sermone dumtaxat nossent pauere et velut pudorē quendā pati: ne forte apud callidos homines risui efficeretur sancta simplicitas. Perstitit tamē senior et hūc mouit sermōis exordiū. In nomine inquit iesu xpi philosophie audi que vera sunt. Deus vnus est qui celum fecit et terram. Quique hominē quem de terre limo formauerat spiritum dedit vniuersa que videntur et q̄ non videntur virtute verbi sui creauit et spiritus sui sanctificatione firmauit. Hoc verbum ac sapientia quem nos filium dicimus humanos miseratus errores ex virgine nascitur: et p passionem mortis a perpetua nos morte liberauit ac resurrectione sua eternam nobis cōtulit vitam. Quē et expectamus iudicem omnium q̄ gerimus esse venturum. Credis hoc ita esse philosophie: at ille veut si nūq̄ vllum sermonē contradicendi didicisset ita ob stupefactus virtute dictorum mutus ad oia hoc solum potuit respondere: ita sibi videri. Nec aliud verum esse q̄ quod dixerat. Tum senior. Si hoc inquit ita esse credidisti: surge et sequere me: ac dominicum et huius fidei signaculum suscipe. Et philosophus cōuersus ad discipulos suos vel ad eos q audiēdi gratia conuenerant: audite inquit o eruditi viri donec verbis mecum gesta res est verba verbis opposui. Et que dicebantur dicendi arte subuerti. Ubi vero p verbis virtus pcessit ex ore dicentis non potuerūt resistere verba virtuti: nec homo aduersari potuit. Et iō si quis vestrum potuit in his que dicta sunt sentire que sensi credat christo et sequatur hunc senem in quo locutus est deus. Ita philosophus christianus effectus tandem se gratulatus est victū.

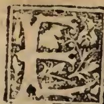
¶ Capitulum.iiij. de pasuntio confessore eiusque miraculis.

Erat preterea in illo concilio et pasontius homo dei ep̄scopus ex egypti partibus confessor ex illis quos Maximinus dextris oculis effossis et sinistro polite succiso p metalla damnauerat. Sed in hoc tanta virtutum inerat gratia vt signa per eum nō minus q̄ dudum per apostolos fierent. Nam et demones tantū verbo fugabat et egros sola oratione curabat. Sed et cecis visum dicitur reddidisse. Et paraliticos ad stabilitatem corporis renocasse. Quem Constantinus in tanta veneratione et affectu habuit vt se pius eum intra palatium euocatum complecteret: et illum oculum qui in confessione fidei fuerat euulsus audioribus osculis demulseret.

De pafuntio etiā.j.li.x.c.j. A in hysto. tri.li.j.c.x. et li.ij.c.ij. A

¶ Capitulum.v. de spiridione episcopo et eius mirabilibus hosionque additione in symbolo.

Ex eorum numero et si quid adhuc enumeētus fuisse dicitur etiam Spiridion Cipus episcopus virinus ex ordine p phetarum quantum etiam nos eorum qui eum viderant narratione comperimus. Hic pastor ouium etiam in episcopatu positus permansit. Quadā vero nocte cum ad caulas fures venissent: et manus improbas quo aditum educendis ouibus facerēt extendissent inuisibilibus quibusdam vinculis restricti vsque ad lucem velut traditi tortoribus permanserunt. Cum vero oues ducturus ad pascua matutinus se ageret senior videt iuuenes absque humanis vincu-

De hoc spiridione etiā in hysto. tri.lib.j.ca.x. fere p totum.

lis caulis pendere districtos.

A ¶ Cunctis causam noxe comperisset: absoluit sermone quos meritis vinxerat Et ne ex inanis noctruma cederet occupatio tollite (inquit) o iuuenes vnu vobis arietem: ne sine causa venisse videamini: quem melius prece & furto q fisse conuenerat. Tradunt de hoc etiam illud factum mirabile. Filiam habuit yrenem noie que ei bene cum bene ministrasset virgo defuncta est. Post eius obitum venit quidam dicens se ei qddam depositum cõmendasse. Rẽ gestam ignorauerat pater. Perquisitum in tota domo nusq̃ qd pascebatur inuentũ est. Persistebat ille qui commendauerat z fletu ac lachrymis perurgebat. Uite quoq̃ sue illaturum se esse exitũ nisi commẽdata reciperet testabatur. Permotus lachrymis eius senex ad sepulchrum filie properat atq̃ eam ex nomine clamitat. Tum illa de sepulchro q̃d vis ait pater. Cõmendatum illius inqt vbi posuisti. At illa locum designans illic ait inuenies defossum. Regressus ad domum rem sicut filia de sepulchro responderat repertam tradidit reposcẽti Sed et multa alia eius feruntur gesta mirabilia que etiam nunc ore omnium celebrantur.

B ¶ Tales igitur in illis adhuc tẽporibus permulti viri in ecclesijs domini refulgebant ex quibus plurimi in illo concilio fuerunt. Sed z Athanasi᷒ eodem tẽpore alexandri dyaconus alexandrini episcopi aderat concilijs senẽ quam plurimi iuuans. Interea p dies singulos agitabatur conuentus: nec facile aut temere de re tanta statuere audebant. Euocabatur frequenter Arri᷒ in concilium z assiduo tractu assertiones eius discutiebãtur. Et quid aduersum hoc teneri deberet: aut statui summa cum liberatione querebatur. Uerũ post diutinum multumq̃ tractatũ placet omnibus ac velut vno cunctorũ ore et corde decernitur homousiõ scribi deberet id est eiusdem cum patre substãtie filium confiteri: idq̃ firmissima oim sententia pronunciatur. Decẽ et septem soli tunc fuisse dicuntur quibus arrq̃ fides magis placeret extrinsecus creatum dei filium ex nullis substantibus z non ex ipsa patris deitate progenitum confirmantes. Defertur ad cõstantinũ sacerdotalis concilij sententia. Ille tãq̃ a deo prolatam veneratur. Cui si q̃ temptasset obniti velut contra diuina statuta venientem in exilium se protestatur acturum. Sex igitur soli cum Arrio se patiuntur expelli reliqui vero vndecim concilio inter se habito acquiescunt ad subscribendum manu sola non mente. Cuius simulationis auctor precipue extitit. Nicomedie episcop᷒. Eusebius. Interim quomodo alijs vitate alijs simulatione (sicut post exitus docuit) subscribentibus z de singulis quibusq̃ ecclesiasticis obseruationib᷒ certa statuta fingentibus concilium direptum est. Exemplum autẽ expositiõis fidei eoꝝ qui ꝯuenerat infra scriptũ est.

¶ Exemplum fidei Nicene.

¶ Capm. vj. de expositione fidei in cõcilio niceno facta z eiusdem ꝯcilij actis.

Credimus in vnum deum patrem omnipotentem omnium visibilium et inuisibilium factorẽ.

A ¶ Et in vnum dominum nostrum Iesum christum filium dei: de patre natum vnigenitum. Hoc est de substãtia patris. Deum ex deo. lumen ex lumine Deum verum ex deo vero. Natum non factum. Homousiõ prĩ: hoc est eiusdem cum patre substantie. Per quem oĩa facta sunt que in celo et que in terris. Qui propter nos et propter nostram salutem descendit: et incarnatus est homo factus passus est: et resurrexit tertia die z ascendit in celos. Inde venturus est iudicare viuos et mortuos. Et in spiritum sanctum. Eos autem qui dicunt: erat aliquando quando non erat: et antequ nasceretur non erat: et quia ex nullis existentibus factus est: aut ex alia substantia dicunt esse aut conuertibilem vel mutabilẽ filium dei: anathematizat catholica z apostolica ecclesia.

F Acta niceni concilij.

¶.i. Statuūt preterea obseruandum esse in ecclesijs ne quis ex his qui semetipsos per impatientiam libidinis exciderunt: veniret ad clerum.

B ¶.ij. Et ne quis nuper assumpt⁹ ex vita vel conuersatione gentili accepto baptismo anteꝗ̄ cautius examinetur clericus fiat.

¶.iij. Et ne quis episcoporum ceterorūqꝫ clericorum cum extraneis mulieribus habitet preter cum matre vel sorore. vel thia. vel si que sunt huiusmodi necessitudinum persone.

¶.iiij. Et vt episcopus si fieri potest a totius prouincie episcopis ordinetur Si hoc difficile est certe non minus ꝗ̄ a tribus: ita tamen vt Metropolitani episcopi maxime vel presentia vel auctoritas habeatur. Absqꝫ quo ordinationem irritam esse voluerunt.

¶ v. Et ne quem si alius episcop⁹ de ecclesia expulerit siue clericum siue laicum suscipiat ali⁹. Sane ne hoc aut iracundia aliqua aut contētione (vt fieri solet) iniuste factum remedium non haberet: decernūt per singulos annos in singulis vrbibus atqꝫ prouincijs secundo ab omnibus episcopis ꝓuincialibus concilia agi debere: et de huiusmodi negocijs iudicari: vt si forte ab vno inique aliquid gestū est a ceteris emēdetur. Si recte vt ab oībus confirmet̄.

¶.vj. Et vt apud Alexandriā vel in vrbe roma vetusta ꝯsuetudo seruet̄. vt vel ille egypti vel hic suburbicarum ecclesiarum sollicitudinem gerat.

¶.vij. Et vt si forte in ordinādo epō duo vel tres pro aliqua contentiōe dissentiāt reliquoꝝ auctoritas et precipue metropolitani cū ceteris firmior habeat̄.

¶.viij. Et vt episcopo Hierosolymorum antiquitus tradita honoris ꝑrogatiua fuet̄. manēte nihilominus: et Metropolitani ipi⁹ ꝓuincie dignitate.

¶.ix. Et vt catharos (q̄ apō nos nouatiōi sunt) si forte penitētes ad ecclīā ꝯuertant̄ cōfessos ecclīastica dogmata clericos in ordine q̄dem suo suscipi debere: sed ordinatiōnē data. Sane si epūs ipsorum veniat ad epm nr̄m debere eū in presbyterorum loco sedere. Epi vero nomen manere apud illum solum qui catholicam semꝑ tenuit fidem: nisi sua voluntate ipse eum tali nomine honorare voluerit vel si placuerit: vt ārat ei epi locū vacantē hoc in ipsi⁹ potestate.

¶.x. Et ne in vna ciuitate duo sint epi.

¶.xi. Et si qui forte indiscrete ad sacerdotium prouecti post modū vel ipi aliquid de se criminosum confessi sunt: vel ab alijs reuicti vt abijciātur. Sed et si quis ex his qui lapsi sunt: et per ignorantiam forte ordinati: recogniti fuerunt vt abijciantur.

¶.xij. Et si qui absqꝫ tormentis in ꝑsecutiōibus lapsi sunt: et ex corde agunt penitentiam: quinqꝫ annos intra catecuminos faciant: et duobus annis post hoc fidelibus tantum in oratione iungantur: et ita postmodū suscipiant̄. Qui vero propter confessionē militem abiecerant: et rursum hanc ambierunt: hos tredecim annis pnīam gerere: et post eā suscipi si tm̄ ex corde pnīaꝫ gerant. Esse tm̄ et in potestate epi moderandi facultatem si eorum fructuosam et attentaꝫ penitentiam viderit.

¶.xiij. De his vero qui vita excedūt penitentibus decernunt vacuum nullū debere dimitti. Si qui sane accepta cōmunione semperuixerit deberet eū tēpora statuta complere: vel certe prout moderatio episcopi voluerit.

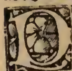
¶.xiiij. Et ne diaconi presbyteris ꝓferantur ne ve sedeant in consessu presbyterorum: aut illis presentib⁹ eucharistiam diuidāt. sed illis agētibus solū ministrant. Si vero pbr̄ nullus sit in presenti tūc demum etiam illis licere diuidere aliter vero agētes abici iubēt.

¶.xv. De catecuminis q̄ ꝓlapsi sunt statuere trib⁹ ānis eos ad catecumioꝝ orōne separatos post eā recipi debere.

¶.xvj. Et ne de ciuitate inferiori ad maiorem ecclesiam transire quis ābiat siue episcopus siue etiam alius cleric⁹. Et ne quis clericus qui derelicto ecclesia sua nulla existente causa probabili vagatur et oberrat per alias ecclesias

suscipiatur in communione.
¶.xvij. Et vt nemo eum qui ad aliu̅ pertinet suscipiens in sua ecclesia ordinet cleru̅ absq̧ consensu illius ad que̅ pertinet.
¶.xviij. Et ne quis clericus aut vsuras accipiat aut frumenti vel vini ampliationem quod solet in nouo datum vel sextuplum vel etiam duplu̅ recipi quod si faciat tanq̧ turpis lucri reum abijciendum.
¶.xix. Et vt paulianiste qui sunt. Fotiniani rebaptizentur.
¶.xx. Sed et dyaconisse quonia̅ qui d em manus impositionem non accipiu̅t etiam ipsas inter laycos esse debere. Igitur cum de his prout diuinarum legum ratio poposcerat decreuissent: sed et de obseruatione pasche antiquu̅ canonem per quem nulla de reliquo varietas oriretur ecclesijs tradidissent omnibus rite dispositis ecclesiarum pax: et fides in orientis occidentis partibus: vna atq̧ eadem seruabatur.

¶Capitulum septimum. de profectione helene in hierusalem et viuifice crucis ligni atq̧ tituli inuentione.

Eridem tempus. Helena constantini mater femina incomparabili fide: et religione animi ac magnificentia singulari cuius vere Constantinus cum esset filius: et crederetur: diuinis ammonita visionibus. Hierosolyma̅ petit atq̧ ibi locum in quo sacro sanctu̅ corpus christi patibulo affixum pependerat ab icolis perquirit. Qui idcirco ad inueniendum difficilis erat q͞ ab antiquis persecutoribus simulachru̅ in eo veneris fuerat defixum vt si quis christianorum in loco christum adorare voluisset venere̅ videretur adorare. Et ob hoc infrequens et pene obliuioni datus fuerat locus. Sed cum vt supra diximus religiosa femina properasset ad locu̅ celesti sibi iudicio designatum cuncta ex eo prophana et polluta deturbans in alium purgatis ruderibus tres confuso ordine reperitur cruces.

¶Sed obturbabat reperti muneris: leticiam vniuscuiusq̧ crucis indiscreta proprietas. Aderat quidem et titulus ille q̄ grecis et latinis atq̧ hebraicis litteris a pylato fuerat co̅script⁹ Sed nec ipse satis euidenter dominici prodebat signa patibuli. Hic iam humane ambiguitatis in certum diuinu̅ flagitat testimonium. Accidit in eadem vrbe primariam quandam loci illi⁹ femineam graui egritudine confectam semineccem iacere. Macharius per idem tempus ecclesie illius episcopus erat. His vbi cunctantem reginam atq̧ omnes pariter qui adera̅t videt afferte huc inquit totas que reperte sunt cruces: et que sit que portauerit dominum nu̅c nobis aperiet deus. Et ingressus cum regina pariter et pplis ad ea̅ q̄ decu̅bebat defixis genibus huiuscemodi ad deu̅ p̄cem p͞fudit.

Ide̅ in hysto. tripti ta lib. ij. cap. xviij. E. F.

¶Cap. viij. d miraculo hierosolymis facto q̄ crux dn̄i ab alijs crucibus fuit euide̅ter distincta.

Tu domine qui per vnigenitu̅ filium tuum salute̅ generi humano per passionem crucis co̅ferre dignatus es: et nunc in nouissimis te̅poribus aspirasti in corde ancille tue perquirere lignum beatu̅ in quo salus nostra pepe̅dit oste̅de euidenter ex his tribus que crux fuerit ad dominicam gl'ia̅ vel que extiterint ad seruile supplicium vt hec mulier que semiuiua decumbit statim vt eam lignum salutare co̅tigerit: a mortis ianuis reuocetur ad vitam. ¶Et cum hoc dixisset adhibuit primo vna̅ ex tribus et nihil p͞fecit. Adhibuit secundam nec sic quidem aliquid actu̅ est. Ut vero admouit tertiam repente apertis oculis mulier consurrexit.

Ide̅ in hysto. tripti ta libr. ij. cap. xviij. F.

Et stabilitate virium recepta
alacrior multo ꝙ dum sana fue-
rat tota domo discurrere ⁊ ma-
gnificare domini potentiam ce-
pit. Sic euidenti indico regina
voti compos effecta templũ mi-
rificum in eo loco in quo crucez
repererat regia ambitione con-
struxit. Clauos quibus corpus
dominicuz fuerat affixum por-
tat ad filium. Ex quibus ille fre-
nos composuit quibus vteref
ad bellum. Et ex alijs galeam
nichilominus belli vsibus ap-
tam fertur armasse. Ligni vero
ipsius salutaris partem detulit
filio: parent vero thecis argen-
theis conditam dereliquit: in
loco que etiam nunc ad memo-
riam sollicita veneratiõe serua-
tur. Reliquit etiam hoc indiciũ
religiosi animi regina venera-
bilis. Virginesquas ibi reperit
deo sacratas inuitasse ad pran-
dium: ⁊ tanta eas deuotione cu-
rasse dicitur vt indignum crede-
ret, si famulorum vteretur offi-
cijs. Sed ipsa manibus suis fa-
mule habitu succincta cibuz ap-
poneret poculum porrigeret a-
quam manibus infunderet. Et
regina orbis ac mater impij fa-
mularum christi se famulaz de-
putaret. Hec quidem hierosoly-
mis gesta.

Idem tangit in hystoria tripti-ta. lib. ij. cap. xviij. G.

¶ Caplm. ix. quomodo constã-
tinus omnes gentes barbarios
vincebat occultũ religionis.

INterea cõstã-
tinus pietate frer⁹
Sarmatas gothos
aliasq barbaras na
tiones: ... si que vel amicitijs vł
deditiõe sui pacẽ preuenerant i
solo ꝓprio armis edomuit. Et
quãto magis se religio... us deo
subiecerat tanto amplius ei de⁹
vniuersa subdebat. Ad ãthoniũ
q̃ȝ primũ herenu habitatorẽ ve
lut ad vnũ ex ꝓphetis lr̃as sup
pliciter mitti vi pro se ac liberis
suis dño supplicaret. Ita nõ so-
lum meritis suis ac religiõe ma
tris: sed ⁊ intercessio ne sanctoꝝ
commendabilem se deo fieri ge
stiebat. Sane qm̃ tanti viri an-
thonij fecimus mentionẽ de vir
tutibus eius atq institutis ⁊ so
brietate mentis vt in solitudine
vitam degens vsus soluz modo
consortio fuerit bestiaꝝ: ⁊ de de
monibus crebros agens trium
phos placuerit deo supra cun-
ctos mortales: et que institutio
nis sue preclara vsq in hodier-
num monachis exempla reliq̃-
rit volentem me aliqua expone
re. ille libell⁹ exclusit q̇ ab Atha
nasio scriptus etiã latino ſmo-
ne editus est. Propter qd nos
(omissis his q̃ ab alijs iaz dicta
sunt) ea memorabimus que ꝙ-
uis gestoruz contineat fides ab
his tamẽ qui longe positi sunt
obscurior fama subtraxit.

De antonio & hysto. triptita. li. j. ca. xj. d. e. f.

¶ Caplm x. de captiuitate fru-
menti ⁊ edisij: et de conuersione
Iudeorum per eos facta.

INter ea diuisione orbis terre q̃
ad predicandũ ver
buz dei sorte ꝑ apo
stolos celebrata est cũ alie alijs
prouincie obuenissent Thome
parthia et mattheo ethiopia ei
q adherẽs citerior idia bartho
lomeo dr̃ sorte decreta. Inter ꝙ
ꝑthiãq media: sȝ lõgo iterior tra
ctu idia vlterior iacet multis varijsq
liguis ⁊ gẽtib⁹ hitata. quã velut
lõge remotã: null⁹ apl̃ice ꝑdica
tionis vomer impresserat. Que tñ
tẽpibus ꝯstãtini tali q̃dã ex cã se
mia fidei pria suscepit. M... ro-
dor⁹ q̃dẽ phus ispiciẽdoꝝ locoꝝ
⁊ orb' ꝑscrutãdi gr̃a vlterior dr̃
idiã penetrasse. cui⁹ exẽplo mu...
tat... ... meropi⁹ q̃dã tyrius phs
simili ex causa adire Indiaz vo
luit habẽs secum duos pueru-

hos quos liberalib⁹ lr̄is vtpote pꝛopin quos instituebat Quoꝝ vnus q̇ erat iu nioꝛ.Edisius alter frumenti⁹ vocabat. Igit perusis ⁊ in noticiā captis his q̇= bus animus pascebat cū phus redire cepisset aque vel ceteroꝝ necessarioꝛuz causa:ad poꝛtū quendā nauis qua ve= hebat applicuit.Moꝛis est inibi barba roꝝ:vt si qñ fedus sibi cum Romanis turbatū vicine nūciauerint gentes oēs q̇ apud eos ex romanis inuenti fuerint indulgent.Inuadit nauis phi:cūcti cū ip̄o pariter perimunt.Pueruli reperti sub arboꝛe mediātes:⁊ lectiones suas parentes barbaroꝝ miseratione serua ti ducunt ad regem.Hoꝝ ille alterū id est Edisium sibi pincernā fecit ⁊ frumē tio ṽo quem quasi perspicacem depꝑhē derat ⁊ pꝛudētem rōnes suas scriniaq; commisit.Ex quo et in honoꝛe magno apud regē habiti sunt ⁊ in amoꝛe.At ve ro moꝛiens rex vxoꝛem cū paruo filio re gni reliquit heredē.Adolescentib⁹ aūt quid vellent agendi dedit liberā facul= tatem.Quos tñ regina suppliciter exo rat tanq̄ q̄ nihil haberet in toto regno fidelius vt secū vsquequo adolesceret filius regēdi regni sollicitudinē parti= rent.Et p̄cipue frumentium cuius pꝛu dentia admoderandū sufficeret regnū. Nam alius fidem purā ⁊ sobꝛiam men tem simpl'r exhibebat.Idq; dū agerēt ⁊ regni gubernacula.Frumenti⁹ habe ret in manibus:deo mentē eius ⁊ alos instigante requirere soliciti⁹ cepit si q̇ inter negociatoꝛes romanos chꝛistiani essent ⁊ ipsis potestatem maximā dare ac monere vt cōuenticula ꝑ loca singu= la facerent ad q̄ Romano ritu oꝛatiōis causa ꝯfluerent.Sed ⁊ ipse multo ma= gis eadē facere:⁊ ita ceteros cohoꝛtari fauoꝛe ⁊ beneficijs inuitare:pꝛestare qc qd opoꝛtunū fuisset loca edificijs alia= q; necessaria pꝛebere:⁊ omni modo ge= stire:vt chꝛistianoꝝ inibi semen exurge ret.Sed cum adoleuisset regius puer: cui ꝓcurationem regni ipsi⁹ gerebant expletis oibus ⁊ ex fide traditis multū licet detinentibus ⁊ rogantibus vt ma nerent regina vel filio ad oꝛbem tñ no strum denuo reuertuntur.Et edisio fe stinante Tyꝛum parētes ꝓpinquosq; reuisere.Frumētius alexandriam per git dicens equum nō esse opus occulta te dñicum.Igitur rem oēz:vt gesta est exponit.Episcopum admonet vt ꝓui= deat virum aliquem dignū quem con= gregatis iam plurimis chꝛistianis ⁊ ec clesijs ꝯstructis in barbarico solo epi= scopum mittat.Tum ṽo athanasi⁹(nā his nuper sacerdotium susceperat)at= tentius ⁊ pꝛopensius frumētij dicta ge staq; considerās in consilio sacerdotuz ait.Et quē aliū inueniemus virum ta= lem in quo sit sp̄us dei in ip̄o sicut in te qui hoc ita possit iplere.Et tradito ei sacerdotio redire eum cum domini gra tia vnde venerat iubet.Quiq; cum epi scopus perrexisset ad Indiam tanta ei data esse adeo virtutum gratia dicitur vt signa per eum apostolica fierent ⁊ in finitus numerus barbaroꝝ conuertere tur ad fidem.Ex quo in Indie partib⁹ ⁊ populi chꝛistianoꝝ ⁊ eccl'ie facte sunt ⁊ sacerdotium cepit.Que nos ita gesta non opinione vulgi sed ip̄o.Edisio tyꝛi pꝛesbytero postmodum facto qui fru= menti comes pꝛius fuerat referente co gnouimus.

¶Capitulū.xj.De cōuersiōe hebꝛeoꝝ per captiuam mulierem facta.

Er idē tē= pus etiam hiberoꝛū gens que sub axe pō tico iacet verbi dei fe dera ⁊ fidez futuri su scepit regni.Sed hu ius tāti boni pꝛesti= tit causam mulier q̄dā captiua:q̄ apud eos reperta cū fidelem satis ⁊ sobꝛiam ac pudicam duceret vitam totisq; die= bus ac noctib⁹ obsecratiōes deo ꝑuigi les exhiberet in ammiratione esse ipsa rei nouitas barbaris cepit.Et q̄d hoc sibi velit curiosius ꝑquirebāt.Illa vt res erat simpliciter xp̄m se deū hoc ri= tu colere fatebatur.Nihil ex hoc am= plius barbari pꝛeter nouitatē nominis mirabantur. Uerum vt fieri solet ipsa perseuerantia curiositatem quandam mulierculis inferebat:si quid emolu= menti

menti ex tanta deuotione caperet. Moris apud eos esse dicit vt paruulus si egrotet circumferat a matre per singulas domus quo scilicet si qui experti aliquid remedij nouerint conferant laboranti. Cūq mulier quedā paruulū suū per omnes circumtulisset ex more nec aliquid remedij cunctas domos lustrādo cepisset venit etiam ad captiuā: vt si quid sciret ostēderet. Illa se humani quidem remedij nihil scire testat: deum tn̄ suum xp̄m quem colebat dare ei desperatam ab hominibus salutē posse confirmat. Cūq cilicio suo superposuisset paruulum atq ipsa desuper orationē fudisset ad dominum sanum matri reddit infantem. Sermo defertur ad plures: factiq fama magnifici vsq ad aures regine perlabitur.

¶ Que dolore quodam grauissimo corporis afflicta: in desperatiōe maxima erat. Rogat ad se captiuā deduci. Illa ire abnuit ne presumeret amplius aliquid q̄ sexus sinere videretur.

¶ Ipsa se regina deferri ad captiue cellulā iubet. Quam similiter supra cilitiū suū posita inuocato xp̄i nōie continuo post p̄cem sanā et alacrem fecit exurgere: xp̄mq esse deum dei summi filium qui salutem hanc contulerit docet: eiq quē sibi auctorē sue sciret esse incolumitatis: et vite commonet inuocandū. Ip̄z namq esse: qui et regibus regna distribuat et mortalib⁹ vitam. At illa cum leticia domū regressa marito percūctāti causam tā subite sanitatis aperuit: q̄q cum p̄ salute coniugis let⁹ mulieri munera deferri iuberet: illa horū inquit o rex nihil captiua dignat. Aurum despicit argentuz respuit ieiunio quasi cibo pascitur: hoc solum ei muneris dabimus si eum qui me illa inuocāte sanauit. Christum deuz colam⁹. Ad hec tūc rex segnior fuit et interim distulit sepi⁹ licet ab vxore commonitus. donec accidit quandā die venante eo in siluis cuz comitib⁹ suis obscurari densissimis tenebris diem et per terre noctis horrorē luce subducta iter gressibus denegarit Alius alio diuersi ex comitibus oberrant ip̄e solus densissimā obscuritate circundatus quid ageret quo⁹ se verteret nesciebat: cum repente anxios salutis desperatione animos cogitatio talis assēdit: Si vere deus est christus ille quē vxori sue captiua predixerat nunc se de his tenebris liberet vt ipsum ex hoc omissis omnibus coleret. Ilico vt hoc nondū verbo sed sola mente deuouerat reddita mūdo dies regē ad vrbē p̄ducit incolumen. Quiq regine rē protin⁹ vt gesta est pandit: euocari iam iamq captiuā et colendi ritum vt sibi tradat exposcit: nec se vltra alium deū q̄ christū veneraturum esse confirmat. Adest captiua edocet dominum christū: supplicandi ritum venerandiq modū inquātum de his aperire femine fas erat pādit. Fabricari tamen ecclesiam monet formamq describit. Igitur rex totius gentis populo conuocato rez ab initio que erga se ac reginam gesta fuerāt exponit: fidemq edocet: et nōdū initiatus in sacris fit sue gentis apostolus. Credunt viri per regez femine per reginā. Cunctisq idem volentibus ecclesia extruitur instanter: et eleuato iam pernici ter murorum ambitu t̄ps erat quo columne collocari deberent. Cūq erecta prima et secūda ventū fuisset ad tertiaz consumptis oibus machinis et bonum hominūq viribus cū media iaz in oblīquū fuisset erecta: et pars reliqua nullis machinis erigeret repetitis scdo et tertio ac sepi⁹ virib⁹ ne loco q̄dē moueri attritis oibus potuit. Admiratio erat totius pp̄li regis animositas hebescebat: q̄d fieri deberet oēs simul latebat. Sed cū interuētu noctis oēs abscessissent cunctiq mortales ex ip̄a opera cessarent: captiua sola in oratione pernoctans: māsit intrinsecus. Cū ecce matutinus et anxius cuz suis oibus ingredit rex: videt columnam quam tot machine et tot populi mouere non quiuerant erectam et super basim suam librate suspensam nec tamen superpositam sed quantuz vnius pedis spacio in aere pēdentem. Tum vero omnes populi contuentes et magnificantes deum veram esse regis fidem et captiue religionem: presentis miraculi testimonia perhibe-

bant. Et ecce mirantibus adhuc et stupentibus cunctis: in oculis eorum sensim super basim suam nullo contingente columna deposita summa cum libratione consedit. Post hec reliquus numerus columnarum tanta facilitate suspensus est vt omnes que superfuerant ipsa die locarentur. Postea vero quam ecclesia magnifice constructa est: et populi fidei maiore ardore sitiebant: captiue monitis ad imperatorem Constantinum totius gentis legatio mittitur. Regis gesta exponitur sacerdotes mittere exoratur: qui ceptum erga se dei munus implerent. Quibus ille cum omni gaudio et honore transmissis. multo amplius ex hoc letatus est: quam si incognitas Romano imperio gentes et regna ignota iunxisset. Hec nobis ita gesta fidelissimus vir Bacurius gentis ipsius rex: et apud nos domesticorum comes cui summa erat cura: et religionis et veritatis exposuit cum nobiscum Palestini tunc limitis dux in hierosolymis satis vnanimiter degereret. Sed ad ceptum redeamus.

¶ Capitulum. xij. de Constantia sorore Constantini et presbytero per eum fratri suo commendato: qui post mortem Constantini constantia insinuauit vt arrium reuocaret.

Postea quam religiosi principis mater Helena summis Romani regni honoribus affecta ex hac luce decessit Constantia tunc Licinij derelicta fratris augusti solatijs vtebatur. Huic accidit presbyterum quendam venire in noticiam latenter partibus Arrij fauentem. Sed his primo nihil omnino de his apud sororem principis aperire. Vbi vero multa familiaritas copiam tribuit: paulatim sermonem cepit aspergere inuidiam dicens Arrio generatam: et pro simultatibus priuatis episcopum suum rem contentiose exagitauisse: emulationis stimulo confixum quod Arrius apud plebem satis carus haberetur. Hec atque huiusmodi alia frequentius suggerens animos constantie suos efficit. Que cum diem obitura visitaretur a fratre atque ab eo blande religioseque compelleretur extremam dicitur ab eo gratiam poposcisse: vt presbyterum in familiaritate reciperet: et que sibi ab eo pro spe et salute suggererentur audiret Si quidam iam ex luce discedentem nihil curare: pro fratris vero statu esse sollicitam ne forte pro innocentium penis regni sui pateretur excidium. ¶ Quibus ille monitis a sorore susceptis: et fidelem pro se germane sollicitudinem credens accommodauit aurem presbytero: et interim accersiri de exilio Arrium iubet: vt quemadmodum de fide sentiret exponeret. Cum ille fidem conscripsit: que non quidem sensum nostrum: tamen verba nostra continere professionemque videretur. Miratus quidem est Imperator: et putauit vnam eandemque in ipsius et concilij dudum gesti expositione sententiam contineri. Tamen in nullo relaxat animi vigorem: sed rursus eum ad concilij remittit examen. Quoniam quidem ad dedicationem hierosolimorum ex omni orbe coire sacerdotes inuitabantur hec ad eos de nomine eius scribens vt si expositionem fidei eius probarent et eum vel per inuidiam: vt asserebat tunc circumuentum dinoscerent: vel nunc ab errore correptum clementi erga ipsum iudicio vterentur: quando quidem tanta fuerit concilij moderatio vt non in personam eius sed in dogmatum prauitatem fuerit lata sententia: si tamen et episcopi eius alexandri accommodaretur assensus. Sed et ab ijs quidem qui primo ceptis eius fauentes cum simulatione subscripserant: facile receptus est cum vero alexandriam perrexisset ibi omne eius frustratur inceptum. Quoniamquidem dolis apud ignorantes locus est scientibus vero: dolum intendere non aliud est quam risum mouere. Interea dum hec apud alexandriam frustra agitantur: venerabilis Augustus constantinus in suburbana villa Nicomedie tricesimo et primo imperij sui anno diem functus est: liberis de successione Romani orbis testamento heredibus scriptis. Quo in tempore (quo-

niam quidem constantinus cui
otientis regnum decreuerat p̄-
sens nō erat) dicitur secreto ac-
cersiens presbyterum quem a so
rore commendatum supradixi-
mus: et ex inde familiariter ha
bitum tradidisse ei testamentū
quod scripserat: et obtestatus sub
sacramento ne vlli nisi constan
tio cum venisset in manus trade
ret cui etiam quod eunuchi qui
erant in palatio fauebant: arte
inditio de imperatoris morte
suppresso vsque ad constantij pre
sentiam: multis noua temptan
tibus oppressis: restituta inte-
Idē in graque mansere. Cumvero Con-
hysto. stantius affuisset: depositū pres
triper. byter restituit. Cuius beneficij
li. viij. gratia imperator regni cupidus
cap. j. et ita et deuinctus est: vt qui im-
cap. v. perare cunctis ambierit: ab illo
sibi imperari equanimiter pate
retur. Ex quo deuincto sibi im-
peratore cepit de arrij restitutio
ne suggerere et nolentes acquie
scere sacerdotes vti cogere per
suadere.

Capitulum .xiij. quomodo euse bius propter constantij familia ritatem nitebatur reuocare. ir- ritum gesta cōcilij: et cogere ale xandrum alexandrie episcopum vt arrium susciperet.

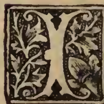
EA tēpestate apud alexā driā alexander: in hierosolymis maximus confes sor: apud Cōstā tinopolim eque alexander vt ex athanasij scriptis comperimus sacerdotio fungebantur. Sed eusebius qui apud Nicomediā erat de cuius simulatione in sub scribēdo supradiximus: amplā occasionem temporis nactus et principi per presbyterum fami liaris effectus reuoluere omnia atque in irritum reuocare concilij gesta molitur. Arrium nequaquam apud alexandriam commorantem venire facit: et imperialibus edictis concilium denuo constā tinopoli conuocari: quo conue- nire illi maxime qui arrium at- que Eusebium sectabantur: quique sepe cum alexandro cōgressi vt arrium susciperet: nec tamen ali quid proficiētes ne ab iniurijs
quidem eius temperabant. Ad Idē in
vltimum certam ei diem statuē hysto.
tes denunciant: vt aut ipse ar- tripti.
rium susciperet: aut si remittere lib. iij.
tur: si ecclesia pulso et exiliū tru- ca. x.
so: ab alio eum suscipiēdum sci-
ret. Cum ille nocte que ad con- stitutam intererat diem: sub al- tari iacens atque in oratione et in lachrymis totam peruigilē du cens: ecclesie causam domino cō mendabat. Cumque lux exorta fuis set: nec tamen ab oratione alexā der cessaret. Eusebius cum suis omnibus velut heretici belli si- gnifer domum arrij matutinus ascēdit: eumque propere sequi ad ecclesiam iubet: protestatus quod alexāder nisi presens acquiesce ret: expulsus cederet loco.

Capitulum .xiiij. de probroso interitu arrij cum ad ecclesiam proficeretur: vt ab alexandro episcopo renuente quidem reci peretur.

ERit omnium summa ex pectatio: quo vel alexandri perse uerantia vel Eu sebij arrijque instātia declinaret. Cumque cunctorum animi essent vt in tali resolet expectatiōe su spensi: arrius ad ecclesiam per- gens episcoporū et populorum fre quētia cōstipatus: humane neces sitatis cā ad publicū locū decli-

Idem in hy. sto. tri pti. li. iij. c. x. nat vbi cū sederet: intestina eius atq3 oīa viscera in secessus cuniculū defluxere: ac tali in loco dignā morte blasphemie et fetide mētis exoluit. Quod posteaq3 in ecclesia nūciatū est. Eusebio atq3 ijs qui vna secum sanctum et innocente3 virum Alexandrum de arrio recipiendo fatigabant: superati pudore ⁊ adoperti cōfusione discedunt. Tunc cōpletus sermo ad gloriā dñi quē in oratice sua alexander ad dñm ꝓclamauerat dicens. Judica dñe inter me ⁊ Eusebij minas atq3 arrij vim. Sed ij ad presens quidē paululū pudoris humere. cōuenientes vero inter se heretici veriti ne forte si sicut res gesta est integre ad imperatorem cōstātinū peruenisset nō solū a pfidia eoꝝ in qua quallide irreticus teneba tur abscederet verū ⁊ i auctores deceptionis sue seuerius aliqd ⁊ regia auctoritate decerneret cōponunt per eunuchos quos in perfidia deceptos tenebant vti de arrij morte imperator ꝙ fieri posset cōposite ⁊ cōiter nosceret: ne aliquid qd dei vindictā indicare videret audiret. Quib⁹ ita gestis causa fidei vt ceperāt prosequuntur.

¶ Cap. xv. quomodo athanasius alexandro defuncto effectus est eps alexādrie. ⁊ eiusdem bonis principiis.

Igitur apud alexandriam defuncto Alexādro Athanasi⁹ suscceperat sedē. Qd vero esset idem vir acris ingenij ⁊ in ecclesiasticis negocijs apprime vigilans: satis iam tunc hereticis innotuerat cū ad concilium Nicenum cū episcopo suo sene Alexādro venerat. Cuius suggestionibus hereticorum doli ac fallacie vigilanter detegebantur. Statim ergo vt eum epm factum cognouerat id quod res indicabat sua negocia per illius sollicitudine3 facile processura: omnib⁹ modis querere aduersus eū machinas deceptionum parabant. Uerum nō mihi absq3 ordine videtur: pauca de huius viri origine supra repetere: ⁊ cuius a puero institutionis fuerit: sicuti ab ijs qui cū ipso vitā duxerant accepimus memorare. Tpe quo apud alexandriam petri martyris diem Alexander episcopus agebat cū post expleta solennia conuēturos ad cōuiuiū suū clericos expectaret in loco mari vicino videt eminus puerorum super oīa maris ludū. imitantium (vt fieri solet) epm: atq3 ea q̄ in ecclesijs geri mos est. Sed cu3 intenti⁹ diutino pueros inspectaret. videt ab his geri quedā etiā secretiora ⁊ mistica: perturbat⁹ ilico vocari ad se clericos iubet: atq3 eis quid eminus ipse videret ostendit. Tunc abire eos et comprehensos ad se perducere omnes pueros imperat. Cumq3 adessent: quis eis ludus ⁊ quid egissent vel qūo percōtatur. Illi vt talis habet etas pauidi negare primo deinde rem gestā p ordinem pandunt. Et baptizatos a se esse quosdam catecuminos confitentur: per athanasium qui ludi illius puerilis epus fuerat simulatus. Cum ille diligenter inquirēs ab ijs qui baptizati dicebantur: quid interrogati fuerint: quid ve responderint: simul ⁊ ab eo qui interrogauerat. Ubi videt secundū religionis nostre ritum cuncta constare collocut⁹ cum concilio clericorum statuisse traditur: illis quibus integris interrogationibus et respōsionibus ad quas fuerat ifusa iterari baptisma non debere: sed adum-

j. q. j. c. spūsctus.

Eccl.

pleri ea q̄ a sacerdotibus mos est. Athanasium vero atq̧ eos quos ludus ille vel presbyteros habere visus fuerat vel ministros conuocatis parentibus sub dei obtestatione tradit ecclesie sue nutriendos. Paruo autem tempore exacto cum a notario integre et grammatice sufficienter athanasius fuisset instructus: continuo tanq̄ fidele domini commendatum a parentibus restituitur sacerdoti: ac velut Samuel quidam in templo domini nutritur. et ab eo pergente ad patres in senectute bona: ad portandum post se Efod sacerdotale deligitur. Sed huius tanti in ecclesia pro fidei integritate agones fuerunt: vt etiam de hoc videatur dictum esse illud quod scriptū est. Ego enim ostendam ei quanta oporteat eum pati pro nomine meo. In huius etenim persecutiões vniuersus coniurauit orbis. Et commoti sunt principes: terre: gentes regna: exercitus coierunt aduersus eum. Ille autē diuinum illud conseruabat eloquium dicens. Si consistant aduersum me castra non timebit cor meū: si exurgat in me prelium: in hoc ego sperabo. Uerum quoniam tanta ac talia ei⁹ gesta sunt: vt magnitudo quidem rerum nihil me preterire patiatur: multitudo vero gestorum q̄ plurima cogat omitte re: incerto estuat animus: dum delibera re non valet quid teneat quid omittat. Et ideo pauca nos que ad rē pertinent memorabimus. Reliqua eius fama narrabit. Sine dubio minora vero nunciatura: nam nihil quod addere possit inueniet.

¶ Capitulum. xvi. de morte constantini fratris constantij et de ipsius cōstantij errore: et de concilio hereticorum contra Athanasium congregato iussu constantij.

Igitur vbi Cōstā tius orientis solus obtinuit regnum. Constantino fratre non longe ab aquilea apud alsam flumē a militib⁹ interfecto: cōstās vtriusq̧ germianus: occidentem satis industrie gubernabat. nam constantius natura et animo regio: dum primis illis regni sui fautoribus satis indulget: per eunuchos arte in perfidiam decipitur a peruersis sacerdotibus et intēto satis studio: prauis eorum contentionib⁹ obsecundat. Sed illi verentes ne forte aditum regis copia quandoq̧ fieret athanasio: et per eum de veritate fidei quam peruertebant secundum scripturas edoceretur: omnimodis insimulare eū apud principem: et velut omnium scelerum ac flagitiorum aggrediunt̄ exponere vsq̧ quo humani corporis brachium loculo delatum Imperatori ostendunt. Quod ab Athanasio excisum magice artis gratia: de arsenij cuiusdam corpore confirmabant. Sed et alia quamplurima criminosa simul et flagitiosa componunt. quib⁹ ex causis iperator iubet cōuocato cōcilio Athanasium condemnari. Idq̧ apud tyrum misso e latere suo vno ex comitibus: Annitēte quoq̧ Archelao tūc comite orientis: nec non et eo qui fenicem prouinciam gubernabat congregari iubet. Eo deducitur Athanasius: loculus cum humano brachio circunfertur: inuidie horror: non solum religiosas sed et viles animas peruadit.

¶ Capitulum. xvij. quomodo pafnucius noluit permittere vt maximus hierosolymorum episcopus cum illis hereticis sederet propter dolos et cautellas qui cōtra arrium adducebātur et ibidem detectus est dolus de brachio exciso arsenij.

Ic arseni⁹ cuius brachium dicebatur excisum: lector aliquando Athanasij fuerat: et ob culpā correptionem verit⁹ frequentie sese subtraxerat. Cuius latebras oportunas sibi ad huiuscemodi cōmentū flagitiosi hoies rati: initio compositi criminis occultatum eum apud quendam quem fidissimum sceleribus suis crediderant retinebant. Peruenit tamen ad hunc illate-

bris positum quid suo noie criminis intentaretur athanasio. Et siue eum ipsa humanitatis contemplatio siue diuina pertulit prouidentia: clam pernoctis silentium euadens claustris enauigauit tyrum. Et pridie ꝙ cause dicende adesset vltimus dies: athanasio sese arsenius obtulit vtqȝ se rerum gestarũ series haberet edocuit. Ille domi esse hominem nec innotescere cuiqȝ de eius presentia iubet. Interea cõsilium cogitur: in quo aliquanti concinate calũnie conscij: oẽs pene ìsenso animo aduersus athanasiũ preiudicatoqȝ conueniũt.

de hoc pafnu. habes. s.e.li. ca. iiij.

Per idez tempus Pafnutius cõfessor de quo supra memorauimus aderat Athanasij innocentie conscius. Is cum vidisset maximum hierosolymorum episcopum qui vna secuz effoso oculo ⁊ poplite succiso confessor extiterat verum ꝓ nimia simplicitate nihil de sacerdotum scelere suspicantem cõsedisse cum ceteris quos factionis macula sociauerat melium concessum adire nõ veritus: te inquit o maxime cum quo mulgi vnum atqȝ idem confessiõis insigne est: cũ quo mihi pariter mortale lumen effosum clariorẽ diuini luminis ꝯciliauit aspectũ. Te inqȝ nõ patiar sedere in cõcilio malignantium: ⁊ cũ inqua gerentibus introire. Intectaqȝ manu eleuans eũ de medio eorũ ac de singulis instruẽs: perpetua de hinc athanasio cõmunione sociauit. Sed interim causa dicitur. Prima introducitur accusatio mulieris cuiusdaz que se diceret aliquando hospitio athanasium recepisse: ⁊ ab eo noctu nihil suspicantem vim corruptionis esse perpessam introduci ad hoc iubetur athanasi⁹. Ingreditur cuz Timotheo presbytero suo eũqȝ monet: vt postea ꝙ mulier dicẽdi finẽ fecisset: se tacente ipe ad ea q̃ dixerat rñderet. Cũqȝ mulier ea q̃ docta fuerat, porasset. Thimotheus conuersus ad eam. Uere inquit mulier ego mãsi apud te aliquã do: aut vim tibi vt asseris feci. Tunc illa vt mulierum se talium procacitas habet obiurgans. Thimotheum: tu te inquit mihi vim fecisti: tu in illo loco commaculasti castitatem meam. Simul et conuersa ad iudices obtestari fidez dei cepit vera se dicere. Tunc omnes rediculosus pudor habere cepit: ꝙ tam facile tacẽte eo: factio compositi criminis patuisset. Nec tamen permissi sunt iudices habere de muliere questionem vnde hec vel per quos aut quomodo fuisset aptata calumnia quoniam iudicandi libertas penes accusatores erat.

B ¶ Hinc transitur ad aliud crimen profertur facinus seculis in auditum. Ecce inquiunt vbi nemo possit verborũ prestigijs decipere oculis res agitur. Uerbis cessantibus brachiũ hoc te aiũt athanasij accusat excisum. Hec est arsenij dextera quam tu quomodo vel ad quos vsus excideris indicato. Tum ille. Quis enim (inquit) vestrum arseniuz nouerit: vt hanc ipsius dexteram esse cognoscatis. Exsurrexerũt aliquanti qui se dicerẽt optime scire arsenium. In quibus nonnulli erant absqȝ conscientia factionis. Orat de hinc a iudicibus athanasius: vt hominem suum quem negociũ deposceret iubeant introduci. Cũqȝ introductus esset arsenius eleuato eius vultu athanasius consilio: et iudicibus ait. Hic est arsenius et alleuans eius nihilominus dexteram: hec est inquit etiã dextera eius hec est et sinistra. Hec autem quam isti offerunt manus vnde sit vos: requirite. Tunc velut nox quedam et tenebre accusatoribus oculis infuse quid agerent: quo se verterent nesciebant. Ipsum etenim arsenium testes q̃ paulo ante scire se dixerant: confirmabant. Uerum quia non iudicandi sed opprimendi hominis causa concilium gerebatur fragor omnium repente attolli tur magum esse athanasium: et decipere intuentiũ oculos acclamãt ne debere vllo mõ vltra talẽ hoiez viuere. Factoqȝ

impetu suis eũ decerpere mani bus parãt. Sed archelaus qui cum ceteris ex precepto impe= ratoris concilio presidebat: erep= tum eum de discerpentium ma= nibus per occultos exitus edu= xit ac fuge qua solum posset sa= lutem monuit commẽdare. Cõ cilium tamen rursum cõueniẽs tanq̃ si nihil omnino deprehen sum fuisset vt confessum de in= tẽtatis criminib⁹ athanasiuz cõ demnat. Et gesta in hunc mo= dum ficta per orbem terre mit= tentes ad sceleris sui consensuz imperatore cogẽte ceteros epi= scopos pepulerunt.

Capitulũ decimũoctauũ de fuga et latebris athanasij qui sex annis latuit in lacu cisterni.

Hinc iã toto orbe pro fugus agitur athanasi⁹ nec vllus ei tut⁹ ad latendum superat loc⁹. Tribuni p̃positi comites exerci tus quoq̃ ad inuestigandũ euz mouẽtur: edictis imperialib⁹. Premia delatoribus preponun tur si quis viuũ maxime sui mu= nus capue certe Athanasij de= tulisset. Ita totis regni viribus frustria aduersus euz cui deus aderat certabatur. Interea sex continuis annis ita latuisset fer tur in lacu cisterne non haben= tis aquam vt solem nunq̃ vi= derit sed cum per ancillam que sola conscia dominorum officijs qui ei latebras prebuerant vi= debatur iudicatus fuisse: tanq̃ dei spiritu ammonitis ipsa no= cte, qua ad eum comprehenden dum cuz iudicibus veniebatur post annos sex migrauit ad aliũ

Idem in hy= sto. tri= pti. lib. v. c. iij. in fi.

locum. Ita illi qui venerant fru stratis dominis quoq̃ in fugaz versis de ancilla: vt falsa indice penas sumunt.

Capitulum. xix. Quomo= do constans pro athanasio qui ad eum fugerat constan tio scripserit eumq̃ ecclesię reddi iussit a qua statim ipe athanasius fugatur constan tius autem postea venit ad partes occidẽtales voluitq̃ cogere episcopos consentire heresi arrij.

Verum ne graues alicui late bre sue fierẽt et occa sio calumnie inno= centibus quereretur nihil si= bi vltra iam tutum in Constan tij regno presumens ad Constã tis pertes profugus ascedit. A quo satis honorifice religioseq̃ susceptus est quiq̃ causa eius quare fama comperererat dilige tius cognita scribit ad fratrem pro certo se comperisse quod sa cerdos dei summu Athanasius iniuste fugas et exilia pateretur. A Hũc itaq̃ recte taceret si absq̃ vlla molestia loco suo re= stitueret si id nollet cure sibi fu= turũ vt ipse id adipleret regni ei⁹ intima penetrãs et penas di gnissimasq̃ de auctorib⁹ sceleris sumẽs. Quib⁹ scriptis pterrit⁹ Cõstãtius q̃ posse facere aque minitabat cõscius erat fratrem simulata benignitate vltro ve= nire ad se Athanasium iubet et leui increpatiõe perstrictũ ad ecclesiam suam permittit ire se curum Admonitus tñ Impera tor ab impijs cõciliarijs nõ est (inq̃t) magnuz Athanasij q̃cepi poscunt de te: vt vnam: ex mul= tis q̃ sunt apud alexandriã ec= clesijs cõcedas populis eorũ q̃ tibi cõicare nolũt. Tũc ille deo

Idẽ in hysto. tri. li. ij. cap. xxx.

sibi suggerēte paratū in tpe cōciliū reperit. Et quid est inquit Imperator: qđ poscenti tibi liceat denegari q̄ ptātem habes oim iubēdi: Sed vnū est qđ oro vt meā quoq; peticiunculā libēter admittas: Cūq; se oīa q̄ vellet q̄uis essent difficilia pmitteret pstaturū si hoc vnū cederet libens Athanasius: Hoc est inquit qđ rogo vt q2 esset hic (nā apud Anthiochiā res agebat) sunt nostri populi qui istis communicare nolūt vnam eis teneri ↄcedas eccl'iā. Equissimū sibi videri ⁊ valde p̄standū let' spopondit Imperator. Sed cū rem detulisset ad eos quorum conciliis vtebatur neq; ibi se velle accipere ecclesiā neq; hic dare rn̄dent: quia plus sibi singuli quiq; q̄ absentib' ↄsulebāt. Ita impator ammiratus ei' prudētiam pperare ocius ad suscipiēdam suam eccl'iam iubet.

Hec tāguntur in hysto. tri. li. ij. cap. xxx. vij. sequēti ⁊ .li. v. ca. xv.

B. ℭ Sz, cum magnētii scelere Imperator Cōstās regno sit' ⁊ vita fuisset exeptus rursum in Athanasiū veteres illi incētores principis odia resuscitare ceperūt. Fugatoq; de eccl'ia in locū ei' Georgii quedā pfidie ⁊ imanitat; sue sociū mittūt. Nā pri' quendā Gregoriū miserāt. Rursum fuga rursum latebre ⁊ edicta aduersum Athanasiū principis per omnem locum ponuntur pmia ⁊ honores delatorib' pollicentia. Ipse quoq; cum ob vindictam necis fraterne regnū q; recuperandū ad occidētis ptes venisset ⁊ extincto tyrāno regni solus arce potiretur fatigare occidētales episcopos ⁊ p deceptionem ad cōsensum ariane hereseos cogeres aggreditur Athanasii prius condemnatione pmissa ⁊ velut obicis validissimi obiectione sublata.

ℭ Cap̄. xx. de concilio apud mediolanū habito ⁊ exiliis eusebii ⁊ multorū aliorum.

OB hoc apđ mediolanū opo2 conciliū conuocatur plures decepti. Dyonysius ꝟo Eusebius: Paulinus Rodanius ⁊ lucifer dolū esse in negocio pclamantes asserentesq; scriptio in athasiū non aliam ob causamq; destruende fidei moliretur in exilium trusi sunt. His etiam Hylarius iungitur ceteris vel ignorantibus: vel nō credentibus fraudem. Idē in hysto. tri. li. v. cap. xv. B.

ℭ Cap̄. xxi. de concilio arimensi in q̄ sacerdotes occidētales ab orientalibus decepti fuere: ⁊ ab latiōe homousion a simbolo.

Ed tali cōsilio gestum fuisse negociūm rei exitus docuit illis: nanq; de medio sublatis continuo Sinodus apud Ariminū congregat. Ibi secundum ea que oriētales apud Seleutiam ↄposuerāt callidi homines ⁊ ꝟsuti simplices ⁊ imperitos occidentaliū sacerdotes facile circumueniūt hoc modo proponendo eis quē magis colere: ⁊ adorare vellēt. Homousion an xp̄m illi'q; virtutez verbi quid homousion significaret ignorantibus: velut in fastidiū quoddam ⁊ execrationez sermo deductus est christo se credere non homousion confirmātibus. Sic multorū preter paucos (qui scientes prolapsi sunt) animi decepti contra ea que patres apud Niceam conscripserāt veniē tes homousiō q̄si ignotū ⁊ a scripturis alienū sermonē auferri de fidei expositiōe decernūt. Cōionemq; suā hereticorū societate ↄmaculāt. Et tēpesta- Hoc tāgit in hy. tri. li. v. cap. xvi. c.

te facies ecclesie feda et admodum turpis erat. Non enim sicut prius ab externis sed a propriis vastabatur. Fugabat alius: alius fugabatur. Et vterque de ecclesia erat Aranus quam nec imolatio: nec libamina. Preuaricatio tamen et lapsus erat a ruina multorum. Similis pena sed impar victoria. Similiter cruciabantur sed non similiter gloriabantur quia dolebat ecclesia etiam illius casum qui impellabat ad lapsum.

¶ Capitulum.xxij. de exilio liberi vrbis rome episcopi.

Sit Liberius qui post Julium marci (quem siluester precesserat) successorem in vrbe roma per idem tempus sacerdotio fungebatur in exilium truditur. Inque eius locum Felix diaconus suus ab hereticis subrogatur. Et non tam secte diuersitate quam communionis et ordinationis conuenientia maculatur.

¶ Capitulum.xxiij. quomodo hierosolymorum et alexandrie episcopis se habeant in ministrando.

Hierosolimis vero cyrillus post maximinum sacerdotio confusa iam ordinatione suscepto aliquando in fide sepius in comunione variabat apud Alexandriam vero Georgius satis procaciter viraptum episcopatum gerebat ita vt magis sibi iuris dicendi creditos fasces quam sacerdotium ministrandum religiosis officiis estimaret.

¶ Cap.xxiiij. de meletio qui ab hereticis eps antiochie ordinatur et ab eis postea in exilium truditur.

Apud antiochiam sane diuersis temporibus multa quemadmodum cofuse gesta sunt. Nam defuncto Eudoxio cum multi diuersarum vrbium episcopi ad illam sed em summa abitione niterentur ad vltimum Meletium de sebastia Armenie ciuitate contra decreta cocilij illuc transferunt. Qui tamen ab ipsis rursum in exilium truditur quod contra opinionem ipsorum non Arrij sed nostram fidem cepit in ecclesia predicare. Quem magna plebs ecclesia depulsum secuta ab hereticorum societate diuellitur.

¶ Capitu.xxv. de scismate arrianorum quod in partes diuisum est et quidam eorum eunomiani. alij macedoniani: alij vero arriani dicebatur.

Interea vt aliquando etiam in semetipsam prediues malicia deseruiret sacerdotes et populi qui Arrio duce primitus fuerant ab ecclesia diuulsi in tresdenuo sectas partesque findūtur. Nam illi quos paulo superius dixeramus: non acquiescētes Eusebij ceterorumque simulationibus cum Arrio exilium pertulisse post modum nec ipsi Arrio regresso de exilio communicare voluerūt eo quod simulata confessione cōmunicassent his qui de ipsa substantia dei patris filium cōfiterentur quia ipsi ea quam prior docuerat Arrius ex nullis extātibus creatum et factum non natum filium satis libera seu potius impudēti blasphemia confirmabant. Quod et post illorum obitum Actius quidam post actium validius et latius asserebat Eunomius vir corpore et animo leprosus et interius exteriusque morbo regio corruptus tamen arte dialectica prepotens plurima cōtra fidem nostram scripsit et disputādi leges secutoribus suis dedit. A quo etiam nūc Eunomiana heresis appellatur. Alius quoque Macedonius nomine quem nostris expulsis immo potius necatis apud cōstātinopolim statuerūt episcopum: quia similem patri filium fatebatur licet spiritum sanctum eque vt illi blasphemaret tamen ab illis expellitur quia similia vt de patre etiam de filio predicaret. Neque vero nostris coniungitur a quibus de spiritu sancto diuersa sētiret. Ita pestifera illa bestia qua per arrium primum quasi de infernis extulerat caput subito triformis apparuit. Per Eunomianos qui dicunt per omnia dissimilem filium patri quia nul-

lo genere possit esse similis factura factori. Per arrianos q̄ dicunt similem q̄dem posse dici filium patri: sed largitate gratie nō proprietate nature in quātum scilicet potest creatori creatura cōferri p Macedonia qui dicūt similem quidē filiū p oia patri sanctū vero spm̄ cū patre ꝛ filio nihil habere commune. Hec quidē inter illos ita gesta sunt. Sꝫ sicut de talibus scriptū est discissi sunt ꝛ non sunt compuncti. Plurimi sane earū q̄ videbant attentiorē vitā gerere ꝛ monasteria per multa apud Constantinopolim vicinasq̄ puincias ꝛ epi nobiles macedonij magis errorē secuti sunt.

¶ Cap. xxvj. de morte cōstantij ꝛ ortu iuliani.

Sed cōstātius impator dum Juliano quē cesarem apud Gallias reliquerat dignationem sibi augusti sponte psumenti armis ire obuiam parat. xxiiij. post occasum patris imperij sui anno in opido Cilicie Moposcrenis die functus est.

¶ Cap. xxvij. de episcopis iussu iuliani ab exilio reuocatis ꝛ de ordinatione paulini epi in anthiochia.

Postq̄ iulianus presumptū prius deinde vt legitimū solus, obtinet principatū. Is primo velut arguens ppera gesta Constantij epos iubet de exilij relaxari. Post aduersum nostros tota nocendi arte cōsurgit. Interim qui superfuerant epi de exilijs relaxant. Nam liberius vrbis Rome eps Cōstātio viuēte regressus est. Sed hoc vtrūq̄ acqeuerit volūtati sue ad subscribēdū an ad ppl'i Romani gratiā a quo pficiscens fuerat exoratus indulserit p certo ꝯpertuꝫ nō habeo. Lucifer aūt cū exorareē ab eusebio (qꝛ vterq̄ in partibus vicinis egypto fuerat relegatus) vt ad videndū Athanasium alexandriā pergerent communiq̄ tractatu cū his qui superfuerant sacerdotibus de statu ecclesie decernerent p̄sentiā sui abnegans legatum p se diaconū suuꝫ mittit atq̄ ipse intentio animo Antiochiam pergit ibiq̄ dessidentibus adhuc ptibꝰ sed in vnum tamen reuocari posse sperantibus si ibi talis eligeretur eps erga queꝫ nō vna plebs sed vtraq̄ gauderet preproperus catholicū quidē ꝛ sanctū virū ac p oia dignū sacerdotio paulinū epm̄ collocauit. Sed tamē in queꝫ acquiescere plebs vtraq̄ non posset.

¶ Cap. xxviij. De concilio apud alexandriam sanctoꝝ episcoporum an de cetero hi ordinandi essent episcopi q̄ fuerant maculati ꝯtagione cōmunionis heretice vel non.

Ergit iterea Eusebius alexandriam ibiq̄ confessoꝝ consilio cōgregato pauci numero: sed fide integri et meritis multi quo pacto post hereticoꝝ pcellas ꝛ perfidie turbines tranquilitas reuocareē ecclesie omni cura ꝛ liberatione discutiunt. Alijs videbatur fidei calore feruentibꝰ nullū debere vltra in sacerdotium recipi q̄ se vtcunq̄ heretice cōmunionis cōtagione maculasset. Sed qui imitantes apostoluꝫ querebant non qđ sibi vtile esset: sed qđ pluribus expediret: vel qui imitarenē christum qui cū esset omnium vita p salute cunctoꝝ humilians se descendit in mortem: quo scꝫ inueniretur ꝛ in mortuis vita dicebāt melius esse humiliari paululum ppter deiectos ꝛ inclinari ppter elisos: vt eos rursus erigerent nec sibimet solis puritatis meritu celorum regna defenderent: sed esse gloriosiꝰ si cuꝫ pluribus illuc mererenē intrare Et idō rectū sibi videri vt tantuꝫ perfidie auctoribus amputatis reliq̄s sacerdotibus daretur optio si forte vellent abiurato errore perfidie ad fidem patrū statutaq̄ cōuerti: nec negare aditum redeuntibus quin potiꝰ de eoꝝ cōuersione gaudere: qꝛ ꝛ ille euangelicus iunior filiūs paterne depopulator substātie in semetipm̄ reuersus nō solū suscipi meruit: sed ꝛ dignus paternis cōplexibus deputaē et annulum fidei recipit ꝛ stola circūdatur: p quā q̄d aliud q̄ sacerdotij declarantur insignia. Nec pbabilis extitit apud patrē senior filiꝰ

q̄ inuidit recepto nec tantu3 meriti habuit nō delinquendo quãtum nocte cō. traxit non indulgendo germano.

¶ Cap.xxix. quomodo in illo concilio sanctorum epōrum tractata fuit materia de spiritu sancto de differētia inter substãtiam ꝛ subsistantiam ꝛ de natura a christo assumpta.

Cu3 igitur huiuscemodi sñias ex euangelica auctoritate ꝓlatas ordo ille sacerdotalis et apostolicus approbasset ex concilij decreto. Asterio ceterisq̄ qui cum ipso erant orientis iniungitur ꝓcuratio occidentis vo Eusebio decernit. Additur sane in illo consilij decreto: etiam de spiritu sancto plenior disputatio: vt eiusdē substantie ac deitatis cuius pater ꝛ filius etiā spiritussanctus crederetur: nec q̄cq̄ prorsus in trinitate aut creatum aut inferius posterius vt diceretur. Sed et de differentia substantiarum ꝛ subsistētiarum sermo eis ꝑ scriptura3 mot⁹ est. Quod greci vocant. Quidam etenim dicebant substantiam ꝛ subsistentiam vnu3 videri. Et q2 tres substãtias nō dicim⁹ in deo: nec in tres subsistãtias dicere debemus. Alij vero quibus longe aliud substantia q̄ subsistentia significare videbatur: dicebant quia substantia ipsa rei alicuius naturam rationemq̄ qua constat designet. Subsistentia autem vniuscuiusq̄ persone hoc ipsum quod extat et subsistit ostendat. Ideoq̄ propter Sabellij heresim tres esse subsistentias confitendas quod quasi tres subsistentes personas significare videretur: ne suspitionem daremus tanq̄ illius fidei sectatores qui trinitatem in nominibus tãtum ꝛ non in rebus ac subsistentijs confitetur. Sed ꝛ de incarnatione domini comprehensum est: quia corpus quod susceperat domin⁹ neq̄ sine sensu neq̄ sine anima suscepisset. Quibus omnibus caute moderateq̄ cōpositis vnusquisq̄ itinere suo cum pace perrexit.

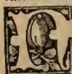
¶ Capitulu3.xxx. de scismate luciferianorum ac Eusebio et hylario q̄ omnes ecclesias occidentales ad rectã fide3 reuocabant.

Sed eusebius cu3 redisset anthiochiã ꝛ iuenisset ibi a lucifero contra pollicitationē ordinatū episcopu3 pudore simul ꝛ indignatione cōpulsus abscessit neutre patri ꝯmunionē suã relaxans: q2 digrediēs inde ꝓmiserat se acturū in cōcilio vt his eis ordinaretur eps a quo pars neutra descisceret. Ille nãq̄ populus q̄ meleciū dudū de eccl'ia pulsum quasi ꝓ fide recta fuerat secutus nō se iūxerat ad ꝑores catholicos: id est qui cum eustachio epō fuerant ex quibus etiã paulin⁹ erat sed suū ꝑncipatū suūq̄ conuenticulū tenuit. Hos ergo cum in vnū reuocare voluisset eusebius: nec tamē ꝑuentus a lucifero potuisset abscessit. Tūc regressus meletius de exilio q2 cū eo numero sior pepulus erat eccl'ia3 tenuit ꝛ ex eo iam ꝓpriã synodū cu3 ceteris orientalibus epi habuit: nec tamē Athanasio iunctus est Interim Lucifer iniuriã dolēs q̄ epm a se ordinatum apud anthiochiã nō recepisset eusebius nec ipse recipere cogitat alexandrini decreta cōcilij: sed ꝯstringebatur legati sui vinculo qui in concilio ipsius auctoritate subscripserat. Abijcere nanq̄ eum non poterat q2 auctoritatem ei⁹ tenebat. Si vero recepisset omne suum frustrandum videbat inceptum. Diu ergo de hoc multūq̄ deliberās cū ex vtraq̄ parte ꝯcluderet eligit vt legato suo recepto erga ceteros sñiam dispare sed sibi placitã custodiret Ita regressus ad sardie ꝑtes siue quia cito morte ꝑuentus tps snie mutande non habuit (Etē enī temere cepta corrigi spatio Idē in hysto. tri. lib. vj. ca. xxiij.

solent (sicut hoc animo immobi liter sederat parum firmaueri. Ex ipso interim luci ferianorum scisma quod licet per paucos ad huc voluitur sumpsit exordium. Eusebius vero circuiens orien tem atq; Italiam medici pari ter & sacerdotis fungebatur offi cio. Singulas quasq; ecclesias abiurata infidelitate ad sanita tem recte fidei reuocabat. Ma xime q hylarium quem dudum cum ceteris epis in exilium tru sum esse memorauimus regres sum iam & in italia positum hec eadem erga instaurandas eccle sias fidemq; patrum reparan dam reperit molientem.

Capitu.xxxi. de natura & mori bus beati hylarij pariterq; ei scriptis: quibus hereticorũ ver sutias refellit.

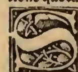
Isiq hy lari vir natura le nis & placidus simulq; eruditus & ad psua dendum cõmodissimus rem di ligentius & aptius procurabat. Qui etiam libros de fide nobili ter scriptos edidit quibus & he reticorum versutias: & nostrorũ deceptiões & male credulã sim plicitatem ita diligentius expo suit: vt & psẽtes & lõge positos q bus ipse p se disserere viua voce nõ poterat pfectissima istructio ne corrigere. Ita isti duo viri ve lut magnifica qdã mũdi lumia. hillirićũ italiã galliasq; suo splẽ dore radierũt vt oẽs etiã de ab scõditis angulis & abstrusis he reticorum tenebre fugarentur.

Cap.xxxij. quõ Julian icepit callide multum xpianos psequi.

Ista ẽt i hyst. tripti. li.vi.c. j. & xxx vij.

Sed iu lian postq; ad orietẽ psas bel lo pulsatur aduenit: et publica quã pri occultauerat erga ido lorũ cultũ ferri cepit isania calli dior cetis psecutor nõ vi neq; tor mentis s3 pmijs honorib blãdi tijs psuasionibus maiorẽ pene ppli ptẽ q si atrociter pulsass3 elisit. Studia auctorũ gẽtilium xpianos adire phibens ludos lrarũ illis solis q deos deasq; ve nerant patere decernit. Militie cingulũ nõ dari nisi imolãtibus iubet. Procurationẽ puinciarũ iurisq; dicendi xpianis statuit: nõ debere cõmitti: vt pote qb ẽt lex ppria gladio vti vetuisset & pficiebat qtidie i huiuscemodi legib exqrendis: qb si qd ver sutum vel callidum tñq minus videretur crudele decerneret.

Cap.xxxiij. quõ incepit iulia nus psequi athanasium moni tione quorundam aruspicum.

Ed nõ erga atha nasiũ ficte phie te nere imaginẽ potu it. Etem cũ velut te tri serpentes de cauernis terre ebuliẽtes ad eũ pcessissent ma gorum phorũ aruspicũ augurũq; man pphana oes pariter alle gant nihil suis actib successurũ nisi pri athanasiũ velut horum olim obstaculum sustulisset.

Cap.xxxiiij. de fuga athana sij ab alexãdria p nilũ: & de red ditu ei ad alexãdriã in q latita uit vsq; quo psecutio cessaret.

Iterum mittiẽ exerci tus iterũ du ces iterũ oppugnaẽ ecctia. Cũq; eũ mesti ac flentes ppli circun darent: pphetico apd eos vsus sermo phibet. Nolite inqt o fi lij cõturbari: qz nubecula est & ci to ptransit. Cũq; discessisset & na ui p Nilũ fluuiũ iter ageret co mes q ad hoc ip3 missus fuerat cognitio ei itinere instãter eum insequi cepit. Et cũ forte applicuis set athanasij nauicula ad qndã locũ cõperit a ptereũtib post ter gũ esse psecutorẽ suũ & iã iãq; ni si pspiceret iminere. Conterritis

Idẽ in hysto. ria tri pert.c. xxvj.

oës qui sibi aderāt socij heremū suadebant ad fuge p̄sidiū petē=dam. Tu3 ille nolite inq̄t o filij deterreri eam⁹ magis in occur=sum p̄cursori nr̄o vt sciat q: lon ge maior est q̄ nos defendit q̄ q̄ p̄seq̄tur: et ꝯuersa nauicula iter agere obuius ei q̄ se insectabat aggressus ē ille q̄ nullo gn̄e su=spicari posse: in occursū sibi ve=nire quē q̄rere: tanq̄ p̄tereūtes aliq̄s interrogari iubet vbi au=dissent esse athanasiū cūq̄ r̄ndis sent se vidisse eū non lōge eūte3 tota celeritate p̄trāsiēs p̄perat inuanū festinās cape quē ante oculos positū videre nō potuit Ille vero dei v̄tute monit⁹ ale=xandriam redditꝰ: ibiq̄ tuto late bras vsquequo persecutio cessa re exigit.

¶ Cap̄.xxxv. q̄ūo iulian⁹ p̄cepit x̄pianis auferre sepulchrū babi le martyris exn̄s in suburbano anthiochie ꝛ q̄ūo galileos idest x̄pianos incepit affligere.

Idē in hysto. tripti. lib. vi. c.xxxi.

Edit et aliud iulian⁹ vecordie sue ac le=uitatis iudiciū. nā cū dasnis in subur bano antiochie iux ta fontē castaliū litaret apollini et nulla ex his q̄ querebat r̄n̄sa susciperet causasq̄ silentij p̄con taretur a sacerdotibus demōis aiunt. Babyle martyris sepul=chrum p̄pe assistere: ꝛ ideo r̄n̄sa non reddi. Tūc ille galileos ve nire. Hoc eñ noīe nr̄os appella re solitus erat: et auferre sepul=chrum martyris iubet. Igitur ecc̄ia vniuersa ꝯueniens mr̄es et viri iuuenes virginesq̄ imen sa exultatiōe succincti trahebāt lōgo agmīe arcā martyr⁊ psallā tes sūmis clamorib⁹ ꝛ cū exulta tiōe dicētes. Cōfundāt oēs qui adorāt sculptilia ꝛ q̄ ꝯfidūt in si mulachris suis. Hec in auribus p̄phani p̄ncipis p̄ sex milia pas suū tanta exultatione psallebat ois ecc̄ia vt celū clamorib⁹ re=sultaret. Vn̄ ꝛ ille in tātā iracun die rabie3 deduct⁹ est: vt altera die ꝯp̄rehēdi x̄pianos passim et trudi iuberet in carcerem ac pe nis ꝛ cruciatibus affligi.

¶ Cap̄.xxxvi. De mirabili ꝯstā tia Theodori ꝯfessoris i tormē=tis et morte dubia ipsius Julia ni in bello persico.

Idem in hys. trip. li. xxxi.

Uod salustius prefect⁹ eius non p̄bans li=cet esset gētilis: tn̄ iussus exseq̄tur: et app̄hensu3 q̄ndā adolescēte3 q̄ p̄rim⁹ occurrit. Theodoꝝ noīe a prima luce vsq̄ ad horā vnde=cimā tanta crudelitate ꝛ totmu=tatis carnificibus torsit vt nulla etas sibi'e factū meminerit. Cum tn̄ ille in eculeo sublimis ꝛ hinc inde laterib⁹ instante tortore: ni=hil aliud fecerit nisi vultu secu=ro et leto psalmū quē pridie ois ecc̄ia cecinerat iterare. Cūq̄ se oī expensa crudelitate salustius nihil egisse perspiceret recepto in carcere iuuene abisse fert ad imp̄atorē: ꝛ q̄d egerit nunciasse ac monuisse ne tale aliq̄d tēpta=revellet de cetero. Alioq̄n ꝛ illis gl̄iam ꝛ sibi ignominia3 q̄reret. Hūc theodorū ipsi nos postmo=du3 apd̄ anthiochiā vidim⁹ ꝛ cū req̄reremus ab eo si sensu3 dolo=ris habuisset ex integro dicebat dolores se q̄dem paru3 sensisse: astitisse aūt q̄ndā iuuene3 q̄ sub=denti sibi linteo candidissimo ꝛ sudores extergeret ꝛ aquā frigi=dam freq̄ter infunderet: ꝛ ita se esse delectatu3: vt tūc mestior fact⁹ sit: q̄n deponi de eculeo ius=sus est. Cōtinuat⁹ igit imp̄ator post victoriā persicā melius se x̄pianos debellatuꝝ p̄fect⁹ q̄dē est: sed null⁹ redit⁹. Ibi nāq̄ (in=certum a suis an ab hostib⁹) cō=fossus post annum ꝛ octo mens

ses presumpti augustalis imperij finem fecit.

¶ Capm. xxxvij. de coadunatione iudeorum: q a Juliano decepti teplu ad sacrificandu3 in hierosolymis reedificare voluert.

Eor q l hyst. tripti. q postremis captis tāgit i hysto. tripti. li. vj. c. xliij.

Antaverro ei ad decipiendu subtilitas et calliditas fuit vt etiam infelices iudeos vanis speciebus illectos: vt ipe agitabatur illuderet. Quos primo oim puocatos ad se interrogat: cur no sacrificarent cu eis lex sua de sacrificijs imperaret. At illi occasione3 se inuenisse tpis rati: no possum inqunt nisi in solo hierosolymorum teplo. Jta nanq pcipit lex. Et accepta ab eo repandi tepli licetia intm insolētie puenerut. vt aliqs eis pphetar redditus videret. Igit ex oib locis atq puincijs puenere iudei: locu tēpli olim igne cōsumpti aggredi cepere: comite pperādi opis ab impatore pcesso: sumptu publico et priuato res oi instātia gerebat. Interea insultare nris et velut repatis sibi regni tpibus cōminari acri ac scuitiā ostētare psus l magno timore et supbia agere Cyrill post maximu cōfessore3 hierosolymis habebat eps. Aptis igit fundamētis: calces cemētaq adhibita nichil oino deerat qn die postera veteribus deturbatis: noua iacerent fundamēta: cu tn eps diligenti psideratione habita vel ex ijs q in danielis pphetia de tpib legerat: vel qd in euāgelijs dns pdixerat psisteret nullo gne fieri posse vt ibi a iudeis lapsis super lapide3 poneretur. res erat in expectatione.

¶ Cap. xxxviij. d mirabili motu tre i hierosolymis q fudamētor saxa lōge iactauit porticu q3 iudeorum solo coequauit: et multos iudeos oppressit.

Et ecce nocte q ad icipiēdu op iā sola resta bat: fremot igēs oboritr no solu fudamētor saxa lōge lateq iac tāt verū et toti pene loci edificia pplanāt. Portic q3 publice in q bus iudeor multitudo q operi videbat insistere pmanebat ad solu deducte: oes iudeos q repti sunt opprssere. Luce vero orta cu se mala crederēt effugisse ad requirēdos qui oppressi fuerāt reliqua multitudo concurrit.

¶ Cap. xxxix. d igne diuinit ac censo signis et virtutibus terrificis qbus iudei ab illicitis inceptis disturbāt et ad deu puertut

Aedes eratque dam in inferiorib tepli demersa: hns aditu3 inter duas porticus q fuerāt pplanate in q ferramenta aliaq opi necessaria suabātur: e qua subito globus qdā ignis emicuit. et p mediu platee pcurrēs adustis et exterminatis q aderāt iudeis: vltra citraq ferebat. Hoc iter sepiusq et freqntissime p totā illā diem repetēs ptinacis ppli temeritatē flāmis vltricibus cohercebat. Cu interim pauore ingēti et trepidatiōe oes q aderāt deterriti: solu ver deu xpm pfiteri cogebāt inuiti. Et ne hec fieri casu crederētur: i seqnti nocte l vestimēt oi3 cinaculu cruc ita euidēs appuit: vt et q deluere p sui ifidelitate voluisset: nullo gne valeret abolere. Sic de territi iudei atq gētiles loců sit et ianiter cepta relinqre. ¶ Explicit lib. x. ¶ Inci. li. xj.

¶ Ca. j. d ortu rligioso ac morte iouiāi et victoria q erga barbaros habuit qūo pacē dedit xpianis et athāasiu ab exilio reuocauit Horu

Post Juliani necē tan-mēinit dē ciuile nob Jo-hy. tri. uiniani repat imperiu. li. vij. Js nāq sub vno codēq tpe. Im-cap. j.

perator et confessor male illati extitit depulsor erroris. Nam cum in procinctu esset exercitus et vrgeret barbarus: ducto resque nostri decimis rebus consilium trahentes iouiniano calculum darent: cumque apprehensus ad suscipienda imperij traheretur insignia: ad exercitum iuliani sacrilegijs prophanatum dz proclamasse. Non se posse imperare eis qui esset christianus. Tum omnes patri eademque voce respondisse phibent: et nos christiani sumus: nec prius quam hanc vocem audiret: acquiescere ad imperium voluisse. Denique statim affuit diuina clementia contraque omnem spem cum clausi vndique hostibus tenerentur nec euadendi facultas vlla suppeteret: subita emissos a barbaris oratores adesse vident: pacemque deposcere. Exercitui quoque iedia consumptio cibos ceteraque necessaria in mercimonijs polliceri: omniaque humanitate nostrorum temeritatem emendare. Sed vbi l xx. et. ix. annis pace composita ad romanum regressus est solum clariorque lux nostro se orbi ex orientis partibus ab orta diffudit. Rempublicam quasi post nimias procellas omni moderatione agreditur reparare. Ecclesiarum vero curam non in secundis habere: nec tam incaute: vt constantius egerat: sed lapsu predecessoris ammonitus honorificis et officiosissimis litteris Athanasium requirit: et ab ipso formam fidei et ecclesiarum disponendarum suscipit modum. Sed hec tam pia et tam leta principia mors immatura corrupit. Post nouem et enim menses ortus sui apud ciliciam diem obijt.

¶ Capitulum .ij. de ortu valentiniani et valentis qui valens fauit hereticis et christianos persecutus est.

Post hunc valentinianus imperium suscepit: qui pro fide nostra a iuliano de militia fuerat expulsus. Sed compleuit in illo dominus quod promisit: plus etiam quam centupla in presenti seculo restituens ei. Nam quia militiam pro christo reliquerat recepit imperium. Is in consortium regni assumpsit fratrem valentem: et sibi quidem accidua partes delegit illi autem orientales reliquit. Sed valens fauendo hereticis abijt in viam patrum suorum. Nam et episcopos egit in exilium: et presbyteros: ac dyaconos: et monachos tatiano alexandrie presidente: vsque ad tormenta deduxit: et ignibus tradidit. Multaque nephanda et crudelia in ecclesia dei molitus est. Sed hec omnia post athanasij obitum. Nam illo superstite velut diuina quadam virtute prohibitus: cum debacharetur in ceteros: in illum nihil ausus est triste committere.

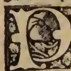
¶ Capitulum .iiij. de morte gloriosa athanasij et persecutionibus lucij heretici.

Igitur ea tempestate cum quadragesimo et sexto anno sacerdotij sui athanasius post multos agones: multasque patientie coronas quieuisset in pace: sciscitatus de successore petrum tribulationum suarum participem et socium delegit. Sed lusius arriane partis episcopus: continua tanquam ad ouem aduolat lupus. Et petrus quidem nauem protinus conscendens ad vrbem romam profugit. Lucius vero tanquam materia sibi crudelitatis ablata: seuior erga ceteros efficiebatur. Et ita ibat in sanguinem: vt nec speciem quidem aliquam religionis seruare videretur. Cuius primo ingressu tanta et tam turpia in virgines et continentes ecclesie gesta sunt: que nec in persecutionibus gentilium memorantur. Inde post fugas ciuium et exilia: post cedes et tormenta flammasque quibus innumeros confecerat: ad monasteria furoris sui arma conuertit. Vastat heremum. bella quiescentibus indicit. Tria milia simul aut eo amplius viros: per totam heremum secreta et solitaria habitatione dispersos oppugnare pariter aggreditur. Mit-

His et in hys. trip. l. vij. c. xxxix. et in. fin. xxxvij. xxxviij.

tit armatam equitum ac peditum magnum tribunos prepositos et bellorum duces: tanq̄ aduersum barbaros pugnaturus elegit. Qui cum venissent: non ullam belli speciem vident: hostes suos gladijs obiectare ceruices: et nihil aliud dicere nisi amice ad quid venisti.

¶ Capitulum quartum. de virtutibus et mirabilibus macharij qui in insulam vna cum alijs Anthonij discipulis relegatur in qua mirabilia fecit.

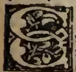
Per idem tempus patres monachorum vite et antiquitatis merito Macharius et isodorus aliusq̄ Macharius: atq̄ eraclides et panibus anthonij discipuli per egyptum et maxime in nitrie deserti partibus habebantur. Uiri qui consortium vite et actuum non cum ceteris mortalibus: sed cum superius angelis habere credebantur. Que presens vidi loquor: et eorum gesta refero: quorum in passionibus socius esse promerui. Hij ducebant exercitum domini: nō mortalibus telis sed fide religionis armatum exercitum moriendo vincentem: et qui sanguinis sui profusione victor christum sequeretur ad celum. Quiq̄ dum in tabernaculis positi et orantes expectarent interfectores suos: dilatus est ad eos homo olim membris oībus et p̄cipue pedibus aridus. Sed cū ab eis in noīe dn̄i oleo fuisset punctus: statim ꝯfirmate sunt plāte eius. Et dicentibus eis in noīe iesu xp̄i quē lutius ꝑsequitur surge et ista in pedibus tuis et redi in domū tuā: cōtinuo exurgēs et exiliēs bn̄dicebat deum ostēdēs quia vere erat in eis deus. Añ aliquantulū ṗo temporis cec⁹ quidam rogabat adduci se ad cellulam Macharij q̄ erat in deserto itinere trium dierum. Quo postea q̄ cecus multo ductantiū labore peruenit Macharium non reperit domi. Contristatus valde nullaten⁹ mitigare mesticiam poterat sanitatis solatijs carens. Tū ṗo feruore fidei cōualescens: deprecor: inquit ad eos q̄ se duxerāt: applicate me ad illā partē parietis vbi cubare senior solet. Et cū fuisset admotus parū luti aridi vnde paries oblitus videbat̄ assumens palme sue supposuit. Rogat etiā vt aquā q̄ de puteo ex q̄ bibere solebat hauriret. Quo humore soluēs glebulā eodēq̄ luto oculos suos supungens: et lauās de aqua q̄ hausta fuerat repēte recepit visū: ita vt nullo indigēs adminiculo rediret ad sua. Sed ne scōm leprosos illos ageret q̄s a se curatos in euāgelijs ingratos dn̄s notat: cum iā ī domo sua regressus et deo grās referēs: rem vt gesta fuerat indicauit. Idē ipe machari⁹ Leene spelūcā habuit cellule sue vicinā et quadā die catulos suos cecos ad eum bellua producit: atq̄ ante pedes eius posuit. At ille cū intellexisset ꝓ ciuitate catulorū bestiam supplicare: rogauit dominum vt eis redderet visum. Quo recepto matrem sequētes redeunt ad speluncam: et paulopost ipsa cum catulis suis regrediens: pelles ouiū lanatas plurimas velut munus pro suscepta gratia ad senem defert morsu oris euectas et ante fores eius eis depositis abscedit.

B ¶ Uerum si singulorum mirabilium gesta prosequi velim⁹ excludimur a proposita breuitate maxime cum hec narrationē proprij operis habere mereantur. Sed in his omnibus Luci⁹ non erubuit: nec aliquid reuerētie virtutum mirabilibus detulit. Quinimmo iubet patres ipsos ablatos a grege suo: immo clam raptos in insulam quandam egypti paludium de porta ri: in qua compererat neminem prorsus esse xp̄ianū quo ꝑ hoc vel absq̄ solatijs vel absq̄ confuetis actibus viuerent senes. Igitur cum duobus solis pedissequis noctu ad insulam deducuntur. In qua erat tēplū quod dam summa veneratione a loci incolis

Vī et an. hy. tri. li. vij. ca xxix.

incolis obseruantur. Cumque nauicula se/nam oram soli illius contigisset: ecce subito sacerdotis tẽpli illius virgo filia correpta spiritu cum ingenti vociferatione et clamoribus vsque ad celum datis per medios agi populos cepit. Et crebros ducens rotatus stridens huc atque illuc rapida ora vibrare. Cunque ad spectaculum tam ingẽtis monstri maxime cum esset sacerdotis filia qui in honore precipuo apud illos erat: populi conuenissent: per auras eam raptam sequentes: perueniunt vsque ad nauiculam senum. Ibi vero proiecta eorum pedib9 et prostrata clamare cepit. Quid venisti huc serui dei summi antiquis nos et veternosis euoluere domiciliis. In hoc loco depulsi vndique latebamus. Quomodo vos nequaquam latere potuimus. Cedimus antiquis sedibus: populos vestros terrasque recipite. Cum hoc diceret increpatus ab eis erroris spirit9 effugatur. Et puella sana vna cum parentibus suis iacebat ad pedes nostri temporis apostolorum. Qui talibus exorcijs predicantes ei fidem domini nostri Iesu xpi: in tantam conuersionem repente eos perduxerunt: vt statim manibus suis antiquissimum templum et in summa veneratione habitum destruerent et ecclesiam confestim edificarẽt. Nec ad deliberandum spacio temporis eguerunt: quibus fidem rerum fecerant non verba: sed virtus. Sed hoc cum fuisset Alexandrie nunciatum: veritus Luti9 ne forte etiam suorum in eũ odia iusta consurgerent: q'aperte iam bellum non hoibus sed deo indiceret: occulte eos reuocari et in heremũ remitti iubet. Dũ hec in egypto geruntur: nec in alijs quidem locis persecutionis flamma cessabat.

¶ Cap. v. de persecutiõe apud edissam mesopotamie ciuitatẽ ad quam xpiani pcipites currebant. Inter quos mulier quedã cũ puero veloci cursu pperabat.

Edissa namque mesopotamie vrbis fideliũ pplorum est. Thome apli reliquijs decorata. Ubi cum imperator pplos vidisset ecclesijs eiectos in campo habere cõuenticulũ: tanta est iracũdia accensus vt pfectũ suum pugno pcuteret cum nõ fuissent inde quoque sicut iusserat deturbati. At ille quãuis eẽt paganus: et iniurijs ab imperatore fuisset affect9. tñ consideratiõe humanitatis altera die ad vastandũ pplm pcessurus: facit hoc ipm ciuibus p occulta indicia clarescere. quo scz cauere se possent: ne inuenirent in loco mane pcessurus terrorẽ solito maiorẽ p officiũ monet: agitque ola quoque minimi vel si fieri posset nulli periclitarent. Uidet tamẽ frequentiorem solito pplm tendere ad locũ currere pcipites: et festinare tanque vererent ne quis deesset ad mortẽ. Interea videt quandã mulierculã ita festinantem et properã domo sua prorumperat vt nec claudere hostium nec operiri vt mulierũ habitũ decet diligẽtius potuisset: infantem quoque paruulum secũ trahentẽ: cursuque rappido irrupto etiã officij agmine festinantẽ. Tũ ille vltra nõ ferẽs: apprehendite inquit mulierẽ: et huc deducite. Cumque fuisset adducta quo inquit infelix mulier pperas tam festina. Ad campũ ait quo catholicorum populus conuenit. Et nõ inqt audisti quia pfectus illuc pgit vt oẽs interficiat quos inuenerit. Audiui inquit. Et io festino vt ibi inueniar: Et quo inqt paruulũ istum trahis. Ut et ipse ait martyrium osequi mereat. Que cũ audisset vir moderatissimus redire officiũ et pueriti vehiculum ad palatium iubet. Et ingressus ait Imperatori: subire mortẽ si iubeas paratus sum: opus vero quod precipis implere nõ possum. Cumque edocuisset cuncta de muliere repressit imperatoris insaniam. Idẽ in hysto. triptita. lib. vij. ca. xxxij.

¶ Cap. vj. de moyse quodã quẽ regina sarracenorum poposcit fieri epm alexãdrie qui vehemen-

ter et palam lucium ꝓpter suas persecutiones increpauit.

PEr idem tēpus ecclia velut ꝑsecutionis igne conflāte purior auri metallo refulgebat. Non enim in verbis vniuscuiusq; fides:sed in exilijs et carceribus probabatur:q: non honori erat catholicum esse sed pene precipue apud Alexandriā Ubi ne sepeliendis quidem corporibus mortuorum libera facultas fidelibus erat. Que dum lutius omni arrogantia et seuitia gereret:Mauuia Sarracenorū gentis regina:vehementi bello Palestini et arabici limitis oppida atq; vrbes quatere:vicinasq; simul vastare ꝓuincias cepit. Cumq; frequētibus bellis romanum attriuisset exercitum:et plurimis peremptis reliquos vertisse in fugam:orata pacē non aliter se amplexurā promittit:nisi moyses quidā nomine monachus genti sue ordinaret episcopus. Qui in heremo partib⁹ suis propinqua vitam solitariā ducens meritis et virtutibus ac signis que faciebat deus per illum:magnifice innotuerat. Petitio eius principi indicata Romano:sine vlla dilatiōe iubetur impleri a ducibus nostris qui ibi infeliciter repugnauerant:captus Moyses ad sacerdotium suscipiēdum Alexandriam ex more deducitur. Adest Luti⁹ cui ordinādi deferebatur officiū. Quo viso Moyses presentibus ducibus qui per urgebant ⁊ populis ait. Ego quidem me non esse dignum tanto sacerdotio iudico. Uerūtamē si aliqua in me licet indigno diuina dispensatio putatur explenda:deum nostrum celi ac terre dominum testor q; Lutius sanctorum sanguine pollutas ⁊ cruētas super me nō initiet manus. Cumq; Lutius tā grauiter nota iniustū se videret in oculis plurimorum. Quare inquit o Moyses tā facile condemnas eum cui⁹ fidem ignoras. Aut si tibi aliquis de me aliter iudicauit audit fidem meā ⁊ tibi ipsi magisq; alijs crede. Tum ille. Desine inquit o Luci dolosis tuis me quoq; imaginibus aggredi. Bene mihi nota est fides tua:quā ꝓestantur serui dei per metalla dānati. Epi in exiliū trusi ꝑsbyteri dyaconi extra xp̄iani nois habitacula relegati. Bestijs alij:alij etiam ignibus traditi. Nunqd pōt verior esse fides q̄ aurib⁹ capitur q̄ q̄ oculis puidetur. Apud me certum est q; qui christo recte credunt ista non faciūt. Et ita maiore dedecore deformatus(qm̄ perurgebat necessitas reipublice consulēdi)compulsus acquiescere:vt ab episcopi quos in exilium truserat sacerdotiū sumeret. Quo suscepto:⁊ gentis ferocissime pacem tenuit ⁊ fidei catholice custodiuit intemerata consortia.

¶ Cap. vij. De didymo q̄ q̄uis luminibus orbat⁹ esset in oi t̄n scientia non paruū profecit quē cōsolatus est anthonius super oculorum amissione.

VErum cū apud alexādriā populos ⁊ vrbem:nebulosi ductoris tetra perfidie caligo suffunderet velut lampadam quadam diuina luce fulgentem. Didymum dn̄s accendit. De cui⁹ vita atq; institutis qm̄ ab ecclesie gloriā dei munere ꝯcessus credit̄ licet in transcursu necessario t̄n ꝯmemoranda nobis pauca vident̄. His namq; in parua etate:cū ēt adhuc prima litterarū ignoraret elementa luminib⁹ orbatus maiore desiderio sciētie veri luminis inflammat̄ nec desperatione cupita adipiscendi passus est:cū audisset in euangelio scriptū qđ apud hoīes impossibile etiam est ipossibile apđ deū. Hac igit̄ habēs ola pollicitatione ꝯfisus indesinenter dominū precabat̄ nō vt oculorū carnaliū visum sed vtil luminationē cordis acciperet. Miscebat t̄n precib⁹ studia ac la

De didimo apud hysto. tripti. li. viij. ca. viij

bores ꝛ iuges cōtinuatasq; vigilias:nō ad legendū sed ad audiendum adhibebat vt quod alijs visus hoc illi conferret auditus. Cum vero post lucubrationis laborem somnꝰ vt fieri solet legētibus aduenisset. Dydimus silentiū illō non ad quietem velociꝫ datum ducēs tanq̄ mundum animal ruminans cibū quem ceperat ex integro reuocabat:et eo qua dudum percurrētibus alijs ex librorꝫ lectione cognouerat memoria ꝛ animo retexebat:vt nō tam audisse q̄ lecta fuerant q̄ descripsisse ea mentis sue paginis videret. Ita breui deo docente in tantā diuinarum humanarūq; rerum eruditionem ac scientiā venit:vt cole ecclesiastice doctor existeret Athanasio episcopo: ceterisq; sapientibus in ecclesia dei viris ad modum probatus. Sed et in ceteris siue dyaletice: seu Geometrie Astronomie quoq;:vel Arismetice disciplinis:ita esset paratꝰ: vt nullus vnq̄ philosophorum aliqua ex his artibus ꝓponens obtinere eum vel concludere quiuerit. Sed statim vt responsiones eius acciperet magistruꝫ eum etiā illius de qua proposuisset crederet discipline huius aliquanti dicta vel communiter disputata: vel proponentibus responsa adhibitis notarijs descripsere:que etiam nunc in magna admiratione habentur. Nos tamen q̄ ꝛ viuevocis eiꝰ ex parte aliqua fuimus auditores et ea que a nonnullis dicente eo descripta sunt:legimus longe maiorem gratiam et diuinum nescio quid ac supra humanam vocem sonans in illis magis sermonibus qui de ore ipius proferebantur agnouimus. Nunc etiā beatus Anthonius cum fidei athanasij testimonium satturus aduersum arrianos de Thebaide alexandriam descendisset magnificis cōsolatus est verbis. Nihil te iquit offendat.o Didime q̄ carnalibus oculis videris orbatus. Desunt tibi illi oculi quos mures ꝛ musce et lacerte habent. Sed letare quia habes oculos quos angeli habent ꝛ q̄bus deꝰ videtur:per quos tibi magnū scientie lumen accenditur.

¶ Capitulum.viij.quāti ex discipulis antonij etiā tunc in heremo habitantibus virtutes ꝛ signa fecerunt.

Florebat igitur egyptus ea tempestate non solū eruditis in christiana philosophia viris verum etiam his qui per vastā heremum commanentes signa ꝛ prodigia apostolica simplicitate vite ꝛ cordis sinceritate faciebant. Ex quibus interim quos ipsi vidimus ꝛ quorum benedici manibus meruimus hi sunt. Macharius de superiori heremo aliusq; Machariꝰ de inferiori Hysidorus in scitis Panibus in cellulis Moyses:ꝛ Beniamin in nitria Sybiō:ꝛ Helyas:ꝛ paulus in apetelio ꝛ aliꝰ paulus in Focis. Pemē ꝛ Joseph in pispiri q̄ appellat̄ mons Antonij. Sꝫ ꝛ alios q̄plures hmōi viros in egypti partibus habitare fidei cōperimus auditu:vt vere compleret̄ apostoli dictū q̄ vbi habundauit peccatū supabūdauit ꝛ gratia. Habuit aūt per ideꝫ tempus etiā Mesopotamia viros nobiles eisdem studijs pollentes. Quorū aliquātos ipsi nos per nos apud Edissam ꝛ in Carrarū partibus vidimꝰ plures autem auditione didicimus.

¶ Capitulum.ix.de inicijs gregorij nazanzeni ꝛ sancti basilij capadocie episcopi qui per diuersas mūdi partes discurrentes verbis et predicatione desides succendebant.

Ed neutra harum infecundior Cappadocia fuit:imo aliqd letiꝰ gregoriū cū basillo germinauit. Tulit igitur ꝛ ipsa multorꝫ sanctorū segetem satis letā producit copiosaꝫ piorum vineā. Oliuarū quoq; domini germinauit nouellā. Sed isti precipue velut duo filij pinguedinis assistētes dextera leuaq; cādelabro instar duorū celi luminariū refulgebant. Unde dignum puto de his pauca supra repetere. Ambo nobiles ābo athenis eruditi:ambo college:ambo de adiutorio digressi ad ꝓfitendaꝫ rethoricā rogabātur. Quod opus magnifice quideꝫ implebat basi-

llius gregorius ꝓ magnificentius cõtẽnebat quiq; cũ se totũ dei seruitio mãcipasset: tñ de collegę amore ꝓsumpsit vt sedentem Basiliũ de decoris cathedra deponeret ac secũ ad monasterium manu iniecta perduceret. Ibiq; per annos vt aiunt tredecim omnibus grecorũ secularium libris remotis solis diuine scripture voluminibus operam dabant earumq; intelligentiam nõ ex ꝓpria presumptione sed ex maiorũ scriptis et auctoritate sequebãtur quos et ipsos ex apostolica successione intelligendi regulã suscepisse cõstabat. Quorum precipue in prophetas commentarios discutiẽtes: thesauros sapientie reconditos i vasis fictilib⁹ requirebãt. Uerũ cũ iam ipsi sufficiẽter instructi diuina dispensatiõe ad imbuẽdos ppl'os vocarent: ⁊ alius alio itinere ad idẽ tñ opus vterq; traheret Basilius ponti vrbes: et rura circũiens desidẽs gentis illius animos et parũ de spe futura sollicitos stimulare ꝓbis ⁊ ꝑdicatione succẽdere callũq; ab his lõge negligentie cepit abolere subegitq; abiecti manuũ rerũ ⁊ seculariũ curis suimet noticiam recipere in vnũ coire monasteria construere psalmis ⁊ hymnis: ⁊ orationib⁹ vocare docuit pauperum curã gerere eisq; habitacula honesta et quecunq; ad victum necessaria sunt prebere. Uirgines instituere pudicam castamq; vitam oĩbus pene desiderabilẽ facere ita breui permutata est toti⁹ prouincie facies vt i arido vt squalẽte cãpo videret seges fecunda et leta vinea surrexisse. Gregorius vero bonũ semẽ nõ patiebatur: aut super spinas iacere: aut inter saxa dispergere: sed bonã terrã cordis sui iugi cultu ⁊ exercitijs indesignãtib⁹ excolebat. Et multo ampli⁹ hic in semetipso q̃ ille in ceteris ꝓficiebat. Suscipere ille q̃ renũciãtes seculo deferebãt ad pedes suos ⁊ diuidere vt q̃sq; eguisci curam gerebat. Iste nihil habẽdi ⁊ oĩa possidẽdi cõtentus scõ erga solas sapiẽtie diuitias auarus ⁊ multum cupidus inherebat. Ille coire plures in vnum et sui inuicem in necessarijs habere sollicitudinẽ docebat hic sui exemplo q̃ erat absolutus ⁊ liber cũctis sermone apostolico predicabat: ego aũt volo vos sine solicitudine esse. Dñs in proximo est: nihil solliciti sitis: sed tanq̃ serui xp̄i hoc solũ estote solliciti q̃n redeat dñs ꝺ nuptijs. Ille delinquentibus misericorditer ꝯdolere ⁊ a delicto reuocare hic per diuini eloquij gratiã delinquendi incitamenta preuenire: nec sinere labi eum qui difficulter erigeretur elisus. Ille i fide purus hic in predicatiõe liberior. Ille deo humilis hic etiã hominib⁹ erat. Ille arrogãtes contemptu hic rõne vincebat. Sic in vtroq; diuina gratia vnũ opus perfectionis explebat.

B ¶ Igitur nõ post Basili⁹ cesaree capadotie ep̄s cũ a Ualente in exiliũ pro fide cogeret: exhibitus est ad tribunal perfecti terroribusq; (vt illi moris est potestati) ⁊ minis maximis agi cepit: vt nisi preceptis ꝑncipis obediret interritũ sibi iam iãq; speraret impendi. Tũ ille intrepidus ⁊ absq; vlla animi perturbatiõe hoc sibi minãti prefecto rñdisse fertur atq; vtinã aliquid mihi esse digni muneris qꝺ offeram huic q̃ maturius Basiliũ de nodo follis hui⁹ absolueret. Cumq; daret ei nox q̃ erat media ad spatiũ deliberãdi rñdisse denuo perhibetur. Ego crastino ipse ero q̃ nunc tu te vtinã nõ mutares. Et illa quidem nocte vxor imperatoris velut tortoribus tradita cruciatur. Fili⁹ vero qui erat eis vnicus extinctus paterne pietatis creditur exsoluisse supplicia. Ita ante lucem missi sunt: q̃ rogarent Basiliũ vt precibus suis intercederet ꝓ eis ne etiã ipsi ⁊ quidem
multo iustius similiter interirent.
Sic accidit vt cũ oẽs catholicos
expulerit. Ualẽs Basilius vsq;
ad vite exitũ itemerato cõignis

Idem hysto. trip. li. vij. ca. xxxvi.

sacramēto in ecclesia pduraret. Gregorius vero apud Nazaurū opidū in locum patris eps subrogat᷒ hereticoꝝ turbinē fideliter tulit. Reddita ꝟo pace ꝯstātinopolin ad ecclesiā docēdā venire exoratus nō abnuit. Ubi breui tēpore tantum ad emendandum populum vetustis hereticorum infectum venenis profecit vt tunc primū christiani sibi fieri viderent̄ ꝛ nouellā lucez veritatiꝭ aspicere cum religionis doctor multa quidez verbis plura tm̄ doceret exēplis nec videret ab eo discipuli aliqd imperari qꝫ nō prius ipē fecisset. Sꝫ vbi glīa subsecuta inuidia est obniti qdem ꝛ ꝓscriptionib᷒ min᷒ sanis vti cepere vt ipso ad propria remeante ali᷒ ordinaret̄ eps. Quod ille susurrari tantum ꝛ sub dente sentiens ruminari ipse profert q̄ dicere ei nullus audebat. Absit inquit: vt mei causa aliqua si multas in dei sacerdotibus oriatur. Si ꝓpter me est ista tempestas tollite me ꝛ mittite in mare ꝛ desinet a vobis quassatio. ¶ Tunc regressus in ecclesia sua quod superfluit vite tempus exegit. Et qm̄ fessus iam etate ꝛ corpore inualidus erat successorē sibi ipse delegit quo ecclesiā gubernāte debilitatis ꝛ senectutꝭ ocio frueretur. Extant quoqꝫ vtriusqꝫ ingenij monimenta magnifica tractatum quos ex tempore in ecclesijs declamabant. Ex quibus nos denas ferme singulorum oratiunculas transfudimus in latinū: basilij ꝑterea instituta monachorum optantes (si potuerimus ꝛ dei fauor adiuuerit) eorū plura transferre. Fuerunt preterea fratres duo. Basilio gregori᷒ꝛ Petrus quoꝝ alter in verbo ita doctrine alter in operib᷒ fidei fratrē exequabat vt vterqꝫ vel gregoriū redderet. Extant etiam ipsius Gregorij iunioris aliqua opuscula luculenta. Sed de his satis dictum. In occiduis vero partibus Ualentinianus fide religiōis illesus vetere Romani imperij censura rem publicam gubernat.

¶ Capitulum. x. quomodo damasus sacerdotium in vrbe roma suscepit quod vrsinus egreferens statim seditio magna oritur.

Damasius post liberū per successionem sacerdotiuꝫ in vrbe Roma susceperat. Quē prelatum sibi non ferens Ursinus quidē eiusdem diaconus in tantum furoris erupitur vt persuaso quodaꝫ satis imperio ꝛ agresti epo collecta turbulētoꝝ seditiorum manu i basili qua sauiniana appellatur epm̄ se fieri extorqueret legibus ꝛ ordine ꝛ traditiōe peruersis. Quo ex facto tāta seditio imo vero tanta bella orta sunt alterutrum defendentibus populis vt replerent̄ humano sanguine orationem loca. Que res factione Maximini prefecti seui hominis ad inuidiaꝫ boni ꝛ innocētis versa est sacerdotis: ita vt causa clericorum vsqꝫ tormēta duceret̄. Sed assertior innocentie deus affuit ꝛ in caput eorum qui intenderāt dolū pena conuersa est.

¶ Capitulum. xi. Ambrosi᷒ eps mediolani effectus est propter vtrasqꝫ populi partes sibi inuicem cōtēdētes.

Interea defuncto apud mediolanum Auxentio hereticoꝝ epo vtriusqꝫ partis populi diuersis studijs ferebatur dissentio grauis et periculosa seditio vrbi prope maturū parabat exituꝫ: si para vtraqꝫ cum diuersum vellet ne quaqꝫ ꝓposuerat obtineret ambrosius tūc ꝯsulares eiusdē ꝓuincie faces gerebat. His cum perniciē ciuitatis videret impēdere ꝓ loco atqꝫ officio suo ꝯfestim ecclesiam seditionem ppli mitigaturus ingreditur. Cūqꝫ inibi multa secundum leges et publicam disciplinam pro quiete et transquilitate perorasset:

Ista habēt̄ ꝛ lati᷒ i hyst. trip. li. vij. ca. viij.

pugnantis inter se ⁊ dissidentis populi subito clamor ⁊ vox vna consurgit ambrosium epm postulantes: baptizari hunc protinus clamabat. Erat enim cathecuminus ⁊ sibi epm dari: nec aliter vnū populū fore atq3 vnā fide3: nec ambrosius sibi daret sacerdos. Obluctāte illo ⁊ plurimū resistēte ad imperatorem re latū populi desideriū omni maturitate iubetur impleri. Dei eni ait esse q discordantē populi fidem et animos dissidētes conuersio subita in vnū consensum atq3 in vnam sniam reuocarit. Mox q3 dei gratiā cōsecutus et initiatus sacris ⁊ sacerdos effectus est.

¶ Cap. xij. De valentiniani morte apud illiricum.

Idē in hysto. tripti. ca. xi. li. princi.

Interea cum ad bellū sarmaticū valentinianus de gallie partibus venisset. Illiricū ibi vix dū cepto bello egritudine subita oppressus diem obijt relictis hereditas in imperio filijs gratiano augusto valētinianoq3 admodū puulo ⁊ nondū regis insignib⁹ initiato. Quē tñ necessitas eorū q̄ tanq̄ vacuū imperij locū conabant invadere cōpulit etiā absente fratre purpura indui: pbo tūc prefecto fideliter regnū gerente.

¶ Cap. xiij. de gothorū per tracias irruptione et valētis nece deq3 bonis initijs gratiani.

Per idē tempus in oriētis regno gothorum gēs sedib⁹ suis pulsa per oēs se tratias infudit: armisq3 vrbes ⁊ agros vastare feraliter cepit. Tūc valētis bella q̄ ecclesijs inferebat in hostē cepta cūuerti seraq3 pnia epos ⁊ psbyteros relaxari exilijs ac de metallis re

de his in hysto. tri. li. viij.

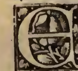
solui monachos iubet: ipe tñ ab hastib⁹ circūuētus in pdio quo ex bello trepid⁹ cōfugerat ipietatis sue penas igni exustus dedit annis in iperio cū fratre primo ⁊ post cū fratris filijs quattuordecim pariter exactis. Que pugna initiū mali romano imperio tunc ⁊ deinceps fuit. Igitur gratianus cū fratre admodum paruulo post patrui necem oriētis quoq3 suscepit imperiū. His pietate ⁊ religione oēs pene qui ante fuerāt pncipes superabat. Usu armorū strēnuus velox corpe ⁊ ingenio bon⁹ erat: s3 iuuenili exultatiōe plus fere letus q̄ sufficiebat ⁊ plus verecūdus q̄ rei publice iterest.

¶ Cap. xiiij. qūo imperator gratian⁹ theodosium imperij pticipem fecit ⁊ post multa fortiter gesta maximi tyranni insidijs succubuit.

Ubiq3 vidēs vtilē virum annis maturū in tātis regni curis voluit hr̄e participē ⁊ q2 vt sermo diuinus monet meli⁹ duo q̄ vn⁹ cōsortē assiscit theodosiū. eiq3 oriētis p curatiōe pmissa partes sibi ac fratri occiduas reseruauit. Uerū his postq̄ mlta religiose ad fortiter gessit a maximo tyranno apud britāneas exorto per andragatiū ducē Lugduni suorū magis pditione q̄ vi hostium peremptus est.

Idē in hysto. trip. li. ix. cap. xxi.

¶ Cap. xv. de valentiniano puero ac matre eius iustina q̄ ecclesias pturbatur conabat cui resistebat sctūs Ambro.

Et valētinian⁹ i italia degēs fratris nece atq3 hostis metu pterritus simulatiōe oblatā pacē a maximo simulās ipse q3 libēter amplectit. Cū iterim iustina mater

Horū memi nit hy sto. tri. li. ix. c. xx. C.

eiusdē arriane hereseos alūna impietatis sue vena que viuēte viro suppresserat filio facile decepto fidēter apparuit. Igitur apud mediolanū posita cturba re ecclīarū statū conmnari sacer dotib⁹ depulsiōis exilia nisi ari minēsis cōsilij decreta quib⁹ fides patrū temerata fuerat reuo carēt. Quo bello ecclesie muruz ꝛ turrē validissimā pulsabat am brosiuz. Cūqꝫ minis terroribus atqꝫ oī oppugnatiōis gñe fatigās primū sibi additū debellāde rimabat ecclesie. Sz q̄uis il la iezabel spū pugnaret armata resistebat tn̄ ambrosi⁹ helye ꝟtute replet⁹ ꝛ gratia. Ipsa aūt in ecclīs garrire: strepere alare ꝛ inflāmare ad discordiā pplos sz cp min⁹ res ex snia cederet iniuriā putare ꝛ pro hoc apud filiū cōqueri. Unde adolescētul⁹ ꝓ cōtumelie iudicia quā falso cōflauerat mr̄ accēsus armatoruz globū ad ecclesiā mittit cīringi ianuas oppugnare sctā sacerdotē ꝓtrahi atqꝫ in exiliū agi ꝓtinus iubet. Sz tanta fuit pseuerātia fideliuz populoꝶ vt aīas prius admittere q̄ epm̄ mallēt.

¶ Cap. xvj. de cstātia beniuoli q̄ renuit adimplere iceptū regine ac defensione beati ambrosij aduersus iustiniam reginā.

Idē in hysto. trip. li. ix. c. xx. **I** Nterim dictanda aduersum fidē patrū imperialia decreta mādant beniuolo tunc memorie scrinijs p̄sidēti. Sz ille cui ab incunabulis sacra fides: et venerabilis fuit abnegat se ipsa posse ꝟba ꝓferre ꝛ contra deū loq. Cū vero ne inceptū regine frustrari videretur celsiorē ei honor ꝓmittit si impleret iniūcta ille q̄ nobilior in fide esse q̄ in honorib⁹ cuperet: qd mihi ait ꝓ ipietatis mercede altiorē ꝓmittitis graduz. Hoc ipso quē habeo tollite: tantum mihi conscientia fidei duret illesa; Hoc dicens ante pedes precipientium cingulū iecit. Ambrosius ꝟo aduersum regine furorē non se manu defendebat aut telo: sed ieiunijs cōtinuisqꝫ vigilijs sub altari potius ꝑ obsecratiōes defen sorem sibi atqꝫ ecclesie deum parabat. Cumqꝫ hoc in longuz diuersis machinis ꝛ oppugnationibus nequā iustina moliret. Maximus qui se ex vtere tyrānī infamia legitimuz pncipē gestiret ostēdere datis lrīs impiū ꝓtestat ince ptū fidē dei ipugnari: ꝛ statuta catholice ecclīe subrui ꝛ iter hec appropinqua re italiā cepit. Quo iustina cōpto hoste simul atqꝫ ipietatis cscia perurgēte in fugā versa cū filio: exilia q̄ dei sacerdotibus parabat prima sortitur.

¶ Cap. xvij. qūo theodosius vultus est necē gratiani et valentinianū ad regnū ꝛ fidem restituit.

Sfuit tamen theodosius ꝑpter regni fidē bonitatisqꝫ ac beneficiorū gratiani memor: ꝛ vindictā totis viribus oīeris isurgēs vult⁹ et sanguinē iustuz. Ualētinianoqꝫ ipia inter hec matre defuncta fidē catholicā quā ipsa violauerat ꝛ regnū tyrannide depulsa restituit. Atqꝫ ipse posteaq̄ romā illustri triūpho inuectus est ad ꝓpria rursum regna remeauit.

¶ Cap. xviij. de theodosij cmisso apud thessalonicēses ob necē vni⁹ militis et ei⁹ pnia atqꝫ pulchra lege ab eo sācita.

PEr idez tempus subiectiōe quadā demonis turpis macula religioso pncipi iniecta est. Etem cū apud thessalonicā seditiōe exorta q̄dā ex militarib⁹ viris impetu fuisse populi furētis extinct⁹ repētini nūcij atrocitate succēsus ad ludos circēses inuitari populū eiqꝫ ex improuiso circūfundi milites atqꝫ otrūcare passim q̄sqꝫ occurrisset gladio iubet ꝛ vindictam dari nō crimini sed furori. Ob hoc cū a sacerdotib⁹ italie argueret agnouit delictū culpāqꝫ cū lachrymis ꝓfessus publicā

Ista pfchre & diffu se tan= gunt. i hysto. tri. lib. ix. cap. xxx. p totum.

pulam in aspectu toti' ecclesie exegit. Et in hoc sibi tps ascriptum absq; regali fastigio patienter impleuit. Quib' oib' illud q3 mirabiliter adiecit legê sanxit in posterum vt snie principum sup aliad uersionê plate in diê tricesimum ab executoribus differenf. Quo loc' mie: vel si resretulisset pnie nô periret.

¶ Cap. xix. quô diuîa puidêtia spâle mun' theodosio ptulit pter restitutionê ecclîarum p ipm in oriente catholicis factam.

Bitur ad oriêtê regressus est ibiq; vt ab exordio principat' sui summa cura summoq; studio pulsis hereticis ecclias catholicas de ecclîarum restitutione cosuleret: q fides recta absq; pdicatiôis ipedimento pficeret. Côem n se pbere erga sacerdotes dei fide religiôe & munificêtia cûctis regnû animû exhibere: Accêsu facilis & absq; iperiali fastu ad colloqû se hûilib' pbere hortatu ei' & largitiôib' ecclie pluribus in locis ornate satq; magnificeq; pstructe pstare multa poscentib'. S3 frequêtius vltro offerre idolorum cultus q pstantini institutiôe & deinceps negligi & destrui cept' fuerat eodê imperâte collapsus ê. Pro quibus intm deo char' fuit vt spâle ei mun' ptulerit diuîa puidentia. Et em in Thebaide ptibus monachû quêdâ iohannê noîe spû pphetico repleuit. Cui' monitis atq; rnsis pacem retinere an bellum gerere esset melius sciscitabatur.

¶ Cap. xx. de apolinare episcopo eiusq; heresi q in concilio rome congregato per damasum papam condemnatur.

Interea apd laudiciâ syrie an ide tps apolinaris eps vir sane in cunctis instruct'. Sed dû ptentiôis vitio nimi' agit & aduersum oe qd quisq; dixerat ire obuiam delectatur iactatiôe ingenij male fortis heresim ex ptentiôe generauit: asserens solû corpus non etiâ aiam a dño in dispensatiôe susceptû. In quo cû euidêtibus euâgelijs testimonijs vrgeref q b' ipe dns noster saluator hre se aiam pfitef & ponere eâ qn vult & iterum assumere eâ quâq; turbatam & tristê dicit esse vsq; ad mortem. Uertit se post: & ne ex toto vinci videref ait eû habuisse quidem aiam: sed nô ex ea pte qua rônabilis est: sed ex ea solû quâ viuificat corp'. Ad supplementû vo rationabilis ptis ipm verbum dei fuisse perhibebat. Que assertio primo i vrbe roma a damaso & petro alexandrino epo concilio congregato tali snia depulsa est vt decernerêt si quis filium dei (qui sicut vere deus ita vere homo fuit) vel humanitatis aliquid vel deitatis min' diceret habuisse alienus ab ecclia iudicaref. Que sentêtia & apud alexandriam confirmata est et apud constantinopolim decreto concilij ex illo apoliaristeab ecclesia declinantes et episcopos sibi sue patris & dogmata ppria ecclesiasq; defendunt.

Idê in appol linar. hysto. tri. li. vi. ca. xxx. vij. A.

¶ Cap. xxi. de eporum successionibus p diuersas orientis partes.

Bitî i vrbe roma post Damasum Sirici' ecclie suscepit sacerdotiû. apd alexâdriâ vo defuncto petro. Thimothe': & post hûc Theophil'. In hierosolymis aût post cyrillû iohannes apostolicas repat sedes apud anthiochiâ vo defuncto Meletio substituif Flauian'. S3 q' Paulin' adhuc superat q in catholicorum semp societate pmanserat mlta ibi iurgia

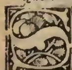
⁊ multe ꝯtrouersie sepe cõmote nec tamẽ summa venientibus alijs ⁊ alijs ob nitẽtib⁹ ipsisq; in hoc elemẽtis fere manisq; fatigatis potuit aliq̃ñ pacis vll⁹ obtineri modus cu3 vtiq; fidei iã nulla videret̃ subesse discordia. Hoc idẽ apd̃ Tyrũ fuit. Ubi cũ Diodorus vnus sane ex antiq̃s catholicis vir ⁊ tẽptationũ documẽtis ꝓbatus cũ Athanasij testimonio a ꝯfessoribus esset eps̃ factus molestia ei⁹ cõtempta alius a Maletij partib⁹ ordinat̃. Sed ⁊ in multis alijs vrbib⁹ oriẽtis hm̃oi ꝯfusiões cõtentio genuit sacerdotũ. Apud cõstantinopolum vero Necta reus ex pretore vrbano cathecuminus ⁊ nuper baptisma consecutus sacerdotiũ suscepit.

¶ Cap̃. xxij. De seditione paganoꝝ cõtra xp̃ianos apud alexandriã ꝓpter vetustã basilicã quã episcopus ab imperatore impetrauit.

Interea apd̃ alexandriã noui motus ⁊ ꝯ tẽporum fide3 aduersus ecc̃lias ꝯcitant̃: ex occasione hm̃oi oborti. Basilica q̃dã publici operis vetusta ⁊ ad modum neglecta fuit. Quã ꝯstãtius imperator donasset epis perfidiã sua3 predicãtib⁹ ferebat̃. Que longa incuria nihil validũ preter parietes habebat. Uisum est epõ q̃ ꝑ ide3 tẽpus gubernabat ecclesiã hanc ab iperatore deposcere: vt crescentib⁹ fideliũ populis orationũ quoq; cresceret domus Quãq; cum acceptã vellet excollere reperta in loco sunt antra quedam latantia: ⁊ terre defossa: latrocinijs ⁊ sceleris magis q̃ cerimonijs apta. Igitur gentiles qui detegi criminũ suoꝝ latebras e flagitiorũ cauernas viderẽt nõ ferentes opta tot seculis mala: ⁊ tenebris obtecta reserari: velut draconũ calice potato isanire oẽs ac palã furere ceperũt Nec vocib⁹ iam ⁊ seditionib⁹ vt solebãt sed manu ferroq; decertare nituntur. Crebros ꝯflictu agere in plateis: bello q; aperto vterq; populus inter se coire At nostri numero ⁊ potẽtia multo plures se modestia religionis minus ferocces erãt. Et quo frequenter nostrorum plurimis vulneratis aliquãtis etiã interfectis ad templum quasi ad arcem quandã refugiebãt. Quo nonnullo ex chr̃istianis captos secũ adducẽtes: accensis aris immolare cogebãt. Renitẽtes nouis ⁊ exquisitis supplicij ex cruciatos necabãt. Alios patibulis affigẽtes alios ꝯfractis crurib⁹ in speluncas ꝑcipitãtes: quas ob sacrificioꝝ sanguine3 ceterasq; impuritates de lubri recipiendas vetustas curiosa cõstruxerat. Uerum hec ꝑ singulos dies: primo cu3 metu: deinde cũ fiducia ⁊ desperatione gerere: atq; intra templũ clausi: raptu ⁊ preda viuere. Ad post remu3 grassantes in sanguinem ciuiũ ducem sceleris ⁊ audatie sue deligũt. Olimpũ quendã nomine ⁊ habitu solo philosophũ quo antesignato arcẽ deffenderent ⁊ tyrannidem tenuerant. At ij q̃bus romanoꝝ legu3 custodia: iurisq; dicẽdi cura permissa est cognitis q̃ gesta fuerant: turbati atq; ꝑterriti ad tẽplũ ꝯuolant: causas audacie ꝑcontant̃: ⁊ quid sibi vellet ille concursus in quo cũ tãto scelere ante aras sanguis ciuiũ funderetur inquirunt. Sed illi obfirmato aditu cõfusis ⁊ dissonis vocibus: rõnem facti nulla3 sed clamorem reddebant. Missis tamẽ ad eos nuncijs de romani iperij ꝑtãte de vindicta legum: ⁊ de his q̃ talia solerent subsequi commonebãt. Cunq; loci munitio nihil aduersum vesana molientes agi nisi vt maiore fineret res gestas ad Impatorem fuerunt. Ille q̃ ingenita mentis clementia errantes mallet emendare q̃ ꝑdere: rescribit illoru3 quidẽ vindictam quos ante aras sanguis fusus martyres fecit non esse poscendam: in quibus dolorẽ interitus superauerit gloria meritoꝝ. De cetero vero maloru3 causam radicesq; discordie que ꝑ simulachroꝝ defensione veniebant penitus debere succidi. Quib⁹ exterminatis etiã belloꝝ causa pariter cõquiesceret. Cunq; hec scripta venissent ⁊ velut post indutias parui temporis ad audiendum vterq; populos conuenisset ad templum: statim vt prima epistole pagina reserata est in cuius exordio vana gentilium superstitio culpabatur: clamor a nostris immẽsus attol

litur stupor et pavor gentilium populos invadit. Latebras unusquisque querere: angustos fugecales rimari aut nostris se lateater immergere: ut ab omnibus qui aderant nosceretur dei presentia populo suo audaciam tribuente: furorem demonis qui in illis prius debachatus fuerat effugatum.

Cap. xxiii. de constructione templi Serapis et eius subversione et unde habuit ortum illa superstitio.

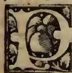
Serapis apud Alexandriam templum auditum: quidem omnibus puto plerisque vero etiam notum. Locus est non natura sed manu et constructione per centum aut eo amplius gradus in sublime suspensus: quadratis et ingentibus spacijs omni ex parte distentus. Cuncta vero quo ad summum pavimentorum evadatur opere fornicea constructa. Que immissis desuper luminaribus et occultis aditibus invicem in semet distinctis usum diversis ministerijs et clandestinis officijs exhibebant. Jam vero in superioribus: extrema totius ambitus spacia occupant exedre et pastoforia: domusque in excelsum porrecte in quibus vel editui: vel ij quos appellabant id est qui se castificant commanere soliti erant. Porticus quoque post hec omnem ambitum quadratis ordinibus distincte intrinsecus circuibant in medio totius spacij edes erat preciosis edita columnis: et marmoris saxo extrinsecus ample magnificeque constructa. In hac simulachrum serapis ita erat vastum: ut dextera unum parietem alterum Leva perstringeret. Quod monstrum ex omnibus generibus metallorum lignorumque compositum ferebatur. Interiores delubri parietes Laminis primo aureis vestiti. Super has argenteis ad postremum ereis habebantur que munimento preciosioribus metallis forent. Erat etiam quedam ad stuporem ammirationemque videntium: dolis et arte composita fenestra per exigua ab ortu solis ita aptata ut die qua institutum fuerat: simulachrum solis ad serapem saltandum introferri: diligenter templi foribus obseratis ingrediente simulachro radius solis per eandem fenestram directus os et labra serapis illustraret: ita ut inspectante populo: osculo salutatus. Serapis videretur a sole. Erat et aliud fraudis genus huiusmodi. Natura lapis magnes huius virtutis esse perhibetur: ut ad se rapiat: et attrahat ferrum. Signum solis ad hoc ipsum ex ferro subtilissimo manu artificis fuerat fabricatum: ut lapis (cuius naturam ferrum ad te trahere diximus) desuper in laquearibus fixus: cum temperate sub ipso ad libram fuisset positum simulachrum: ut naturali ad se raperet ferrum: assurrexisse paululum simulachrum et in aere pendere videretur. Et ne hoc lapsu propero proderet: ministri fallatie: surrexit aiebant sol ut vale dicens. Serapi discedat ad propria. Sed et multa alia decipiendi causa a veteribus in loco fuerant constructa que nunc longum est enumerare per singula. Verum (ut dicere ceperamus) rescripto recitato: parati quidem nostrorum populi ad subvertendum erroris auctorem. persuasio tamen quedam ab ipsis gentilibus fuerat despersa: quod si humana manus simulachrum illud contigisset terra dehiscens ilico solveretur in chaos: celumque repete preceps. Que res paululum stuporem quendam populis dabat. Cum ecce unus ex militibus fide quam armis magis munitus: correptam bipennem insurgens re omni nisu maxille veteratoris illidit. Clamor attollitur utrorumque populorum: neque tamen aut celum ruit aut terra descendit. Inde iterum atque iterum repetens putris ligni fumosum genium cedit. Quodque deiectum igni adhibito tam fa

huius simulachri euersio.

Tangit in hystri. lib. ix. cap. xxvij. et princi.

cile q̃ lignum aridũ conflagrauit. Post hec reuulsum ceruicibus ꝛ depressum modo trahitur caput. Tum pedes alia q̃ membra cesa securibus ꝛ rapta funibus distrahuntur: ac per singula loca membratim in conspectu cultricis Alexandrie: senex veternosus exuritur. Ad vltimũ truncus qui superfuerat in amphiteatro ꝯcrematur. Uaneq̃ superstitiones ꝛ erroris antiqui ac serapis hic finis fuit. De cuius origene diuersa fertur opinio paganorum. Alij iouem putãt cuius capiti modius superpositus vel quia cum mensura modoq̃ cuncta indicet moderari: vel vitam mortalibꝰ frugum largitate preberi. Alij virtutẽ Nil cluminis: cuius egyptus opibus ꝛ fecũditate pascatur. Quidam in honorem nostri ioseph formatum perhibent simulachrum ob dimensionem frumenti qua famis tẽpore subuenit egyptijs. Alij repertum in hystorijs grecorum veteribus ferunt apim quendã patrẽ familias: seu regem in egypto mẽphis positum cum famis tempore frumenta apud alexandriam defecissent. ex proprio affatim ciuibus alimenta prebuisse. Quo defuncto in honorẽ eius instituerunt apud memphis templũ in quo bos quasi inditium optimi agricole nutritur: habẽs quedam colorus insignia qui ex nomie eius apis appelletur. Soron vero id est sepulchrum in quo corpus eius inerat: alexandriam deduxerunt: ꝛ soron apis primo: ex compositione Sarapin. Post vero per corruptionẽ Serapin nominatum. Quid verum sit aut nihil omnino de his deus viderit. Sed ad inceptum redeamus.

¶ Cap. xxiiij. de fraudibus paganoꝝ q̃ in illo tẽplo delecte sunt quapropter q̃ plurimi vere religionis cultum amplexi sunt.

Post hec capite ipso ydolatrie deiecto: studijs vigilantissimi sacerdotis: quecunq̃ fuerant p totam alexandriam portanta potiusq̃ simulachra pori exitu ꝛ simili dedecore publicantur. Horret animus dicere q̃ miseris mortalibus: laquei a demonibus ꝑparati sunt. Que funera: que scelera in illis que dicebantur abdita tegebantur. Quot ibi infantum capita desecta in auratis labris inuenta sunt: quot miserorum cruciabiles mortes depicte. Que cum proderentur in lucem ac sub auras prolata ferrentur: licet cõfusione ipsa gentiles et pudore diffugerent tñ si quis adesse potuit mirabatur tot seculis se illis tam nefarijs ꝛ tã pudendis fraudibus irretitum. Unde et plurimi ex his condemnato errore ꝛ scelere deprehenso: fidem christi et cultum vere religionis amplexi sunt. Nã vt omittam cetera flagitia: que in alijs locis vi necatis paruulis: despicatisq̃ ob fibrarum inspectionem virginibus gerebãtur vnum solum modo quod in templo saturni geri ad omnium venit cõscientiam memorabo. Ex quo etiam cetera que omisimus perpendant.

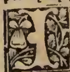
¶ Capitulum. xxv. Quomodo detecta est fraus cuiusdam sacerdotis saturni qui tyrannus dicebatur qui arte callida adulterium in templo cum mulieribus Alexandrie committebat.

Sacerdos erat apud eos saturni Tyrannus nomine. Hic quasi ex responso numinis. adorantibꝰ in templo nobilibꝰ quibusq̃ ꝛ primarijs viris quorum sibi matrone ad libidinem placuissent. dicebat: Saturnum precepisse: vt vxor sua pernoctaret in tẽplo. Tũ is qui audierat: gaudẽs q̃ vxor sua dignatione numinis vocaretur. Exornatã comptiꝰ in super ꝛ donarijs onustã ne vacua scʒ repudiaret ꝯiugẽ mittebat ad tẽplũ. In ꝯspectu oiũ ꝯclusa intrinsecꝰ matrõna tyrãnus ianuis clausis ꝛ traditʒ clauibꝰ discedebat. Deide facto silẽtio: ꝑ occultos ꝛ subterraneos aditus intra ipsum Saturni simulachrum patulis irrepebat cauer=

nis. Erat aūt simulachrum illud a tergo exesuz: et parieti diligenter annexū: ardentibusq; intra edem luminibus intente supplicantiq; mulieri voce3 subito per simulachrum eris concaui pferebat: ita vt pauore et gaudio ifelix mulier trepidaret: qd dignam se tanti numinis putaret alloquio. Postea q̄ vero q̄ libitum fuerat vel ad consternationem maiorem: vel ad libidinis incitamentū deseruisset numē impurum arte quadā lineolis obductis repente lumina extinguebantur vniuersa. Tum descendens obstupefacte ⁊ consternate muliercule adulterij fucum prosanis cōmentatiōibus inferebat. Hec cū per oēs miserorum matronas multo iam tpe gerētur: accidit quandam pudice mentis feminam horruisse facinus: et attentius designātem cognouisse vocem Tyranni. ac domum regressa3: viro de fraude sceleris indicasse. Ille de iniuria coniugis immo potius sua ardentius inflammat⁹ inscriptum Tyrannum ad tormēta deducit. Quo cōuicto atq; confesso ceterisq; fraudibus reuelatis pudor oēs: ⁊ dedec⁹ paganorū peruaserat domos: adulteris matribus: incertis patrib⁹ liberis spurij deprehensis. Quibus diuulgatis et proditis raptim cum simulachris ⁊ edibus excidebantur et crimina.

¶ Cap. xxvj. de initio simulachri canopi apud egyptum et eius destructione per theophilum facta.

Iam vero canopi quis enumeret superstitiosa flagitia vbi pretextu sacerdotalium litterarum: (ita etenī appellant antiquas Egyptiorum lr̄as) magice artis erat pene publica schola. Quem locum velut fonte3 quēdā atq; originem demonum intantum venerabātur pagani vt multo ibi maior celebritas q̄ apud alexandriam haberetur. Sed de huius quoq; mōstri errore cuiusmodi origenem tradāt absurdum non erit paucis exponere. Ferunt aliquando Caldeos ignem deum suū: circunferentes cum omnium prouinciarum deis habuisse conflictum. Quo scilicet qui vicisset: hic esse deus ab omnibus crederetur. Reliquarum prouinciarum dij eris aut auri argentiue aut ligni vel lapidis: vel ex quacunq; materia constabant que per ignem proculdubio corrūperet. Ex quo fiebat vt ignis locis omnibus obtineret. Hec cum audisset Canopi sacerdos callidum q̄da3 excogitauit. idrie fieri solent in egypti partibus fictiles: vndiq; crebris et minutis admodum foraminibus patule: quibus turbida aqua desudans defecatior ac purior redditur. Harum ille vnam cera foraminib⁹ obturatis de super etiam varijs coloribus pictā aqua repletam statuit vt deum. Et excisu3 veteris simulachri: quod menelai gubernatoris ferebatur: caput de super positum diligēter aptauit. Assunt post hec caldei. Igitur in conflictum circa idria3 ignis accenditur cera qua foramina fuerant obturata resoluitur: sudante idria ignis extinguitur. Sacerdotis fraude Canopus Caldeorum victor ostendit. Unde ipsum Canopi simulachrum pedibus per exiguis attracto collo ⁊ quasi sugillato: ventre tumido in modum idrie cum dorso equaliter tereti format ⁊ ex hac persuasione: velut deus victor omniū colebatur. Sed profecerint hec fortasse aliquando Caldeis. Nunc vero aduentante sacerdote dei Theophilo: nullus profuit sudor nec ceris fraus obtecta subuenit. Uastata sunt omnia atq; ad solum deducta.

¶ Capitulum. xxvij. de ecclesijs et martyrijs que in ydolorum locis constructe sunt.

Sed nihil gestuz est quod in squalorem verteret locum flagitiorum Cauerne ac veternosa busta: deiecta sunt. ⁊ veri dei templa ecclesieq; constructe. Nam et in Serapis sepulchro prophanis edibus complanatis ex vno latere martyrium: ex altero consurgit ecclesia. Occasio autē martyrij construendi: vnde data sit, dignum arbitror memorare.

¶ Capitulum. xxviij. de sepulchro Johannis violator reliqs eius apud Alexandriaz p athanasiuz sub cauato pariete sacrarij conseruatis.

Iuliani těporibus velut relaxatis frenis: efferbuit in oēm seuitiā feritas paganorum. Ex quo accidit vt apud Sebastem Palestine vrbem: sepulchrum Johānis baptiste mente rabida ꝛ funestis manibus inuaderēt: ossa dispergerent: atqꝫ ea rursuz collecta igni cremarent: et sanctos cyneres pulueri immixtos per agros ꝛ rura dispergerent. Sed dei prouidentia factuz est: quosdam de hyerosolymis ex monasterio philippi hominis dei orationis illud causa per idem tp̄s venisse. Qui cum tantum nefas humanis quidez manibus: sed ferina mente fieri viderent mori gratius habentes ꝙ huiusce modi piaculo funestari: iter eos q̄ ossa ad exurēduz legebāt mixti: diligētius inquantum res patiebatur ac religiosius congregantes: furtiz se vel stupentib⁹ vel insanientibus subtraxere: et ad religiosum patrez philippū venerandas reliquias pertulere. Ille supra se ducens tantum thesaurum proprijs seruare vigilijs: ad pontificem maximum tunc Athanasium hostie immaculate reliquias per Julianum dyaconū suū post etiā palēstine vrbis ep̄z mittit. quas ille susceptas paucis arbitris sub cauato sacrarij pariete inclusas: prophetico sp̄ū profuturas gñatiōi postere conseruauit. Quib⁹ tūc deiectis ꝛ prostratis ydolatrie vestigijs in edibus quondam p̄fanis aurea tecta cōsurgerent. Sz post occasum serapis qui nunꝙ vixerat: que iam alterius de-

Idez i hy. tri. lib. vj. capit. xv.b.

monis stare delubra potuerunt Parum dixeriz: si omnes q̄ erāt Alexandrie per singulas pene columnas cuiuscunqꝫ demonis edicule insulte ceciderunt. Sz per cūctas egypti vrbes per castella per vicos: per omne rus: p ripas fluminis: per heremum quoqꝫ si qua fana seu poti⁹ busta reperiri potuerunt instantia vniuscuiusqꝫ episcopi: obruta ꝛ ad solum deducta sunt: ita vt rus denuo culture redderetur: quod iniuste fuerat demonib⁹ deputatum.

¶ Capitulum. xxix. de thoracibus serapis apud alexandriaz abrasis et signo crucis dominice loco eorum reddito propter cuius signi admirationez multi conuertebantur ad fidem.

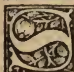

Sed et illud apud Alexādriam gestuz est qd̄ etiam thoraces serapis qui p singulas q̄sqꝫ domos in parietib⁹ in igressib⁹ ꝛ postib⁹ ēt: ac fenestris erāt ita abscisi sunt oēs ꝛ abrasi vt ne vestigiū quidē vsqꝫ vel nois appellatio aut ip̄i⁹ aut cuiuslibet alterius demonis remanaret. Sz p his cruce dñice lignuz vnusqsqꝫ in postibus: in ingressib⁹ in fenestris: in parietis colūnisqꝫ depigeret. Quid cum factū hi q̄ sup fuerant ex paganis viderant in recordationē rei magne ex traditione sibimet antiq̄tus p̄men date venisse p̄hibētur. Signum hoc nr̄m dñice crucis inter illas quas dicunt hieraticas id est etiā in sacerdotales litťas habere egyptij dñi velut vnum ex ceteris litterarum que apud illos sunt elementis. Cui⁹ littere seu voce: hanc esse asserunt interp̄tatione m. Uita ventura. Dicebāt ergo hi q̄ tunc admiratione rex

De hijs hysto. tri. li. ix. ca. xxix.

gestarum conuertebantur ad fidem: ita sibi ab antiquis traditū qd hec q̄ nunc coluntur tandiu starent quandiu viderent signū istud venisse in quo esset vita. Unde accidit, vt magis hi qui erant ex sacerdotibus vel ministris templorum ad fidem conuerterentur q̄ illi quos errorū prestigia et deceptionū machine delectabant.

¶ Capitulum .xxx: quomodo maior fuit inundatio nili post serapis subuersionem q̄ an̄ vt ostēderet deus non serapi s3 se q̄ aq̄s fluminis iubebat excrescere.

Sane quoniam mos erat i Egypto vt mēsura ascendentis Nili fluminis ad templum Serapis deferretur velut ad incrementi aquaru3 et inundationis auctorē3. Subuerso eius simulachro ignique consumpto omnes simul negabant serapim iniurie memorem aquas vltra 7 affluētiā solitam largituru3. Sed vt ostēderet deus non Serapi3 q̄ multo erat Nilo posterior: sed se esse qui aquas fluminis tēporib9 suis iuberet excrescere tanta ex eo 7 deinceps fuit inundatio q̄ta fuisse prius etas nulla meminerat. Et ideo vlna ipsa id est aque mensura quā pocchimvocant ad aquarum dn̄m in eccl'ia cepta deferri. Sed vbi hec gesta religioso principi nunciata sunt extentis ad celum palmis cum ingenti fertur exultatione dixisse. gratias tibi xp̄e q absque vrbis illi9 magna pernicie tam vetustus error extinctus est.

De his aliqd i hysto. tri. li. ij c. l viij. k

¶ Cap̄m. xxxi. de valentiano iu niore qui laqueo vita finiuit:

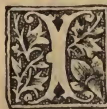
Interea valentinianus in occiduis partibus als q̄stu3 etas patiebatur ardētibus rempublicas gerens causis etiam nunc latentibus laqueo vitam finiuit. Sed hoc quidam dolo ducis sui, Arbogastis factum confirmabant. Idque maxime publica tenebat opinio. Alij a commisso quidem scelere ducem alienum dicebant s3 causas prestitisse quibus i hoc adolescens animi indignatione cogeretur: q minus ei tanq̄ p etatem nondu3 valido libera deindulgeret imperia. Fuere tamen nonnulli sacerdotum qui pacis ab eo qui post creatus est legatione suscepta immune3 esse ducem a mortis scelere apō Theodosium testarentur.

¶ Capitulū. xxxij. qūo theodosius egreferens mortem valētiniani arma 5 eugeniū corripit.

Sed ipse nichilo segnius inflammat9 se ad vltionem arma contra Eugeniu3 qui in loco defuncti substitutus est corripit Dei primo voluntatem per Johannem monachu3 de quo supra moraumus sciscitatus. Tum ille qui prima3 de Maximo ei victoriam predixerat incruenta3 etiam hanc licet nō absque plurima vtriusque sanguinis inundatione promittit.

Ista 7 que sequunt vsq3 ad finē libri tangūtur i hysto. tri. l. ix cap'o. xlv.

¶ Capitulum. xxxiij. de apparatu belli ac victoria theodosij contra eugenium orationibus magis q̄ virtute patrata.

Igitur preparat ad bellum nō tā armorum telorumque q̄ ieiuniorū3 orationūque subsidijs nec tam excubiarum vigilijs q̄ obsecrationum per noctatione munitus. Circuibat cum sacerdotibus et populo omnia orationum loca ante martyrum